H V Ě Z D A K R U H U K N Í Ž A T

Aleš Novotný

This book formatting template was made by Derek Murphy of Creativindie Design; feel free to edit and use for your publishing projects. I've added in some tips – just delete my comments and add your own text. Credits or attribution is unnecessary, but if you want to add « Book Formatting by Derek Murphy @Creativindie » or something like that on your title page, you can.

EIN STERN IM KREIS DER FÜRSTEN
Copyright © 2016 Aleš Novotny

All rights reserved. Printed in the United States of America. No part of this book may be used or reproduced in any manner whatsoever without written permission except in the case of brief quotations em- bodied in critical articles or reviews.
This book is a work of fiction. Names, characters, businesses, organiza- tions, places, events and incidents either are the product of the author's imagination or are used fictitiously. Any resemblance to actual persons, living or dead, events, or locales is entirely coincidental.

For information contact :
(Address, website)
http://www.alesnovotny.net

Book and Cover design by Designer
ISBN: 123456789

First Edition: Month 2013

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

PROLOG SMRT

1. PORADA
2. VYSLANCI
3. BŘETISLAV
4. HOSTINA
5. BRNO
6. ITALOVÉ
7. ODCHODY
8. BITVA
9. KONRÀD
10. POMSTA
11. VZPOURA
12. OBLEŽENÍ
13. JANEK
14. SMÍRENÍ
15. TREST
16. PŘÍSAHA

EPILOG DIE NACHFOLGE

PROLOG

Smrt

Pozdě v noci jedenáctého dne měsíce srpna roku od převtělení Páně tisícího devadesátého prvého panoval již v obytném křídle olomouckého hradu klid. Všechno spalo, jen mladý vládce hradu a s ním půlky Moravy nemohl usnout. Tížilo jej vedro horkého léta, mnoho starostí, které se mu neustále honily hlavou, a také plné břicho po příliš vydatné večeři. Vstal proto s povzdechem z lůžka a vyšel ze své jizby. Pokynul stráži přede dveřmi a vydal se dlouhou chodbou prvého patra k malé místnosti až na samém jejím konci.

Knížecí latrína tam byla umístěna proto, aby prostor pod jejím sedacím prknem zasahoval mimo vnější zeď hradu, olepenou zde v celé výši asi čtyř metrů silnou vrstvou výkalů. Také prašná kamenitá půda okolo zdi, kde začínal nejprve pozvolný a poté stále prudší sráz vedoucí dolů k řece, byla pokryta nánosy smrdutých a kluzkých odpadků. Bylo to místo, kterému se každý vyhýbal i za dne; o to méně zde bylo možné očekávat návštěvníka v hluboké noci.

Statný muž v pevné kožené haleně a vysokých loveckých botách vystoupal nahoru hned po setmění, přidržuje se kamenů a pevných trsů kleče mezi nimi. Šel sice opatrně, aby neuklouzl, jak svinstva okolo zdi přibývalo, ale brodil se odhodlaně a s podivnou cílevědomostí těmi smrdutými nánosy až těsně ke zdi. Bylo zřejmé, že svou cestu dobře zná, že v jasném svitu velkého měsíce bezpečně poznává známé okolí. Když dorazil až na místo, zůstal stát nehybný

jako socha v hlubokém stínu hradní zdi a trpělivě čekal.

Trvalo to dlouho, než nad sebou konečně uslyšel kroky a kulatým otvorem zahlédl ve světle lampy známou tvář. Rychle se připravil. Zhluboka se nadechl a sevřel pěsti kolem drsného dřeva tak pevně, až mu klouby rukou zbělely. Ihned poté, co se otvor nad ním usednutím vznešeného zadku zase zatměl, zarazil svůj dobře tři metry dlouhý lovecký oštěp se štíhlou, jako břitva ostrou špicí, jak mohl nejvýše.

Očekával prudký výkřik, ale zhora se neozvalo vůbec nic, jen na něj začal dopadat proud horké krve. Přestože si byl jistý, že oštěp vězí v jeho oběti pevně, přehmátl pravou rukou dolů až na konec žerdi a zarazil ji ještě o kus výš.

Nebylo toho však vůbec třeba. Nicnetušící oběť byla probodena takovou silou a tak vysoko, že špice oštěpu pronikla játry, bránicí a levou plící až do srdce. Nenadálá smrt ji zasáhla ve zlomku vteřiny, takže ubohý mladík nestačil ani vykřiknout. Jenom hlava mu poklesla dopředu a celý se trochu sesunul na pravý bok.

Vrah pod latrínou pustil oštěp, velkýma hrubýma rukama si otřel úplně zakrvácený obličej a zvolna se otočil. Nejprve pomalu a posléze rychleji, avšak stále stejně tiše začal sestupovat stejnou cestou, kterou přišel. Ve svitu kulatého měsíce s jistotou našlapoval mezi kameny a trsy kleče po prudkém srázu, až dorazil dolů k řece. Jako vydra se bez jediného zašplouchání vnořil do jejího prudkého toku a plaval mohutnými záběry silných paží na protější břeh. Když jej dosáhl, vydal se rychle v mělké vodě zpět a zakrátko nalezl úzkou pěšinu do přilehlého lesa. Bez zaváhání se po ní vydal a brzy dorazil na malou mýtinu, kde na něj čekal kůň. Vedl jej lesem podél řeky, až posléze dosáhl cesty, směřující od olomouckého hradu k jihu.

Kopyta jeho koně už tiše dusala měkký mech, když si stráž před jizbou mladého pána uvědomila, že se nějak dlouho nevrací a oznámila to veliteli, a trvalo ještě déle, než knížete konečně nalezli. Začínal už tuhnout a když jej chtěli z malé a úzké latríny vytáhnout, hodnou chvíli jim trvalo, než se s těžkou mrtvolou vytočili ze dveří. Také dlouhé ratiště oštěpu, trčícího odspodu v nevelkém kulatém otvoru, jim při této smutné práci velmi překáželo.

Otřesený velitel knížecí stráže poručil samozřejmě prohledat celý hrad a také venkovní prostor pod latrínou okolo celé hradní zdi, ale ani tam, ani na docela obyčejném oštěpu, který mohl patřit komukoliv, nebylo nalezeno nic, co by mohlo ukázat na osobu vraha. Když se rozednilo, dokázali sice bojovníci objevit vrahovu stopu na svahu a sledovat ji až k řece, ale tam ji

beznadějně ztratili a ani podrobná prohlídka obou břehů nepřinesla nic nového. Vyšetřování a výslechy strážných trvaly celý den a porady celou následující noc, neboť mrtvý byl velmi vznešený a o jeho smrti bylo nutno zpravit místa nejvyšší. A tak teprve přespříštího rána byl se smutnou zprávou vypraven rychlý jízdní kurýr, jenž vyrazil z brány olomouckého hradu a vydal se k jihu stejnou cestou, po níž se před ním ubíral knížecí vrah.

KAPITOLA 1

Porada

V půli června téhož roku se rozléhal v dlouhých kamenných chodbách pražského hradu jako obvykle každý krok. Už na počátku panování prvního knížete Spytihněva založená zástavba, původně dřevěná a během dalších dvou století nestále rozšiřovaná a přestavovaná, tvořila nyní rozsáhlý, z části již ka-

menný komplex budov, sloužící jako obydlí vládnoucího rodu. Těžké kroky stráží, dupot služebného lidu, dokonce i cupitání malých ženských nohou a pleskání bosých nožek dětí se zde rozléhaly až neuvěřitelně daleko. Jen za těžkými dubovými dveřmi komnat a pokojů, před kterými postávaly stráže, byly zvuky tlumenější. V dlouhých chodbách bylo sice hodně temno, neboť jen sem tam hořela na stěně v železném držadle nálož dřeva nebo zaražená pochodeň, protože svíce byly pro tento účel příliš vzácné, ale přesto bylo těžké procházet celou složitou hradní soustavou nepozorovaně. Až na jednu malou výjimku.

Zpoza rohu se chodbou mihl malý, téměř nepozorovatelný stín. Bez hlesu proběhl několik metrů a těsně před další zatáčkou, za níž stála první stráž knížecího křídla, se vyšplhal jako kočka po kamenném sloupu, vyhoupl se na jeho hlavici a zmizel z chodby právě tak rychle, jako se v ní objevil. Úzká větrací šachta probíhala jen v metrové vzdálenosti souběžně s chodbou, rozvětvujíc se do jednotlivých místností. Malá štíhlá postavička, oblečená v černém přiléhavém oděvu, který měl na konci nohavic našité jakési plstěné ponožky s tlustší podrážkou, prolezla po celé její délce, prosmýkla se jako had tři metry dlouhou spojovací šachtou do vyššího patra a zarazila se před malým průduchem, z něhož k ní prosvítalo slbé světlo a bylo slyšet několik mužských hlasů.

Podivný stín uklidnil bušení srdce a dech zrychlený námahou tohoto neobvyklého přístupu do královských komnat. Poté vytáhl z vnitřní kapsy na prsou svého obleku černou kuklu podobnou katovské a rukama začerněnýma popelem a sazemi si ji natáhl na hlavu. Byla na malé tělíčko neúměrně velká a rozhodně to nebyla hlava dětská. Pod vysokým čelem podlouhlé lebky bez jediného náznaku vlásku se skrývaly hluboko zapadlé, tmavé a neobyčejně chytré oči čtyřicetiletého muže. Obličej, zakončený bezvousou hranatou bradou úžasně kontrastoval s tělíčkem jen o málo větším než jeden metr, avšak s vypracovanými svaly. Nohy a ruce měl muž velmi malé, s krátkými, na první pohled jakoby málo ohebnými a nešikovnými prsty. Zdání však klame, protože trpaslík jediným plynulým pohybem natáhl kuklu přes hlavu, uhladil její dolní záhyb a zasunul jej obratně pod horní okraj svého oděvu. V té chvíli se stal doslova neviditelným, protože to jediné, co by z něj bylo možné spatřit, byla bělma jeho očí, která však okamžitě zmizela, když je přiklopil sazemi začerněnými víčky.

Opatrně se protáhl průduchem a zachytil se prvního trámu ve stropní konstrukci rozlehlé místnosti, kde dobře šest metrů pod ním seděli u velkého dubového stolu tři muži. Dva svícny na stěnách a třetí na stole vrhaly nesčetné plápolavé stíny a jen slabě osvětlovaly nejspodnější trámy tři metry vysoké

spletité konstrukce dřevěných vzpěr, tvořících podporu střechy. Nejsilnější trámy, stářím a kouřem svíček úplně zčernalé, měly sílu těla dospělého muže. Trpaslík se za jedním pohodlně usadil, když předtím pečlivě zkontroloval, že v jeho dosahu neleží nic, co by mohl neopatrností shodit. Mohl však být bez starostí, neboť všechny trámy a vzpěry, kolem kterých se ze svého průduchu proplétal, byly bez jediného smítka a svědčily o tom, že jeho cesta právě sem je pro něj běžnou záležitostí.

Dva muži u stolu se vzrušeně bavili. Ten třetí, sedící mezi nimi, je napůl pobaveně, napůl zachmuřeně pozoroval a z jeho nadřazeného výrazu bylo patrné, že nakonec se stane to, co rozhodne on. Byl štíhlé prostřední postavy a pokročilého věku, už kolem šedesátky, měl podlouhlou úzkou bledou hladce oholenou tvář, orámovanou polodlouhými vlnitými světlými vlasy a modré oči pozorného, trochu zasmušilého pohledu. Oblečen byl do domácího pohodlného oděvu z vyšívané látky a na nohou měl polovysoké měkké kožené boty. Jemné ruce měl klidně složené na stole, kde před ním stála konvice vína a cínový pohár.

Muž po jeho levici byl ještě o něco starší. Měl dlouhé bílé vlasy a ze zjizveného hubeného obličeje s rozcuchanou bílou bradkou se ostře dívaly tmavé pichlavé oči. Oblečen byl hruběji v kožené haleně, pod jejímž spodním okrajem přesahovala až do poloviny stehen hustá kroužková zbroj, prozrazující válečníka a příslušníka předního rodu. Na malou, schýlenou postavu nepřiměřeně veliké a tvrdé ruce měl složené na prsou a jen občas jimi zašermoval ve směru posledního společníka, jenž seděl naproti němu.

Tím byl muž asi padesátiletý, rozložitý a statný, se sklonem k tloušťce, rozvalený pohodlně na široké dubové židli. Byl zahalen od krku až po paty do volné tmavé mnišské kutny z hrubé vlněné látky, přepásané na palec tlustým provazem. Na krku mu visel na splétaném koženém řemínku prostý bronzový kříž poněkud neobvyklého tvaru. Celá široká kutna na jeho klíně a vůbec polovina místnosti kolem něj byly poházené třískami a odštěpky dřeva. V ruce držel lipové poleno, jehož horní konec už se pod ostrým nožíkem proměnil v lidskou hlavu a náznak levé paže. Budil dojem, jako by byl soustředěný jenom na své řezbářství, ale ve skutečnosti dával bedlivý pozor a věděl velice dobře, o čem je řeč.

„Pravím ti ještě jednou, opate, že nadměrná smířlivost sluší možná mnichům. Vede však ke zkáze, jedná-li tak muž, určený k panování!“

Muž s bílými vlasy vyplivl pohrdavě svůj odsudek a otočil se ke svému druhému sousedovi:

„Pane, já nechci válku za každou cenu, ale říkám ti, že nečinnost v této věci bude zhoubná. Na Moravě musí vládnout knížecí právo, tak tomu bylo vždy od počátku věků a tak tomu musí být i nadále!“

„Mýlíš se, Zderade, a ne jenom jednou!“ odvětil mnich, ještě než král Vratislav stačil otevřít ústa. „Přesně vzato je tomu tak teprve po sedmdesát let, od doby, kdy děd našeho pána Oldřich odebral Moravu Polákům a dosadil tam svého syna, velkého knížete Břetislava, nechť je mu země lehká a spasení věčné jisté.“

Statný mnich se zbožně pokřižoval. Koutkem oka zahlédl, že král Vratislav při zmínce o svém otci učinil totéž, mírně se pousmál a pokračoval:

„Na Moravě se stane, jak král rozhodne, ale ty, Zderade, se neoháněj věčným právem, jež není o nic starší než ty!“

Vratislav se hlasitě zasmál a první královský rádce při jedovaté narážce na svůj věk vztekem nadskočil:

„Opate, já od mládí nosil štít a zacházel jen s kopím a mečem, ne s husím brkem. Číst sice neumím, ale tolik vím, že lžeš jako pes. Však některý z tvých předchůdců mnichů nebo kleriků to byl, který zapsal, že ještě předtím, ještě před Poláky, patřila Morava předkům našeho pána! Před více než sto lety to bylo, proto od věků!“

„Zderade, já ty anály v našem klášteře přechovávám a není nikoho, kdo by je znal lépe než já. Ty máš pravdu, ale zároveň nemáš! Otec Oldřichův Boleslav a také jeho otec stejného jména měli Moravu v panství, toť pravda, ale od počátku věků? Mám ti říct, co bylo od počátku věků? Jaká je ta pravda, kterou se tu oháníš? Na počátku věků, tak jak jsou zapsány o naší zemi, vládl Moravě panovník tak mocný, že se před ním třásli jeho sousedé až do Němec a do Řecka! A děd prvního z Boleslavů Bořivoj, první vládce z rodu našeho pána zde v Čechách, který došel milostí Boží naší svaté víry, byl jenom jedním z mnoha jeho leníků a vazalů. Taková je pravda o Moravě!“

Mnich se poněkud zarazil a opatrně se otočil ke svému druhému sousedu, neboť pochopil, že se dal unést a přestřelil. Předák Zderad se naopak spokojeně opřel v židli, protože dosáhl svého. Vyprovokoval protivníka k nerozumnosti a krále Vratislava k tomu, že poprvé po trpaslíkově tajném příchodu zasáhl do debaty. Trochu se zamračil a prohlásil poněkud vysokým, řezavým hlasem:

„Opate Božetěchu, ty máš pravdu, máš, ale je to pravda, kterou můžeš hodit psům k sežrání, protože stojí za míň, než z moře vyvržená řasa. Kde zůstala ta tvoje Morava, když ji Uhři podupali? Vniveč se obrátila a byli to moji předkové, kdo nejprve zde v Praze dosáhli svého panství a poté taky Moravy znovu nabyli. Není to možná od počátku věků, to máš pravdu, ale co

je mi po tom? Morava je a byla pod naším právem od počátku panství mého rodu nad Čechami a tak to musí zůstat, v tom má pravdu Zderad. Tak to musí být. Opusť svoje anály a vrať se k dnešním dnům! Raďte oba dva k tomu, co je a bude muset být, ne k tomu, co bylo!“

Král Vratislav se uklidnil a zasmušile si přejel dlaní po vyhublých tvářích:

„Víš přece také, jak se jmenoval ten tvůj velký moravský kníže a proč je to právě dnes důležité… Jen si dej pozor s tou tvou pravdou, protože náš biskup a také jeho představený v Mohuči hned začnou skřípat zuby, jakmile ji uslyší. A to ještě neslyší modlitby a zpěvy ve vašem kostele, to by nejraději hned sedali na koně…“

Opat kláštera sázavského sklonil pokorně hlavu:

„Já vím dobře, pane, že je to jenom tvoje milost, která drží ochrannou ruku nad naším klášterem a mými bratry. Mohu jen doufat v Pána našeho Ježíše Krista, že naše slovanské bohoslužby neskončí hned poté, kdy se odebereš do království věčného, neboť nikdo neví, co bude potom. Pravdu díš, že naši latinští bratři v Kristu nám strojí úklady a trvale pana papeže proti nám ponoukají, využívajíce neštěstí, které se před lety přihodilo v Konstantinopoli a nám zde tak mnoho uškodilo. Ale i v tom máš pravdu, že třeba obrátit pohled k dnešku. Já vím, jak se jmenoval ten velký moravský kníže, a vím také přesně, kam tou otázkou míříš. Tvůj bratr Ota, jenž zemřel před čtyřmi lety, zanechal v Olomouci, kam jsi ho kdysi usadil jako údělného knížete a kde on pak celý svůj život zůstal, dva syny. Svého mladšího, který čítá dnes sedmnáct jar, dal pojmenovat po sobě, ale prvorozeného a nástupce svého nazval Svatopluk…“

Jméno zůstalo viset v prostoru rozlehlé místnosti a jen pomalu doznívalo ve stropním trámoví. Král Vratislav vážně pokýval hlavou a pozvedl svůj prázdný pohár. Rádce Zderad mu dolil z konvice vína, nalil pak i sobě a prohlásil:

„Tak tomu je, Svatopluk… A o to teď také jde nám všem. Dnes sice sedí v Brně u Konráda i s Otíkem, ale je jasné, že by chtěl zpět olomoucký díl, by snad později celou Moravu, jak to měl na mysli už jeho otec, když jej dal kdysi v Olomouci křtít. Dnes je stár dvacet pět roků a má už sám dva sny, i když z všelijakého lože. Je to velmi statečný muž a odvážný bojovník, až ztřeštěně odvážný, je v něm něco dravého, orlího. Rozený vládce. Má snad poté, až ovládne celou Moravu, usednout i zde v Praze na stolec?!“

Opat neřekl ani slovo, jen se obrátil ke králi, jenž se zasmušile napil vína:

„Můj otec Břetislav blahé paměti vyhlásil na smrtelném loži, že vždy nejstarší našeho knížecího rodu má vládnout nad celou zemí – nad celou zemí, Božetěchu! Nad celou zemí, a já ti ještě povím, proč tomu tak musí být. On

sám byl nejprve posledním našeho rodu, než mu moje ctěná a nade vše milovaná matka darovala pět synů. Tehdy si myslel, jak je to těžké a ještě jednou bude, uchránit náš rod a naši zemi zhoubných válek a ničení, těžké nadmíru hlavně potom, až zavře oči a odebere se na věčnost. Dnes ale se o mne až závist pokouší, jak to bylo tehdy snadné! Nejdříve Spytihněv, můj starší bratr, usedl na stolec a já zanedlouho poté, neboť jeho Bůh velice záhy povolal k sobě. Bratr Konrád dostal pak ode mne půl Moravy a bratr Ota druhou půlku a bratr Jaromír, co minulého roku odešel na věčnost, biskupství zde v Praze. A tak tomu bylo po celých třicet let, tak dlouhou dobu, kterou nám náš otec dobře a spravedlivě předurčil. Ale co teď, jaké právo má platit nadále? A kdo jiný je smí určit, nežli já? Jenže i já sám mám rovněž pět synů, statných mužů. Pravda, dva nejmladší jsou ještě jinoši, ale i oni dorostou. Můj mladší bratr Konrád, co dodnes sedí na brněnském hradě, má sám dva syny a Ota měl další dva, co k němu, nehodnému, hned do Brna utekli, když jsem poslal do Olomouce svého syna Boleslava. Někteří už jsou dnes sami ženatí a mají syny, Konrádův starší syn Oldřich dva, Svatopluk dva, můj Boleslav a Břetislav po jednom, i když ti oba…“ zarazil se trochu, „rovněž z nedobrého lože. Kolik je to, opate Božetěchu, dokážeš to spočítat? Co čeká náš rod, když budou smět všichni panovat z tohoto stolce? Co čeká tuto zemi?“

Vratislav umlkl a rádce Zderad zaplétal a rozplétal prameny své dlouhé bílé bradky mezi prsty. Pak vzhlédl ke stropu, jako by tam mohl uvidět něco jiného než černé trámy, a zamumlal:

„Já jsem napočítal šestnáct, a kdybych se i spletl, znamená to do budoucna stejně jenom jedno: příliš mnoho knížat!“

Opat Božetěch si povzdychl:

„Pane, ty jsi vládce této země, čiň, jak se i zlíbí, ale nutno ctít právo. Ty jsi loňského roku po smrti svého bratra biskupa rozhodl poslat syna Boleslava ujmout se severního moravského dílu, jako kdysi tvůj otec Břetislav poslal tebe – a ten hned díky tvé královské družině, kterou jsi mu půjčil, vyhnal Svatopluka s Otíkem z Olomouce. Oni se tam však narodili, není přece divu, že olomoucký díl považovali za dědictví po otci, jako kdokoliv považuje svůj statek nebo vesnici, a cítí se teď tvým rozhodnutím ochuzeni o své právo…“

„Teď jsi konečně narazil na kořen sporu, opate,“ skočil mu do řeči předák Zderad, ještě než král Vratislav stačil odpovědět. „Oni možná mají své právo, ale jde o to, které právo je lepší! Náš král Vratislav je vládcem celé země, on může přikázat, že Svatopluk s Otíkem se mají vrátit sem do Prahy. Však on jim může podle své vůle určit jiné hrady ke správě, nebo je ponechat zde po svém boku, jako to konečně po nástupu na stolec učinil kníže Spytihněv se svými bratry Konrádem a Otou.“

Zderad se zarazil a pohlédl s obavou na krále, který se při tomto proslovu velice zamračil, ale hned pokračoval:

„Odpusť, pane, vím, že ti bratr tehdy ublížil, dobře si to pamatuji. Však jsem byl sám tenkrát v jeho družině, než jsem se dostal do tvých služeb, ale z celého svého života bojovníka jsem si odnesl jen jedno ponaučení – že svého pána, knížete této země, musíme poslouchat, neboť bez něj nejsme my všichni ostatní ničím! Když pražský kníže, který je dnes navíc králem, určí, že jeho syn dostane nově olomoucký díl, musí to jeho příbuzní s horším právem uznat. Musí to přijmout a pokořit se, taková je pravda."

„To není právo, to je zvůle," zašeptal opat Božetěch jakoby sám k sobě, ale král ho přesto dobře slyšel a v očích mu trochu blýsklo. Ovládl se však, naklonil se kupředu a odvětil pevným a úplně klidným hlasem:

„Je to lepší právo, opate! Musí to tak být, ať už tomu jako muž modlitby, muž slova a písma rozumíš nebo ne. Musí to tak být, jiné cesty není. Já, můj nástupce, jeho nástupce a všichni další na tomto stolci musíme vládnout celé zemi. Je sama o sobě malá a my nemůžeme připustit, aby se ještě nadále drobila. Neboť víš, co se stane, když dovolím, aby Svatopluk zůstal natrvalo v Olomouci, nebo aby můj bratr Konrád bez odporu odkázal po své smrti brněnský díl Oldřichovi? Já ti to povím, opate! Země se odrodí s rodem, nejprve Morava. Co asi udělají nejprve oba se svými mladšími bratry? Ano, dají jim díly, které budou ještě menší, než jsou ty jejich. Oldřich Litoltovi možná Znojimo… A co udělá Svatopluk s Otíkem, to ani nevím…"

„Snad jej prodá do Uher," zasmál se z plna hrdla Zderad a uhodil mohutnou rukou do stolu, až se konvice s vínem zatřásla a prázdný králův pohár se překotil. Stůl zapraštěl tak, že i trpaslík, kterému ve stínu za trámem neušlo jediné slovo, sebou polekaně trhl.

„Ale to není všechno," pokračoval král Vratislav. „Já budu muset stejně jednat se svými syny zde v Čechách, protože ti se pak nespokojí jen s malými hrady, jako je tomu ještě dnes. Budou chtít své trvalé díly, aby je odkázali synům! Podívej se na Břetislava, je nejstarší, má třicet let, a co dělá? Sedí na hradě Žatci celý netrpělivý a vzteklý, protože jsem poslal do Olomouce jeho mladšího bratra Boleslava a ne jej. Jen taktak si nechal vysvětlit, že za mého otce to bylo také tak. Nejstarší jeho syn a nástupce, můj bratr Spytihněv, také neměl žádný moravský díl, nýbrž seděl na Žatci úplně stejně jako on. Zatím jej to uklidnilo, ale na jak dlouho, to opravdu nevím…"

Opat Božetěch ani nehlesl, jen pilně vyřezával, protože v hloubi duše cítil, že král má pravdu. Kromě toho jako sečtělý a vzdělaný muž dobře věděl, že to hlavní ještě přijde. Soška v jeho rukou už měla hotový celý trup a on právě započal dolní polovinu.

Král se mezitím napil vína a dokončil:

„A to všechno dohromady znamená, že nejen odpadne Morava, ale česká země sama se rozdrobí, oslabí se tak, že zanikne! Její sousedé ji zničí, rozeberou si ji kousek po kousku, sežerou ji jako svině hromadu jablek. Němci jsou všude okolo, silní Uhři v Panonii pod jednou královskou vůlí a i ti Poláci, kteří vlastně až donedávna zažívali ten osud, před kterým Bože chraň českou a moravskou zemi…“ a král i oba jeho spolustolovníci se zbožně pokřižovali, „nakonec budou tak silní, že zhltnout znovu třeba tu tvou Moravu bude pro ně hračkou. Co zbyde z osudu této země, kterou můj rod dostal od našeho Pána Ježíše Krista? Co nadělá sám svatý patron této země a její věčný panovník, můj předek kníže Václav, když nebude mít na svou ochranu ani stovku štítů, protože třicet knížátek ve třiceti hrádcích se nikdy na ničem neshodne?“

Král umlkl a opat Božetěch věděl, že má pravdu. Snad krutou a k mnohým nespravedlivou, ale pravdu takovou, že ji nelze popřít. Už jen ze smutku, že tato pravda až příliš hraje do noty pražským rodům, všem těm Zderadům, Božejům a Častům a je tak tvrdá k jeho milované Moravě, která pak nebude na věky ničím jiným než polem pro zvůli pražských knížat, pokusil se o poslední námitku:

„Máš pravdu, pane, to je osud, který si nikdo pro naši zemi nemůže přát, ale snad je možná i jiná cesta k onomu cíli. Právě v německé zemi přece vidíme, že jeden král nebo císař sice vládne všem, ale i oni vládnou s ním. On jim dává léna, ale ta potom patří jeho vévodům a hrabatům, kteří je odkazují svým potomkům. Rody prospívají a království tím netrpí. Proč by to také nešlo tak v naší zemi?“

Vratislav se však usmál a zavrtěl rázně hlavou:

„Že tím království netrpí? Kdepak, opate, to nelze! Německá země je obrovská a mocná, to přece víš zrovna tak dobře jako já. Není takové síly na světě, jako když všichni němečtí pánové, všechny díly země stanou bok po boku císařově. Pak té síle nikdo a nic neodolá, ale kdy už tomu tak je? Nikdy, na mou duši, skoro nikdy. Jak často naopak prosí císař a žebrá o pomoc proti svým domácím nepřátelům, jak často naopak otřásají boje jeho zemí, jak často musí nutit své vévody a hrabata k poslušnosti? A zaplať Bůh za to, vždyť jen proto jsem mohl s našimi muži zasahovat tak silně do osudů německé země, jen proto jsem dosáhl jedinečného lesku své koruny. Jen za těchto okolností mám sílu, se kterou musí císař velmi vážně počítat a které si může a musí vážit. A nejen císař římský si jí váží! Právě proto, že vládnu jedné zemi, naší zemi české a moravské, mám sílu držet si od těla Uhry a často i Poláky… A proto to tak musí zůstat!“

Rádce Zderad vstal, protáhl si ruce, až mu v kloubech zapraštělo a udusil palcem oharky několika dohořívajících svíček. Z truhly u zdi vytáhl nové svíce, nasadil je do horkého vosku, dávaje dobrý pozor, aby stály rovně, a ukroutil zbytečně dlouhé knoty těch, které hořely příliš rychle. Dolil vína králi i sobě a pravil:

„Pane, je třeba přistoupit k věci. Tvůj bratr Konrád, údělný kníže brněnský a tvůj vazal, přijal na svém hradě vypuzené syny Oty Olomouckého a odmítl je vydat, když jsem za ním již před měsíci vyslal poselství tvým královským jménem. On ruší o své vůli tvé panovnické právo a škodí nejen vašemu knížecímu rodu, ale i této zemi. Nám všem, jak teď už snad chápe i leckterý mnich. Je zapotřebí činů."

Opat Božetěch, soustředěný právě na svou dřevěnou sošku, sebou trhl. Ostrý nožík mu přitom trochu sjel stranou a řízl jej do bříška levého palce. Zachmuřený král Vratislav si toho nevšiml, ale Zderad se spokojeně ušklíbl. Trpaslík na trámu se opatrně pohnul, aby si uvolnil přesezenou nohu. Natáhl krk a čekal, co se ještě dozví.

Král zvedl hlavu a pohlédl na opata:

„Opravdu mám zato, že není jiné cesty než podniknout výpravu na Moravu nejen s královským vojskem, ale i s pomocí všech mužů českých, protože jde o urážku, kterou panovník této země nemůže nechat bez odpovědi."

Do výhružného ticha se ozvala opatrná mnichova slova:

„Pane, neradno se stavět do cesty tvé vůli i tvému lepšímu právu, ale pomni, že válka má být až tou poslední cestou k nápravě míru, ne cestou první. Snad jsou ještě jiné možnosti, jak dát průchod právu a dosáhnout pokoření odbojného bratra i tvých synovců."

Král pohlédl na svého rádce a poté se otočil zpět k opatovi:

„Máš snad jiný nápad? Víš snad, jak přimět mého odbojného bratra k poslušnosti?"

Božetěch se zavrtěl na židli celý nesvůj, protože to byl směr, kterým se debata v jeho očích ubírat neměla. Smetl na zem celou hromadu pilin a odštěpků dřeva ze svého klína a poposedl. Pochopil, že bude muset s nepříjemnou pravdou ven, dokud je čas. A raději sám od sebe, protože se jej zmocňoval čím dál tím nepříjemnější pocit, že prokletý Zderad stejně všechno ví a nebude mít žádné zábrany to králi vyklopit. Opat předstíral, že se soustřeďuje na dokončení práce, v srdci se mu však vzmáhal veliký neklid:

„To nevím, pane, ale doufám, že jsou k tomuto cíli ještě jiné cesty než zapálení hradu Brna, po kterém se zřejmě tak velice stýská tvým hrdinným bojovníkům…"

Zderad se na ta slova uštěpačně usmál:

„Slyšel jsem, opate, že už od jara pracuješ v Konrádových službách. Máš tedy asi právě ty dobrou možnost pohnout jej k pokoře před vůlí našeho pána…“

Král Vratislav se podíval na oba své společníky velmi překvapeně:

„Je to pravda, Božetěchu? Jak to, že o tom nic nevím? Právě teď, od tohoto jara? Když víš, že se Konrád přijetím a podporou našich synovců z Olomouce protiví mé vůli a chystá odboj, jsi ty v jeho službách? To je tvůj vděk za mou ochrannou ruku nad tvým klášterem?“

Opat byl s vyřezáváním hotov. Strčil nožík do širokého rukávu své sutany, setřepal zbytek pilin na zem a začal sošku opatrně uhlazovat a leštit slinami. Vzhlédl pokorně ke králi a opatrně odpověděl:

„Pane, kníže Konrád mne požádal, abych mu vyzdobil jednu jeho stavbu. Naprosto jsem nemyslel na to, v jakém je sporu s tebou. Je to jenom pro větší slávu Boží, nic jiného.“

„Slávu Boží, říkáš…“ pravil zamyšleně král. „Máš možná pravdu, že na tom nic není, Zderad někdy trochu přehání. O co vlastně jde?“

„Jde o jeho kapli ve znojemském hradu,“ odvětil pomalu opat Božetěch, protože si v té chvíli uvědomil, že už je pozdě, že právě spadl do pasti, chytře nachystané rádcem.

„Jak víš,“ pokračoval opatrně a pocit nepokoje v něm při pohledu na zamračeného krále vzrůstal, „postavit ji dal váš otec, kníže Břetislav, a věnoval ji nejsvatější Boží rodičce na její věčnou slávu právě před půlstoletím. Tvůj bratr se teď rozhodl ji upravit, uvnitř nově vyspravit a vymalovat. Tímto úkolem pověřil právě mne, totiž náš klášter. A protože já, protože právě umění…“

Opat Božetěch se odmlčel v půli věty a zahleděl se na hotovou sošku ve svých rukou. Byla to postavička biskupa s nevysokou mitrou, splývavým pláštěm a zvednutou pravou žehnající rukou, zatímco v levé držela tenoučkou dřevěnou berlu s filigránsky zakrouceným horním koncem. Zdálo se neuvěřitelné, že tuto jemnou řezbářskou práci vyhotovil jen tak mimochodem za jediný večer. Chtěl sošku postavit před sebe na stůl, ale začala se hned kácet, vytáhl tedy opět z rukávu svůj nožík a začal vyrovnávat a vyhlazovat podstavec pod

Vratislav cítil, že v něm začíná všechno vřít. Ovládl se však a zeptal se sevřeným hlasem:

„Vymalovat, říkáš… No to je ale krásné! A co tam vlastně maluješ?“

Opatovy oči se zalily slzami, když s dojetím odpověděl:

„Celá apsida s naším Pánem Ježíšem Kristem ve vítězném oblouku, s dvanácti apoštoly a dvanácti anděly strážci a také kupole kaple je už

hotová, kde trůní pod Duchem Svatým čtyři evangelisté, chránění čtyřmi anděly cherubíny. V lodi kaple samotné pak jsem namaloval spodní pás závěsu, jenž skrývá tajemství spasení, a nad to pás další, věnovaný naší svaté Panně Marii. Je už skoro hotový a je to taková krása, jaké není…“

Víc už říct nestačil, protože král Vratislav vyskočil jako šídlem bodnutý a začal křičet přeskakujícím pisklavým hlasem:

„Cože!? To si troufáš vykládat do očí mně, svému pánu? Že zdobíš mou kapli pro mrzkého Konráda? Že jemu po vůli pracuješ ve znojemském hradu a já o ničem nevím? Prý v jeho kapli! Vždyť je to moje kaple, nikoho jiného! Konrádovo není nic, ani ten brněnský hrad, na který já jsem jej posadil a ve kterém sedí, natož hrad znojemský nebo jeho kaple! Kdo to kdy slyšel! Vždyť on se chová, jako by byl vládcem Moravy, a ty jej v tom podporuješ! Právě ty, Božetěchu, opat kláštera, který jenom díky mé ochraně ještě vůbec stojí! Zmiz mi z očí, opate, ale rychle, dokud máš hlavu na krku! Já tě…“

Král Vratislav chytil těžký cínový pohár se zbytkem vína a mrštil jej vší silou proti dveřím. Rána zaduněla celou místností, dveře se okamžitě otevřely a do komnaty vstoupil bojovník stráže v lehké zbroji, s mečem po boku a s kopím v ruce. Předák Zderad mu pokynul a otočil se ke králi:

„Pane, jestli dovolíš, nutno jednat rozumně. Možná, že opat chybil ve svých vlastních očích méně, než se tobě a rovněž i mně zdá po právu být, ale poslat jej pryč nelze. Mohl by běžet ke svému Konrádovi a varovat jej příliš brzy. Mám sice za jisté, že ten už teď opevňuje Brno a třese se za jeho zdmi ve strachu před tvou spravedlivou odplatou, která jej nemine, ale není radno jej příliš brzy varovat, než vyhlásíme a připravíme tvůj záměr. Opat proto patří prozatím do sklepa tohoto hradu, aby tam dělal společnost mnoha sobě podobným.“

Vratislav se mezitím trochu uklidnil a posadil se. Opat Božetěch ve stejné chvíli povstal, drže sošku v levé ruce, zatímco pravou opět zastrkoval svůj malý nožík do rukávu. Podíval se nejprve na Zderada, který se mu žlutými zuby výsměšně šklebil do obličeje, poté sklouzl pohledem na krále. Neřekl však nic, jen čekal na svůj ortel. Vratislav mrknul krátce na svého rádce, pak na bojovníka u dveří, strnulého jako socha, a konečně na mnicha, pokorně hledícího do země. Zhluboka se nadechl a pravil:

„Opate Božetěchu, nechci teď ani uvažovat o míře tvého provinění, zatím mám jiné starosti, ale Zderad má úplnou pravdu. Ty nejsi muž,

od kterého možno vyžadovat přísahu na čest bojovníka a rytíře, ty jsi muž církve. Ledaže bys přísahal při svatém Evangeliu, že budeš mlčet jako hrob…“

Zarazil se poněkud a pohlédl úkosem na Zderada, který zcela neznatelně zavrtěl hlavou, což neviděl ani opat, ani strážný u dveří, jen trpaslík za trámem si toho dobře všiml.

„Ale ne,“ pokračoval tedy rychle král, „nebudeme si nic vymýšlet, rozhněvals mě stejně nad míru a to si odpykáš. Však tam nebudeš dlouho, jen co se ukáže, že už nemůžeš uškodit mým záměrům, ani kdybys chtěl.“

Obrátil se k bojovníkovi u dveří a přikázal:

„Vezmi opata a zaveď ho dolů, do prvého spodního patra vězení. Vyřiď hlavnímu veliteli věznice, jak se jenom honem jmenuje…?“ otočil se ke Zderadovi.

„Porej, pane.“

„Vyřiď tedy Porejovi, že opat je uvězněn na tak dlouho, dokud ode mne osobně nedostane rozkaz jej propustit. Rozuměl jsi?“

„Ano, pane,“ odpověděl strážný a uchopil rukáv mnišské sutany. Bylo to však zbytečné gesto, neboť opat se nezdráhal. Postavil jen pomalu svou sošku na stůl, kde zůstala stát rovná jako svíce, jako drahokam uprostřed hrubého násilí:

„Jak jsi rozhodl, pane, tak musí být. Jsem nevinnen, ale tvá vůle je zde rozhodující. Nechám ti jen tuto sošku, aby nedošla dole k úhoně, mohly by ji tam ohlodat krysy. A také ti možná bude připomínat, že opat tvého slovanského kláštera trpí v tvém vězení, abys na mě nezapomněl a propustil mne hned, jak jen ti to bude možné.“

Král trochu zjihl, zadíval se na krásnou práci a protože byl ke kráse vnímavý, otázal se trochu zastřeným hlasem:

„Kdo je to vůbec, Božetěchu, který svatý?“

„To je náš svatý pražský biskup Vojtěch,“ odpověděl vážně opat.

„Osvoboditel vězňů…“ zamumlal král jen tak pro sebe. „Neboj se, opate, však to není nadlouho. Jde jen o to, abys nemohl zkřížit mé záměry, třeba i jen nechtěně…“ a pokynul stráži. Bojovník vykročil a Božetěch za ním, ale těsně přede dveřmi se jim postavil do cesty rádce Zderad. Neřekl ani slovo, jen odsunul vojáka stranou a napřáhl pravou ruku k opatovi. Ten se na něj jenom nechápavě podíval, ale král se zasmál:

„Zderade, myslím, že tě chválím až dost, ale dobře naší zemi, když má její panovník takového prvního rádce. Chce tvoji zbraň, Božetěchu,

abys snad nepobil všechny strážce a neuprchl nám z vězení. Že je to tak, Zderade?“

Ten jenom vážně kývl hlavou, zatímco co strážný se pobaveně šklebil. Opat vylovil s pousmáním malinký nožík z rukávu a podal jej strážci:

„Až mě náš pán přikáže propustit, budeš ty určitě u toho, zatímco Zderad bude kdovíkde. Rád bych pak nožík dostal zpět. Je mi velmi milý, protože už stvořil hodně svatých a já doufám, že s pomocí Pána našeho Ježíše Krista ještě hodně stvoří…“

Usmál se sám své povedené větě, která zazněla z jeho úst v královské poradní jizbě nadmíru pyšně. Pokřižoval se, odstrčil bez okolků Zderada svým mohutným tělem a vyšel z místnosti doprovázen strážcem, jehož okované boty duněly na kamenném dláždění chodby, dokud Zderad nenašel opět rovnováhu a nezavřel dveře. Vratislav seděl opět za stolem s pohledem upřeným na jeho poškrábanou desku, hladil se rukou v zátylku a kroutil nespokojeně ústy sem a tam. Zderad jej chvilku pozoroval a posléze pravil:

„Netrap se, pane, já vím, že jej máš rád a je ti možná líto, že ses trochu unáhlil, ale muselo to být, jiné cesty není. Chvilku si posedí, co na tom, nám jde přece o víc než o pohodlí jednoho opata. Jde o tvůj rod, o tvou zemi, o nás všechny. Je nutno připravit tažení na Moravu, a to rychle, neboť průtahy by nám jenom škodily a zrádci Konrádovi pomáhaly.“

Král sebou při posledních slovech sice trochu trhl, ale pak kývl hlavou a povstal od stolu:

„Máš pravdu, Zderade. Je to úplně a přesně tak. Začni okamžitě s přípravami, svolej zítra přes den nejdůležitější velitele mé družiny, ať vědí o věci předem. Zítra večer bude na slavnosti tažení vyhlášeno všem předákům. To sice není nic nového, tak je tomu téměř každý rok, že táhneme do nějaké války, ale právě toto tažení…“

Král se trochu zarazil:

„Ono je to letos něco zatraceně jiného, ale nedá se nic dělat, musí to být. Já zítra promluvím s cizími vyslanci a ty mi večer před slavností řekneš, jaká je nálada a co se dá očekávat. A teď už běž, máme moc práce a jsem tak unavený. Není mi poslední dny vůbec dobře, trne mi občas v levé ruce… Ale to nic. Běž. Já musím ke královně, tam nutno začít.“

Zderad se lehce uklonil a otevřel králi dveře od místnosti dokořán. Vratislav zahnul chodbou doprava, kde byly kromě společné ložnice i

pokoje královny Svatavy a několika žen, které jí byly na hradě k společnosti a obsluze. Předák Zderad se dal opačným směrem, k ubytovnám královy osobní stráže, kde měl také on své dvě malé místnosti, pracovnu a ložnici. Zastavil prvního bojovníka který se mu namanul a přikázal mu, aby mu ještě teď večer přivedl velitele osobní královské stráže Krásu a také předáka Častu, dvoumetrového obra, který velel královské družině. Pak sešel po schodech dolů, aby si v žaláři promluvil s velitelem vězeňské stráže Porejem. Chtěl se přesvědčit, jak se postaral nejen o svůj nový přírůstek, ale jak se daří i dalším vězňům, z nichž mnoha dopomohl k jejich současnému osudu také on sám.

Když jeho kroky na chodbě dozněly a v komnatě všechno ztichlo, pohnul se v temném trámoví malý stín. Svíce už většinou dohořely, jen těch pár, jež předtím vyměnil Zderad, slabě plápolalo. Trpaslík se tiše spustil na nejspodnější trám, přepažující napříč celý prostor místnosti a přeběhl po něm ke zdi téměř tak rychle, jako by byl na rovné zemi, přestože se musel neustále vyhýbat vzpěrám a šikmým trámům. U zdi se spustil bleskově na ruce, zachycené za okraj trámu v třímetrové výšce, seskočil na dubovou okovanou truhlu u zdi a z truhly na zem. Jako blesk přeběhl ke stolu, jediným pohybem chytil zapomenutou dřevěnou sošku svatého Vojtěcha, zastrčil ji do kapsy na prsou a otočil se. Pak se rozběhl, vyskočil jako veverka na truhlu, z truhly na spodní trám, vyšvihl se na něj a jako opice se prošplhal až pod střechu, kde zmizel v průduchu větrací šachty, kterým do místnosti vlezl. Celá akce netrvala ani dvě minuty a byla provedena tak tiše, že by ji nebyl slyšel nikdo ani tehdy, kdyby byl zůstal sedět u stolu.

KAPITOLA 2

Vyslanci

Místnosti královny Svatavy byly ještě zaplaveny září voskových svící, když do nich král Vratislav dorazil. Paní, kterou právě v ložnici odstrojovala služka, si pomalu rozčesávala své dlouhé, ještě pořád tmavé, jen nepatrně stříbrem protkané vlasy. Byla o dobrých deset let mladší než manžel, s kterým žila už tři a půl desetiletí, během nichž mu porodila čtyři syny a několik dcer. Pocházela z polského panovnického rodu, ale mluvila už dávno manželovou řečí, která byla její mateřštině velice podobná. Teď se ke svému muži otočila a jediným pokynem poslala služku spát; vycítila, že král připravuje vážné rozhodnutí, které bude mít následky pro ni, pro jejich syny i pro celou zemi.

Zadívala se mu do očí, ale Vratislav jí uhnul a usedl na velkou dubovou postel zčernalou stářím, ale pevnou tak, jako byla prvního dne, v den jejich svatby. Byl to dar nevěstiny matky, dcery kyjevského knížete Vladimíra, a byly v ní počaty a také porozeny všechny jejich děti, bylo to jejich zamilované útočiště. Král Vratislav, který byl před svatbou s mladičkou Svatavou v necelých třiceti letech už dvojnásobným vdovcem se třemi malými dětmi, svou ženu doposud velmi miloval. Ba co více, v míře ne tak obvyklé pro dobu a vládnoucí

mravy mu byla více než manželkou. Byla mu také přítelem a hlavním poradcem, kritikem i utěšovatelem, spojencem a bojovníkem po jeho boku.

Svatava odložila hřeben, postavila se přímo před něj, uchopila ho za ruce a položila si je na boky. Vratislav se na ni konečně podíval. Nemohl se přes všechny starosti ubránit úsměvu. Viděl její napjaté očekávání, její lásku a také její statečnost, se kterou čekala, až jí sám něco řekne, nevyptávala se, přestože cítila, že situace je vážná.

„Padlo rozhodnutí," řekl konečně poněkud chraptivě. „Do dvou týdnů táhneme k Brnu. Není jiné možnosti, vskutku není; kdybych i dříve váhal, po dnešní poradě už nemohu. Schválně jsem přikázal Zderadovi, aby pozval na dnes večer opata Božetěcha, protože jsem věděl, že bude nejlepším obhájcem mého bratra. Nepořídil nic, i on musel uznat, že není jiné cesty. Jednota země pod naším panstvím musí být zachována za každou cenu, nakonec to uznal i on. Bude válka, domácí válka… Bože, jak je mi to nepříjemné, ale musí to být!"

Královna Svatava nepohnula ani brvou, jen tiše podotkla:

„Ať už jsi jakkoliv rozhodl, je dobře, že jsi tak učinil. Věc už nestrpí odkladu a musela být rozhodnuta. Myslela jsem si, že rozhodneš takto, jen jsem nevěděla kdy. A co říkal Zderad?"

„Copak Zderad. Ten vidí vojenský problém, počítá bojovníky, koně, vozy a pomocné oddíly, shromažďuje zprávy. Což o to, myslí to dobře. Chce pomoci a hlavně stojí neochvějně na mé straně, je ale příliš neoblomný. Má silné, ale tvrdé srdce. Víš, že zjistil, že Božetěch už od jara maluje Konrádovi ve znojemské kapli? Má své lidi všude, i v klášterech, a jistě i u samotného Konráda…"

Král se zasmál a Svatava se na něj také usmála. Začala mu pomalu svlékat halenu a košili a přitom podotkla:

„Zatím jsem měla zato, že kaple znojemského hradu je tvoje kaple a když tě napadne dát ji vymalovat, tak to někomu přikážeš…"

„Jsi chytrá," odpověděl Vratislav a začal jí na oplátku odstrojovat též, „přesně jsi vystihla, o co vlastně jde. Třebaže příklad s tou malbou v kapli je jen okrajový, můj bratr Konrád skutečně porušil právo a ohrozil mír v této zemi. Ta malba mne však zajímá, chtěl bych ji brzy vidět, neboť jen to málo, co mi popsal Božetěch, naznačuje, že bude nádherná. Závidím Konrádovi, že měl takový nápad. Vlastně mě to udivuje, protože z nás dvou jsem to byl vždycky spíše já, kdo měl smysl pro krásu a umění, zatímco on více pro řád a zákon. Myslím, že s tím nápadem přišel asi sám Božetěch, ale měl přijít za mnou a ne za

Konrádem. Já jsem se na něj za to ovšem rozzlobil, to si můžeš myslet…“

Svatava pomohla manželovým neobratným rukám a sundala si sama poněkud těsný živůtek. Vzala něžně do rukou manželovu hlavu, přitáhla si jeho plavé vlasy, rozprostřela si je na prsou, jako by to byl závoj a otázala se s předstíranou vážností:

„Co jsi s ním provedl, ty tyrane, ty zlý králi, ty krutý panovníče?“

Krutý panovník se zhluboka nadechl vůně jejích ňader, vtiskl mezi ně svůj úzký obličej a začal jím otřásat smích. Teď konečně z něj spadlo celé to napětí posledních dnů, teď konečně, ve své veliké a měkké posteli vedle své ženy, směl přestat být králem a mohl být už jenom sám sebou, Vratislavem, manželem, mužem, mladíkem, kterým byl kdysi…

„Já…, já jsem ho… ne, to ti ani nevypovím…, já jsem ho musel dát… zavřít do sklepa!“ smál se teď Vratislav na celé kolo, až se celý třásl, smál se, až koktal. Svatava jej začala lehce švihat přes obličej svými dlouhými vlasy. Její dech se zrychloval a prsní bradavky jí ztuhly pod jemnými pohyby mužovy tváře, která se snažila uniknout jejímu něžnému bičování. Oči se jí rázem zamžily. Vratislav ze sebe strhl zbytek svého odění a povalil Svatavu vedle sebe na širokou postel. Jedním rázem jí vysoukal širokou měkkou sukni a jako by neuplynula už taková doba, jako by to bylo před třiceti lety, se s ní spojil v osvobozujícím a vše zapomínajícím objetí. Pevně jej stiskla v pase svýma štíhlýma nohama a jen její slastné tiché sténání jej znovu a znovu ujišťovalo, že mezi nimi se nic nezměnilo ani za celá ta dlouhá desetiletí…

Když se král Vratislav ráno probudil, ležela Svatava na zádech vedle něj a usmívala se na dřevěný strop. Pohlédl jí do světlých očí a pohladil ji po tváři:

„To je dobře, že už nespíš. Musím se s tebou poradit. Chtěl jsem vlastně už včera večer…“ zarazil se a trochu zčervenal, když uviděl na její tváři spokojený úsměv, „ale… inu, jaksi k tomu už nedošlo…“ Výraz jeho tváře už zase začal nabývat rysy soustředění.

„Moje záměry mají jen jednu skutečně dobrou stránku,“ začal Vratislav zdaleka, „to jsem jasně pochopil. Nutno jednat a rozhodnutí padlo. Co chci udělat, udělat prostě musím, jiné cesty není. Všechno ostatní ale, ta cesta k tomu nutnému cíli, ta je těžká. Bude s tím mnoho potíží a čeká mne mnoho překážek. Bude důležité, moc důležité se na všechno dobře připravit, mnohem lépe než jiné roky na tažení někam

do Panonie nebo Pomoří, ba dokonce třeba i do německé nebo italské země...“

Král Vratislav se odmlčel, posadil se a oběma rukama uchopil polštář nacpaný voňavým senem. Svatava si povšimla, jak se do něj jeho prsty zaryly, když pokračoval:

„Jediní, na které se mohu doopravdy spolehnout, je má osobní stráž, ta se ale bitvy normálně vůbec neúčastní. Půjde ovšem celá se mnou, Krása je má pevně v rukou a jsou mi skutečně do posledního oddaní. Vezmu s sebou i ty, co teď vypomáhají u vězeňské stráže. Ten Porej nebo jak se jmenuje, ani nevím, kde ho Zderad vzal, si bude muset poradit, jak umí. Pak je tu moje královská družina, hlavní síla vojska. Také Časta, její velitel, a ostatní jeho podvelitelé jsou mi věrní, ale u mužstva už to bude horší. Mnoho je jich tam z rodů, které jsou usazeny na Moravě od časů mého otce nebo nejstaršího bratra. Ti se budou ohlížet jeden na druhého a také myslet na to, že v Konrádově vojsku mají své příbuzné. Nejhorší bude proto první bitva, potom už bude, jak Pán Bůh dá… Až jich pár padne, bude košile bližší kabátu, pak se budou bít jako lvi, ale ne hned. Je jich okolo tří tisíc. Víc jich teď není a já nemám čas na to, abych se některých zbavil a potom stav rychle a dobře doplnil. Musím je vzít jak jsou, a doufat v Častu a jeho podvelitele.“

Zamračil se a jeho prsty hnětly podušku:

„Pak přijdou jednotlivé rody mužů českých,“ pokračoval a v hlase mu při posledních slovech zazněla zřetelná nevole, „a to je ještě větší potíž, i když vlastně úplně opačná. Jejich mužstva budou snad bojovat dobře, možná dokonce lépe než moje vlastní družina. Budou totiž doufat v kořist, v moravskou půdu, na kterou bych je mohl potom usadit místo zrádců a odbojníků… Ale jejich velitelé, moji milí předáci, to bude těžká věc. Není každý jako Zderad nebo jeho bratr Krutina, nebo i jiní, o kterých nepochybuji. Ale co ti ostatní? Nestálí, vrtkaví, každý má svoje zájmy, sočí jeden na druhého a mnozí z nich i na mne. A to je pro vojsko to nejhorší, když mužstvo se chce bít, ale předáci ne, když ti jenom žvaní, hádají se a rvou se mezi sebou. Ty na výhled kořisti nenalákám. Jsou natolik chytří, že vědí, že nejdeme do obvyklé války, že to není tažení jako každé jiné, do ciziny, kde se nacpou kořistí, pochytají dobytek i lidi a odeženou je domů.“

Vratislav se opět zarazil a těžce povzdychl. Zadíval se na svou ženu jako by od ní čekal námitky a vypravil ze sebe sevřeným hlasem:

„Bude to válka domácí… Já nemohu a ani nechci obrátit Moravu v prach a popel, dát ji vplen svým mužům a bojovníkům českých rodů, nechci!“

„Nejlépe by bylo ani nebojovat, jen vytáhnout s vojskem, aby se tvůj bratr pokořil. Urovnat všechny věci, ale nebojovat,“ mínila Svatava.

Král se smutně usmál a políbil ji do dlaně otevřené ruky:

„Jenomže to je ono! To Konrád dobře ví, ba co více, on na to spoléhá! On ví, že nemá možnost odolat, když budu skutečně chtít jej zničit a napřu na to všechny síly…“

„Jako radí Zderad,“ zašeptala královna potichu.

„…ale zároveň ví, že to asi nebudu chtít, že to nebudu moci chtít. Ano, jako radí Zderad. Ale předák Zderad je jenom můj první rádce, já jsem však král, pán této země!“

Vratislav vydechl a na okamžik se zamyslel:

„To už bude mojí starostí, držet předáky v rukou a dávat pozor, co zamýšlejí. Když to jinak nepůjde, budu muset dva nebo tři nechat popravit a dát jejich rodům nové hlavy, ale ani to není ta největší těžkost, kterou mám…“

Zahleděl se zpříma na královnu, svraštil světlé obočí a pravil trochu vyšším hlasem:

„Největší starost jsou moji synové, a je to částečně také tvoje vina!“

Svatava neřekla nic, jen svěsila hlavu, neboť věděla, co přijde.

„Když jsem koncem loňského roku po smrti svého bratra Jaromíra rozhodoval, že do olomouckého dílu pošlu syna, radil jsem se o tom jak s některými svými předáky, tak i s opaty, nového biskupa po mém bratru tehdy ještě nebylo. Všichni radili, abych tam poslal Břetislava. Jenom Zderad byl proti, a když jsem váhal, přišla jsi ty se stejnou radou a já vás poslechl. Do hradu Olomouce šel tedy Boleslav, ale byla to chyba, právě teď se to ukazuje nadmíru jasně. Teď to dokonce může rozhodnout celý další běh věcí!“

Král Vratislav vstal z postele a začal se oblékat. Navlékl si spodní košili a dlouhé nohavice z měkké látky, potom hrubou halenu z vlněné houně a přepásal se širokým koženým pásem, na jehož pravém boku se na zdobeném řemení houpala stříbrem vykládaná pochva dlouhé, oboustranně naostřené dýky. Když si sedl, aby si nazul boty, přitiskla se Svatava zezadu k jeho sehnutým zádům:

„Boleslav potřebuje zkušenost, musí se učit vládnout, velet vojsku. Je pouze o tři roky mladší Břetislava, ale ten je o tolik zkušenější. Už

sám velel na tolika výpravách, má svou vlastní družinu, která jej na slovo poslouchá. Tomu toho není tak třeba jako Boleslavovi.“

Vratislav se však jen nevrle otočil:

„Já vím, tak už jste se Zderadem mluvili minulého roku. Ale v tom je ten celý problém, Svatavo. Víš, co se stalo? Víš ty vůbec, co se vlastně děje? Boleslav nemá pevně v rukou ani olomoucký hrad, má co dělat, aby jej tam poslouchala jeho vlastní domácnost. Moravští předáci jej odmítají. Někteří utekli do Brna za svým bývalým pánem, mým synovcem Svatoplukem, jiní se domlouvají na odboji. Ani v malých hradech na slezské hranici nestačil ještě ukázat svou moc a kastelán Hroznata z rodu Markvartova, mocného rodu na Moravě, se opevnil na hradě Přerově a odmítá jej vydat. Považ, na Přerově! To je z olomouckého hradu pro pěší mužstvo ani ne tři hodiny cesty… Trvá to už dobře půl roku a je to spíše stále horší než lepší. Boleslav se jakž takž drží jenom mými lidmi, muži českými, ale já mu jich více poslat nemohu.“

„Proč ne?“ otázala se Svatava.

„Protože je jednak budu sám potřebovat a taky proto, že to prostě nejde. Boleslav musí jako celý muž prosadit svou vůli, on si musí sám vybojovat svou pozici v olomouckém dílu, vzbudit strach a úctu. Je mu dvacet sedm let. Já jsem mu mohl pomoci jen trochu, jenom na počátku, ale potom už ne. Ale on to nedokáže! Myslel jsem, že nejpozději teď do léta vše urovná, ale není tomu tak. Proto ani na dnešní hostinu nemůže přijet, protože mu hrozí, že by se pak neměl kam vrátit. Můj bratr Konrád by jej smetl za jediný den, kdyby se jen pohnul, většina moravských předáků by se k němu totiž okamžitě přidala. On to sice neudělá, ale jenom proto, že se bojí mne a českého vojska, nikoliv ale proto, že by se bál knížete Boleslava, údělníka olomouckého...“

Královnin hlas zněl jedovatě, když manželovi odvětila:

„To mne velmi mrzí, že máš tak ohavné mínění o mém prvorozeném synovi.“

Vratislav sebou trhl, jako by ho bodlo. Udělal krok ke své ženě a namířil svůj ukazovák přímo mezi její prsa:

„Ano, je to tvůj prvorozený, já vím, že budeš vždy na jeho straně. Břetislav je pouze můj prvorozený, ale tady nejde jenom o nějaké moje mínění, tady jde o víc. Břetislav zuřil, když jsme mu se Zderadem vysvětlovali, že se musí spokojit s malým českým hrádkem, protože do Olomouce půjde jeho mladší bratr. Mladší, Svatavo! Chápeš, co to

znamená pro knížecího syna? Jeho mladší bratr! Ale on jenom zaťal zuby a šel. A víš, co se stalo? Na Žatecku je za stejně krátkou dobu takový pořádek, jaký tam nebyl od doby mého bratra Spytihněva! Břetislav vládne rukou pevnou, ale spravedlivou. Nikdo ani nedutá, ale on má přesto nejen jejich úctu, ale i lásku, kterou jak známo budí síla, spravedlivá síla. Jenomže co z toho? Má dobrou družinu, dva tisíce mužů, ale přesto mi asi nebude posilou. A chceš vědět proč? Protože mi nevěří, nechce a nemůže mi věřit! Zlé jazyky mu namlouvají, že jako jej jeho mladší bratr přeskočil v dílu moravském, tak ho také přeskočí až půjde o tento stolec, o můj stolec, na kterém sedím a nevím, jak dlouho ještě budu. A o ten také vlastně v první řadě jde, nebo brzy půjde, nejpozději hned poté, co zavřu oči navždy. Sedím na něm třicet let a je mi úzko, když vidím, co se děje. Ó, jak těžký je to osud! Jak dobře teď rozumím svému otci, který tehdy učinil moudré, dobré rozhodnutí… Ale dnes je všechno mnohem těžší! Kdo převezme jednou můj stolec a jak? Co bude z našeho rodu, co z této země?“

Hořce na Svatavu pohlédl a dodal:

„Kdyby byl býval šel do Olomouce Břetislav, byl by tam dnes klid, pořádek, úcta k němu jako k mému prvorozenému synovi a on sám by byl dnes první po mém boku. A já bych dnes nemusel připravovat tažení ve své vlastní zemi. Vždyť Břetislav sám by držel se svou družinou a s olomouckými předáky Konráda v poslušnosti ke mně! Svatopluk by seděl klidně tady v Praze, časem by dostal nějaký hrádek v Čechách a jeho bratr Otík taky, až by přišel jeho čas; tomu je ale teprve sedmnáct let. Ne Břetislav, to Boleslav měl dostat Žatec a učit se tam velitelským povinnostem, tam by nic nepokazil…“

Položil ruku na dveře, ale otočil se ještě a podíval se na královnu, která se mezitím už oblékla, posadila se znovu na kraj postele a česala si dlouhé vlasy. Rty měla pevně sevřené a v očích se jí leskly slzy. Vratislavovi se jí zželelo. Vrátil se k ní a poklekl před ní dvorně na jedno koleno jako nějaký francouzský potulný zpěvák, velká novinka poslední doby, o které v Praze před nedávnem poprvé referovali čeští kněžští studenti, kteří se vrátili z ciziny. Vzal její malé ruce do svých a pohlédl jí do očí:

„Neplač, paní má a královno, neplač, už je tomu tak a ne jinak. Však já už najdu cestu, jak ven z této těžké chvíle. Ono by ani tehdy nebylo všechno dobré, kdyby tomu bylo vskutku tak, jak jsem ti právě pověděl. Bylo by to pro mne teď trochu lehčí, ale ne nadobro, ne do budoucnosti, která černá stojí před námi a čeká na nás. Víš proč?“

Svatava opět jenom němě zavrtěla hlavou, až se jí slzy rozstříkly jako vodopád a pokropily i tvář jejího muže. Cítil, jak pomalu zasychají, když povstal a složil jí ruce do klína:

„Můj bratr Konrád by seděl v Brně a můj prvorozený syn v Olomouci. A pokud by se na poli válečném mezi nimi nerozhodlo, kdyby sám náš Pán Ježíš Kristus neráčil na jednoho ukázat a svalit jej do prachu bojiště s mečem v těle, stejně by oba nevěděli, co počít s tímto stolcem, kdyby se stalo, že mne Pán povolá ještě před nimi.“

Poodešel opět ke dveřím, vzal za petlici a otevřel. Ještě jednou se však přes rameno otočil a v modrých očích mu zablesklo:

„A to ještě ani netuší, že i ty máš svého prvorozeného syna… To by se podivili! Buď zdráva! A buď dnes večer krásná, jako jsi vždy, královno. A dohlédni na kuchaře, ať si pospíší, bude hostů, že je ani nespočítáš.“

Položil pravou ruku na prsa a přehnaně dvorně se jí uklonil, vyšel ze dveří a zavřel je za sebou. Královna Svatava zůstala v zamyšlení sedět s hřebenem v ruce, pak však rázně vstala, otevřela malá dvířka na druhé straně ložnice a vešla do úzké chodby, vedoucí k jejím vlastním pokojům.

Král Vratislav pokynul strážnému na chodbě a vydal se do opačného křídla hradu, v němž sídlili velitelé jeho stráže a družiny. Když přecházel okolo malé poradní místnosti, kde včera večer seděl se Zderadem a opatem Božetěchem, zarazil se a uchopil za kliku. Dveře však byly zamčené, zavolal tedy stráž, ta přinesla rychle klíč a dveře mu otevřela. Král vešel dovnitř a rozhlédl se. Místnost byla zalita světlem ze široce rozevřených oken a Vratislav se s chutí nadechl čerstvého vzduchu krásného červnového rána. Pokoj už byl uklizený, rozlité víno utřené, podlaha umytá, jen čerstvý šrám na vnitřní straně dveří mu připomenul jeho včerejší výbuch vzteku. S úsměvem si připomněl tělnatého opata a rozhlédl se po místnosti, jakoby něco hledal. Stůl však byl úplně prázdný až na velký svícen, plný nových rovných svíček, čistý a přehledný. Král se podíval i pod stůl, pak na truhlu u zdi, dokonce ji otevřel a zběžně prohlédl, ale sošku světce Vojtěcha, opatovu řezbářskou práci, nikde neviděl. Zavrtěl pochybovačně hlavou, vyšel z místnosti a vydal se do vojenského křídla hradu. Tam vyhledal pracovnu rádce Zderada, pokynul stráži před jejími dveřmi a bez okolků vstoupil.

Jeho první předák seděl za stolem. Když spatřil krále, ihned povstal a lehce se uklonil. Zároveň od stolu vyskočil středně vysoký, ale velice

statný muž, ani ne třicetiletý, oděný v krátký a silný kožený kabátec, pošitý ocelovými plíšky, v pevných kožených nohavicích a jezdeckých botách. Na širokém, bronzovými ozdobami pobitém pásu z buvolí kůže mu visel po levém boku dlouhý meč, zatímco po pravém měl dýku. Pohybem hlavy odhodil dlouhou kštici vlnitých černých vlasů z tmavých očí a v rozpacích se pohladil po úzké, pohledné tváři s orlím nosem a černou bradkou. Byl to velitel královy stráže, skutečný hlídací pes panovníka, za něhož by kdykoliv obětoval nejen svůj vlastní život, ale i životy všech pěti set vybraných bojovníků své jednotky. Zůstal stát u stolu trochu nesvůj nad tou nenadálou návštěvou, Vratislav však jen nedbale pokynul:

„Klidně si zase sedni, Kráso, a ty," otočil se do rohu místnosti, „ani nevstávej, Často. Já hned zase půjdu. Musím se setkat se třemi vyslanci a doufám jenom, že to stihnu do oběda. Tebe, Zderade, samozřejmě budu potřebovat, přijď co nejdříve, jak jen to tu dokončíš. Mám už hlad jako vlk, najím se s vyslanci. Můžeš jíst s námi, jestli jsi ještě nesnídal."

V rohu místnosti zapraštěla silná dubová stolice pod váhou obra, jenž na ni opět usedl. Velitel královské družiny Časta byl největším a nejsilnějším bojovníkem nejen na pražském hradě, ale asi i v celém českém vojsku. Měřil nejméně dva metry a jeho ramena měla šířku vzrostlého stromu. Na obrovské hlavě s dlouhými hnědými vlasy mu seděla ocelová zašpičatělá přílba, z níž po stranách a vzadu spadal přes ramena až na záda dvojitý závěs husté kroužkové zbroje. Trochu zapadlé oči se dívaly na svět jakoby líně, ale všichni věděli, že jim neujde nic, co se šustne v královské družině. Pod velkým rovným nosem mu zdobil obě strany pevně sevřených úst mohutný knír, který končil až pod bradou. Ruce měl teď mírumilovně složené v klíně na meči takových rozměrů a váhy, že by jej normálně urostlý muž těžko vůbec pozvedl, natož aby s ním bojoval. Bylo však všeobecně známo, že Časta jím nejenom umí zamávat, ale z deseti pokusů devětkrát usekne hořící knot svíce tak, že ji tím zhasne, ale nepoškodí.

Král se obrátil ke Zderadovi:

„Už jsi jim řekl, co bude? Už vědí, jaká výprava nás čeká?"

Když Zderad jenom vážně kývl hlavou, otázal se jich Vratislav přímo:

„Kráso, půjdeme na Moravu, musím udělat pořádek ve vlastní zemi, jiné cesty není. Vezmeš celou stráž, budu ji potřebovat. Porej si bude

muset poradit s vězni i bez tvé pomoci. Kolik času potřebuješ, než budeš moci vyrazit?“

Velitel se jenom zasmál:

„Copak já a tvoje stráž, pane, my bychom mohli vyrazit hned zítra. My jsme vždy pohotově po tvém boku. A co se Poreje týče, inu, však jeho vězni po dvoře s prasaty neběhají. Sedí ve sklepě za mříží, on už si s nimi poradí.“

Vratislav se obrátil k obrovi:

„A ty, Často? Kolik budeš potřebovat času, než bude moci vyrazit moje družina?“

„Týden, pane,“ odvětil velitel hlasem tak hlubokým a temným, jako by vycházel až odkudsi z podzemí. Bylo vidět, že si na zbytečné řeči nepotrpí. Král se obrátil opět ke svému rádci:

„Poslyš, Zderade, když jsme včera večer odcházeli z porady, zůstala přece na stole ta dřevěná soška, dar našeho opata. Jak se mu vlastně vede?“

Oslovený se usmál a pohladil si dlouhou bílou bradku:

„Dobře, pane, spal na slámě s ostatními a ráno snědl stejnou polévku jako oni. Po modlitbě jim udělal malé kázání a pak hráli v kostky.“

„To se ale vězňům dobře vede,“ podivil se král, „myslel jsem, že sedí zakovaní v kládě a ani se nepohnou.“

„V prvním patře, kde jsou pouze vznešení, není proč vězně zakovávat,“ opáčil Zderad. „Alespoň prozatím, ještě je celá stráž i s tvým vojskem zde...“

Vratislav se zarazil. Pak se trochu zamračil a rozvážně pravil:

„Inu, jak myslíš, ty jistě víš, co děláš. Je to asi jedno. Dlouho si tam nepobude, nebude brzy proč, jej tam držet. Ale chtěl jsem něco jiného… Ano, už vím, ta soška. Vzal jsi tu sošku ty, Zderade? V jizbě není.“

Předák se podíval na krále trochu překvapeně. Nechtělo se mu věřit, že by Vratislav mohl mít v této situaci tolik zájmu o kus dřeva, ale protože zároveň dobře věděl, že jeho pán je výjimečně nadaný smyslem pro krásu a umění, odvětil:

„Nevzal jsem ji, pane, nemám ji. Když jsi odešel, šel jsem hned za tebou. Soška zůstala na stole. Musela ji uklidit služka nebo snad bojovník na stráži před komnatou. Jestli jsi ji hledal a v místnosti není, zjistím ti, kde je.“

„Zjisti, Zderade, a najdi mi ji, mám ji rád. Líbí se mi nejen jako prostá soška, ale i to, jak vznikla. Víš, to je tak: je mnoho takových, co dokážou všelijaké kousky s mečem, kopím nebo lukem," usmál se a přelétl pohledem všechny tři svoje předáky, věrné a udatné bojovníky, „hodně takových, co jednou ranou rozetnou chlapa od hlavy až k sedlu. Ale je moc málo takových, co dokážou za pár hodin vytvořit krásu. To je skoro jako stvořit život, víte? Stvořit, ne zahubit…" zamumlal ještě už skoro jen sám pro sebe a vyšel na chodbu. Předáci se po sobě překvapeně podívali, ale protože dobře znali podivné nápady svého pána, pokud šlo o jim nepochopitelné umění, brzy se zase soustředili na plánování odchodu a zásobování vojska při cestě na Moravu.

Král Vratislav došel až do velké poradní místnosti knížecího paláce, kde zasedl za plný stůl a dal se hned do jídla, při kterém mu posluhoval mladý chlapec s dlouhými světlými vlasy. Byl to Kratina, syn správce pražského hradu Mečislava. Přestože Zderad ještě nedorazil, král chlapci brzy pokynul, aby mu přivedl prvního z vyslanců, se kterými musel vést důležité jednání ještě před večerní hostinou.

Dveře se otevřely a vstoupil malý hubený chlapík, čilý jako rtuť, s trochu zešikmenýma očkama a dlouhým plavým knírem, který mu oběma konci spadal až na prsa. Vratislav povstal od stolu a vyšel mu vstříc. Mužík před ním poklekl na jedno koleno, král jej však pozvedl, krátce objal a ukázal na prostřený stůl:

„Kazimíre, příteli, sedni si a pojez se mnou chleba, masa i ovoce, co hrdlo ráčí!"

Malý chlapík se posadil a uřízl si bez okolků velkou porci pečené jelení kýty. Také vína si nalil z velké cínové konvice a řekl velmi dobrou češtinou téměř bez cizího přízvuku:

„Děkuji ti, pane, za pozvání a také Pánu našemu Ježíši Kristu za tyto dary," pokřižoval se zbožně, zakousl se do masa a utrhl z kýty tak veliké sousto, že by se za ně nemusel stydět ani králův velitel Časta. S plnými ústy pokračoval:

„A také za to, že tě vidím zdravého a jak doufám, v dobrém rozmaru. Myslím ale, že nejen ta dlouhá doba, po kterou už smím sloužit svému pánu zde ve tvé zemi, ale i nějaký jiný rozmar tě dnes přiměl k rozhodnutí, povolat mne do svého hradu..."

Spolkl konečně obrovské sousto a zapil je velkým douškem. Pak si utřel dlouhý knír a usmál se:

„Cestou jsem potkal uherský doprovod vyslance Aigina. Mám tedy zato, že tě přece jen něco trápí a chtěl bych tě ujistit, že je ctí pro mne a mého pána Vladislava, že jsi mne pozval jako prvního...“

Král Vratislav svraštil obočí:

„Máš pravdu, Kazimíre, mám starost, která mne trápí a také nutí k dnešní poradě. Ty jsi dobrý přítel můj i mé země. Znám tě už skoro třicet let a kdo jiný by měl jako první u mne nabýt sluchu než vyslanec knížete, který byl manželem mé nejstarší dcery, nechť je její spása věčná jistá…“ pokřižoval se zbožně, „a je zároveň bratrem mé milované ženy.“

Zamyslel se a pak se opět zadíval přímo na svého společníka:

„Řekni mi, Kazimíre, jaké plány má v tomto létě tvůj pán, kníže polský Vladislav? Kam bude směřovat jeho tažení?“

„Do Pomoří, pane,“ odpověděl bez zaváhání vyslanec. „Pohané velice utiskují náš lid na severní hranici, zatímco na ruské, panonské, ba i německé hranici je klid.“

„Dobře, velice dobře,“ zamnul si král spokojeně ruce a s chutí se zakousl do křupavé pečené koroptve. Kratina mu dolil vína a zašeptal mu přitom do ucha:

„Pane, přišel předák Zderad a ptá se, jestli má vejít.“

„Řekni mu, ať počká, až odejde vyslanec Kazimír, už to nebude dlouho trvat.“

Vratislav si utřel zamaštěná ústa rukávem a otočil se zpět k vyslanci:

„Kazimíre, jistě víš, že od začátku roku je můj syn Boleslav v olomouckém dílu. Má však na Moravě trochu starosti s předáky některých našich rodů. Přál bych si, abys vyřídil svému pánu, že někteří z nich se snaží domlouvat se s jeho slezskými leníky a pokoušejí se o zradu a odboj na mně, na mém synovi a také na tvém pánu. Kdyby poslal tvůj pán hned teď část svého vojska do Slezska proti těm zbojníkům, aby zanechali svárů a hlavně podpory mých moravských odbojníků, měl by potom ještě pořád dosti času vydat se do Pomoří. A vyřiď mu také, že má vděčnost za jeho přízeň se vyplácí, protože mu za to pošlu několik tisíc mužů, aby jeho dobrá snaha proti pohanům dosáhla ještě větší slávy. Bude to sice až v srpnu, nejpozději snad začátkem září, ale na boj pro slávu našeho Pána Ježíše Krista není nikdy pozdě. Vyřiď mu to a přines mi odpověď co nejdříve.“

Vyslanec Kazimír samým vzrušením povstal:

„Ty chystáš tažení na Moravu, pane?“

Vratislav přisvědčil kývnutím hlavy. Kazimír už také nepromluvil, jen se krátce uklonil a ihned odešel. Stráž třeskla mečem o štít a zároveň vstoupil předák Zderad. Měl sevřenou tvář a nejistě se podíval Vratislavovi do očí. Ten pokynul Kratinovi, aby zavřel dveře, ale chlapec v nich zůstal stát a zeptal se:

„Pane, je tu vyslanec Aigin. Má vstoupit?“

„Ať počká jen malou chvíli, hned to bude.“

Chlapec odešel a král se obrátil ke Zderadovi.

„Tak co? Našel jsi mého svatého biskupa?“

„Nenašel, pane,“ odpověděl rádce celý nesvůj. Zůstal stát a jen se pokradmu podíval na plný stůl za královými zády.

„Sedni a jez, hladem tě mořit nebudu,“ řekl rozmrzele král Vratislav, „ale chci vědět, co se to tady vlastně děje! Mluv však rychle, venku čeká uherský vyslanec.“

Trochu se pousmál a dodal:

„Ono mu to neuškodí… Ale teď už povídej.“

Zderad si sedl ke stolu, ale jídla ani poháru se ani nedotkl, jen si odepjal pás s mečem a pověsil jej na vysoké vyřezávané opěradlo své židle:

„Je v tom něco, co nechápu. Napřed jsem si nechal zavolat strážného, co odváděl opata. Potvrdil mi, že když odcházeli, viděl sošku, jak zůstala stát na stole, ale on už se tam nahoru vůbec nevrátil. Když ho ve sklepě odevzdal, zůstal nadále se stráží, protože se tam střídala služba. Ta stará šla jako vždy do budovy hradní posádky a vůbec ne nahoru do poradní jizby. Taky neměla proč, my jsme přece také odešli. Strážný tedy sošku vzít nemohl, navíc ho znám mnoho let, je naprosto spolehlivý…“

„A co služky?“ skočil mu do řeči král.

„Pravda, služky. Byla tam jen jedna, ještě večer. Přišla tam hned poté, co jsme my oba odešli. Předvolal jsem si ji, třásla se jako osika, ale tvrdí, že sošku nevzala, dokonce prý žádnou ani neviděla. Uklidila tam a pak zamkla, klíč dala veliteli stráže jako vždy a šla spát. Krásy jsem se ptal, vůbec pak už v té místnosti nebyl a klíče se nikdo ani nedotkl do té doby, než ti stráž ráno odemkla. Trochu jsem si tu holku podal. Dostala i bičem, ale přísahá, že mluví pravdu.“

Zderad se podrbal v rozpacích na zátylku a zamyšleně dodal:

„A musím se ti přiznat, pane, že jí docela věřím. Je to hloupá husa, vesnické trdlo. Ze všeho je vystrašená až běda. Už jen když uviděla bič tak řvala, jako kdybys ji podřezával, a co teprve když dostala… Ta

by se hned přiznala, kdepak. Nechápu to, není to možné. Někdo musí lhát, ale nevím kdo. A hlavně nevím proč, celé mi to nedává žádný smysl. Kdo by bral dřevěnou sošku svatého biskupa, úplně novou a ještě neposvěcenou? K čemu?“

Král Vratislav jej upřeně pozoroval s doširoka rozevřenýma očima a nevěřícně kroutil hlavou:

„Zderade, něco takového jsem jakživ neslyšel! Už mi sice v posledních letech kdosi občas řekl, že se tu někdy dějí podivné věci, ale já tomu nevěřil a nevěřím tomu ani teď. Počkej, uklidni se, tak já to nemyslím, že bych nevěřil tobě, ale nechápu to zrovna jako ty. Zkus to ještě nějak jinak, ale tu sošku mi najdi. To ti říkám jasně, že ji chci mít, rozumíš?“

Vyklonil se na chodbu a zavolal na Kratinu:

„Hej, hochu, přiveď vyslance, ale hoď sebou!“

Během několika minut, kdy se Zderad přece jen váhavě pustil do jídla a král jej přitom mlčky pozoroval, se dveře znovu otevřely a vstoupil hrabě Aigin, vyslanec uherského krále Ladislava. Byl to podsaditý muž prostředního vzrůstu, velmi snědý, s úplně vyholenou hlavou, kterou zdobil jen jediný silný pramen vlasů na temeni, spletený v černý cop. Pod srostlým obočím se blýskaly černé oči a po obou stranách odulých rtů spadal do tenkého provázku stočený knír, černý až do modra. Byl oblečen do vyšívaného kaftanovitého pláště, přepásaného bohatě vykládaný opaskem, za nímž měl volně zastrčenou zakřivenou širokou šavli. Zderada zcela ignoroval, uklonil se však hluboko Vratislavovi a zůstal stát uprostřed místnosti v sebevědomém a hrdém postoji.

Král zůstal sedět za stolem a jenom pokynul na volnou židli:

„Vítám tě opět na hradu Praze, hrabě Aigine! Řekli mi, žes byl právě doma u svého pána. Měl jsi dobrou cestu?“

Vyslanec zůstal stát a nabízené židle si ani nevšiml. Podivně hrdelní, silně lámanou češtinou pravil:

„Děkuji, pane, za pozvání. To pro mne velká čest, sloužit svůj pán a naše země zde u tebe v Praze. Cesta přes Moravu sem klidná, tvůj bratr kníže Konrád udržovat cesty v dobrém pořádku. On držet zbojníky zkrátka, mnoho jich viset podél cesty pro krkavce. Jenom cesta přes Moravu na sever a dále do Slezska neklidná, ale tu já vyhnul. Jel jako vždy přes hrad Znojimo. Jaké ty máš ale zprávy pro můj pán, král Ladislav?“

Vratislav však, jako by otázku neslyšel, se znovu zeptal:

„A co u naší moravské hranice kolem hradu Znojima a na německé straně za ní, jak u nás říkáme v Rakousích, tam byl klid?“

„Ano, pane. Ty víš, tato hranice nedaleko naší hranice s Němcem. Tam často boje, teď ale nic neviděl a neslyšel.“

„To je dobře, hrabě Aigine, moc dobře,“ pravil významně král a podíval se ostře na vyslance. „Vyřiď svému pánu do Panonie, že v létě pomine neklid na celé Moravě a že nejpozději do podzimu tam zavládne hluboký mír. Je dobře možné, že nejprve jako cena za tento mír se rozlehne touto zemí třesk zbraní, ale chci, abys ubezpečil svého pána, že ať se bude dít cokoliv, nic z toho, co se stane na Moravě, se netýká jeho země. Nic, rozumíš?“

Maďar se zamyslel a pak pomalu odvětil:

„Myslím, že v létě bude pást u naší západní hranice velice mnoho koní od našich statečných bojovníků. Oni budou dávat moc pozor, co bude za hranicí…“

Předák Zderad se tázavě podíval na svého krále a když uviděl jeho souhlasný pohled, pohladil si dlouhou bílou bradku a prohodil lehkým tónem:

„To je dobře, hrabě, ale u nás se povídá, že král Ladislav chystá letos tažení proti Chorvatům až někam do jižních hor. Nevím, kolik těch bojovníků bude moci postrádat…“

Vyslanec Aigin po něm sklouzl nenávistným pohledem a odsekl hlasem, v němž se chvěl špatně potlačovaný vztek:

„Můj pán král Ladislav mít bojovníků tolik, co písku v moři!“

Zderad se spokojeně usmál, vyslancova reakce mu potvrdila, že jeho zprávy jsou věrohodné. Král Vratislav povstal od stolu, zvedl ruce a obrátil je dlaněmi k Aiginovi ve smířlivém gestu:

„Máš pravdu, hrabě, a my to víme. Vážíme si vaší statečnosti. Jsem opravdu rád, že hodně vašich statečných bojovníků bude v létě tam, kde říkáš. Je totiž dobře možné, že třesk zbraní na jižní Moravě probudí německé psy za hranicí, kteří možná začnou štěkat a také chňapat, jako by na ně na Moravě mohla čekat nějaká kořist. A nejen na Moravě! Přece víš, že když pes jednou chňapne, tak kouše po všem, co má okolo, všechno by chtěl trhat a sežrat, všechno. Je proto dobře, když mnoho vašich statečných bojovníků hlídá vedle psince. Kdyby se zvedl veliký neklid, neškodilo by možná nějakému tomu psu podříznout krk. Rozuměl jsi mi dobře?“

„Ano, pane, rozuměl,“ opáčil pomalu vyslanec a sevřel mimoděk jílec své zakřivené šavle. Lehce se uklonil:

„Vyslat ihned posel k můj pán, on jej zpravit o tom, co ty pravil. Myslím on přikázat, dávat dobrý pozor, co štěkat německý psi a také jestli oni nás chtít pokousat. On ale nepřikázat, aby my sami lezli ke psům. Bezpečná cesta přes moravská země důležitá, ale ne tolik, aby pro to muset umírat naše uherské bojovníky…“

„Velmi dobře, hrabě Aigine, velmi dobře. Nic víc od vašeho pána, mně velmi milého krále Ladislava, kterého chovám v bratrské lásce a oddanosti, ani nežádám. Přeji mu ještě úspěch a požehnání Pána našeho Ježíše Krista v jeho spravedlivé věci proti Chorvatům. Rád bych mu pomohl a poslal mu i své vojsko, aby bojovalo za jeho věc, ale žel Bohu nemohu. Ale nevadí! Sám jsi řekl, že tvůj pán má bojovníků jako písku v moři, sám si tedy dobře poradí. Ať se vrátí s velikou kořistí a ještě větší slávou. Buď zdráv!“

Vyslanec se králi hluboce uklonil a bez dalšího slova vyšel rázně z místnosti. Když se za ním zavřely dveře, podíval se Vratislav na svého rádce:

„Je to tak, jak jsem čekal. Uhři se nebudou do ničeho míchat. Ani se neozvali, když utekla Otova vdova Eufemie se svými syny z Olomouce ke Konrádovi, a přitom je to Ladislavova sestřenice. Nečekal jsem samozřejmě, že bych od nich mohl dostat nějakou podporu. Ani ji nepotřebuji, vždyť by jen poplenili Moravu. Kdo by je uhlídal? Vezmi čert takové spojence, ale důležité je, že nepomohou ani Konrádovi.“

Udeřil pěstí do stolu, až poloprázdné mísy nadskočily. Ve dveřích se zjevil tázavý obličej Kratiny. Král mu kývnutím naznačil, aby přivedl posledního účastníka dnešního jednání a otočil se zpět ke Zderadovi:

„Nesmíme zapomenout jen jedno, totiž že král Ladislav je také strýcem mého syna! Nemyslím sice, že by šel do boje jen proto, že by jej snad Břetislav o to požádal, ale i to je další důvod, proč je tak důležité, aby můj nejstarší syn stál po mém boku. Chápeš to, Zderade? Byla to chyba, že jsem vás s královnou poslechl! Už je ale pozdě, nic se nedá změnit. Uhři se do ničeho míchat nebudou, úplně mi stačí, když udrží jen přítomností u své a také naší hranice na šňůře ten německý psinec. To oni lehce dokážou a byli by proto důležití, kdyby měl Konrád tak málo rozumu a spolehl se na pomoc z Rakous. Jak se jmenuje ten jejich vyslanec? Ještě jsem jej nikdy neviděl, nebo snad ano?“

„Ne, pane, neviděl. Přijel poprvé od svého pána, hraběte východní marky Luitpolda. Jmenuje se Heřman. Heřman z Rábu, to je, jak víš, hned za naší moravskou hranicí.“

„Tak na hranici… Dobře, žes to připomněl, moc dobře,“ odvětil spokojeně Vratislav a zadíval se na muže, vstupujícího právě do dveří. Byl to velmi vysoký kostnatý člověk, držící velkou hlavu, připomínající supa, na tenkém krku výrazně nakloněnou kupředu jako pokračování nahrbených zad. Měl řídké plavé vlasy, nezdravě bledou pleť a vodově modré oči. Hlavním rysem jeho obličeje byl obrovský zahnutý nos, připomínající zoban dravého ptáka. Oblečen byl velmi vybraně do nádherně zdobeného roucha z jemné látky s honosným barevným pláštěm. Skvěle vykládaný pás se zavěšenou pochvou dlouhého meče po levém boku vzbudil závist samotného Vratislava. Vyslanec Herrmann von Raabs se velmi vznešeně, až podlézavě uklonil a spustil rychlou latinou vybranými slovy složitě šroubovaný pozdrav královského majestátu. Vratislav se na něj bezradně zahleděl, vstal od stolu, zůstal však stát na svém místě a pravil pomalou, kostrbatou němčinou:

„Nenamáhej se, pane, tady jsi v Praze. Zde s touto řečí pochodíš jen u biskupa a mých opatů. Já latinsky neumím a tady můj rádce Zderad,“ ukázal na něj dost ledabyle, „také ne. Vítám tě na svém hradě, kde jsi poprvé. Musím ti říci, že sice sem tam rozumím nějakému tomu latinskému slovu, protože jsem na výpravách s vaším císařem pochytil trochu italské řeči, ale raději budu pokoušet svou nevalnou němčinu. Posaď se s námi ke stolu a naber si jídla i pití po chuti.“

„Děkuji ti, pane, za pozvání, není ale třeba, abys musel mluvit naší řečí,“ odvětil vyslanec poměrně dobrou češtinou s tvrdým německým přízvukem. „Já rozumím dobře vaší řeči a je na mně jako hostu tvé překrásné země, abych jí použil.“

Dvorně se uklonil králi a pak i mírně ve směru rádce Zderada, který mu úklonu opětoval. Vratislav ukázal na volnou židli u stolu:

„Velmi mě překvapuje, že mluvíš tak dobře naší řečí, není to totiž u tvého národa vůbec zvykem…“

Vyslanec se trochu upjatě posadil a váhavě si nabral na cínový talíř pár kousků masa a nakládané zeleniny. Začal opatrně jíst, ale dobře kořeněné maso mu zřejmě zachutnalo, takže si nakládal nové porce, které zaléval vydatnými doušky silné medoviny. Král usrkával vína a zkoumavě si prohlížel svého hosta, který se záhy krmil tak, že si

nakonec musel povolit svůj nádherný pás. Na zastřenou výtku odpověděl v přestávkách mezi mohutným žvýkáním:

„Jsi příliš laskav, pane, k mým neumělým pokusům mluvit vaší řečí. Znám ji proto, že můj hrad Raabs stojí na samé hranici moravské země a část obyvatelstva mého panství vaší řečí mluví. Já sám stejně jako i moji mladší sourozenci jsem měl v dětství kojnou, která byla z vaší krve, a také později byly mnohé ženy vašeho národa ve službě na mém hradě. Tak jsem se naučil pít také vaši medovinu a dnes ji mám raději než leckteré víno. Koneckonců musím říct, že ta, kterou mi právě nabízíš, je vynikající. Kromě toho máš skvělého kuchaře! Tak dobře připravenou pečeni jsem už dlouho neokusil."

Vratislav se pousmál a mrkl potají na svého rádce:

„To jsem velmi rád, že ti tak chutná. Abys věděl, jak si u nás vážíme hostů, které rádi vidíme, budeš mít ve svém povoze pěkný soudek této medoviny, až se vydáš z Prahy zpět do svého hradu. Řekni mi ale ještě, odkud máš ten nádherný pás. Takový skvost zde často nevidíme…"

Heřman vstal, jediným pohybem rozepnul pás, vyvlékl jej z řemení pochvy svého meče, položil jej před sebe na stůl a důstojně se uklonil:

„Bude mi velkou ctí, pane, když přijmeš tento malý dar jako výraz mé úcty k tobě. Je to vzácná práce z Flander, kde jsou nejlepší dílny zbrojířů a také koženého zboží v celé naší německé zemi. Přivezl jsem si jej s sebou, když jsem ukončil studium v Lutychu, kam mne poslal na nižší školu můj otec, který ze mne chtěl mít kněze. Nevyšlo mu to, já nakonec zůstal v dědictví otcovského odkazu, ale zato můj bratr je opatem kláštera v Melku. Umím ale využívat svých znalostí, takže mne můj pán, markrabě Luitpold, vyvolil k této službě, ve které mám tu čest poznat i tvůj slavný hrad a tvoji zemi."

Král pokynul Kratinovi, ten vzal ze stolu vzácný opasek a podal mu jej. Zálibně pohladil jemnou kůži s bohatým zlatým a stříbrným cizelováním a zkusmo jej zapnul. Byl sice o něco silnější než Němec, ale pás mu přesto dobře seděl. Pohodlně se usadil v židli a slavnostně pravil:

„Přijímám tvůj dar jako výraz tvé osobní náklonnosti ke mně i jako výraz přátelství, které spojuje tvého pána a mne. Byly sice někdy dříve doby, kdy se na naší vzájemné hranici bojovávalo, ale Bůh dá, že už patří minulosti a nikdy se nenavrátí. Také doufám, že kdyby v blízké budoucnosti měly nějaké nepokoje za vaší hranicí s mou moravskou zemí vzbudit pozornost tvého pána, tak si vzpomeneš na tuto návštěvu

a na naše přátelství a vysvětlíš mu, že nic z toho se netýká vaší země.“

Vyslanec trochu znejistěl:

„Jaké nepokoje máš na mysli, pane? Já nevím o ničem, a můj hrad stojí skoro na samé hranici. Tvůj bratr Konrád, spravující už tak dlouho jižní moravský díl z brněnského hradu, je nejen velmi přátelsky nakloněn mému pánu, který mu splácí stejným, ale jsou spolu i spřízněni. Jak jistě víš, je markrabě Luitpold bratrancem jeho manželky Virpirky.“

Král Vratislav s předstíranou lítostí odpověděl:

„Obávám se, pane Heřmane, že k nepokojům dojde v létě, a to proto, že k nim dojít musí. Můj bratr Konrád, kterého mám v úctě a bratrské lásce, mi bohužel nesplácí stejným, nýbrž protiví se mé vůli. Odepírá mi poslušnost, kterou je mi povinován jako údělník brněnský svému pánu, knížeti českému a králi. Rozhodl jsem se přivést jej k poslušnosti, a přestože nepřestávám doufat a modlit se k Bohu a Spasiteli našemu Ježíši Kristu, aby co nejdříve prohlédl a napravil svou cestu, dojde možná v létě k tomu, co si nikdo z nás nepřeje, ale ukazuje se jako naprosto nutné...“

Heřman pomalu pravil:

„Můj pán, markrabě Luitpold, je velmi spřátelen s tvým bratrem Konrádem, pane. Vím, že by mu bylo velmi líto, kdyby měl tento utrpět nějakou velkou škodu…“

Vratislav vztyčil hlavu:

„Už jsem řekl, že doufám ve smírné řešení, ale neradil bych tvému pánu, aby jeho lítost s Konrádem přesáhla meze mé trpělivosti! Nemohl bych v tom případě zaručit, že mí stateční bojovníci, jejichž výkony tvůj pán velmi dobře zná ještě z doby, kdy jsme oba bok po boku pomáhali králi Jindřichovi získat v Itálii důstojnost císařské koruny, ušetří ve svém vzteku panství tvého pána…“

Vyslanec chladně odvětil:

„Pošlu o tom svému pánovi zprávu…“

„Učiň tak a mysli též na to, že v tom velmi nepříjemném případě, kdyby mé vojsko, kterého mám dostatek, neboť se mnou bok po boku půjde i můj prvorozený syn Břetislav se svou velmi silnou a početnou družinou, nebralo ohled na panství tvého pána, tak by nejvíce utrpělo území přímo na hranici, to jest především panství tvoje. Byla by to škoda, trpět kvůli cizímu sousedovi, nemyslíš?“

„Pošlu o tom svému pánovi okamžitě podrobnou zprávu," opakoval vyslanec; král si dobře povšiml změny v jeho formulaci. Usmál se a vynesl svůj poslední trumf:

„A kromě toho jsem se dozvěděl, že uherský král ponechá mnoho svých divokých jezdců právě v tomto létě přímo vedle vaší východní hranice, přestože se chystá proti Chorvatům. Možná to nic neznamená, ale dávám přesto tvému pánovi přátelskou radu, aby je nespouštěl z očí. Snad si na to vzpomene, až zví tvou podrobnou zprávu..."

„O výpravě Uhrů proti Chorvatům víme, pane, ale za tvé varování ti děkuji," odpověděl vyslanec opět poněkud přátelštěji. „Stále ale doufám v milost Pána našeho Ježíše Krista, že napravíš mír ve své moravské zemi po dobrém."

Na chvíli se odmlčel a dodal:

„Jestli teď dovolíš, chtěl bych se vzdálit, abych mohl vypravit posla se zprávou pro svého pána."

Vratislav milostivě přikývl, pan Heřman z Rábu se uklonil hlouběji králi a jen velmi povrchně Zderadovi, otočil se a odešel. Když oba muži osaměli, opřel se král o vysoké opěradlo své židle, odepjal si svůj krásný nový pás a spokojeně jej hladil. Také rádce Zderad se uvolnil a sáhl opět po srnčí kýtě. Při jídle nahlas uvažoval:

„Nevím, pane, jestli nejsme v této záležitosti příliš lehkomyslní. Souhlasím s tebou, že uherská jízda zůstane za řekou Moravou a nechá naši zemi na pokoji. Hlavně když se nic osobního nepřihodí kněžně Eufemii a jejím dvěma synům, tvým synovcům, což by se při dobývání brněnského hradu ovšem stát mohlo. Němcům ve východní marce ale nevěřím, tamější hrabata tě nenávidí. Zato mají rádi tvého bratra, který za tři desetiletí své vlády v Brně uměl s nimi navázat mnohá pevná přátelství. Nezapomínej, že jsou to většinou příbuzní jeho ženy Virpirky. Co když nenadále přitáhnou k Brnu a vpadnou nám do zad? Uhři nám jistě nepomohou. Nebudou se do ničeho míchat; ať už bude cokoliv, budou vyčkávat. Ledaže bys jim dal za odměnu vplen celou Moravu, ale to nemůžeš a nechceš učinit. Co potom?"

Král pozvedl hlavu, podíval se zpříma na svého důvěrníka a v očích mu bojovně zajiskřilo. Sroloval jemný pás do nevelké ruličky a sevřel jej silně v levé pěsti. Pravým ukazovákem namířil na svého prvního rádce:

„A já ti říkám, Zderade, že bych si něco takového skoro přál! Jen ať Němci vylezou ze svého rakouského psince a jdou Konrádovi na

pomoc. Jen ať to zkusí! Ničím jiným by mi nemohli tak dobře posloužit, neboť jediné, čeho se obávám, je naše nesvornost. Má starost se jmenuje předáci čeští a moje rodina, ba, žel Bohu, i moji synové. Kdyby se Němci pohnuli jen o jediný krok na Moravu, rozdělím okamžitě vojsko a všechny ty, jejichž námitky a protesty už teď zvoní v mých uších, pošlu proti nim. A to teprve uvidíš, jak se budou bít! Nic by tak nespojilo naše voje jako toto, a já bych jen s malou částí vojska, se svou věrnou družinou a s Břetislavovou pomocí, byl sám hotov s Konrádem. Jenomže on to ví a proto si dá veliký pozor. Možná od nich vezme peníze a píci, ale jediného Němce na Moravě neuvidíme, jediného…“

Hořce se zasmál:

„Já znám svého bratra a on zná mne. Vždyť ani já nejednám jinak. Můj zeť a věrný spojenec, hrabě Viprecht z Grojče, mi také nabízel pomoc, ale já ji odmítl, právě z těchto důvodů. Rakouského psince se nebojím, ani nápad. To kdyby stál za Konrádem sám císař s celou německou zemí, to by bylo něco jiného, ale ten je v Itálii a jak jsem slyšel, v těžkém postavení. Bojuje nejen proti Lombarďanům, ale také proti svému synovi, kterého na něj štve ta liška vychytralá, hraběnka Matylda z Canossy. Je to snad náš společný osud, trápení s našimi prvorozenými? Kdepak, Zderade, nás čeká domácí válka, nejhorší ze všech, kdy si nemůžeš být jist ani svými nejbližšími. Taková je pravda. Bude nutné ji rozhodnout rychle. Prosadit mé záměry a poté vše co nejrychleji uklidnit.“

„Co zamýšlíš, pane, učinit, když dosáhneš svého záměru? Jak urovnáš moravské věci?“

Král váhavě odpověděl:

„To ještě ani sám dobře nevím. Ono nejde jenom o Moravu, ale jak víš, o celou zemi. Nejen o mne a mého bratra Konráda, ale o celý běh věcí budoucích, však jsme o tom včera večer mluvili i s opatem sázavským. Moudré nařízení mého otce nutno ctít, ale jak? Nejstarší z našeho rodu má vládnout celé zemi, mladší mají sedět v dílech a čekat, až na ně přijde řada. Tak tomu bylo za mě a mých bratrů, ale teď? Řekl jsi to ty a zcela správně: příliš mnoho knížat! V tom je ta potíž. Už teď je mnohem více knížat než dílů, a bude ještě hůře. Země je malá a vedlejší hrady potřebuji pro své předáky, kteří mají mimochodem také stále více synů, ale to už moje starost není. Otázkou je, co znamená – nejstarší z našeho rodu… Co to bude nadále znamenat? Kdo je to, náš rod? Jsou to mí bratři a také jejich

synové, moji synovci? Nebo jsou to jen synové toho, kdo získal nejcennější korunu za celou dobu trvání této země a našeho rodu od doby, co zanikla mocná Morava velkého knížete Svatopluka pod kopyty uherských koní?“

Král se náhle odmlčel. Dveře se pootevřely, malou škvírou se prosmykl jako hádě Kratina a něco pošeptal Zderadovi do ucha. Ten jen přikývl a chlapec zase zmizel. Zdálo se, že Vratislav si toho ani nepovšiml, jak upřeně pozoroval svou zatnutou pěst, ve které se svinutý jemný pás úplně ztrácel. Nakonec jej pomalu rozvinul a opět si jej zapnul kolem těla. Podíval se na svého společníka a dodal hlasem, ze kterého zaznívala únava a rezignace:

„Ať o tom přemýšlím, jak chci, nemohu jinak. Vždyť Konrád jako by už ani nebyl našeho rodu! Jako by to byl nějaký moravský hrabě, vládce sousední země. A můj druhý bratr Ota? Ten dokud žil, byl ještě horší! Konrád alespoň ctí právo a zákon. Co ale bude z mých synů, kdyby měl po mně nastoupit Konrád zde v Praze? Bude po mé smrti ctít stařešinské právo našich synů a synovců, jako je teď jistě ochoten mi slavně slíbit? A co bude po jeho smrti? Znáš Oldřicha, jak je zavilý a odhodlaný, neméně než olomoucký Svatopluk. A Litolt, jeho mladší bratr? Je mu teprve dvacet let, to je učiněný mladý býček! Co bude z mých synů, jestliže by Konrád zde v Praze po mé smrti upevnil svou vládu? Oldřich dostane brněnský díl, Litolt snad olomoucký, synů Otových se zbaví a co potom? Vždyť to oni spojí pak celou tuto zemi v jedné pevné ruce, jako bych to chtěl učinit já! Všichni dohromady rozdrtí Břetislava, který si to jistě líbit nenechá, ale ve své horkokrevnosti a mladické nerozvážnosti možná učiní těžké chyby, jako tehdy na výpravě v Sasku. A co bude potom z mých synů? Ani Boleslava už nebude, o tom nepochybuji, leda že by se zavčasu zachránil do Polska ke svému strýci… Bořivoj je slabý, ze všech mých synů nejméně schopný, a ti dva nejmladší? Vladislav, krasavec a pýcha své matky, má osmnáct let a v hlavě jenom samé holky. Kdejakou službu honí po stáji, myslíš, že to nevím? A nejmladší Soběslav? I když jsem přesvědčen, že právě on je asi ze všech mých synů se Svatavou ten nejschopnější, málo naplat, bude mu teprve šestnáct let. Už jsem uvažoval o tom, že jej pošlu ještě teď někam do ciziny, k Viprechtovi nebo i k samotnému císaři, ale nechce ani slyšet. Zbožňuje Břetislava, učil se u něj vládnout mečem a nosil za ním pyšně štít, a tak je teď v Žatci, jak to jenom jde. Musel bych jej dát

svázat a poslat v kleci do Němec, ale stejně by při první příležitosti utekl a vrátil se sem...“

Předák Zderad se sice nedozvěděl to hlavní, co se dozvědět chtěl, ale nenaléhal. Věděl dobře, že bude-li mu to chtít panovník sdělit, tak to udělá, a nezmýlil se.

„Konrád se musí pokořit a opustit brněnský úděl,“ pravil nesmlouvavě král Vratislav. „Co s ním bude dál, to ještě teď nevím, ale musí se zříci nástupnictví dobrovolně, protože to bude pro naše předáky to nejtěžší. Uvidíš ještě dnes večer, jak budou hájit svaté rozhodnutí mého otce. Tím se zbavím i Oldřicha s Litoltem, ti když se pokoří po svém otci, dostanou časem nějaký ten hrádek v Čechách. A když ne…“

Nechal viset větu ve vzduchu, až Zderada zamrazilo, ale hned pokračoval:

„Svatopluk s Otíkem asi utečou do Uher ke svému strýci, ale to už moje starost nebude. Brněnský úděl dostane Břetislav, tím se uklidní a smíří se s bratrem Boleslavem, který zůstane v Olomouci. Soběslav může zatím zůstat u svého hrdiny a učitele v Brně a do prázdného Žatce půjde Bořivoj, má to zapotřebí. A ještě více Vladislav, toho je potřeba vzít pořádně do ruky, ten je svou matkou ze všech čtyř nejzkaženější. O toho se postaráš ty, dáš ho třeba do mé družiny k ruce Častovi. To bude pro něj ta správná škola, to přestane mít chuť jenom honit děvky. Pak zavládne mír a já budu moci jednou zavřít klidně oči. Víš, Zderade,“ ztišil král hlas a naklonil se ke svému rádci, „já mám občas takový divný pocit… Trne mi levá ruka, jako by slábla… Dlouho to netrvá a nikdo si toho nevšimne, ale jako by to přibývalo. Ještě vloni to byly jen prsty, teď už celá ruka až po loket. Nevím, co to je. Můj medikus Donicio sice tvrdí, že to nic vážného není, ale nevím. Na koně ještě v plné zbroji lehce vyskočím, ale bude mi zanedlouho šedesát let, jestli Bůh dá, abych se jich dožil. Je čas uspořádat dědictví, nejvyšší čas!“

Vratislav domluvil a povstal od stolu. Zamířil ke dveřím, ale ještě než vzal za petlici, ozval se Zderad:

„Byl tu chlapec, ale ty sis jej asi nevšiml. Oznámil, že právě přijel tvůj syn Břetislav.“

Král se na místě otočil. Jako by se únava, tížící mu nahrblá ramena, najednou zdvojnásobila. Sklonil hlavu v zamyšlení a zeptal se tichým hlasem:

„Co dělá? Kam šel?“

„Šel ke hrobu své matky a za sestrou do kláštera. Činí tak vždy, když přijede na tvůj hrad.“

„Nech mu vyřídit, že s ním chci mluvit ještě před hostinou, že je to důležité. Spěchat nemusíš, dej mu čas, je teprve poledne. Já si teď musím stejně odpočinout, noc bude dlouhá a namáhavá. Přípravy na hostinu jsou v pořádku?“

„Ano, pane, vše běží, jak má, budeš spokojen. Břetislav dostane zprávu, aby tě odpoledne navštívil. Já teď půjdu do ubytoven hostů, předáci už se sjíždějí a mnozí mají s sebou manželky a dcery. Jde sice o vážné záležitosti, vyhlášení letního tažení, ale na hostině má být i zábava. Ani hudebníci a kejklíři nebudou chybět, a tvůj šašek se dal slyšet, že má za lubem nějaké veselé překvapení.“

„Dobře, Zderade, spoléhám na tebe, že vše zařídíš, jak se patří,“ ukončil Vratislav rozmluvu a bez okolků odešel. Předák vyšel za ním, na chodbě dal nějaké příkazy stráži přede dveřmi a zmizel v dlouhé chodbě, vedoucí k východu z knížecího paláce a dále k ubytovnám vojska a hostů. Kroky jeho okovaných bot se dlouho rozléhaly po prostorách hradu, přehlušovány pravidelným krokem stráží a třeskem jejich zbraní. Nikdo v celém rozsáhlém areálu pražského hradu netušil, že kostky jsou vrženy a přelétavá bohyně Štěstěna už rozhodla o životě a smrti mnohých z nich…

KAPITOLA 3

Břetislav

Pražský hrad na plochém vrcholu kopce u řeky Vltavy, toto hradbou obehnané centrum české země, byl rozsáhlou, více než půl kilometru dlouhou a až dvě stě metrů širokou plošinou. Jeho západní předpolí s kostelem Panny Marie, kolem kterého se stále ještě pohřbívalo, leželo částečně za vnitřní hradbou, která byla navíc po celé severní i jižní délce zesílena vloženými věžemi. Jejich obrannou funkci dobře podporovaly na všechny strany spadající svahy kopce, které především na severní straně byly velice příkré. Přístupové cesty vedly od západu a od východu ke krátkým stranám protáhlého obdélníku, kde byly také do hradby vloženy silně opevněné hlavní brány. Uvnitř hradeb pokračovala cesta od jedné brány ke druhé a tvořila tím přirozenou osu celého vnitřního osídlení a zároveň také jakousi hranici, rozdělující zástavbu na severní a jižní polovinu. Samotné stavby pak byly z největší části nahromaděny do tří hlavních komplexů, oddělených od sebe tehdy ještě rozsáhlými volnými prostorami, kde se volně popásala a potulovala domácí zvířata a hlavně pobíhala spousta psů.

Prvním komplexem staveb byl knížecí palác jižně od cesty a podél jižní hradby. Původně byl celý dřevěný, od dob dlouhé vlády prvního knížete Boleslava byl však postupně nahrazován zděnými budovami, i když ještě i v době krále Vratislava zůstávaly některé části

této zástavby především na východním konci dřevěné. Král, který za dlouhou dobu svého panování významně přispěl ke vzniku kamenného paláce, mohl využívat toho, že sám bydlel za života svého bratra, biskupa Jaromíra, poněkud jižněji na protějším vltavském břehu, na hradě Vyšehradu. Obnovované a renovované prostory hradu začal obývat teprve po Jaromírově smrti od léta minulého roku, ale díky jeho přítomnosti se tím celý areál velmi rychle zaplnil novými lidmi a jejich činností.

Druhým komplexem byly dřevěné srubové stavby obytoven vojska, královy osobní stráže a části jeho družiny, které se táhly jako volné pokračování předchozí zástavby jižní částí hradního areálu až k východní bráně, zvané Na Opyši. S výjimkou těch nejurozenějších, kteří mohli dostat místnosti v samotném knížecím paláci, zde bývali také ubytováni hosté. Byli to především čeští předáci, kasteláni královských hradů a zároveň příslušníci předních rodin, rodů teprve pomalu vznikající české šlechty. V letošním červnu se sjížděli na králův příkaz k hostině, určené především k vyhlášení vojenské výpravy, která se konala téměř každoročně.

Třetí komplex hradní zástavby tvořily církevní stavby severně od cesty. Od západu na východ to byl nejprve hlavní chrám země, starším bratrem krále Vratislava knížetem Spytihněvem započatá bazilika svatých mučedníků Víta, Václava a Vojtěcha, kterou právě před nedávnem poškodil požár. U ní stál zděný biskupský palác s dalšími budovami určenými pro kapitulní kněžstvo, kde byly rovněž v omezeném počtu hostinské pokoje, sloužící ovšem pouze vysokým církevním návštěvám. Směrem východním navazovala pak rozsáhlá zástavba ženského kláštera svatého Jiří, v jehož areálu, odděleném menší vnitřní hradbou od ostatních prostor hradu, bylo umístěno zejména mnoho hospodářských budov. V klášterním kostele, založeném prvním knížetem Vratislavem, který zde pak také nalezl ještě před svou matkou Ludmilou místo posledního odpočinku, byla pak s výjimkou jeho syna Václava nadále pohřbena i většina následujících příslušníků panujícího rodu.

Svůj náhrobek zde měla i kněžna Adléta Uherská, druhá manželka tehdy ještě mladého knížete Vratislava a matka prvních čtyř jeho dětí, z nichž však byly teď naživu už jenom dvě. Svatba se konala rok po nástupu knížete Spytihněva na pražský stolec v Adlétině domovině, kam nový vládce svého mladšího bratra vyhnal z jeho olomouckého dílu. Už příštího léta se Vratislavovi a Adlétě narodila

nejstarší dcera, jíž dal pyšný otec jméno své matky Judita. Později ji provdal za polského panovníka Vladislava Heřmana, zemřela však sotva třicetiletá po porodu dlouho toužebně očekávaného prvního syna. Po další dceři, které dal Vratislav jméno první křesťanské kněžny svého rodu Ludmily, se mu konečně – to už byl zpět na Moravě, jen několik měsíců před vlastním nástupem na český kamenný stolec – narodil vytoužený syn, kterého dal pokřtít slavným jménem svého otce Břetislava. Tím však jako by milostivý osud vyčerpal svou trpělivost, neboť když na podzim následujícího roku spatřil předčasně světlo světa další syn, stačili jej jeho zarmoucení rodiče už jenom pokřtít jménem otcovým, jenž se právě stal v lednu po smrti svého staršího bratra českým knížetem. Malinký Vratislav za pár týdnů zemřel a jeho vysílená nešťastná matka jej v lednu příštího roku následovala. Kníže Vratislav velmi truchlil, ale svůj slib, který dal v zoufalé naději na záchranu kněžny, přesto splnil, a tak se jeho druhorozená dcera Ludmila stala posléze nevěstou Kristovou. Žila od svých patnácti let ve svatojiřském klášteře na pražském hradě a stala se mezitím významnou sestrou představenou, pravou rukou abatyše Matyldy, kterou Vratislav povolal z Bavorska po svém nástupu na stolec. Chtěl tím trochu napravit nepříjemný dojem, který vznikl u sousedů české země poté, co jeho starší bratr Spytihněv vyhnal hned po svém nástupu na stolec všechny Němce včetně své matky a také tehdejší abatyše z Čech.

Právě u náhrobku kněžny Adléty Uherské klečel onoho červnového odpoledne vysoký a statný mladý muž, oblečený ještě v zaprášený cestovní šat. Jednoduchou kulatou ocelovou přilbu, ukovanou ze čtyř snýtovaných, od široké báze směrem ke špici se zužujících pásů, měl položenou vedle sebe na kamenné podlaze. Jeho dlouhé vlnité černé vlasy mu volně spadaly kolem štíhlého, několika jizvami poznamenaného obličeje přes ramena až na prsa a stejně jako silné černé obočí kontrastovaly s bledou tváří. Nebyla to však chorobná bledost lidí nemocných nebo žijících za vysokými zdmi bez kontaktu se sluncem, nýbrž pouze špatně se opalující pleť, jakou mívají tak často lidé rusovlasí. Neobyčejný kontrast s havraní černí jeho vlasů byl ještě silně umocněn výrazem jeho očí, které měly tak ledově chladný modrošedý tón, že přímý pohled tohoto muže působil téměř každému, kdo se s ním setkal, nepříjemný pocit mrazení v zádech. O takových lidech se někdy říká, že umí pouhým pohledem udeřit. Trochu zahnutý úzký nos a pevná ústa s tenkým, přes koutky převislým knírem

dovršovaly neobvyklý zjev bojovníka, jehož až po kolena dlouhý, vzácný, hustě kovaný pancíř kroužkové zbroje prozrazoval významného rytíře. Tiše se modlil a mezi zbožným křižováním si levou rukou navyklým pohybem hladil silnou a širokou jizvu, která se mu táhla z dlaně pravé ruky mezi palcem a ukazovákem až nahoru k zápěstí.

Když skončil s modlitbou a povstal z kamenné podlahy kostelní hrobky, sebral ze země přilbu a otočil se k východu. Dveře se však samy od sebe tiše otevřely a v nich se objevila štíhlá ženská postava, zahalená do šedobílé kutny svatojiřské jeptišky. Obličej ještě mladé ženy, orámovaný volným bílým závojem, měl stejný slonovinově bledý odstín jako barva pleti mladého rytíře, ale její oči měly v sobě dobrotu a pokoru. Když spatřila, že rytíř právě odchází, beze slova mu pokynula, prošla kolem něj k náhrobku kněžny, rychle poklekla, pokřižovala se a krátce se pomodlila. Potom položila na hrob jednoduchou kytici svěžích květů, sebrala jen nepatrně povadlý svazek, který na náhrobku ležel, otočila se a prošla kolem rytíře zpět ke dveřím. Když šla kolem něj, uchopila jej beze slova za ruku, a tak spolu vyšli z chladné hrobky po schodech do kostelní lodi a dále přes dvůr do velké návštěvní místnosti vedle klášterní fortny. Když za nimi dveře zapadly, oba sourozenci se objali. Ludmila bratra třikrát

„Ty už jsi přijel! Ach, jak jsem ráda, Břetislave, že jsi přijel! I naše matka se těší, já to poznám. Denně ji navštěvuji, když se u ní modlím za spásu její duše i za tebe, aby tě Pán náš Ježíš Kristus na přímluvu svatého Jiřího ve všech nebezpečenstvích ochránil. Povídej, kdy jsi dorazil a jakou jsi měl cestu?“

Mladík se usmál a uhladil si vlnité vlasy oběma rukama za uši, ale byly tak husté, že toto gesto, které nevědomky často opakoval, vyznělo naprázdno. Uchopil do obou dlaní drobný obličejík své sestry, který se v nich úplně ztrácel, políbil ji rovněž na čelo a vážně odvětil:

„Děkuji ti, sestro, za naši matku i za sebe, neboť při takové přímluvě se mi nemůže nic stát…“

Zasmál se, až mu zuby pod tenkým černým knírem zasvítily, a když uviděl, jak jeho sestra starostlivě svraštila obočí, dodal:

„Jen jsem vyjel ze svého žateckého kraje se dvěma společníky a dosáhl panství kláštera břevnovského, vyrazili na nás z lesa jacísi lapkové. Nebylo jich málo, ale luky neměli, jen palice a sekery, chrapouni. Asi si mysleli, že jedou kupci a oni snadno nabydou kořisti. Jeli jsme pomalu a oni na nás vyrazili dost znenadání z hustého

křoví… Podivné, že na území svého kláštera, skoro na dohled hradu pražského, náš otec takové mravy trpí!“

„A co se přihodilo? Byl snad někdo zraněn?“

Břetislav si začal kroutit tenký knír. Schválně nic neříkal, bylo vidět, že sestru zlobí a jen napíná její zvědavost. Právě když se nadechla, sám rychle otevřel ústa k řeči:

„A jak by mohl při takové pomoci? To všechno určitě jenom svatý Jiří a jeho kopí, ne naše meče, určitě!“

Ludmila se bezděky usmála, ale hned se naoko zamračila a chtěla bratra plácnout. Ten jí se smíchem uhnul, proto sepjala ruce na prsou a zavrtěla nad ním hlavou jako nad zlobivým děckem:

„Jen se rouhej, ty bezbožníku! Já ti dám! Ať se za tvou bídnou duši kdo chce modlí a ne já… Podívejme na rytíře! Počkej jenom, až se na tebe náš svatý patron rozhněvá a samotného tě nechá, jen počkej!“

Břetislav se smál, až se za břicho popadal, když viděl, jak jeho sestra hraje své pobouření, a přitom z ní září starost o něj a láska k němu. Už od dětství se cítil být jejím ochráncem, třebaže byl o rok mladší. Svou matku nepamatovali syn vůbec a dcera jen maličko, oba poznali už jen macechu Svatavu. Otec se sice snažil mezi svými dětmi nerozlišovat, ale chybějící mateřskou náklonnost nemohl svým dvěma sirotkům nikdy vynahradit a ti se o to pevněji přimkli jeden k druhému.

Nejstarší syn krále Vratislava se konečně uklidnil, utřel si slzy smíchu, které mu vytryskly z očí a odpověděl:

„Ne, zraněn nebyl nikdo. Z těch lapků jsme na místě zabili čtyři, ostatní se otočili a utíkali do lesa jako zajíci. Chytili jsme každý jednoho a hned jsme je oběsili na velkém buku, co stál u křižovatky cest. Tam budou všem dobře na očích, protože nemyslím, že je jejich kumpáni přijdou pohřbít. Pokud se vůbec odváží vrátit k cestě, tak je jenom okradou, ale nechají je jistě viset. Ne, pravda, zraněn nebyl nikdo…“

Ludmila se pokřižovala za duše zemřelých a pravila:

„Jsi ty mi ale šťastlivec! Přijedeš jednou za kolik měsíců a narazíš na škůdce, se kterými si Zderad už dlouho neví rady. Opat břevnovský Klement si byl u něj od jara už několikrát stěžovat, ale on jej jenom utěšuje a nic nepodniká. Byla jsem u toho, když o tom opat vyprávěl naší abatyši. Klášter dostal vloni na podzim darem nevolníky, přivedl je Bohata z výpravy na Rus, kterou podnikl s knížetem mazovským. Opat je chtěl usadit na nové půdě. Přes zimu byli klidní, ale teď na jaře utekli do lesů a začali přepadat a loupit na cestě. Opat Klement tvrdil, že jich

je nejméně deset, ale Zderad mu nevěřil, myslel si, že přehání. Jednou sice poslal dvacet jezdců z družiny, ale nikoho nenašli a vrátili se celí rozzlobení, protože je prý v klášteře nechtěli za jejich marnou námahu ani pořádně uhostit. To bylo začátkem května a oni od té doby loupili klidně dál. Opat byl celý pobouřený a když si naposledy stěžoval, tak mu prý Zderad řekl, ať si najme sám mužstvo i s velitelem, že prý má břevnovský klášter bohatství dost…“

Břetislav zvážněl a trochu se zamračil. Jako by kouzelník Merlin mávnul svým proutkem, z jeho očí začišel takový chlad, že by z něj komukoliv jinému stydla krev v žilách. Jeho sestra se však na něj usmívala dál, neboť byla jediným člověkem na světě, který stál mimo dosah kouzla tohoto pohledu. Na ni nepůsobilo a byla proto jediná, kdo se nebál k bratrovi přiblížit, když se pod jeho návaly vzteku všechno kolem něj jenom třáslo.

„To jsem rád, že jsem mohl nevědomky prokázat službu opatu Klementovi. Mám jej docela rád, ale ne tolik, jako opata Božetěcha. Bodejť, že ozbrojenci nikoho nenašli. To se lupiči schovali jako krysy. Na to je třeba jít úplně jinak. Musí se jim na cestě nachystat návnada a pak znenadání udeřit. A tak se i stalo, neboť my jsme byli ta návnada, jenom jsme o tom nevěděli…“

Zamračil se ještě hrozivěji a pomalu dodal:

„Zato Zderad dobře věděl, že tamtudy pojedu na shromáždění, a znal také otcův příkaz, že každý hradský kastelán smí přivést na pražský hrad pouze dva společníky jako doprovod a ne více. Někteří samozřejmě pojedou z dálky s celou družinou a zanechají ji potom někde tady v okolí, ale že nás z žateckého hradu nepojede více než tři, to musel dobře vědět. Může to být jednom náhoda, ale přece jenom…“

Odmlčel se, vytáhl v zamyšlení od pravého boku svou dvanáct palců dlouhou, oboustranně nabroušenou dýku a začal jí lehce bodat do dubové stolní desky. Ludmila sklonila hlavu:

„Opata Božetěcha zavřeli včera večer do hradního žaláře. Byl tu ráno na zpovědi strážný Blažej a vykládal to potom v refektáři. Říkal, že se mu tam špatně nevede, ale proč tam je, nevěděl.“

Když to Břetislav uslyšel, zarazil jediným rozmachem svou dýku do stolu s takovou silou, že na prst tlustou desku hladce prorazil. Omluvně se na sestru podíval, dýku vytáhl a začal si třít jizvu v pravé dlani:

„Však já už se dozvím proč, ale kdo za tímto rozhodnutím vězí, to vím už teď, na to se otce ptát nemusím…“

Pohlédl na sestru a pokračoval:

„Proč byl vůbec opat Božetěch tady v Praze? Vskutku nevím, co má on společného s vyhlášením tažení. To se jej přece netýká, jestli půjdeme do Míšně nebo do Saska. Leda že by měl připravit ze svého kláštera píci pro cestu Moravou, to kdyby král kázal táhnout na Uhry, ale proč jej nechal Zderad zavřít? Nechápu to, nedává to žádný smysl… Kromě toho jsem přesvědčen, že nejspíš ze všeho nechá náš otec táhnout do Pomoří."

Znovu zavrtěl hlavou a podíval se už klidným a láskyplným pohledem na svou sestru:

„Uvidíme. Však se to dozvím, a hodně brzy. Byl tu už posel z paláce, půjdu zanedlouho k otci. Chce se mnou nutně hovořit ještě před hostinou. Co jiného mi ještě můžeš říci? Co bych měl ještě vědět z toho, co se zde důležitého událo za poslední dobu?"

Ludmila se zamyslela:

„Nevím už celkem nic, co bys ty také nevěděl. V lednu byl, jak víš, zvolen a dosazen nový biskup olomoucký Ondřej a hned nato v březnu i pražský jménem Kosmas. Jen pár týdnů poté byl jeho kostel zle poničen ohněm, někteří povídali, že to byl požár založený závistníky. Od dubna také začal opat Klement vypravovat četné povozy z břevnovského kláštera do Rajhradu na Moravě, kde má, jak víš, proboštství…."

„Zadrž," skočil jí bratr netrpělivě do řeči, „zadrž, sestro, o tom jsem také ve svém Žatci zaslechl, ale smysl mi to žádný nedávalo. Je to tedy pravda; ale proč to?"

„Nevím," pokrčila rameny Ludmila, „a opat Klement to také neví. Přikázal mu to Zderad jménem královým, ale otec mi to nepotvrdil, když jsem se jej zeptala. Často jej nespatřím, ale když chci, cestu k němu znám. Vymluvil se mi, že jsou to věci kláštera samého, se kterými on nemá co do činění, ale byl nějaký divný. Nechtěl o tom ani mluvit a nakonec mne odbyl. Kromě toho se mi zdá, jako by jej bolela levá ruka. Drží si ji často u těla a hladí ji, jako by mu těžkla nebo chladem trnula, ale teď je přece horko."

Břetislav se na ni překvapeně zadíval:

„Ale otec je přece zdravý, nebo snad ne?"

„Je, určitě je, na koně vyskočí jako nic, na lovy jezdí, i s mečem a kopím jako dříve zachází, když se pro zábavu a cvik potýká na dvoře hradu s bojovníky ze své stráže."

„A co macecha?" zeptal se chladně nejstarší králův syn. Sestra

jenom pokrčila rameny:

„Nic, má jenom mnoho starostí s našimi nevlastními bratry. Boleslav se, jak víš, drží v Olomouci jen tak tak, kdyby mu náš otec odvolal své pomocné voje, je po něm veta. Bořivoj se naparuje jako vždy a jenom stále otravuje svou matku s prosbami, aby jej otec konečně posadil do nějakého hradu. Chce mít svou vlastní družinu, a tak by vzal zavděk kastelánstvím kdejakého bezvýznamného hrádku, i kdyby to měl být jen ten poslední krtinec, kde dávají lišky dobrou noc. Čeká ma to od doby, co byl tenkrát s Viprechtem z Grojče na císařské korunovaci v Římě, a to už je sedm let. Nechal si teď narůst vousy," zasmála se nad tou představou, „on to ani není vous, jenom asi pět chlupů na bradě tak světlých, že ani vidět nejsou. Zato Vladislav vyspěl do krásy, ale nikdo nikdy neví, kde je, hlavně jeho matka ne. Když jej hledá na jeho loži, většinou jej tam nenajde, ale pak zase jde třeba znenadání kolem prádelen do kuchyně a on tam spí za bílého dne na kupě špinavých hadrů. Má kolem sebe pořád takovou smečku mladých výtečníků, synů předáků a velitelů družiny, a s těmi vyvádí. Jediná sukně není před nimi jistá. Jak nějakou děvečku nebo mladou kuchařku dopadnou samotnou, zatáhnou ji někam do stájí nebo na seník a tam s ní řádí. Ty husy sice vždycky křičí, jako by je na nože bral, ale ve skutečnosti se jim to líbí a schválně se potulují kolem stájí, když jsou ti darebáci někde v dohledu. Minulou neděli o tom dokonce kázal nový biskup v našem kostele, ten jeho je, jak víš, vyhořelý a opravuje se. Moc hezké kázání, ale marná sláva, zatím nepomohlo. Však zrovna předevčírem se přiznala jedna naše kuchtička, že je asi s outěžkem, ale kdo je otcem, neví. Inu," pokřižovala se Ludmila, „Sodoma a Gomora, ale dokud nic horšího neprovedou… Však o dítě se v klášteře rádi postaráme."

„A co Soběslav?" otázal se Břetislav se zájmem a pohlédl otevřeným oknem na slunce. „Budu už muset jít, nemohu přece nechat čekat krále, třebaže je to můj otec."

„Soběslav se od chvíle, co se vrátil od tebe ze Žatce, nehne ze cvičiště královské družiny. Otec mu zle vyčinil, že k tobě utekl, ale myslím, že se to nelíbilo hlavně Zderadovi."

„Já vím," odvětil Břetislav s úsměvem. „Odvezl jej tehdy Krása osobně, a to je jeden z nejvěrnějších Zderadových lidí. Soběslavovi bude teprve šestnáct, ale je velmi nadaný ve zbrani. Má mě odjakživa rád, i když jeho matka to nerada vidí, proto se ptám. Když jsem musel odejít do Žatce, byl zde v Praze velmi nešťastný, a tak nakonec

přemluvil předáka Slavomíra z rodu Těpticů a ten mu pomohl za mnou. Byl u mne dva týdny a byl celý šťastný. Já jej mám také rád, ale bylo mi jasné, že macecha se Zderadem to tak nenechají. A taky že ne, přijel Krása a jménem krále jej zase odvezl. Musel jej málem svázat. Soběslav kousal a kopal kolem sebe, nakonec popadl meč a dokonce se na něj vrhl. Krása mu jej ovšem sebral holou rukou a smál se, až se za břicho popadal, což Soběslava rozlítilo až k nepříčetnosti. Musel se však pokořit a odjet s ním zase do Prahy. Zato když Krása žádal, abych mu vydal Slavomíra, nejen že jsem ho nevydal, ale ještě jsem mu přátelsky doporučil, aby se klidil z Žatce, dokud má hlavu na krku, protože na králova syna má sice právo, ale na Slavomíra ne, o tom král nic nevzkázal. Ten tedy zůstal a sedí teď na Žatci. Je to dobrý bojovník a nemá rád Zderada, zůstane u mne."

Břetislav povstal od stolu, upravil si zbroj i opasek a sebral svou přilbu. Ludmila jej objala, políbila opět na čelo a třikrát přežehnala křížem:

„Ve jménu Boha Otce, jeho Syna a Pána našeho Ježíše Krista i Ducha Svatého, jdi s pokojem. Ať tě ochraňuje také náš svatý patron, mučedník Boží Jiří v každé době denní i noční. Běž k otci a buď opatrný, ale zítra se ještě přijď rozloučit s naší matkou i se mnou, než odjedeš zpět do Žatce."

Její bratr si nasadil přilbu a přikývl jako hodný malý chlapec, kterým směl odjakživa být jenom ve společnosti své milované Ludmily. Usmál se na ni, políbil ji lehce na obě zčervenalé tváře pod bílou plachetkou a vyšel z jizby. Přešel krátký kousek cesty klášterním dvorem, prošel těžkými, silně okovanými dubovými vraty a vydal se krátkou příčnou spojkou na hlavní cestu hradního areálu, kde zabočil doprava k budovám knížecího paláce. Po pravé straně se před ním zanedlouho rozevřelo rozsáhlé prostranství, na jehož konci spatřil mohutnou stavbu Spytihněvovy baziliky, uzavřenou částečně v dřevěném lešení. Na staveništi, kde jindy panoval čilý ruch, však teď bylo prázdno, neboť všichni řemeslníci museli v tento důležitý den, kdy se na hradě shromáždí tolik předáků a kastelánů, velitelů i duchovních se svým doprovodem, zůstat v podhradí. Břetislav zabočil vlevo a prošel kolem vnější stráže do paláce. U strážnice stálo několik bojovníků, kteří jej s úctou pozdravili a jeden z nich hned někam odběhl. Za okamžik se vrátil a s ním přišel také Krása, velitel královské stráže. Aniž by pohnul ve tváři jediným svalem, uklonil se mírně knížecímu synovi a pokynul rukou jednomu strážnému z hloučku, aby jej doprovodil ke králi. Ani

Břetislav nepromluvil slova, jen se hrdě napřímil a pozorně si prohlédl Krásu i všechny strážné, jako by si je chtěl dobře zapamatovat. Velitel ucítil, jak jej v zádech zamrazilo, ale princův pohled vydržel, zato všichni vojáci jako jeden muž ucukli a začali bloudit zrakem jeden po druhém nebo po stěnách chodby, jako by tam něco hledali a nevěděli co.

Břetislav se pousmál a beze slova vykročil za svým průvodcem, který jej vedl do poradní místnosti, kde včera večer seděl král se Zderadem a opatem Božetěchem. Avšak ještě než tam došli, ozval se z chodby naproti nim rychle sílící podivný hluk. Byl to dupot mnoha nohou, výkřiky a láteření četných mužských hlasů, bujarý smích z několika mladých hrdel a jakési podivné kvičení. Rámus se rychle přibližoval, takže oba zůstali překvapeně stát. Vtom se zpoza rohu vynořil statný čuník, kvičící, jako by jej řezník už už zapichoval. Řítil se hlava nehlava přímo k oběma mužům, jen se mu kopýtka kmitala. Strážný pouze vykulil oči, ale Břetislav bleskurychle vytáhl z pochvy meč a nastavil jej přímo proti čuníkovi. Rozběhnuté prase nestačilo ani zpomalit, natož se vyhnout lesklé čepeli. Napíchlo se vpravo pod krkem takovou silou, že v něm celý meč ihned zmizel a jeho krvavá špice mu v okamžiku vyjela z levého boku až před samou kýtou. Břetislav neuhnul ani o krok, jen mírným povolením pravé paže zachytil celou váhu čuníkova těla, které se v mohutném proudu krve, vytrysklé z obou strašlivých ran, okamžitě zhroutilo.

Kvičení přestalo, jako když utne. V té chvíli se za rohem vynořily dvě postavy a uháněly o překot k nim. Asi šestnáctiletý chlapec s dlouhými tmavě plavými vlasy a modrýma očima běžel vpředu a výskal upřímným smíchem, až se prohýbal, ba zdálo se, že už ani pro samý smích dál utíkat nemůže. Když uviděl před sebou ležící prase a nad ním dva muže, zarazil se. Těsně za ním uháněla malá postavička s neúměrně velikou hlavou, na které seděla rozměrná čepice s mnoha rohy, pošitými rolničkami a zvonky, jež cinkaly a zvonily jako zběsilé. Když se jeho společník neočekávaně zastavil, chtěl se mu chlapíček v úzké chodbě vyhnout, pro svou malou výšku však uviděl až v posledním okamžiku těsně před sebou mrtvé prase. Duchapřítomně se ještě před jeho velkým zadkem odrazil, vyskočil, jako by byl z gumy, otočil ve vzduchu parádní salto a přistál na malých nožkách až před prasečím rypákem. Celá akce se mu však přesto nevydařila, neboť dopadl plnou vahou do veliké kaluže prasečí krve, obě nohy mu v ní podjely a on sebou plácl na zadek s takovou silou, že čerstvá krev

vystříkla až na zeď. Divoce mávaje rukama a nohama a toče se kolem své osy jako káča popojel pak jako po klouzačce a zarazil se hlavou o zeď, až rolničky divoce zacinkaly.

Břetislav i strážný vybuchli při té produkci mohutným smíchem. V té chvíli roztáhl mladík obě paže a vrhl se jedním skokem Břetislavovi na prsa. Ten už pustil svůj meč, stále ještě trčící v čuníkovi a chlapce vší silou objal. Všichni se smáli, až jim slzy tekly z očí a mladíček líbal Břetislava na obě tváře a tiskl se k němu znovu a znovu. Zpoza rohu se posléze vynořilo ještě několik dalších postav, oblečených do špinavých šatů, divoce povykujících a mávajících hrozivě rožni, velkými noži a pánvemi. Když uviděli oba muže s chlapcem a ležící prase, zastavili se a přestali pomalu hrozit svými zbraněmi.

„Břetislave, Břetislave! Ty jsi přijel, já jsem tak rád!“ vykřikoval mladík a nepřestával se k němu tisknout. „Já už tě nepustím pryč, nepustím, nebo uteču, uteču za tebou do Žatce a už se nevrátím, ať si mě hledají, nenajdou mě, ty mě nedáš, viď že ne, ať si Krása přijde, já ho zabiju, já už umím víc s mečem než tehdy, to uvidíš, já…“

„Zadrž, bratře, zadrž,“ smál se Břetislav, „vždyť mě na mou duši zadusíš!“

Postavil chlapce opatrně na zem vedle kaluže krve, shýbl se a vytáhl z prasečí mrtvoly svou zbraň. Se zkrvaveným mečem v ruce se pak otočil k hloučku pronásledovatelů a přísně se zeptal:

„Co se tady vlastně děje? Vždyť jste v paláci a zde za rohem jsou místnosti krále. Co to má znamenat?!“

Všichni kuchtíci ustoupili pod jeho pohledem o několik kroků. Nejstarší z nich sepjal prosebně ruce na prsou a hluboce se uklonil:

„Nehněvej se, pane, my jsme nevinní! Chtěli jsme jen dole v kuchyni podříznout pašíka, má být upečen na dnešní hostinu, ale tvůj bratr Soběslav s šaškem Jankem…“ a rozhlédl se pokradmu kolem sebe, „kteří už od rána otravují v kuchyni, nakukují pod pokličky a všude strkají své mlsné prsty, jej splašili. Jeden můj pomocník uklouzl na prasečím lejně a druhého dokonce strčili do kotle s horkou vodou na polívku. Než jsme se otočili, otevřel Soběslav dveře z kuchyně a šašek Janek píchl prase nožem do zadku, že vyrazilo na chodbu jako pominuté a ti dva za ním. Chtěli jsme je jenom chytit. Jsme ti velmi vděční, že jsi nám ušetřil práci.“

Knížecí syn na to neřekl nic a vykročil k němu s napřaženým mečem. Kuchař se roztřásl jako osika, Břetislav však jenom uchopil jeho širokou zamaštěnou zástěru a svůj zkrvavený meč si do ní otřel.

Kuchař si ji začal úslužně odvazovat od těla, ale v té chvíli spatřil trpaslíka, jak vykukuje za Břetislavovými širokými zády a šklebí se mu do obličeje jako malý čertík. Rozzlobeně mu zahrozil, ale knížecí syn se zasmál a zastrčil vyleštěný meč zpět do pochvy:

„Snad by ses nechtěl mstít šaškovi, hlupáku? Vždyť bys byl všem jenom pro smích! Seber si svého pašíka a zmiz zpátky do kuchyně, ale pospěš si. A ať je večer křupavě upečený, už jsi se tím prasečím lovem stejně zdržel! Jestli nebudeš zavčasu hotov, tak ti správce Mečislav nebo i sám král vlastnoručně utrhne obě uši. A pošli sem služky z kuchyně, slyšíš? Ať to zde pořádně umyjí, vypadá to tu jako na bojišti...“

Kuchař vydal rychle příkazy. Jeho pomocníci položili na zem zástěry, svázali je v rozích, převalili na ně čuníka, pod svázanými rohy prostrčili dva dlouhé rožně, hodili si je na ramena a rychle odešli. Břetislav se otočil k trpaslíkovi. Šašek Janek, celý olepený prasečí krví, se mezitím vyhrabal na nohy, rozkročil se a zaklonil hlavu, aby viděl Břetislavovi do obličeje. Dokonce si přitom zastínil oči dlaní, jako by jej při pohledu do takové výšky oslepovalo slunce; v temné chodbě to působilo směšně. Břetislav se zasmál, ale než stačil něco říct, trpaslík se hluboce uklonil a pravil nečekaně hlubokým hlasem se slabým cizím přízvukem:

„Ó jak ti děkuji, vzácný hrdino, žes zachránil můj nicotný život před zuřivými kuchtíky! Už mne chtěli zaříznout a upéct místo toho pašíka. Nevím nevím, zda by jejich zlobu zadržel tvůj statečný bratr Soběslav, neboť byl osamocen a beze zbraně. Vidím však, že tě můj nešťastný pád, po kterém mne ještě teď bolí celá zadnice, potřísnil prolitou krví! Dovol tedy, abych tě očistil.“

Při těch slovech si strhl zakrvácenou halenu a začal rytíři otírat spodek pancíře, kde se třpytilo pár kapek krve. Protože mu však sahal tak tak do pasu, začal vyskakovat a třepal přitom malinkýma nožkama. Pak se zachytil druhou rukou jeho opasku, vytáhl se za něj výš a šmejdil mu svým hadrem po břiše a širokých prsou. Hned ale seskočil na zem a teatrálně si utíral čelo, jako by se tou námahou celý zpotil, čímž si prasečí krví úspěšně pomazal celý obličej.

Všichni se smáli a také trpaslíkova očka jiskřila veselím. Břetislav jej chytil rukou za ramínko a sklonil se k němu:

„Jsem rád, že tě vidím, Janku, už teď se těším na večerní hostinu a na tvoje kousky. Stýská se mi po nich někdy na mém hradě, to mi věř…“

Šašek se nad tou chválou až zarděl, vysekl Břetislavovi znovu hlubokou poklonu a prohlásil sebevědomě:

„Na tvou počest, pane, a že jsi mi tu život zachránil, nechám si napadnout něco hodně povedeného, abys byl spokojen."

Otočil se na patě a opatrně, aby se vyhnul kaluži krve, si to vykročil chodbou. Rolničky na čapce mu vesele cinkaly do kroku a Břetislav se svými společníky zaslechl, jak si notuje podivnou písničku:

„Malovali čtyři mniši,
malovali kapli,
hádali se čtyři králi,
kdo jde první na mši,
jeden, dva a tři a čtyři,
jeden padl, zbyli jen tři…"

Slova se ztrácela v chodbě, až jim přestalo být rozumět a muži osaměli. Strážný se netrpělivě pohnul. Břetislav podal ruku Soběslavovi, usmál se na něj a přátelsky pravil:

„Musím teď jít, bratře, ale uvidíme se večer na hostině. Jestli si to přeješ, tak si zítra po snídani, než odjedu, spolu zacvičíme na nádvoří se zbraní. Ukážeš mi, jak už vládneš mečem a já ti na oplátku ukážu nějaký pěkný nový trik – s mečem nebo kopím, jak budeš chtít. Souhlasíš?"

Soběslav si v nadšení přitiskl bratrovu ruku k ústům a políbil ji. Břetislav jej poplácal po temeni hlavy, krátce jej objal, otočil se a spěchal za strážným k poradní komnatě. Bojovník zabušil na dveře jilcem dýky, nechal Břetislava vejít a dveře za ním zase zavřel.

Král Vratislav seděl za stolem a zálibně listoval v krásné, malbami bohatě vyzdobené knize. Když zaslechl zvuk otevíraných dveří, odložil knihu na truhlu u zdi, povstal a udělal několik kroků synovi naproti. Ten zůstal stát uprostřed místnosti, pak sklonil hlavu a pokrčil pravé koleno, ale ještě než mohl pokleknout, král jej objal kolem ramen a pozvedl. Políbil jej obřadně na obě tváře a vedl jej ke stolu. Oba se posadili a Vratislav pravil:

„Vítám tě, synu, na hradě Praze. Jsem rád, že tě vidím zdravého. Slyšel jsem už, jak dobře spravuješ svěřený hrad a jeho okolí, jsem tomu opravdu rád."

„I já tě rád vidím, pane," opětoval pozdrav uctivě Břetislav, „odpusť ale, že jsem se tak opozdil." A vyprávěl, co se přihodilo na chodbě, jen velké Soběslavovo nadšení nad svým příjezdem zamlčel. Pak se

trochu zamračil a popsal otci příhodu s lupiči na panství břevnovs-kého kláštera, o svém podezření stran prvního rádce Zderada však neřekl ani slovo. Vratislav se zarazil:

„Zderad mi před několika měsíci cosi říkal, že opatovi utekli nevolníci do lesů, ale potom už nic. Měl jsem tedy zato, že je pochytali a popravili. Nevěděl jsem, že doposud běhají volně po lesích a loupí na cestě."

„Otče, on ten tvůj Zderad mluví často více jazyky…"

Král mávl rukou:

„Ty jej nemáš rád, já vím, ale on je mi velmi užitečný. Zná všechny a ví všechno, ví o všem, co se kde děje. Má své lidi všude, a tak možná někdy ani neví, co mi má kdy říct. Má toho na ramenou opravdu hodně. Moje domácnost a celý dvůr se rozrůstá, naše rody a jejich předáci rovněž. Mnozí z nich na sebe často sočí, je třeba rozsuzovat jejich věčné spory a uklidňovat je. Jsou tu stále cizí vyslanci, musí také hlídat, zda se řádně scházejí všechny poplatky, dávky, odvody a pokuty. Dohlíží na velitele stráže a družiny a radí mi spolu s jinými, co dělat, když nastanou nějaké těžkosti a starosti. A kromě toho, až budeš starší, budeš též lépe chápat, že někdy nutno mluvit více jazyky…"

„A co ti radí právě teď?" zeptal se syn rovnou k věci. „Snad abys uvrhl opata Božetěcha do žaláře?"

„Tak ty už to víš," podivil se Vratislav. „Vždyť jsi sotva přijel! Ale tady se stejně nic neutají… Vidíš, proto jsem jej vlastně musel dát zavřít, aby se něco ještě utajilo, ale je to jen na pár dní. Souvisí to ovšem s letním tažením, které chci večer na hostině slavnostně vyhlásit. Proto jsem tě teď zavolal. Chci se s tebou poradit, slyšet, co si o tom myslíš."

Břetislav se na něj podíval, ale neřekl nic. Jeho otec si povzdechl a pokračoval:

„Za dva týdny, nejpozději koncem tohoto měsíce, vytáhnu s celým svým vojskem a všemi českými předáky na Moravu. Nedělám to rád, ale věř mi, že to musí být."

„Domácí válka?"

Slova zazněla do ztichlé místnosti a rozplynula se v černých trámech stropní konstrukce. Udivený Břetislav si začal nevědomky třít jizvu v pravé dlani. Podíval se přitom mlčky na otce a když viděl, jak je celý nesvůj, dodal:

„Musí to být? Myslel jsem, že možná pošleš ještě něco vojska

Boleslavovi do Olomouce, ale ty sám? A s celým svým vojskem? Nejen s družinou, ale také s předáky? Co se to děje? Chceš snad vyhnat svého bratra z Brna a srovnat hrad se zemí?“

„Uhodl jsi, synu, ale jen napůl,“ odvětil vážně král Vratislav. „Chci vyhnat Konráda i s jeho syny a olomouckými synovci, kteří se k němu utekli, ale brněnský hrad nechci srovnat se zemí. Na brněnský hrad chci posadit tebe, svého nejstaršího syna!“

Břetislav povstal za stolem v celé své výšce, ale hned si samým překvapením zase sedl. Uhladil si několikrát vlasy za uši a vyhrkl:

„Ale to přece nejde… Takovou výpravu předáci nikdy neschválí, nejen moravští, ale ani čeští… a ani biskupové jí nikdy nepožehnají. Možná ne všichni předáci, ale hodně z nich. Ctí zákon vašeho otce a mého děda Břetislava, volit a na stolec pozvednout vždy nejstaršího z našeho rodu. Budou to mít za zvůli, budou se bránit. Celá země se rozštěpí, začne skutečná domácí válka. Ne, to nelze učinit! Pohleď, co způsobilo už tvoje rozhodnutí, dosadit do Olomouce Boleslava. Většina moravských předáků jej nepřijala a někteří vedou otevřenou vzpouru. Další zase odešli do Brna, jen málo z nich jej podporuje. Chtějí Svatopluka s Otíkem, ti jsou jejich rodu a jejich krve.“

„Vidíš,“ namítl smutně král, „o to právě jde! Jsou jejich nebo naší krve?“ A zopakoval mu stručně celou včerejší rozmluvu s opatem Božetěchem a rádcem Zderadem, jen své myšlenky o dvou nejstarších synech a touhy královny Svatavy mu zamlčel. Břetislav pozorně naslouchal, a když otec skončil, vstal od stolu a začal přecházet místností, jako by mu byla náhle těsná. Pak opět usedl a naklonil se nad stůl:

„To, co pravíš, otče, je velká pravda. Těší mne hlavně to, že ji nemohl popřít ani opat Božetěch, kterého mám velmi rád a jehož úsudku si vážím. Ale přesto vidím veliké těžkosti. Muselo by se to provést velmi chytře, protože předáci této pravdě nebudou rozumět, ba snad ani nemohou… A prostou kořist jim těžko můžeš slibovat, snad jen nemnohým z nich. Morava je naše země! Tam nebudou smět jejich voje jen tak plenit, loupit, zapalovat a brát zajatce jako při taženích do ciziny…“

„Já vím, synu, je to tak, ale přesto není jiné cesty. Musí to tak být,“ odpověděl unaveně král a začal si mnout levou ruku a celé předloktí, které jako by mu opět zmrtvělo. „Já také nebudu nejprve říkat nic o Konrádově vyhnání, jenom o tom, že se musí pokořit. Že tato země musí mít celá jen jediného vládce, který musí mít právo a moc, sám

podle své vůle o ní rozhodovat. To pochopí, a navíc budou mnozí doufat, že se Konrád možná pokoří bez boje. Jisté to samozřejmě není, ale je to rozhodně možné. Celá ta věc je velice nejistá, může se vyvinout úplně nečekaným směrem, několika různými směry…“

Břetislav se mu vážně zadíval do očí:

„Toto předáci pochopí a také biskupové odsouhlasí, ale všichni se budou také ptát, kdo nastoupí na tvůj stolec, až neúprosný osud ukončí běh tohoto tvého života.“

Král vyhýbavě odpověděl:

„Často se stane, že při obléhání lehne hrad popelem a někteří obránci zahynou v troskách. Také se někdy stává, že pro záchranu před neodvratnou smrtí odejde slabší do ciziny, aby zachránil alespoň holý život…“

„Z ciziny je však možno navrátit se zpět, a to někdy dokonce i na stolec, jak to dokázal tvůj děd Oldřich,“ namítl Břetislav, „ale v tom máš pravdu, otče, že v boji může lehce dojít k nehodě. Někdy se také stane, že požár stavení vypálí někomu světlo jeho očí, a kdyby se to přihodilo knížeti…“ odmlčel se významně, ale hned větu dokončil, „těžko by se mohl stát panovníkem.“

Král Vratislav pokýval velmi vážně hlavou, ale neřekl nic. Břetislav procedil sevřenými rty, jako by mu dělalo potíže otevřít ústa:

„Co však se stane, jestli bohyně Štěstěna vyřeší starost s mým strýcem? Dostanu od tebe možná hrad s brněnským údělem do správy, dobrá. Budu se ale muset poté dívat, jak můj bratr Boleslav, údělník olomoucký,“ dokončil s nepokrytou ironií v hlase, „usedá na tvůj stolec uprostřed pražského hradu?“

Král na malý okamžik uhnul před jeho pohledem stranou a pak vyhýbavě pronesl:

„Ty jsi můj prvorozený syn, ty bys pak byl nejstarším z našeho rodu…“

Břetislav se usmál:

„Přestože jsem byl nejstarším už tehdy, když má macecha Svatava spolu se Zderadem tak silně radili, abych šel do Žatce a můj mladší bratr do olomouckého dílu, nechci se už s tebou proto škorpit. Myslím, že jsem tobě a také tomu proklatému Zderadovi ukázal, že umím vládnout hradu a svěřené zemi. Jak se to podařilo Boleslavovi, to víš sám lépe než já, i když uznávám, že šlo o úkol těžší, než byl ten můj. Myslím však, že bych si poradil i s ním, jako si troufám poradit i na tvém stolci, jestli mi bude osudem určeno, na něj usednout...“

Odmlčel se významně, pak napřáhl ruku k otci a dodal:

„Já ti věřím, otče, že bude, jak jsi pravil. Ale nejen to, já také vím, že bych v tom získal i podporu předáků a biskupů, protože pak bude platit svaté právo mého děda, které z celé duše ctím a uznávám. Já jsem tvůj prvorozený, nejstarší ze všech synů a synovců našeho rodu. Zde je má ruka, že v určený čas vyrazí moje družina se mnou v čele z Žatce a stane po tvém boku!“

Král Vratislav nabízenou ruku pevně uchopil a třikrát ji stiskl jako doklad úmluvy. Pak oba muži vstali a objali se. Napjatá atmosféra se rázem uvolnila. Vratislavovi jako by naráz ubylo dvacet let, cítil se tak lehce jako už dlouho ne. S chutí se napil vína a zasmál se:

„Opata Božetěcha za pár dní pustím. Když večer vyhlásím tažení na Moravu a předáci se zítra rozjedou, nebude už důvodu, proč jej dlouho držet pod zámkem, může jet na Sázavu do svého kláštera. On však asi pojede rovnou ke Konrádovi, ale to už bude jedno. Ten se stejně hned dozví, co máme v úmyslu, pokud už to vůbec neví. Dnes v poledne jsem mluvil též s rakouským vyslancem, jeho posel už jistě vyrazil. Víš, velice jsem se včera večer na opata rozhněval, protože se přiznal, že pro Konráda pracuje… Považ, už od jara!“

„Pracuje?“ zeptal se klidně Břetislav. „Vždyť je to mnich a opat, opisuje mu snad knihu?“

„To ne, ale maluje mu v kapli na znojemském hradě,“ odvětil král a napil se znovu vína. Velice mu chutnalo, dokonce se mu zdálo, že také pomáhá proti tomu nepříjemnému trnutí v levé ruce.

Břetislav pocítil při této nevinné větě, jak mu přeběhl mráz po celé páteři odspodu až nahoru a jak se mu zježily vlasy na zátylku.

„Cože dělá?“ vypravil ze sebe udiveně.

„Zdobí mu malbami celý vnitřek kaple svaté Boží rodičky na znojemském hradě,“ opakoval král, „a jak o tom mluvil, bude to asi veliká nádhera, v celé zemi nevídaná, ani v celých Čechách, ani na Moravě… Co je ti?“

„Malovali čtyři mniši, malovali kapli, hádali se čtyři králi, kdo jde první na mši…“ zamumlal Břetislav a znovu cítil, jak se mu ježí vlasy. Nebyl to strach, ale nesmírně divný pocit. Jako by po něm natáhla ruku nějaká neviditelná, všudypřítomná moc, úplně cítil chlad, který od ní vanul. Otřásl se bezděky aby se toho pocitu zbavil a slyšel, jak se jeho otec ptá:

„Co to říkáš, synu?“

„Nic, nic,“ odpověděl rychle. „To nic, ale řekni mi, kdo o tom

všechno ví?“

„O čem?“ zeptal se Vratislav. „O tom, že opat Božetěch maluje Konrádovi v kapli?“

Břetislav přikývl a ještě dodal:

„A to maluje sám?“

„To asi ne, bude mít pomocníky… Myslím, že Zderad o tom mluvil. Už si přesně nevzpomínám, ale je to důležité? A neví o tom asi nikdo, alespoň tady v Praze ne. Jen já a Zderad a samozřejmě opat dole ve sklepě. Co je ti, prosím tě?“

„Nic, opravdu nic,“ opakoval Břetislav a bezděky se rozhlédl, jako by něco hledal. Jeho pohled však nic znepokojivého nenalezl, a tak se na otce usmál:

„Já teď už půjdu, jestli dovolíš. Musím se trochu připravit na hostinu, zanedlouho začne a bude trvat jistě dlouho. Ze začátku tam budou také ženy, ale ty brzy odejdou… Bude to jako vždy, ne?“

Král Vratislav mlčky přikývl a unaveně dodal:

„Ano, bude to skoro jako vždy. Já nevím, jak to dopadne, až vyhlásíme tažení, ale bude, jak Bůh dá. S tebou po boku a s mou družinou v zádech žádné obavy nemám, i kdyby se to dnes večer bez hádek a možná i rvačky neobešlo. Jde ale více o to, co se stane, až se předáci rozjedou domů. Do dvou týdnů se budou muset dostavit s vojskem a to se teprve uvidí, kdo přijde a kdo ne. No, teď běž, synu, já si musím také trochu odpočinout a promluvit potom ještě s několika lidmi. Běž s Bohem, večer se uvidíme.“

Břetislav se uklonil a odešel. Vydal se do východní části knížecího paláce, kde měl přiděleny dvě malé místnosti, jednu pro sebe a druhou pro své dva druhy, Držikraje a Nožislava, syny Lubomírovy. Když dorazil do ubytovny, vydal jim krátce příkazy, trochu se odstrojil, lehl si na dřevěnou pryčnu, až pod ním zapraskala a ještě než usnul, uslyšel sám sebe, jak si v polospánku mumlá: „…jeden, dva a tři a čtyři, jeden padl, zbyli jen tři…“

Zdálo se mu o kalužích krve a šaškovských rolničkách.

KAPITOLA 4

Hostina

Celý rozsáhlý areál pražského hradu hlučel tohoto červnového dne životem. Vyhlášení letního tažení vojska, spojené s hodokvasem jako odměnou a zároveň pobídkou pro pozvanou elitu země, bylo jednou z nejdůležitějších společenských událostí roku. Průběh roku byl ještě vnímán spíše cyklicky, jako opakování v zásadě stejných, přírodou silně ovlivněných událostí, zatímco křesťanský, lineární způsob vnímání běhu času jako kontinuálního vývoje se teprve pomalu prosazoval. Tak jako k zimě patřil mráz a hromady sněhu, k jaru jeho tání a setí obilí a k podzimu sklizeň ovoce a velké hony, tak patřila k létu skoro každého roku válka. Několikaměsíční vojenské tažení se slavnostně vyhlašovalo na svátek Letnic na králem pořádané hostině. A tak už celé týdny přicházely na hrad zásoby, především domácí zvířata a ulovená zvěřina. Desítky kuchařů a jejich pomocníků zabíjely, stahovaly, škubaly, vyvrhovaly, udily, pekly a vařily, aby několik stovek pozvaných hostů a také vznešenější členové knížecí družiny poznali dobrodiní svého panovníka.

Bojovníci z družin, nejníže postavení společníci panstva a ti jejich sluhové, kteří nebyli potřební přímo k obsluze u stolu, hodovali venku na nádvoří. Hlavní hodovní síň knížecího paláce, schopná pojmout mnoho desítek lidí, se pomalu zaplňovala už od pozdního odpoledne. Kastelán Mečislav, správce pražského hradu a jeho pán v době

královy nepřítomnosti, byl zároveň také hospodářem a organizátorem běžného chodu zdejšího života. Tento hubený a živý mužík, čilý jako rtuť, měl díky své povaze i postavení vypěstovanou schopnost budit dojem, jako by byl zároveň na několika různých místech. Teď udílel pokyny svým pomocníkům, sluhům a děvečkám, připravujícím stoly a lavice, nádobí, konve a mísy k obsluze hostů. Sám osobně vítal přicházející účastníky hostiny a usazoval je podle jejich významu ke stolům, uspořádaným do tří stran otevřeného obdélníku. Obě dlouhá křídla se plnila od konců, protože významnější hosté přicházeli později a ti nejvznešenější, kteří usedali do čela, přicházeli až nakonec. Mezi tímto shonem pobíhala spousta dětí nejrůznějšího věku a také psi, kteří se v očekávání vonících pochoutek proplétali pod stoly a pod nohama lidí, chňapali po sobě i po dětech a bleskově uhýbali kopancům hostů a především uhoněných a potem páchnoucích sloužících.

Obě křídla hodovní tabule se pomalu zaplnila významnějšími bojovníky královské družiny, zčásti doprovázenými manželkami nebo odrostlejšími dcerami. Mezi nimi usedali předáci českých i některých moravských rodů, kteří byli často také zároveň kastelány královských hradů. Ti zde své ženy nebo dcery většinou neměli, jenom ti z hradů Praze nejbližších, protože rychlá cesta v sedle koně a v krátkém čase tam i zpět by pro ně byla k jejich lítosti příliš namáhavá. Hostina u krále na pražském hradě, přípravy k ní a doba těsně po ní, to vše bylo totiž společenskou událostí prvořadého významu. Zde se stýkali nejen muži různých vzájemných vztahů, kteří se stejně znali mnohem lépe ze společných výprav, ale i jejich dorůstající synové a hlavně dcery; byla to jakási seznamovací a mnohdy i svatební burza elity české země.

Zasedací pořádek byl velice důležitý a správce Mečislav kvůli němu strávil drahně času s rádcem Zderadem, který si zval často na pomoc i velitele stráže Krásu. Šlo především o to, aby příslušníci královské družiny byli dobře promícháni s předáky rodů, které navíc bylo nutné rozesadit tak, aby neseděli blízko svých úhlavních nepřátel. Smysl těchto bojovných, tvrdých a sebevědomých válečníků pro všeobjímající královskou spravedlnost byl ještě slabý, zato jejich vztah ke krevní mstě a věrnost k jejich rodu naopak velmi silné. Hádky a rvačky nebyly žádnou vzácností a občas zůstali po takové poradní hostině ležet na podlaze i mrtví. Nedalo se tomu nikdy zcela zabránit, přesto však velitel Krása učinil bezpečnostní opatření. Pouze jeho muži, stojící tiše a nehybně v pravidelných rozestupech podél stěn za zády hodujících, měli u pasu dlouhý meč, v ruce lehké kopí a na hlavě lesklou ocelovou

přilbu, hosté však byli při příchodu prohlíženi a povolena byla pouze dýka.

Jako poslední se začalo zaplňovat čelo tabule, vyhrazené těm nejvznešenějším. Z příslušníků družiny zde měli na levém rohu místo její obrovitý velitel Časta a na druhém konci Krása. Oba byli ve vyleštěných kroužkových pancířích pod přiléhavou krátkou halenou, Časta pouze s dýkou po boku, Krása jako velitel osobní královské stráže i s dlouhým mečem. Vedle nich směrem do středu stolu zasedli první příslušníci královské rodiny, dva nejmladší synové Vladislav a Soběslav, který seděl vedle Časty, co nejdál od Krásy. Následovali dva opati, vlevo Němec Klement z břevnovského kláštera, vpravo Jan z Hradiska u Olomouce, a vedle nich další dva královi synové. V nadmíru pestrém šatu seděl po boku opata Jana Vratislavův prostřední syn Bořivoj, každou chvilku se potahující za svůj nažloutlý řiďounký vous a neklidně těkající ze strany na stranu. Na levé straně zaujal své místo Břetislav se slonovinově bledou tváří, klidně a poněkud hrdě se rozhlížející ledovýma očima po stolovnících a občas si shrnující černé vlasy za uši.

Dále do středu seděly dvě vážné zralé ženy: vedle Břetislava německá abatyše svatojiřs-kého kláštera Matylda ve svém volně splývajícím šedobílém závoji a vedle Bořivoje pak Johanna, manželka správce pražského hradu Mečislava, jejíž synek Kratina spolu s dalšími chlapci u tohoto stolu za zády panstva posluhoval. Následovali na levé straně vedle abatyše hubený rádce Zderad a na pravé Marek, starý a velmi vzdělaný probošt pražské kapituly. Vedle nich pak jako předposlední směrem do středu, kde zůstala prázdná už jenom dvě vyvýšená místa pro královský pár, seděli oba teprve před několika měsíci zvolení a jmenovaní biskupové, vedle Zderada hubený a přísný pražský biskup Kosmas a vedle probošta Marka olomoucký biskup Ondřej, nástupce brzy zemřelého krále kaplana Vecla, který byl v Olomouci biskupem jen krátce. Jako poslední seděly uprostřed čela hodovní tabule jako orámování královského páru dvě velmi pohledné dívky. Mezi biskupem Kosmou a králem Vratislavem to byla Krasava, dcera knížete mazovského, po boku královny Svatavy pak Vlasta, dcera srbského knížete z východní Lužice. Tyto nejvznešenější příslušnice z okruhu dam a dívek okolo královny Svatavy byly na vychování u královského dvora v Praze.

Když se všichni usadili a hluk a zmatek v sále se stupňoval až k nevydržení, otevřely se dveře naposledy a stráž u vchodu třikrát udeři-

la svým mečem do malovaného štítu. Hosté se poněkud uklidnili a vstoupil královský manželský pár. Královna Svatava byla oblečena do temně rudých šatů pošitých perlami vytvářejícími různé obrazce, dlouhé vlasy měla svázány do umného účesu a rovněž propleteny šňůrami perel. Král Vratislav vstoupil jako obvykle poněkud nahrben svou typickou šouravou chůzí, oblečen do přiléhavých barevných nohavic a volné haleny. Na ní měl obepnutý do pasu krátký silně pozlacený hrudní a břišní pancíř, připomínající staré římské zbroje velitelů legií. Byl kdysi dovezen jako kořist z Itálie a v Čechách představoval naprostou vzácnost, přitahující k sobě všechny pohledy. Přes sebe měl přehozen dlouhý, bohatě nařasený splývavý plášť s širokou kožešinovou bordurou, znak panovníka a suverénního vládce. Na hlavě měl nízkou čapku, bohatě pošitou perlami a drahokamy. V pravé ruce třímal žerď kopí se štíhlým pozlaceným hrotem, jehož spodním okovaným koncem při každém kroku udeřil do podlahy, až to zadunělo. Byla to nová relikvie české země, zavedená právě Vratislavem teprve před pěti lety u příležitosti jeho královské korunovace. Šlo o symbolické znázornění posvátného kopí svatého Václava, patrona a trvalého vládce země, jehož přechodnými následovníky a vykonavateli jeho svaté vůle se měli nadále cítit všichni Vratislavovi nástupci, členové vládnoucího knížecího rodu. Navíc bylo toto kopí zároveň vyjádřením postavení českého krále jako prvního a nejvýznamnějšího knížete římskoněmecké říše. V celém sále nebylo nikoho, kdo by nevěděl, že toto kopí daroval tehdy ještě pouhý král Jindřich jejich knížeti poté, co je čeští bojovníci v lednu roku 1080 uprostřed bojiště u Flarchheimu vyrvali z ruky jeho nepřítele, odbojníka a rebela vévody Rudolfa Švábského. Jako pozlacenou svatou relikvii pak toto kopí znovu a již navždy slavnostně obdrželi z ruky čerstvého císaře římského při Vratislavově pozdější královské korunovaci.

Při pohledu na tuto relikvii celé shromáždění úplně ztichlo, takže královský pár došel s důstojným klidem na své místo uprostřed čela stolu. Král odevzdal posvátné kopí zbrojnoši, který se postavil za něj a držel je za jeho zády nehnutě jako vytesaná socha, pak se posadil s manželkou na bohatě vyřezávané židle s vysokými opěradly.

Bojovník za královými zády pozvedl kopí a udeřil jím třikrát o zem. Všichni hosté v celé síni povstali a herold zvolal mocným hlasem:

„Slyšte, slyšte, slyšte! Mužové Čechů, udatní a stateční bojovníci, obránci této země a čeledi jejího svatého patrona knížete Václava, jakož i všichni ostatní v této síni! Náš pán a vládce, kníže Čechů král

Vratislav, syn Břetislavův, z rodu knížat této zemi od věků panujících, zve vás na poradu, abyste spolu s ním rozhodovali o osudech této země, jako tomu je podle zákonů našich otců od věků!“

Trochu se odmlčel, počkal, až jeho slova dozněla pod vysokou střechou, která i v této velké síni byla nesena otevřenou konstrukcí trámů a dřevěných vzpěr a dodal hlasem poněkud tišším:

„V této chvályhodné snaze nechť vám dopomáhá svatý kníže Václav, věčný patron této země, jakož i svatý biskup a mučedník Boží Vojtěch, jakož i svatý Jiří a svatý Vít, mučedníci a ochránci naši.“

Odmlčel se a všichni přítomní se podívali na olomouckého biskupa Ondřeje, dosazeného do úřadu dva měsíce před pražským Kosmou, jenž pozvedl pravou ruku s velkým, drahocenně vykládaným křížem a požehnal celému shromáždění, obraceje se třikrát odleva doprava:

„Ve jménu Boha Otce Nejsvětějšího, Jeho Syna, Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, jakož i Ducha Svatého.“

„Amen!“ zahřměl celý sál, všichni usedli a zábava se v okamžiku rozproudila v bývalé hlasitosti. Obsluhující u stolů, většinou mladé dívky a nedospělí chlapci, naplnili poprvé cínové a ojediněle i skleněné poháry hustou medovinou, pivem a občas i vínem a proud sluhů, statnějších jinochů a dospělých mužů, začal z kuchyně roznášet velké podnosy s jídlem. Nejdříve byly na řadě různé polévky, nalévané z hlubokých mís do misek, z nichž se srkalo; jen někteří nejvybranější hodovníci vyjídali polévku z misek malými kulatými lžícemi, které byly jedinou součástí příboru, ležící na stole. Především ženy to pozorovaly s údivným zalíbením, zatímco bojovníci se pohrdavě ušklíbali, co že jim to kdo zase zavádí za nové výstřelky. Pak přišly veliké mísy lehčích pečení, především drůbež, bažanti, kvíčaly, králíci a malá jehňata. Hodující si je napichovali z mís velkými vidlicemi nebo svými dýkami, trhali je rukama a kosti házeli psům, kteří po nich lačně chňapali. Nejen děti, ale i mnozí dospělí je ovšem házeli také po sobě, což bylo doprovázeno mohutným chechotem nad každým povedeným zásahem. K masu všichni přikusovali chléb z velkých košů, který si trhali rukama, malé čerstvé ředkve, nakrájenou a nastrouhanou řepu, naložené zelí a vše zapíjeli medovinou nebo pivem.

Přímo před čelem stolu mezi bočními stranami tabule rozbil svoje ležení šašek Janek. Do sálu vjel jako obvykle na hřbetě svého psa jménem Cato, obrovské svalnaté dogy, která jej na slovo poslouchala, přestože byla větší než její pán. Byl to šaškův nejvěrnější společník a také ochránce, který si většinou svého okolí valně nevšímal, nýbrž

ležel s velikou hlavou opřenou o zkřížené přední tlapy a po očku pozoroval svého pána. Trpaslík vzbudil bouřlivý smích všech přítomných tím, že připevnil psovi na záda maličké sedlo a v levé ruce držel šňůru naznačující uzdu, zatímco v pravé třímal malinké kopí s praporečkem a hrdě se rozhlížel na všechny strany. Na pestrých šatech měl navlečenou napodobeninu kroužkového brnění z provázků a po boku se mu kymácel dřevěný meč, který byl tak dlouhý, že vedle psa drhnul svým koncem po zemi. Na šaškovské čepici, která mu sahala až přes uši a byla pod bradou pevně zavázána barevnou šňůrkou, mu nakřivo seděla napodobenina přilby ze slámy.

Šašek převlečený za rytíře táhnoucího na výpravu dojel důstojně až před královský pár a vysekl mu přehnaně hlubokou poklonu. Pak pustil svou „uzdu“, udělal levou rukou vznešené gesto a nadechl se ke zdvořilému pozdravu, jenže v té chvíli se jeho oř náhle posadil na zadní nohy. Trpaslík se rázem skutálel přes psí zadek na zem, udělal kotrmelec a zůstal ležet na zádech jako brouk. Už tak rozveselená nálada se ještě pozvedla, hosté se smáli, až jim tekly slzy a tloukli se do stehen. Trpaslík se vyhrabal na nohy, s hraným vztekem kopl do své „přilby“, která se mu skutálela z hlavy a otočil se do sálu. Vzal do obou rukou svůj meč a začal se smrtelně vážným obličejem hrozit veškerému osazenstvu. Veselí nebralo konce, takže šašek rezignovaně mávl rukou a odhodil svou zbraň pod stůl. Pak sejmul psovi sedlo, odepnul od něj srolovanou plachtu a rozprostřel ji přímo pod královským stolem. Cato si na plachtu okamžitě lehl. Janek uchopil sedlo do obou rukou, přistavil si je ke královskému stolu a postavil se na ně, čímž se jeho hlava ocitla nad úrovní stolní desky. Začal se významně rozhlížet po stole, zaplněném mísami, talíři, konvicemi a poháry, přičemž si pozorně prohlížel jednotlivé hosty. Ti trochu zneklidněli, protože dobře věděli, že ten, koho si zlomyslný trpaslík, známý až nestydatým zneužíváním své šaškovské výsady nedotknutelnosti, vybere za oběť, bude mít celou hostinu zkaženou, protože bude vydán napospas krutému posměchu celé síně.

Šašek se chytil hrany stolu, jediným skokem se na něj vyšvihl a začal se po něm jakoby nic procházet. Občas kopl do nějakého talíře, takže se s řinkotem skutálel na zem, občas převrhl nějakou číši s medovinou, nestydatě nakukoval do talířů a pohárů a přitom se šklebil jako malý démon. Celý sál se popadal za břicho, jen několika nejvznešenějším u hlavního stolu bylo čím dál nepříjemněji. Nakonec prošel kolem krále Vratislava, kterému se opět hluboce uklonil a zas-

tavil se před biskupem Kosmou. Nedíval se však na něj, ale otočil se poněkud zpět za jeho sličnou sousedkou Krasavou. Dal si ruce v bok, vyzývavě dupnul pravou nohou na stolní desku, významně se na ni zadíval a pohladil si několikrát ve výmluvném gestu své vpadlé bříško. Dívka rázem zčervenala, rozhlédla se nejistě po svých sousedech, králi a královně po levici a biskupu Kosmovi a předáku Zderadovi po pravici, a váhavě podala šaškovi malé kuřecí stehýnko, které si právě odlomila. Trpaslík se jí nesmírně dvorně uklonil a natáhl k ní malou ručku. Znenadání se však otočil doleva, udělal dva rychlé krůčky, hbitě popadl celou půlku bažanta, která ležela na talíři rádce Zderada, otočil se a upaloval po stole zpět, co mu krátké nožky stačily, provázen novým výbuchem smíchu celého sálu. Překvapený Zderad se sice pokusil bezděčným pohybem svou pochoutku zachránit, ale nechytil ani šaška, ani bažanta, jen převrhl svůj pohár a rozlil víno do klína svatojiřské abatyše Matyldy.

Trpaslík zatím doběhl doprostřed krátkého stolu a jako starověký gladiátor ukázal svou kořist pyšně na všechny strany bouřícímu sálu. Pak pozvedl bažanta k nosu, zašklebil se, jako by pochoutka zapáchala a plavným obloukem hodil pečenou bažantí půlku ze stolu dolů. Jeho pes, který z něj ani na chviličku nespustil oči, v okamžení chytil bažanta v letu do obrovské mordy, dvakrát polknul a znovu si netečně lehl na svou plachtu.

Šašek se půvabně ukláněl hlučícímu sálu, pak seskočil ze stolu na zem, láskyplně pohladil ležící dogu po veliké hlavě a začal obcházet dlouhé stoly, odkud na něj pršely cetky i drobné mince spokojených hostů. Chytal je obratně ze vzduchu nebo sbíral ze země a strkal do kapes, kterých měl na svém obleku našitu spoustu. Občas mu přiletěl i kus masa nebo malá kvíčala, do které se s chutí zakousl, pak dokonce odkudsi ze svého obleku vyčaroval malý dřevěný pohár, který mu stolující plnili z konví.

Královna Svatava se naklonila ke svému muži:

„Není, myslím, dobře, aby právě dnes byl Jankovou obětí tvůj Zderad, nemyslíš?“

„To není v mé moci,“ potřásl hlavou rozveselený Vratislav, „ten nejmenší má zde největší svobodu, větší než já. On nemá žádnou moc, ale svobodu má větší než král. Vždyť je to jen šašek, je na Zderadovi, aby z věci vyšel se ctí…“

„Už několikrát jsem si všimla,“ namítla Svatava, „že Janek nemá Zderada rád.“

„Jak by mohl," opáčil král, „ty nevíš, co mu Zderad učinil?"

Královna jen zavrtěla hlavou.

„Janek pochází, jak víš, z Říma. Bylo mi asi pětadvacet let, když jej papež Řehoř daroval své velké příznivkyni a pomocnici, vévodkyni toskánské. Byl u hraběnky Matyldy z Canossy asi šest let a pak jej za tažení v Lombardii ukořistil císař Jindřich, tehdy byl vlastně ještě jenom králem, a daroval jej mně. Je v Praze už dobrých deset let, zvykl si tu a myslím, že je u mne docela rád, ale Zderad měl už před několika lety podezření, že se Janek toulá po nocích po celém hradě i podhradí a šmejdí, kde se dá. On je velice chytrý, umí vyjádřit, cokoliv chce, jen pouhým pohybem těla a výrazem tváře. Mluví málo, ale sám vím, že ovládá nejméně pět jazyků, umí i řecky. Nikdy nevíš, co zamýšlí nebo provede, každého dokáže překvapit. Je velice statečný a při své malé postavě také nesmírně silný a obratný, šplhá jako veverka a rychlý je jako lasička. Navíc si lidé vyprávějí, že rozumí řeči zvířat i ptáků, umí být na více místech zároveň a ví i věci, které jsou všem ostatním neznámé. Zderadovi se to všechno velice nelíbilo, a tak prosadil, že šaška je nutno hlídat…"

„Hlídat?" opáčila královna. „Jak hlídat? Přece jej nezavřel do žaláře?"

„Ne, to ne. Šašek může chodit, kam chce, ale Zderad mu nechal jeho čapku s rolničkami pevně přišít k hlavě, takže ji nemůže nikdy sejmout. Kudy chodí, všude cinká a zvoní. Musí v ní i spát. Má ji přišitou ke kůži a nikdy už se jí nezbaví… Ale to nevadí, vždyť je to jen šašek a tím také navždy zůstane. Proto nemá Zderada rád, i když jinak si žije dobře. Má svůj malý pokojík, kde bydlí sám jenom se svým psem, který k němu nikoho nepustí, když to Janek nedovolí. Ještě nikdy jsem neviděl, aby pes tak poslouchal svého pána, jako Cato poslouchá Janka. Musí v tom být nějaké kouzlo, protože zároveň není nikde tak velikého a silného psa, toho se bojí i moji vojáci. Viděl jsem jednou na lovu, jak Cato sám zakousl a roztrhal dva vlky. On je jinak velice klidný, ale kdyby někdo chtěl vztáhnout ruku na Janka, musel by nejdříve zabít jeho, než by mu mohl ublížit."

Královna se zadívala na šaška, který se sebevědomě procházel mezi hosty a vybíral si svou odměnu. Nálada se poněkud uklidnila; sloužící začali přinášet nové mísy. Tentokrát v nich byly hlavní chody – celá selata i větší vepři pečení vcelku na rožni a také divočina, srnčí, jelení a kusy černé zvěřiny, často špikované plátky špeku, s nádivkami a bohatou oblohou pečené zeleniny. Hodující si odkrajovali svými

dýkami veliké kusy masa a pojídali je prsty, ze kterých kapala mastnota. Jenom u hlavního stolu si krájeli biskupové a opati malé kousky, které nabodávali na špičky nožů a ty pak způsobně uždibovali za pošťuchování a chechotu předáků a bojovníků královy družiny, zatímco dámám krájeli maso na malé kousky sloužící. Sluhové postupně začali sklízet prázdné mísy a místo nich přinášeli další džbány a konvice s pivem a medovinou.

Zábava pomalu sama od sebe utichala, s plnými žaludky narůstala zvědavost hostů, kam poručí král letní tažení. Jeho směr, délka, účel a různé další okolnosti, to vše bylo důležitou součástí života, slibovalo to větší či menší námahu, nebezpečí, dobrodružství a hlavně kořist. V dobré paměti byly ještě jedinečné výpravy po boku krále a pozdějšího císaře Jindřicha do německých zemí a hlavně poprvé v českých dějinách do Itálie, účast na jeho bojích s papežem Řehořem a také na jeho korunovační římské jízdě. V posledních letech však vztah krále Vratislava k císaři poněkud ochladl, takže teď, kdy Jindřich od minulého roku opět bojoval v Lombardii, u něj žádná posila českých bojovníků nebyla.

Většina předáků se domnívala podobně jako Břetislav, že výprava povede do pohanského Pomoří. Někteří měli zato, že snad půjdou do rakouské východní marky nebo dokonce do Uher, nebo jak se spíše říkalo ještě postaru, do země panonské. O vyhnání královych synovců z Olomouce se ovšem vědělo, bylo to ale předáky českých rodů všeobecně považováno za pouhou „rodinnou záležitost“ panovníka a jeho příbuzných, která se jich víceméně netýká.

Král Vratislav konečně odsunul svou židli nazad a povstal ze svého místa. Zlatá špice posvátného kopí, které držel herold za ním, mu zářila přímo nad hlavou. Při pohledu na něj celý sál ztichl, dokonce i pošťuchování dětí a psí tahanice pod stoly ustaly.

„Mužové Čechů,“ oslovil Vratislav shromáždění, „předáci rodů, s nimiž tato země stojí a bude státi na věky, vás jsem povolal tohoto dne. Já, váš kníže, nástupce našeho slavného předka, svatého knížete Václava, který panuje a na věky bude panovat této zemi a nám všem, na což nás upomíná toto jeho svaté kopí! Svolal jsem vás nejenom proto, abyste okusili knížecího dobrodiní na mém hradě Praze, ale také proto, abych vyslechl vašich rad, než učiním rozhodnutí, kterým směrem má v tomto roce vyrazit toto svaté kopí a ti, které chrání, moje udatná družina, vy a vaši stateční bojovníci. My všichni bok po boku, abychom co nejlépe zvítězili nad našimi nepřáteli a dobyli cti, kořisti a

slávy pro českou zemi. Tak tomu bylo už za časů našich otců a dědů a tak tomu bude navždy.“

Král se odmlčel, rozhlédl se po mlčenlivém shromáždění a pokračoval:

„Tohoto roku je za hranicemi naší země klid. Nikde není místa, kde by naše kopí a ostré meče musely napravovat křivdu, spáchanou na vás nebo na mně, vašem knížeti. Vládci Míšně, Sasů, Bavorů i Rakous zachovávají spravedlivý mír, celá rozlehlá německá země je se svým pánem Jindřichem od minulého roku v Itálii. Tam musí ztrestat křivdu spáchanou na něm lombardskou vévodkyní a prosadit vůli nejvyššího panovníka naší svaté víry, vůli císaře římského, kterému všichni vládcové z Boží vůle mají býti podřízeni. Jeho věc je spravedlivá, ale po úradku lidském i Božím jsme rozhodli, že české voje tentokrát do Itálie nepotáhnou, a tak tomu má i tohoto roku zůstat.“

Král se znovu odmlčel, zda uslyší souhlasné mručení, ale shromáždění vyčkávalo v klidu, protože zatím se nic nového a překvapivého nedozvědělo a královu vědomou narážku na „nejvyššího panovníka“ zatím nikdo nechápal.

„Také naši východní sousedé v zemi panonské nám zatím nedávají důvod ani k nepřátelství, ani k tomu, abychom podporovali jejich krále Ladislava, který zamýšlí výpravu až daleko na jih proti nepřátelům své země Chorvatům, kteří však nejsou našimi nepřáteli. Jak všichni víte, je to národ křesťanský, vzdáleně nám příbuzný, mluvící řečí slovanskou, naší české řeči podobnou. Věc Uhrů a jejich krále v jižních končinách není naší věcí, jako jí není ani spravedlivá věc císaře Jindřicha v Lombardii.“

Teď poprvé se ozvaly náznaky souhlasného mručení předáků, což krále potěšilo, takže bez okolků navázal:

„Zbývá náš soused poslední, polská země pod knížecí vládou mého příbuzného Vladislava zvaného také Heřman, který je mi přátelsky nakloněn v povinné úctě. Proto také z naší vůle obě země už před lety opustily zhoubnou cestu dlouhých válek, které započaly ještě za panování mého otce Břetislava blahé paměti. Kníže Vladislav, sužován pohanskými národy ze severu, zamýšlí v létě napravit křivdu páchanou na své zemi a pomstít příkoří tím, že zanese meč a oheň do jejich krajů. Je to úkol věru tak bohulibý, že není ani nám možné zůstat při něm stát stranou, když mne kníže Vladislav ústy svého posla požádal o pomocné vojsko udatných bojovníků. Žádám vás tedy o souhlas s tímto bohulibým činem a volám všechny, kterým je vzácná naše svatá

víra křesťanská, do zbraně proti severním pohanům, kteří tak utiskují naše polské přátele, spojence a příbuzné!“

Konečně se ozvalo hlasité mručení a ojedinělé výkřiky spokojeného souhlasu, avšak rozhodně žádná bouře nadšení; šlo přece jenom o rozhodnutí dosti všeobecně očekávané. Velitelé královské družiny i někteří předáci oddaných rodů tloukli do stolu rukojeťmi svých dýk, dámy tleskaly dlaněmi a oba biskupové povstali a žehnali za toto bohulibé rozhodnutí nejdříve králi a posléze i celému souhlasícímu sálu. Vratislav se zhluboka napil z poháru vína a pozvedl ruku na znamení, že žádá o klid. Biskupové se posadili a sál se opět trochu uklidnil, takže král mohl konečně přejít k tomu podstatnému, co měl na srdci. Celý jeho dosavadní proslov nebyl pro něj zatím ničím více než pouhým úvodem; to hlavní jej teprve čekalo:

„Mužové Čechů,“ zvolal poněkud silnějším hlasem, „nejen mně, vašemu knížeti, ale především Bohu a Spasiteli našemu Ježíši Kristu je libé slyšet váš souhlas a vaše nadšení nad výpravou proti pohanům, ale to není vše, co od vás tohoto léta očekávám. Nestala se mi křivda ze žádné cizí země, o to horší však je, že se mi udála nemalá křivda v zemi vlastní! Na cestě do Polska a do Pomoří půjdou naše voje Moravou a já sám je povedu, protože musím nejprve pomstít křivdu spáchanou na mně, vašem knížeti a napravit mír v této zemi, který byl porušen neposlušností a zradou!“

Teprve po těchto slovech zahučela hodovní síň nelíčeným překvapením; vzápětí všichni ztichli v napjatém očekávání.

„Můj bratr, kníže Konrád, zapomněl úplně na dobrodiní, kterého se mu ode mne dostalo, na to, že z mého pověření dostal ku správě jižní díl moravský a hrad brněnský, za což je mi povinován vděčností a úctou. Místo toho se chová, jako by on sám byl vládcem a panovníkem, který je mně, svému pánu a vládci celé země, na roveň postavený. Silou zabránil, aby synové mého zemřelého bratra Oty zde v Praze po mém boku očekávali další dobrodiní svého krále a poskytl jim proti mé vůli útočiště na svém hradě. Doufá, že s jejich pomocí se stane pánem celé Moravy, což já, panovník této země, nemohu strpět. Chci proto oblehnout jeho odbojný hrad vojskem a donutit jej k pokoře, a žádám vás, předáky prvních rodů této země, o podporu a pomoc v tomto mém záměru. Chci totiž, aby k napravení křivdy spáchané na mně a tím i na vás došlo co nejdříve a naše statečné vojsko nebylo příliš zdrženo ve svém bohulibém úkolu tažení proti pohanům.“

Král Vratislav domluvil a usedl do své židle za hrobového ticha. Teprve za chvíli se sálem pomalu začal rozléhat šumot, jak se předáci ohlíželi jeden po druhém a ženy mezi sebou vzrušeně šeptaly. Začaly se rozléhat první výkřiky nesouhlasu, velmi rychle sílily a množily se, což dodávalo dalším účastníkům odvahu. Brzy bylo jasné, že u značné části předáků narazil král na odpor. Pouze příslušníci jeho vlastní družiny byli na jeho straně, ti ale většinou mlčeli.

Konečně se zvedl mohutný, asi padesátiletý muž s ohnivě rudými vlasy a hlubokou jizvou, která mu brázdila celý obličej od pravé strany čela až vlevo pod hranu čelisti. Nos měl rozdrcený a místo pravého oka jen vtaženou rudou jizvu, což mu dodávalo hrozivého výrazu. Byl to Božej, kastelán hradu Libice a předák významného rodu Vršovců, který býval dříve v silné opozici k panujícímu rodu, za což také opakovaně trpěl krutým pronásledováním. Za dlouhé vlády krále Vratislava však opět došel uznání a pomalu ale jistě znovu upevňoval svůj rozsáhlý majetek a mocenské pozice. Jistě to byl člověk, který si mohl dovolit formulovat pocity celého shromáždění. Kastelán Božej se tedy sebevědomě rozhlédl po sále, který pomalu utichal, otočil se ke králi a prohlásil zvučným, kovově znějícím hlasem:

„Pane, slyšíš dobře, že kromě velitelů tvé vlastní družiny není zde téměř nikoho, kdo by souhlasil s tvým záměrem. Tak jako jsou všichni ochotni pozdvihnout svůj meč za spravedlivou věc proti pohanům, jen málo nadšení v nich budí výhled na domácí válku, která hrozí nám všem i celé zemi a v níž není ani slávy, ani kořisti…“

Předák Božej přesně vystihl náladu shromáždění, protože usedl za hromového výkřiku souhlasu. Bojovníci tloukli dýkami do stolu, vykřikovali a dupali. Král zrudl nevolí a vztekem, ovládl se však a zůstal navenek klidný; cítil přitom, jak se vedle něj královna Svatava mimoděk chvěje. Sám tentokrát nepromluvil, místo toho významně pohlédl na svého prvního rádce. Zderad okamžitě povstal a jakmile se hluk utišil, odpověděl:

„Máš pravdu, Božeji, ale jenom v jednom jediném, totiž když mluvíš o náladě v tomto shromáždění. Také já ji vidím, ale říkám vám všem, že je mi stydno, když slyším spolu se svým pánem, knížetem a králem této země, jak málo souhlasu dostal od svých předáků, kterým poskytuje dobrodiní a má proto právo na jejich podporu. Říkám tobě, Božeji, a vám všem, kteří nestojíte tak blízko našeho pána, jako ráčil milostivý Bůh postavit mne, že velmi dlouho bojoval sám se sebou, než došel k záměru, který vám zde vyjevil. To není tak, že by chtěl

jako nějaký perský nebo babylonský tyran chlemtat krev svého bratra! Náš pán ví mnohem lépe než ty, Božeji, jakým neštěstím může být pro zemi domácí válka, kterou si nikdo nepřeje. On ale rovněž ví jako ten, koho Prozřetelnost posadila na vladařský stolec a proto lépe než my všichni, co se musí stát, protože není vyhnutí, protože musí odvrátit od nás všech a naší země pohromy ještě větší!“

Zderad se pomalu a vznešeně posadil, ale hlasité nesouhlasné mručení ukazovalo, že příliš sluchu nenalezl. Předáci se po sobě opět rozhlíželi, až povstal Ratibor z rodu Markvarticů, jeden z mála předáků z Moravy, kteří se dostavili na toto shromáždění. Byl to bratr onoho Hroznaty, který se opevnil na přerovském hradě a odmítal uznat nadřazenost nového olomouckého údělníka, králova syna Boleslava. Rozhlédl se kolem sebe a jist si souhlasem téměř obecným, obrátil se směle ke králi:

„Pomni, pane, jakého rozkvětu, bohatství a cti dosáhla tato země, které panuješ už tak dlouhá léta. Proč chceš ničit a hubit vlastní dílo? Je ještě v dobré paměti, jak tvůj starší bratr, kníže Spytihněv, po svém usednutí na otcovský stolec řádil na Moravě jako divoký tur, vždyť i ty sám jsi utrpěl tehdy veliké příkoří. Za tvé vlády však po celou tu dlouhou dobu panoval mír v celé naší zemi, vzkvétaly Čechy i Morava. Proč chceš právě teď ničit takové dílo?“

Ratibor usedl za hrobového ticha, které však jiskřilo potlačovanými emocemi a hrozilo výbuchem. Celé shromáždění se jako jeden muž obrátilo na svého vládce, jenž znovu ovládl vzmáhající se vztek, pozvedl hrdě hlavu a narovnal se v celé své výšce:

„Dobře mluvíš, Ratibore, dobře mluvíš, ale nesměl bych já ani všichni zde přítomní vědět, že jsi bratrem muže, který se schoval za hradby svého hradu a odpírá poslušnost tomu, jemuž je jí povinován. Novým údělníkem olomouckým je můj syn Boleslav, kterého jsem poslal spravovat věci moravské a který má právo na úctu a poslušnost tvého bratra! Stejně i ty, Ratibore, budeš jednou jako kastelán hradu Vranova povinován poslušností tomu, kdo usedne po mém bratru do dílu brněnského…“

Ratibor z rodu Markvartova vyskočil jako by jej uštknul a vykřikl do vzmáhajících se projevů nevole a počínajícího křiku hádek:

„Pane, tvůj syn vyhnal z Olomouce tvé synovce, kteří právem doufali v dědictví po otci!“

„Právem, Ratibore? Jakým právem?“ zakřičel hlasitě horkokrevný Zderadův bratr Krutina a vyskočil od stolu. „O jakém právu to zde mlu-

víš? Copak byl Ota, kníže blahé paměti, svrchovaným pánem Olomoucka jako nějaký král? Nebyl, měl jen půlku Moravy ve správě, jako má kníže Konrád druhou půlku, a oba dostali své díly od svého pána, krále Vratislava! Taková je pravda! Takové je to jejich právo, které sežerou psi!“

„Mlč, Krutino, to ty štěkáš jako pes!“ obořil se na svého souseda Budivoj, syn Chřenův a přítel moravského rodu bratří Markvarticů, rozložitý silák podmračené tváře a poněkud mdlého rozumu. Vztyčil se vedle malého a útlého Krutiny a jedinou ranou své obrovské tlapy jej srazil zpět na židli. Krutina spadl z rozbité židle na podlahu, vmžiku však vytáhl od pasu dýku a vrhl se beze slova na Budivoje. Ten jeho ránu odrazil jen v posledním okamžiku, ale vtom už se na oba rváče vrhlo několik dalších mužů, někteří aby jim pomohli, jiní zase aby je od sebe oddělili.

V celém sále vypukl zmatek. Bojovníci a předáci na sebe řvali, někteří se rvali nebo do sebe alespoň strkali, velitelé královy družiny se snažili rozvaděné kohouty od sebe oddělovat, někde zasahovali strážní. Přítomné dámy do toho křičely a některé se opatrně snažily uklidňovat rozzuřené bojovníky, děti plakaly a všichni psi zuřivě štěkali až na obrovského Cata, který se pouze vztyčil na přední tlapy a tázavě se díval na svého malinkého pána.

Ratibor z Vranova odstrčil svého souseda, prodral se kolem hroznu rváčů a vydal se ke královu stolu, doprovázen dvěma přívrženci. Když to spatřili Krása s Častou, zvedli se oba zároveň ze svého místa a stanuli po králově boku právě v okamžiku, když se Moravané s tvářemi zbrázděnými vztekem ocitli přímo před ním. Zatímco se jeho průvodci výhružně zadívali na oba královy strážce, rozzuřený kastelán Ratibor už bez ohledu na ně vykřikl králi přímo do tváře:

„To ty, pane, jsi vinen! Tys porušil mír už tím, že jsi vyhnal své synovce, a teď chceš vyhnat i svého bratra a jeho syny. To nevládne právo, ale zvůle! Ty nevládneš celé zemi jako její dobrotivý otec a pán! My zažíváme tyranii, která zachází s naší moravskou zemí jako se svým otrokem!“

Král se ani nepohnul, jen složil ruce na prsou, zato Časta napřáhl ruku a přidržel svou obrovitou pěst přímo před nosem rozlíceného vranovského kastelána. Svraštil hrozivě obočí a pravil výhružně, ale ještě pořád dost klidně:

„Odstup odtud, předáku! Mluvíš s králem, svým pánem, pamatuj na to!“

Rozzvteklený Ratibor však varování nedbal, nýbrž odhodil jediným pohybem stůl před sebou, srazil Častovu ruku a namířil svůj ukazovák králi na prsa. Než však stačil říci jediné slovo, před královou tváří se kovově zablesklo, na jeho vyleštěný pozlacený pancíř vytryskl proud jasně červené krve a na zem spadla s bouchnutím ruka, useknutá přesně v zápěstí. Kastelán Ratibor se překvapeně podíval na krvavý pahýl svého předloktí, ze kterého pravidelně vystřikovaly dva tenké pramínky krve a pak se pomalu odvrátil od Časty na druhou stranu. Smrtelně vážný velitel Krása tam držel svůj zakrvácený meč tak, že ostrou špici zyrýval do pravého podpaží přesně tam, kde Moravanovi končil horní okraj jeho kroužkové zbroje. Krása pozvedl levou ruku, ukázal směrem do sálu a opakoval temně:

„Odstup, předáku, dokud ještě můžeš! Odstup!“

Celý sál se v okamžení zklidnil a kastelán Ratibor skutečně mimoděk o dva kroky ustoupil. Ze zaťatých zubů se mu nevydral ani sten. Jeden z jeho druhů odepl svůj pás a stáhl mu předloktí tak pevně, že rána přestala krvácet. Krása utřel meč jediným tahem v levém podpaží a zasunul jej zpět do pochvy. Král se posadil na svou židli a klidně sledoval, jak se moravští předáci váhavě vracejí na své místo. Mezitím se šašek Janek nepozorovaně zmocnil useknuté ruky, když od ní nejprve zahnal dva psy, kteří se o ni už začali tahat.

Krása s Častou postavili převržený stůl opět na nohy a král Vratislav povstal znovu z židle. Byl vpředu celý potřísněný krví, ale naprosto si toho nevšímal, promluvil naopak ke shromáždění, jako by se vůbec nic nestalo:

„Dobře mluvil Ratibor, ale já vám řeknu, vám všem, proč musím právě teď znovu rozdělit moravské panství! Měl pravdu Ratibor, že třicet let mého panování přineslo rozkvět této zemi i jejím rodům, nám všem. Ale proč tomu tak bylo? Protože došlo na proroctví mého otce, knížete Břetislava, který pravil na smrtelném loži k předákům této země velká a pravdivá slova, však si je mnozí z vás ještě pamatují: ‚Nebude-li jediný vládce spravovati toto knížectví, vám především hrozí ztráta hrdla a veliká škoda lidu.‘ A tak tomu také bylo! Jediný vládce spravoval tuto zemi a vy všichni jste se radovali z jejího rozkvětu. A proto musí i nadále platit právo vládce, jediného vládce této země, který může a musí určit, kdo bude spravovat který hrad a kdo který moravský díl. Jen to je zárukou míru a blahobytu, pokoje a rozvoje této země, a tedy také všech jejích rodů, vás všech, jejího lidu. Nic jiného! A proto má pravdu také Krutina, bratr Zderadův, že právo synů

moravských údělníků nemůže a nesmí být lepší než právo knížete, pána celé této země!“

Shromáždění předáci zůstali sedět a jen vzmáhající se šepot dokládal, že tato královna řeč na ně zapůsobila. Po delším váhání se konečně zvedl Vacena z rodu Buzova, téměř osmdesátiletý stařec, který dožíval u svého syna Sezemy, kastelána pevného hradu Lštění na Sázavě. Rozhlédl se po shromáždění a s přirozenou autoritou svého věku smířlivě pravil:

„Pane, pravdu díš, že je vždy nesmírným dobrodiním panování jednoho knížete po dlouhou dobu, jako bylo a je dobrodiním nám všem panování tvoje. Já jsem se narodil toho roku, kdy tvůj děd Oldřich nabyl otcovského stolce po bratru Jaromírovi, a byl jsem už dospělým mužem v plné síle, když duše tvého otce Břetislava opustila svou smrtelnou schránku. Pamatuji si proto dobře, že tvůj slavný otec pravil na smrtelném loži nejen ona slova, která jsi tu právě vzpomenul, ale i slova jiná, nám všem neméně svatá...“

Starý Vacena se krátce odmlčel a pak do hrobového ticha sálu pronesl:

„Tvůj otec zapřísáhl nás všechny věrností slibu, aby mezi syny nebo vnuky vašeho knížecího rodu vždy nejstarší držel nejvyšší moc a stolec v knížectví.“

V celém sále by bylo možné uslyšet padnout uschlý lístek, takové v něm bylo ticho, když se starý Vacena posadil. Všichni chápali, že teprve teď se dostali ke klíčovému okamžiku celého shromáždění, kdy se také nevyhnutelně rozhoduje o osudu jich všech. Každý z přítomných tušil a mnohý velmi dobře věděl, že otázka následnictví na panovnickém stolci je tím klíčovým problémem, ze kterého vyrůstá všechno ostatní včetně zamýšlené letní válečné výpravy na Moravu. Král Vratislav proto kývl hlavou na znamení, že Vacena moudře promluvi a opět se ujal slova:

„Je věčným právem mužů českých, rodů, kterými česká země stojí a státi bude navěky, volit si panovníka z naší krve a pozvednout jej na stolec. Také já, váš kníže, ctím zákon svého otce, který ve své moudré předvídavosti, když viděl a tušil nepokoje a boje mezi několika možnými nástupci, rozhodl, abyste pozdvihli na stolec vždy nejstaršího z našeho rodu. Pravdu díš, Vaceno! Tak tomu bylo a bude na věky, a proto ani já nehodlám něco na tom měnit…“

Shromáždění bojovníci se po sobě překvapeně rozhlíželi a znovu se rozlehl šumot, až se konečně pozvedl hrozivý předák Božej z rodu Vršovců:

„Odpusť mi, pane, mou zabedněnost, ale já tvým slovům nerozumím. Všichni víme, že po tobě nejstarším z vašeho knížecího rodu je tvůj bratr, kníže brněnský Konrád, kterého chceš potrestat za neposlušnost a vzpouru. Kdo tedy potom, jestli z Božího dopuštění a s naší pomocí bude tvůj úmysl korunován úspěchem, zasedne na prázdný stolec, až se běh tvého života ukončí?“

Král se milostivě usmál:

„Cesty Boží prozřetelnosti jsou nevyzpytatelné, ale tobě, Božeji, i vám všem opakuji, že nejprve je nutno prosadit vůli jediného panovníka v celé zemi a pokořit mého zpupného bratra Konráda. To nemá nic společného s věcí nástupnictví na tomto stolci. Bude, jak Bůh dá, ale vždy bude platit, že podle vůle mého otce máte vy, mužové čeští, právo a povinnost, pozvednout na tento můj stolec nejstaršího z našeho rodu.“

Trochu se odmlčel a ihned dodal:

„Jen Bůh a jeho syn, náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus, vědí, kdo to bude. Snad můj bratr Konrád, který je v rukou Božích stejně jako já a my všichni zde, snad můj prvorozený syn, který je nejstarší ze všech dalších potomků našeho knížecího rodu, snad některý další z jeho bratrů nebo bratranců, neboť nikdo z nás nezná svého osudu…“

Jako na povel se zraky všech předáků a velitelů stočily od královy tváře poněkud doleva a zahleděly se upřeně na jeho nejstaršího syna. Břetislav povstal v celé své výšce a jeho tvář se pod havraními vlasy zdála ještě bledší než obvykle. Rozhlédl se pomalu po mlčenlivém shromáždění svýma ledovýma očima a poprvé za celý večer promluvil:

„Můj otec má nejlepší právo. Je to právo panovníka této země, která nesmí být dále a dále rozdělována jen proto, že od doby mého děda, který nosil stejné jméno jako já a který byl tehdy posledním našeho rodu, se tento s pomocí Boží tak rozrostl! Můj otec, náš kníže, proto má a musí také mít právo rozhodovat o hradech a údělech celé naší země, jak uzná za vhodné, a je povinností vaší úcty k němu jej podporovat a v této bohulibé činnosti mu pomáhat. Vždyť kdyby můj strýc Konrád seděl teď na tomto stolci, i on by měl toto právo, jako je musí mít každý, kdo na něj jednou usedne. Kdo nebo co by mu potom mohlo zabránit, aby obsadil díly moravské svými syny a podle své

panovnické vůle odměnil menšími hrady ty rody a jejich předáky, jaké bude chtít?“

Chytrý knížecí syn se na okamžik odmlčel a ponechal shromáždění čas, zamyslet se nad těmito větami. Napjaté ticho také svědčilo o tom, že přítomní, z drtivé většiny příslušníci českých rodů, si velmi dobře uvědomili, co tím chce Břetislav naznačit. Nejeden pohled se úkradkem stočil ke stolu, kde seděl bledý a nemluvný vranovský kastelán Ratibor, obklopený několika svými moravskými druhy. Nejpozději v této chvíli se nehmatatelná nálada sálu, složená z nálad všech jednotlivých přítomných, zásadně proměnila a Břetislav, který to přesně vycítil, proto klidně a důstojně dokončil:

„Já sám potom jako nejstarší z vnuků knížete Břetislava blahé paměti pravím vám všem, že stejně jako můj otec také já ctím jeho moudré rozhodnutí o nástupnictví nejstaršího z našeho rodu na tomto stolci. Jsem nejen dalek toho, abych po ohavném příkladu z německé země pozvedl svůj meč proti svému otci, králi a pánu této země, ale prozatím jsem rovněž hájil právo svého strýce, usednout přede mnou na tento stolec. Jeho protivení se vůli svého bratra, našeho a také jeho pána, musí však být potrestáno, jinak by zahynula spravedlnost v této zemi. A proto vytáhnu i já s celou svou družinou ve stanovený den po boku svého otce a pána na Moravu, jak určil svou panovnickou vůlí!“

Klidná a sebevědomá řeč nejstaršího králova syna se shromáždění velmi zalíbila, většina začala spokojeně halasit a dupat a ozývaly se výkřiky souhlasu. Vážná část dnešního shromáždění se chýlila ke konci a všichni cítili, že chybí už jenom vyjádření duchovní moci ke královu záměru. Stále více pohledů proto zalétalo k prelátům a opatům, kteří po sobě rovněž po očku pokukovali, až konečně povstal nový pražský biskup Kosmas, aby formuloval stanovisko české církve. Hodil se k tomu skutečně nejlépe, protože břevnovský opat a vzdělaný probošt pražské kapituly byli Němci a olomoucký biskup s hradišťským opatem, i když oba věrní přívrženci krále, přece jen z Moravy. Všichni bez výjimky poslouchali s napětím jeho slova, prošpikovaná vzdělanými odkazy na starověké autory:

„Proč se divíme, že pro jeden zločin synů Pelopových slunce skrylo a zastínilo své paprsky nad městem Argem, když mezi sousedními hrady v německé zemi bylo napácháno tolik ještě horších zločinů? Neboť největší ukrutnost se páše ve válce, kde syn otce a otec syna vyzývá k souboji, jiný vybízí svého rodného bratra k půtce, jiný bratra jako zajatého nepřítele poutá a olupuje, jiný svého příbuzného zabíjí,

jiný svého přítele jako nepřítele vraždí; všude se ohavnost děje a kletý zločin páše. Ježíši, dobrý Pane, co trpíš za člověka a trpělivě čekáš na naši nápravu, dej, ať spravedlivá věc pána této země nabyde svého uskutečnění bez krveprolévání, loupežení, požárů a vražd ohavné války, dej, ať náš pán a vládce dojde svého záměru a pokoření odbojných dříve, než nejhorší ze všech válek pozvedne svou hlavu jedovatého hada, kterého poslal věčný nepřítel lidského plemene už tehdy v ráji na první z lidí."

Shromáždění ještě pátralo po významu biskupem pronesených slov, když král Vratislav povstal a naposledy oslovil své předáky:

„Správně promluvil náš biskup a je mým velkým přáním, aby se můj bratr Konrád přestal vzpěčovat mé vůli a svému osudu co nejdříve, aby nemusel propuknout onen bratrovražedný boj, o kterém biskup hovořil. A proto znovu žádám vás všechny, abyste se dostavili v den svatých apoštolů Petra a Pavla na veliké pole shromáždění s hojným počtem bojovníků, jako se dostaví také můj syn Břetislav i ostatní moji synové a celá moje statečná družina. Vždyť právě tehdy, když uvidí můj odbojný bratr velikou sílu a mohutné odhodlání našeho vojska, vašich statečných mužů, když uvidí naši svornost a jednomyslnost, pak teprve se pokoří co nejrychleji a ohavný plaz domácí války ani nevystrčí svou jedovatou hlavu ze své díry!"

Mohutné dupání a četné výkřiky souhlasu dokazovaly, že tentokrát vystihl král Vratislav beze zbytku náladu svých hostů. Takové vyústění bouřlivé porady se zdálo dobrým řešením pro všechny. Ať už měl kdo z předáků osobní zájmy jakékoliv, všem teď připadalo správným a přirozeným počinem, že jejich král chce táhnout na Moravu a zavést tam svůj pořádek. Mnozí si domysleli, že i když nebude kořisti z loupeží ve vlastní zemi, přece jenom bude výsledkem tažení přesun pozic a králova dobrodiní, že budou na rozdílení nové odměny ve formě úřadů a prebend. Také ti, kteří se od počátku stavěli k myšlence domácí války odmítavě, mohli se konečně utěšovat nadějí, že mohutná prezentace královy moci pokoří odbojné po dobrém a zabrání válce.

Nálada v celém sále začala opět stoupat, což správce Mečislav okamžitě podpořil vydáním příslušných rozkazů. Sloužící s konvicemi medoviny a vína a s novými podnosy jídel se znovu rozběhli mezi stoly a hosté s chutí vyprazdňovali pohár za pohárem. Přísný zasedací pořádek se více a více rozvolňoval, jak se muži zvedali a přecházeli ke svým známým a příbuzným, po očku pozorujíce své odpůrce a nepřátele, kteří se zase stahovali do jiných koutů. Zábava byla stále

hlučnější; nepochybně k tomu přispěla i skupinka hudebníků s píšťalami a malými bubínky, kteří se usadili v rohu sálu a začali doprovázet kousky kejklířů.

Když spadli pod stůl první namol opilí hodovníci, zvedl se královský pár a doprovázen oběma mladými kněžnami odešel ze síně. Mnoho přítomných to ani nezaznamenalo, jak křičeli jeden přes druhého své chvástavé holedbání vlastními hrdinskými činy. Bylo to však pokynem pro ženy a vznešenější hosty, aby královský pár následovali, a tak odešli zároveň jak oba biskupové s oběma opaty, tak i probošt Marek s abatyší Matyldou a správcovou Johannou. Postupně ze sálu odcházely ostatní ženy a dívky, protože zábava se stávala stále nevázanější a jejich další přítomnost se mohla stát pro ně nebezpečnou. Sál se poněkud vyprázdnil, a tak na některá uvolněná místa u stolu pokradmu usedali ozbrojení bojovníci stráže a lačně dojídali bohaté zbytky hostiny. Konvic s vínem se však pod přísným pohledem Krásovým, který bedlivě pozoroval celé dění, ani nedotkli.

Bojovníci a předáci se halasně předváděli, ale bouřlivá nálada nebyla nijak agresivní. Došlo ovšem na obvyklé kousky prorážení stolní desky dýkami, někteří je házeli přes celý sál a zabodávali je s obdivuhodnou přesností do dřevěného ostění. Předák Budivoj popadl veliký nůž na krájení masa a jediným pohybem jej zakroutil do kornoutu. Všichni hojně popíjeli medovinu a mnozí zápasili v přetlačování. Zvítězil ovšem jako vždy bez viditelné námahy velitel Časta, který v posledním souboji dvou neporažených lehce přetlačil siláka Budivoje. Když jej však mladý princ Soběslav prosil, aby předvedl svůj parádní kousek se zhášením svící mečem, odmítl, protože neměl svůj meč u sebe a Krásův mu byl příliš lehký.

Pitka byla ovšem ideálním polem působnosti pro šaška Janka. Podlézal nepozorovaně pod stoly, pod židlemi a pod nohama hodujících, byl všude a nikde. Aniž by jej bylo příliš vidět, bylo jej všude plno a všude vyváděl svoje kousky. Tam nepozorovaně přivázal sedícímu předákovi řemení od meče k židli, jinde vylil jinému víno z poháru a nalil mu do něj ocet.

Pokud byl ještě někdo dostatečně při smyslech, mohl si povšimnout, že šašek měl dnes se svou zlomyslností spadeno především na Zderada, jeho rod a spojence. Zderadův bratr Krutina se stal terčem všeobecného smíchu poté, co mu trpaslík jemně ovázal obě boty provazem, který zároveň pevně omotal kolem nohou jeho těžké židle. Potom chytil svého psa za obojek a nechal jej obloukem připlížit

zezadu k nic netušící oběti. Pouhý loket za jeho zády se Cato na šaškův povel tiše vztyčil a naráz zaštěkal tak hromovým basem, že přehlušil i křik v místnosti. Krutina se leknutím vymrštil ze židle, nemohl však udělat ani krok, takže upadl pod stůl a těžká dřevěná židle se skácela na něj. Janek na ni okamžitě vyskočil a za hromového smíchu ještě dupal a tancoval po nebohém opilci, který se s mohutným klením hrabal na nohy, ale stále znovu padal zpět, dokud nezjistil, co je kořenem jeho potíží a nevytáhl od pasu dýku, aby přeřezal svá potupná pouta.

Trpaslík ovšem mezitím dávno utekl do jiného rohu sálu. Využil rozruchu, který právě způsobil a proplížil se rychle k opuštěné židli předáka Držimíra, blízkého přítele a pravé ruky rádce Zderada, který právě pomáhal na vratké nohy Krutinovi. Rychle vytáhl z kapsy ostrou pilku, severně od Alp už dávno zapomenutý nástroj jeho krajanů, starých Římanů, a nařízl nepozorovaně tři ze čtyř jejích nohou tak, že držely jen na vlásku. Potom nástroj schoval a plížil se podél stěn k východu, kterým nepozorovaně zmizel. Když se za okamžik vrátil, nesl si uzavřenou plechovou polní láhev, která patřila do běžné výbavy každého velitele od té doby, kdy se král Vratislav s touto účelnou novinkou seznámil na tažení v Itálii. Nenápadně se proplétal mezi mužskýma nohama, stoly a lavicemi a blížil se pomalu zezadu ke Zderadovi. Ten seděl už také velmi znaveně na své židli, takže si malého trapiče nevšiml. Najednou ucítil, jak se mu pod zadnicí a v obou botách rozlévá podivný chlad. Pomalu se otočil a úlekem zkoprněl, protože hleděl přímo do pootevřené tlamy obrovské dogy, která jej s velikým zájmem pozorovala tak usilovně, že jí velký růžový jazyk visel stranou a obnažoval dvoupalcové tesáky. Na hřbetě psa seděl šašek a drze se mu šklebil přímo do očí. Pak přiměl svého poslušného ochránce, aby se otočil a odnesl jej z předákova dosahu, ale tentokrát musel vynaložit všechny síly, aby jej pes poslechl, protože se mu zjevně od Zderada nechtělo.

To už ale začali větřit psi z celého sálu, kterých tam byla v té pokročilé době již celá smečka. Přestali se tahat o kosti a zbytky masa a ti nejmenší seskočili ze stolů a proplétali se těm velkým pod břichem, aby se zúčastnili všeobecného zmatku okolo předáka Zderada. Ten se pokoušel bránit, občas nějakého příliš dotěrného psa úspěšně nakopl, až odletěl, ale hned se zase celý rozrušený vrátil a chňapal kolem sebe, pokoušeje se zahnat své konkurenty. Aromatický zápach se však linul z rádcova oděvu a bot tak pronikavě, že jej cítil dokonce i on

sám, a když konečně největší z psů pevně objal jeho stehno a začal zuřivě provádět typické pohyby, pochopil Zderad konečně, jak ďábelský prostředek si na něj proklatý trpaslík nachystal. V nádobce byla moč hárající feny, smíchaná pro zvýšení účinku s extraktem z některých rostlin, které znal jenom Janek.

Psi byli stále divočejší, začali se rvát a kousali a sápali se na Zderada čím dál nebezpečněji. Za halasného smíchu a pokřiku okolostojících mužů, mezi nimiž předák mnoho oddaných přátel neměl, ze sebe vztekle strhal halenu, dlouhé nohavice i obě boty a zahodil je daleko od sebe. Psi se za kořistí ovšem vrhli a začali ji trhat na kusy. Zderad toho využil a jen v krátké spodní košili, bos a s holým zadkem uprchl z místnosti. Provázel jej hromový smích a výkřiky škodolibých předáků. Unavený Zderadův přítel Držimír sklesl do své židle, která se rázem rozpadla a pohřbila jej na zemi pod svými troskami. Všichni se mu chechtali, prohýbali se řehotem, plácali se do stehen a utírali si uslzené oči.

Jenom dva lidé v celé místnosti zůstali v této chvíli všeobecného veselí vážní. Prvním z nich byl šašek Janek, který s nehybnou tváří vychutnával svůj triumf. Stál na příčném stole přesně v tom místě, kde předtím seděl princ Břetislav a vážně mával za mizejícím Zderadem. Mával tak, jak mávají ženy, když se loučí se svými muži, kteří táhnou do války a neví, který z nich se navrátí domů.

Druhým byl sám Břetislav, který se rozveselen odvrátil od pozdvižení nad zhrouceným Držimírem a zrak mu padl na mávajícího trpaslíka. Přimhouřil trochu své ocelové oči a smích mu v okamžení ztuhl na rtech. V té chvíli pocítil opět onen nevysvětlitelný závan mrazivého chladu, který mu projel jako blesk po celé páteři. Znovu ucítil, jak se mu ježí vlasy, protože jako jediný rozpoznal i v nevalném svitu dohasínajících svící, co drží ďábelský trpaslík v mávající ruce.

Ve své malé ručce s krátkými prstíky držel šašek useknutou krvavou ruku moravského předáka Ratibora se zkřivenými prsty a mával jí pomalu za Zderadem, jako by se s ním navždy loučil…

KAPITOLA 5

Brno

Morava! Jak zvláštně, jak jedinečně zní toto jméno v uších všech Čechů bez rozdílu, všech, kdo hovoří mateřskou řečí, kterou se mluví jen s drobnými odchylkami jak v Čechách, tak i na Moravě! V obou těchto zemích je už po mnohá staletí usídlen slovanský lid českého jazyka, přesto ale jako by jakési kouzlo této země „stojaté vody“ dokázalo znovu a znovu působit na své obyvatele tak, že nejsou – necítí se být a tedy nejsou – v prvé řadě Čechy, nýbrž Moravany. Nebo vlastně je to ještě trochu jinak: také oni jsou samozřejmě Čechy, ale ještě k tomu, jakoby navíc, jsou i Moravany. A proto jsou jaksi bohatší, mají něco, co jiní nemají. Češi z Čech jsou jenom Češi, ale Češi z Moravy jsou ještě k tomu Moravané.

Je to zvláštní a trvalé kouzlo této země, která si stále znovu vytváří své obyvatele, své Moravany, kouzlo, kterému se nelze ubránit. Každý český Čech cítí na Moravě celým svým tělem a bez ustání, že je sice ve své zemi, ale přesto zároveň i není, a když odejde, aby na Moravě natrvalo žil, ta země jej láskyplně pohltí. Může se tomu bránit, jak chce, třeba i celý svůj život, nejpozději z jeho dětí však budou Moravané. Mnozí se tomu ale ani ve svém vlastním životě neubrání, a tak často až za nějakých zvláštních okolností si s překvapením uvědomí, jak daleko už pokročil plíživý proces jejich „moravizace“. Náhle zjistí, že už jsou Moravany, kteří milují tuto svou menší, bližší vlast

nade všechno, že už jinak nemohou, že jejich moravská identita už převážila nad tou starou českou, zmocnila se jich, opila je, obloudila. Je tomu tak proto, že Morava nic nebere, nýbrž pouze dává. Přidává k tomu starému, českému, to nové, samu sebe. Moravanství. Proto si tato země vytváří v průběhu dějin stále nanovo své obyvatele, Moravany. Proto je země Morava nesmrtelná.

Toto zvláštní napětí, kořenící v zemi samé, v nejhlubších zákrutech duše lidí, kteří ji obývají, musí mít – a také podnes má – svůj odraz v životě těchto lidí. Napětí dvou zemí lidí jednoho jazyka, dvou odnoží jednoho národa, se musí natrvalo projevovat, a také se od počátku bytí tohoto národa projevovalo. Klikatý osud lidí této země odpovídá její jedinečné poloze centra, které je však zároveň rozhraním světů, neboť právě na severní Moravě stojí kopec, z jehož tří různých stran stékají potůčky, ústící nakonec do řek, které se vlévají do všech tří hlavních evropských moří.

Moravská země není obklopena horami jako země česká ze všech stran, nýbrž jenom ze tří. Na stranu jižní, tu nejkrásnější, je otevřená jako náruč, vítající příchozí. Je také tím směrem svažitá, její hlavní vody tečou sem na jih, kde se od pradávna rozlévají a dále téct odmítají. Netečou. Stojí. Jako by zemi, ve které se zrodily, nechtěly nikdy opustit. Kdo vejde od jihu do této země a překoná zde její bažiny a močály, půjde dále víceméně už jenom do kopce. Ať se vydá jakýmkoliv směrem, dorazí nakonec do hor, kde tato země končí, a jestliže to úplně na jihu směrem východním tak zcela neplatí, protože zde je hranicí této země její největší řeka, podle které dostala své jméno, začínají i tímto směrem kopce a hory jen nedaleko za řekou.

Vztah Čech a Moravy je základem dějin českého národa, ba dá se dokonce říci, že stát, a proto i národ Čechů, který v těchto zemích vznikl, se vyvinul vlastně hlavně z tohoto napětí, z tohoto rozporného vztahu dvou zemí v jedné zemi. Už na samotném počátku tomu tak bylo. Zakladatel knížecího rodu, dynastie, která posléze násilím z české země vydupala svůj stát, postavil první kostel na pražské ostrožně a zde také založil své nové sídlo, svůj hrad. Tento svůj jedinečný výkon dokázal uskutečnit jenom díky pomoci z Moravy, kde tehdy bylo centrum velmoci, ovládané jedinou panovnickou vůlí. Po smrti Svatoplukově však nastal soumrak a velmoc posléze zanikla, ne však její lid. Stát moravský padl do prachu navždy, zůstala však země Morava a její obyvatelé slovanského jazyka. Tohoto osvobození od centrální panovnické moci využila ovšem různá knížátka v okrajových

oblastech bývalé velmoci, a tak si prvorozený syn prvého českého knížete, prvního křesťana Čech v době, kdy Morava byla už celé století křesťanská, založil svůj první maličký státeček kolem nového hradu Prahy u řeky Vltavy.

Tento první kníže podivného jména Spytihněv sám syna neměl, pouze dva synovce, z nichž ten mladší silou ozbrojené moci rozšířil velmi rychle vliv českého státu nejen na celé Čechy, ale podél obchodních cest, kterými proudily zástupy slovanských otroků na jeho pražský trh, také daleko na východ. Kníže Boleslav, toho jména První, děd knížete Oldřicha, jehož vnuky jsou král Vratislav i jeho mladší bratr, brněnský kníže Konrád, jako první získal Moravu, nejprve severní, olomouckou, pod český vliv. Až za jeho syna nebo snad dokonce vnuka stejných jmen přibyla také Morava jižní, brněnská, ale za nečťastných prvních let nového tisíciletí ji poslední Boleslav naráz a celou opět ztratil.

Byl to až jeho bratr Oldřich, který musel Moravu znovu získat pro svůj český knížecí rod, po ztracených desetiletích dobýt na polských okupantech. Od této doby je země Morava zároveň součástí přemyslovského státu, zároveň však pouhým doplňkem, přídavkem, mladší sestrou Čech. Podupána kopyty uherských koní, dobyta meči českého vojska, okupována Poláky a konečně znovu dobyta českými zbraněmi sní země Morava svůj starý sen, kdy byla centrem dění, velmocí mezi říší Franckou a Byzancí. Je to sen, který pomáhá snést hořký osud být už jenom přídavkem někoho jiného a nesmět už být sama sebou. A za tento osud se tiše, nenápadně a pokradmu mstí tím, že své obyvatele neslyšně ovíjí, že je opíjí a navždy obluzuje svou krásou a svou pohodou, svým velkorysým darem nové lidské identity, že si je připoutává a sama sebe udržuje tím, že stále znovu a znovu přetváří Čechy v Moravany.

V horkých dnech začátku července onoho roku tisícího devadesátého prvého panoval na brněnském hradě napjatý klid. Po opravené hradbě rozlehlé pevnosti na nevysokém kopci v soutoku dvou řek se rozléhaly pravidelné kroky a občasné volání stráží, které si každou chvíli zastiňovaly dlaní oči a hleděly do dáli proti odpolednímu slunci. Nebylo žádným tajemstvím, že se právě z tohoto směru musí každého dne zjevit nepřítel, který hrozí hrad oblehnout a dobýt a jeho obyvatele, vydané mu na milost a nemilost, pokořit, ba i zničit. Pán tohoto hradu, kníže Konrád, seděl v tento teplý brzký podvečer na volném prostranství terasy nádvoří v zákoutí hradeb u velkého stolu a s

úsměvem pozoroval, jak si mu kolem nohou hrají dva chlapci. Byl to jeho tříletý vnuk Vratislav, starší syn jeho syna Oldřicha, a dvouletý Mojmír, synek jeho synovce Svatopluka, který po vyhnání z olomouckého hradu nalezl spolu s matkou Eufémií, sestrou Bohuslavou a bratrem Otou Mladším zvaným Otík útočiště v Brně. Kníže Konrád, vzhledem dosti podobný bratru Vratislavovi, byl trochu mohutnější tělesné stavby, tváře ostřeji řezané, tmavého vousu, ale stejně modrých očí, které všichni bratři zdědili po své německé matce Jitce ze Schweinfurtu. Dlouhé tmavé vlasy nosil sepnuté sponou a mluvil hlubokým uklidňujícím hlasem. Byl to opatrný a velmi chytrý muž pořádku a zákona, věrný danému slovu, i přesto však spíše muž činu než pouze obratný diplomat, třebaže se mnohdy z donucení nemohl ani intrikám, pokoutním bojům a předstírání vyhnout. Třicet let života na brněnském stolci jej poučilo, že někdy jinak nelze.

Kníže pozoroval se zalíbením oba malé chlapečky, ale čelo mu brázdily hluboké rýhy starostí a smutku. Dokud byli naživu jeho mladší bratři, Ota Olomoucký a biskup Jaromír, drželi všichni tři tak pevně pospolu, že český kníže a posléze král, jejich nejstarší bratr Vratislav, musel chtě nechtě uznat tuto strategickou rovnováhu sil a nutno říci, že byla dlouhá desetiletí celé zemi ku prospěchu. Moravské díly oběma mladším bratrům naprosto postačovaly a také biskup Jaromír se posléze smířil se svým osudem, který se zpočátku bránil přijmout, a nalezl svou životní cestu ve službách církve a také císaře římského. Bratr Ota zemřel už před čtyřmi lety, byla to až smrt Jaromírova loňského roku, která dramaticky změnila celé složité rozložení sil, protože Konrád náhle osaměl.

Brněnský vládce byl náhle vyzdvižen do postavení, o které ani sám nestál: stal se totiž naráz jakýmsi protihráčem svého bratra krále. Sám kníže Konrád sice dobře chápal, že jeho údělné postavení je něco jiného než panování suveréna na pražském hradě, ale zároveň se v jeho duši tomu poznání cosi ukrutně vzpíralo, především tehdy, když myslel na své dva syny. Cítil v sobě něco, co se nechtělo jen tak poddat, co nechtělo uznat naprosto neomezenou svrchovanost pražského vládce nad ním, nad jeho syny a synovci, nad jeho zemí, Moravou. A nejhorší bylo, že všichni kolem něj ho právě v tomto podporovali a utvrzovali, takže někdy sám ztrácel smysl pro realitu.

U stolu s knížetem Konrádem seděly dvě zralé ženy, čtyři mladí muži a jedna dívka. V klidu letního podvečera všichni u večeře naslouchali cvrkotu cvrčků na sluncem vyhřátém kameni, ale v jejich

tvářích i hlasech čas od času probleskovalo vnitřní napětí. Naproti knížeti Konrádovi seděla jeho žena Virpirka z rodu rakouských hrabat, matka jeho dvou synů a údělná kněžna brněnská. Byla to drobná osůbka světlé pleti a plavých vlasů ve věku kolem pětačtyřiceti let, ještě velmi pohledná a mladistvě vyhlížející. Jako hostitelka komandovala služky a sloužící okolo stolu, na všechno dohlížela a občas přitom zabloudila pohledem ke dvěma malým capartům pod stolem, kteří byli jinak v opatrování chůvy. Oba chlapečci měli stejný osud v tom, že jak manželka Oldřichova, tak i Svatoplukova, obě z domácích moravských rodů, téměř zároveň před nedávnem zemřely na následky porodu druhého dítěte, proto byli jejich dva malí bratříčci v péči kojné. Po boku knížete Konráda seděla jeho švagrová Eufemie z rodu uherských králů, vdova po bratru Otovi. Byla to snědá žena uhlově černých vlasů a očí, vzrušivé, impulzivní povahy, velmi ctižádostivá a hrdá. Seděla zde však skromně jako trpěný host v černých vdovských šatech a ač se snažila, bylo pro ni velmi těžké nedávat najevo své zklamání a ponížení z osudu, jehož se dočkala po manželově smrti.

Naproti kněžně Eufemii seděli dosti zaraženě dva mladí muži, bratranci Oldřich a Svatopluk, otcové obou batolat popelících se kolem stolu. Oldřich byl trochu větší, podobně mužně řezané tváře jako jeho otec Konrád, s dlouhými a bohatými světle hnědými vlasy a o něco tmavší kučeravou bradkou. Měl přemýšlivou, tvrdou, trochu těžkopádnou povahu, na svůj věk byl ale velmi důsledný. Bylo o něm známo, že se pomalu a těžko rozhoduje, všechno přebírá ze všech stran a rád spřádá složité lsti a intriky, ale když se jednou pro něco rozhodne, provádí to se sveřepou a důslednou vytrvalostí, která nakonec vede mnohdy k cíli lépe než cesty jiné, překotnější.

Jeho bratranec Svatopluk byl úplně jiný: trochu menší, ale statné atletické postavy, tmavé tváře i vlasů, které zdědil po matce, avšak modrých očí svého otce. Po matce zdědil i vášnivou a trochu nevyrovnanou povahu, byl schopen okamžitých a velmi prudkých reakcí a citů. Byl to muž velké lásky k těm, kdo jsou jeho přáteli, ale smrtelné a neutuchající nenávisti k nepřátelům. Byk sice o rok mladší Oldřicha, ale zároveň mnohem zkušenější v politických a vojenských záležitostech, protože po smrti svého otce spravoval nejprve tři roky olomoucký díl jako jeho nástupce, zatímco Oldřich byl ještě výrazně pod vlivem svého otce.

Naproti oběma bratrancům seděl mladíček s dívkou stejně mladou po svém boku, oba trochu červení a jaksi nesví, jak to tak bývá u zami-

lovaných, sledovaných občas pozornými pohledy svých matek. Mladík byl velmi pohledný, štíhlé postavy, dlouhých tmavě plavých vlasů a světle modrých očí; však na něm mohla jeho sousedka, dívka podobně snědé tváře a tmavých očí jako kněžna Eufemie, oči nechat. Seděla sice způsobně s pohledem většinou sklopeným na desku stolu, ale občas vzhlédla, pokradmu se podívala na svého souseda a zase na matku, zachytila její káravý pohled a hned zase oči sklopila. Byla to Bohuslava, mladší sestra Svatoplukova, dosud svobodná především proto, že ctižádostivé Eufemii nebyl žádný dosažitelný práh, přes který by byl případný nápadník schopen převést o svatební noci její dceru, dost vysoký. Kněžna Eufemie totiž chápala, že budoucí manžel její dcery je tím nejlepším, čím může ona jako vdova přispět svým synům, až zahájí boj o ztracené dědictví. Mladická zamilovanost ji nechávala celkem chladnou, protože sňatky mezi blízkými příbuznými církev přísně zakazovala a tak zde nehrozilo žádné nebezpečí. Mladík po boku její dcery byl její bratranec Litolt, druhý syn Konrádův a mladší bratr Oldřichův, sice teprve dvacetiletý, ale nadaný a obratný. Byl mnohem ráznější a nedočkavější než jeho bratr, se ctižádostivou povahou, vzbuzující často u lidí náklonnost a přirozenou autoritu.

Posledním u stolu byl chlapec tak tak sedmnáctiletý, nadmíru živý a neposedný a dosti nezpůsobného chování. Seděl jako na jehlách, kopal do nohy od stolu nebo do židle, vrtěl se, nadskakoval a neustále si hrál se vším, co mu přišlo pod prsty. Byl to Ota, kterému však nikdo neřekl jinak než Otík, nejmladší syn kněžny Eufemie. Bylo vidět, že celá ta povinná rodiná záležitost jej navýsost nudí, a tak jen co dojedl večeři a utřel si zamaštěná ústa rukávem haleny, vyskočil ze židle, až se s třeskem převalila a bez okolků zvolal:

„Matko, já ještě musím vykonat něco důležitého… Nemohu tu jen tak sedět, já musím ještě…“

Trochu se pod přísným matčiným pohledem zarazil a nejistě se obrátil ke knížeti Konrádovi. Ten se zasmušile díval jakoby skrze něj, ale rychle se probral a usmál se na svou švagrovou:

„Jen jej nech, paní, mladí bojovníci musí neustále zvyšovat svou dovednost se zbraní všeho druhu, posilovat svou mužnost a odvahu. Jistě jde o nějaké cvičení ve zbrani, nemám pravdu?“

Otík až zčervenal strýcovým vyznamenáním:

„Ano, pane, tvůj předák Vacek mne pozval. Budou dnes večer krotit divokého uherského hřebce a potom chci s nimi jet plavit koně do řeky.“

„Jen běž, chlapče," svolil Konrád a s porozuměním se díval, jak Otík bez jediného slova rozloučení odběhl jako vítr. Obrátil se k chlapcově ustarané matce a dodal:

„Budou jen zde dole, na velké louce pod hradem, však je uvidíš."

Kníže se zahleděl jižním směrem, kde se rozkládalo podhradí s domy a sruby bojovníků jeho družiny. Velká cvičná louka za ním sahala až ke Svratce, která je chránila. Řeka tekla od západu mezi dvěma nevysokými kopci. Ten bližší, přímo na západ odsud, nesl název Žlutý kopec, protože na jaře vždycky celý žlutě rozkvétal, a ten vzdálenější, jižnější za řekou, lidé nazývali Rudým nebo Červeným kopcem, protože na něm stálo popraviště.

„Od jihu je hrad zranitelný," uvažoval Konrád, „tímto směrem je jenom pozvolný svah, proto ale také je jižní hradba nejpevnější. Na západ směrem ke Žlutému kopci je sráz strmý. Dole je jen úzká cesta, Úvoz, a také od severu není snadné se ke hradu přiblížit. Nejvíce nebezpečný je pro nás směr východní, tam je kopec také dosti pozvolný a za ním se navíc rozkládá mnohem větší rovina, než je tato jižní, nejméně dvakrát tak veliká, než přijde řeka Svitava. Ta je užší než Svratka, dá se mnohem lehčeji překročit…"

K brněnskému knížeti zabranému do úvah přistoupili Svatopluk s Oldřichem. Podíval se zasmušile na svého syna a ten nenávistně procedil:

„Přechod přes Svitavu nám nelze bránit, tu lze teď přebrodit kdekoliv na sever od hradu. Na to nemáme dost sil, ale nejhorší je, že louky jsou tam teď už vyschlé…"

„Rozumím," udeřil se Svatopluk pravou pěstí do levé dlaně, až to zadunělo, „dala by se tam jinak připravit past pro jízdu, možná i pro pěší voje!"

Kníže Konrád přisvědčil:

„Pravdu díš. Zjara, až tak do máje, je celé východní předpolí hradu jedna bažina, protože celá země mezi hradem a řekou Svitavou je mírná dolina. Dvakrát jsme tu měli od východu Uhry a jednou jakousi velkou bandu lapků a loupežníků, sebraných bůhví odkud, kteří se tu nevyznali. Povždy tu mnozí uvázli, než vůbec došli k hradu. Odstřelovali jsme je z luků po desítkách, někteří v bažině nadobro zmizeli. Východní směr by nám mohl být velkou pomocí, ale bohužel nebude. Naopak je a zůstane naší největší slabinou."

„Protože je suché léto," spíš poznamenal než by se zeptal Svatopluk.

„Ano," odvětil Oldřich a hlas se mu opět zachvěl špatně potlačovaným vztekem, „ale hlavně proto, že ten zpropadený Zderad to tu dobře zná!"

„Je to tak," přisvědčil Konrád, „a to je také ten hlavní důvod, proč zde můj bratr ještě není. Dává si načas, protože každým dnem je pevná louka větší a rozbahněný močál menší. Také možná doufá, že bude méně komárů," usmál se, „ale to se mýlí. Ti se právě teď jenom rojí a budou jich zde mračna až do srpna, jako každého léta. Dole na lukách bude pravé peklo, zde nahoře na hradě je jich přece jenom méně. Čím dále pak od hradu k jihovýchodu, k soutoku obou řek, tím je tam země mokřejší… Tam začíná močál, který nevysychá nikdy, ale ten nám nic nepomůže, je od hradu příliš daleko."

„Znamená to tedy, pane, že budeš muset připustit, aby královo vojsko došlo bez překážek až k našemu hradu?" otázal se Svatopluk zachmuřeně.

„Ano, i když od západu a od severu nám to jen málo vadí, ale také od východu tomu tak bude, nemohu tomu zabránit. Hradba je tam sice pevná, ale není tak vysoká jako na jihu. Jedině na jižní louku tady dole pod hradem, tam bychom mohli poslat jízdu, protože hned u severního břehu Svratky máme vykopaný příkop s valem. Tam se dá bránit, alespoň zčásti, jejich prvnímu náporu při přechodu řeky. Svratka je širší a hlubší než Svitava, brody jsou jen dva a u nich je val nejvyšší. Zde se dá způsobit nepříteli velká škoda a když přitáhne s příliš velkou silou, můžeme kdykoliv utéci zpět za hradby, ty jsou zde vysoké. Budeme pak sice uzavřeni, ale pevně."

Konrád se rozhlédl z hradeb k zapadajícímu slunci:

„Bude velice záležet na tom, kam se kdo postaví. Zderad to tu výborně zná a ví, že pokud je sucho, nejlépe je útočit z východu, zatímco tady z jihu to jen tak vypadá, že je to snadné, protože je zde k hradu mnohem blíže, ale že právě tady je možno si vylámat zuby, než něčeho dosáhneš…"

„Co chceš říci, pane, tím," otázal se zdvořile Svatopluk a také Oldřich se zadíval na otce tázavě, „že záleží na tom, kam se kdo postaví?"

Kníže jim pokynul zpět ke stolu. Když se usazovali, vyskočil mladý Litolt celý červený a začal jim trochu roztřesenou rukou nalévat víno. Také jeho sousedka zrudla, takže se její matka pátravě dívala střídavě na ni a střídavě na svou švagrovou, jako by se chtěla dopátrat, co se to zde dělo za nepravosti, zatímco ona spustila dceru na okamžik z

očí. Kněžna Virpirka však předstírala, že si kradmého polibku obou mladých lidí nevšimla a přehlížejíc švagrovou pohlédla s láskou na svého muže. Konrád pokračoval ve svých úvahách:

„Hlavní a vlastně jedinou naší nadějí je nesvornost těch, kteří již brzy přijdou rušit náš pokoj a mír," pronesl klidně, „protože vojska budou mít možná pětkrát, možná však desetkrát více, než mám já. My máme jen naše hradby a naši svornost, naši odvahu k obraně a naději, že čas bude hrát pro nás. Můj bratr Vratislav mne chce pokořit a potrestat a ví, že to musí provést rychle. Nejlépe pro něj…"

„…a pro Zderady, Časty a Krásy…" skočil mu do řeči nenávistně Oldřich.

„Nejlépe pro něj by bylo," pohlédl kníže Konrád káravě na syna, „kdyby hned jedním rázem dobyl hrad a nás zajal nebo dokonce zahubil. Tomu musíme zabránit především. Musíme vynutit obléhání, a to pokud možno tak, aby královo vojsko pocítilo, že se nedáme, že to zde před Brnem bude bolet. To do něj přinese rozkol a král sám také zneklidní. Začnou hádky a rozbroje, někteří předáci budou chtít bojovat, jiní vyjednávat, s každým dnem bude potom naše věc lepší. Zderad to ovšem ví a proto udělá vše pro to, aby dobyl hrad co nejdříve, pokud možno ihned, prvního dne. Nesmíme se dát překvapit, však mám hlídky dva dny cesty odtud, ale jak říkám, první střetnutí asi rozhodne."

„A co bude potom, co se stane dále, pane?" vyhrkl nedočkavě Svatopluk.

„Potom bude, jak Bůh a jeho Syn, náš Spasitel Ježíš Kristus dá," odvětil klidně kníže Konrád a všichni se zbožně pokřižovali. „Musíme se postavit, jiné cesty není… Už když jsem začátkem roku rozhodl, že tebe i tvého bratra ponechám zde, věděl jsem, že k tomu dojde, že můj bratr bude muset vytáhnout na Moravu."

„Jsme ti, pane, vděčni a povinni díkem," pravila zdvořile kněžna Eufemie. „Ale jak víš," dodala hrdě, mohli jsme také hledat útočiště v zemi panonské u mého bratrance, krále Ladislava a tebe nevydávat v nebezpečí."

Konrád však rozhodně zavrtěl hlavou:

„Nikoliv, paní, nikoliv! Je dobře, že jste zde, já nijak nelituji svého rozhodnutí. Celá ta věc se musí rozhodnout, a proto lépe, rozhodne-li se teď, dnes a tady, dokud…" trochu zaváhal a pohlédl rychle na svou ženu, „dokud ještě já sám mohu zasáhnout. Další oddalování by nám nikterak neprospělo! Vždyť co by bylo jinak, než je, kdybys ty, paní, se

svými dětmi seděla teď u krále uherského? Nic, naprosto nic, zrovna tak by můj bratr hledal rozhodnutí zde. Já bych však byl slabší jen se svými dvěma syny, než jsem teď. Dohromady jsme silnější."

„Silnější…" opakoval s hlubokým povzdechem Svatopluk. „Kde jsi, pane, díky nám silnější? Vždyť nemám než malý hlouček nejvěrnějších, který se mnou dorazil z olomouckého hradu! Jakou já jsem ti pomocí…" zakončil zahanbeně a sklopil hlavu. Jeho strýc mu však položil ruku na rameno:

„Neříkej, kníže," s úctou jej oslovil jeho po otci zděděným titulem, „síla není jen v meči nebo kopí. Je i jiná síla, a ta je na naší straně."

Rozhlédl se po všech přítomných a dodal vážně:

„Síla práva a zákona, na to netřeba zapomínat! Vždyť proč jinak by seděl Hroznata z Markvartovicův na přerovském hradě a odmítal vpustit posla Boleslavova? Proč by mnoho jiných z předáků moravských rodů, kteří nám přísahali věrnost, trvalo na odboji proti králi a jeho českému vojsku?"

Kněžna Virpirka pohlédla se smutkem na manžela a poprvé zasáhla do rozhovoru. Sepjala ruce na prsou a zeptala se měkkým hlasem s těžkým německým přízvukem:

„Proč ale tomu tak jenom je? Proč zde nemůžeme žít v klidu? Vždyť my přece nechceme žádný odboj, za který nás chce můj švagr král potrestat. Proč nemůže být vše nadále tak, jako tomu bylo vždy?"

„To je pýcha a zvůle krále a také nenávist českých rodů k nám, k Moravě!" vykřikl vášnivě Svatopluk, sevřel pěsti a rozhlédl se zuřivě kolem sebe. Viděl samé souhlasné pohledy, jenom kníže Konrád zavrtěl nesouhlasně hlavou:

„Ty máš pravdu, synovče, ale zároveň také nemáš. Rozhodnutí je královo a o nenávisti některých českých rodů vím sám dobře, ale celý důvod leží hlouběji. Je zde něco, co je silnější než rody české i moravské, silnější než sám král. A to je zákon… Zákon lidský, a hlavně zákon Boží, kterému jsme my všichni podřízení."

Jeho společníci se na něj zahleděli v nejvyšším očekávání.

„Jde o panování nad touto zemí, nad touto celou zemí, o nic jiného. Všichni víte, že náš otec Břetislav zavázal na smrtelném loži všechny předáky slavnou přísahou, aby po jeho smrti zvolili a povznesli na panovnický stolec vždy nejstaršího z našeho rodu. jak on sám řekl: ‚nejstarší ze synů nebo vnuků má panovat všem ostatním'. To je lidský zákon, a je to zákon dobrý. Znamená řád, pořádek, mír a blahobyt. Není

pro celou zemi jiného dobrého osudu než jediný a silný vládce. Mladší mohou a mají sedět v dílech, panovat má ale vždy ten nejstarší.“

„Ale nejstarší po králi jsi přece ty, otče,“ namítl vážně Oldřich.

„Ano, já, a proto se také vše děje tak, jak tomu je! Jen Bůh ví, co bude, ale nikoliv smrtelní lidé. Nikdo z nás neví, kdy odejde na věčnost, ani můj bratr to neví, ani já, ani kdokoliv jiný, a to je zákon Boží. Já jsem sice mladší než on, ale to neznamená nic, vždyť nás obou mladší bratr, biskup Jaromír, už se loňského roku rozloučil s tímto světem a bratr Ota, který byl z nás všech nejmladší, zemřel už před čtyřmi lety, ani padesáti jar se nedožil. Zde ale nejde jenom o mne, nýbrž také o vás…“

Svatopluk a Oldřich na sebe udiveně pohlédli. Také obě kněžny zpozorněly a dokonce i mladý Litolt s kněžnou Bohuslavou napjatě poslouchali. Konrád hluboce vzdychl:

„Já znám tak dobře svého bratra! Je v tom všem skutečně i jeho zvůle, ale ona není to hlavní. Ano, je to tak. Vždyť já jej chápu, tak dobře chápu… Vždyť snad i já na jeho místě bych nemohl jednat jinak, nýbrž bych musel jednat podobně…“

Olomoucký kníže Svatopluk vyskočil od stolu:

„Pane, jak mohou tato slova přejít přes tvé rty!? Ty, který jsi se postavil zvůli svého bratra, který jsi vzal pod ochrannou ruku mě s bratrem i naši matku a sestru, ty že bys mohl jednat obdobně? Tomu nevěřím! Nikdy! Tomu nikdy neuvěřím!“

Kníže Konrád se však pouze smutně pousmál a udělal rukou odmítavý posunek:

„Ano, je tomu tak. Ten zákon našeho otce Břetislava je dobrý, ale sám život se mu vzpírá! Pohleďte, kolik knížecích synů a vnuků je už dnes zde s oprávněním k tomuto stolci. A kolik jich ještě zanedlouho bude? Náš otec měl pět synů, nejstarší však záhy zemřel a jeden byl biskupem. Vratislav vládl celé zemi a dva jeho mladší bratři ve svých moravských dílech. Moudrá slova našeho otce došla svého naplnění a celá naše země tři desetiletí vzkvétala. Dobrá, ale co teď? Co bude dále? Vás všech vnuků Břetislavových je devět a všichni máte podle jeho moudrého zákona podle svého stáří postupně vládnout, pokud Bůh svým zákonem nerozhodne jinak tím, že někoho z vás k sobě předčasně povolá. To je téměř dvojnásobek, než bylo tehdy nás, synů Břetislavových. A co bude dále? Bude snad lépe? Nikoliv, bude jenom hůře! Vy budete mít také syny, vždyť za dvacet let může zde být dvacet, třicet knížat ke stolci oprávněných! To je zlé, tak jako bylo

velkým zlem pro tuto zemi a všechen její lid, když náš děd Oldřich a jeho dva bratři bojovali před skoro sto lety o moc nad touto zemí, když Poláci a Němci sem lezli jako stáda sviní a ryli v ní a žrali její plody. O co horší to bude, když vás devět nebo dvacet bude bojovat o totéž?!“

Kníže se odmlčel a zahleděl se pozorně na oba starší bratrance, kteří se na sebe poprvé podívali zcela jinýma očima, než tomu bylo doposud. Oldřichovy oči se zúžily a jeho ruka sevřela bezděčně rukojeť dýky, Svatopluk zrudl v obličeji a chřípí se mu roztáhlo. Oba zároveň pak pomalu otočili hlavu k Litoltovi, který rázem pustil pod stolem zpocenou ruku kněžny Bohuslavy, hrdě se napřímil a ruce sevřené v pěst položil před sebe na stůl. Všichni tři opět pohlédli beze slova na knížete Konráda a Oldřich zastřeným hlasem pravil:

„Co jsi měl, otče, na mysli, když jsi pravil, že bys na místě krále jednal stejně?“

„Neřekl jsem stejně, synu,“ usmál se Konrád, „řekl jsem podobně. Král Vratislav je vládcem celé země, proto rozhodl, aby do olomouckého dílu dosedl jeho syn Boleslav. To je jeho právo, náš otec nebo starší bratr Spytihněv nejednali jinak. Je to kruté k tobě a tvému bratrovi, i k tobě,“ otočil se ke Svatoplukovi, „ale pán celé země musí mít toto právo. Kdyby tomu bylo jinak, pak by stále hrozilo, že se celá země rozpadne…“

„Vždyť ať se rozpadne! Tak se rozpadne, proč ne?“ vykřikl opět vášnivě Svatopluk. „Co je nám zde na Moravě do Čechů, do jejich rodů, do jejich krále? Morava byla silnou zemí, měla krále a biskupa, ba arcibiskupa měla, když v Čechách ještě ohavným modlám sloužili! My Čechy nepotřebujeme k ničemu, ať nás jenom nechají na pokoji, jako i my rádi necháme je. Morava nám stačí! Já nechci být knížetem všech, mně stačí sedět na olomouckém hradě… Kdyby mě jenom v míru a pokoji nechali…“

Ve Svatoplukových očích se zaleskly slzy bezmoci a vzteku a kníže Konrád se smutně pousmál:

„Já také nechci, synovče, ale musím a budu muset, jinak nelze. Dnes je jednak jiná doba, hlavně nepřátelé okolo naší země jsou silnější, než tehdy byli. Vždyť co by zbylo z té naší Moravy, kdyby tomu bylo tak, jak jsi pravil? Pravdu díš, že byla tehdy před dvěma staletími velmi mocná, ale co z ní zbylo? Ale to ještě není vše! Ty pravíš – ‚Morava nám stačí‘. Myslíš to dobře, ale přesto se mýlíš! Kdo je to ‚my‘? Vždyť co by bylo dále zde na Moravě, kdyby bylo po tvém? Zůstaneš sedět na olomouckém hradě, dobrá, ale máš bratra. Tím to

začíná, Otík bude chtít svůj díl. Co mu dáš? Kousek Olomoucka? Dobrá, postaví nový hrad někde na slezském nebo uherském pomezí. Ty máš však už teď dva syny a budeš jich mít, dá-li Bůh, mnohem víc. A Otík? Ten je sice ještě chlapec, možná ale bude mít deset, patnáct synů, předáci některých rodů je mají. A co potom? Dá každý z vás každému ze svých synů jeden hrádek, aby v něm ne údělně, jak je tomu doposud v této zemi, ale suverénně, jak ty žádáš, panoval? To nelze, to je k smíchu, jak jistě sám uznáš. A zde v mém dílu nebo v Čechách by tomu bylo stejně? Tady tvůj bratranec Oldřich by mohl zůstat v Brně, až mne Pán k sobě povolá, zde můj mladší syn Litolt dostane poté někde nějaký jiný hrad a kus země, dobrá, ale co dále? Rozdrobí se Brněnsko s jejich syny na množství zemiček o velikosti jednoho hrádku? A pět synů mého bratra krále a jejich možná dvacet, třicet nebo čtyřicet synů, ti si rozdrobí celé Čechy stejně? K čemu? Aby celou naši zemi první cizák, první malý německý markrabě hrádek po hrádku zhltnul jako pes kousky masa z misky žrádla?“

Kníže Konrád umlkl a Svatopluk sklonil zahanbeně hlavu. Všichni si uvědomili, jak je celá tato konstrukce absurdní, bylo jasné, že tudy cesta do budoucnosti jistě nevede. Zavládlo stísněné ticho, které přerušil nejmladší účastník rozmluvy:

„Jestliže ale, otče, je tomu tak, jak říkáš, pak těch dvacet nebo čtyřicet knížecích synů také nebude moci panovat jedné zemi…“

Konrád se k Litoltovi překvapeně otočil:

„Ano, velmi správně, synu! To je přesně ten hlavní bod, kolem kterého se vše točí! To vskutku nebude a otázkou je, zda to bude možné už jen s vámi devíti. Můj bratr se rozhodl, že tomu tak nebude. On chce okruh budoucích vládců zúžit jenom na svoje syny. V tom je ta zvůle, ale nic naplat, on je pán celé země a já musím uznat, že v principu jedná správně a dobře pro tuto zemi. To jsem měl na mysli, když jsem pravil, že bych jednal podobně. Množství knížat, oprávněných usednout na tento stolec, je nutno do budoucnosti zmenšit, to je věc jasná jako slunce. A bude jenom dobře, když se zmenší zákonem, řádem a právem. Dobře pro náš rod, pro tuto zemi a všechen její lid, protože jinak, jinak…“

„Protože jinak se zmenší kopím a mečem,“ pronesl pomalu Oldřich a zahleděl se opět očima přivřenýma do štěrbiny na svého bratrance. Svatopluk si toho sice nevšiml, protože se stále ještě zahanbeně díval do země, spatřil to však kníže Konrád:

„My musíme být svorni, synu, svorni, na tom vše záleží! Nesvornost bude záhubou a pokud věříme v zákon a právo, musíme je sami ctít, jinak se Bůh a jeho Syn od nás odvrátí!“

„Co chceš vlastně učinit, pane? V co doufáš, když sám pravíš, že právo je na straně vládce? Já tomu nerozumím. Proč tedy vlastně bojuješ, proč chystáš odpor proti králi, proč podněcuješ mé syny, aby se spolu s tebou vzepřeli, když sám přiznáváš, že právo a zákon je na straně krále?!“ zeptala se trpce kněžna Eufemie. Kníže Konrád velkomyslně přešel její netaktní výtku, kterou připsal neklidu matky, ale přesto se mu v očích zablesklo. Jeho tvář dostala tvrdý výraz:

„Protože je právem každého muže bránit svou rodinu a svoji svobodu, pokud má ještě sílu udržet meč v ruce. To je právo starší a silnější než jakékoliv právo královské, bez tohoto práva by nebylo ani králů, ani jejich zemí. On mi dal tento hrad a tento můj úděl, ale to už je dávno. Teď je to můj domov, můj hrad, ba ano, moje země. Já jsem se narodil ve stejném loži jako můj bratr král, ale téměř celý svůj život jsem prožil zde. Morava je moje země, a ještě více je zemí mých synů a jejich synů. Oni se již narodili zde, tady mají navždy své kořeny, to je zase moje právo. Kdo říká,“ usmál se zase, „že správný cíl mého bratra, totiž zmenšit okruh budoucích kandidátů na stolec, se musí vykonat zrovna tak, jak on zamýšlí? Třeba Bůh dá a tohoto cíle bude dosaženo jinak…“

Odmlčel se a pohlédl na svou ženu. Kněžna Virpirka pozvedla hlavu a klidně pravila:

„Ty jsi stejný jako tvůj bratr. Ne podobný, úplně stejný…“

„…a kdo by se tomu taky mohl divit?!“ zasmál se kníže Konrád, uchopil ji za ruce a vřele je políbil.

„Mým, naším úkolem je,“ pokračoval, „pokusit se o to, aby nebyl porušen zákon, aby byl zachován řád, který určil náš otec. A dá-li Bůh, pak podle tohoto zákona musím nastoupit já po svém bratru a pak to budu já, kdo může a také musí jednat podle tohoto zákona. Ba kdyby to muselo být, i napravit pak chyby svého bratra, dnešního vládce. Jsou ovšem také chyby,“ dodal velmi vážně s pohledem na svého staršího syna, „které již napravit nelze...“

„Už nikdy nelze vzkřísit mrtvé,“ zašeptala do ticha kněžna Virpirka a pohlédla na svého muže. Ten jenom pokýval hlavou, ale neřekl nic, také oba jeho synové mlčeli. Zato kníže Svatopluk konečně pozvedl skloněnou hlavu, napřímil se a pomalu, nezvykle vážně pravil:

„Děkuji ti, pane, že jsi mi otevřel zaslepené oči, a myslím…“ rozhlédl se po svých společnících a zůstal pohledem viset na bratranci Oldřichovi, „že nám všem. Já jsem pochopil, co jsi nám chtěl říci a vím teď, že není, nebylo a nikdy mi nebude možné zavírat oči před neodvratitelným osudem. Nám nelze zůstat stranou, nikomu z našeho rodu to není a nebude možné. Lze jen bojovat. Buď vše, nebo nic, to je náš osud. Pochopil jsem správně?“

Kníže Konrád jen opět beze slova přikývl, pak pohlédl na svého staršího syna a pravil významně:

„A mějte všichni na paměti, že Bůh, jeho Syn a Spasitel potrestá nesvornost a zradu, zatímco Štěstěna se přikloní k tomu, kdo lépe a věrněji ochrání zákon, řád a právo.“

Oldřich se podíval na otce trochu nejistě, zato jeho bratranec Svatopluk dokázal, že vskutku pochopil. Povstal, vytáhl dýku a uchopil ji levou rukou za dlouhé a štíhlé ostří. Pak položil dva prsty na rukojeť a prohlásil s pohledem upřeným na svého strýce:

„Pane, při tomto malém kříži přísahám, že budu ctít a ochraňovat tento zákon ze všech svých sil tak dlouho, dokud stejně budou jednat i všichni ostatní,“ obrátil pomalu pohled na své bratrance. Také Litolt a hned po něm i Oldřich povstali a beze slova přiložili své prsty k rukojeti Svatoplukovy dýky. Kníže Konrád uchopil oběma rukama všechny tři pravice i s dýkou a sepjal je jako v modlitbě:

„Bůh je mi svědkem, že netoužím ani po boji, ani po smrti svého bratra, jsem však napaden a budu se bránit. A jen Bůh sám rozhodne, kdo v jeho očích lépe ochránil právo Boží i lidské. Vás pak všechny i s tvým bratrem Otíkem, který zde teď není,“ obrátil se k synovci a pokřižoval se, „ochraňuj náš Pán Ježíš Kristus a také všichni svatí nechť se přimluví za nás u Božího trůnu, nejsilněji ovšem jeho panenská matka, svatá Bohorodička…“

Také ostatní se zbožně pokřižovali, Svatopluk zasunul dýku zpět do pochvy a všichni se opět posadili, zahloubáni do svých myšlenek. Obě dámy se zahleděly na drobotinu kolem svých nohou a Litolt pod stolem znovu uchopil rozechvělou ruku své sestřenice Bohuslavy. Konečně přerušil mlčení Oldřich:

„Zákon našeho děda stanoví, aby vždy nejstarší našeho rodu usedl na stolec v Praze a panoval všem ostatním. Po králi jsi to ty, otče, ale nejstarším z nás devíti je bratranec Břetislav, jeho prvorozený syn…“

Jeho otci se ani sval ve tváři nepohnul:

„Je to tak, synu, je mu třicet let. Po něm pak následuje Boleslav, Vratislavův druhý syn…“ jen nepatrně se zarazil, ale přesto to nikomu z přítomných neušlo, „a prvorozený syn jeho manželky, královny Svatavy, ten je o tři roky mladší. Pak následuješ ty, můj prvorozený syn. Jsi o rok mladší než Boleslav, a ty, synovče,“ obrátil se na Svatopluka, „jsi zase o rok mladší Oldřicha a proto na místě dalším.“

„Čtvrtý tedy,“ pronesl spíše pro sebe oslovený.

„Dalším v pořadí je Bořivoj, tomu je dvacet čtyři let. Je o čtyři roky starší než ty, Litolte, ale ostatní tři jsou všichni mladší tebe: Vladislav je stár osmnáct, Otík sedmnáct a Soběslav necelých šestnáct jar.“

Kníže brněnský zmlkl a zaclonil si oči. Slunce právě zapadalo, ale jeho záře těsně nad obzorem ještě oslepovala oči při pohledu na severozápad, odkud vedla jedna z hlavních cest k brněnskému hradu. Všiml si malého kotouče prachu v dáli, který se velmi rychle přibližoval, takže zanedlouho bylo zřejmé, že se jedná o jediného cválajícího jezdce. Otočil se ke svým společníkům, ale než stačil něco říct, procedil Oldřich znovu mezi zuby hlasem prosyceným špatně skrývanou zlostí:

„Otče, přece nechceš bojovat proti králi proto, aby, když Bůh dopřeje tvým zbraním vítězství a tobě někdy v budoucnu pražský stolec, nastoupil po tobě Břetislav nebo Boleslav?“

„Bude, jak Bůh dá,“ odvětil Konrád tak rozhodně, že všichni pochopili, že je to poslední věta celé rozmluvy, „ale to mi věř, synu, že zákon jen tehdy je dobrým zákonem, když platí pro všechny!“

V té chvíli vyšel z budovy na nádvoří muž asi padesátiletý, dosti bohatě oděný v dobrou kroužkovou zbroj, ale bez přílby, s nezvykle krátkými tmavými vlasy. Mírně se uklonil a pravil chraplavým hlasem se silným moravským přízvukem:

„Budeme mít hosty, pane. Hlídka ohlašuje povoz s třemi muži, jsou vzdáleni hodinu cesty.“

„Jaký mají doprovod, Vacku?“ zeptal se klidně Konrád. „Kolik vojska?“

„Žádné, pane,“ odpověděl předák Vacek, pravá ruka knížete a zároveň správce bněnského hradu, „jsou to mniši a mají jen několik pacholků na ochranu a obsluhu koní.“

„Mniši, říkáš?“ podivil se kníže. „To je zajímavé. Právě teď mniši? Dobrá, nech jim připravit jizbu k přespání, pacholci zůstanou u stájí, ať se o ně stráž postará. Hlídka nechť se ihned vrátí na své místo, však budeme mít brzy jiné hosty…“

Konrád se odmlčel a rozhlédl se po svých společnících. Kněžna Virpirka počala čistit a oprašovat dva malé výtržníky. Také kněžna Eufemie se začala sbírat s pohledem významně upřeným na svou dceru. Kníže se opět otočil ke svému předákovi:

„Přiveď pak mnichy sem, bude tu ještě dlouho příjemně, ale malou poradní jizbu ať připraví raději taky."

Správce hradu Vacek se beze slova uklonil a odešel. Hned nato se objevily na terase nádvoří dvě služky a chopily se vzpouzejících se chlapců. Starší se nechal přemluvit a odcapal dobrovolně, mladšího pak za příslušného řevu prostě odnesly. Dva zamilovaní oddělili pod stolem své ruce, Bohuslava pak uchopila matku v podpaží a odešly. Hned po nich se rozloučila také kněžna Virpirka, a tak muži osaměli. Chvíli seděli mlčky a čekali, jestli kníže Konrád obnoví rozhovor, když ten ale mlčel, povstal konečně Svatopluk a mírně se uklonil:

„Dovol, pane, abych se s tebou také rozloučil. Když teď slunce zapadlo a trochu se ochladilo, je čas k večernímu cvičení ve zbrani. Musím také najít bratra a přitáhnout jej od stájí a od řeky na cvičiště, má co dohánět v pěším boji. S kopím je velmi šikovný a na koni sedí, jako by s ním byl srostlý, ale na udupané zemi je to s ním horší. S mečem vládne už docela obstojně, ale to ostatní… Hanba mluvit!"

Přátelsky pokynul oběma bratrancům, otočil se a odcházel. Také Litolt vyskočil od stolu:

„Počkej, Svatopluku, půjdu s tebou. Sbohem, otče, sbohem bratře!"

Oldřich zůstal sedět, počkal, až oba mladí muži zmizeli a potom se obrátil k otci:

„Kdy myslíš, že dorazí a kolik jich bude?"

„Brzy, Oldřichu, brzy, už za několik dní. Shromáždili se na den svatých apoštolů Petra a Pavla a vyrazili nazítří. Cesta je dlouhá, vojska je velká síla pěších a hodně vozů. Navíc nemají proč spěchat, vědí, že naše bažiny jsou den ode dne sušší. Deset dní. Dnes je šestého dne měsíce července, za tři nebo čtyři dny je zde máme. A kolik jich bude? Řekl bych tak nejméně deset tisíc."

„Deset tisíc," vykřikl Oldřich, „deset tisíc králova vojska?! Vždyť nás je i s jízdou sotva dva tisíce! To je šílenství, čiré šílenství! Jak se chceš postavit takové přesile? Zadupou nás do země, zadupou, ani památka po nás nezbude, uvidíš…"

Otec však zůstal úplně klidný, ba dokonce se trochu usmíval. Oldřich se zarazil, párkrát se zhluboka nadechl a opatrně se zeptal:

„Nebo to není pravda? Tropíš si ze mne žert? Bude jich méně, nebo snad nás je víc? Víš toho snad více než já, otče?“

Konrád zavrtěl odmítavě hlavou:

„Ne, synu, nevím, je tomu opravdu tak. Jich bude nejméně deset tisíc, z toho téměř polovina jízdy. Počítej se mnou: králova družina dobré tři tisíce, Břetislavova asi dva, to je pět, pěší voje všech předáků ještě jednou tolik, to nejméně. Osobní královu stráž ani nepočítám, protože normálně se běžného boje neúčastní. Nás by mohlo být více, kdybych předem shromáždil moravské předáky, ochotné stát věrně na mé straně, ale právě to jsem učinit nechtěl.“

„Já vím, o tom jsme už několikrát hovořili, ale proč jenom, proč?“

„Protože síla nespočívá vždy jen v počtu vojska a množství zbraní, proto. Nechtěl jsem rozkol celé země, nechtěl jsem štvát moravské rody proti českým, Moravu proti Čechám. A jak by to bylo snadné! To jsem přenechal bratrovi. To ať činí on, ať si to on zodpoví před Bohem i lidmi. Já se mu postavím jen se svými nejvěrnějšími, s naší vlastní družinou. Věř mi, synu, že naším největším spojencem musí být vlastní svornost a naopak rozpory ve vojsku králově, jen v tom je naše naděje. Král mne přichází pokořit a potrestat s velikým vojskem. Jen ať všichni vidí, jak to bude snadné…“

Oldřich se zahleděl otci přímo do očí, ale nevyčetl z nich vůbec nic. Potřásl tedy jenom nedůvěřivě hlavou:

„Otče, kdybych nevěděl, jak jsi připravil nesčetné bitvy vždy tak mistrně, že nebylo případu, aby nebyl nepřítel něčím překvapen, tak bych teď dozajista nebyl tak klidný. Pomni ale, že to byla vždy buď vojska cizáků, nebo jen nějaké tlupy lapků a zlotřilců, teď ale jde proti nám naše vojsko. Tvůj bratr i ten prokletý Zderad tě znají!“

„Já vím, synu, pravdu díš, ale i já je znám nejméně tak dobře, jako oni znají mne. Bude sice záležet dosti na tom, kdo z nich se kam postaví, ale dá-li Bůh, zažijí také pořádné překvapení.“

Oldřich už nenaléhal, protože dobře věděl, že nutné vědomosti o přípravě boje jsou vždy sdělovány nejen v přesném odstupňování podle postavení příjemce, ale i v odstupech časových, které jsou tak důležité, že se nemohou zastavit ani před ním, nejstarším synem údělného vládce a vrchního velitele. Povstal proto, sklonil se ale ještě naposledy vedle sedícího otce, opřel se rukou o stůl a otázal se:

„Můžeš mi alespoň prozradit už dnes něco bližšího k úkolu, který čeká mne?“

„Samozřejmě, synu, jak bych nemohl," odvětil kníže Konrád a podíval se mu pevně do očí. „Ty budeš celou dobu zde za hradbami jako nejvyšší velitel pevnosti a můj zástupce v případě nepřítomnosti. Sám se soustředíš zejména na západní hradbu, k severní půjde Svatopluk a k východní Vacek, o jižní se pak postarám sám. Musíš dát také trochu pozor na bratrance, Otík se už jistě nenechá poslat k ženám, bude chtít bojovat. Musí být pod dohledem, aby nevyvedl nějakou nepředloženost."

„A co ty, otče, co chceš ty učinit, jaký máš záměr?" zkusil to ještě jednou Oldřich, ale znovu nepochodil. Konrád se jenom zasmál:

„Vše ostatní se dozvíš zavčasu, synu! Víš v této chvíli stejně více než kdokoliv jiný. Hlavní porada bude až zítra."

Oldřich odešel. Na terase zavládlo ticho, rušené jenom silným cvrkotem četných cvrčků ve spárách i na teplých zdech. Kníže Konrád se hluboce zamyslel, takže téměř nevnímal služky a pomocnice, které rychle uklidily stůl, celou terasu pokropily vodou a čistě zametly. Pak prostřely nádobí pro několik osob a přinesly konev vína a konev vody, neboť kníže Konrád měl zvyk přinesený z Itálie, že pil víno ředěné vodou. Nalil si pohár, pomalu upíjel a něco si pro sebe mumlal do vousů. Poté vstal a začal se procházet; zdálo se, jako by přitom počítal kroky. Chvíli chodil rovně a chvíli dokonce do kruhu, ale brzy toho nechal a opět usedl ke stolu. Za okamžik se otevřely dveře na terasu a vešel předák Vacek, následován mohutným mnichem v tmavé kutně, s velkým podivným bronzovým křížem se dvěma nestejně dlouhými příčkami na splétaném koženém řemínku, který mu spadal hluboko na prsa.

Když jej kníže spatřil, vyšel mu v ústrety. Mnich se zastavil a pokorně se mu uklonil, kníže jej však objal, vzal jej jemně za paži a vedl jej ke stolu. Vacek se na svého pána tázavě podíval a ten mu pokynul rukou:

„Děkuji ti, příteli, že jsi mi přivedl tuto návštěvu, mně nade všechno milou! Můžeš teď jít. Zkontroluj ještě hlídky a dej mé stráži podříznout tučného berana, ať se radují se mnou; já mám totiž radost, velkou radost! Máme dnes poslední klidnou noc, zítra je hlavní porada a pak to začne. Kdoví, kdy se zase vyspíš."

Vacek se beze slova uklonil a na rozloučenou políbil s velkou úctou kříž, který mu mnich nastavil. Ten se poté znaveně usadil ke stolu a zhluboka si vydechl. Podíval se na knížete, nalil si pohár čisté vody a utřel si zpocené čelo. Konrád jej s úsměvem pozoroval:

„Božetěchu, příteli, jak jsem rád, že tě vidím, právě teď! To samo nebe tě poslalo…, ale napřed povídej ty. Vím, co se ti přihodilo v Praze, zastavili se tu mimo jiné Ratibor s Budivojem a některými jinými předáky, co byli na vyhlášení tažení. Vyprávěli mi o všem, také to, že tě můj bratr nechal zavřít, ale nevěděli ani proč, ani kdy tě pustí. Povídej tedy, co se přihodilo. Byl jsi dlouho v žaláři?“

Opat Božetěch jenom mávl rukou a zavrtěl hlavou na znamení, že to ani nestálo za řeč:

„Jen tři noci, pane, déle ne, a nikdo mě nijak netrápil. Byl jsem u krále ten večer před hostinou spolu se Zderadem a byl to velice důležitý rozhovor. Dozvěděl jsem se jako první, co teď už ví celá země, ale myslím, že jenom proto mě král nekázal uvrhnout do žaláře. Hlavním důvodem bylo, že Zderad mu prozradil, že já spolu s některými bratry už od jara zdobím tvou kapli na znojemském hradě… Vidíš, zase tak samozřejmě z mých úst vychází ta ‚tvoje kaple‘, ale král se hrozně rozzlobil. Že je to prý jeho kaple, že o tom nic nevěděl, a když mu Zderad radil, aby mne uvrhl do žaláře, tak to hned ve svém hněvu učinil. Zůstal jsem tam celý příští den, když byla hostina, i celý den další, když se předáci rozjížděli domů, třetího dne mne však pustili.“

Opat se odmlčel, pak si sáhl pod kutnu a vytáhl z velké vnitřní kapsy ohromné klubko tenkých kožených řemínků různých barev. Položil si je do klína široké sutany a začal jednotlivé řemínky rozplétat, uhlazovat a skládat vedle sebe, až mu spadaly z klína na zem jako proud různobarevných hadů. Našel jejich svázaný konec a začal řemínky provlékat a zaplétat, takže mu v klíně začal vznikat krásný široký kožený pás se složitým pestrobarevným vzorem.

„Jaké to bylo v žaláři, pověz mi o tom něco…“

„Byl jsem jenom v prvním podlaží, kde jsou veliké místnosti i se stolem a židlemi. Spí se na zemi na slámě, každý má i houni nebo dvě. Je tam samozřejmě vznešenější společnost, především členové rodů nepřátelských Zderadovi a jeho příbuzným a přátelům, mnoho je jich z Moravy. Jsou tam ale také potrestaní lepší členové královy družiny nebo služebnictvo z paláce a rovněž ti, kdo se znelíbili biskupovi. Všichni jsou za silnou mříží, ale jinak volní. Druhé podzemí je mnohem horší, tam jsou sprostí zločinci před soudem, po soudu je většinou hned popraví. Ti spí v malých kobkách na holé zemi přikováni ke zdi, ale jsou tam také mnohem kratší dobu než vězni v horním patře. Královy soudy pracují rychle a dobře. Kat má pořád plné ruce práce, ale zločinců moc neubývá.“

„A když tě pustili, co jsi dělal, kam jsi jel?“

„Jel jsem samozřejmě nejprve na Sázavu do našeho kláštera, král mi poručil připravit zásoby pro vojsko i píci pro koně. Klášter musí vždy zásobovat oddíly při tažení přes Moravu. Teď už vojsko prošlo…“ podíval se opat tázavě na knížete, který jenom klidně přikývnul, „ale já jsem na ně nečekal a když jsem vše potřebné zařídil, vzal jsem své pomocníky a jel jsem hned do znojemského hradu, abych prohlédl kapli.“

„To je dobře, Božetěchu, moc dobře. Pověz mi, je tam vše v pořádku? Jak jsi daleko a co ještě zbývá udělat?“

Opat se na knížete podíval trochu překvapeně:

„Pane, tobě hrozí obležení, silné vojsko je na pochodu a bude tady v několika dnech a ty se zajímáš o kapli kdesi na pohraničním hradě?!“

Konrád se však jenom zasmál a plácl jej po mohutném rameni:

„Zajímám, opate Božetěchu, zajímám, a až ti prozradím, co mne napadlo, protože se mi o tom právě dnes v noci zdálo, myslím, že pochopíš, proč se zajímám… Ale řekni mi už konečně, jak teď kaple vypadá.“

Opat Božetěch už se nenechal pobízet:

„Jak víš, kapli jsme nejprve zevnitř vyspravili a vyčistili omítku, která byla ještě velmi dobrá, čerstvě jsme ji vybílili a přitom napustili tak, aby po navlhčení dobře přijímala barvy. Postavili jsme lešení, které jsme ale v apsidě už zase rozebrali, neboť ta je celá hotová: Ježíš Kristus, náš Pán a spasitel trůní ovšem ve vítězném oblouku její kupole, po jeho boku jej prosí jeho svatá matka Panna Marie a po druhém svatý Jan Křtitel, obklopeni jsou pak dvanácti anděly strážci. V horním pásu apsidy je pak dvanáct svatých apoštolů a v dolním závěs opony, skrývající tajemství spasení. Ten je stejný i ve spodním pásu hlavní lodi kaple, kde už je také hotový, ale zde lešení ještě stojí. Nad závěsem opony je v lodi hotový celý další pás, věnovaný svaté naší Panně Marii a radostem jejího života, neboť jí patří celá kaple. Jsou zde vymalované scény, jak se přihodily za sebou, tedy Zvěstování, když poslal Pán archanděla Gabriela, pak Navštívení, poté narození Pána a Spasitele našeho, věstování pastýřům o narození Jeho, klanění tří králů před Ním, vraždění neviňátek v Betlémě z rozkazu krutého vládce Heroda a konečně útěk Svaté rodiny do Egypta.“

Opat Božetěch přestal na chvíli splétat svůj kožený opasek, zbožně se pokřižoval a hned zase pokračoval:

„No, a pak je hotová už skoro celá kupole hlavní lodi. Úpně nahoře ve vrchlíku je ovšem přítomen Duch Svatý. Kupole sama je rozdělena na čtyři díly, které patří čtyřem svatým Evangelistům, mezi nimi pak budou stát čtyři andělé cherubíni. Spodek kupole ale ještě zcela hotov není, proto tam stojí zatím ještě lešení. Malujeme ovšem odshora dolů a …“

„Zadrž, Božetěchu, opate milý, zadrž,“ skočil mu kníže Konrád celý nedočkavý do řeči, „zadrž a řekni mi rychle, kolik ještě zbývá v lodi místa – jeden pás, nebo snad dva?“

Opat se celý překvapený zarazil, mimoděk se rozhlédl kolem sebe a znovu se zbožně pokřižoval. Pak se trochu rozpačitě podrbal na tonzuře a začal si třít bradu, jako by se mu nechtělo ven s nepříjemnou pravdou. Konečně se rozmyslel, odkašlal si a pomalu začal:

„Víš, pane, je velice zvláštní, že se ptáš právě na toto, protože já to sám nevím! Bojím se totiž, že jsem udělal v kompozici chybu, nevím teď dost dobře, co s tím provést… Hlavně proto jsem byl mezitím ještě rychle ze Znojima zpět na Sázavě ve svém klášteře, pro barvy, kterých teď mám plný vůz, a také pro další pomocníky. Budeme teď natrvalo čtyři, protože se bojím, že budu muset přemalovávat. Proto jsme také dnes přijeli sem k tobě od Sázavy a ne od Znojima, kam máme ovšem velmi naspěch. Právě o tom jsem se chtěl s tebou radit, ale ještě než jsem to stačil říct, ty sám jsi na to jakýmsi vnuknutím narazil…“

Konrád se vzrušením už neudržel. Vstal tak prudce, až židle s třeskem padla na podlahu, a chvějící rukou se pokřižoval. Pak poraženou židli narovnal a naklonil se k opatovi:

„Ano, ty to říkáš, Božetěchu, je to vnuknutí, dobře si to zapamatuj! Musí to být Boží vnuknutí, však jsem ti vyprávěl o svém snu, jiné možnosti není…“

Oba muži se opět zbožně pokřižovali a kníže se otázal:

„Řekni mi ale rychle, jaká chyba v kompozici, o co vlastně jde?“

„Inu, to je tak,“ spustil opat, „výška jednoho pásu malby je přesně čtyři lokty. Tak tomu musí být, protože výška stěny v apsidě je osm loktů a nad ní je kupole. To jsou dva pásy malby na celou stěnu, na prvním je závěs opony a na druhém dvanáct apoštolů, to je naprosto v pořádku. Hlavní loď je samozřejmě mnohem vyšší, přesně vzato je to tak, že rovná stěna je vysoká čtrnáct loktů, pak začíná oblouk kupole. Čtrnáct loktů, rozumíš pane?! Čtrnáct, to je ta potíž! Kdybychom byli začali v lodi a malovali od kupole pořád dolů, byl bych býval mohl od počátku rozvrhnout pásy od konce kupole po rovné stěně tak, aby byly

stejné. Neměřily by ovšem přesně čtyři lokty, ale to by vůbec nevadilo, jen by musely být stejné. My jsme ale samozřejmě začali tím hlavním a nejdůležitějším, apsidou pro svatý oltář a taky tím nejsvětějším co je, Kristem, naším Pánem a Spasitelem, a tam byly čtyři lokty výšky malby na jeden pás přesně tou správnou mírou. Tuto výšku jsme už potom ovšem museli protáhnout kolem celé lodi, to nešlo jinak… Čtyři lokty pro první pás se závěsem opony před tajemstvím spasení musely být stejné a čtyři lokty pro pás života vezdejšího Panny Marie rovněž. To je osm loktů, do začátku klenby kupole zbývá tedy ještě šest. A to je ta potíž, se kterou si nevím rady! Potřeboval bych buď čtyři lokty, nebo osm, ale co s šesti? Když udělám ještě jeden pás stejný jako ty ostatní dole, zbydou nahoře dva lokty na konci rovné stěny pod kupolí. Co s nimi, co s pásem na pouhé dva lokty? Když naopak udělám pásy dva, musely by být oba užší, tedy vlastně nižší, každý jenom tři lokty místo čtyř, ale to by nevypadalo vůbec dobře. Hlavně jde o to, že ve výšce se už stejně zdá být pás užší, než ve skutečnosti je, proto je nemožné, abych jej namaloval ještě užší. Mohl by být naopak širší, ale ne o celé dva lokty, šest loktů místo čtyř, to také nelze, to je příliš mnoho. Je to zapeklitá věc, pane, prázdné místo uprostřed na šest loktů! Proto také není ani celá kupole lodi ještě hotová, spodek chybí, neboť nevím přesně, v jaké výši ji zakončit a co bude pod ní, a tak…“

Nešťastný opat zmlkl a jenom jeho hbité prsty zaplétaly pestrý řemínkový opasek. Kníže Konrád zavřel oči, jak si v duchu vybavoval vnitřek znojemské kaple, pak je opět otevřel, ale než mohl promluvit, opat dodal:

„A přemalovávat moc nemohu ještě z jiného důvodu. Mám teď sice barev a všeho víc než potřebuji a tři pomocníky, ale jde o čas. Proto jsem hlavně přijel, abys pochopil, pane, že nemohu za tohoto stavu být hotov ke dni, který jsi stanovil, abys uvolil jej posunout. Když budu muset mnoho přemalovávat…“

„Nic nebudeš přemalovávat, Božetěchu, vůbec nic,“ skočil mu do řeči kníže Konrád, „nic, neboť i ty pochopíš, že tvoje těžkosti nejsou žádnou chybou v kompozici, nýbrž prstem Božím! Ale řekni mi ještě, co chceš vlastně malovat do toho prostředního místa, ať už to bude jeden široký pás nebo snad dva úzké?“

„To já, pane, také nevím,“ přiznal opat zkroušeně, „to přece hlavně záleží také od toho, jak budou vypadat ty pásy! Vždyť celá kompozice musí být uzavřenou jednotou, to vše musí být jedna harmonie, jak geometrie, tak i obsah malby, to přece víš…“

„Vím, právě že vím, a teď ti také povím, opate, co ještě chybí ve znojemské kapli; ale měj na paměti, že jde o Boží vnuknutí, ať se moc neulekneš!“

Božetěch se zarazil a podíval se na Konráda pohledem, ve kterém se mísily obavy se zvědavostí. Kníže se k němu naklonil:

„Když uděláš nad hotový pás se životem Panny Marie další pás, vysoký také čtyři lokty, zbydou dva lokty do začátku klenby, pravda?“

„Pravda,“ přisvědčil mnich, „tak tomu je, ale co dál?“

„A když nad tento pás uděláš ještě jeden, vysoký také přesně čtyři lokty, co se stane?“

Opat svraštil čelo a obočí, našpulil rty a podrbal se na tonzuře:

„Horní polovina tohoto pásu zasáhne do klenby.“

„Správně,“ odvětil kníže Konrád, „a co by to znamenalo? Zmenšila by se kupole o tolik, že by to bylo přespříliš nápadné? Nebo bys dokázal ukončit spodní části čtyř svatých Evangelistů a andělů cherubínů ne až ke konci klenby, kde přechází ve svislou zeď, ale o dva lokty výše?“

„To je velmi snadné,“ odvětil pomalu opat Božetěch a přimhouřil oči v přemýšlení, „ukončit svaté Evangelisty a cherubíny o dva lokty výše je maličkost, proč ne… To ani nemusím přemalovávat a plocha kupole je veliká, ta se tím zmenší jen nepatrně. Dobrá, tedy dva pásy stejné výšky jako doposud, celkem osm loktů. Prvních osm už máme, dohromady šestnáct loktů, a svislá zeď má čtrnáct, tedy dva lokty do kupole, to sedí. Ale co zamýšlíš, pane, do těchto dvou pásů? Já měl na mysli spíše už jenom jeden širší…“

„Poslyš dobře, příteli,“ pravil vážně kníže Konrád „Do spodního z těchto dvou pásů namaluješ příběh, podobný příběhu Panny Marie. Bude to rovněž příběh života, vlastně mnoha životů. Tam namaluješ příběh vzniku a pokračování našeho knížecího rodu, jak je zaznamenán od samého počátku!“

Opat Božetěch zůstal jako zkamenělý, nevěřícně zíral na knížete Konráda a vrtěl hlavou. Pak se rychle třikrát za sebou pokřižoval a sepnul ruce:

„Ale to přece nelze, pane! To nelze, to není v mé moci! Odpusť, ale to je neslýchané, aby v posvěcené kapli byli smrtelní lidé, to je holá nemožnost! I když jde o rod knížecí, této zemi už tři století panující, přece jenom, to nelze… To ne, pane. To nemohu a nesmím učinit, to je svatokrádežný čin, to na mně nesmíš žádat!“

Konrád tiše a vemlouvavě oponoval:

„Počkej ještě, opate, a vyslechni mne. Já tě nechci svádět k hříchu a vydávat tvou duši věčnému zatracení, ale pomni přece, že jde o Boží vnuknutí! Vždyť jak bych mohl já, muž v umění stavitelském a malířském tak neznalý, sám ze sebe připadnout na řešení, které tebe, mistra, tak trápilo? A já také ne z nějaké přemíry pýchy žádám od tebe takový čin, ale pro dobro nás všech, našeho rodu, všeho lidu, celé země! Sám víš, že hrozí bratrovražedná válka, můj bratr táhne proti mně s velikým vojskem, aby mne pokořil a možná i zahubil. Poprvé v dějinách této země bude stát nejen kníže proti knížeti, nejen bratr proti bratru, neboť to zde již bylo opakovaně, ale také země proti zemi, Čechy proti Moravě! Není to věc tak nebývalá, že omlouvá nebývalost toho, co po tobě žádám?“

„Co tedy vlastně žádáš, pane?“ zeptal se opat stejně tiše, jako by měl obavy z toho, co teď uslyší a s ním i Ten, který stejně ví vše. Kníže Konrád rozepjal ruce v gestu odevzdání se do vůle Boží:

„Abys vymaloval smír! Abys ukázal na příběhu našeho rodu, jak stály Čechy ne proti Moravě, ale vedle ní a s ní po boku. Že byly doby, kdy náš rod vládl všem v celé zemi bez rozdílu a země rozkvétala. Však kdo by to měl vědět lépe než ty?!“

Opat sklonil hlavu plnou starostí a váhavě přisvědčil:

„Je pravda, pane, že máme v našem klášteře vzácnou knihu, v níž je přesně sepsáno mnoho od počátku dějin vašeho knížecího rodu, neboť bez něj by nikdy nebylo této země a tohoto lidu. Nikdo ji také nezná tak dobře jako já, který do ní připisuje to, co se událo za našich životů. Je však něco jiného psát slova do knihy a něco jiného je vymalovat příběh do svatostánku, příběh smrtelných lidí... To nelze. Ne, pane, to není možné."

„A proč by nebylo, opate Božetěchu?“ otázal se trochu potměšile kníže. „Copak není nikde na světě něco podobného, obrazy smrtelných lidí ve svatostánku?“

„Máš jistě na mysli hlavní chrám křesťanstva v Římě, kde jsou svaté obrazy papežů, a vím rovněž o tom, že v některých jiných chrámech jsou celé řady obrazů svatých biskupů, ale…“

„Počkej, Božetěchu, zadrž,“ zarazil jej kníže Konrád, „a řekni mi upřímně – byli vskutku všichni ti zobrazení biskupové v těchto chrámech, ba i ta řada papežů v Římě, byli to opravdu všichni bez výjimky svatí mužové?“

Opat se celý nesvůj zavrtěl a začal se ošívat. Neřekl však nic, protože odpověď znal stejně dobře jako jeho protějšek, který se k němu naklonil, chytil jej za široký rukáv sutany a významně dodal:

„A řekni mi také, opate Božetěchu, zda není v mém rodě světec, který bezesporu může zdobit stěnu jakéhokoliv svatostánku?“

„Svatý Václav, patron a ochránce naší země,“ zamumlal Božetěch a pokřižoval se, „ano, to je pravda, ale…“

„A není tomu tak, Božetěchu, že odlesk tohoto světce padá tak trochu i na celý jeho rod? Není to přece jen něco jiného než malovat jakési smrtelníky, když namaluješ naše předky včetně světce Václava, a to z důvodů tak důležitých?“

Chudák opat seděl celý znejistělý a těžce vzdychal, takže se kníže rozhodl vynést svůj poslední trumf. Pravil pomalu a významně, odměřuje každé slovo:

„A pomni ještě něco, opate. Sám jsi řekl, že je něco jiného psát knihy a něco jiného vymalovat svatostánek. Je to pravda, ale není tomu tak, že knihu dosti snadno zničí oheň, voda, plíseň, nečistota, nepohoda? Přece víš, s jakou námahou nutno neustále opisovat a opisovat, jakou práci odvádějí skriptoria vašich klášterů, že bez této námahy by už snad ani nebylo knih? Tvá práce však, umění vepsané pevně barvou do stavby kaple, ta přetrvá věky! Celá staletí; ba možná ještě za tisíc let naši potomci uvidí tvé dílo v celé kráse a velebnosti…“

Opat Božetěch se zachvěl, jak mu při těch slovech přejel mráz po zádech. Vztáhl ruce před sebe, jako by se chtěl bránit pokušení, ale bylo vidět, že poslední slova na jeho duši hluboce zapůsobila.

„Apage satanas“, šeptal sice stále dokola, ale kníže Konrád pochopil, že v jeho příteli se cosi zlomilo. Neříkal proto už nic, jen trpělivě čekal. Po chvíli opat zastřeným hlasem pravil:

„Pane, kdybych nevěřil v Pána našeho a Spasitele Ježíše Krista, musel bych myslet, že mne tvými ústy pokouší ten věčný nepřítel lidstva, který se bojí pravého světla a nenávidí je. Boží milosrdenství je ale nezměrné a jestli ty vskutku myslíš, že pro blaho této země je to nutné, in extremis ultima ratio, pak tedy… Potom já se nesmím bránit, já pak musím svým dílem oběti přispět… A je-li to hřích, tedy za něj zaplatit pokáním a doufat v milost Boží a jeho odpuštění…“

Opat Božetěch trochu zaváhal a pak se svraštělým obočím dodal:

„Co ale, pane, bude, když biskup takto vyzdobenou kapli nevysvětí?“

„Vysvětí, určitě vysvětí, pro mír a pokoj oproti hrozící válce jak by nevysvětil? To už nech mé starosti… a doufejme ještě více starosti mého bratra krále. Snad Bůh dopřeje ve svém milosrdenství, o kterém mluvíš, že dojde zde před hradbami nejprve k jednání. Snad se mi podaří odvrátit mého bratra od jeho záměru a tvoje pomoc touto malbou by potom mohla být velice důležitá. O biskupův souhlas se proto jistě obávat nemusíš. A konečně, když biskup kapli nevysvětí, pak ty nebudeš mít vůbec žádný hřích, neboť potom by nebylo žádných smrtelníků ve svatostánku, jen v jakési stavbě…“

Tehdy se opat Božetěch poprvé trochu usmál:

„K tobě, pane, aby studenty na učení logiky a práva posílali, ale pravdu díš. Kdyby biskup kapli nevysvětil, nic se nestalo, a když vysvětí a požehná jí, pak…“

Zamyslel se a kníže Konrád cítil, jak v duši tohoto podivuhodného muže začíná opadat strach a zároveň klíčit touha a nadšení dostát tomuto svému novému a jedinečnému úkolu co nejlépe. Zasmál se proto s úlevou v srdci a otázal se:

„Řekni mi, Božetěchu, budeš potřebovat k malbě svou knihu?“

„Co pravíš, pane?“ vytrhl se mnich ze zamyšlení. „Jakou knihu? Myslíš starou kroniku o naší zemi a vašem knížecím rodě? Kdepak, vždyť ji znám nazpaměť do poslední tečky, tu k malbě nepotřebuji, jenom si musím rozvrhnout…“

A zadíval se tázavě na knížete Konráda:

„Počkej, pane, tys pravil ‚příběh vzniku a pokračování našeho knížecího rodu‘. To jest ovšem povolání Přemyslovo, vašeho prapředka, od pluhu na knížecí stolec a poté souvislá řada panovníků, ale kolik jich bude? Kdo všechno má být zobrazen a hlavně kým se ta řada ukončí? Já znám samozřejmě přesně celé pořadí, ale musím vědět, o kolik postav se celkem jedná, protože musím přesně rozvrhnout, kolik místa bude potřeba v řadě na jednu postavu. Na začátku bude ovšem třeba více místa na scénu povolání, ale potom přijdou vlastně už jenom jednotlivé postavy knížat… Je to tak přece?“

Opata se opět zmocnil vnitřní neklid, jako by celá ta záležitost nebyla ještě u konce. Úpěnlivě se zadíval na knížete Konráda, ten však mlčel jako hrob a jenom tiše přikývl. Božetěch začal tedy rychle počítat na prstech, potom se zamyslel a pravil:

„Nutno vyjít z délky obvodu kruhu. Průměr kaple je téměř přesně stejný jako výška svislé stěny, tedy čtrnáct loktů. To znamená, že obvod je o něco více než trojnásobek tohoto průměru, to by bylo dvaač-

tyřicet, řekněme celkem čtyřiačtyřicet loktů. Vchod do apsidy z toho zabírá šest loktů, zbývá osmatřicet na délku pásu. Když ukončím řadu svatým Václavem, který je v pořadí dvanáctý od prvého Přemysla, stačí mi na samotné postavy asi čtyřiadvacet loktů. Šířka pole na jednu postavu totiž nemůže být o moc více než dva lokty, je-li výška pásu čtyři lokty, čili zhruba polovina. Tak to vyžaduje proporce lidské postavy, šířka je rovna asi tak polovině výšky. Zbývá tedy ještě čtrnáct loktů a to je na scénu povolání od pluhu více než dost. Mohl bych ovšem začít už poselstvem, které povolání předcházelo. To bude asi to pravé… Musím si to vše velmi dobře rozmyslet a propočítat…“

Kníže Konrád se tvářil jako nevinnost sama a dělal, že vůbec neví, kam opat směřuje.

„Obdivuji tě, Božetěchu, jak umíš jenom tak z hlavy rychle počítat! Já jsem tu předtím, než jsi přišel, zkoušel ty vzdálenosti odměřovat kroky, ale k něčemu pořádnému ne a ne dojít…“

Opat však vůbec neposlouchal, jenom zíral na knížete a v očích mu klíčilo strašné podezření. Řešení celého problému řady postav už jej napadlo, ale bylo to tak troufale svatokrádežné, že si sám v duchu okamžitě zakázal na ně jenom pomyslit. Chtěl věřit, že se mýlí, ale v hloubi duše věděl, že se nemýlí, že jeho trápení ještě není konec, že to nejhorší teprve přijde. A zrovna tak věděl až v tom nejposlednějším záhybu své duše, že svůj úkol nakonec přesto provede, i kdyby jej měl stát život. Duši ne, tu by nedal za nic na světě, ale pouhý život? Proč ne, pro věc tak jedinečnou, tak nepředstavitelnou, tak strašlivou, tak nádhernou…!

Otřásl se, jako by se probudil ze sna:

„Pane, z mého předběžného propočtu vyplývá, že na řadu tvých předků až po svatého Václava jistě vystačí jeden pás. Ty jsi však hovořil o dvou pásech, z nichž ten horní má zasahovat dva lokty do klenby. Zapřísahám tě jménem Krista, abys mi prozradil, co se má nacházet v tom hořejším pásu!“

Kníže Konrád rázem zvážněl a v očích mu zajiskřilo tak, že opatem projel blesk strachu a pokory, protože náhle pocítil, co to znamená být Bohem vyvolen k panování a proto jiný než všichni ostatní lidé. Bezděky se zachvěl, ale věděl v té chvíli jasně, že ať bude kníže požadovat cokoliv, nebude moci odmítnout. Konrád se konečně nadechl a odpověděl, aniž by se mu pohnul ve tváři jediný sval:

„Opate Božetěchu, dá-li Bůh, tak do toho hořejšího pásu namaluješ a tím až do věčnosti zachováš svatou smlouvu knížat!“

KAPITOLA 6

ITALOVÈ

Šašek Janek patřil k pražskému hradu posledního desetiletí doby krále Vratislava zcela neodmyslitelně. Malinká postavička s velkou hlavou, často doprovázená obrovským psem, byla součástí zdejšího koloritu, veselé cinkání rolniček a zvonků šaškovské čapky jej doprovázelo na každém kroku a ohlašovalo jeho příchod. Jankův pestrý oblek, sešitý z desítek hadříků, byl všudypřítomný; v celém rozsáhlém areálu nebylo místečka, které by neznal jako svou vlastní kapsu. Často se odvažoval i do podhradí, chráněn podivuhodnou šaškovskou imunitou, všeobecnou oblíbeností a zejména věrným psím společníkem. Zajímal se o vše a o každého, věděl o každé maličkosti, která se právě přihodila kdekoliv na hradě, jeho znalosti a známosti byly příslovečné a také obávané. Jeho chytrost a obratnost byla všeobecně známá, stejně tak ovšem jeho zlomyslnost. Ale i velkorysost, protože mimo královských komnat s vysoce postaveným publikem válečníků a duchovních, v prostředí prostých bojovníků a služebnictva, kuchařů a pomocníků, byl trpaslík jiný. Dokázal sice být i zde zlomyslný, ba i zlý, ale jenom z odvety, z pomsty za příkoří, která se mu občas stala, když jeho malá postava svedla hrubce a nezdvořáky k posměškům nebo násilí.

U většiny lidí byl ale velice oblíbený, ba mnohde s radostí a úctou vítaný, protože uměl poradit a pomoci v mnohých těžkých chvílích jako

nikdo jiný. Po celém hradě se vedly nahlas nebo jen šeptem nesčetné a mnohdy neuvěřitelné řeči o jeho schopnostech: ví všechno, protože rozumí řeči zvířat a hlavně ptáků, umí být zároveň na několika různých místech a také se umí udělat neviditelným – to byly jen ty nejběžnější historky. V desítkách kapes, našitých zevně i zevnitř svého podivuhodného oblečku, skrýval nepředstavitelné množství věcí, kterými uměl vždy překvapit a okouzlit své okolí, především ovšem děti, které jej se směsí bázně a nábožné úcty poslouchaly jako všemocného bůžka. Právě těm totiž denně předváděl něco neuvěřitelného: jak někdo, kdo je stejně velký nebo dokonce ještě menší než ony, zná a umí takové věci, že budí úctu a bázeň dospělých mužů, dokonce vojáků a statečných bojovníků. Málo naplat, málokdo byl tak hloupý, aby nechtěl být zadobře se šaškem Jankem, a kdo měl to štěstí, že se mohl nazývat jeho přítelem, ten se nosil pyšně jako páv.

Trpaslík věděl o každém, zato ale o něm, o jeho osobě a životních osudech nevěděl nikdo nic. Mluvil jen málo a nikdy ne o sobě, vždy jenom o druhých. Svou náladu a své názory vyjadřoval velmi často jen nepřímo, v náznacích, hlavně svým chováním, jakousi pantomimou, kterou uměl skvěle přizpůsobit úrovni svých posluchačů a diváků, takže každý měl nevědomky pocit, jako by šašek „promlouval“ právě jenom k němu. Zrovna tak jedinečně uměl vždy vycítit okamžitý psychický stav svého okolí, na který zcela neomylně reagoval ať už tím, že vybičoval zábavu a veselí až ke ztřeštěnosti, nebo naopak náhle otočil vše v pravý opak. Uměl rozveselit smutné, ale také rázem zmrazit smích na rtech a v jediný okamžik nechat přejet po páteři ruku tak mrazivou, že se vlasy ježily hrůzou. K jeho přátelům patřil také královský kat Tyr, mlčenlivý zamračený silák, obávaná postava v kožené haleně. Ten bydlel se svými pomocníky v chatrči v nejzazším koutě hradeb, kam se neodvažovali nakouknout ani ti nejodvážnější uličníci z celého hradu, neboť se povídalo, že koho tam Tyr chytil, ten měl na vybranou jen ze dvou možností: buď se stal navždy dalším z jeho pomocníků, nebo jej už nikdy nikdo nespatřil.

Šašek Janek se potuluje po hradě, šmejdí neustále v každém zákoutí, chvíli je tam a chvíli onde, nikdo neví, za kterým rohem a ze které tmavé uličky se ozve cinkání rolniček jeho čapky, kterou nikdy nesundává a bez které si jej nikdo neumí představit. Tak je tomu i dnes, v poslední den měsíce června, kdy se na veliké pláni na protějším břehu Vltavy, která začíná hned jižně od židovské osady, řadí od včerejška shromažďované vojsko české země k odchodu na

Moravu. Po obou dřevěných mostech, z nichž jeden je postavený v řece tak, že využívá jejích ostrovů jižně od hradu, proudí nepřetržitě davy lidí, především ovšem vojska. Králova družina i jeho osobní stráž opouštějí rozsáhlý hradní areál a přidávají se k tisícům bojovníků českých rodů, kteří shromážděni na protějším břehu očekávají rozkazy k postupnému odchodu. Všude vládne nepopsatelný zmatek a obrovský rámus. Stovky vozů rachotí okovanými koly po nerovných a prašných kamenitých cestách a duní po dřevěných mostech, tisíce koňských podkov tlučou do kamene a dřeva. Všude cválají bojovníci s rozkazy od krále a jeho velitelů k hlavním předákům, desítky kramářů křičí a šermují rukama nad svým zbožím, hromadami zbroje, zbraněmi, štíty a koňskými postroji, tisíce zevlounů, známých a příbuzných bojovníků lemují cesty.

Pražský hrad se pomalu vyprazdňuje, neboť v tento den odchází se svým pánem nejenom jeho vojsko, ale také spousta služebnictva, kuchařů a pomocníků, zásobovačů a honáků dohlížejících na stáda koní, pohaněči mezků a mul naloženými zásobami i zbrojí, doprovod mnoha těžkých vozů, které ještě zbývají, přestože mnoho z této nejpomalejší součásti tažení je už několik dní na cestě pod ochranou jednotek královy družiny. Vojsko, a to i pěší jednotky, postupuje rychleji, a tak se cestou některé části znovu spojí, pomalejší zůstanou pozadu, rychlejší je předběhnou. Vozy z hradu vezou jen malou část zásob, nutných k takovému tažení, hlavní zásobování je už připraveno v cíli denních etap pochodu, rozvrženého na deset dní, popřípadě nocí, protože pro přílišné vedro je mnohdy lépe přes den odpočívat ve stínu a jít zato celou noc.

Sám král se svými nejbližšími, doprovázen také biskupem Kosmou, jeho služebníky a jeho ochrannou družinou, vyrazí až nazítří, obklopen svou tělesnou stráží, která tvoří závěr celé pochodové sestavy. Teď přehlíží na pláni svá vojska a určuje se Zderadem a nejbližšími veliteli pořadí pochodu. Jako první odešel během dopoledne Břetislav se svou dvoutisícovou družinou a za ním vyrazila první polovina družiny královy. Teď odcházejí postupně jednotky jednotlivých rodů pod svými předáky, hlavní pěší síla českého vojska. Na poslední zastávce před cílem, u Rosic, se má ještě připojit ta část moravských předáků, kteří stojí na straně českého krále.

Tento den rámusu a všeobecného zmatku byl darem pro spády šaška Janka, cítil se v něm jako ryba ve vodě. Potuloval se všude, ale centrem jeho zájmu byla věznice. Proplétal se po nádvoří mezi skupin-

ami bojovníků vězeňské stráže, kteří většinou také odcházeli s vojskem, jen malá část jich zůstávala na hradě. Panovala tu uvolněná nálada. Velitel osobní stráže Krása s hlavním královským žalářníkem Porejem měli totiž možnost důkladně probrat celou jednotku a rozhodnout z velké části podle toho, která služba se komu lépe zamlouvala; jen zřídka byli nuceni přikázat tomu nebo onomu bojovníkovi odejít s vojskem. Většina chtěla jít s výpravou docela ráda, především ti mladší, kteří se těšili na změnu, boj a dobrodružství, ti, kterým strážní služba v sevřených prostorách hradu byla často nudnou a jednotvárnou a jejich úkol dohlížet na vězně činností málo důstojnou. Zato někteří starší, a především ti, kterým stará zranění už nedovolovala účast v boji, zůstávali poblíž své rodiny, známých a kumpánů a přenechávali docela rádi nepohodlí a nebezpečí výpravy těm mladším a silnějším.

Porej se snažil smlouvat o každého vojáka, ale moc se mu to nedařilo. Rozhodný velitel vybíral bojové jednotky podle vlastního uvážení, a tak se Porej musel dívat se stále větším znepokojením, jak se hradní stráž neustále ztenčuje a její kvalita mizí. Když byli hotovi, dokonce se s Krásou pohádal. Obořil se na něj, že s několika starci a mladými mrzáky nebude králi hlídat celý hrad a ještě i věznici. Velitel se však jenom smál a neustoupil ani o krok, a tak se Porej vzdal a začal hledat řešení svých potíží jinde. Lámal si hlavu otázkou, jak to zařídit, aby toho bylo nadále na hlídání co možná nejméně. Nejprve si vytipoval několik zločinců s provinění tak lehkým, že je bude moci v příštích dnech na vlastní zodpovědnost propustit. Poté si nechal zavolat Tyra a když se podmračený a nemluvný kat dostavil, prošli spolu s písařem Krampusem spodní sklepení a vybrali všechny zločince, které bude možné co nejrychleji popravit. Byli to především všichni už odsouzení, ale s nimi se svezl i leckterý další ze zlodějů nebo násilníků, kteří měli tu smůlu, že jejich zmizení ze žaláře nepřinese pro jejich bezvýznamnost Porejovi žádné nepříjemnosti. Ušetřil vlastně pouze ty, jejichž příbuzní za ně často orodovali a nosili jim jídlo, ze kterého ovšem velká část zůstávala za drápy žalářníků, a potom ty, jejichž provinění byla buď malá, nebo tak nejistá, že tu byla reálná možnost jejich omilostnění. Soud teď bude sice zasedat méně, to Porej věděl, ale úplně se výkon spravedlnosti nezastavoval ani za královy nepřítomnosti. Tuto pakáž soudil stejně i tak většinou správce hradu Mečislav, který s výpravou nešel.

Kat sice mručel a mračil se nad takovým přírůstkem práce v příštích dnech, ale Porej si jej naklonil zvýšením odměny, kterou mu za tu námahu neváhal přislíbit. Tyr se s tím nakonec smířil, zvlášť když si uvědomil, že před nedávnem přibral několik mladých a nezkušených pomocníků, kterým několik intenzivních pracovních dnů jenom prospěje, zatímco ti pokročilejší budou moci ukázat svou zručnost a obratnost. Když kat s písařem odešli, Porej si trochu oddychl. Viděl, že jeho snaha je korunována úspěchem, protože tato akce téměř vyprázdní spodní patro vězení. Na druhé straně dobře věděl, že nepřítomnost krále a jeho vojska povede v příštích týdnech k rozbujení zločinu a jeho příjemně prázdné sklepení se začne znovu rychle naplňovat.

Poté se odebral do horního vězení, kde ovšem takový krátký a účinný proces nebyl možný. Zde by jen jediná předčasná poprava mohla mít pro něj nebetyčné následky, zde bylo nutné nalézt řešení jiné.

Když se šašek na svých toulkách hradem propletl skupinami bojovníků a došel až k věznici, byly zde práce na tomto řešení už v plném proudu. Hradní kovář s několika pomocníky měl na nádvoří před věznicí rozdělanou výheň a na schodech do sklepa panoval čilý ruch. Stráž vyváděla vězně z horního sklepa a kovář každému z nich zakovával pravou nohu hned nad kotníkem do těsného železného pouta, které nemělo žádný zámek nebo uzávěr. Byl to prostě pevný železný náramek s navařeným okem, od kterého vedl asi tři lokty dlouhý řetěz, zakončený opět o něco větším ocelovým kruhem. Vězni se většinou podávali trpně, jen někteří zuřili a nadávali Porejovi, který na všechno osobně dohlížel.

Když se jeden z čerstvě zakovaných vracel do sklepa, vydal se trpaslík za ním. Seskákal po schodech do prvního podzemního patra a octl se ve velké hlavní místnosti, rozdělené těžkou mříží na menší předsálí určené stráži a veliké vlastní vězení, kde se také pilně pracovalo. Do celé dlouhé boční zdi, před níž ležela nahromaděná sláma, sloužící vězňům za lůžko, zazdívala parta zedníků velké železné kruhy asi metr od sebe a jeden z kovářů tam zároveň natahoval těžký řetěz. Ten byl tak dlouhý, že sahal od zadního konce celé místnosti až dopředu, procházel mříží do jizby stráže a končil tam na přední zdi u těžkého železného kruhu v masivním zámku.

Celá konstrukce byla nad slunce jasnější. Žalářník Porej se obával nové situace, kdy oslabená stráž bude nucena uhlídat početné

osazenstvo veliké věznice, a tak si pomohl jinak. Protažením dlouhého řetězu všemi oky na zdi a zároveň oky na konci pout věznů bylo zaručeno, že každý z přikovaných měl volnost pohybu mezi dvěma kruhy na zdi a mohl také nerušeně ležet a spát. Žalářníci mohli samozřejmě ponechat komukoli volnost pohybu po celé místnosti za mříží, musel si ovšem nosit svůj přikovaný řetěz v ruce, pokud jej nechtěl s řinčením tahat po zemi za sebou. Trpaslík musel v duchu uznat, že si Porej pomohl chytře, a to za cenu jenom mírného zhoršení pohodlí vězňů. Všichni věděli moc dobře, že být zakován u zdi, mnohdy za krk a na krátkém řetěze, je zcela běžné, zatímco volný pohyb po velké místnosti je naopak velikým privilegiem.

Janek se ochomýtal po celém vězení, tam prohodil slovo se stráží, tam se zapitvořil na zedníky nebo kovářské pomocníky, tam se zase ušklíbl na nadávající vězně. Nakonec se přitočil k vyměřování dlouhého řetězu a pozorně sledoval, jak jej kovář zachycuje v kruhu na přední zdi velkým železným zámkem a z kapsy na prsou silné kožené zástěry pak vytahuje těžký klíč, kterým zkouší v zámku otáčet. Šlo to však jen ztěžka a se silným skřípěním, takže toho kovář zase nechal, klíč zastrčil zpět do kapsy a vydal se nahoru na dvůr pro nádobku s olejem. Trpaslík si zatím podrobně prohlížel vězení, především mříž, jejíž silné pruty stály tak hustě, že by se mezi nimi neprotáhl ani on. Místnost strážných před mříží byla jen spartánsky vybavena, ale proti samotnému vězení působila přepychově. Byly zde dvě jednoduché dřevěné pryčny, velká truhla a masivní stůl s lavicí u zadní zdi a několika stolicemi před ním. U boční zdi stál veliký dřevěný stojan na zbraně.

Zatímco se trpaslík proplétal mezi nábytkem, vrátil se do sklepa kovář a s ním tentokrát přišel i žalářník Porej. Šašek vesele cinkal rolničkami a producíroval se kolem mříže právě tak těsně, aby na něj vězni nemohli dosáhnout. Pitvořil se na ně, po očku však neustále sledoval vrchního žalářníka. Ten počkal, až kovář naolejuje zámky na kruhu k řetězu i na dveřích v mříži, a pak v obou zámcích vyzkoušel klíče, které mu podal jeho pomocník. Spokojeně plácl kováře po rameni, protože se teď otáčely zcela hladce a bez skřípání. Pomocník pak odešel a Janek s ním, koutkem oka však ještě ve dveřích zahlédl, jak Porej věší oba velké klíče na háky vedle vstupních dveří.

Zahloubán ve své myšlenky, loudal se šašek Janek pomalu přes nádvoří hradu, až došel k odlehlému křídlu skladů a hospodářských budov, vešel do temné chodby a začal stoupat po mnohých schodech

a prašných zákoutích. Šel pomalu a snažil se co nejméně cinkat svými proklatými rolničkami, až konečně dorazil na půdu. Bylo tam dost temno, a tak se proplétal labyrintem trámů, držících konstrukci střechy, až dorazil k dřevěné stěně, sestavené ze svislých prken. Sklonil se k zemi, odsunul dřevěný špalek, který tam stál, a zatlačil rukou na jedno širší prkno, které se navenek nijak neodlišovalo od ostatních. Pod tlakem jeho ruky však povolilo a tím se ve stěně otevřel ani ne půl metru vysoký úzký otvor, kterým hbitě proklouzl.

Když za sebou prkno zase zaklopil a narovnal se, stál v dosti prostorné místnosti. Vládla tu dokonalá tma, šašek však po paměti nahmatal žebřík, rychle po něm vyšplhal a jedním rázem otevřel malou dřevěnou okenici, která zde byla vsazena do střechy. Horké polední slunce vrazilo plnou silou do místnosti, až musel trpaslík přivřít oslněné oči. Slezl po žebříku dolů a s rozkoší se natáhl na měkkou postel, na níž měl několik polštářů nacpaných pravým peřím, které si sám naškubal z nakradené drůbeže. Něco jej však tlačilo, takže se opět posadil, rozvázal pečlivě utažené tkanice své šaškovské čapky a oba její postranní díly, spadající přes uši a tváře, odklopil nahoru. Pak zajel prstem pod okraj čepice, přičemž zároveň nadzvedl husté čupřiny černých vlasů, které nepořádně vylézaly zpod jejího okraje na všechny strany, a poté celou čepici i s vlasy stáhl dolů. Objevila se hlava holá tak, že ani nejdokonalejší pleš nemůže být tak hladká, neboť potahem trpaslíkovy lebky nebyla kůže, nýbrž tenká vrstva hladkého vaziva, která zůstává na hlavě po stažení skalpu. Janek sebral z police hadřík, namočil jej ve velkém vědru, kde měl pod poklicí trvalou zásobárnu čisté dešťové vody a pečlivě vytřel vnitřek své zvláštní paruky. Také hlavu si otřel vlhkým hadříkem a ještě trochu namazal jemným olejem, který měl na polici v bronzové nádobce.

Celá místnost byla plná pokladů. Bylo to trpaslíkovo království, kam se nemohl dostat nikdo jiný než on a odkud měl přístup ke světu, známý pouze jemu – přes střechy různých budov a jejich otvory, od větracích šachet přes odvaděče kouře až po různá okna, přes římsy, zdi a mnohde i šlahouny divokých popínavých rostlin, které pokrývaly stěny do mnohametrové výše. Na policích stály nesčetné nádoby s tekutým i pevným obsahem, především extrakty z rostlin nebo z jejích částí, sušené a drcené kořeny, stonky, semena a plody, vysušená nebo vycpaná zvířata, ale také podivuhodné množství knih. Kromě toho zde bylo mnoho šperků, drahých zbraní, především vykládaných a jemně cizelovaných dýk, různé kusy oděvu, spousta podivných

nástrojů a rozličných amuletů z kovu, dřeva i kamene, množství lidských kostí a několik čistých bílých lebek různé velikosti, od kojenecké až po lebku dospělého muže, a v neposlední řadě i pořádný kožený měšec napěchovaný stříbrem a četnými menšími mincemi.

Trpaslík měl pochopitelně svou komoru v té části paláce, kde se nacházely komnaty knížecí rodiny; byl to jakýsi oficiální služební byt jednoho z mnoha významnějších královských služebníků. O tomto příbytku každý věděl, že je chráněn jeho věrným psím společníkem. Avšak zde, ve svém tajném útulku na nejzazší půdě, který objevil a kultivoval už celé roky neúnavnou prací, kde střádal vše, co mělo zůstat utajeno ostatním, byl ve svém soukromí. Zde byl skutečně doma. Toto místo, zvláště když bylo tak teple prosluněné jako tohoto dne, mu vynahrazovalo jeho ztracený domov, jeho zářivou, voňavou, milovanou Itálii, na kterou nikdy nezapomínal a do které se stále toužil jednou navrátit. A zde, na půdě, ne sice v komůrce, do které se nemohl dostat nikdo kromě něj, ale před ní, za labyrintem chodeb a trámů, se také často setkával s nejlepším přítelem, kterého v této nehostinné a studené severní zemi s jejími hrubými lidmi měl. S druhem, se kterým mohl promlouvat zpěvavou řečí své domoviny, se kterým si však rozuměl i z jiných důvodů.

Janek se na lůžku napřímil a poslouchal opatrný šramot blížících se kroků. Počkal na smluvené trojí zaškrábání za dřevěnou stěnou, pak rychle vstal a natáhl si na holou lebku jemnou čepičku z měkké látky. Prolezl opět z komůrky malými dvířky a ponechal je otevřená, takže jimi na půdu padal silný proud světla. Když se postavil, stál před ním muž jen o málo větší než on sám, s podobně velkou hlavou, posazenou výrazně dopředu na hrbem znetvořených zádech, s jemnou a bledou tváří lemovanou dlouhými černými vlasy, s tmavýma očima a tenkými rty, orámovanými úzkou černou bradkou. Hrbáč, asi pětatřicetiletý muž v tmavých šatech bez ozdob, jen s prostou dýkou u pasu, roztáhl paže a oba muži se objali a políbili na obě tváře. Pak se posadili na mohutný trám naproti sobě a trpaslík pravil zpěvavou italštinou:

„Vítám tě, Donicio, příteli a bratře, jsem tak rád, že tě opět mohu uvidět ve své opuštěnosti a ve svém stesku! Jsem rád, že přicházíš, protože vím, že zítra odjíždíš, že musíš doprovodit krále, který se bez svého medika nehne ani na krok. Povídej, co se událo, co se ti přihodilo za poslední týden, ale nejprve mi řekni, chceš-li vína nebo medoviny; mám zde obojí. Není toho mnoho, nechce se mi sem

nahoru tahat zásoby pití, kterého mám všude dole, co hrdlo ráčí, ale s tebou chci teď vypít kalíšek nebo dva na rozloučenou.“

Hrbáč se usmál:

„Velmi rád se s tebou vína napiji, bratře Giovanni, velmi rád, ale ještě větší rozkoší je mi s tebou hovořit. Věru, vždy znovu užasnu, neboť tolik roků už jsi v této barbarské zemi, ale když tě slyším, jako bych byl v tom okamžení v Římě…“

Trpaslík se jako lasička protáhl otvorem a v okamžiku se vrátil se dvěma zlatými poháry, za které by se nemusela stydět ani královská tabule – však z ní také pocházely – a baňatou lahví z tustého benátského skla. Mistr Donicio se díval se zalíbením na ty vzácnosti, ale nedivil se, znal dobře svého přítele a jeho spády. Ten nalil vína, oba se s chutí napili a Janek pravil:

„Však rodná řeč, jak jsme ji od matky slyšeli, v nás zůstává navždy. Myslíš, příteli, že okamžitě neslyším, jenom co ústa otevřeš, že jsi z Benátek?“

„Pravdu díš…“ odpověděl Donicio a postavil opatrně svůj pohár s vínem na trám, „ale je to nesmírně zajímavé, co říkáš. Nemusí to být totiž vždy matka, která na dítě mluví a to se potom naučí její řeč jako svoji. To tak není, jak mnozí hloupí lidé myslí, že děti vše po krvi svých rodičů mají, tak to není! Něco mají, něco nemají a nikdo neví, proč tomu tak je. Ty víš, že jsem přečetl množství knih, skoro tolik co ty, příteli, ale více než všechny knihy mne zajímá to, čeho se v nich dočíst nelze. To, co je zde všude okolo nás a co nelze z knih a jejich moudrostí vysvětlit. Ty pravíš, že dítě řečí své matky hovoří, ale není tomu tak vždy a já ti o tom něco povím.

Jak víš, můj otec mnohokrát vypravil koráby na dalekou cestu přes moře a často se i sám těch plaveb zúčastnil. Byl až v zemi Turků, mnohokrát byl v Sýrii nebo ve Svaté zemi. Jednou, je tomu už mnoho let, přivezl z jedné cesty do Egypta mé matce darem dítě, úplně černé jako smůla, z národa, co přebývá daleko na jih od pobřeží egyptského až za velikou pouští. Byla to malá holčička, jen několik měsíců tenkrát stará, sirotek, neboť matka jí zemřela, ještě než ji na trhu v Alexandrii stačili prodat. Můj otec ji koupil a přivezl jako dárek matce. Ta si dívku oblíbila a měla ji odmalička u sebe, skoro jako by to moje a mých sourozenců sestra byla, i když jenom otrokyně, a tak vyrůstala s námi. A víš, Giovanni – však jsem ji jen před pár lety viděl, když jsem byl naposledy doma v Benátkách – víš ty, jak ona dnes, kdy je jí asi patnáct jar, mluví?“

Janek jenom zavrtěl hlavou a Donicio významně dokončil:

„Ona mluví úplně stejně benátsky jako já nebo moje sestry! Úplně navlas tak, takže když zavřeš oči, řekl bys, že je to vážená dcera z domu bohatého patricije a ne černá otrokyně. Jak je to možné? Jak to, že nemluví svou rodnou řečí, když se přece narodila kdesi hluboko v Africe? Tam měla svou matku a otce, je krev jejich krve, vypadá jako oni, ale když jsem na ni naléhal, aby mi něco řekla africky, tak tvrdila, že neumí, že to nejde. Nevím, jestli jí mohu věřit, jestli to jenom nezapírá, ale přísahala při spáse své duše, že prý neumí. Není to zvláštní?“

„Je,“ zakýval trpaslík hlavou v hlubokém zamyšlení, „vše, co vidíme nebo i nevidíme okolo nás, je strašně zvláštní; v každé maličkosti, v každé mouše, ba zrnku prachu je samé tajemství. Minulé zimy bylo, jak si vzpomeneš, dost sněhu, tak jsem si jednou zrána vzal stříbrné zrcadlo ven a když se ochladilo, nechal jsem na ně padat veliké vločky. To je u nás v Římě vzácnost, sníh… Zato mám, jak víš, ještě z domova to vzácné vypouklé sklíčko, které všechno tak zázračně zvětšuje, a tak jsem je chytal a pak dlouho zblízka pozoroval. Představ si, že ani dvě ty vločky nejsou stejné! Každá je jiná! Hloupí lidé by řekli, co na tom je, takový kousek čehosi, když roztaje, zůstane mokrý flíček, ale to je přece úžasné tajemství! Kolik padá vloček za jedinou noc jenom na tento hrad, za všechny noci jedné zimy, na celou zemi, na celý svět, za všechny zimy od počátku světa!? Jak je toto možné!? Já jsem to dlouho pozoroval, mnoho hodin v různé dny, až jsem celý promrzl, ale dvě stejné jsem myslím nenašel. Kolik to musí být vzorů, ale hlavně proč? Proč je tomu tak, k čemu? Proč tolik vzorů, vždyť by se nic nestalo, kdyby Bůh, který stvořil vše, býval stvořil také všechny vločky sněhu stejné. Až mi hlava třeští, když na to jenom pomyslím…“

Oba se v zamyšlení odmlčeli a pak se šašek Janek zeptal:

„Co říkáš, příteli, na můj poslední dar? Prohlédl sis ruku?“

Medikus si vzrušením až poposedl:

„Prohlédl, a jak! Několik dní jsem nad ní strávil, než se začala příliš rozkládat, přestože jsem ji balil do plátna namočeného v octě s trochou oleje. Co jenom bych za to dal, kdybych objevil, jak to zařídit, aby se daly mrtvé kusy déle uchovat. Už jsem zkoušel všechno možné, ale nic nepomáhá. Nejlépe je úplně to vysušit, vyudit, ale potom je vše tak tvrdě spečené, že se zase nedá nic poznat. Ale přesto, ruku jsem si prohlédl tak pečlivě, jak to jenom šlo. Nejdříve jsem pomalu stahoval kůži, na hřbetě to jde lépe, na dlani hůře a na prstech vůbec nejhůře. Potom jsem odškrabával to pod kůží a sledoval takové malé červené

pruhy masa, jak se táhnou mezi různými kostmi. To si neumíš představit, příteli Giovanni, kolik jich je! Nejméně dvacet, na jediné ruce! A jak jsou jemné! Končí většinou v takových tenkých bílých nitích a ty se pevně napojují na kosti. Těch nití je ale v ruce ještě víc než oněch pruhů masa, i silnějších. Jsou jako šlachy ze zvířat…, úplně stejné vlastně, i když je hřích si to myslet. Ty probíhají rukou až úplně na konec prstů a tam se napojují na kost pod takovým pevným očkem. Mám za to, že asi vedou od větších kusů masa z paže, ale přesně to nevím. Potřeboval bych příště celou paži. Giovanni, myslíš že mi ji budeš moci opatřit?“

„Určitě,“ pokýval hlavou Janek, „v příštích dnech se bude hodně popravovat a Tyr na nějakou tu mrtvolu nehledí. Ale ty musíš odejít s králem na Moravu a než se vrátíš, tak se všechno zkazí a rozpadne…“

„Víš, příteli,“ upřel Donicio vášnivé tmavé oči na svého společníkam „já jsem tomu nikdy nechtěl věřit, že člověk má takovou podobnost se zvířaty! Vždyť přece člověk je jedinečné stvoření k obrazu Božímu… Ale když jsem studoval v Salernu, projížděl tam tehdy jakýsi věhlasný medikus až ze země anglické, vracel se domů. Účastnil se krátce našich přednášek, poslouchal a moc nemluvil, ale večer posledního dne, než pak odjel, jsem s ním byl popíjet vína a trochu za holkama. Měl moc rád veselení s děvkami, mohl jich mít i několik za sebou za jednu noc a naše Italky se mu velice líbily. Trochu se napil přes míru a ráno, než nadobro odjel, mi vyprávěl o samotě něco, co jsem měl tehdy za hloupý žvást, pitomou pohádku. Nikdy jsem to ani tobě neříkal, protože, protože…“ a mistr Donicio se pokradmu rozhlédl i na opuštěné půdě pražského hradu, „protože jestli je to žvást, nestojí to za to, ale jestli není… jestli není… pak Giovanni… pak je to velice nebezpečné!“

Královský medikus Donicio se pokřižoval.

„On mi prozradil, že byl mnoho let v cizině, ale nejen ve Svaté zemi nebo v Africe, ale mnohem dál. Byl ve vzdálené východní zemi, až za zemí tureckou, kde prý studoval lékařské umění u mistrů tak věhlasných, že nám se o tom ani nesní!“

Trpaslík se pohrdavě usmál:

„To jistě lhal, to není možné. Přece víš, že jsou to pohanské země, kde vzývají falešného proroka. Pro našince není možné se tam vůbec dostat, snad leda jako otrok, ale ne tam studovat!“

Donicio jej však uchopil za ruku a významně pravil:

„Máš pravdu, příteli, ale počkej, to není vše. To jsem mu sám hned namítl, ale víš, co on udělal? Spustil na mě náhle řečí, kterou jsem nikdy neslyšel. On uměl kromě své barbarské mateřštiny nejen latinsky a řecky jako my dva, ale mluvil také jednak hebrejsky, to jest řečí Židů, se kterými se hodně stýkal v Londýně a Paříži. Znáš ten krysí pronárod, ani tady v Praze jich není málo, oni jsou rozlezlí po celé dálavě světa. Víš ty, co on pak udělal? Šel, jako by byl jeden z nich, z těchto Židů, až do oné daleké východní země, naučil se tam i její řeč a roky tam pak studoval! Oni tam sice nás, děti pravého Boha křesťanského Ježíše Krista, nenávidí, to máš pravdu, ale Židy tam občas studovat se svými nechají. A on toho za Žida přestrojen celé roky využíval!“

„Za to jej Pán potrestá,“ prohlásil střízlivě šašek Janek a pokřižoval se, ale Donicio jenom potřásl hlavou:

„To může být, sám si to před Pánem zodpoví, ale víš, co mi ještě řekl? Že tam v té východní zemi mají proto tak vynikající učence, lékaře a filozofy, protože nejen studují z moudrých knih, ale také pozorují, zkoumají a porovnávají život kolem sebe. Dokonce studují celé lidské mrtvoly, rozumíš, kousek po kousku rozřezávají a vevnitř studují…“

„To není možná,“ hlesl v největším údivu trpaslík, „a to ten muž… on se něčeho takového také zúčastnil?“

„Určitě,“ pokýval hlavou Donicio, „myslím, že zcela jistě. Nechtěl mi to ovšem říct, natolik se bál, ale myslím, že určitě. Giovanni, příteli milý, on toho věděl tolik, tak neuvěřitelně mnoho, že my dva si to ani neumíme přestavit a prostí normální lidé ani ve snu netuší, že něco takového vůbec je!“

Znovu se odmlčel a pak se na svého společníka usmál:

„Víš, bratře můj, já od určité doby proto už nevěřím, že člověk je tak jedinečné stvoření. Minule jsem byl v paláci, když trnula králi zase ruka, abych mu dal léky. Zrovna odtamud odcházel ranhojič a nesl nohu. Musel ji uříznout jednomu vozkovi, protože se mu na ni na nádvoří převalil těžký vůz a celou mu ji rozdrtil. Dal jsem mu minci a on mi tu nohu přenechal, byla uříznutá tadyhle…“ ukázal si na polovinu stehna, „a i když bylo maso rozdrceno a také kosti polámány, to místo tady uprostřed, kde se to hýbe, to bylo celkem neporušené. Víš, co jsem udělal? Otevřel jsem to ostrým nožem a pořádně prohlédl, a to neuvěříš, co jsem zjistil!“

Když trpaslík zavrtěl hlavou, zeptal se jej:

„Všiml sis někdy, když jíš husí nebo králičí stehno, jak jsou ty dvě kosti spojené? Tak já ti to povím: ta horní kost má dole takou kulatou jako hlavu a vršek té spodní kosti je jako vyhloubená miska, ale to není všechno. Mezi nimi jsou vložené dvě takové jakoby vložky, takové na okraji silnější a uprostřed tenčí plátky. Jeden plátek je vlevo a jeden vpravo a mezi nimi jsou zase takové dvě pevné nitě, co spojují ty dvě kosti odshora dolů a přitom se kříží.“

„A co má být, příteli, co je na tom?“ zeptal se udiveně Janek.

„To je na tom, že u člověka je to úplně přesně stejně tak! Je to tam jenom trochu větší, takže ty nitě jsou spíše jako šňůrky, a také je vše krásnější, jako vymodelované, však to musí u člověka být nejkrásnější. Ale věř tomu, že i ty máš asi v noze zrovna tak dva plátky a dvě šňůrky, co se kříží. Úplně stejně jako husa nebo králík, Giovanni, husa a králík, jen si to považ…“ a mistr Donicio se začal od plic smát a smál se čím dál víc, když viděl svého malého přítele, jak si nedůvěřivě prohlíží nejdříve pravou a potom levou nohu a opatrně je obě krčí a natahuje, jako by se obával, že se mu hnedle zaseknou. Nakonec se Janek začal smát také, a tak oba krčili a natahovali nohy jako dva blázni a smáli se, až jim tekly slzy z očí. Když se trochu uklidnili, nalili si znovu vína ze skleněné láhve:

„To je dobré, ne? Co říkáš, příteli?“ promluvil opět medikus. „Nejen ty a já, ale i biskup, papež a král téhle země mají ty stejné plátky mezi kostmi a ty stejné šňůrky křížem jako poslední house, co někde zobe na dvorku. No není to k popukání?“

„Je, ale když už jsi, příteli Donicio, u krále téhle země, mohl bys mi prozradit něco o tom jeho trnutí ruky? Je to vážná choroba, nebo co to vlastně znamená?“

Medikus si prohrábl vlasy a uhladil bradku:

„Těžko říci, Giovanni, těžko říci, ale je to docela možné. Proč se však ptáš?“

„Proč se ptám?“ užasl Janek a zakroutil nevěřícně hlavou. „Ty se ptáš, bratře Donicio, proč se ptám? Ty nevíš, jak je nesmírně důležité, jestli je panovník zdráv, nebo nemocen, kdy zemře a jak? To je vždy velmi důležité, a v téhle zemi to právě teď může být navýsost důležité! Přestaň mne napínat a rychle vyjev pravdu. Co víš o králově nemoci?!“

Medikus pokrčil rameny a svraštil obočí:

„Inu, když jenom občas trne ruka, to by samo o sobě ještě nemuselo být znamením vážné nemoci, ale ono je to horší. Jednak to pomalu postupuje. Král mi sám řekl, že to byly nejprve jenom prsty, teď

už je to ruka až po loket a začíná i rameno. A za další to není všechno, občas totiž jako by také hůře viděl a bolí jej hlava. Mé léky mu mnoho nepomáhají, zato ale víno, alespoň si to král myslí…“

„A co to znamená?“ vyhrkl netrpělivě šašek. „Co s ním bude dál?“

„Někdy se tak ohlašuje úplné náhlé ochrnutí, paralýza,“ pravil zamyšleně lékař, „ale říkám ti, že to nemusí být. Tehdy to postupuje většinou ještě mnohem rychleji. Zmrtví ruka, pak noha, vždycky ta na té stejné straně jako ruka. To je zajímavé, nikdy na opačné, ale proč tomu tak je, nikdo neví. Pak klesne hlava a celý člověk. Většinou umře, ale někdy taky ne. Ochrne sice, mnohdy ani slovo mluvit nemůže, ale žije dál, celé týdny i měsíce, někdy dokonce roky. U krále to jde velice pomalu, ale je to podobné. Jestli mu někdy zmrtví ještě také noha, tak jej asi potom zasáhne i tato paralýza.“

„Znamená to, že by také mohl náhle umřít?“ zeptal se trpaslík a Donicio vážně přisvědčil:

„Kdykoliv, zničehonic. Často při námaze, při cvičení ve zbroji nebo když vyskočí na koně. Nevím proč, ale často je to tak. Pokud vím, má to také v rodě. Jeho otec Břetislav prý několik dní před smrtí ochrnul a stejně tak i praděd Boleslav. Ten prý dokonce po ochrnutí žil ještě několik roků. Je tomu sice už skoro sto let, ale zde v Praze se to ví, vyprávěli mi to klerikové z proboštství. Také nevím proč, ale tahle paralýza je často v určitém rodě více k zastižení než v jiném. To je i v Benátkách dobře známo a potvrdili mi to i mistři lékaři v Salernu. Navíc je nápadné, že jsou tak potrefeni častěji lidé bohatší, výše postavení, nezřídka dokonce vládnoucí rody, jen málokdy chuďasi.“

Trpaslík pozorně naslouchal. Vtom se plácl malou ručkou do čela a zvolal:

„Donicio, příteli můj, vždyť já něco nutně potřebuji, totiž radu nebo i pomoc z tvé divotvorné kuchyně!“

Medikus se pobaveně usmál:

„Jaký chceš zase vyvést povedený kousek?“

„Povedený, věru že povedený,“ procedil skrze zuby trpaslík a v očkách mu zle zajiskřilo, „já jim tu předvedu takový kousek, že na to nikdy nezapomenou. Věřil bys, co se mi přihodilo onehdá, když král vyhlásil tažení? Můj starý nepřítel Zderad se mi pomstil za to, že jsem jej při hostině vystavil posměchu. Zastihl mne příštího dne bez mého Cata o samotě s spráskal mě bičem. Ten odporný pohan, ale já mu to nedaruju!“

„Proč jsi…“ začal Donicio, ale nestačil ani dokončit větu.

„Proč jsem si nestěžoval u krále, chceš říct? Na Zderada si u krále stěžovat nelze, jen by se mi vysmál. Jinak mne před zvůlí chrání, ale toho by nechal udělat vše, co zamýšlí, jako… jako už jednou nechal…“ odmlčel se trpaslík a poškrábal se na své holé lebce. „Ale já si poradím sám. Teď táhnou pryč, zůstane tu jenom malá část stráže, mrzáci a nemocní a já jim provedu takový kousek, že na to nikdy nezapomenou. Potřebuji k tomu ale tvou radu, možná i pomoc.“

Když viděl, že přítel napjatě poslouchá, naklonil se k němu a tiše se zeptal:

„Je možno namíchat takový lektvar, aby ten, kdo jej okusí, zároveň spal a také nespal?“

Medikus přimhouřil oči a bylo vidět, že neobvyklá otázka jej zaujala. Pohladil si v zamyšlení bradku:

„Jestli ti dobře rozumím, máš na mysli takovou věc, že někdo vypadá, jako by slyšel a viděl vše, co se kolem něj děje, ale přitom sní. Vidí tedy a slyší jen to, co je v jeho snu, co může vidět a slyšet jenom on sám a nikdo jiný. Je to tak?“

Janek horlivě přikyvoval a Donicio se hluboce zamyslel:

„Základní ingredience budou tři. Prášek z černého námelu, co roste na obilí, prášek ze sušených hub, co mají červené klobouky s bílými skvrnami a šťáva z nezralých makovic. K tomu ještě pár přídavků, ale neradil bych ti, abys to sám zkoušel namíchat!“

„Proč ne?“ zeptal se šašek, ale odpověď si mohl snadno domyslet.

„Protože jednak je velice těžké strefit správnou dávku od každé ingredience do směsi a jednak také celkovou dávku dotyčné osobě. Když jí dáš málo, nestane se nic, a když jen o trochu více, než je nutno, tak je po ní…“

„Donicio, příteli milý, bratře, udělej mi ten přípravek, moc tě prosím!“ sepjal Janek ruce, „já ti za to dám, co si jenom řekneš! Chceš peníze, šperky, nebo jinou vzácnost? Jen si řekni! Nebo snad chceš holky? Já ti opatřím, jakou budeš chtít, a můžeš si s ní dělat, co budeš chtít. Třeba i dvě, chceš?“

Medikus povstal z trámu, zasmál se a zavrtěl hlavou, pak rozpřáhl náruč a šaška vřele objal.

„Giovanni, příteli, proč bych to pro tebe neudělal? Udělám a ani mne nenapadne se ptát, na co ten elixír potřebuješ.“

Podíval se na Janka, ten zčervenal, ale neřekl nic. Plácl jej tedy po rameni, že trpaslík jenom poskočil a dodal:

„A co se týče odměny, s tím si hlavu nedělej, však už vím, co mi za to dáš. Kdepak holky, těch já můžu sám mít, kolik chci, ani nevíš, jak na tohle berou," pootočil se trochu a ukázal na svůj hrb, „a když potom uvidí, co na ně čeká tady…" a chytil se bez okolků za přirození, „ó jéje, jak ty jenom vzdychají a potom ječí rozkoší, jako by je zařezával. Kdepak, slovanské holky jsou tak veselé! Jenom proto jsem tady v té barbárii rád, jenom proto, to mi věř, ale od tebe bych chtěl něco jiného. Napřed mi však pověz, kolik té látky potřebuješ?"

Trpaslík svraštil obočí a poškrábal se na holé hlavě:

„Tak asi pro pět mužů."

Donicio spokojeně kývl:

„Dobrá, to není mnoho. Během noci to udělám a ráno to dostaneš, než s králem odtáhneme, však budeš u toho. Bude to malá nádobka a bude ti stačit jen několik kapek, nejlépe do vína nebo medoviny, kolik přesně, to ti řeknu až ráno. To množství ti jistě vystačí, ale s časem se bude účinek zmenšovat. Kdybys to nepoužil hned, tak za každý uplynulý týden přidej jednu kapku. Budeš si to pamatovat?"

Janek horlivě přikyvoval. Když se Donicio odmlčel, zeptal se ho ještě:

„A co si budeš přát, příteli? Pověz mi to prosím, ať se můžu připravit!"

„Opatříš mi od kata celou mrtvolu," odvětil Donicio se zalíbením, „celou, rozumíš? Už mám dost jenom rukou a nohou, chci vidět všechno, a v klidu. Já teď jedu s králem tam, kde budou bitvy, kde vždycky mohu docela dobře zkoumat zabité, různé rány, i části vnitřností, ale to není ono. Nemám na to ani dost klidu, ani času, ani místa, a teď v létě se musí mrtvoly rychle pohřbívat. Já bych chtěl v klidu prozkoumat každou maličkost, rozumíš, Giovanni, každou! To jsou tajemství, za která bych dal život! Nikdo se to nesmí dozvědět, to víš, ale tobě věřím jako sobě. Dokážeš ji opatřit?"

Janek přisvědčil:

„Určitě, bratře, určitě, i nějaký klidný koutek ti najdu. Nikdo nebude nic tušit, ani kat ne, on moc rozumu nepobral, a hlavně se nestará, o co nemusí. Děkuji ti, Donicio, mnohokrát ti děkuji!"

„To je maličkost, příteli," opáčil medikus a začal se sbírat, „já naopak děkuji tobě. Víš, co mne napadlo, když jsem pozoroval podrobně tu ruku? Jsou v ní zrovna takové dráhy, co v nich teče krev, jako v krku nebo v paži a v noze. Víš, že když se setne hlava nebo když se usekne ruka nebo noha, tak krev stříká z takových dírek. Jenomže ty

dírky jsou vlastně takové rourky, takové dráhy, různě silné, to už vím. V ruce jsou ty rourky také, jenom jsou mnohem užší, ale v prstech se ztrácejí a já nevím kam. Všiml sis jistě také, že když krev stříká, tak je jasně červená, ale když řízneš a krev jenom teče, tak je tmavší, jakoby hustší. Chtěl bych vědět proč…“ uchopil se opět za svou dlouhou bradku, „a také kam se ztrácejí ty rourky v prstech; přece krev až z konce prstu také teče, když se řízneš nožem. Je to úžasná záhada. Víš, Giovanni,“ naklonil se důvěrně k příteli, „já bych chtěl tajně sepsat všechno, co sám v mrtvolách vidím, protože to v žádné knize nestojí, v žádné, kterou znám. Ty jsi tenkrát v Římě přečetl mnoho knih, to vím. Četl jsi snad v jediné něco takového?“

Trpaslík zavrtěl hlavou:

„Ne, příteli, nečetl, a že je v papežské knihovně nějakých knih…“

„Tak vidíš,“ zakončil Donicio spokojeně. Oba přátelé se znovu objali a obřadně políbili na obě tváře a pak se medikus pomalu vydal z půdy dolů. Janek prolezl zpět do své komůrky a počkal dobrou hodinu, aby si nikdo nemohl povšimnout, že oba vycházejí ze stejného místa. Pak si sundal lehkou čepičku a natáhl si opět svou šaškovskou čapku s nenáviděnými rolničkami. Pečlivě načechral bohaté kadeře vlasů, které lezly zpod okraje, sklopil boční přiléhavé díly, zavázal je pevně pod bradou a ještě omotal šňůrkou několikrát okolo krku. Potom zavřel stropní padací okno a když se v nastalé tmě trochu rozkoukal, vylezl z tajné komory zase na půdu a slezl zpět stejnou cestou, kterou předtím přišel. Kudy šel, tudy se na všechny vesele pitvořil, ale všude vládl takový zmatek a shon, že si jej nikdo ani pořádně nevšímal. Spokojeně se pochechtávaje dorazil konečně do své komory v křídle pro sloužící nedaleko královych komnat, kde ho jeho nerozlučný přítel radostí málem porazil.

KAPITOLA 7

Odchody

Příštího dne probudil Janka hluk z nádvoří hradu už brzy zrána. Sbírala se králova osobní stráž se zbytkem jeho družiny, sloužící chystali muly a tažné koně pro vozy nejvyššího panstva, jež mělo dnes vytáhnout za vojskem. Od protilehlého paláce se přidávali bojovníci biskupovy družiny a chystali pohodlné vozy pro svého pána, který doprovázen kanovníkem Kosmou, kapitulním proboštem Markem a břevnovským opatem Klementem odcházel se svým panovníkem. Také sluhové královny Svatavy chystali vozy pro svou paní, která, obklopena mladšími dámami, se rovněž účastnila tažení. Neočekávaly ji ovšem polní podmínky při obléhání brněnského hradu, nýbrž pohodlné jizby rajhradského kláštera, jehož mniši pod svým proboštem Vilémem již připravovali vše potřebné k přijetí vzácné návštěvy i svého představeného, opata břevnovského.

Trpaslík se rychle navlékl do pestrého obleku, sebral psa a vyšel s ním mezi hospodářské budovy a dále na volné prostranství hradního nádvoří. Zatímco Cato pobíhal a očichával každý kámen, loudal se Janek mezi vším tím shonem a hlukem a rozhlížel se na všechny strany, až došel do centra dění. Sluhové sice vedli pro královnu a její dámy lehké klusáky s sebou, ale vzhledem k dlouhému a namáhavému pochodu byly pro ně ve středu pochodové formace soustředěny pohodlně vybavené kryté těžké vozy, jako také pro všechny duchovní.

Kanovník Kosmas, statný, asi pětačtyřicetiletý muž s velkou zpocenou pleší a chytrýma očkama v zarudlém obličeji, právě pomáhal na vůz svému představenému. Přestože biskup téhož jména byl nejen o několik roků mladší, ale také podstatně štíhlejší a pohyblivější, pomáhal mu jeho kanovník, poradce a zapisovatel ochotně do korby vozu, aby se pak s hlasitým funěním vyšplhal za ním. Oba Němci, dlouhý, suchý a nemluvný opat Klement a starý, velmi vzdělaný a jako významný učenec všemi ctěný probošt Marek s dlouhými bílými vlasy, které mu spadaly až na ramena zpod okraje nízké černé čapky, se usadili do druhého vozu. Těžcí valaši za práskání bičů zabrali a oba vozy doprovázené biskupovou družinou se rozjely na první denní pochod, jehož cílem byl hrad Škvorec, sídlo předáka Bora z rodu Alešova, věrného a oddaného příznivce krále Vratislava.

Poznenáhlu začaly do ještě příjemně chladného vzduchu vycházet dámy, až se objevila v doprovodu Krasavy a Vlasty sama královna Svatava. Sluhové jí pomohli do vozu, avšak její dívky v pevných cestovních šatech zesílených kůží usedly na lehké koníky a rozhazovaly přitom svůdné pohledy na vznešenější bojovníky královy družiny, kteří byli pod velením Častova zástupce Předy přiděleni k ochraně královny a jejího doprovodu. Jako poslední vyšel král doprovázený rádcem Zderadem a velitelem osobní stráže Krásou. Vyskočil lehce na plavého hřebce a zatočil jej stiskem kolena ke královninu vozu. Měl v plánu nejprve doprovázet královnu a občas si k ní sednout, kdyby jej příliš trápila jeho trnoucí ruka, věděl totiž, že na rychlém koni s několika bojovníky stráže po boku může své vojsko před cílem cesty za krátkou dobu lehce dohonit. Také medikus Donicio se vydal k jednomu z doprovodných vozů vezoucích proviant a zbroj, aby se v něm uvelebil i se svými brašnami. Zatímco ostatní nasedali a Krása vydával pokyny k postupnému odchodu, přitočil se šašek k vozu, v němž právě zahlédl zmizet svého italského přítele. Jako opice vyšplhal po velikém, železem okovaném kole, chytil se vysoké postranice a prosmykl se pod spodním okrajem těžké plachty dovnitř vozu. Cato jej pozoroval se zvednutou hlavou a když se vůz spolu s ostatními konečně rozjel k hradní bráně, následoval jej pomalým klusem podél zadního kola, nespouštěje oči z postranice, za kterou zmizel jeho pán.

Mezi balíky houní, pytli hrachu a svazky suchého vyuzeného masa se oba muži nejprve vřele objali a Donicio pak s úsměvem vytáhl z kapsy malou bronzovou konvičku s krátkým štíhlým krkem, uzavřeným zátkou ze ztuhlého vosku. Za rachotu okovaných kol a otřásání celého

vozu na nerovné kamenité cestě, která se klikatila z hradu dolů po úbočí kopce až k řece a dřevěnému mostu, ji medikus předal svému příteli:

„Zde máš svůj lektvar, bratře Giovanni, myslím, že je zdařilý. Hrál jsem si s ním celou noc a spotřeboval jsem všechny své zásoby, ale výsledek bude povedený. Musíš jenom ostrou jehlicí probodnout tady ten vosk, ale neber příliš tenkou. Tekutina je hustá, skoro jako olej, příliš malou dírkou by neprotekla, musíš na kápnutí uvolnit celou tu hubičku. Potom zase kápni vosk ze svíce na dírku, ať je dobře uzavřená. Pro muže dáš tři kapky, pro hodně velkého čtyři, ale nikdy ne více než pět, to pro takového Častu nebo Budivoje. Pamatuj si to, jestli nechceš, aby se chlap už nikdy neprobudil. Také nezapomeň, že s časem to velmi pomalu ztrácí účinek, každý týden o jednu kapku více, však už víš."

Trpaslík uschoval drahocennou nádobku do své nejjistější kapsy a horlivě přikyvoval. Pak nadzvihl plachtu a když uviděl svou věrnou dogu, jak jde podél vozu a nespouští z něj oči, otočil se opět ke svému příteli, který si právě v jednom rohu kymácejícího se vozu začal budovat ze všech těch pytlů a houní pohodlné lůžko.

„Bratře můj, příteli nejmilejší, jsem ti zavázán na věky už od té doby, kdy jsi mi svým uměním vrátil svobodu," ukázal významně na svou cinkající čepici, „ale teď ještě více. Ani nevíš, jak jsi mi pomohl. Vše udělám, jak pravíš, a o své vyčerpané zásoby strach neměj. Budu zde mít málo co dělat, a tak ti sám nasbírám černého námele, právě teď je ho na obilí mnoho. Jestli naprší, také červených hub ti nasuším celý pytlík. A to, co jsi chtěl, ti najisto opatřím. Nejen jednu, ale tolik mrtvol, kolik budeš chtít! Jen na sebe dej pozor a ve zdraví se vrať."

„Vrátím se, příteli Giovanni, co bych se nevrátil," objal jej medikus, „však já bojovat nejedu. Já se jistě vrátím, ale kdo z bojovníků přijde se mnou, to ví jen Bůh a náš Pán Ježíš Kristus."

Oba muži se pokřižovali a Janek se zeptal:

„A co král, ten se vrátí?"

„Myslím, že vrátí, určitě," pokýval hlavou Donicio, „ledaže by v boji padl. Ty máš ale jistě na mysli jeho chorobu. Inu, ráno byl u snídaně zamlklý a zasmušilý, má starosti, ale jeho ruka je teď lepší a na koně vyskočil jako zamlada, i když jen v lehké zbroji."

„Však jen ať se vrátí," zasmál se šašek a šťouchl Donicia pěstičkou do boku, „neboť dokud král Vratislav žije, potřebuje svého medika. Kdo ví, co se stane, až poručí svou duši Bohu!"

V měkkém světle vycházejícího slunce, pronikajícím plachtou vozu, se medikovy oči zaleskly:

„Jaké ty máš ale nápady, bratře Giovanni! To mne ještě nikdy nenapadlo, ale máš pravdu. Kdyby poručil král Vratislav duši Bohu, tak skutečně nevím, co by se mnou bylo. Jednak netuším, kdo by tu potom po něm na jeho stolec nastoupil, a už vůbec ne, jestli by mne jako medika potřeboval. Navíc sám nevím, co bych chtěl potom raději, jestli zůstat zde pod novým pánem, kterého neznám, nebo odejít do jiné země. Snad dokonce nejlépe domů, do Benátek?“

Přivřel trochu oči a zasnil se:

„Moje Benátky, Giovanni… Šplouchání moře, skřípění dřev na molech, nárazy loděk, velké koráby vyplouvající každou chvíli na cesty do dálek, lehký slaný větřík, který tě hladí po tváři, stále teplo, ale málokdy žhavé horko a nikdy ty studené, dlouhé zimy jako tady…“

Otřásl se, jako by zaháněl pokušení, pak otevřel oči a užasl, neboť trpaslík se na něj s láskou díval a po tváři se mu kutálely dvě veliké slzy. Donicio chtěl něco říci, ale Janek jej předešel:

„To nic, Donicio, to nic, příteli, já jenom, že by mi potom bylo v téhle Barbárii ještě smutněji, než je mi už teď, to je vše. Ty jsi volný, tobě je hej. Když tě budou chtít a ty budeš chtít zůstat, zůstaneš, když nebudou nebo ty sám nebudeš chtít, půjdeš, kam se ti zamane. Já tu volnost nemám, o mne se sice dobře starají a já sám se umím o sebe věru ještě lépe postarat, ale tuto volbu nemám. Mne tu asi budou chtít, ať už tu na stolci bude sedět kdokoliv, a kdybych i stokrát chtěl pryč, jenom se mi vysmějí… Co dělat, každý máme svůj osud jinak předurčený…“

„Pravdu díš,“ pokýval hlavou zamyšlený Donicio, ale pak se na Janka usmál. „Však jak bych tě tu mohl samotného zanechat?! A kde bych měl klid na svoje pozorování a tolik možností? V Benátkách snad, kde mne a mou rodinu zná poslední žebrák? Kdepak, dokud neskončím s tím, co jsem si předsevzal, dokud nepoznám vše, co mne zajímá v lidském těle, zůstanu tady!“

„A těch holek, co tu s tebou tak rády dovádějí…“ plácl se trpaslík z náhlé radosti dlaní do stehna, až to plesklo.

„… a nic po mně nechtějí, než někdy nějakou tu minci nebo cetku,“ zasmál se medikus. „To v Benátkách by se každá druhá hned chtěla vdávat a ty ostatní aby člověk vždycky donekonečna přemlouval, aby už konečně roztáhly nohy! Kdepak, bratře, vrátíme se oba, náš král i já, jen žádné strachy!“

Oba přátelé se naposledy pevně objali a políbili na obě tváře a pak se Janek vyhrabal v kymácejícím se voze na nohy. Chytil se postranice a nazvedl plachtu, ale ještě jednou se otočil do vozu:

„Sbohem, bratře, musím už jít, abych to neměl daleko domů, jsme už hnedle u řeky. Sbohem a ať tě Pán náš Ježíš Kristus opatruje!“

S těmi slovy přelezl postranici, zachytil se za ni zvenčí a měkce jako kočka seskočil. Když se narovnal, spatřil pod vlnící se plachtou tvář svého přítele a jeho mávající ruku, potom se škvíra zavřela a trpaslík jen taktak uskočil před dalším spřežením. Silně hvízdl a v okamžiku u něj stál jeho pes; tvářil se zahanbeně, protože si nevšiml, že jeho pán už z vozu vystoupil. Šašek se zasmál a plácl jej přes mokrý nos, pak jej chytil za kožený obojek a napůl v chůzi, napůl visíc na svém společníku a odrážeje se v rytmu jeho klusu nohama od země, vydal se rychle zpět podél cesty k bráně pražského hradu. V oblacích prachu se zjevovaly další vozy, skupinky jezdců a jednotky pěších bojovníků, dlouhý pestrý had královy stráže a zbytku jeho družiny. Byl to závěr desetitisícového pochodového útvaru vojska české země, které, roztažené na jednu celodenní etapu pochodu, vyrazilo na východ, aby z rozhodnutí svého pána prosadilo jeho vůli v celé zemi.

Trpaslík poskakoval zpátky do kopce a každou chvíli si sahal na kapsu se vzácným darem. Když prošel hradní branou na nádvoří, zatočil nejprve ke kuchyním. Tam si vyzvedl svou denní dávku masa, ze které pak začal odkrajovat kousky, na nichž si za velikého obveselení mnoha čumilů pochutnával Cato. Janek mu je házel do vzduchu a pes po nich skákal tak, že přitom svého pána přeskakoval vysokým obloukem. Pak mu je schovával na nejnemožnějších místech, ale Cato, který tuto hru miloval, je vždy rychle objevil, vydoloval a spolkl jako rozinku. Mezi diváky bylo nápadně mnoho žen různého věku a mračna dětí; hrad se totiž s odchodem vojska vyprázdnil a také zklidnil. Stal se tím výrazně bezpečnější, neboť jinak nebylo ženám radno chodit bez ochrany ani po samotném rozlehlém areálu uvnitř hradeb. Teď však se vyhrnuli na teplé dopolední slunce všichni ti, kdo jinak trpěli přítomností stovek bojovníků a jejich často uvolněné disciplíny.

Janek ovšem okamžitě vycítil náladu dne, a tak se předváděl více než jindy. Využíval a zneužíval zvědavosti okolostojících, když s otevřenou pusou sledovali ohromného psa, jak slídí a hledá své pochoutky. Nejvíce smíchu bylo, když se mu podařilo strčit nenápadně kousek masa nějaké ženské do sukně, protože Cato se nerozpakoval nadzvedávat svým silným krkem nejen suknici, ale i celou ženskou,

která se pak mnohdy s ječením a křikem ocitla na jeho hřbetě nebo dokonce na zemi a pes jí s mohutným čmuchánim rejdil velkou hlavou v klíně tak dlouho, dokud nevydoloval svou odměnu. Mladší ženské ječely, jako by je na nože bral, staré báby nadávaly nebo se kuckavě smály bezzubými ústy, děti se honily, křičely jedno přes druhé a schovávaly se za máminy sukně. Občas to potrefilo i nějakého kluka. Cato jen zavětřil svým neomylným nosem a strčil do děcka s takovou silou, že se okamžitě válelo po zemi v prachu a rychle hledalo po všech kapsách, kde vězí ta zpropadená psí pochoutka, aby se vykoupilo. Dav se škodolibě smál postiženým, srocoval se a rozbíhal, dupal, křičel a vířil mračna prachu.

Všichni se veselili v tento den odchodu posledního vojska a zatím už se jim připravovala další podívaná. Na malém dvorku v nejzazším východním zákoutí hradeb chystal totiž kat Tyr se svými pomocníky popraviště.

Na pevně udusané zemi mezi rohem vnější zdi a stěnou posledního dřevěného srubu oddělili nejprve silným lanem prostranství, u kterého zaujali pozici čtyři bojovníci ze stráže v plné zbroji. Potom pečlivě prohlédli u dřevěné stěny stojící šibenici, což byl mohutný trám, položený napříč dobře čtyři metry nad zemí na svisle postavených silných sloupech. Na trámu viselo několik různě dlouhých oprátek; kat je zkontroloval a jednu z nich vyměnil za novou. Jeho tři pomocníci zatím přivalili dva různé špalky, jeden čtverhraný, nízký a široký, druhý kulatý a o něco vyšší, a postavili je poněkud stranou od šibenice. Podél zadní zdi pak připravili bytelný dřevěný stojan a na něm vyložili dlouhé meče a široké sekery různých tvarů, jejichž lesklá ostří se blyštěla na slunci. Poté dotlačili na prostranství velkou káru, na níž leželo několik hrubých houní, a přistrčili ji až do rohu dvorku, aby nepřekážela. Nakonec přinesli dlouhou pevnou lavici a přistavili ji do stínu k poslední zatím prázdné boční zdi naproti šibenice.

Rozveselený dav se začal pomalu stahovat ke katovskému dvorku a čím více se blížil, tím rychleji se uklidňoval, jak se jej zmocňovala atmosféra tohoto místa. Po hrůzné podívané lačnící diváci, z drtivé většiny ženy, zůstávali stát za napjatým provazem, tísnili se v narůstajících řadách, natahovali krky a šeptem se pošťuchovali se sousedy, četné děti nejrůznějšího věku postávaly nebo poposedaly mezi nimi.

Konečně pomalu přišli čtyři důstojní muži a posadili se postupně vedle sebe na lavici čelem k šibenici. Prvním z nich byl Mečislav, správce pražského hradu a soudce, který popravované odsoudil. Ten-

to jindy rtuťovitý mužík se silně prošedivělými vlasy a vousy dlouhými až na prsa teď působil důstojným dojmem ve svém bohatém, volně přes ramena přehozeném plášti, jenž zde symbolizoval nepřítomnou moc panovnickou, zastupovanou správcem při výkonu spravedlnosti. Druhým z příchozích byl hlavní žalářník Porej, který usedl vedle Mečislava se spokojeným pocitem, neboť hned prvního dne se mu zmenší odpovědnost za hlídané vězně o šest provinilců. Třetím byl mladý kněz nižšího svěcení s vyholenou tonzurou, modrýma, trochu ustrašenýma očima a velkým křížem v ruce, oblečený do volné tmavé sutany, přepásané provazem jako u prostého mnicha. Konečně jako čtvrtý se šoural starý Rochus, už napůl slepý kapitulní písař s voskovou tabulkou se jmény odsouzenců a jejich provině ními; mladý písař Krampus zde nebyl, neboť musel doprovázet svého pána biskupa s králem při tažení na Moravu.

Když všichni usedli, povstal správce Mečislav a gestem ruky si vyžádal klid. Obrátil se k davu za napjatým lanem a promluvil silným hlasem, ukazuje částečně pravou rukou na kata a jeho tři pomocníky, stojící nehybně pod šibenicí:

„Lidé, jménem našeho pána, krále Vratislava, dá nyní mistr královský kat Tyr spolu se svými pomocníky průchod spravedlnosti, jak byla nalezena soudem na tomto hradě Praze. Protože se jedná o sprosté zločince, kteří nezasluhují žádné milosti, rozhodl jsem ze své moci správce tohoto hradu, že dva pomocníci mistra Tyra smějí dnes vykonat sami poprvé spravedlnost tak, jak to odpovídá stavu jejich schopností, kterých nabývají pod dohledem a zodpovědností jmenovaného mistra.“

Správce Mečislav se odmlčel a svalnatý kat se neznatelně pousmál do mohutného kníru.Ve skutečnosti on sám rozhodl o tom, že dnešní poprava je vhodná pro skládání zkoušek tovaryšské zručnosti, správce to jenom odsouhlasil. Oba věděli, že popravování je někdy docela svízelná záležitost, při které záleží na mnoha okolnostech, v neposlední řadě i na sympatiích davu, takže se mnohdy mohou přihodit situace, kdy se poprava obrátí proti nešikovnému nebo smůlou pronásledovanému katovi. Dnes však bylo publikum díky odchodu vojska a naprosté převaze žen jen málo nebezpečné, a navíc vybrali s Porejem pro začátek poprav jako prvních šest odsouzenců takové, u nichž příliš nehrozilo nebezpečí, že by mohli vzbudit náklonnost davu.

Správce se znovu posadil a lidé se začali za lanem rozestupovat, aby mohli projít další čtyři strážci s dlouhým kopím v ruce a s mečem

po boku, kteří mezi sebou vedli dva odsouzence se svázanýma rukama. Předstoupili s nimi až před lavici, kde obráceni čelem k davu zůstali mlčky stát. Janek se mezitím stačil protlačit i s Catem až do první řady zástupu, kde si pod lanem mezi dvěma vojáky sedl klidně na zem, takže mu neušel ani jediný pohyb a opřel se pohodlně o svého ležícího psa. Uprostřed lavice seděl hlavní žalářník vedle starého písaře, který mu pomalu a potichu něco četl ze své tabulky. Porej povstal a ukázal na prvního odsouzence, silného muže se spečenými dlouhými vlasy a vousy a s divokým pohledem, který neustále potrhával spoutanýma rukama a něco nesrozumitelně mručel. Otočil se k davu a pravil úředním hlasem:

„Lidé, první odsouzený nám neznámého jména je v naší zemi cizí. Byl nevolným majetkem pana opata kláštera břevnovského, utekl však z jeho panství a byl chycen v lese, když se dopustil na cestě opakovaného přepadení kupců a také vraždy jednoho z jejich průvodců, spolu ještě s jinými, sobě podobnými. Mistře Tyre, konej spravedlnost!“

Na tento pokyn přistoupili dva katovi pomocníci k odsouzenci, mladý kněz povstal z lavice a předstoupil před ně. Rychle se pomodlil a přežehnal odsouzeného, ten jej však sledoval divým pohledem a nakonec vykřikl několik slov v jakési nesrozumitelné hrdelní řeči. Kněz k němu přesto váhavě natáhl třesoucí se ruku s křížem, ale muž jej nepolíbil, nýbrž začal pohybovat jaksi namáhavě vousy a ještě usilovněji se šklebit. Kněz se na něj jenom nechápavě díval, ale v té chvíli natáhl svou mohutnou paži mlčenlivý mistr popravčí, který se zničehonic zjevil po jeho boku, chytil jej za rukáv sutany a strhl mu ruku s křížem dolů právě v tom okamžiku, kdy z mužova spečeného vousu vylétla hustá slina a dopadla do prachu dvora.

V davu to zašumělo překvapením a ozvaly se pochvalné výkřiky nad duchapřítomností, se kterou kat zabránil znesvěcení kříže. Knězi bílému jako stěna se viditelně třásly ruce, div mu z nich kříž nevypadl; Tyr se tázavě obrátil k lavici, kde vskutku ihned povstal správce Mečislav:

„Protože tento zločinec je ještě ke všemu pohan a uctívač ohavných nečistých model, a nemůže proto očekávat slavné vzkříšení, přikazuji, aby jeho tělo nebylo poté uloženo do země, nýbrž předáno ohni…, snad se tím jeho duše přece jen očistí…“

Dva katovi pomocníci se muže chopili a vedli jej bez okolků k šibenici, o jejíž příčný horní trám byly opřeny dva žebříky. Jeden byl tak krátký, že se nahoře opíral jen taktak, druhý však byl podstatně delší,

takže přesahoval trám nejméně o metr. Mistr Tyr ukázal beze slova na jednu z oprátek a pohlédl na svého pomocníka jménem Jurata, jenž k ní oba žebříky ihned přistavil. Na první příčle toho delšího vystoupil sám mistr popravčí, sklonil se a stiskl jednu odsouzencovu paži takovou silou, že ten ihned vykřikl a zkřivil bolestí celý obličej. Jurata vylezl na krátký žebřík a táhl odsouzence za sebou, zatímco oba další pomocníci, bratři Braniš a Byš, mu pomáhali ze země. Všichni čtyři tak zároveň částečně vynesli, částečně vytáhli a částečně vystrkali odsouzence na krátký žebřík takovým tempem, že než se nadál, natáhl mu mistr Tyr z vedlejšího žebříku na krk oprátku a zatáhl rychle uzel před pravým úhlem dolní čelisti právě v tom okamžiku, kdy Braniš jediným kopnutím krátký žebřík podrazil. Zatímco Jurata zároveň seskočil z padajícího žebříku jako veverka, ozvalo se hlasité prasknutí strženého vazu a tělo odsouzencovo zůstalo bez jediného hnutí klidně viset.

Z davu se ozvaly nadšené výkřiky a dokonce i mistr Tyr spokojeně pokynul svým pomocníkům, to byl začátek práce, jak se sluší a patří, neboť rychlost a přesnost je někdy velice důležitá i při popravování. Byš s Branišem přistavili oba žebříky k vedlejší oprátce, jež visela podstatně níž na delším provaze, a mistr popravčí se beze slova otočil k lavici. Hlavní žalářník Porej opět povstal a po písařově nápovědě pravil:

„Lidé, i druhý odsouzený, jehož jméno je snad Olaf, je v této zemi cizí. Je společníkem toho prvního se stejným osudem a také stejným proviněním. Mistře Tyre, konej spravedlnost!“

Druhý muž byl sice mladší a mnohem slabší tělesné konstituce než první odsouzený, ale velmi podobného vzezření. Na rozdíl od něj se však třásl na celém těle a těkal ustrašenýma očima ze strany na stranu, jako by odněkud očekával nenadálou pomoc. Knězem velice váhavě nabídnutý kříž také nepolíbil, ale snad jen proto, že jej ani pořádně nevnímal, protože svázanýma rukama udělal pohyb podobný pokřižování a pak se roztřásl jako osika.

Tentokrát se jej chopili Jurata s Branišem, zatímco nejmladší ze dvou zkoušených tovaryšů Byš čekal s oprátkou v ruce na delším žebříku a mistr Tyr zůstal na zemi. Odsouzenec stoupal váhavě po kratším žebříku, jen mírně odspodu postrkován. Už na druhém nebo třetím příčli dostal kolem krku hluboce visící oprátku, ale Byš jej z vedlejšího žebře tahal dál nahoru, jako by měl vylézt až k trámu, přičemž mu zároveň utahoval oprátku pevněji kolem krku. Když odsouzenec dostoupal tak vysoko, že měl hlavu ve výši trámu, pustil katovský tova-

ryš náhle oprátku a mávl rukou dolů. Na toto znamení podkopl mistr Tyr krátký žebřík s odsouzencem a ten sletěl dolů dobré dva metry, než jej zachytil natažený krk a nohy se mu zahoupaly jen nevysoko nad zemí. Chlapík však byl velmi hubený a ještě jej v letu poněkud zabrzdil křivě padající žebřík, takže trh oprátky nebyl nijak výrazný. V okamžení seskočil Byš k němu, chytil jej oběma rukama kolem pasu a vší váhou svého těla s ním trhnul. V té chvíli se ozvalo stejné prasknutí jako předtím a třepající se viselec okamžitě znehybněl. Kat pochvalně přikývl a dav opět spokojeně zašuměl při pohledu na tak sehraný tým.

Jurata s Branišem stačili právě přemístit oba žebříky k další oprátce, když už přiváděli strážní třetího odsouzence. Byl malé, ale rozložité postavy a podobně rozcuchaných vlasů a vousů jako oba předchozí. Šel krokem dost pevným a rozhlížel se kolem sebe, dokud neprošel poslední řadou diváků a neuviděl přímo před sebou obě visící mrtvoly. V té chvíli sebou trhl, vysmekl se jednomu ze strážců a pokoušel se utéct. Druhý bojovník jej však udržel a když mu pomohli Byš s Juratou, přitáhli muže rychle před lavici. Porej opět povstal a tentokrát bez nápovědy pravil:

„Lidé, toto je třetí lupič a vrah jménem Ivan, poslední ze společníků obou předešlých zločinců, uprchlých z panství opata břevnovského. Mistře Tyre, konej spravedlnost!“

Byš s Juratou šoupli odsouzence pod šibenici, kněz se opět krátce pomodlil a nastavil mu svůj kříž, muž si jej však ani nevšiml, protože se v té chvíli oběma pomocníkům znovu málem vytrhl. Viseli na něm celou svou váhou, ale podsaditý muž s nimi přesto cloumal ze strany na stranu tak rázně, že nebylo ani pomyšlení, že by jej mohli ať už po dobrém nebo po zlém dostat na žebřík. Kat se zamračil, ale neřekl nic, jen se zadíval na svého pomocníka Braniše, staršího bratra Byšova, protože tato práce měla být jeho tovaryšskou zkouškou. Ten se ihned otočil, na stojanu se zbraněmi uchopil na prst silné stočené lano a přiskočil k odsouzenci. Konec lana s připravenou volně posunovatelnou smyčkou strčil beze slova do ruky svému mistru, pak vyskočil na delší žebřík a svinuté lano přitom zručně odmotával. V okamžení vylezl až nahoru, přehodil konec lana přes trám, obtočil je ještě jednou volnou smyčkou a zároveň si jeho konec začal pevně omotávat kolem obou paží.

Mezitím přistoupil mistr kat k odsouzenci, kterého oba pomocníci drželi už jen z posledních sil a udeřil jej pravou pěstí do břicha takovou silou, že se muž prudkou bolestí předklonil. Tyr mu bleskurychle nav-

lékl smyčku na krk a utáhl ji jediným trhnutím, zatímco Braniš na žebříku dalším navíjením lana na předloktí zároveň zkracoval jeho délku. Jakmile se lano mezi trámem a odsouzencem napjalo, seskočil Braniš s pevně omotaným lanem až od samého trámu dolů, zatímco Byš s Juratou ve stejné chvíli ještě odsouzence co mohli nadzvedli. Ozvalo se zasyčení drhnutého lana, nad trámem se objevil obláček kouře a zřetelně zavoněl příjemný pach rozpáleného dřeva. Braniš dopadl na nohy, zbrzděn váhou odsouzencova těla, jež se ve stejné chvíli vznesl do výše, vytaženo skoro až k trámu. Byš s Juratou se lana okamžitě chopili, aby zůstalo napjaté i při zoufalém trhání a třepání, zatímco zkoušený katovský tovaryš Braniš si je bleskurychle odmotal z paží a pevně je uvázal za bližší ze sloupů, podpírajících příčný trám.

Pak všichni tři odstoupili a pohlédli na divoce se zmítajícího viselce, který sice trochu poklesl, ale stále visel za krk na napjatém laně hodný kus nad zemí. Braniš k němu přistoupil a vztáhl ruce, aby jej uchopil jako předtím jeho bratr, ale v tom okamžiku spočinula na jeho rameni těžká ruka mistra kata, který nepatrně zavrtěl hlavou na znamení nesouhlasu. Pomocník ustoupil ke svým dvěma druhům, také mistr Tyr udělal dva kroky zpět a potom všichni čtyři jako jeden muž založili ruce na prsou a zůstali stát nehybně jako sochy.

Všichni přihlížející pochopili, že odsouzenec se svou zbabělostí a svým odporem potrestal sám. Nálada se uvolnila, kdosi se zasmál, někdo vykřikl a naráz se začalo lidem zdát, jako by nemotorné trhání a cloumání viselcovo, jehož krk se viditelně protáhl, mělo v sobě cosi směšného. Mnozí se teď nepokrytě smáli, ale v hysterickém tónu tohoto smíchu zaznívalo také přirozené uvolnění nervů, napjatých k prasknutí hrůznou podívanou. Jiní se opičili po viselci a napodobovali jeho trhavé pohyby, které se ovšem pomalu uklidňovaly, až úplně ustaly. Přesto trvalo cukání a trhání dušeného odsouzence několik dlouhých minut, během kterých zavanul k davu silný pach výkalů.

Když se visící tělo zcela uklidnilo, pohnuli se opět katovi pomocníci a začali beze slova pracovat. Braniš vylezl na žebřík a odřízl ostrým nožem prvního mrtvého, který spadl na zem se silným žuchnutím. Jurata, nejstarší a nejzkušnější z katovských pomocníků, který už měl svou tovaryšskou zkoušku dávno za sebou, zatím přistrčil odstavenou káru pod šibenici. Sundal z ní jednu hrubou houni, položil ji vedle mrtvoly a pak ji na ni s Byšem zručně překulili. Než ji však zabalili a vyhodili na káru, uvolnil Jurata krátce uříznutou oprátku a přetáhl ji kolem hlavy zpět. Z davu diváků se ozval křik, dupání a tleskání, desítky ru-

kou se natahovaly po tomto amuletu, který podle lidové pověry přináší štěstí. Pomocník ji vzal do ruky za uříznutý konec, roztočil ji nad hlavou a hodil ji do davu, kde se po ní sápaly nesčetné chtivé ruce, dokud nezmizela v jednom podolku. Stejnou proceduru pak provedli pomocníci také s druhou mrtvolou, jenom s tím rozdílem, že mladší a veselejší Byš oprátku uchopil, přešel až k bouřícímu davu, vybral si jednu mladou, boubelatou a prsatou děvečku a podal jí ten kus provazu přímo do natažené ruky. Holka celá zčervenala tím vyznamenáním, schovala oprátku do naditého výstřihu a vyzývavě se na mladého kata usmála s takovým výrazem, že nemohlo být pochyb, že se od ní dnes večer své odměny určitě dočká.

Oba pomocníci pak přešli k poslední mrtvole a Braniš ji odřízl stejně zručně jako obě předchozí. Když však jeho druzi zacloumali na zkoušku oprátkou na jejím krku, dav ztichl a chtivé ruce klesly, nikdo neměl zjevně zájem o kořist z takového zbabělce. Bylo to jenom dobře, neboť provaz byl zařízнut do krku tak hluboko, že nebyl vůbec vidět, jen uzel vzadu na zátylku mírně vystupoval. Byš s Juratou rychle zavinuli mrtvolu do houně, vyhodili ji k ostatním dvěma na káru a tu pak opět odtlačili trochu stranou.

Pozornost davu i osazenstva lavice se pomalu soustředila k mistru Tyrovi, který stál u velkého stojanu s meči a sekerami. Strážní právě přivedli čtvrtého odsouzence, téměř už starce, s dlouhými, silně šedivými vlasy a bezzubými ústy. Šel ještě dosti křepce, dokonce se kolíbal a natřásal jako při tanci a přitom se hloupě usmíval jako by byl duchem nepřítomen. Hlavní žalářník Porej se poradil s písařem a vyhlásil:

„Lidé, čtvrtým odsouzeným je žebrák a zloděj jménem Šebík, který však byl odsouzen nejen za krádeže. Byl také přistižen ve stáji, když obcoval s kozou, a hlavně za tento smrtelný hřích hrdlem propadl. Mistře Tyre, konej spravedlnost!“

Kat se však nepohnul, jen se s rukama založenýma na prsou obrátil ke správci Mečislavovi, který opět povstal z lavice:

„Lidé, ani jeden z posledních tří odsouzených si nezaslouží takovou čestnou smrt, která na ně čeká, ale rozhodl jsem tak proto, aby zkouška pomocníků mistra Tyra dosáhla svého účelu a oni mohli ukázat vám všem i svému mistrovi, jak už pokročili ve svých schopnostech.“

Teprve teď Tyr pohlédl na mladšího z obou zkoušených tovaryšů a ukázal mu na širší a nižší čtyřhraný špalek. Byš uchopil širokou sekeru na dobře metr dlouhém, mírně prohnutém toporu a pokynul oběma

druhům, kteří se chopili starce a přivedli jej ke špalku. Odsouzený šel svým směšným tanečním krokem a nijak se nebránil, jen se netečně rozhlížel a stále se přihlouple usmíval. Teprve když k němu přistoupil kněz, pomodlil se nad ním a nastavil mu kříž před oči, stařec se třikrát za sebou pokřižoval a pak kříž vroucně políbil. Pomocníci jej nechali pokleknout k širokému špalku tak, že si na něj lehl celým hrudníkem a hlavu položil tváří na jeho chladnou plochu. Jurata jej trochu posunul doprostřed a Braniš rychle utáhl dva široké řemeny, upevněné na bočních stěnách špalku, takže jeden z nich přitlačil k horní ploše starcova útlá ramínka a druhý hlavu, přičemž mu měkká kůže řemene milosrdně zakryla oči. Jenom stačili oba pomocníci odstoupit o krok dozadu, zablesklo se v ranním slunci široké ostří padající sekery a ozvalo se zadunění špalku, jak se zasekla do jeho tvrdého dřeva poté, co přeťala starcův tenký krk.

Na první pohled se lidem zdálo, že se vůbec nic nestalo. Uvázané tělo sice ochablo, ale zůstalo ležet na široké ploše špalku. Také hlava zůstala upevněná pod širokým řemenem, třebaže trochu nadskočila silou úderu. Dav obdivně zahučel a zadní natahovali zvědavě krky a lepili se na přední, aby lépe viděli. Mladý pomocník Byš poněkud odstoupil, ale nechal přitom sekeru zaseknutou ve špalku, takže ani proud jasně červené krve nikam nestříkal, nýbrž pouze zaplavil povrch špalku a začal stékat po jeho stěnách. Tyr pomalu přistoupil, aby si prohlédl ránu a tovaryš skromně čekal na mistrův ortel. Kat se trochu zamračil a svraštil obočí, neřekl však opět ani slovo. Namočil jenom ukazovák do čerstvé krve a jedním tahem namaloval na krku mrtvoly jasně červenou čáru dobře na šířku dvou prstů výše směrem k hlavě, než vězela pevně zaťatá sekera. Pak Tyr uchopil topor a jedním rázem sekeru ze špalku vytrhl s pochvalným kývnutím hlavou.

Byš se trochu začervenal, pak se mistrovi mírně uklonil, převzal od něj popravčí nástroj a odešel ke stojanu se zbraněmi, kde vzal připravený hadr a začal sekeru pečlivě otírat. Oba další pomocníci rychle odpoutali starcovu mrtvolu, zabalili ji do houně, hodili ji na káru a odvalili zkrvavený a lepkavý špalek trochu stranou. Katovský tovaryš leštil sekeru a po očku pozoroval svého mistra. Dobře věděl, kde udělal chybu. Rána byla sice dostatečně silná, ale málo přesná; odsekla krk příliš nízko, skoro až tam, kde se napojuje na trup. Naštěstí měl stařík velmi tenký krk, ale mladý adept katovského mistrovství měl dobře na paměti Tyrovy historky o tom, jak se může vést nešikovným katům, jestliže se

jim nepovede u vysoce postaveného a vznešeného odsouzence oddělit hlavu jediným čistým úderem.

Zástup se opět rozestoupil a strážní přiváděli poslední dva odsouzence, mladé a docela pohledné muže, jejichž tváře si byly podobné, což také žalářník Porej potvrdil ve svém závěrečném projevu:

„Lidé, poslední dva odsouzení jsou bratři Prkoš a Mstiš, synové mlynáře z královského panství, patřícího ke hradu Mělníku. Souzeni byli zde na hradě pražském proto, že ohavnost jejich zločinu překročila míru a ten musí být proto pomstěn zde. Odsouzeni jsou za vraždu a krvesmilstvo, protože společnou rukou zabili svého otce, mlynáře králova jménem Hynš. Zavraždili jej proto, aby mohli provádět smilstvo se svou vlastní matkou, což také oba činili. Jejich matka se poté, co byli jati a souzeni, z hanby oběsila, přestože podle soudce sama viny neměla, jsouce k ohavnému krvesmilstvu oběma zločinci násilím přinucena. Mistře Tyre, konej spravedlnost!“

V davu to po tomto proslovu zašumělo nevolí a odporem a také mistr kat se tentokrát uklonil směrem k lavici, takže všichni pochopili, že poslední práci koná nejen jako povinnost. I mladý kněz se musel přemáhat, přece jenom se však nad oběma nešťastníky krátce pomodlil a dokonce je i zběžně přežehnal křížem, rychle se ale obrátil a celý bledý spíše upadl než usedl na okraj lavice.

Kat Tyr pokynul Branišovi a oba přešli ke stojanu se zbraněmi, kde si vybrali dlouhý a těžký meč. Mistr Tyr jím zatočil kolem těla takovou rychlostí, že bylo vidět jenom světlé záblesky, zatímco zkoušený tovaryš pomalu přešel k vyššímu kulatému špalku. Druzí dva pomocníci odvedli mladšího z bratrů Prkoše k němu, sám mistr Tyr se pak postavil vedle staršího Mstiše.

Bratři se na sebe podívali s láskou a lítostí v očích a pak obrátili své pohledy k lavici. Než však stačili cokoliv říct, srazili oba pomocníci Prkoše před špalkem na kolena tak, že hrudníkem sice nalehl na jeho hranu, ale hlava mu na druhé straně přečnívala přes okraj. Jurata, který zůstal stát za ním, vytáhl od pasu dýku se štíhlou ostrou špicí a zaryl ji odsouzenci mezi lopatky s takovou silou, jako by ho chtěl ke špalku přibodnout. Odsouzenec reflexivně zcela znehybněl, čehož využil Byš. Uchopil jej v té chvíli zepředu za dlouhé vlasy a tím mu na okamžik znehybnil i hlavu. Ta jediná vteřina úplného zklidnění však stačila, protože z boku se před Byšovýma nataženýma rukama mihl světlý záblesk širokého meče. Ozvalo se pronikavé zasvištění a tlumený úder a na pomocníkova prsa vytryskl proud jasné krve z čistě

přeťatého odsouzencova krku, zatímco hlava mu zůstala viset za vlasy v rukách. Uder byl proveden ve vzduchu těsně před hranou špalku, který tak nebyl zasažen. Mrtvé tělo se svezlo z úzkého špalku stranou, ale krev z přeťatého krku stříkala dál.

Při pohledu na bratrovu smrt jako by teprve teď došlo staršímu z obou otcovrahů, co se vlastně děje. Jeho vytřeštěné oči ztratily svůj sprostě vyzývavý a pohrdavý výraz. Nestačil však nic říct, protože dostal v té chvíli od vedle stojícího mistra kata takovou ránu mohutnou pěstí zezadu do vazu, že padl jako podťatý na kolena a hlava mu přepadla dopředu. Chtěl se narovnat, ale v tom okamžiku oznámil pronikavý svist, že poslední rána dnešního představení je na cestě. Než si kdo stačil uvědomit, že se mistr Tyr vůbec pohnul, odskočila druhá hlava od těla jakoby nadána vlastním životem a odkutálela se právě k Jankovi. Zastavila se na pravém spánku a trpaslík se zájmem pozoroval, jak se víčka několikrát zavřela a zase otevřela, než se zachvěla naposledy a povrch očí se pokryl matnou, průhlednou mázdrou. Kdy vlastně odchází nesmrtelná duše z tohoto hříšného těla? pomyslel si Janek; hned když hlava odpadla, nebo snad až teď? Také Cato pozdvihl čenich a podíval se se zájmem, co to sem přiletělo, jeho pán mu však naznačil, aby se nehýbal, a tak se zase klidně uložil.

Bezhlavé tělo zůstalo nejprve nepohnutě klečet, takže krev stříkala z krčních tepen velikým obloukem. Rána byla mistrovská, meč prošel přesně štěrbinou mezi dvěma obratli a nemusel proto cestou roztříštit žádnou kost. Úder tím nemohl předat svoji energii dále, a tak se mrtvé tělo ani nepohnulo. Teprve když povolilo svalové napětí, mrtvola se uvolnila a sesunula se pomalu zpět. V tu chvíli vypukly oslavné ovace davu. Kat Tyr zůstal stát jako socha a hrdě se opřel o svůj dlouhý těžký meč. Byl zřejmě spokojen, neboť se teprve teď poprvé za celou popravu, která netrvala ani hodinu, snad dokonce usmál. Byš s Juratou plácali Braniše po zádech, chválili jej za dobrou ránu a přitom čvachtali nevšímavě v kalužích krve.

Čtyři muži vstali z lavice a dav se před nimi uctivě rozestupoval na všechny strany. Hned za nimi odešli všichni strážní. Lidé, především děti, zaplavili popravčí dvorek. Mistr kat otíral pečlivě oba meče, zatímco jeho pomocníci balili obě bezhlavá těla do houní a nakládali je na káru. Když však začali hledat hlavy, našli jenom jednu. Moc se tomu ale nedivili a mávli nad tím rukou, to se stávalo častěji…

Šašek Janek už byl mezitím se svou kořistí dávno na cestě k domovu ve služebním křídle knížecího paláce. Aby nebudil tolik pozornosti,

nesl ji zabalenou do vlastní spodní košile. V komoře se rychle vysvlékl, pak hlavu vybalil a pozorně si ji prohlížel. Poněkud litoval, že jeho přítel Donicio už odjel, protože ten by jistě hlavu pořádně prostudoval dříve, než se začne kazit a bude muset být jako vždy ovařena, obrána a pak strčena do mraveniště, aby z ní byla časem stejně čistá lebka, jakých už několik zdobilo police Jankovy tajné podkrovní komůrky.

Cato se spokojeně natáhl do svého koutku na měkkou houni. Janek nahmatal v kapse Doniciův dar a vytáhl jej na světlo. Malá konvička se kovově zaleskla v dopoledním slunci, když trpaslík opatrně propíchl jehlicí voskový uzávěr. Nejdříve si přičichl k úzké hubičce. Necítil vůbec nic. Nalil si malý pohárek vína a uchopil konvičku opatrně do ruky. Tři kapky pro muže, pro velkého čtyři, vzpomenul na přítelova slova; to pro mě budou dvě kapky až až, usmál se sám pro sebe. Naklonil pak nádobku opatrně nad pohár a sledoval, jak hustá nahnědlá tekutina pomalu odkapává: jednou, dvakrát. Rychle konvičku narovnal, aby neztratil ani kapku a zapálil silnou svíci v malém kamenném stojanu. Počkal chvíli, až se vosk rozpustí, pečlivě hubičku zase zalepil a konvičku postavil na stolek v rohu u postele. Potom se rychle pokřižoval a víno pomalu vypil, roztíraje ho po patře jazykem. Necítil však vůbec nic, víno chutnalo jako vždycky.

Postavil pohár zpátky na stolek, sedl si na druhý konec postele a čekal, co se bude dít. Čekal hodnou chvíli, ale nedělo se vůbec nic. Otevřenou okenicí proudilo dopolední slunce, jeho jizba byla útulná jako vždy a ve svém koutku naproti postele chrápal Cato také tak hlasitě jako vždy. Janek trochu rozladěně potřásl hlavou a pomyslel si, že dvě kapky jsou asi přece jenom trochu málo: jsem přece pořádný muž!, napadlo jej. Přišlo mu to k smíchu, ale necítil ještě pořád nic zvláštního. To je k vzteku, řekl si, musím si kápnout víc. Chtěl vstát z postele, aby si podal nádobku a jehlici, ale jak vstal, hlava se mu zatočila a udělalo se mu trochu nevolno, ne však tak nepříjemně, jako když se chce zvracet z opilosti. Sedl si tedy znovu na postel a zamžikal očima, protože měl náhle pocit, jako by trochu neostře viděl. Upřel pohled na stolek a uviděl svíčku, kterou předtím zapomněl sfouknout, jak svítí v plném slunečním světle. To mu přišlo tak neodolatelně směšné, že se rozchechtal, až Cato přestal chrápat. Musím ji sfouknout, řekl si, je jí škoda, ale vstávat už nechtěl, aby se mu zase nezatočila hlava. Lezl tedy po kolenou na druhý konec postele, ale podivná věc, postel jako by žádný druhý konec neměla. Trpaslík lezl a lezl, ale svíčka byla stále stejně daleko. Zakroutil nad tím divem nevěřícně hla-

vou – a vtom naráz úplně ztratil pocit tělesnosti. Náhle už nevěděl, jestli ještě pořád leze a svíčka před ním utíká do dáli, nebo jestli jenom klečí na místě a přitom se mu zdá, že leze. Překvapeně zamžikal znovu očima a otočil se ke stěně, o kterou se předtím opíral, aby se přesvědčil, jak daleko se už od ní dostal, ale žádná stěna tam nebyla. Byl tam jen veliký prázdný prostor, náhle viděl do nesmírné dálky. Jako by byl u moře, na které si dobře pamatoval z mládí, u nekonečné vodní hladiny, která se v dáli spojuje s nebem. Zavřel v hrůze oči a když je po chvilce zase pomalu otevřel, stěna tam už sice byla, ale jakási divná. Nebyla rovná, nýbrž křivá, jeden její roh byl mnohem blíže než ten druhý; nebyly to vlastně žádné rohy, pořádné rohy pořádné místnosti, nýbrž geometrické útvary, které nikdy předtím neviděl. Čím víc se na ně soustředil, tím víc se měnily, vlnily a proměňovaly, a to nejen v tvaru, ale také v barvě. Chvilku byl jeden roh pokoje ostře červený a druhý zelenomodrý, v příštím okamžiku se však proměnil ten červený ve žlutý a ten zelenomodrý přešel přes růžovou do fialové.

Pocit nevolnosti už úplně zmizel a také strach Janka opustil; celá ta hra se mu naopak začala líbit. Hlavně ty barvy jej okouzlovaly, a navíc měl stále silněji pocit, že vidí mnohem ostřeji než normálně, dokonce jako by viděl skrze věci. Otočil hlavu a podíval se k protější stěně na svého psa, který si právě protáhl přední nohy a pomalu se vydal k posteli. Trochu se však zarazil, protože viděl naprosto jasně, že Cato jde sice k němu, ale zároveň dál nehnutě leží na své houni. Zamžikal očima a protřel si je rukama, ale marná sláva, teď viděl dokonce tři psy, a všechny stejně jasně! Jeden Cato stál u něj tak blízko, že by jej mohl pohladit po hlavě, druhý k němu stále ještě šel přes pokoj svým loudavým krokem a ten třetí pořád ležel ve svém koutě a chrápal. Janek to sice nchápal, ale bylo mu taky zvláštním způsobem jedno. Nemám už jen jednoho Cata, mám teď tři, pomyslel si, ti toho ale sežerou; a chtěl toho nejbližšího pohladit, ale nepovedlo se mu to. Jeho ruka prošla bez odporu psím krkem a vynořila se z něj na druhé straně. Udivený šašek viděl až neskutečně ostře svou paži, jak mizí v psím krku, jasně viděl skrze psí krk svou ruku s roztaženými prsty. Cato, lehni, chtěl dát psovi povel, ale neslyšel nic. Jako by ta slova neřekl, ale zároveň také řekl, protože nejbližší Cato si nesmírně pomalu lehl. Takže teď už tam byli čtyři psi, protože ten předchozí zároveň zůstal stát u postele, zívl velikou mordou a ospale se olízl.

Trpaslík vykřikl a vyskočil z postele přímo do psa, proběhl jeho tělem, jako by tam nebylo, a rozběhl se k prvnímu Catovi, který stále

ještě ležel v rohu, ale jak se k němu blížil, začal se pes rychle zmenšovat. Nejprve byl jako jehně, potom jako králík a zmenšoval se tak rychle, že než k němu Janek doběhl, byl už menší než myš. Byl tak malinký, že než se Janek shýbl, aby jej nabral do dlaně, pes se zmenšil na velikost blechy. Šašek po něm hmátl dvěma prsty, ale pes byl pryč. Trpaslík se s nevolí otočil, ale i ostatní jeho tři psi byli pryč, i jeho postel byla pryč, celá stěna jeho místnosti byla pryč, vlastně už ani nebyl ve své jizbě, byl někde jinde, jenom nevěděl kde. Byl v obrovsky vysoké a dlouhé chodbě s nádhernými pozlacenými sloupy, se stěnami skvěle vymalovanými ostře barevnými freskami a lemovanými četnými dveřmi. Zvědavě se rozhlížel a náhle věděl, kde je.

Byl v Mantově, ve vévodském paláci hraběnky Matyldy z Canossy, kde žil mnoho let a kde to dobře znal, ale palác byl mnohem krásnější než tehdy před léty, mnohem barevnější a honosnější. Kráčel chodbou a s úžasem si uvědomoval, jak přesně si pamatuje, kam vedou které dveře. Doslova viděl skrz ty zavřené dveře vnitřek místností, které se za nimi skrývaly, ale viděl nejen místnosti, nýbrž také lidi, kteří v nich právě byli, a také je slyšel, jak mluví. Rozuměl každému jejich slovu, ale co bylo zvláštní, ta slova měla své barvy, a zároveň všechny ty barvy, které viděl na freskách kolem sebe, jako by k němu promlouvaly každá jiným hlasem.

Bylo to tak nádherné! Bylo mu znovu necelých třicet let a s okouzlením procházel mantovským palácem, až přišel ke dveřím zvlášť honosně vykládaným zlatem a vzácným barevným dřevem. Pomalu je otevřel, aby pozdravil hraběnku Matyldu, svou milovanou paní, u které byl tak rád. Byl to její pokoj, dobře to věděl, ale v komnatě nebyla hraběnka, byl tam papež Řehoř v kruhu svých kardinálů a prelátů; když Giovanni vešel, všichni se k němu jako na povel otočili a papež se na něj přísně podíval. Trpaslík se ulekl, protože poznal, že se spletl ve dveřích, že vlastně vůbec nebyl v mantovském paláci, ale v Římě, už mu ani nebylo třicet, ale teprve něco přes dvacet. Nevěděl, co má dělat, a tak šel pomalu dál a kardinálové se rozestupovali, všechny je znal jménem, ani jeden nechyběl; za nimi uviděl lůžko a na něm ležel jiný papež, vypadal, jako by byl mrtvý, ale asi nebyl, protože se náhle pozvedl a usmál se na něj. Byl to papež Alexander, který nastoupil na stolec když on tehdy přišel do paláce papežů, bylo mu tenkrát asi deset let. Vítej, Giovanni, jak se máš, chlapče, slyšel světle červená a bledě žlutá slova muže, kterého miloval jako otce, otočil se s obavami, co tomu řekne přísný papež Řehoř, kterého neměl nikdy příliš rád, ale

jen taktak jej už zahlédl, jak mu hrozí rukou, jen běž, Giovanni, ty lumpe, slyšel jeho temně zelená a protivně hnědá slova, běž k Matyldě, když se ti tam tak líbí, ale náhle papeži Řehořovi ukápla slza a byla oranžová a fialovorůžová. Vždyť on mě měl taky rád, pomyslel si s úžasem, proč mi to nikdy neřekl? a otočil se zpět k milému papeži Alexandrovi, ale ten už tam nebyl; místo něj zíral do ponuré kuchyně s hordou dětí, které se na něj ušklíbaly a sápaly se po něm, tahaly jej za oblek, nechte mě, vy pitomci, odháněl je, ale šlo to jenom velice špatně, bylo mu pět let a byl tak malý, nejmenší ze všech, ale byl šikovný, rychlý, uměl se vyšplhat jako veverka do výše nebo prolézt větším pod nohama, chyťte ho, chyťte, slyšel za sebou černohnědá slova a cítil nenechavé prsty, jak se po něm krabatí, nechte mě, nechte!, slyšel se, jak křičí ostře červená a oranžová slova, nechejte mě, vy sprostí bídáci, a viděl, zcela zřetelně viděl tato svoje slova, jak barevně vylétají z jeho otevřených úst, dral se kuchyní, bojoval, odstrkoval své nenáviděné nepřátele, až se konečně dostal k protilehlým dveřím, opřel se o ně, pomalu, těžce se otevřely s modrým skřípáním, proklouzl rychle škvírou a přirazil dveře za sebou, takže poslední ruka nenechavců se ani nestačila stáhnout a přiražené dveře ji hladce odsekly, spadla s bouchnutím na zem vedle jeho nohy a chtěla jej chňapnout svými svíravými prsty, ale malý chlapeček Giovannino už si ruky nevšímal, pomalu šel dál do rozlehlé místnosti se zataženými záclonami, byla to ložnice, pomalu přistoupil k veliké bohaté posteli se závěsem a uviděl v ní ležet mladou ženu, krásnou, tak krásnou, až se mu srdce málem zastavilo, nesmírně mile a vesele se na něj usmála a roztáhla náruč a chlapeček sotva roční začal šplhat k ní do veliké, měkké, teplé a voňavé postele, věděl, že tu ženu nezná, že ji nikdy v životě neviděl, ale zrovna tak jistě věděl, že je to jeho matka, přitulil se k ní, schoulil se k ní celý pod peřinu, sotva měsíc starý, stulil se do jejího klína, cítil ji všude, všude kolem sebe, celým povrchem svého těla cítil svou matku, bylo mu tak dobře jako ještě nikdy v celém životě, chtěl být už navždy jenom u ní, jenom v ní, už nikdy se nechtěl ani pohnout, nechtěl ji ztratit, chtěl ji pořád cítit, a tak se bál pohnout třeba jen o nepatrný kousíček, mžoural přivřenými víčky a viděl kolem sebe na všech stranách měkkou růžovočervenou tmu, protkanou silnějšími rudými pruhy, které se kroutily a trochu se chvěly, slyšel jenom stejnoměrné oddychování své spící matky a údery jejího srdce těsně vedle svého, buch buch, buch buch, buch buch, dvě srdce vedle sebe, tepoucí jedním rytmem…

Šašek Janek pomalu zamžikal očima, protrhl růžovočervenou tmu kolem sebe a uviděl svou jizbu v knížecím paláci na pražském hradě, svou postel, celou mokrou od slz, všechny čtyři rovné rohy svého pokoje, svého psa v koutě místnosti, jak pokojně leží, ale čenich velké hlavy natahuje zvědavě k němu a vrtí spokojeně ocasem, a v rohu na druhém konci postele stolek s pohárem od vína a kovově se lesknoucí konvičku vedle nepatrného oharku dohořelé svíce. Pomalu se na posteli posadil. Připadalo mu, že uběhlo jenom několik minut, co si nakapal dvě kapky do vína, zcela zřetelně si to pamatoval, ale něco jej zarazilo. Rozhlížel se po pokoji, ale všechno bylo jako vždycky. Zavrtěl hlavou, podíval se z okna a teprve teď pochopil. Venku se mezitím setmělo, jeho podivuhodný odchod někam, kde ještě nikdy nebyl, trval nejméně dvanáct hodin.

Protřel si oči. Věděl teď úplně jasně, kde je, a také si stejně jasně vzpomínal na každou maličkost své neuvěřitelné cesty, toho nejkrásnějšího snu, který kdy v životě měl, o kterém však zároveň velmi dobře věděl, že to bylo něco jiného než obyčejný sen.

Končil dlouhý den, první den měsíce července léta od vtělení Páně tisícího devadesátého prvého, den, kdy jeho pán, král Čechů Vratislav, vytáhl ráno se svým vojskem na Moravu a teď už jistě dorazil do cíle prvního dne svého pochodu, na hrad Škvorec, který družina jeho nejstaršího syna Břetislava opustila toho stejného rána, aby teď dorazila do hradu Kouřimi, druhého denního cíle, kam král dojde zítra večer. To byl začátek trasy, kterou po boku krále odcházel i jeho přítel, moudrý medikus, mág a kouzelník Donicio, Bůh jej ochraňuj za jeho dary…

Cesta deseti dní pochodu vedla dále velkým obloukem podél řeky Sázavy, aby po šesti dnech dosáhla u hradu Přibyslavi zemské hranice. Cesta Moravou pak pokračovala další čtyři dny podél říčky Oslavy přes Ostrov a Náměšť k Rosicím. Tam byla poslední zastávka a sraz vojska, které se pak celé pod velením svého pána, krále Vratislava, a jeho pravé ruky, prvního rádce Zderada, brzy ráno dne devátého července pohnulo, aby dosáhlo už jen nedaleko odtud na východ ležící brněnský hrad.

KAPITOLA 8

Bitva

Noci na vrcholu léta jsou krátké. Královské vojsko vytáhlo ze svého posledního ležení v příjemném chladu ještě před rozbřeskem a stanulo v pozdním dopoledni před Červeným kopcem jihozápadně od brněnského hradu, kde se cesty rozdělovaly. Část jednotek a zásobování se stočila k jihu, aby vozy dosáhly před večerem rajhradský klášter, do něhož by měla zítra dorazit také královna se svým doprovodem a biskupy a který byl cílem pobytu na Moravě do té doby, než bude dobyt brněnský hrad. Bojové jednotky královského vojska se naopak začaly shromažďovat a řadit pod kopcem, zatímco jeho význační velitelé v čele s králem a jeho syny vyjeli na kopec spolu s nejvýznamnějšími předáky rodů, aby si prohlédli situaci a dohodli další postup.

Teplým letním sluncem zalitá jihomoravská krajina se před nimi rozkládala jako na dlani. Červený kopec, obtékaný zde ze své severní strany rychle proudící Svratkou, se k řece svažoval dost prudce, zatímco směrem východním o poznání pozvolněji. Řeka tam tekla pomaleji a rozšiřovala se, čímž tvořila přirozenou jižní hranici asi půl kilometru dlouhé planiny, která se na svém horním, severním konci zvedala poněkud vzhůru do protějšího kopce, na němž bylo dobře vidět opevněný hrad knížete Konráda. Malé obydlené podhradí se rozkládalo rovněž za řekou, ale poněkud stranou od travnaté planiny,

západněji, směrem k úpatí dalšího kpce, který který se západně od hradu ztrácel v záplavě jasně žlutých květů.

Zatímco všichni sesedali z koní, připravil jeden ze Zderadových sloužících urovnanou plochu, pokrytou jemným, trochu ušlapaným pískem, před kterou se celý štáb mlčky shromáždil. Pískoviště bylo na vrcholu kopce orientované tak, že stačilo jenom pozvednout hlavu od země a zrak spočinul v dáli na opevněném Konrádově sídle. Všichni mlčeli a trpělivě čekali, až se král Vratislav ujme slova:

„Mužové Čechů, moji věrní," zazněl jeho pevný a rozhodný hlas, „přivedl jsem vás dnes sem, před hrad mého odbojného bratra Konráda, abychom všichni společně ukončili jeho rebelii a dali průchod právu a spravedlnosti, kterou určuje v této zemi od věků její vládce, kníže našeho rodu. Je v zájmu nás všech, aby se tato věc ukončila co nejdříve a co možná tak, aby nestála mnoho krve nejen našich udatných bojovníků, ale ani prostého lidu této země, která je naší zemí. Proto hned teď nejprve přikazuji a ukládám každému z vás, mých nejbližších velitelů a prvních mužů této země, abyste navýsost šetřili životy, zdraví i majetek všech obyvatel, hlavně těch, kdož ihned skloní hlavu před naší vůlí. Vím dobře sám, že v boji mnohdy nelze s chladnou myslí dohlédnout každé rány, kterou zasadila rozzuřená pravice, ale zapřísahám vás, abyste nemilosrdně potrestali jakoukoliv zvůli, vraždu nebo loupež, které by se vaši lidé dopustili na nevinných!"

Trochu se odmlčel a rozhlédl se po svých synech a hloučku svých předáků:

„Na druhé straně nelze zapomínat, že je nutno prosadit jednu vůli a že každý, kdo proti vám zvedne ozbrojenou ruku, je rebel a odbojník, který se provinil vzpourou a zpronevěřil se přísaze věrnosti svému králi. Toho je třeba ztrestat, a to co nejrychleji a nejsilněji, abychom mohli ukončit tuto nepříjemnou, ale nutnou záležitost ve vlastní zemi co nejdříve. A proto jsme teď zde, abychom se všichni společně poradili, jakým způsobem co nejlépe dobýt hrad a přimět mého bratra Konráda a ty, co stojí po jeho boku, k pokoře a poslušnosti. Můj rádce Zderad, nad jiné zkušený a právě zde se situací obeznalý, vám teď poví, o čem jsme se spolu předem radili, a vy potom jeden každý z vás podle své vůle řeknete, co si myslíte a co sami navrhujete."

Vratislav se odmlčel a zraky všech přítomných se obrátily ke starému muži, který pokročil k okraji uhlazeného pískoviště, vytáhl z pochvy meč a udělal nejprve kruh v levém dolním rohu čtvercové plochy:

„My stojíme zde, na tomto kopci, který zepředu a pak dále doprava na východ obtéká řeka, kterou vidíte před sebou," začal svůj výklad Zderad a pokročil dále do pískoviště, kde jedním tahem zleva doprava narýsoval mírný oblouk Svratky, který zakončil v pravém dolním rohu pole. Pak se vydal dál doprostřed pískoviště a namaloval tam další, o něco větší kruh, který hned ohraničil zleva, shora a zprava třemi rovnými rýhami. Pak svůj meč zabodl doprostřed kruhu a otočil se ke svým napjatým posluchačům:

„Toto zde je hrad před námi, který vidíte na protějším kopci, dobře opevněný a chráněný příkrým srázem hlavně zde, na straně západní a severní," vytáhl opět svůj meč ze země a ukázal na první dvě čáry.

„Zde od východu je hradba trochu slabší," pokračoval a ukázal na třetí čáru, „a také přístup k ní je o něco pozvolnější, ale zato sám postup k celému hradu do tohoto místa není snadný. Celá země je tam často bažinatá a čím více jdete na jih, tím hůře. Za těmito místy teče totiž na východ od hradu ze severu na jih druhá řeka, kterou odsud vidět nelze. Obě řeky se nepříliš daleko odtud, támhle na jihu, spojují…"

Zderad udělal pár kroků k okraji pískoviště, kde podél celé pravé strany narýsoval svislou vlnovku odshora až dolů a spojil ji v pravém dolním rohu s čárou první. Pak začal krátkými tahy celý prostor mezi oběma řekami odspodu nahoru hustě křížkovat. Když došel téměř až do protilehlého pravého horního rohu pískoviště, obrátil se opět ke svým posluchačům:

„Tato země zde, mezi oběma řekami od jejich soutoku na jihu a pak dále na sever až někam tamhle vpravo, východně od hradu, je močál a bažina! Nevím však přesně, jak daleko od hradu sahá, to je rok od roku trochu jiné. Proto je navýsost důležité přiblížit se hned zpočátku vůbec správně ke hradu a vyhnout se tak nebezpečím, která zde číhají na neopatrné. Po odchodu z tohoto kopce je proto nejprve nutné přebrodit řeku ležící před námi a potom začít obcházet hrad od západu přes severní na východní stranu. Tam je pak nutno dávat pozor na močály, které jsou tím horší, čím dále od hradu a čím více k jihu. Hrad je ovšem nutno obklíčit neprodyšně a celé vojsko se někde zde…" pokročil dopředu a zabodl svůj meč před pravým dolním okrajem prostředního kruhu, „musí spojit."

Zderad se odmlčel, zastrčil meč zpátky do pochvy a sešel z pískoviště zase dolů k ostatním. Všichni si zamyšleně prohlíželi kresbu v písku a porovnávali ji s krajinou před sebou. Někteří předáci se po

sobě udiveně podívali. Mnohým z mladších, kteří stáli před brněnským hradem poprvé, napadlo, jak zcela jinak se jeví situace z dálky pro jejich nezkušené zraky a jinak tehdy, když o ní promluví někdo, kdo se zde zjevně vyzná. Všichni čekali na to nejdůležitější, na rozdělení úkolů a přístupů ke hradu, na rozkaz, kdo odkud zaútočí, ale nikdo se nechtěl zeptat jako první. Slova se opět ujal král:

„Z toho, co zde vidíme a co víme díky Zderadovým znalostem, také vyplývá, jak nám bude nejlépe rozdělit naše síly, abychom co nejrychleji slavili úspěch. Ze západu a ze severu zatím hrad dobývat nebudeme, tam půjde pouze o to, aby všechny zásobovací přístupy až k poslední pěšince byly hlídány tak, aby ani myš nemohla proklouznout dovnitř ani ven. Protože to je úkol pro pěší voje, bude nejlépe, když na tuto stranu půjdou hlavně ti z předáků našich rodů, kteří mají méně jízdných v těžké zbroji."

Obrátil se k nim a když viděl, že většinou spokojeně přikyvují, dodal:

„Svá stanoviště si můžete podělit sami mezi sebou. Chtěl bych jen, aby Zderad byl vždy vědom toho, kde který z vás stojí, kde jsou Vršovici, kde Munici, kde lidé z rodu Alešova a tak dále. Protože ale vy všichni dohromady máte ozbrojených pěších lidí nad míru takového úkolu, poskytnete mi podle nutnosti vždy tolik z nich, kolik se ukáže být potřebným na jiných místech, to zde dnes v této chvíli nelze ještě určit."

Jednooký rudohlavý Vršovec Božej se rozhlédl po svých druzích, udeřil se mohutnou pěstí přes jílec svého meče, až na něm zbroj zachrastila a mírně se králi uklonil:

„Učiníme, jak si přeješ, pane. Uvidíš, že pod našimi nosy nejen myš po zemi, ale ani krtek pod zemí, ba ani vrána v povětří neprojde do hradu nebo z něho ven," prohlásil sebevědomě a souhlasné mručení předáků a chrastění jejich mečů jeho slova potvrzovalo.

Král se podíval spokojeně na Zderada a pokračoval:

„Na východní straně hradu je nebezpečno, a to nejen pro močály, ale i proto, že odtud by mohla přijít hradu pomoc. Ne všichni z předáků moravských rodů stojí dnes zde po mém boku…" a král se zasmušile rozhlédl po hloučku svých věrných, protože zde nestál přesně vzato ani jeden jediný, třebaže několik drobných moravských jednotek v jeho vojsku bylo. „Kdyby se můj bratr rozhodl se svými vzbouřenci prchnout, opřel by se jeho nápor tímto směrem. Bude proto nutné mít tam dost jízdního vojska, které by bylo schopné nejen vysílat hlídky dosta-

tečně daleko na východ, aby nás varovaly před možnýcm nebezpečím, ale také pronásledovat ty, kdo by se chtěli útěkem z tohoto hradu zachránit před zaslouženým trestem.“

Vratislav se otočil k bojovníkovi, který o hlavu převyšoval všechny ostatní a v mohutné zašpičatělé přilbici s kroužkovým závěsem vypadal jako bůh války:

„Toto je úkol pro mou družinu, to jest především pro tebe, Často. Není to úkol snadný, ale máš tři tisíce mužů a když to bude nutné, dostaneš pěší od našich předáků. Slyšel jsi zde sám jejich slib ústy Božeje z rodu Vršoviců.“

Velitel Časta se uklonil a Zderad dodal:

„Měj na paměti, Často, že močál je tím horší, čím dále jsi od hradu a čím více na jih. Je sice dost suché léto, ale ani já přesně nevím, jak to vypadá na východ od hradu. Tvoje hlídky samozřejmě během několika dní zjistí, kam se dostaneš nohou jakž takž suchou, ale právě zpočátku musíš být opatrný. Když zatočíš od severu a půjdeš na jih podél hradu, budeš se mu možná nejprve muset přiblížit víc, než je zdrávo, protože dál od něj už může být bažina. Je možné, že toho hned využijí k výpadu, i kdyby jenom proto, aby si nás vyzkoušeli, nakolik jsme odhodláni bojovat. Nech proto hned od počátku sestoupit lidi z koní, ať zkoumají půdu dále od hradu, jestli, kde a nakolik snese jízdu. Dojít pak musíš sem…“ pokročil Zderad opět do pískoviště a postavil se na křížek u jihovýchodní části hradeb.

Obrovitý bojovník neřekl opět nic, jenom krátce přikývl, a tak se i Zderad odmlčel a podíval se na krále Vratislava. Ten si pohladil úzkou bradu, přejel očima po všech přítomných a utkvěl pohledem na svém nejstarším synovi. Trochu ztěžka se nadechl, jako by se mu do toho příliš nechtělo a pomalu pravil:

„Zbývá úkol poslední, přístup k hradu tady od jihu, vlastně skoro odtud, kde teď stojíme. Tam je situace jiná, trochu horší a zároveň trochu lepší. Hlavní překážkou je zde řeka, ale za ní je suchá louka. Je to jen zvolna se svažující pláň od samého hradu, kde je taky v hradbě hlavní brána. Kdyby se podařilo jízdnímu vojsku prvním útokem přejít řeku a planinu, mohlo by vtrhnout nečekaně až do hradu a jedním rázem jej dobýt. Znamenalo by to konec celého boje ještě předtím, než vlastně započal, nebylo by pak vůbec nutné hrad zdlouhavě dobývat nebo dokonce vyhladovět. A to je úkol, který chci svěřit tobě, synu,“ obrátil se král před všemi bojovníky a předáky na svého prvorozeného, který stál v hloučku velitelů. Po boku měl bratra Soběslava; ten se od

něj nehnul po celých deset dní tažení a teď s napětím očekával, co na to jeho hrdina odpoví. Také pohledy všech ostatních se obrátily k Břetislavovi, který svraštil obočí a zabodl svůj ledový pohled nikoliv do očí svého otce, nýbrž předáka Zderada:

„Jestli si dobře pamatuji, mluvil jsi o tom, že všichni se přiblíží k hradu tak, že nejprve přebrodí tuto řeku. Víš, jak je zde hluboká, jak rychle teče a kde jsou v ní brody? Nebo bude nejprve nutno hledat místa, kde je možno ji přebrodit?“

„Pravdu díš, pane, přejít tuto řeku s tak velkým vojskem, jako je naše, není nijak snadné. Zde pod kopcem to nelze vůbec, řeka je tu dravá a hluboká, a dále na jih, jak už jsem vzpomenul, se k ní pro bažiny a močály ani nedostaneš. Možnosti k přechodu jsou jenom dvě. Nejprve je nutno tento kopec obejít trochu zpět, tam se řeka rozlévá šířeji, ale břehy má pevné. Je to ovšem daleko od hradu, ale tam se dá všude přejít, jen se musí pomalu a postupně. Částečně přes brody, které nutno hledat, protože jsou rok od roku po jarních záplavách trochu jinde, částečně bude možná i nutno plavat za koňmi. Tudy půjde celé vojsko, přejde bezpečně, ale pomalu. Potom se obrátíme od řeky přímo na východ k hradu. Hleď, tam pod tím protějším, žlutě porostlým kopcem dojdeme k němu přesně od západu a začneme jej obcházet podél severního okraje. Králova družina půjde první, neboť má nejdelší cestu až k jihovýchodu hradu, potom půjdou předáci.“

Břetislav jej upřeně pozoroval svýma ocelovýma očima a celá věc se mu zamlouvala čím dál méně. Neomylným instinktem cítil, že zkušený předák říká sice pravdu, že to však není pravda celá, že cosi skrývá. Nedal však na sobě nic znát a klidně se otázal:

„A co ta druhá možnost, předáku Zderade, ta čeká na mne?“

Ani rádce nepohnul brvou, třebaže mu pod tím pohledem moc příjemně nebylo. Navenek lhostejně odpověděl:

„Ano, pane. Jsou zde od jihu dva brody, přes které lze přejít velmi rychle a ocitnout se tak blízko hradu. Pohleď, řeka před námi tvoří mírný oblouk, vypadá jako luk, mířící šípem přesně na sever. A právě tam, kde je oblouk nejdále od nás, tam, kde bys do luku vložil šíp, tam je prvý brod, hlavní brod pro cestu do hradu. Druhý je pak,“ pootočil se a ukázal o něco dále doprava, „trochu k východu, právě tam, kde ten oblouk končí a řeka se zase vyrovnává. Ten je o něco užší a jak vidíš, je od něj také k hradu dál…“

Břetislav pozoroval řeku a vrýval si do paměti její průběh, zatímco ostatní mlčeli. Pak se opět zahleděl na Zderada, neřekl však nic, odvrátil se a oslovil svého otce:

„Pane, jestli je všechno tak, jak tvrdí tvůj rádce, pak nechápu, proč nepřikážeš, aby se celé vojsko vrhlo přes ty dva brody, přejelo tu planinu a udeřilo na jižní hradbu s velkou bránou. Vždyť je to od řeky málem co by z luku dostřelil, snad tři nebo čtyři hony, dále ne. Proč tedy všechny ty složité přípravy s obcházením hradu celým vojskem? Proč mám jenom já sám se svou družinou jít touto cestou?“

Král Vratislav za napjatého mlčení všech předáků odpověděl:

„Protože úspěch tohoto záměru nezáleží na síle, ale na rychlosti a překvapení. Pohleď, synu, přes řeku je nutno přejít co nejrychleji a ihned udeřit na bránu, k tomu je třeba překvapení. Nic by nepomohlo, kdyby celé vojsko šlo těmito brody, naopak. Z hradu si toho všimnou o to snáze, bránu zavřou a přes hradby se nedostaneš. My to však uděláme naopak, neboť nejprve vytáhneme s celým vojskem na západ, jak předtím řekl Zderad, zatímco ty zůstaneš se svou družinou zde za kopcem a nejprve se budeš přibližovat k řece tak opatrně, jak to jenom půjde. Nás z hradu uvidí, jak táhneme pryč, ale tebe pod kopcem za řekou ne, a v tom je tvá šance. Když udeříš vskutku nečekaně a rozhodně, vnikneš možná jedním rázem do hradu!“

Břetislav sklonil hlavu a také spokojené mručení předáků a chrastění jejich zbrojí ukazovalo, že s královými slovy souhlasí. Jednak byli rádi, že je samotné tato nevděčná role minula a jednak už také tušili, proč potrefila právě králova nejstaršího syna. Ten cítil, že stojí mezi nimi všemi dost osamocen, ale přesto – nebo snad právě proto – pozvedl hrdě hlavu. Přestože i on znal odpověď na svou otázku předem, zeptal se:

„Musím uznat, pane, že tento plán je sám o sobě dobrý, ale stále nevím, proč právě já a moje družina jsme byli vyvoleni k tomuto úkolu a ne někdo jiný?“

Protože ty se máš zbavit svého strýce a dobýt tento hrad, abys z něj poté mohl vládnout polovině Moravy, problesklo hlavou králi, ale než stačil zformulovat tato slova tak, aby je mohl vyslovit v kruhu svých předáků, stalo se něco neslýchaného. Rádce Zderad, jistý si souhlasem všech přítomných, jejichž podporu cítil, ledabyle prohodil s předstíraným přátelským úsměvem, jako by chtěl žertem ulomit hrot napjaté situaci:

„Tvůj otec rozhodl takto proto, že ty, pane, už od mladých let se v létě tak rád koupáš a v řece si hraješ…“

Všichni předáci vybuchli hromovým smíchem, ale Břetislav zbledl tak, že jeho tvář úplně zesinala. Zuby se mu mimoděk zaťaly a chřípí rozšířilo vztekem. Ovládl se jen s největším úsilím, ale cítil přitom, jak se mu chvějí svaly v nohou; prudkým odlivem krve z hlavy mu bylo až mdlo. Několikrát sevřel a otevřel pěsti a přitom ucítil, jak se mu stahuje velká jizva v pravé dlani. Navyklým pohybem ji začal třít, až se pomalu uvolnila. Předáci s pobavenými pohledy čekali na jeho odpověď a také Zderad se posměšně rozhlížel po svých sousedech. Jediný král Vratislav, který znal svého syna nejlépe, pocítil zlost a chuť nechat Zderada zbičovat za tento nesmyslný triumf. Ani on však v té chvíli nemohl učinit vůbec nic, jeho rádce už svá neblahá slova vypustil. Podíval se tedy na svého syna a s napětím čekal, co odpoví.

Hrdému Břetislavovi zatím proběhlo před očima nesmírnou rychlostí tisíc věcí. Viděl se znovu na břehu té saské říčky, kde před čtyřmi lety přikázal udělat zastávku, když se obtíženi kořistí vraceli z trestné výpravy. Slyšel se, jak před všemi význačnými bojovníky výsměšně posílá pryč starého a zkušeného předáka Aleše, který jej přijel celý uhnaný, zpocený a zaprášený varovat před zrádným lenošením v poledním horku na břehu řeky. ‚Jen běž Alši, utíkej za ostatními! Je už údělem starců bát se každého keře a každého stromu. Zato my, praví bojovníci neohroženého ducha, přijdeme za ostatními až tehdy, kdy se nám samým bude chtít‘, slyšel opět svá zpupná slova a hřmotný smích svých mladých druhů. Viděl Aleše, jak spolkl urážku s potřásáním hlavy, a viděl také mračno saských bojovníků, jak se na ně znenadání vrhli, když celí malátní odložili zbroj. Slyšel ryk boje, tupé nárazy mečů do nekrytých těl, výkřiky bojovníků proklátých kopím skrznaskrz, viděl tryskat krev z otevřených ran a cítil její pronikavý nasládlý pach, viděl kolem sebe padat své nejbližší druhy. Sám stačil uchopit v posledním okamžiku meč a zadržet jím s vypětím všech sil ránu obrovského Sasa, který se na něj vztekle vrhl. Zadržel ji ne čepelí, ale otevřenou pravou dlaní, jen slabě chráněnou ocelovým jílcem, který už ani nestačil pořádně sevřít v pěsti.

Znovu cítil ukrutnou bolest v pravé ruce, viděl proud krve, který mu zbarvil celou paži, viděl svůj meč, jak padá nezadržitelně k zemi. V té chvíli věděl jasně, že je úplně jedno, jestli mu jeho pravá ruka ještě visí na konci paže, nebo se useknutá válí v trávě u jeho nohou. Nestačil se ani podívat, viděl jenom radostný záblesk v divokých očích

rudovlasého Sasa, viděl každou pihu v jeho širokém obličeji, cítil pach jeho vzteku, když nad sebou zahlédl ostří jeho silného meče. Uslyšel však také třesk jiného meče, který se mu zjevil těsně nad hlavou a v poslední chvíli odrazil ránu překvapeného Němce. Viděl před sebou jeho nevěřící pohled, když se mu ten stejný meč, který zadržel jeho ránu, pohroužil do krku těsně nad okrajem kroužkové zbroje s takovou silou, že téměř odříznutá hlava se směšně odklopila na bok, jako by pobavený žertéř chtěl udělat nějaký nejapný vtip.

Byl to meč Alešův, který mu navrátil už vlastně ztracený život, byla to Alešova levice, která jej ještě celého omámeného nenadálou bolestí strhla stranou a otočila dozadu. A byla to Alešova slova, která uslyšel zblízka u svého ucha ve hřmotu prudké bitky: ‚Běž, pane, jsi zraněn, zachraň se, běž… Pro dobro země, tys nejstarší králův syn, běž, zapřísahám tě, pane, utíkej…‘ A on skutečně utekl! Jako nedospělý kluk prchal z té krvavé bitky, držel si pevně rozseknutou ruku a celý omámený se zachránil jen s nemnohými ze svých nejbližších. Mnozí padli, ani Aleš se nevrátil, zůstal někde v saské zemi, ani pohřbít jej nemohli… Právě Aleš, jeho milovaný předák Aleš, věrný králův rádce, který jej jako chlapce učil kdysi první cviky se zbraní, první obraty s mečem, triky s kopím, který jej jako mladíka ohromoval, jak uměl sebrat z koně v nejprudším trysku svým štíhlým kopím ze země malý ženský náramek. Jeho Aleš a tolik jiných tam padlo. A proč? Jenom pro jeho zpupnost, pro jeho mladickou nerozvážnost, pro jeho strach nezadat si před svými kumpány, ještě lehkomyslnějšími, než byl tehdy on sám, pro jeho hloupou pyšnou hrdost! Ó, jak rád by tam byl padl s nimi! Jak lehké je padnout v boji a jak nesmírně těžké je žít s hanbou, s touto hanbou, které už stokrát, tisíckrát hořce litoval…

Břetislav zase pomalu nabyl barvy v obličeji a těžce povzdychl. Byla to především vzpomínka na zbytečnou smrt starého bojovníka a druha, jehož měl raději než vlastního otce, která jej uklidnila. Najednou mu připadalo malicherné a nedůstojné hněvat se zde na Zderada, na takového střízlíka, kterého by rozmáčkl mezi dvěma prsty jako ořech. Přimhouřil tedy oči a slyšel svůj vlastní hlas jakoby z dálky:

„Poslyš ještě, moudrý Zderade, který víš všechno, na co se tě kdo ptá, a dokonce i mnohé, na co se nikdo neptal – tam dole u té řeky, tam není obrany? Ten brod tam jen tak čeká, až jej kdekdo přejde, jak se mu zamane? Chceš mi namluvit, že můj strýc Konrád, o němž všichni víme, že je chytrý jako sova a lstivý jako liška, sedí a čeká, až já nebo ty přejdeme ten brod a vpadneme mu branou za hradby?“

Předchozím smíchem předáků a také mlčením královým povzbuzený Zderad jenom rozmarně mávl rukou a jako by medu odkapával, klidně odpověděl:

„Inu, když se odsud dobře zahledíš, tak uvidíš, že za řekou je okolo brodů val. Za ním bude jistě sedět pár bojovníků s luky a malými praky, také meče a sekery budou mít po boku, ale co to je pro hrdinného bojovníka za překážky? Konrád brody samozřejmě brání, ale jednak nemá tolik bojovníků, aby je mohl chránit skutečně důkladně, a jednak musí hledět, aby je potom v každém případě zavčasu dostal za hradby. Protože i kdyby se tvůj pokus o rychlé dobytí zde od jihu měl minout úspěchem, čeká jej přesto obléhání kolem dokola, kterému nemůže uniknout a při kterém bude potřebovat každou zdravou paži."

Zderad pohlédl na krále Vratislava, jako by od něj očekával podporu, ten ale mlčel a s nepříjemným pocitem v duši pozoroval svého syna. Břetislav měl silný dojem, že na celé věci něco nesedí, ale nijak se nemohl dobrat toho, co by to mohlo být. Mlčení se prodlužovalo a předáci začali mezi sebou netrpělivě šeptat, král se tedy přece jenom nadechl a co možná nejsmířlivěji pravil:

„Je potřeba se rozhodnout. Vše bylo vyloženo jasně a v celé úplnosti. Nebo je snad ještě něco, co by měl někdo z nás vědět?" Otočil se ke Zderadovi, který se mírně uklonil a zkřížil ruce na prsou:

„Ne, pane, to je vše, víc nevím."

„Dobrá," pokračoval král obraceje se na svého syna, „je potřeba se rozhodnout."

Břetislav se napřímil a bylo mu jasné, že má jen jedinou možnost. Dobře si uvědomoval, že byl prvním královým rádcem tak obratně vmanévrován do této situace, že mu nezbývá nic jiného než na celou věc přistoupit. Nechtěl-li ztratit tvář bojovníka a rytíře a hlavně také nárok na pozdější odměnu, musel do toho kyselého jablka kousnout, i když spíše tušil než věděl, že se kdesi skrývá asi ještě něco dalšího a on se to dozví, až bude možná pozdě. I když už nebyl tak lehkomyslný jako před čtyřmi lety, neboť tato zkušenost mu stačila na celý život, byl to přece jenom v první řadě bojovník, neohrožený muž, který jde svou cestou o to neústupněji, o co je těžší. Podíval se tedy na svého nejmladšího bratra, který na něj vzhlížel s otevřenou pusou, zatímco jeho druhý bratr Bořivoj se mezi předáky potutelně usmíval, a otočil se k otci:

„Pravdu díš, pane, je nutno se rozhodnout. Všichni víme, že je to úkol těžký, ba hazardně nebezpečný. Je přece zcela zřejmé, že při

tom budu odkázán jenom sám na sebe, na síly své vlastní družiny, protože zde nebude nikoho, kdo by mi přisopěchal ku pomoci, jestli bude zle. Ujímám se jej především proto, že skýtá naději na rychlý úspěch a proto i rychlý konec tohoto tažení. Snad dá Bůh a náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus na přímluvu svatého Jiřího, svatého Víta i našeho spaseného předka svatého Václava rozhodne jedním rázem, kdo má nadále zasedat na tomto hradě, který zde leží před námi…“

Král Vratislav si oddychl. Chápal velmi dobře, proč jeho nejstarší syn volil právě tato slova. Rozhlédl se proto významně po svých předácích:

„Pravdu díš, synu, a já se budu modlit, aby dal Bůh úspěch tvým zbraním. My ostatní také splníme svůj úkol, i když není tak obtížný jako ten tvůj. Pomni však, že také tvoje odměna bude v případě úspěchu veliká. A co se týče tvé obavy, že zůstaneš při útoku zcela sám, není tomu tak, neboť já se svou stráží setrváme nejprve zde na kopci a budeme vše pozorovat. I když tedy moje družina a vojska předáků odejdou a moje stráž jindy nejde do největšího ohně, přece jenom bych ji mohl, bude-li ti velmi zle, poslat přes brody za tebou. Doufám ale, že k tomu nedojde, že budeš mít úspěch. Vždyť možná už dnes večer budeme moci sedět všichni tam na tom hradě ve velké síni a radovat se z tvého vítězství.“

Ozvaly se spokojené výkřiky předáků, kteří bušili se vzrůstající bojechtivostí do mečů a zbrojí a kteří si v té chvíli vůbec neuvědomili, co by pro ně takový úspěch mohl znamenat – že se totiž nechali Zderadem strhnout k výsměchu svému budoucímu vládci, neboť králův bratr Konrád by v tom případě svou úlohu zřejmě navždy dohrál. Břetislav podal otci ruku, ten ji pevně sevřel a potom se objali. Porada skončila. Její účastníci začali nasedat na koně a sjížděli dolů ke svým čekajícím bojovníkům.

Když dorazili každý ke svým, bylo právě poledne. Velitelé vydali rozkazy a vojsko v čele s královskou družinou se otočilo a vydalo se jako dlouhý had okolo západního okraje Červeného kopce ke Svratce. Dávali přitom pozor, aby je bylo i v dosti hustém lese, který zde lemoval řeku po obou březích, z hradu dobře vidět. Králova stráž, nevelká jednotka pěti set výtečně vycvičených a nejlépe vyzbrojených elitních bojovníků, se rozložila na odvrácené jižní straně kopce, zatímco Břetislav shromáždil svou družinu a zatočil s ní k jeho východnímu okraji, kde ji rozložil v hustém lese. Nechal bojovníky sestoupit z koní, ponechal je ale v plné pohotovosti a zavolal k sobě své tři nejvyšší velitele.

Když se shromáždili ve stínu rozložitého dubu, očekávali s napětím slova svého pána. Břetislav na ně pohlédl s náklonností, kterou byl povinován těm, kdo stáli věrně po jeho boku:

„Poslouchejte dobře, moji věrní, co nám uložil náš pán, můj otec, král Vratislav. Je to úkol nelehký, ale čestný, a když jej splníme, bude naše odměna nemalá…“ a vyprávěl jim obsah porady. Když skončil, podívali se předáci jeden na druhého a Borša, syn Olenův, pravil:

„To bude ošemetná věc, pane! Může se jedním rázem podařit a pak bude sláva i odměna veliká, může se ale také úplně zhatit a dopadnout velmi zle. Co se stane, když neprorazíme přes brod? Pobijí nás bez odporu v řece! Je to jako hop nebo trop, buď prorazíme a sláva bude hned, nebo ne a smrt bude taky hned!“

Břetislav se zasmál a plácl druha po rameni:

„Pravdu díš, Boršo, ale kdopak by se bál smrti, ty snad? No tak vidíš. Abychom prorazili, na to už jsem také sám pomyslil. Ano, to je důležité, ve vodě jsme slabí, ale potom na poli silní! Oni budou sedět za řekou za valem, to je pravda, budou mít hodně luků a praků a budou vrhat oštěpy a kopí, ale jsou to jen pěší. Jakmilem prorazíme a dostaneme se za val, máme vyhráno, protože pak je rozprášíme jako králíky. Přeletíme v okamžení pláň a než stačí zavřít bránu vnikneme jim do hradu! Vlastně čím víc o tom přemýšlím, tím víc se mi to líbí. Vždyť jsou nás dobré dva tisíce, jak by nás mohli jen tak zadržet? Pravda, ani my nemáme všichni koně, ale velká většina ano. Kolik vlastně, to musím teď vědět. Kolik máš ty pěších, Boršo?“

„Žádné, pane, jen šest set těžké jízdy.“

„To vím,“ usmál se Břetislav, „ty jsi tvrdé jádro mé družiny, zatímco vy dva jste její slupka,“ obrátil se k dalším velitelům, nezvykle si podobným; byla to dvojčata, synové Lubomírovi.

„Já mám taky šest set, ale lehké jízdy, a sto padesát pěších, pane,“ pravil Nožislav a jeho bratr Držikraj pokračoval jako ozvěna: „…a já dvě stě padesát pěších a lehké jízdy o dvě stovky méně, pane.“

„Dobrá,“ počítal Břetislav na prstech, pak však raději vytáhl dýku, uřízl větev z dubu a vyrýval do ní rýhy. „Uděláme to takhle. Jako první seberete všechny pěší dohromady, to jest čtyři sta, a odešlete je teď hned pod velením spolehlivého muže. Vyberte někoho staršího, zkušeného, to nechám na vás, a pošlete je podél řeky, ale pozor! Ať nejdou příliš blízko ní, kde je les řidší a z hradeb by je mohli zahlédnout. To je důležité, rozumíte? Musí jít co nejopatrněji, ale dál od řeky, až tam, kde je hodně hustý les a z hradu není nic vidět. Není to snad-

né, čím dál na jih, tím větší je tam močál, ale oni musí projít, rozumíte?“

Všichni tři přikývli a Nožislav se zeptal:

„A kam až mají projít, pane?“

„Musí projít po této straně až tak daleko za druhý brod, aby se tam dostali přes řeku úplně nepozorovaně plaváním. Snad s pomocí otepí,“ odpověděl Břetislav, „ale hlavně tak, že je nesmí od brodu vůbec vidět! Pohleďte, my jsme teď od prvního brodu asi tři hony, ke druhému jsou to další dva, to je pět, a ještě nejméně dva hony musí jít za brod, to je sedm. To by byla na cestě čtvrthodina chůze, ale tady je těžká půda, počítejme čtyřnásobek, tedy hodinu. Pak se musí dostat přes řeku, kdyby tam byl nevímjaký močál, prostě musí, rozumíte? Jako pěší to dokážou a pak se vrátí potichu ty dva hony zpět. Dostanou se tím do zad těm, kdo sedí za valem u druhého brodu. Na to vše počítejme taky hodinu. Za dvě hodiny od chvíle, kdy se zde rozejdeme, by měl být ten pěší voj za řekou a za druhým brodem, je vám to jasné?“

Opatrný Borša se zamyslel:

„Pane, jestli je tam takový močál, nesmí mít bojovníci příliš velkou zátěž. Budou se muset brodit bahnem, možná hlubokou vodou. Plavat z nich skoro nikdo neumí, budou muset sekat otepi, jak jsi pravil, aby se na nich přeplavili. Jakou mají mít výzbroj?“

Břetislav se podíval na svého velitele s respektem:

„Máš pravdu, Boršo! Hlavně dýky a sekery. Meč má myslím z nich málokdo, ale kdo má, ať vezme. Štíty… no, nevím, ty bude lépe nebrat, stejně by je asi v bahně poztráceli, ale když někdo bude za každou cenu chtít, ať si jej vezme. Důležitější ale je, aby byli všichni za dvě hodiny za brodem, než co budou mít v rukách.“

Zasmál se a vzal zase do ruky svůj prut:

„Ty, Boršo, musíš být se svými šesti stovkami jezdců za dvě hodiny před druhým brodem z téhle strany, od jihu, děj se co děj. Vy půjdete pomaleji, s koňmi jinak nelze, zato jste ale mnohem blíže svému cíli. Až dorazíte na cestu, otočíš vlevo a udeříš vší silou na druhý brod. Pusť jízdu celou rychlostí, ať se voda vaří. Je to těžká jízda, jsou dobře chránění, kameny jim moc neublíží, horší to bude s šípy… Zkus prorazit jedním rázem a když se ti to podaří, tak rovnou k bráně. Kdyby se nepodařilo, aspoň je zaměstnej natolik, aby z hradu viděli, že máte brod v práci, možná k němu stáhnou posilu od prvého brodu. A já s vámi dvěma,“ obrátil se k bratrům, „vyrazím na první brod poté, když uslyšíme, že Borša udeřil a u druhého brodu zuří bitva. My to uděláme

jinak. Máme více času, protože naše cesta je nejkratší, brod je odtud jenom tři hony. My vezmeme váš tisíc lehké jízdy, sesedneme a povedeme je odtud ne přímo, ale poněkud k jihu, co nejdále, než začne močál, kterým nelze projít. Tam někde narazíme na cestu, která vede dále na jihozápad směrem k rajhradskému klášteru, a na té cestě vyčkáme. Budeme sice dále od brodu než teď, ale to nevadí, právě naopak, protože budeme mít rovnou cestu pod nohama, takže vletíme do brodu nejvyšší rychlostí. Proletíme řekou, ztečeme val a potom co nejrychleji plání nahoru. Budeme-li mít štěstí, vrazíme do brány, než ji stačí zavřít, a hrad je náš!“

Břetislav se zamračil a dodal:

„A pak to bude můj hrad a potom bude ouvej všem Zderadům a posměváčkům…“

Ustaraný Borša přece jenom ještě namítl:

„A co bude, pane, dále, kdyby se nám to povedlo? Ty vrazíš rázem do brány, já s pomocí Boží ti co nejrychleji druhým brodem přirazím na pomoc, ale bude to stačit? Kolik vojska má tvůj strýc, kolik obránců brněnský hrad?“

Břetislav svraštil obočí a přihladil si navyklým pohybem vlasy za uši:

„Kolik vojska má můj strýc, to opravdu nevím, ale jeho hrad může mít podle mne tak nanejvýše pět set obránců. Nanejvýše, to i včetně pomocníků a pacholků, spíše ale méně, a z toho ostřílených zkušených bojovníků jen část. Kdybychom tam vpadli vskutku naráz a překvapivě jenom s lehkou jízdou, tak je hrad v okamžení náš, ani bychom tě k tomu, Boršo, nepotřebovali. Mohli bychom totiž otevřít malé branky, vždyť za tou západní a asi i severní už bude vojsko předáků, jen k té východní to asi králova družina ještě nestačí stihnout. Ale nezapomínejte, jak by byli všichni překvapení! Kdepak,“ potřásl Břetislav hlavou, „oni by se ani nebránili, o tom vůbec nepochybuji! A dobře by udělali…“ pokračoval poněkud zasmušile. „Oni přece vědí, kdo na ně jde. Vždyť kolik z našeho vojska má u nich i nejbližší příbuzné a z jejich zase u nás!? Uvidíte, že když se nám to podaří, tak se co nejrychleji vzdají…“

Břetislav se odmlčel a jeho velitelé se po sobě rozpačitě podívali. Oba bratři neřekli nic, ale nejstarší, rozvážný Borša Olenův, si odkašlal a trochu sevřeným hlasem pravil:

„Víš, pane, ty jsi to řekl, ono je to vskutku… inu, jak bych to pověděl… totiž, lehké to není! My se snažíme na to nemyslet, ale

přece tam proti nám nejsou ani sprostí Sasové, ani divocí Uhři, to jsou… to jsou… inu, to jsou našinci. Lidi jako my, Češi jako my, i když trochu jiní, ale i já mám jednu větev našeho rodu tady na Moravě…“

Trochu se zarazil a podíval se na oba bratry, ale ti mlčeli, a tak pokračoval:

„Naštěstí nejsou zde, sedí na jednom hrádku kdesi u slezské hranice, ale přesto! My víme, že naše věc, totiž věc našeho pána, je spravedlivá, ale přece… Víš, kolik našich bojovníků má zde naproti, možná hned za těmi brody, svoje bratrance a švagry?“

Břetislav rázem povstal v celé své výšce a všichni tři velitelé také. Stáli proti sobě a jakési napětí se vložilo mezi ně, takové napětí, že bylo ve vzduchu přímo hmatatelné. Všichni těžce dýchali a Břetislav sevřel křečovitě rukojeť dýky, až mu prsty zbělely. Podíval se na své velitele tak, že jim přeběhl mráz od pat až do zátylku a prohlásil smrtelně vážně:

„Ať už je věc králova jakkoliv spravedlivá, říkám vám jedno – ať se děje cokoliv, vy jste moji nejbližší druhové! Vy jste v první řadě moje družina. Moje, nikoho jiného! Vy si nemusíte lámat hlavu takovými věcmi. Vaše místo je po mém boku a dokud sloužíte mně tak věrně jako doposud, je váš osud spojen s mým tím nejpevnějším řetězem! A pamatujte, jak vy mně, tak já vám! Já jsem nejstarší, prvorozený syn krále Vratislava, a vy jste moji nejbližší druhové, taková je pravda. Rozumíte mi?!“

Všichni tři bojovníci strnuli při těch slovech jako by zkameněli, a přestože byli v běžném životě skutečně spíše druhy než podřízenými svého velitele, v této chvíli jasně slyšeli mluvit prince z panovnického rodu. Poklekli před Břetislavem na pravé koleno a sklonili pokorně hlavu k zemi, ten je však hned začal zvedat a přitom každého z nich pevně objal. V očích se mu zaleskly slzy, když viděl jejich oddanost, a přestože věděl, že je v ní notná porce osobních zájmů, naprosto nepochyboval o tom, že v tomto gestu zároveň promlouvá i jejich nejvnitřnější přesvědčení. Podali si ještě ruce v kožených rukavicích a Břetislav nakonec řekl:

„Tak, a teď k vojsku! Jako první seberete pěší a ti ať hned vyrazí. Potom jdeš ty, Boršo, ke druhému brodu a nakonec my s lehkou jízdou k cestě k prvému brodu. Teď je asi…“ podíval se na slunce, „jedna hodina z poledne, králova družina a voje předáků už jistě začali překračovat řeku. Tak tedy až uplyne třetí hodina, udeříš ty, Boršo, na

druhý brod a my hned nato na prvý. Pomáhej nám všem Bůh a Ježíš Kristus a také svatý Jiří!“

Všichni čtyři se pokřižovali a za chvíli zavládla v lese za Červeným kopcem horečná aktivita. Na jeho odvráceném jihovýchodním okraji se začala shromažďovat pěší jednotka, která zakrátko pod vedením zkušeného Kukaty odtáhla, aby ve skrytu prošla močálem a vrátila se po druhé straně Svratky do zad obráncům druhého brodu. Zatímco Břetislav s oběma bratry zůstal nejprve na místě a dal tak ostatním čas zaujmout domluvené pozice, shromáždil Borša svých šest set těžkých jezdců a vysvětlil svým podvelitelům, co od nich knížecí syn Břetislav očekává. Pak sesedli z koní, na kterých nechali těžší části své zbroje a vydali se opatrně na pochod.

Nejprve byli krytí úpatím kopce, ale zanedlouho došli k místu, kde se krajina vyrovnávala do mírně zvlněné roviny; tady bylo nutné opustit bezpečné krytí a vydat se do otevřeného lesa. Opatrný Borša nechal zastavit a sám jen se dvěma svými podveliteli nejprve přehlédl situaci. Byli právě tam, kde mírný oblouk řeky začínal tvořit onen napjatý luk a vzdalovat se od nich na sever; až se ulekli, když uviděli, jak jsou řece blízko. Tekla před nimi jako široká stříbrná stuha, vzdálená jen asi pět set metrů. Les po jejich levé straně byl dost řídký, takže pruh řeky s nápadně zvednutým severním okrajem byl dobře viditelný: za řekou se stráň zvedala nejprve pozvolně a potom trochu příkřeji až k hradu. Velitelé napínali zrak, ale neviděli nikde ani sebemenší náznak nějaké činnosti, ani u hradu, ani u řeky; celá krajina budila dojem úplné opuštěnosti. Zkušený Borša se zle mračil. Obrátil se ke svým společníkům a tlumeně vrčel:

„Tomuto klidu není co věřit! Jsem si jistý, že hlídají, jenom si dávají pozor, abychom je nespatřili. Chtějí nás ukolébat, ale to se jim nepovede! Pohleďte, vezmeme bojovníky nikoliv tudy přímo, ale trochu doprava, les je tam o poznání hustší. Bude to sice o hon dál, ale času máme dost. Nechte je jít krokem, opatrně a jen ve dvoustupu, už tady je hodně mokro a my nevíme, kde začíná močál. Jdeme!“

Všichni tři se vrátili ke svým, vydali potichu příkazy, zabočili doprava a začali se prodírat lesem. Šlo to nejprve dost dobře, ale záhy začal napitý mech čím dál tím víc mlaskat pod nohama, které se bořily do černé bažinaté půdy. Cesta se stávala stále klikatější, jak museli obcházet nejmokřejší místa a vyhledávat taková, kde mohli projít s koňmi. Mnohde nemohli ani ve dvojstupu, nýbrž jenom po jednom za sebou. Čím dále zapadali do bažinatého lesa, tím větší mračna

komárů se rojila vzduchem a trápila koně i lidi, vyrušené žáby kvákaly a ptactvo rozčileně kdákalo. Za necelou hodinu však náhle začal být terén sušší a Boršova jednotka narazila na nízké návrší s úzkou cestou, vedoucí od jihozápadu na sever, k řece.

„Dobře," pravil spokojeně velitel, když mu předvoj hlásil změnu, „to je cesta k prvnímu brodu, po té půjde naše lehká jízda. My musíme dál, najít další podobnou cestu ke druhému brodu. Dejte se teď o něco doleva, jsme dál od řeky a les je tu hustší, vpravo bychom mohli brzy uváznout!"

Bojovníci rozkaz vyplnili a za další dobrou půlhodinu dorazili skutečně k druhému, poněkud vyvýšenému a také sušším úseku, který připomínal spíše prostou stezku než skutečnou cestu. Jednotka na ni vystoupila a bojovníci si pokoušeli očistit zbroj pokrytou páchnoucím bahnem a hnijícími rostlinami. Obličej a ruce si však nechávali pomazané blátem na ochranu proti komárům, takže elitní jízda vypadala jako sebranka nejhorších raubířů. Borša obalil kopyta svého koně pečlivě hadry a vydal se po stezce opatrným klusem na sever. Netrvalo dlouho a les se začal otevírat, až se necelý hon před ním zaleskla stříbrná hladina řeky. Rychle sestoupil, uvázal koně nakrátko a vydal se dál pěšky. Čím blíže byl řece, tím šel pomaleji, ale neviděl a neslyšel nic. Odsud dokonce neviděl ani na pláň za řekou, protože hned za jejím severním břehem se černala nevysoká, ale dost prudce stoupající stráň nasypaného valu. Borša se pozorně zahleděl na plynoucí řeku a snažil se podle barvy a rychlosti proudu odhadnout šířku a hloubku brodu. Příliš se svým pozorováním spokojen nebyl, zamračeně se otočil a chvátal ke svému koni. Rychle jej odvázal a klusem se pustil zpět ke svým čekajícím bojovníkům. Ti se mezitím seřadili na úzké stezce do dlouhého zástupu a při pohledu na chvátajícího velitele začali zkoušet, zda se jim lehce vytahují meče, mnozí máchali zkusmo těžkými sekerami, jiní nabírali hluboko vzduch do plic. Rozladěný Borša k sobě přivolal své podvelitele:

„Byl jsem skoro až u řeky, je tam všude klid, nevidíš nic. Doba už téměř uplynula, udeříme neprodleně. Není to příliš daleko, vyrazíme hned tryskem. Kopí ponechejte na koňských zadcích, není do koho se opřít, štíty však mějte připraveny. Hned za řekou je val, prudký, ale krátký, na ten musíme vzhůru a pak se uvidí. Cválat musíme ve dvojstupu, ale brod je asi širší, v řece se můžeme hned rozptýlit. Tak s Boží pomocí do toho! Počkejte, až se vrátím, a vyrazíme!"

Borša otočil koně a pomalu jel kolem stojících bojovníků až na konec dlouhého zástupu, tam se otočil a vracel se zpátky. Cestou prohodil k tomu nebo onomu muži nějakou poznámku nebo obhroublý vtip, aby dodal bojovníkům odvahy. Doklusal zpět a postavil se jednotce do čela. Provlékl levici, ve které držel také uzdu, pevnými oky závěsu svého štítu a odepjal od sedla svou pádnou sekeru. Potěžkal ji a pak se usmál na nejbližší bojovníky:

„A hodně řvěte, chlapi, ať nás naši uslyší a udeří co nejdříve na druhý brod!“

Povstal v sedle, zamával několikrát sekerou a protože teď už to bylo jedno, zařval hlasem tak mocným, že se to rozlehlo po celém lese:

„Za mnou!“

A vyrazili tryskem z místa, až se měkká půda zachvěla a les se zaplnil mohutným řevem a ržáním stovek koní. V okamžiku proletěli po cestě, která se až těsně před řekou poněkud rozšiřovala a vletěli v plném tempu do studené vody, která však rychlost prvních jezdců hned srazila. Brod byl sice pevný, ale tak hluboký, že voda shala koním až po prsa, takže se po několika krocích začínali vzpínat a šli jen s nevolí kupředu, poháněni kopáním okovaných pat a ranami naplocho otočených mečů.

V té stejné chvíli se ozval všem tak známý a všemi tak nenáviděný svist a na bojovníky se sneslo mračno šípů. První jezdci spadli z koní a řeka se začala barvit krví. Silný proud zraněné hned odnášel. Borša pohlédl za krytem svého štítu vzhůru, a to, co spatřil, bylo vstavu rychle zchladit bojový zápal jeho jízdy. Podél celého hřebene černého valu stály desítky lučištníků a hustá řada pěších kopiníků, kteří je s mohutným řevem očekávali. Ucítil, jak se jeho štít otřásl pod zásahem šípu, až mu v levé ruce zabrnělo a popadl jej nehorázný vztek. Došlo na jeho obavy, celé to ticho byl jenom zpropadený trik. Vlasy se mu zježily pod přilbou a on zařval tak, že přehlušil i křik okolních jezdců, prodírajících se vodou:

„Za mnou, za mnou, bijte psí syny! Břetislav, Břetislav, Břetislav!“

Rychle se ohlédl a když viděl, že celá řeka za ním se černá koni a jezdci, pocítil pýchu na své odvážné bojovníky. Pobodl koně a prodíral se posledními metry vody jako smyslů zbavený. Když jeho kůň konečně vystoupil na pevný písčitý břeh, seskočil okamžitě dolů. Otočil se ke svým bojovníkům, kteří ve svistu šípů a pod nárazy nesčetných kamenů vylézali za ním a zamával sekerou:

„Dolů, dolů z koní, za mnou, bijte je, psí syny, za mnou! Břetislav, Břetislav, Břetislav!“

Neprodleně se začal drápat do příkrého měkkého svahu; pokus napadnout zde protivníka koňmo by byl odsouzen k neúspěchu. Opěšalá těžká jízda se k němu přidávala, jak jeho bojovníci postupně dosahovali břehu a pod hřebenem valu vzplál boj muže proti muži. Obránci měli samozřejmě výhodu převýšení a navíc třímali v rukou většinou dlouhá kopí a lovecké oštěpy, měli však na sobě jen lehkou výstroj, většinou kožené, plíšky pošité haleny; nikdo z nich nebyl v kroužkové zbroji, kterou byli pokryti útočníci. Když se do nich Boršovi lidé zuřivě obořili, obranné řady pod jejich pádnými údery začaly rychle řidnout. Jako první se stáhli lučištníci, což přišlo velice vhod posledním řadám jezdců, kteří právě doráželi ke břehu, vylézali z vody a s velkým řevem se drápali do svahu. Také to vypadalo, že obránců není ani zdaleka tolik, jak by se zdálo podle jejich křiku, a tak když vzteklý Borša a několik jeho nejbližších přerazili kopí mířící na jejich hruď a probodli dva nebo tři obránce, stojící až na samém vrcholu valu, začala se karta obracet. Někteří z Moravanů se začali ohlížet za sebe a právě když hlavní síla útočníků už už dosahovala hřebene valu a chtěla na ně vší silou udeřit, zazněly pronikavé signály píšťal. Udivený Borša zahlédl, jak na ten pokyn všichni obránci jako jeden muž zmizeli za hřebenem valu, jako by je sfoukl vítr. Udělal ještě několik kroků, až se mu hlava vynořila nad oblým vrcholem a srdce se v něm málem zastavilo.

Neuviděl, jak očekával, volně svažitou louku vedoucí ke hradu, nýbrž druhý val, jenž nebyl od řeky za tím prvním vůbec vidět. Byl totiž záměrně nasypán o něco nižší než ten první, který právě dobyl. Poslední z obránců, které právě zahnali, právě mizeli za jeho hřebenem a na něm Borša zahlédl další lučištníky. Jen tak tak, že v posledním okamžiku padl do hlíny; svist šípu zazněl přesně tam, kde měl ještě před vteřinou krk. Skutálel se o pár metrů zpět, pustil sekeru a napůl vsedě, napůl vkleče začal mávat oběma rukama ze strany na stranu:

„Stát, stát! Ne, zůstaňte stát! Dolů, dolů!“

Několik z jeho bojovníků, kteří byli těsně za ním a už nestačili poslechnout, spadlo zpět na svah s šípy trčícími z jejich těl, ostatní se rychle sklonili nebo ulehli a kryti za valem těžce oddychovali. Jejich velitel jim vztekem celý bez sebe vysvětloval situaci. Na okamžitý průlom nebylo ani pomyšlení. Nepřítel se na ně skvěle připravil. Za-

tímco řeka vzala útočící jízdě sílu a rychlost, stála na prvním valu jenom malá část obránců, která se zavčas stáhla za druhý val, kde na ně čekali s odpočatou posilou. Začít v roztažené řadě sbíhat dolů po svahu a chtít se drápat na protější val se rovnalo sebevraždě. I když veliteli dalo pořádnou práci přesvědčit bojovníky, jak nutné je zachovat si právě teď chladnou hlavu, nakonec to pochopili. Borša musel dokonce několik příliš horkokrevných uzemnit pádnou ranou okované pěsti, když na ně celý rozlícený hulákal:

„Zpět, zpátky, psí syni! Proklatá pakáž, zkurvysyni," řádil jako pominutý a nikdo nevěděl, zda má na mysli je nebo nepřátele, „dolů s vámi, hlavy dolů, vy hlupáci, nebo vám je ustřelí jednu po druhé! Na to přece čekají, že se celí vzteklí vrhneme za nimi! Zpátky, říkám vám, dolů s vámi!"

Bojovníci trochu ochladli. Také z protějšího valu se toho ozývalo čím dál méně, zato odkudsi zleva se začal rozléhat hluk, který rychle sílil. Borša vydal příkazy a jednotka se roztáhla na hřebeni prvního valu tak, že když zvedli hlavu, mohli pozorovat nepřítele naproti, který dělal totéž. Velitel rychle shromáždil svoje podvelitele:

„Máme po útoku," drtil vztekle mezi zuby, „ti zkurvysyni se na nás ďábelsky připravili! Mají tady na nás dva valy a jistě spoustu luků. A my nemáme skoro žádné! Ó ti holomci, ta proklatá pakáž, já bych je…"

„Pojďme na ně!" vykřikl nejohnivější z jeho podvelitelů. „Vždyť je to sedlácká holota, viděls tu zbroj? K smíchu, tak na pole k orbě! Všichni najednou, je nás šest set, a na ně!"

Borša se na něj jenom podíval krví podlitýma očima a chytil jej pod krkem za drátěnou košili. Zatřásl s ním a pustil jej tak prudce, že si mladík kecl na zem:

„Ani nápad! Dokud tady velím já, nikdy! Než překročíme tady ten val, než seběhneme dolů a než se zase vydrápeme tam nahoru, nebude nás ani polovina, to ti říkám. Víš, jak je to blízko? Jestliže zatím tak mnozí z nás, zasaženi těmi jejich proklatými šípy, ještě žijí, tak jenom díky naší pevné zbroji a tomu, že oni předtím střídali až do řeky, rozumíš? Tady ale nemáme ani tu nejmenší šanci, tady zabíjí každý šíp! Věřte mi přece, chlapi! Ale i kdyby se nás nakonec i jenom polovina vydrápala tam naproti na ten jejich zkurvený druhý val, dobrá! A potom? Víš, co bude potom, hlupáku? Nevíš, vidíš, a já taky ne! Kolik jich tam je, za tím valem? A je tam už vůbec volné pole, co? Nebo je tam třetí val? Vždyť tam na nás může dokonce čekat jízda, a my jsme naše koně museli nechat dole u řeky…"

Trochu se uklidnil, když viděl, jak ostatní mlčí se svěšenými hlavami a otočil se k západu, odkud se ozýval ohlušující řev. Z lesa se přesně uprostřed oblouku řeky vynořilo množství jezdců a vrhlo se do vody. Borša si strhl přilbu a přejel si zoufale oběma rukama přes hlavu od čela až k temeni, aby vymačkal krví zbarvenou vodu z vlasů. Nevěděl v té chvíli dobře, je-li to krev jeho nebo cizí, ale bylo mu to jedno. Ukázal k levému brodu:

„Břetislav udeřil a my nemůžeme přijít na pomoc!“

„Ale proč, proč? Přece to musí jít!“ zvolal druhý z podvelitelů a celý se třásl netrpělivostí při pohledu na řeku zpěněnou nesčetnými jezdci.

„Nelze, věřte mi, teď je to jistá záhuba! Nemáme luky, nemáme útok čím krýt a oni na nás čekají. Což o to, sami nás taky nenapadnou, my máme lepší zbroj a rytířský cvik, oni jsou až na ty lučištníky vskutku asi spíš sedláky a pacholky než řádným vojskem, ale co z toho? Sem za námi se drápat nebudou, a tak sedí a čekají. Však jim to taky stačí, ale nám ne! Ó ti zkurvysyni!“

„Ale co chceš dělat, pane?“ zeptal se mladík. „Přece tu nebudem čekat do soudného dne?“

„Jistěže ne, hlupáku,“ utrhl se na něj Borša, „ale nejdříve musí dorazit naše pěchota! Už jste zapomněli? Ti přešli řeku potají někde támhle…“ a máchl rukou doprava, „aby tamty naproti napadli zezadu. A to taky udělají, jenže tu ještě nejsou! Já také nevím, pro jakého čerta se Kukata opozdil, ale to vám říkám, že v okamžiku, kdy uslyšíme tam naproti ryk a třesk zbraní, seběhneme dolů a vydrápeme se tam tak rychle, že jim z toho všechny smysly přejdou, a udeříme do nich, ale až potom! Ne teď, rozumíte, teď ne, teď nelze, i když náš pán…“ otočil se s tísní v srdci doleva, kde se právě první řady Břetislavovy lehké jízdy vynořily z vody, „musí sám vykonat svou práci, bez nás…“

Všichni se zahleděli na scenérii u prvního brodu. Val se tam zdál nižší a svah k němu byl asi pozvolnější, protože Břetislavova jednotka nemusela na rozdíl od nich slézat z koní, nýbrž hnala se dále nahoru do svahu. Také se nezdálo, že by je na valu očekávala nějaká urputná obrana, protože pár šípů na přijíždějící útočníky sice vylétlo, ale rozhodně to nebyla žádná mračna. Naopak, náhle spatřili už hodný kus cesty za valem, jak se z centra obrany vyvalil proud pěších bojovníků, kteří jako veliké hejno králíků prchali nahoru lehce svažitou volnou plání k hradu. Borša a jeho bojovníci to viděli jako na dlani a v té chvíli začali řvát a mlátit meči do štítů:

„Utíkají, oni utíkají!“ křičeli. „Utíkají! Zajíci, zajíci! Břetislav, Břetislav, Břetislav!“ začalo se hromově ozývat a někteří vojáci si dokonce v nadšení strhli přilbu z hlavy, jako by už bylo po bitvě. Všichni stáli otočení doleva, kdyby je v té chvíli napadli Moravané z protějšího valu, asi by se samým překvapením nezmohli vůbec na obranu.

Zleva dolehl zesílený pokřik, jak se Břetislavova jízda konečně dostala na opuštěný hřeben valu a spatřila před sebou pláň vedoucí ke hradu, na níž se černaly shluky obránců upalujících za hradby, co jim síly stačily. Měli sice dost náskok, ale ještě také notný kus cesty před sebou, a navíc byli všichni opěšalí. Lehká jízda zmizela pozorovatelům od druhého brodu na okamžik z dohledu, než přejela val a sjela dolů po jeho odvrácené straně, pak se opět vynořila na zelené louce. Pobídla koně do cvalu a vzdálenost mezi ní a prchajícími se začala rychle zmenšovat. Když to uviděli Boršovi bojovníci, začali znovu řvát jako smyslů zbavení, smáli se, chechtali se, až se prohýbali, a plácali druh druha do zad:

„Břetislav, Břetislav, Břetislav!“ ozývalo se stonásobně z jejich hrdel a stejný pokřik k nim zalétal od vzdáleného brodu. Prchající obránci byli sice už dost blízko hradu, ale jízda jim byla už už v patách. První jezdci se již nachylovali v sedlech a napřimovali svá dlouhá kopí, jiní se nadzvedali ve třmenech a pozvedali své meče a sekery. V té chvíli se zdálo, že je nejenom konec se všemi obránci opuštěného brodu, ale že jízda v této rychlosti vtrhne do hradu a jedním rázem jej dobude, protože brána zela stále ještě otevřená, jako by záchrana prchajících byla přednější než záchrana celého hradu.

V okamžiku vrcholného triumfu však jásající Boršově jednotce v jediné vteřině umrzl jásot na rtech. Strnuli a s vytřeštěnýma očima zírali na strašlivé divadlo, které se před nimi na pláni odehrálo. Právě když se zdálo, že po obráncích je veta a jízda je v příštím okamžiku nemilosrdně roznese na kopytech, znenadání se pod ní prolomila země a celé řady předních jezdců zmizely z povrchu zemského v oblaku prachu jako by je peklo pohltilo. Další řady strhávaly koně, mnohým jezdcům se to však nepodařilo a mizeli z dohledu, jiní z posledních sil zastavovali zdivočelé hřebce na samém okraji umělé strže. Z dálky to vypadalo, jako by jakási nadpřirozená ruka učinila na zelené louce jedinou rovnou čáru, přes kterou se nedostal ani jediný jezdec, zatímco všichni obránci utíkali dál a první už mizeli za hradbami.

Jednotka Břetislavovy lehké jízdy, tak spořádaná při pronásledování, se proměnila ve zmatený shluk. Koně se točili na místě, kopali

a vyhazovali, jezdci nevěděli, kde je vpředu a kde vzadu, poslední řady narážely do těch před nimi a tlačily je k propasti, jezdci se rozbíhali zmateně všemi směry. Několik z nich nakonec objevilo vlevo i vpravo od prolomené země, že tam příkop končí a cesta ke hradu je volná, a pobídli koně k dalšímu pronásledování, ale bylo už pozdě. Poslední obránci zmizeli za hradbami, brána se neprodyšně zavřela a z hradby zároveň zasvištěly první šípy a kameny z katapultů.

Borša a jeho bojovníci se po sobě dívali jako zkamenělí a nevěřili vlastním očím. Ještě se však nestačili vůbec vzpamatovat, když se přímo naproti nim za druhým valem zdvihl hromový řev a rázem zaduněly stovky kopyt. Jako na povel se rozezněl také celý protější val hromovým pokřikem a užaslí Čechové spatřili, jak dobrá tisícovka těžkých jezdců tryskem vyrazila v klínovém tvaru a vrhla se na zmatený houf Břetislavovy lehké jízdy. Nad hlavou předního jezdce vál prapor s červenobílou šachovnicí a do uší Boršových bojovníků dolehl válečný pokřik, který ještě nikdy neslyšeli:

„Morava, Morava, Morava!“

Břetislavově jednotce se sice při pohledu na nového nepřítele podařilo trochu zformovat, ale nápor moravské jízdy byl přesto ničivý. Střed narychlo sestavené české řady se prohnul a ihned roztrhl, těžká jízda jím prorazila naskrz jako šíp z luku tenkým slaměným terčem. Když to uviděl zbytek jednotky na obou bocích, obrátil koně bleskurychle na útěk.

Borša si v té chvíli uvědomil, že obdobný pokřik a třesk zbraní se ozývá také přímo před nimi, za protějším valem. Vmžiku se otočil ke svým mužům a začal vydávat pokyny výraznými gesty. Bojovníci se začali shromažďovat kolem a Borša řekl tlumeně svým podvelitelům:

„To je Kukata! Už tomu rozumím! On se neopozdil, on jenom čekal! Nemohl přece nic dělat, dokud tam stála ta jízda. Byl schovaný a když teď jízda vyrazila, vrhl se na ty naproti. A to je přesně to, na co jsme čekali taky my! Rychle, rychle, ale potichu, to vám říkám! Pošlete ihned padesát mužů dolů k řece, ať pochytají koně a vedou je co nejrychleji do svahu, zbytek za mnou. Projdeme mezi valy, pokud to půjde, tak tiše, a když ne, když nás uvidí, tak hrrr na ně! Vezmeme je do kleští! Jakmile je zaženeme, sveďte koně i z druhého valu, nasedneme a ihned na pomoc našemu pánu! Je to jasné?!“

Všichni kývali a pak se rozběhli různými směry. Někteří bojovníci sbíhali zpět dolů po svahu, brali po desítkách za uzdy koně, kteří mezi řekou a valem nemohli nikam utéci a většinou se klidně popásali, a

vedli je pomalu nahoru. Borša zamával sekerou a pět set jeho mužů přeběhlo mlčky hřeben prvního valu, seběhli dolů a nikým neobtěžováni začali lézt na protější val. Na hřebeni se objevilo několik hlav, ozval se ojedinělý křik a zasvištělo pár šípů, ale Čechy to nezastavilo. V srdcích je pálila zuřivost nad léčkami, kterým bylo před tímto proklatým hradem vystaveno jejich vojsko. Hlavně je ovšem svíral strach o osud jejich pána.

V okamžiku ztekla Boršova jednotka druhý val a začala sbíhat z jeho pozvolného náspu. Před nimi se otevřela tentokrát už ničím nerušená volná planina až k hradbám a pod valem přímo před sebou uviděli prudkou bitku své pěchoty, zle tísnící nečekaně napadnuté obránce tohoto brodu. S mohutným pokřikem ‚Břetislav, Břetislav!' se jim vrhli z náspu dolů na pomoc, ale nepřítel na ně nečekal. Znovu se ozvaly píšťaly, moravská pěchota se jako jeden muž na místě obrátila a než stačili těžcí Boršovi bojovníci seběhnout z náspu až k nim, odpoutala se od překvapených Kukatových mužů a utíkala ke hradu, co jí síly stačily. Sám velitel pěších Čechů si setřel krvavý pot z tváře a rozhlédl se, odkud přišla ta nečekaná pomoc. Když spatřil Boršu, přistoupil k němu, opřel se o dlouhý meč a vyplivl hustou slinu na zelený trávník:

„Utíkají, psi, ale my jsme příliš unavení, abychom je pronásledovali. To je úkol pro tebe, pane!"

Když Borša uviděl, jak se první koňské hlavy pomalu vynořují nad valem, dal netrpělivé pokyny, aby si s tím pospíšili. Znavení Kukatovi bojovníci si sedali na zem, ovazovali si rány a nadávali, zatímco Boršovi rytíři postupně nasedali na přiváděné koně. Když měl Borša své jezdce zase na povel, byli prchající obránci už notně daleko z dohledu. Obrátil se ke Kukatovi a potřásl hlavou:

„Ba ne, příteli, my máme jiný úkol! Ti tam," mávl rukou za prchajícími, „ať si běží, stejně nevím, jaké tam mají zase nachystané pasti…"

„Pasti? Jaké pasti?" ptal se udivený Kukata a Borša si hned uvědomil, že zatímco oni stáli na valu a viděli vše jako na dlani, byl Kukata schovaný někde opodál pod valem a nemohl vidět nic z toho, co se odehrálo za prvním brodem. Mávl tedy jen znechuceně rukou:

„I nic příteli, nic. Já jenom, že na nás čeká ta jízda, co tady projela kolem a střetla se s lidmi Nožislava a jeho bratra, těm musíme okamžitě na pomoc. Tys je viděl a musel ses schovat, je to tak?"

Kukata zhnuseně přikývl:

„Pravdu díš, pane. Byli jsme tu zavčasu, i když jsme se předtím brodili močálem až po krky, ale museli jsme pak sedět támhle v rákosí a nechat se žrát tou havětí. Ani nos jsme nemohli vystrčit. Bylo jich skoro tisíc těžké jízdy. Až když vyrazili, vrhli jsme se tady na ty sedlácké pitomce. Víš ale, pane, kdo vedl tu jízdu?“

Borša jenom zavrtěl hlavou a dal povel k odchodu. Kukata si znovu odplivl a ušklíbl se jako čert:

„Sám Konrád! Znám ho dobře, šel jim v čele pod tím směšným praporem. Ani jsem nevěděl, že na brněnském hradě hrají tak rádi šach!“

Posupně se zasmál chraplavým hlasem a zvedl pravici na pozdrav:

„Běž s Bohem, pane, a dejte jim ještě na pamětnou, možná je překvapíte!“

Borša mu pokynul, zamával sekerou a pobídl koně do cvalu. Vyrazili doleva podél valu, ale když se před nimi otevřela volná pláň, poznali hned, že je po bitvě. Těžcí Konrádovi jezdci rozehnali Břetislavovu lehkou jízdu a zahnali ji až za kopec. Právě se vraceli. Když však moravští bojovníci uviděli blížící se posilu Boršových těžkooděnců, zatočili jako na cvičišti, nechali nepřítele nepřítelem a vznešeným klusem projeli mezi hradbami a opuštěným příkopem, který zel na louce jako rozervaná rána, až jim zmizeli z dohledu, nikoliv však za hradbami, nýbrž zvenčí za rohem hradeb na východní straně hradu. Přes všechen svůj vztek, který jím lomcoval, musel se Borša chtě nechtě obdivovat cviku a disciplíně moravského vojska. Bylo před nimi vždy o jeden krok dopředu, využilo každé výhody a nenechalo se zlákat k žádné nepředloženosti. To ponechávají nám, pomyslel si hořce.

Boršova jízda tedy svěsila kopí, zvolnila do klusu a blížila se trochu ze strany k podivně tichému hradu, ze kterého teď nikdo nestřílel ani neházel, přestože byli v dosahu. Jako by jim obránci chtěli dopřát nerušený pohled na místo jejich potupy. Přejeli přes lidské i koňské mrtvoly na místě střetu obou jízd a dojeli pomalu až k příkopu. Borša do něj pohlédl se sevřeným srdcem, ale uviděl jenom několik koňských zdechlin. Trochu se podivil, protože příkop nebyl ani zdaleka tak hluboký, jak se z dálky zdálo. Bezradně se rozhlížel po pustém poli, zalitém teplým sluncem pozdního odpoledne a pozoroval bojovníky lehké jízdy, jak se poničení a pochroumaní vracejí z lesa na pláň. Zůstal se svou jednotkou stát a nechal ostatní shromažďovat kolem sebe, až v jednom hloučku, který přijížděl přece jenom jakž takž spořádaně, poznal Nožislava a hned kousek za ním jeho bratra Držikraje. Potrhaní a

zakrvácení se blížili se zachmuřenou tváří v kruhu svých skleslých vojáků. Borša pobídl koně a popojel k nim pár kroků:

„Kde je…“ zeptal se ztěžka vyschlým hlasem. „Kde je Břetislav? Je snad…?“

Nožislav zavrtěl hlavou a Borša cítil, jak se mu jedním rázem uvolnila ta pevná ocelová obruč, která mu svírala srdce. Ulevilo se mu tak, že skoro ani neslyšel, co jeho přítel odpověděl, chvíli mu trvalo, než mu obsah sdělení došel:

„Je tam…“ zavrčel Nožislav a ukázal pravou rukou na docela tichý hrad, který se nad nimi tyčil na návrší. „Moravané jej zajali!“

KAPITOLA 9

Konrád

Ticho. Tma. Černočerná tma. Hlubina. Prázdno. Nic než prázdno po pádu do hlubiny. Všechno se v té tmě točí, černé kruhy se točí v černé tmě, vítr sviští, prázdno se zvětšuje, rozevírá se v nic. Pláň, nejprve temná, pak stále méně temná pláň. Světlá se, tma už není tak úplně černá, pláň je šedá, šedohnědá, zelenohnědá, tráva, to je tráva! A země, kameny, uhánějí dozadu, tráva ubíhá dozadu, něco se tam míhá, dopředu, dozadu, dopředu, dozadu, to jsou nohy, ano, koňské nohy, tepou do té země, proto ubíhá dozadu, duní, země duní, ale nějak zvláštně, dutě, co to jenom tak duní?

Prázdno a nic. Světlo. Mdlé světlo za víčky zavřených očí. Ticho. Co je za tím světlem? pomyslel si Břetislav a naráz otevřel oči. Zamrkal a zaostřil pohled; to je dřevo, trámy, aha, to je strop, strop jizby, pootočil trochu hlavu. Zaradoval se; ano, to je zeď, a na zdi visí kožešina, zaradoval se opět, byl na sebe pyšný, že to poznal. Kde to jsem? Pootočil hlavu na druhou stranu a spatřil dívku. Až se ulekl, jak byla blízko u něho, seděla hned vedle, na dosah. Chtěl zvednout ruku, ale ta je těžká, jde to ztuha, ale to nevadí, dívka je hezká, dokonce moc hezká, má modré veselé oči a ďolíčky v tvářích, hnědé copy má otočené kolem hlavy a pusu má jako malinu, červené rty, které se hýbou, aha, napadlo jej, ona mluví, něco říká, ale co asi, a vtom ji také uslyšel, jako by se protrhla nějaká opona, která mu doposud

zahalovala uši, uslyšel ji a přikývl, ano, už jsem se probudil, ano, rozumím ti, ne, nic mne nebolí, jenom ta ruka je těžká, a taky hlava, ta je ještě těžší, mnohem těžší, ale už se to lepší, vlastně je to dost rychle lepší, a Břetislav se s námahou opřel o lokty, pak o ruce a posadil se, znovu zamrkal, svět se začal ještě lépe zaostřovat, začal hýbat rukama, prsty, lokty, rameny, nohama, začal si uvědomovat, že zase cítí svoje tělo, už mu nepřipadalo tak cizí jako ještě před chvilkou. Nic jej nebolelo, jen mu bylo zle, rychle mu začalo být špatně, vyrazil na něm pot a vykulil oči, ale holka s tím asi počítala a rychle mu podala mísu, vlastně ji podržela přímo před ním a Břetislav začal zvracet, namáhavě a křečovitě, břicho se mu svíralo a zase uvolňovalo, vlnilo se jako had a bolelo, jako by mu po něm tancoval kůň…

Velice se mu ulevilo, nevolnost pominula tak rychle, jak přišla. Děvče mu podalo vlhký kus plátna, otřel si pořádně obličej a pak od ní vzal malý pohár; opatrně usrkl, bylo to nahořklé, ale příjemné, pomalu po doušcích upíjel. Holka sebrala mísu a vyšla z místnosti. Škoda, pomyslel si, taková pěkná holka, a postel je tady tak příhodně, hned bych ji tam svalil, zasmál se a slyšel zároveň, jak se kdosi zasmál, ale nikdo tam nebyl, aha, napadlo jej, to jsem já sám, a zasmál se znovu, trochu křečovitě, pravda, ale v té chvíli zase slyšel sám sebe, jak se směje, už mu to nepřipadalo cizí, smysly se mu vracely, zrak, hmat, chuť, sluch, jenom nevěděl, kde je, co se to vlastně stalo, rozhlížel se po jizbě, ale neznal ji, nemohl připadnout na to, kde by mohl být, zamrkal znovu očima a v té chvíli se mu v hlavě rozsvítilo, bylo to jako zázrak, věděl všechno.

Jsme na Moravě, u brněnského hradu, obléháme strýce Konráda, porada na kopci, moji velitelé, útok lehké jízdy, planina, aha, tu planinu pod hradem jsem viděl před chvílí ve snu, byl to vůbec sen? zamyslel se na okamžik, ale hned se od té myšlenky odpoutal, cváláme k hradu, obránci brodu utíkají, míhající se kopyta mého koně, dunění, ale to bylo všechno. Břetislav se zarazil, na všechno si vzpomínal, na celý svůj dosavadní život, vše bylo zpět, ale vše také končilo tím zvláštním dutým duněním, jako by to bylo useknuto ostrým mečem, víc nevěděl.

„Hej hola," zavolal hlasem ještě trochu nejistým, „kde jste kdo, pojďte sem, hej…" ale nikde nikdo. Vstal tedy pomalu z postele a přešel trochu vrávoravě ke dveřím. Nohy jej ještě moc neposlouchaly, ale došel až ke dveřím a zabušil na ně, a vida, dveře se otevřely a v

nich stál voják, bojovník ve zbroji a s matnou ocelovou přilbou, v ruce krátké kopí, a hned za ním druhý muž, beze zbroje, v dlouhém tmavém plášti. Břetislav trochu couvl, ale v té chvíli zavrávoral a málem upadl, zachytil se však stolu, zašmátral po stolici, usedl ztěžka na samotný okraj a svalil se z ní na zem. Přesto se mu ulevilo. Hlavně že sedím, pomyslel si, zatřásl hlavou, zamžikal očima; oba muži se mu hned zaostřili. Stáli klidně u dveří a neříkali nic. Jeden z nich teď pomalu přistoupil. Břetislav se chtěl narovnat a sáhl si navyklým pohybem po meči, ale žádný tam nebyl. Udiveně pohlédl k pasu a pak vyčítavě na oba muže. Ten černý bez kopí se usmál a napřáhl obě prázdné ruce:

„Jen opatrně, pane, ještě nejsi docela při smyslech. Pohleď, pomohu ti…“ a uchopil jej v podpaží, zvedl a usadil opět na stolici. „Vidíš, tak je to dobře. Rozumíš, pane, co říkám? Máš bolesti?“

„Ne, nemám a rozumím ti, ale je mi tak divně… Jako by vše na mně a ve mně bylo těžké a vše okolo lehké. Když sedím, je mi docela dobře, ale jak vstanu, hlava se mi točí.“

„To nic, pane, to brzy pomine, to jsou následky otřesu. Měl bys něco sníst, jestli máš hlad, a ještě trochu spát, je brzy ráno a…“

„Co se stalo? Já nevím, co se stalo a kde vůbec jsem…“ řekl netrpělivě Břetislav a cítil, že se mu skutečně chce spát. Zívl, natáhl ruku k podivnému muži a začal se zvedat. „Vím, že jsme u brněnského hradu, vedl jsem útok přes pláň, ale víc nevím, a to mi vadí! Chci to vědět, rozumíš? Dobrá, chce se mi spát, hlad nemám, jíst nechci, ale spát ano, ale řekni mi, co se stalo… Chci to vědět, nebo neusnu!“

Muž mu pomohl vstát ze židle a dovedl jej jako děcko zpět k posteli. Počkal, až se na ni posadí a pak odvětil:

„Jsi na brněnském hradě, a co se s tebou stalo, to ti řekne náš pán, kníže Konrád, ale nejdříve musíš spát. Utrpěl jsi otřes, ale až se vyspíš, budeš jistě zdráv. Proto teď spi, pak se všechno dozvíš.“

Pomohl mu ještě zvednout nohy na postel, ale Břetislava už přepadla taková únava, jako by udělal kdovíjaký pochod. Všechny údy mu ještě více ztěžkly a víčka mu klesla. Oba muži vyšli. Strážný zasunul závoru a zůstal stát přede dveřmi, druhý muž prošel chodbou a vstoupil do velké místnosti, kde sedělo několik osob. Uklonil se a pravil:

„Je celkem v pořádku, pane, a bude docela zdráv. Měl těžký otřes, jeho duch jej na několik hodin opustil, pak neklidně spal. Teď se vzbudil a zvracel, to je při otřesu běžné a většinou to uleví, služka mi

to přišla vyřídit. Byl jsem u něj, duch se mu už vrátil, takže slyší a rozumí a může také mluvit. Je však ještě otupělý. Zase usnul. Až se vzbudí, bude zdráv, bude to jen trvat pár hodin.“

Kníže Konrád pokýval hlavou:

„Dobře, mistře Anastázie, ať se vyspí, jen když bude zdráv. Promluvím s ním, hned jak se probudí, musím však mít jistotu, že mi rozumí. Je pro nás důležité, aby byl zdráv. Bude určitě zdráv? A jak brzy? Ptal se tě na něco, chtěl něco vědět?“

„Ptal se kde je a co se s ním stalo,“ usmál se medikus, „to je také vždy stejné. Po otřesu si nemocný nepamatuje vše, co bylo předtím, a je známo, že čím těžší otřes, tím méně si pamatuje. I když se duch navrátil a on vidí a slyší, přesto si nepamatuje. Je to zajímavé…“ medikus se rozhlédl po přítomných. „Nechci vás zatěžovat lékařskou moudrostí, ale je to skoro tak, jako by se duch rozdvojoval nebo dokonce roztrojoval, vůbec dělil; je zpět, ale přesto není. Ale právě proto myslím, že tvůj synovec Břetislav se úplně uzdraví, a to velmi rychle. Vzpomněl si totiž už na to, že táhli k našemu hradu a že vedl útok přes brod, to je podivuhodné po takovém otřesu, musí mít železnou konstituci. Neví jenom o pádu a samozřejmě o ničem dalším.“

„A co jinak? Není zraněný na těle, nepolámal si kosti?“ ozval se Konrádův starší syn Oldřich. Medikus zavrtěl rozhodně hlavou:

„Ne, pane, říkal jsem to už včera. Zdá se to být zázrak, ale nezlomil si nic. Také jej nic nebolí a už dokonce může chodit, i když jenom na vratkých nohou, ale to je tím otřesem. Potvrdilo se, co jsem řekl už včera,“ dodal dost hrdě, „když jej bez duchy přinesli. Podrobně jsem jej prohlédl a měl jsem hned zato, že zraněný není.“

„Výborně,“ pravil spokojeně kníže Konrád, „velmi dobře, mistře, můžeš teď jít. Břetislav se prospí a pak s ním promluvím. A teď,“ otočil se ke svým společníkům, „si můžeme v klidu pohovořit.“

Zadíval se na svého prvního předáka, který jako jediný v místnosti, kde seděli oba Konrádovi synové i oba synovci se svými matkami, nebyl členem rodiny:

„Tak nejprve ty, Vacku, jaká je situace?“

„Je stále celkem klid, pane. Zvečera stáhli kruh kolem dokola mimo dosah našich katapultů a teď, když se rozednilo, hlásí hlídky ze všech hradeb, že staví další stany a začínají sestavovat stroje. Připravují obléhání. Nikde se o nic nepokusili, my samozřejmě také ne. I když jsme všude v plné pohotovosti, nezdá se, že by dnes chystali

nějaké překvapení. To včerejší jim nevyšlo a my teď máme králova syna, a tak vyčkávají…“

„Poslali vyjednavače?“

„Zatím ne, pane, ale jistě pošlou, čekáme je každou chvíli...“

„Dobrá. Jestli pošlou, zadrž je na tak dlouho, dokud ti neřeknu, neboť chci předtím promluvit se svým synovcem, rozumíš? Co naše jízda, unikla? Máš nějaké zprávy?“

„To úplně přesně nevíme, pane, ale myslím, že ano. Ty jsi ji přivedl zavčasu z jižního pole a zatímco jsi s některými vešel do hradu, ostatní cválali přímo na východ. Odsud od jihu je jistě nepronásledovali, to víme, a od severu asi také ne, protože přišli až později. Východně teď stojí králova družina…“ Vacek se trochu odmlčel a zahleděl se pátravě do tváře svého pána, „ale naši měli náskok a zamířili spodní cestou na okraji bažin, takže myslíme, že se je neodvážili navečer pronásledovat, i když jistě nalezli spoustu stop. Konečně se to brzy dozvíme, protože na ně dobře vidíme, a tak taky uvidíme, jestli přivedou zajatce. Mám ale celkem jistě zato, že ne.“

Konrád pokýval spokojeně hlavou, pak však svraštil obočí:

„A co podhradí, Vacku, vzali je v plen, pálili? Viděli jste v noci požáry z hradeb?“

„Ne, pane,“ odvětil předák, „ani jeden dům nehořel, je to až s podivem. Nic na tom nemůžeme změnit, celé podhradí jsme ztratili a máme jen to, co je zde za hradbami, ale s tím jsme počítali. Oni je samozřejmě obsadili, ale ponechali je zjevně úplně na pokoji!“

„Dobře, Vacku, můžeš také jít. Dávej pozor a všechno důležité mi ihned ohlas, rozumíš? Katapulty a luky mějte pohotově, slyšíš? Ať vás něčím nepřekvapí! A kdyby přišli vyslanci, zavedeš je ke mně, teprve až promluvím s Břetislavem.“

Když předák vyšel, obrátil se Konrád zpět ke stolu. Obě ženy seděly se sklopenými zraky. Kněžna Virpirka mlčky vyšívala barevný šátek a její švagrová Eufemie stejně mlčky pozorovala své sepjaté ruce a pohybovala neslyšně rty, jako by se modlila. Mladí mužové, rozesazení okolo stolu, se trochu ošívali, jak se vyhýbali jeho pohledu, protože nikdo z nich nevěděl, co má říct a nechtěl si před ostatními zadat.

Kníže se pousmál:

„Bůh nám dopřál prvního dne vítězství, přestaňte se tedy kabonit a nalaďte tváře k úsměvu! Je nutno se poradit. Chtěl bych slyšet vaše mínění, je také potřeba učit se vládnout a rozhodovat.

Nuže, vezmeme to popořadě od nejmladšího, co říkáte? Otíku, tys ještě velmi mladý, skoro chlapec, ale jsi přesto účasten této porady. Řekni tedy, co si myslíš. Mluv svobodně.“

Oslovený sebou trhl, podíval se vylekaně na strýce, polkl a nejistě hlesl:

„Já nevím, pane, co bych měl říct! O čem se vlastně chceme radit? O našem bratranci, který spí vedle v jizbě?“

„Ano,“ pokývl hlavou brněnský kníže, „o něm především, ale nejen o něm. O všem, co se děje a bude dít, o všem, co se má stát.“

„To já vskutku nevím, pane,“ opakoval Otík nešťastně a podíval se na vedle sedícího Litolta, jako by od něj očekával pomoc. Ten také nabral zhluboka dech a prohlásil:

„Otče, my jsme jej zajali, když napadl náš hrad! Je v naší moci, ve tvé moci…“ trochu se zarazil, „a ty máš právo jej potrestat!“

Konrád pokýval mlčky hlavou. Když viděl, že Oldřich otvírá ústa, zavrtěl hlavou na znamení, že má mlčet a pokynul naopak Svatoplukovi:

„Vyčkej, synu! Řekli jsme podle věku, a tys‘ zde nejstarší. Nechť nejprve promluví tvůj bratranec.“

Olomoucký kníže Svatopluk se krátce zahleděl na desku stolu, pak pozvedl zrak ke Konrádovi a s rozmyslem pravil:

„Když jsme před pár dny seděli na hradbách a rokovali, řekl jsi, pane, že bude důležité, kam se kdo postaví. Nyní to tedy víme. Východně od hradu je králova družina a jižně lidé Břetislavovi, které jsi včera porazil se svou jízdou. Našeho bratrance jsi zajal, když sletěl i s koněm do jámy. Zavřeli jsme brány a velká část naší jízdy unikla na východ. Na západ a na sever jsou vojska českých předáků, kde je král, nevíme. Jsme tu uzavřeni a chystá se obležení.“

Trochu se odmlčel, ale hned dokončil:

„Víme teď, kdo kde stojí, ale k čemu to, pane? K čemu nám to pomůže?“

„Výborně, chlapče! Máš naprosto pravdu. K čemu to je, hned vám povím, ale řekni mi ještě, co bys navrhoval učinit se svým bratrancem, který je v naší moci?“

Svatopluk zaváhal a rozhlédl se po svých sousedech:

„Nevím, pane… Je asi potřeba jej potrestat, ale tak…“ znovu zaváhal, „tak, aby nám to prospělo a nikoliv ublížilo!“

„Břetislava třeba popravit!“ téměř vykřikl Oldřich, který už se nemohl udržet, aby na něj konečně došla řada. „O čem tady dlouho

rokovat? Napadl nás v hlubokém míru, on, ne král nebo Zderad. Jenom on, taková je pravda! Chtěl dobýt hrad, na který nemá žádné právo, nezdařilo se mu to, ztroskotal a padl nám do rukou! Je potřeba jej potrestat na hrdle, a to tak, aby ti tam dole viděli, že se nedáme, že jsme odhodláni bojovat, bránit se až do krve! Je nutno jej zabít, taková je má rada!“

Obě ženy pozvedly zrak a upřely jej na knížete Konráda, který si však pouze zamnul vous na bradě a neřekl nic. Zato Otík se neklidně zavrtěl:

„Ale to přece… to přece nejde, že ne, pane? To přece nelze! Vždyť je to tvůj synovec a náš bratranec!“

Brněnský vládce však zavrtěl hlavou a odvětil smrtelně vážně:

„Ó ano, Otíku, to lze velmi dobře! Kdo by nám v tom mohl zabránit? On je v našich rukách a my máme jistě moc, učinit to, co navrhuje můj syn, a co se týče práva, nutno uznat, že i v tom má pravdu, to nelze popřít…“ Pohlédl trochu zasmušile na Oldřicha, který se po těch slovech hrdě napřímil, ale jeho otec se hned obrátil zpět k synovci: „To musíš přijmout jako člen našeho rodu a možná budoucí vládce; i taková rozhodnutí jsou někdy nutná!“

Kněžna Virpirka pohlédla tázavým zrakem na svého muže a mírně se otázala:

„Ty myslíš, že bude nejlépe potrestat tvého synovce na hrdle? To chceš vskutku učinit?“

Přestože Konrád věděl, že svou ženu nemůže oklamat, pravil:

„A proč ne, paní? Ještě jsem neslyšel nikoho, kdo by mne od toho zrazoval, kromě ovšem tady Otíka, ale ten už myslím pochopil, že Oldřichova slova byla oprávněná. Já jsem ho zajal, když napadl můj hrad a mám proto právo jej potrestat…, třeba i na hrdle!“

Rozhlédl se po přítomných, kteří se po sobě nejistě podívali, ale v očích své ženy zahlédl zřetelně utajený úsměv, známku toho, že pochopila, že její muž zamýšlí něco zcela jiného, a zároveň doklad, jak dobře ho zná. Povzdechl a otočil se ke Svatoplukovi, který v tu chvíli rozvážně poznamenal:

„Sečkej, pane. Máš jistě moc a snad i právo učinit tak, jak jsi pravil, ale nutno rozmyslet, co by tento trest znamenal!“

V Konrádově pohledu se mísilo překvapení s uznáním:

„Zamyslet se nad následky svých činů málokdy škodí,“ pravil, „a tím více je to radno, čím výše postavil Bůh člověka v tomto jeho krátkém a strastiplném životě, který mu ve své milosti a podle svého

záměru daroval, než jej povolá na věčnost. Pravdu díš, kníže Svatopluku," oslovil jej formálně titulem, který mu náležel po otci a který mu upřel svým rozhodnutím král Vratislav. „Proto se zeptáme toho, kdo tento trest navrhl, jaký účinek od něj očekává…"

Oldřich se sebevědomě napřímil:

„Už jsem to přece řekl. Nepřítele nutno zastrašit, ukázat ráznou tvrdost; a kromě toho," zarazil se a rozhlédl se po svých mladších sousedech, „o tom jsme také mluvili před čtyřmi dny… Devět bez jednoho je osm…"

Tentokrát se kníže Konrád zamračil:

„Věděl jsem, synu, že zde je tvá pohnutka, a opakuji, co jsem řekl tehdy – jen Bohu nutno přenechat toto rozhodnutí! Zatím byl na naší straně a já tě zapřísahám poslušností, abys jej neurazil natolik, že se od nás odvrátí!"

Oldřich strnul úžasem a nevolí a vykoktal:

„Ale pane, to přece… vždyť… vždyť on si mohl tak lehce srazit vaz, jak sletěl po hlavě v plném trysku do jámy!"

„Mohl," odvětil kníže Konrád, „právě že mohl, ale nesrazil! Naopak, nic si nezlomil ani nepochroumal a brzy bude zcela zdráv, slyšel jsi medika. Bůh rozhodl jinak, synu, a jeho rozhodnutí nutno ctít! Jen rozmysli, co bude dál, jestliže dám na tvou radu. Jeho lidé viděli, že jsme jej sebrali a vzali s sebou, mrtvolu bychom jistě nebrali, a jeho poprava, ta už se vůbec neutají… Ledaže bych ho nechal tajně v jizbě zardousit jako nevěrnou manželku, fuj, to skutečně nelze! Jak by potom mohli nepřátelé poznat naši rozhodnost? Poprava by musela být naopak okázalá. Ale přemýšlej dále; oni opravdu ustrnou a srdce jim spadne do podolku, když jej popravíme? Nikoliv, říkám ti, nikoliv, ba právě naopak! Budou jej chtít pomstít. Zatvrdí je to a spojí, začnou bojovat na život a na smrt, teprve potom! Nejprve jeho družina, pak král a jeho družina, a také vojska předáků to nakonec spojí do jednoho šiku! Jedině snad Zderad a královna se potěší z důvodů, o kterých vy moc nevíte, ale věřte mně, že já o nich vím. Chcete snad potěšit Zderada? Kdepak. Břetislav je králův prvorozený, to nezapomínej, je oblíbený a milovaný, nejen svou družinou, ale celým vojskem… Kdepak, synu, tvá slova byla sice pravdivá, ale měj na paměti, mějte všichni na paměti," obrátil se ke svým synům a synovcům, „že pravda může být sice jasná, ale nemusí být celá. Pravda se k nám často obrací jen jednou tváří, hlavně tou, kterou my sami chceme vidět, ale má jich více a ty nutno poznat všechny a rozmyslet, která tvář je ta

nejkrásnější…“

Oldřich zíral strnule na desku stolu a ruce se mu chvěly, zatímco jeho matka pilně vyšívala a ani hlavu nezvedla. Oba nejmladší neřekli také nic, jen Svatopluk se opatrně zeptal:

„To, co jsi teď pravil, pane, je pravda, ale jak tedy Břetislava potrestáš?“

„Pamatujete, co jsem řekl před čtyřmi dny venku na hradbách?“ odpověděl kníže otázkou a rozhlédl se kolem stolu. „V čem hlavně záleží naše spása?“

Všichni se po sobě podívali. Uražený Oldřich, pochválený Svatopluk, ani mladíček Otík neřekli nic, a tak to byl tentokrát Litolt, který s rozmyslem odpověděl:

„Řekl jsi, otče, že je to naše svornost a zároveň rozpory našich nepřátel, co nám dává naději, alespoň tak to mám v paměti…“

„Velmi správně, synu, tak jsem to vskutku řekl a není proč ani dnes na tom cokoliv měnit. Teď také pochopíte, co jsem měl tehdy na mysli, když jsem pravil, že bude důležité, kam se kdo postaví. Sám Bůh rozhodl, nikdo jiný, protože jsem doufal, že postaví právě Břetislava na jižní příchod přes brody, a on to nejen udělal, ale ještě nám jej vydal do rukou! Já jsem musel s naší jízdou tam za tím valem vedle močálu čekat, kdo se kam postaví a doufat a jenom se modlit, aby z jihu přišel pokud možno Břetislav. A on přišel! Mohl to být kdokoliv, Časta s královskou družinou, Božej se svými Vršovici nebo kterýkoliv z předáků, ale nejlépe, říkal jsem si, když to bude Břetislav. A on nejen přišel, ale padl nám do rukou! Bůh tomu chtěl, jinak není možná!“

Oldřich konečně překonal svůj vztek:

„Tak co s ním provedeš, otče? Jak jej potrestáš? Řekneš nám to konečně, nebo ne?“

Kníže se přísně podíval na syna a prohlásil hlasem ostrým jako břitva:

„Ani vlas na hlavě mu nezkřivím a ještě dnes jej pustím na svobodu.“

„To ne!“ vykřikl Oldřich a vyskočil od stolu, „to neuděláš, to přece nelze!“

„Udělám, synu, zcela jistě udělám,“ opakoval Konrád, „a říkám ti jasně, že právě toto je jediná cesta k naší záchraně! Kolem nás stojí deset tisíc bojovníků mého bratra a my jsme v tomto hradě uzavřeni. Kolik je nás? Ani ne tisíc! Jak dlouho se budeme bránit? Měsíc, dva

nebo tři? A potom? Ne, synu, říkám ti jasně, že jediná naše záchrana jsou ne naše hradby, i když za ně děkujme Bohu, ale nesvornost našich nepřátel. A Bůh sám vydal do našich rukou toho, kdo je tím největším darem!“

Obrátil se ke svým společníkům, přejel je pohledem a dodal se zrakem upřeným na svého prvorozeného syna:

„Přál bych si, abyste byli vy všichni přítomni, až se Břetislav probudí a bude schopen rozhovoru s námi, ale zároveň je navýsost důležité zdržet se všech nepředložeností! Jestli je zde někdo, kdo si raději tento rozhovor chce ušetřit, bude lépe, když se teď vzdálí, než aby nějakým slovem, které by mu přešlo příliš snadno přes rty, obrátil celou mou snahu vniveč! Veškerý rozhovor musíte přenechat pouze a výhradně mně, je vám to všem jasné? Nesmíte ani slovem zasáhnout, a to především tehdy ne, když budete mít pocit, že byste zasáhnout chtěli. Dokážete to, vy všichni?“

Jeho společníci se po sobě podívali a kněžna Eufemie se s nevolí otázala:

„A nebylo by pak lépe, pane, kdybys promluvil se svým synovcem o samotě?

„Nikoliv, paní,“ odvětil dvorně Konrád, „právě naopak. Je lépe, budeme-li zde přítomni my všichni, ale tak, že hovor přenecháte mně, to je důležité. Dokážete to? I ty, synu?“ obrátil se na Oldřicha, který zrudl, ale potom pomalu přikývl. Také všichni ostatní po řadě přikývli a Konrád se spokojeně pousmál:

„Dobrá, nechme to tedy tak, a dá-li Bůh, vše se zdaří, neboť naše věc je spravedlivá…“

S pohnutím se pokřižoval a jenom jeho žena vycítila, jak je napjatý a jak je situace vážná, přestože na první pohled se zdálo, že bude hovořit vítěz s poraženým, pán hradu se svým zajatcem. Konrád pokynul Otíkovi, ten rychle vyskočil a otevřel dveře, za nimiž stála stráž. Bojovník vkročil do místnosti a kníže mu přikázal:

„Doveď medika k zajatci, ať se podívá, jak se mu vede, a poté nechť přijde sem ke mně.“

Strážný se otočil a beze slova odešel, zatímco všichni v napjatém tichu seděli a poslouchali jenom vlastní dech. Za pár minut se dveře otevřely znovu, nevstoupil však mistr Anastázius, nýbrž předák Vacek z rodu Hasova, mírně se uklonil a bez okolků pravil:

„Pane, jsou tu vyslanci a žádají vstup! Co máme učinit?“

Konrád pohlédl na svého rádce, kterého znal už třicet let a

kterému důvěřoval jako málokomu, protože se v něm ještě nikdy nezklamal. Kníže Konrád měl jak na špatné, tak i na dobré činy svých lidí výtečnou paměť.

„Kolik jich je a kdo je vede, pověz!“

„Jsou jen dva,“ odpověděl Moravan, „a přijíždějí jménem krále. Jsou to kastelán hradu Škvorce Bor z rodu Alešova a královský lovčí Krutina, bratr…“

„…bratr Zderadův, já vím,“ skočil mu do řeči Konrád. Přejel si oběma rukama od čela až dozadu na krk, ponechal ruce v týle a zvedl hlavu, až mu v krku zapraštělo. Zadíval se na Vacka pohledem, který šel kamsi skrz něj, pak uvolnil krk ze sevření, zaťal pravou ruku do pěsti, objal ji levicí a zakousl se do ukazováku levé ruky, až mu pod tím stiskem zbělel. Všichni jej napjatě pozorovali za nejhlubšího ticha, až konečně brněnský vládce promluvil:

„To je důležitá věc! Chtěl jsem je nechat čekat, ale Břetislav asi ještě bude spát kdovíjak dlouho. Navíc poslali vysoké osobnosti, to jsou králové nejbližší. A přijeli tak brzy, to je…“

Než se stačil rozhodnout, dveře se znovu otevřely a vstoupil strážný, následován v patách medikem. Když uviděli Vacka uprostřed místnosti, zarazili se a chtěli zase vycouvat, ale Konrád zvolal:

„Ne, ne, jen vstupte, vstupte, jdete jako na zavolanou! Pojď sem, mistře Anastázie, a mluv. Byl jsi u něj? Co dělá, jak se mu vede?“

„Jdu od něj, pane, vede se mu dobře. Spí hluboce a klidně, oddychuje pravidelně a myslím, že jsem se předtím nezmýlil. Až se probudí, bude takový jako vždy.“

„Dobře, mistře mediku, to je dobře, ale co kdybychom jej teď vzbudili, co by se stalo?“

Anastázius zaváhal:

„To přesně nevím, pane, ale pokud to není zcela nezbytné, měl bys jej raději nechat spát. Byla by to škoda, kdyby možná potom ten otřes přece jenom zanechal následky…“

Z Konrádova hlasu zaznělo pevné přesvědčení:

„Výborně, sám Bůh rozhodl a tebou jeho rozhodnutí promlouvá, mistře. Poslyšte, co uděláme. Ty teď necháš zajatce spát, dokud se sám neprobudí, ale jakmile se probudí, okamžitě mi to necháš sdělit. Můžeš teď jít…“ Na okamžik se odmlčel a když se za medikem zavřely dveře, otočil se k Vackovi: „A ty zatím přiveď vyslance. Přijmu je hned, sám Bůh to tak zařídil, mělo to tak být. Běž pro ně a přiveď je sem, ale nespěchej. Nejprve sem pošli hlavní

velitele, jako obvykle, však víš. A vy," obrátil se ke svým společníkům, „musíte žel bohu posečkat, ale nechám pro vás poslat hned, jakmile vyřídím věc s vyslanci a Břetislav se probudí. Svatopluk a Oldřich zde ovšem zůstanou."

Obě ženy se začaly zvedat a také na Otíkovi bylo vidět, že nemá nic proti této vynucené přestávce, ale zato Litolt se celý zakabonil:

„Proč zde nemohu zůstat, otče? Já už nejsem chlapec a…"

„Nejsi chlapec, synu, ale muž, chovej se tedy jako muž. Tak jako ženy nemají co pohledávat při následující rozmluvě, nemáš zde co pohledávat ani ty nebo Otík, to už tak je. Oldřich je můj nejstarší syn a nástupce a také zároveň jeden z velitelů a tvůj bratranec je knížetem olomouckým, alespoň v mých očích," lehce se Svatoplukovi uklonil. „Ti zde mají své místo, ale ty jsi jen můj syn, rozumíš? Jsou různé rozmluvy, a tak jako ty patříš s Otíkem i se svou matkou a tetou tam, kde jde o naši rodinu, nepatříš zatím sem, kde jde o obranu tohoto hradu. To se netýká tvého věku nebo zkušeností, jen tvého postavení. Nehubuj a uč se, však možná již brzy se ti z Božího dopuštění může dostat jiného postavení, dříve než se naděješ!"

Litoltova tvář se poněkud rozjasnila. Opustil místnost jako poslední; to už do ní přicházelo několik mužů, hlavních velitelů knížecí družiny a obrany brněnského hradu. Rozesadili se okolo stolu s knížetem Konrádem v čele a tiše se mezi sebou bavili, dokud se dveře opět neotevřely a nevstoupil Vacek, doprovázený dvěma královskými předáky. Byl to pomenší hubený Krutina, který se rozhlížel těkavýma očkama, a statný předák Bor, syn Alešův, muž ještě dosti mladý, ale zkušený vyjednavač, který už byl v královských službách s poselstvími na mnohých zahraničních dvorech. Zatímco Vacek se bez okolků posadil na židli, kterou mu velitelé ponechali volnou po Konrádově pravici, zůstali oba vyjednavači Čechů stát uprostřed místnosti. Uklonili se dosti zvysoka Konrádovi a aniž by pohlédli na kohokoliv jiného okolo stolu, řekl starší Krutina vysokým, ostře řezavým hlasem:

„Pane, který jsi údělným knížetem zde na tomto hradě našeho pána, tvého bratra krále Vratislava, přicházíme jeho jménem a z jeho pověření a doufáme nejprve, že budeš ctít zákony pohostinství, které patří prokazovat vyslancům!"

Konrád po této větě, která byla běžnou frází na uvítanou a k zahájení jakéhokoliv vyjednávání, oběma vyslancům vznešeně pokynul:

„Přestože nemohu vítat ty, kteří s ozbrojenou mocí přišli napadnout můj hrad, tak srdečně jako návštěvníky jiné, jsou mi zákony pohostinství prokazované vyslancům svaté. Přijměte tedy místo u našeho stolu, které si dělíme zde s těmito mně nad míru oddanými a věrnými muži, před nimiž nemám tajemství."

Na jeho pokyn se velitelé trochu sesedli po obou stranách obdélníkového stolu směrem ke svému knížeti, čímž se na protilehlém krátkém konci uvolnila dvě místa, na která oba vyslanci důstojně usedli. Chvíli si významně prohlíželi přítomné, jako by si je chtěli dobře zapamatovat, pak však upřeli zrak na Konráda a předák Bor zahájil jednání:

„Pane, děkujeme ti za dobrodiní, s nímž jsi nás pozval ke svému stolu. Měj prosím na paměti, jakož i vy všichni," obrátil se ke svým protějškům po obou stranách, „že našimi ústy promlouvá král, pán této země. Říkám ti tedy, pane," obrátil se znovu ke knížeti, „že ona ozbrojená moc, jež stojí, jak správně říkáš, všude okolo tohoto hradu, padá na tvou hlavu. Náš pán, král Vratislav, by k tobě také přišel raději jako pozvaný host, ale nezbylo mu jiné volby, jak sám dobře víš…"

Odmlčel se a zadíval se velmi významně na knížete Svatopluka, který se ani nepohnul a jeho pohled hrdě opětoval. Chvíli bylo ticho, protože ani Konrád jediným slovem neodpověděl, až to ticho konečně přerušil řezavý hlas Krutinův:

„Pane, ta ozbrojená moc před tímto hradem je zde proto, aby prosadila vůli našeho pána, krále Vratislava, který je i tvým pánem, jak snad ráčíš zapomínat. Žádáme tě proto jeho jménem, abys zanechal odporu, otevřel brány a pokořil se před jeho vůlí, dokud je čas a dokud nebylo prolito příliš mnoho krve…"

Kníže Konrád pokýval hlavou jako by s řečeným nadmíru souhlasil, rozhlédl se po svých mužích a pak zaryl svůj zrak do vyslance:

„Ta vaše ozbrojená moc, předáku Krutino z rodu Domašiců," pravil se zřetelným ironickým podtónem, „se včera odpoledne rozběhla s takovou silou proti tomuto hradu, že přitom upadla a narazila si pořádně nos."

Velitelé se zasmáli a stísněná nálada se trochu uvolnila. Také kastelán Bor se maličko pousmál, jenom Krutina zrudl a zatěkal nespokojenýma očkama kolem sebe, protože nevěděl, co říct. Zachránil jej jeho společník:

„To se často přihodí, že mladíci ve své nerozvážnosti se nedočkavě ženou do útoku ještě předtím, než zkušení muži rozhodli, co se má stát…“

Konrád se zájmem naslouchal chytrému diplomatovi, ani slůvko mu neušlo. Přesně pochopil, kam tato formulace míří, třebaže tomuto náznaku neposlušnosti knížecího syna Břetislava ani za mák nevěřil. Přesto předstíral opak, protože se mu hodilo vhodit tento svůj velký trumf hned zkraje do hry:

„Ten mladík, o kterém mluvíš, Boreši z rodu Alšova, je stár třicet jar a je prvorozeným synem královým…“

„Mluvil snad jinak než já, pane?“ otázal se ihned vyslanec jen o maličko překotněji, než tomu mělo být, ale Konrád si té rychlosti povšiml a spokojeně se pousmál. Na otázku vůbec neodpověděl a místo toho pravil:

„Inu, přestaňte chodit kolem horké kaše! Seberte svou odvahu a řekněte, co žádá váš pán!“

„O naši odvahu strach neměj, pane,“ řekl rozčileně Krutina a podíval se s nevolí na svého společníka, jako by od něj očekával víc tvrdosti. „Náš pán, který je i tvým pánem,“ opakoval, ale odpovědí mu bylo odnaproti jen výsměšné mlčení, „nám udělil následující pokyny: když otevřeš brány a vpustíš královo vojsko, nebude ani tobě, ani komukoliv v tomto hradě zkřiven jediný vlas nebo uzmut jediný peníz. Všichni tvoji předáci zůstanou na svých místech,“ otočil se významně k nim, ale hned pokračoval, obrácen opět ke knížeti Konrádovi, „jen ty sám a tvoji synové a synovci opustíte tento hrad a budete následovat svého pána do hradu Prahy, kde jeho milostí nabydete to, co se rozhodne vám poskytnout.“

Chytré, pomyslel si Konrád a rozhlédl se po svých mužích, jak na ně nabídka zapůsobila. S dojetím a potěšením četl v jejich tvrdých pohledech, že vyslanci nevěří ani za mák. Ještě že s tím poslal Krutinu, pomyslel si s úlevou, ale než stačil otevřít ústa, dodal druhý vyslanec klidným a vyrovnaným hlasem, jako by medu odkapával:

„Král Vratislav tě prosí, pane, abys brzy vykonal, co po tobě žádá, neboť máme naspěch. Tato ozbrojená moc, která se jen nakrátko zastavila před tímto hradem, směřuje do Polska, aby pomohla jeho vládci, královu švagrovi, v boji proti pohanům, ke kterémuž bohulibému úkolu jsou srdečně zváni i tví stateční muži a udatní bojovníci.“

Velice chytré, obdivně souhlasil v duchu kníže se svým prvním

dojmem z tohoto vyslance. Chtějí sice úplnou a okamžitou kapitulaci, ale hlavně mě osobně, pomyslel si. Bylo mu zcela jasné, že nabídka je přesně vypočítána na zviklání jeho mužů a zasetí rozkolu do vojska obránců, ale zrovna tak dobře věděl, že se král přepočítal. Dobře že jsem nepozval své moravské předáky, ti by si teď začali lámat hlavy, pomyslel si a pohlédl na svoje velitele. Nenechal však na své tváři znát ani náznak výrazu uspokojení, které se mu rozlévalo v duši, nýbrž se naopak trochu zachmuřil, jako by jej slova vyslanců znejistěla a pravil významně, jako by vynášel svůj poslední trumf:

„Mám tady jednoho mladíka s odřeným nosem, za toho nenabízíte nic?“

„Nikoliv, pane,“ odvětil kastelán Bor s uspokojením, které se mu na rozdíl od mnohem staršího Konráda tak úplně potlačit nepodařilo. „Jednak nevíme, zda je vůbec živ; ty jsi nám zatím neráčil sdělit, zda jsi s ním mohl hovořit. Naši muži sice viděli, že ti princ Břetislav padl do rukou, ale viděli také, že byl spíše mrtvý než živý. Když jej tví muži odnášeli, nehýbal ani rukama, ani nohama…“

Konrád vážně odpověděl:

„Vyřiďte mému bratru, králi Vratislavovi, že jeho prvorozený syn je živ a podle slov mého medika bude také zdráv. V této chvíli však ještě není schopen vsednout na koně.“

„Jsem tomu rád, pane,“ pokračoval klidně předák, který už úplně převzal jednání do svých rukou a na vztekle se tvářícího Krutinu po svém boku ani nepohlédl, „a věřím, že jej neprodleně propustíš, jen co se uzdraví, nebo dokonce teď hned, neboť králův medikus Donicio jistě nemusí chodit k tvému medikovi do učení!“

Muži u stolu se mírně pousmáli, ale Konrád zůstal vážný. Naklonil se dopředu a významně řekl:

„Jestliže propustím, Boreši, nebude to zadarmo, rozumíš?“

Předák se věcně otázal:

„Jakou odměnu máš na mysli, pane? Co máme vyřídit králi?“

Kníže hned neodpověděl, aby dodal prodlouženou pauzou svému konečnému sdělení náležitý význam a poté pomalu pravil:

„Žádám tři dny na rozmyšlenou, než dám definitivní odpověď, ale tolik už dnes můžete vyřídit mému bratrovi, že nemám mnoho chuti ani já, ani mí synové,“ pohlédl na Oldřicha, který duchapřítomně zavrtěl hlavou, „a snad ani mí synovci, za které však mluvit nemohu a nechci,“ a ohlédl se na Svatopluka, který se ani nepohnul, „uvidět zevnitř pražský hrad. Nevím, jestli budu chtít bránit tento svůj hrad do

poslední kapky krve, jsem už starý a sil ubývá. Nemám ale také zájem o žádný úřad a o žádné místo z milosti mého bratra, které by mi chtěl přisoudit po mé kapitulaci. Tito mí synovci jsou rovněž synovci krále uherského, jejich matka, která je zde s nimi, je jeho sestřenicí. Moje manželka zase pochází z panujícího rakouského rodu, její bratr, markrabě východní marky ji miluje a kdykoliv ji rád uvidí po svém boku… Rozumíš mi, pane vyslanče?“

Předák Bor pokýval spokojeně hlavou:

„Sdělím tvá slova králi, pane, tak věrně, jak jsi je pravil. Myslím, že naleznou jeho sluchu, zvláště když se jeho syn vrátí živ a zdráv, jak jsi ráčil přislíbit…“

Konrád rovněž kývl hlavou, ale v duchu si pomyslel, že právě o poslední vyslancově větě nutno silně pochybovat, protože o dobré vůli svého bratra a ještě více ovšem královny Svatavy a rádce Zderada tak zcela přesvědčen nebyl. Nedal však na sobě nic znát, jen se významně podíval na Krutinu, který se kabonil a nejistě těkal malýma očkama kolem sebe, měl však tolik rozumu, že neřekl nic. Ani kníže a nikdo z jeho mužů nic dalšího neřekl, všichni pochopili, že jednání a návštěva je u konce. Oba vyslanci se mlčky zvedli, mírně se uklonili a vyšli ven, Bor s tváří skoro veselou a Krutina zamračený jako čert. Stráž za nimi zavřela dveře a odvedla je k malé brance v západní hradbě, zatímco kníže Konrád zůstal se svými předáky ještě malou chvíli v jizbě. Pozorně se jim zadíval po řadě do očí a prohlásil:

„I když jim tak úplně nevěřím, přece jsme získali tři dny. Budou čekat přinejmenším tak dlouho, dokud zde mám Břetislava. Vacku i vy ostaní, buďte bdělí a na stráži. Opravujte hradby všude, kde je to potřeba, tesejte další koule do katapultů a nechte štípat šípy!“

Muži se po sobě podívali, zjevně se jim ulevilo. Slovo si vzal předák Vacek:

„Znám tě, pane, dost dlouho, abych věděl, že se nevzdáš, ale je dobře, že jsi to potvrdil. Dáme za tebe životy bez váhání, tomu můžeš věřit jako Božímu přikázání; jen když nás ty povedeš do boje, jako jsi nás vedl včera…“

„Vzdát se, říkáš?“ zasmál se Konrád a srdečně svého předáka objal. „Kdepak, Vacku, ani nápad! Boj bude, nic se nebojte, a dá-li Bůh, úspěšný! Včera si tu narazili lebky, a to bylo jenom na rovné louce; jak si je teprve narazí, až se budou drápat na naše hradby!? Uvidíme brzy, jak dlouho se jim bude líbit nechat si lít na hlavu vařící olej, když je ani sláva, ani kořist nečeká, i kdyby nakonec měli zvítězit,

nebo jestli raději potáhnou do Pomoří, kde u pohanů možno nabýt stovek otroků!“

Na ta slova bojovníci hlasitě vykřikovali na souhlas, tloukli si na jilce mečů a chrastili zbrojí. Jeden po druhém přitom opouštěli místnost, až Konrád se synem a synovcem osaměli. Výrazy jejich obličejů byly zasmušilejší než upokojených předáků; především Oldřichovi konečně došlo, v jaké jsou vlastně situaci. Jako by mu teprve vystoupení obou sebevědomých vyslanců před jeho otcem zde, přímo v srdci jejich pevného hradu, otevřelo oči. Konrád si toho ovšem ihned všiml a přesto, že oběma mladíkům tuto lekci rád dopřál, chtěl je nakonec přece jenom trochu povzbudit:

„Nu, tak co, chlapci? Spadlo vám srdce do podolku, že tu sedíte jako zařezaní?“

Oba jako na povel zavrtěli odmítavě hlavou, ale do smíchu jim nebylo. Svatopluk vytáhl dýku a začal jí bezmyšlenkovitě bodat do stolu, zatímco Oldřich se nadechl a opatrně se zeptal:

„Vím, otče, že se nevzdáme, ale co myslíš, že by se stalo, kdybys přistoupil na ty podmínky?“

Konrád se na něj podíval:

„Chceš vědět, co by udělal váš strýc, kdybychom se mu teď my všichni vydali? Inu, zcela přesně to nevím, ale snad na možnou odpověď připadneš. Stačí si představit, jak bys asi právě ty jednal na jeho místě…“

Oldřich na něj vytřeštil oči a také Svatopluk se zarazil, ale Konrád se rozesmál, jako by mluvil o někom cizím:

„Moc bych se nedivil, kdyby mě jako původce celé té rebelie odevzdal katovi a přinejmenším vás dva nechal oslepit. Vaše mladší bratry by možná toho osudu ušetřil, alespoň protentokrát…“ dodal významně a s potěšením sledoval, jak sebou oba při jeho slovech trhli. Potom však zvážněl a dodal:

„Ano, to není žert, ale docela jistá věc, měl by mocné rádce, kteří by mu k tomu radili… Ale nebojte se, k tomu nedojde! Už proto, že vím, o co králi hlavně jde, proto jsem také mluvil s vyslanci tak, jak jste slyšeli. Jemu jde hlavně o to, odstranit nás z cesty, jak mne, tak i vás dva a vaše bratry. To je jeho hlavní cíl, důležitější než dobytí tohoto hradu. Kdyby toho dosáhl naší kapitulací, tím, že by nás vyhnal do civiny, raději by se jistě bez boje spokojil s touto snadnější cestou, než aby se pouštěl do nejisté domácí války. To je návnada, kterou ode mne dostal, rozumíte? A pro nás je to naopak ta nejnižší cena, kterou

zde na tomto hradě je možno vyhrát. Cenou naší porážky je holý život ve vyhnanství v cizině. I když je pravda, že z vyhnanství je možno se vrátit, a někdy dokonce i na stolec! Však kdo by to měl lépe vědět než on: sám váš strýc Vratislav si přece pobyl za panování našeho nejstaršího bratra tři roky u uherského krále. Kdepak, postavit se mu a bojovat může přinést cenu jenom lepší, než je tato, nikdy ne horší!“

„Až na to, že v boji možno padnout,“ prohodil klidně Svatopluk, ale hned se zastyděl, protože jeho strýc rozpřáhl ruce a zvolal:

„No a co, chlapče?! Je to snad osud, kterého by se měl obávat muž a statečný bojovník? Myslí si snad nějaký kramář v podhradí, který se třese o každý peníz a celý život hrbí hřbet, že bude za to žít věčně?!“

V té chvíli se otevřely dveře a vstoupil strážný, následován v patách mistrem Anastáziem. Ten se na prahu trochu zarazil, když viděl trojici nejvyšších pánů ve vážném rozhovoru, ale pak se osmělil:

„Tvůj synovec Břetislav se probudil. Je úplně při smyslech, jako by se nic nestalo. Měl velký hlad a teď se krmí, od včerejšího rána nic nejedl. Co kážeš učinit, pane?“

Kníže luskl spokojeně prsty. Obrátil se ke strážnému a přikázal:

„Běž ihned k mé paní a přiveď ji sem, také mou švagrovou a její dceru. Bohuslava se zde může také hodit, a ať ihned přijdou Litolt s Otíkem. Ty pak,“ obrátil se k medikovi, „chvíli sečkej, až sem všichni dorazí, a pak jej přivedeš sem… Aspoň se Břetislav v klidu dokrmí,“ usmál se. Když vešly všechny tři ženy a posadily se ke stolu, otočil se k nim a také k Oldřichovi se Svatoplukem a naléhavě zopakoval:

„Mějte na paměti vy všichni, že tento rozhovor je důležitý, velice důležitý! Může se ukázat mnohem důležitějším než ten předchozí s vyslanci, i když také nemusí. Bude jak Bůh dá, ale to vám říkám, hlavně vám dvěma,“ obrátil se k mládíkům, „ani jediné nepředložené slovo! Ať uslyší vaše uši cokoliv, ani slovo, rozumíte?“

Oldřich i Svatopluk vážně přikývli. Vtom vešel také Litolt a spíše vběhl než přišel určený Otík; Konrád jim své varování trpělivě zopakoval. Sotva poslední příchozí usedli, otevřely se dveře a v nich stál v doprovodu stráže knížecí syn Břetislav v celé své výšce, v kroužkové zbroji, ale beze zbraně, s dlouhými černými vlasy kolem štíhlého obličeje. Rozhlédl se ledovýma očima v bledé tváři udiveně po početném shromáždění a navyklým pohybem si uhladil vlasy za uši. Otočil se ke svému strýci a mírně se mu uklonil, potom se ještě o něco

hlouběji uklonil třem ženám a zůstal hrdě stát. Čekal zjevně, že jej Konrád osloví, ten však nic neříkal, a tak se mlčení trapně prodlužovalo. V Břetislavovi se začal vzmáhat pocit, jako by stál před svými soudci. Začal si třít jizvu v pravé dlani, a protože ať už se mu nedostávalo čehokoliv, odvaha k tomu jistě nepatřila, pozvedl hrdě hlavu:

„Promiň, pane, že jsem tak překvapen, ale tvůj sluha mi řekl, že si se mnou přeješ mluvit. Myslel jsem tedy, že ty sám…“ zarazil se, „…a zatím…“

Nedořekl, znovu přejel očima po všech přítomných a opět se odmlčel. Ještě o malý okamžik se ticho prodloužilo, ale vtom už Konrád promluvil:

„Vítám tě ve svém hradu, Břetislave, a přestože je naše setkání tak trochu podivné, věř mi, že jsem velmi rád, že tě zde vidím… živého a zdravého…“ zdůraznil nepatrně poslední dvě slova. „Ale nestůj přece, posaď se k nám, sem ke stolu, naproti mně!“ ukázal mu na volnou židli mezi svou ženou a sestřenicí Bohuslavou. Ta se velice začervenala, když se Břetislav posadil celý udivený na vykázané místo vedle ní, ale jejich strýc hned pokračoval:

„Nediv se tomu, že je nás zde tolik, jinak nelze… Tento hrad a tento dům je teď domovem nejen mým a mé ženy, která tě kdysi úplně malého chovala na klíně a teď sedí vedle tebe, a našich synů, které také oba znáš. Je též domovem tvých bratranců Svatopluka a Otíka, které znáš rovněž, a jejich sestry Bohuslavy, která sedí vedle tebe…“ a Břetislav se podíval doleva na půvabnou tvář své sestřenice, červenou jako zralé jablko, „a jejich matky, která sedí zde vedle ní. Od určité doby,“ pokračoval kníže Konrád jakoby nic, „nemají kde hlavu složit, a tak než se rozhodnou s konečnou platností, co činit, našli zatím útulek na tomto hradě. Jak vidíš, jsi pouze v kruhu své rodiny, ale můj medikus, který se o tebe staral, hovořil pravdu, když řekl, že s tebou chci mluvit hlavně já.“

Břetislav se stále ještě udiveně rozhlížel z jednoho na druhého, ale při poslední strýcově větě si opět rychle shrnul neposedné vlasy za uši a zahleděl se mu přímo do očí:

„Medikus říkáš, pane… Ano, se mnou se něco stalo a já pořád ještě nevím přesně co. Tvůj medikus mi ale slíbil, že ty mi to povíš, nebo alespoň…“ chytil se oběma rukama za hlavu, „se mi zdá, že mi to slíbil, sám dobře nevím!“

„Nezdá, synovče, je to vskutku tak, jak pravíš, a já ti to také

povím, ale řekni mi nejprve ty, co si pamatuješ.“

„Inu, to je snadné,“ trochu svraštil obočí Břetislav. „Vrhli jsme se s lehkou jízdou přes první brod, prorazili valem, na kterém nebyl skoro žádný odpor a hnali jsme nahoru plání. Vím ještě, že před námi utíkali pěší, ale to je konec. Pak vím až to, jak vypadají jizby na tvém hradě…“

Konrád spokojeně odvětil:

„Správně, velmi správně. Tak tedy, když jsi pustil svou jízdu proti mým lidem, aby ses zmocnil mého hradu…, ne, nepřerušuj mne, seď klidně, vždyť se k tomu ještě dostaneme…“ zadržel synovce, který mu zjevně hodlal skočit do řeči. „Chtěl jsi přece nejdříve vědět, co se ti přihodilo, tak poslouchej. Když jsi tedy hnal moje lidi před sebou nahoru po té pláni, vjel jsi s prvními řadami svých jezdců na prkna, připravená nad příkopem, která se pod vámi ihned probořila. Vletěl jsi do té jámy a tvůj duch tě opustil, to je vše.“

Břetislav samým překvapením vstal od stolu:

„Prkna, ano, správně, prkna, to dunění… Poslední, co vidím, jsou míhající se nohy mého koně a poslední, co slyším, je zvláštní dunění, jiné než na té pláni, ano, a pak už není nic…“

V jeho pohledu se mísil obdiv s nevolí, když dodal:

„To byla náramná past, do posledního okamžiku jsme nic netušili! A co bylo dále? Padlo hodně mých lidí? Zlomili si vaz, nebo jste je pobili? Vyprávěj, pane, hořím netrpělivostí!“

Konrád se maličko usmál:

„Ta past je jednoduchá, ale účinná, je za ní velmi mnoho práce. Prkna jsou ovšem vybrána tak, že unesou pěší, pod jezdci se však prolomí, to je samozřejmé. Vaz si nikdo z tvých lidí nezlomil, stejně jako i ty, protože ten příkop není tak hluboký a ani jeho stěny tak příkré, jako by tomu mohlo být… Můžeš si jej z hradeb prohlédnout kdy budeš chtít, je nedaleko. Teď je také tam, kde jste se propadli, otevřený, uvidíš, že stěny jsou pozvolné a hloubka nevelká. Jenom pár koní si zlomilo vaz, želbohu i tvůj kůň, byl to moc pěkný hřebec. Je ho škoda, inu, co dělat… Co se týče tvých bojovníků, nikdo je nepobíjel, protože moji lidé měli příkaz utéci zavčasu za hradby a nezdržovat se. Sebrali posléze jenom tebe. Ten předstíraný útěk vedl můj hlavní předák a on tě v čele tvých lidí poznal.

„Dobrá, ale co bylo dále?“

„Co bylo dále? Inu, když jsme viděli tvou jízdu, co chtěla nezvaně vtrhnout do tohoto hradu…, počkej, počkej, říkám přece, že k

tomu ještě dojdeme…, jak přešlapuje celá překvapená v jednom shluku před naším příkopem, tak jsem na ni udeřil z boku s naší jízdou a zahnal ji až k tomu kopci, od kterého jste přišli.“

Břetislav se zachmuřil:

„Z boku? Odkud z boku? A padlo hodně mých lidí?“

„Tam ovšem ztráty byly,“ odtušil Konrád s notnou dávkou účasti, „ale věř mi, že ani zdaleka ne takové, jaké mohly být! Já jsem čekal silnější odpor a šel jsem na ně proto v klínu, ale byla to chyba…, ehm, inu…, chci říci, to je vlastně zachránilo před silnými ztrátami. Oni byli tak nesmírně překvapení naším příkopem a asi i tím, že ty jsi v něm zmizel jako krtek pod zemí…“ a Konrád se zasmál tak, že se ani Břetislav nemohl ubránit úsměvu, i když mu bylo více než trapně, „že se vůbec ani nestačili pořádně zformovat. My jsme jimi projeli jako jehla plátnem, proto jsme také nenadělali mnoho škody. Kdybych byl býval nechal udeřit v řadách, tak bychom je byli smetli tak, že bylo po tvé družině. Takhle ale utekli a my se za nimi ani moc nehonili, to víš, těžká jízda lehkou nedohoní… A odkud že z boku? No přece od druhého brodu, kde jsme stáli a čekali za valem!“

„Aha, druhý brod,“ rozpomenul se synovec, „už vím! A co se stalo tam?“

„Tam jsme měli méně štěstí,“ odpověděl Konrád vyhýbavě a Břetislav se hrdě napřímil, „protože tam jste nás překvapili něčím, s čím jsem nepočítal.“

„Co to bylo?“

„Byl to ten nápad poslat předem pěší jednotku močálem přes řeku a vrátit ji k brodu po naší straně,“ řekl s nevolí kníže, ale přece jen se usmál, když viděl, s jakou hrdostí se synovec rozhlédl po všech přítomných. „To byl tvůj nápad, viď?“

Břetislav jenom pyšně přikývl.

„Navíc tvé těžké jízdě velel skvělý muž…“

„To byl Borša, syn Olenův!“ vykřikl Břetislav.

„…skvělý muž, protože se sice do brodu vrhl jako divý tur a také rychle ztekl prvý val…“

„Prvý val? Jak to, prvý val?!“ skočil mu opět do řeči překvapený Břetislav.

„Inu, jsou tam dva valy, to bylo naše druhé překvapení, a ten zadní není z druhé strany řeky vidět. Jenomže ten tvůj Borša to hned pochopil a zastavil své lidi na prvním valu, čímž je nejen všechny uchránil jisté zkázy, ale dokonce způsobil naši porážku. Jedinou,“

podotkl kníže Konrád suše, „neboť jinak nám všechno ostatní vyšlo nadmíru dobře…“

Podíval se na svého synovce téměř se zalíbením a pokračoval:

„Když se tedy tvoji pěší dostali zezadu ke druhému brodu, našli tam samozřejmě mě s naší těžkou jízdou a ihned se schovali tak dobře, že jim ani nosy nebyly vidět. My o nich vůbec nevěděli, a tak když jsem vyrazil na pláň proti tvé lehké jízdě, napadli nás u druhého brodu. Dost nás poničili, protože nás nečekaně překvapili zezadu, s tím nikdo nepočítal. Měl jsem tam ovšem hodně luků, ty byly ale náhle na boj zblízka k ničemu, a když to uslyšel naproti na prvním valu ten tvůj zpropadený Borša, vrhl se na ně samozřejmě taky. Kdo mohl, utekl, ale přesto jich dost padlo. Asi tolik, kolik tvých jezdců pod mým útokem…“

„A to je nikdo nepronásledoval, když utíkali od toho brodu?“ zeptal se trochu nevěřícně Břetislav, ale strýc se jenom zasmál:

„Ne, nepronásledoval je nikdo, a dobře tvoji lidé udělali! Tam za druhým brodem je už hodně mokro, jenže moji lidé to tam znají. Tam je pronásledovat, to by znamenalo skoro jistou smrt v bažinách. I ten tvůj Borša je nechal na pokoji, ale musí to být zpropadený chlap! Víš, co učinil? Převedl své koně přes ty dva valy, dal nasednout a chtěl se vrhnout na mě, přestože nás bylo nejméně o tři stovky víc!“

Břetislav se znovu pyšně rozhlédl po svých mlčících společnících:

„Takže byla další bitva, pane?“

„Nikoliv,“ odvětil Konrád, „neboť my jsme na ně už nečekali a přenechali jsme jim prázdné pole. Již nebylo proč bojovat…“

„A kde je teď tedy ta tvoje těžká jízda, pane?“ zeptal se Břetislav.

Kníže Konrád se zasmál, až mu zuby zasvítily:

„Podívejme se na chytráka,“ zvolal, „jak vyzvídá tajemství! Myslíš, že ti to mohu prozradit, když jsme nepřátelé?!“

Břetislav se velmi zarazil, neboť na to během strýcova vyprávění skoro zapomněl, ale všiml si, že tuto větu vyslovil strýc tak, jako by to ani pravda nebyla. Nevěděl, co si má myslet a Konrád jej v té chvíli znejistěl ještě víc:

„Ale abys věděl, že i přesto, že jsi náš nepřítel, zůstaneš i tak navždy mým synovcem, řeknu ti to! Z té jízdy je zde na hradě jenom tolik bojovníků, kolik jsem potřeboval. Zbytek odešel na východ od hradu. Má jízda unikla dříve, než stačila družina tvého otce uzavřít celý

kruh…“

Břetislav skutečně nevěděl, má-li se nad tím rmoutit nebo radovat. Rozhlédl se po přítomných a kníže Konrád si opět uvědomil, jaká síla je v jeho synovci skrytá už jenom díky tomuto pohledu. Břetislav se nadechl, ale slova mu nechtěla přes rty. Sám dobře nevěděl, čím to je, ale cítil se v tomto kruhu tak dobře, jak mu už dávno nebylo. Nechtěl se vytáčet nebo snad dokonce lhát, ale jeho čest bojovníka a rytíře mu velela, aby se ospravedlnil:

„Pane, ty mne nazýváš nepřítelem a já musím přiznat, že oprávněně. Dvakrát jsi mi vyčetl, že jsem chtěl napadnout tvůj hrad; ano, je to tak, to bylo též oprávněné, ale přesto… Chtěl bych ti říci, že… že je to jinak, že… inu, těžko se mi hledají slova… vskutku, raději bych mečem mával, než zde hovořil…“

Rozpačitě se odmlčel, ale když viděl, že kolem stolu vládne hrobové ticho, přece jenom dokončil:

„…ale já přesto nejsem tvým…, já nejsem vaším nepřítelem, alespoň ne tak, jak vy se možná domníváte!“

Kníže Konrád zhluboka povzdechl:

„Je těžké tomu uvěřit, synovče, těžké! Pohleď, tví lidé bojují na mých brodech, ty sám se řítíš proti hradní bráně tak, že nebýt našeho příkopu, možná jsi hrad jedním rázem dobyl. A já, my máme věřit, že nejsi naším nepřítelem?!“

„Ano,“ vykřikl Břetislav, „totiž ne! Vlastně ano, pravdu díš, bylo to tak, jak pravíš, ale to přece byla a je vůle králova, ne moje!“

Konrád se zatvářil překvapeně:

„Je tomu vskutku tak?“

„Ty pochybuješ o mých slovech, pane?“ sevřel Břetislav pěsti, až mu klouby zbělely.

„Ne, ne,“ pozdvihl Konrád ruku k synovci, „chraň Bůh, abych tě vinil ze lži, ale jen před malou chvílí, ještě když jsi spal, byli zde vyslanci tvého otce a ti mluvili jinou řečí!“

„Cože? Co to pravíš? Že zde byli vyslanci?“

„Ano, vyjednavači, a ti pravili jasně, že… Odpusť, nechci se tě dotknout, ale jsou to jejich slova…, že někdy mladíci z nerozvážnosti činí takové skutky, kterých by se zralí mužové nedopustili…“

Konrád pozoroval svého synovce, který zjevně nevěděl, jestli se zbláznil on nebo jeho protějšek. Rozhlížel se užasle kolem sebe a poslouchal strýce, jak pokračuje:

„Slyšel jsem to nejen já, ale i zde tví bratranci Oldřich a

Svatopluk. Ostatní zde přítomní u rozmluvy nebyli, ale zato šest mých velitelů a předák Vacek, jestli chceš…“

„Není třeba, není třeba,“ mávl Břetislav odmítavě rukou, „já věřím tvým slovům, strýče…“ Skoro proti své vůli pohlédl na své dva bratrance. Oldřich vážně přikývl:

„Je to pravda jako že tu sedím, zrovna tak to řekl.“

Svatopluk povstal, povytáhl svou dýku a položil na ni dva prsty: „Tak jest, přísahám!“

„A já přísahám,“ vykřikl rozlícený Břetislav, „že je to podlá lež! Byla přece včera porada…“ zarazil se však a chytil se zoufale oběma rukama za hlavu, „říkám včera… Bylo to přece včera, nebo jsem snad byl bez ducha déle? Jak dlouho jsem vlastně spal?“

„Ano,“ opáčil Konrád, „bylo to včera. Bez ducha jsi byl až do večera, pak jsi spal celou noc. Dnes je desátý den měsíce července, zanedlouho bude poledne. To vše, o čem jsme hovořili, se vskutku událo včera.“

„Tak tedy včera v poledne byla nejprve porada,“ opakoval Břetislav, „každý dostal svůj úkol a na mne připadl ten nejtěžší, prorazit přes brody! Ostatní šli kolem řeky zpět na západ, aby ji přešli, nevím, kde přesně, ale chtěli obejít hrad od západu a severu…“

„To je pravda,“ souhlasil Konrád, „tak to vskutku bylo. Celé královo vojsko šlo od kopce zpět, přešlo řeku západně od hradu a obešlo jej tak, jak pravíš… Z nich však nikdo nebojoval, jenom ty a tvoje družina na jihu…“

Břetislav se na něj upřeně zadíval:

„Kdo tu byl od krále s poselstvem, znáš je?

„Jeden byl mladší, ale ten druhý byl z Domašiců Krutina, bratr…“

„…Zderadův,“ dokončil Břetislav a svraštil obočí. „Ptali se na mne, ti vyslanci?“

„Ani slovem,“ odpověděl Konrád bez mrknutí oka a jenom se modlil, aby si Břetislav nevšiml, kdyby sebou snad Oldřich nebo Svatopluk trhli.

„Ani slovem?!“ opakoval nevěřícně Břetislav, „to přece není možné! Jak to?“

„To nevím,“ pokrčil klidně rameny jeho strýc. „Možná si nikdo nevšiml, když tě moji lidé vynesli z toho příkopu…“

„To není možné,“ opakoval synovec, „když po bitce naši opanovali pole a odnesli mrtvoly k pohřbení, nikde mě přece nenašli! A

kdyby si nikdo z mých mužů vskutku nebyl všiml, že mne tvoji lidé odnášeli, museli přece vidět, jak jsem sletěl do té proklaté jámy! Museli se potom ptát, kde jsem, přece mne neodnesli ptáci! Museli přece ohlásit mému otci, že jsem zmizel, a ten musel chtít vědět, co se se mnou stalo!“

„Nevím, Břetislave, opravdu nevím, ale…“ zarazil se Konrád, jako by jej to právě napadlo, „ale když to tak říkáš, počkej… Jsi si vskutku jistý, že by král usiloval o tvůj návrat, kdyby věděl, že jsi zde?“

„Co tím chceš říci, pane?“

„Tvůj otec má pět synů…“ řekl Konrád jakoby nic a zahleděl se do stropu.

Na Břetislavových bledých tvářích naskočily červené ruměnce, jev u něj naprosto nevídaný. Konrád se zájmem pozoroval trámy podpírající střechu, jako by z nich chtěl vyčíst bůhvíco a pak pravil:

„Poslyš, Břetislave, já ti věřím! To, co jsi vyprávěl o té včerejší poradě, je jistě pravda, ale řekni mi ještě něco, jestli ovšem chceš. Jestli nechceš, můžeš také mlčet, to je samozřejmé. Jsou všichni tvoji bratři nyní po boku tvého otce?“

„Ne, nejsou,“ odvětil pomalu jeho synovec. „Tři nejmladší jsou zde, ale Boleslav ne, ten chybí.“

„Tak Boleslav chybí… Inu, to je zajímavé, tak ten tu tedy není… Jestli se nemýlím, je o rok starší, než zde můj prvorozený syn Oldřich, tedy druhý nejstarší z vás všech devíti bratrů a bratranců. Zrovna ten tu není! Ten sedí v olomouckém hradu, zatímco ty se tady vrháš do brodu, ženeš se ozlomkrk k mému hradu a padáš do jámy, div si tam vaz nesrazíš. Víš, co by se stalo, Břetislave, kdyby sis jej byl srazil?“

Břetislav už poněkolikáté zíral na svého strýce a nevěděl, jestli se jeden z nich nezbláznil:

„Vím, pane, na co narážíš, ale tomu nemohu uvěřit! Můj otec ví, kdo je jeho prvorozený syn!“

„Ano, pravdu díš. O tom nepochybuji, že ten to ví, ale tvůj otec má rádce, nemyslíš? Řekni mi, kdo se zasadil nejvíc, aby do olomouckého hradu přišel tvůj bratr Boleslav a vyhnal své příbuzné, kteří dnes sedí s tebou u tohoto stolu a nemají kam hlavu složit? Vskutku by neměli, kdybych se jich já neujal na tomto hradě, čímž jsem si vysloužil nenávist nejen tvého otce, ale také jeho rádců. Všichni to víme, ale řekni to jméno!“

„Zderad,“ odvětil temně Břetislav.

„Ano," přikývl Konrád, „a kdyby sis srazil vaz v mém příkopu, o kterém jsi nevěděl, kdo by byl pak nejstarším z osmi – už ne z devíti, ale z osmi – bratrů a bratranců?"

„Boleslav," ztěžka polknul Břetislav.

„Ano," opakoval Konrád nemilosrdně, „a pokud se nemýlím, je tento tvůj bratr sice mladší tebe a druhý syn svého otce, ale prvorozený své matky. A teď mi řekni už jenom to poslední, co mne zajímá, ale tebe to vlastně musí zajímat ještě více než mne. Já tu odpověď jenom tuším, protože mám svou zkušenost, které ty nechceš nebo nemůžeš uvěřit, ale ty, Břetislave, ty sám znáš tuto odpověď lépe než já… Kdo se bral včera v poledne u té vaší porady nejsilněji za to, aby ses právě ty probíjel přes brody?"

„Zderad," opakoval jako ozvěna Břetislav. Rozhlédl se pomalu kolem sebe a olízl si suché rty. Všichni mlčeli.

„Byl to Zderad, král to jenom odsouhlasil. Já…, on mne dostal do takové pozice…, mně se ten úkol hned zdál nadmíru riskantní a nebezpečný, ale on, oni předáci…"

Odmlčel se a Konrád podotkl:

„Byl bys vypadal jako zbabělec, kdybys odmítl. Je to tak?"

„Je, pane, je to přesně tak!" zvolal Břetislav. „Já jsem se musel podrobit. Byla to nejen králova vůle, ale i všech předáků. Jestli kdo tvrdil, že to bylo moje rozhodnutí, lhal jako pes! Vymyslel jsem plán s těmi brody a rozdělil svou družinu, to ano, a když jsem se pak hnal nahoru tou plání, myslel jsem…, vskutku jsem myslel…"

Zarazil se, pohlédl nejistě kolem sebe a rychle dodal:

„Kdyby tam nebyl ten proklatý příkop…!"

Kníže Konrád se opřel o stolní desku a předklonil se, aby dodal váhy tomu, co řekne:

„Ano, ten příkop… Ten tam byl a já ti teď povím to nejdůležitější, co ještě vůbec nevíš. Když jsme tady před třemi léty ten příkop kopali a pokrývali prkny, přijel k nám do brněnského hradu posel od tvého otce, stál s námi tenkrát u toho výkopu. Že neuhodneš, kdo to byl?"

„Zderad!" zařval Břetislav a vyskočil od stolu, „Zderad, kdo jiný!? Byl to on, viď, strýče?"

„Ano, byl," odpověděl klidně Konrád, „a kdybys mi nechtěl věřit, můžeš se zeptat předáků, kteří jej tehdy doprovázeli. Jsou to přesně tři roky, bylo zrovna tak horké léto, jako je teď…"

„Zderad, Zderad," drtil Břetislav to jméno mezi zuby a hlas se

mu chvěl. Pak se trochu zarazil a podíval se strýci pátravě do očí; ten měl co dělat, aby neuhnul pohledem. Vydržel však bez pohnutí, protože tušil, co přijde.

„Říkáš, pane, abych se zeptal předáků… Toho sice netřeba, protože já sám přesně vím, že před třemi roky v létě byl Zderad u tebe. Byl jsem tehdy ještě v Praze, ne v Žatci jako teď, bylo to rok nato, co jsme v Sasku…“ odmlčel se na okamžik, „ale když jsi to řekl, měl jsi jistě na mysli královy předáky, nebo snad ne?“

Kníže Konrád jen mlčky přikývl a Břetislav pokračoval:

„Jak bych se jich však mohl zeptat, když sedím u tebe na hradě, odkázán na tvou milost a nemilost, na tvou vůli?“

Napjatě čekal, co strýc řekne, protože při nejlepší vůli nemohl domyslet, co s ním zde na brněnském hradě, kam chtěl vpadnout jako bouře, provedou. Konrád jej zamyšleně pozoroval, pak se narovnal a odpověděl, jako by četl jeho myšlenky:

„Nepřítele, který chtěl s vojskem vtrhnout silou na můj hrad, bych měl právo zadržet a potrestat, takový je stav věci. Vím sice, co můžeš namítnout, že jsi útočil z vůle svého otce, a já ti to věřím, vím, že mluvíš pravdu. Z vůle krále, který se domnívá, že mne může a musí pokořit. Možná má i pravdu, ale jistě uznáš, že teď, v této chvíli, by nemohl zabránit, kdybych se tě jako svého nepřítele rozhodl potrestat. Snad by tě potom mohl pomstít, ale to není zdaleka totéž. Ale ať už je to jakkoliv, toto je věc mezi mým bratrem a mnou, mezi králem Vratislavem a knížetem brněnským Konrádem. Ať už dopadne jakkoliv, nemusí se týkat tebe, pokud nebudeš chtít. Ty, Břetislave, jsi sám řekl, že nejsi…, že nechceš být být mým nepřítelem, naším nepřítelem, nás všech, jak tu sedíme, a já ti chci věřit. A jestliže nejsi náš nepřítel…“ kníže Konrád povstal od stolu tak majestátně, že jej Břetislav a ostatní mladíci napodobili, „pak jsi můj synovec, který možná pochybil, ale který je přesto naším přítelem!“

A kníže Konrád napřáhl pravici, kterou Břetislav uchopil a pevně stiskl. Jeho strýc počkal, až opadne dojetí, ukázal synovci na jeho židli a sám se rovněž posadil zpět ke stolu:

„Jsme sice jedna rodina, my všichni, to jest i ti, kteří zde teď nejsou,“ pravil s ironickým podtónem, „ale nechme přesto city stranou. Ty přece víš, Břetislave, zrovna tak jako my, že pravým důvodem toho všeho, co se zde děje, je otázka, kdo zasedne na stolci v Praze, kdyby se tvůj otec odebral na věčnost. Je tomu tak?“

Břetislav nemohl než mlčky přikývnout, a tak jeho strýc

pokračoval:

„A zrovna tak víš, že tato otázka je vyřešena zákonem, který stanovil tvůj děd, otec tvého otce i otec můj, kníže Břetislav. Ty ten zákon znáš, nemusím ti jej opakovat, ale říkám ti nejen za sebe, ale za nás všechny, jak nás zde vidíš, že ctíme tento zákon. Ctili jsme jej doposud a jsme pevně, zcela pevně odhodláni, ctít jej i nadále. A nejenom my, synovče, ctí jej také celá země, předáci čeští i moravští, a to je také ten hlavní důvod, proč jsem se nechal na tomto hradě oblehnout tvým otcem. Řekni sám, Břetislave, při nejlepším svém svědomí – prohřešil jsem se nějak proti tomuto zákonu tvého děda?“

Břetislav mlčky zavrtěl hlavou a Konrád pokračoval:

„Jestli se prohřešil někdo jiný, to posuď sám. To ať si on zodpoví jak před Bohem, který vidí a bude jednou vážit a soudit vše, tak i před lidmi, kteří to možná rovněž vidí. Za sebe, za nás za všechny ti říkám, že ani moji synové Oldřich a Litolt, ani jejich a tvoji bratranci Svatopluk a Otík se rovněž nikdy neprohřešili. Naopak, my všichni jsme přísahali, že budeme ze všech sil zachovávat tento zákon tak dlouho, pokud jej také ctí všichni ostatní, kterých se týká. Jestli jsi ochoten totéž přísahat s námi, pustím tě okamžitě z tohoto hradu a jsi volný, abys činil, co se ti zlíbí!“

Nejstarší knížecí syn povstal a s vážnou tváří si sáhl k pasu, dýku však žádnou neměl; v té chvíli vytáhl Konrád svoji ze zdobené pochvy a přidržel ji za lesklou čepel tak, že kříž jejího jílce sahal až doprostřed stolu. Břetislav položil pravici na dýku a pravil pevným hlasem:

„Tak přísahám!“

Rovněž všichni čtyři jeho bratranci povstali a jeden po druhém obnovili svou přísahu, kterou dali před čtyřmi dny mezi sebou. Jako poslední přísahal ještě sám Konrád. Rozpřáhl náruč a Břetislav jej bez okolků objal. Pak kníže brněnský pravil:

„Tak, chlapče, jsi volný, čiň, jak ti libo. Jestli chceš zůstat zde, zůstaň, jestli však chceš jít, odejdi, kam chceš a kdy chceš.“

Břetislav se rozhlédl kolem sebe:

„Když dovolíš, pane, tak půjdu. Mám tam naproti v ležení svou družinu, které jsem povinován péčí, a potom také…“ trochu se zarazil a dodal takovým hlasem, že z něj všem zamrazilo, „mám tam ještě i leccos jiného do činění!“

„Jen běž, chlapče,“ opakoval strýc, „čiň, jak ti libo. Jen tě prosím, než z tohoto hradu odejdeš, zastav se ještě na chvíli u mne na

pár slov.“

Konrád se otočil a vyšel z místnosti. Také ostatní se s Břetislavem loučili, pravda, trochu křečovitě, jen kněžna Virpirka se na něj usmála tak mile, že mladíka píchlo u srdce; okamžitě si připomněl, že nikdy nepoznal svou matku. Hrdá kněžna Eufemie, která byla dokonce jeho pokrevní tetou, neboť byla mladší sestřenicí jeho tak brzy zemřelé matky, mu však pouze letmo pokynula a odvedla svou půvabnou dceru rychleji, než opět stačila zčervenat. Oldřich zůstal mlčky sedět a založil ruce na prsou, zato mu podal ruku Litolt a po něm Otík, který si jej s nepokrytým obdivem prohlížel. Jako poslední k němu přistoupil Svatopluk, na kterého starší bratranec, jehož neviděl už mnoho let, silně zapůsobil:

„Břetislave, slyšel jsem, že si tvůj kůň zlomil v příkopu vaz. Je mi to líto, měl jsi jej jistě velmi rád, a tak dovol, abych ti ho aspoň trochu nahradil. Máme zde několik hřebců z uherských chovů, které jsme zachránili z olomouckého hradu, daruji ti nejlepšího z nich. Jistě se tvému hřebci nevyrovná, ale přesto…“ Svatopluk se usmál, „alespoň nepůjdeš ke své družině po svých jako nějaký sedlácký křupan!“

Břetislav bratrance objal:

„Děkuji ti, nikdy ti nezapomenu, žes‘ teď, právě v této chvíli, měl pro mne takový velkorysý dar!“

„To nic, to je maličkost, viď, bratře!?“ povyskočil Otík, „my máme koní, jéje, celá stáda… Totiž…“ zarazil se a nejistě se ohlédl, „totiž měli jsme, doma u olomouckého hradu…“ a v očích se mu zaleskly velké slzy. Břetislav jenom zaťal zuby. Ani sám netušil, nakolik tato nevinná věta zatvrdila jeho srdce pro dny, měsíce a roky, které měly následovat. Ani si to sám neuvědomoval, že se v té chvíli v srdci rozhodl udělat vše pro to, aby svým vyhnaným příbuzným pomohl navrátit jejich ztracený moravský domov.

Když se všichni rozešli, připravil se Břetislav na cestu. Předák Vacek mu vrátil meč a dýku, které měl za útoku u sebe, kopí a přilbici však neměli, ty ztratil při pádu do příkopu. Pak si osedlal darovaného uherského ryzáka. Sedlo mu věnoval Litolt, který na něj trochu žárlil, protože si povšiml ruměnců na tvářích Bohuslavy. Oldřich se už neukázal, zato Otík kolem něj poskakoval a pak s hrdostí držel bujného koně, neboť Břetislav se šel rozloučit se strýcem. Nalezl jej o samotě ve stejné místnosti, kde proběhla jejich rozmluva. Když vešel, ukázal mu Konrád na židli a sám se posadil k němu:

„Chtěl jsem tě ještě vidět," začal bez okolků, „abych ti o samotě řekl něco, co ještě neví ani moje rodina. Také to vědět nemusí, k ničemu by jim to nebylo, dokud tu sedíme obleženi," usmál se smutně, „ale ty jedeš ven, ke své družině, tobě to řeknu."

Podíval se zkoumavě synovci do očí a zeptal se:

„Ty víš, Břetislave, že sázavský opat Božetěch s pomocníky maluje v kapli v znojemském hradu?"

Aniž by věděl přesně proč, pocítil oslovený při této nevinné otázce na svém zátylku mrazivou ruku. Nemohl ten pocit nijak potlačit.

„Ano, to vím, pane, byl pro to několik dní v pražském žaláři. Král se na něj kvůli tomu rozhněval, ale hned po vyhlášení tažení jej přikázal propustit."

„Pravdu díš, tak tomu vskutku bylo," odpověděl kníže Konrád, „ale víš také, co tam maluje?"

Tentokrát musel synovec zavrtět zamítavě hlavou:

„To přesně nevím, jak bych mohl? Jistě však svaté obrazy, kaple patří Panně Marii," oba se zbožně pokřižovali, „takže jistě výjevy z jejího svatého života…"

„Ano, ty také," souhlasil Konrád, „ba ty už má vlastně hotové, ale to není vše. On tam maluje mnohem víc. Je to něco nevídaného! Říkám ti, že nejen v celé naší zemi, a to myslím jak Čechy, tak i Moravu, ale snad ani v celém křesťanstvu není takové věci!"

„To snad ne, pane, co to pravíš?!" užasl Břetislav. „Co to vlastně je?"

„To je tajemství!" zašeptal Konrád. „To ti, chlapče, nepovím, ale radím ti, zajeď tam a podívej se na to! Stokrát, tisíckrát se to vyplatí, věř mi…"

„Vyplatí?" opakoval synovec jako ozvěna, „jak… co by se mělo komu vyplatit, mně snad? Proč? Řekni přece!"

Konrád odmítavě pohodil hlavou. „Ne, že bych nechtěl, ale nemohu. Ono to ještě není hotové, víš, ono to teprve…" hledal správné slovo, „teprve vzniká! Ale když Bůh dá, tak vznikne něco jedinečného, věčného! Zajeď se na to podívat, ale ne hned, až tak za týden nebo za dva, bude toho víc. Když nepojedeš, nevadí, ono to vznikne i bez tebe. Byla by to však velká škoda, týká se to také tebe!"

„Mne?" nevěřil Břetislav svým uším. „Co se mě může týkat v kapli Panny Marie? Toť holá nemožnost!"

„Týká, týká," přisvědčoval kníže Konrád, „tebe, mne, tvého otce, tvých bratrů, mých synů, nás všech! Ale víc ti nepovím, dělej, jak

myslíš. Jen o jedno tě prosím: kdybys jel, pozdravuj ode mne opata Božetěcha a vyřiď mu, ať jenom pracuje dál. Rozumíš?“

„Ať pracuje dál?“

„Ano, tak, ať pracuje dál! Ať udělá vše, na čem jsme se domluvili, a kdyby už nevěděl, jak dál, tak mu vyřiď, ať doufá v Pána našeho a Spasitele Ježíše Krista, že ten mu pomůže to dokončit, i kdybych já už nemohl.“

„Co to má znamenat, pane? V toho přece doufáme stále všichni, to přece nemusím právě já vyřizovat zbožnému opatovi!“

„Prosím tě a zapřísahám,“ pravil naléhavě kníže Konrád, „jestli pojedeš, vyřiď mu to. Ať doufá v Boha, že mi bude dáno to s ním dokončit, i tak to můžeš říct. Budeš si to pamatovat?“

„Určitě, určitě,“ odvětil Břetislav, „a myslím, že tam rozhodně pojedu. Vždyť jak o tom hovoříš, musí to být nějaký zázrak…“

„Ano, správně chlapče, je to, jak pravíš. Zázrak! Vlastně – bude to zázrak, jestli to Božetěch dokončí, bude moci dokončit tak, jak bych si přál; ale to je v rukou Božích. Vlastně to tak musí být,“ zasmál se, „neboť kde jinde jsou zázraky, než v rukou Božích?!“

Kníže Konrád vstal ze židle a jeho synovec jej následoval, pak se oba muži krátce objali a Břetislav se otočil a bez dalších slov odešel. Vyzvedl si koně z rukou svého bratrance, krátce se objal i s ním a šel k hlavní bráně v jižní hradbě. Nebylo to sice pro obránce úplně bez nebezpečí, ale jinak to nešlo, protože malou brankou pro pěší, kudy normálně vstupovali vyjednavači, nemohl s koněm projít. Vacek jej nechal nasednout a chvíli čekat za okovanou bránou. Zřejmě byl u obléhatelů klid, protože stráže náhle zničehonic odsunuly metr tlusté břevno, které sloužilo jako závora, rychle odklopily jedno křídlo právě tak daleko, aby se protáhl kůň, a bránu ihned zavřely. Břetislav se pomalu rozjel z mírného návrší dolů k řece k prvním stanům, které dobře poznával; bojovníci jeho družiny měli právě zde, na louce zkropené včera jejich krví, své obléhací stanoviště.

Z hradeb jej pozorovalo mnoho pohledů, mezi nimi také dva z jeho bratranců, každý se svými myšlenkami a zájmy. Olomoucký kníže Svatopluk se zálibně díval, jak jeho kůň tančí pod zkušeným jezdcem, brněnský Oldřich zachmuřeně stál s rukama založenýma na prsou a nakonec si odplivl přes hradbu ve směru odjíždějícího Břetislava. To Svatopluka vyrušilo. Podíval se na svého bratrance a napadlo jej, že i když jej zná mnohem lépe než toho druhého, chtěl by být za jiných okolností raději po boku Břetislavově než Oldřichově. Prohlásil s

nepokrytou úctou v hlase:

„Poslyš, Oldřichu, musím ti říci, že obdivuji tvého otce. Jak skvěle hovořil s těmi vyjednavači a ještě lépe s Břetislavem, to bylo úžasné! Teprve teď plně chápu, co vlastně zamýšlel, když k nám mluvil před čtyřmi dny o svornosti a nesvornosti a také proč jej tak rychle propustil…“

Oldřich se zasmál nepříjemným řezavým smíchem:

„To ano, on byl vždy chytrý a lstivý jako liška.“

Svatopluk se trochu zarazil, protože to nebyla odpověď, kterou očekával:

„Lstivý? Věci jsou přece takové, jaké jsou… Je jistě důležité je správně poskládat a některé zdůraznit, ale nedají se přece žádnou chytrostí vymyslet!“

Oldřich zavrčel:

„O čem to, prosím tě, mluvíš?“

„Přece o tom, co říkal o Zderadovi, o čem jiném?“ podivil se Svatopluk. „Že to byl on, kdo prosadil, aby nás Boleslav vyhnal z olomouckého hradu a také že to byl opět on, kdo poslal Břetislava tady do té pasti…“

Oldřich se pohrdlivě usmál a zvysoka odpověděl:

„To pravda je a není, bratranče. Že měl Zderad prsty v té první věci, to ano, ale co se týče tady té pasti, to je jiná!“

Svatopluk se na něj udiveně zadíval:

„Ale jak to? Přece Zderad tu před třemi lety byl, když jste ten příkop kopali. Jak by tedy mohl o té pasti nevědět?“

Oldřich se znovu zasmál zlým řezavým smíchem:

„Jsi tu již tak dlouho, Svatopluku, ale mého otce neznáš ani za mák. Říkám ti přece jasně, že je chytřejší než liška, proč mi nevěříš? Zderad tu před třemi roky v létě vskutku byl, to je pravda, ale ten příkop, bratranče, ten jsme kopali teprve minulého roku na podzim…“

KAPITOLA 10

Pomsta

Nejstarší knížecí syn Břetislav sjížděl pomalu po mírném svahu od hradu ke stanům své družiny a měl přitom pocit, že cítí každou kost v těle. Ryzák pod ním jenom tančil a Břetislav měl co dělat, aby jej dokázal sevřít svými slabými koleny. Ze stanů začali vybíhat jeho bojovníci, viděl nepokrytou radost v jejich tvářích. Tlačili se kolem něj, bouřlivě ho zdravili a on jim unaveně, ale šťastně odpovídal. Uchopili jeho koně za uzdu a vedli jej mezi stany a když se ocitli uprostřed ležení, ucítil náhle Břetislav, jak se mu derou do očí slzy. Jako by se nic nedělo, stál tam jeho stan a čekal na svého pána a byl postavený tak dobře, jako kdyby na to dohlížel on sám. Jako by jeho stavitelé ani na okamžik nepochybovali, že se k nim vrátí…

Seskočil z koně a chtěl vejít do stanu, ale vtom přiběhli jeho tři hlavní velitelé a začali se s ním objímat.

„Ty žiješ, pane, žiješ, ty jsi živ a zdráv!“ vykřikovali stále znovu a slzy radosti jim tekly po tvářích. „A jak to, že tě z hradu pustili? Vyprávěj!“

Břetislav potřásl hlavou a trochu ztěžka se opřel o Nožislavovo rámě:

„Živ jsem aspoň trochu, pokud mne neumačkáte, ale zdráv moc nejsem, všechno mne bolí. Pojďme do mého stanu. Není ani třeba, aby mne tu všichni viděli, naopak, řekněte svým mužům, ať o tom, že

jsem se vrátil, moc nemluví. Já vím, že se to neutají," dodal, když spatřil jejich udivené pohledy, „ale přece jenom… Musím si s vámi promluvit, je to moc důležité, a taky se chci trochu zotavit. Mám pocit, jako by po mně celé vojsko koňmo přejelo, je to horší než dnes ráno…"

Po těch slovech vešel do stanu, podepírán Nožislavem. Další dva velitelé rychle vydali povely okolostojícím mužům a pak vešli za nimi. Všichni se rozesadili na vysoce nastlané kožešiny, Držikraj vyvalil z kouta soudek medoviny a nalil do pohárů:

„To ti udělá dobře, pane," podal mu hustý voňavý nápoj. Břetislav si zhluboka vydechl:

„Dobrá medovina, moc dobrá! Jak jsem rád, že jsem tady u vás, ve svém stanu, který jste tak dobře připravili, přestože jste ani nevěděli, jestli se k vám vůbec navrátím, ba zda jsem vůbec živ! Nebo snad věděli? Povězte!"

Všichni tři se po sobě podívali a zavrtěli hlavou, načež Borša, syn Olenův, odpověděl:

„Nevěděli, pane! Nebylo nám známo ani to, zda žiješ, natož jestli jsi zdráv nebo kdy se k nám navrátíš, ale my jsme přesto doufali v Boha a Pána našeho Ježíše Krista a tvůj stan jsme postavili jako vždy. Co jsme měli jiného dělat," v očích mu vesele zablýsklo, „vždyť kdybychom stan nepostavili a ty ses navrátil, hlavy bys nám utrhl!"

Břetislav se musel přes všechnu únavu, která mu drtila kosti, zasmát. Plácl velitele své těžké jízdy po rameni a znovu si zhluboka přihnul medoviny:

„A co s posly od mého otce, s vyjednavači, co byli na hradě, s těmi jste nemluvili?"

Borša se podíval na Nožislava a ten s potlačovaným smíchem odvětil:

„Ty jsme, pane, viděli dnes ráno, ale nemluvili jsme s nimi; to oni s námi mluvit nechtěli…" rozchechtal se, až se válel po kožešinách. Také ostatní dva velitelé se smáli při tom povídání. „Jeli tudy okolo, Bor Alešův a ten střízlík Krutina, bratr Zderadův. Jeli s nevelkým doprovodem, a tak jsme k nim vyběhli, protože jsme si domysleli, že byli na hradě a jedou tudy ke králi, aby mu předali zprávy…"

„Ke králi? Kde je král?" přerušil jej Břetislav.

„Král má hlavní stan v rajhradském klášteře, to je necelou hodinu jízdy tímto směrem," mávnul Nožislav rukou k jihozápadu, „ale my jsme se chtěli dozvědět, jestli vědí něco o tobě. Tak jsme k nim běželi

a chtěli jsme se jich vyptat, ale ti holomci nechtěli ani zastavit, prý že mají naspěch. A když jsem se jim postavili do cesty, tak…, vytáhl Krutina bič… a chtěl mne švihnout, ha, ha, ha!“ smál se opět Nožislav, jako by to byla kdovíjaká zábava. „Jenže ten než švihne, to by se kůň vychcal, takže jsem uskočil, bič jsem chytil do ruky a pořádně trhnul. Myslel jsem, že sletí z koně, ale měl štěstí. Neměl ruku v oku, ale držel ho jenom volně, sice se notně zakymácel a bič pustil, ale zůstal v sedle. Mám ten bič teď ve svém stanu, je to pěkná uherská práce, ten si nechám!“

Břetislav se otázal:

„A co oni, nechali si to líbit?“

„Někteří se chtěli rvát,“ vmísil se Nožislavův bratr Držikraj, „a my už se těšili, jak jim zmalujeme huby, ale tady Borša nás zadržel. A oni pořád, že prý mají naspěch ke králi, a tak hned odjeli. Co odjeli…, utekli!“

„Byli to hlavně Domašici,“ uzavřel Borša, nejvyšší velitel Břetislavovy družiny, „lidé Krutinovi a Zderadovi. Byli bychom jim rádi přerazili pár hnátů, ale hlavně jsme chtěli vědět, co je s tebou. Jenomže to víš, než by sem pak král posílal na radu Zderadovu Krásu se stráží… Neřekli nám vůbec nic a zmizeli.“

„Zderad“, zamumlal Břetislav, „pořád a pořád ten prokletý Zderad! Leží tu na všem jako nějaký balvan, ale já už jej odvalím…!“

„Co pravíš, pane?“ zeptal se Borša, ale Břetislav jenom zavrtěl hlavou:

„I nic, jen chvíli počkejte, já vám to povím, ale napřed mi řekněte, v jakém stavu je moje družina. Padlo hodně lidí?“

Velitelé zvážněli a slova se ujal Borša:

„Padlo čtyřicet mužů, z toho dvanáct urozených. Téměř všichni zde na tomto poli, když se do nás opřel tvůj strýc…“

Podíval se trochu s obavou na svého pána, co té zprávě řekne, ale hned pokračoval:

„Víš, on měl těžkou jízdu a naši byli tak nesmírně překvapení tím příkopem, a ještě více tím, že tebe náhle nebylo… Nestačili se ani pořádně postavit a kníže Konrád je rozprášil. Zato u mé jízdy je jenom několik padlých, myslím že šest, a u pěších ani tolik ne, Kukata odvedl výbornou práci!“

„To vím,“ pokýval spokojeně hlavou Břetislav, „strýc mi to vyprávěl, a tebe, Boršo,“ podíval se mu zpříma do očí, „tebe nesmírně chválil!“

Borša se hrdě napřímil, a když Břetislav v zamyšlení mlčel, znovu se osmělil:

„Pak je také asi dvacet zraněných, ale většinou lehce, ranhojiči je už prohlédli a ovázali. Byl tu včera dokonce i králův medikus, mistr Donicio. Nevím proč, není to běžné, aby se tak věhlasný lékař zajímal o rány prostých bojovníků, ale už jsem slyšel od jiných, že to dělá často. Přijel až z Rajhradu, prohlédl si úplně všechny, a představ si, že on si ještě víc prohlížel mrtvoly! Čím byly více posekané, tím jako by se mu více líbily, chápeš něco takového? Co může hledat králův medikus na mrtvolách?“ potřásl Borša nevěřícně hlavou.

„Inu, jak si všechny naše muže prohlédl, tak pravil, že zemře jen málokdo, snad jenom dva nebo tři, a já mu věřím. Nevím sám proč, ale věřím. Řekl nám třeba, že kdo nezemře na ránu mečem nebo od sekyry hned, ten ji většinou přežije, i když je velikánská, zatímco u rány kopím to už tak jisté není. Vůbec nejhorší, řekl, je zranění šípem, to nejmenší ze všech. My jsme pak o tom rokovali a přišli jsme na to, že to tak skutečně je, jenom nás to samotné nikdy nenapadlo. Ptal jsem se pak dokonce dvou našich ranhojičů, co si o tom myslí, ale oni vůbec nepochopili, na co se jich ptám, hlupáci!“

„A co říkají naši muži na ten včerejší den, jaká je nálada?“

Všichni se začali rozpačitě ošívat a nakonec si opět dodal odvahy Borša:

„Inu, to víš, nadávali a někteří byli hodně rozezlení, ale všichni vědí, že ty jsi za nic nemohl. O tom zakrytém příkopu jsi nevěděl, vždyť jsi sám do něj vletěl, div sis vaz nesrazil, a o tom taky ne, že ten val u druhého brodu je dvojitý. A tak teď všichni nadávají na Konráda a jeho proradnost, tebe však chválí, žes měl ten nápad poslat Kukatu přes močál. Tím jsme jim aspoň trochu zatopili!“

„Copak o to, můj strýc Konrád je chytrý jako liška,“ odvětil pomalu Břetislav a zadíval se na své velitele tak, že jim začalo být po těle nepříjemně, „ale jestli chcete vědět, kdo je zde proradný, tak on to nebyl!“

Všichni tři se po sobě tázavě podívali. Jejich pán vstal, odhrnul cíp stanové plachty a vyhlédl ven. Okolo byl úplný klid a tak se vrátil ke svým druhům. Přihladil si vlasy za uši a nechal si dolít do poháru medoviny:

„Než vám povím, co je pro tuto chvíli nejdůležitější, pravím vám toto: že jsem se už navrátil z hradu, to se neutají, a ani není proč to

tajit, ale to, co vám řeknu teď, uchováte v největší tajnosti, rozumíte?!“ Když všichni přikývli, pokračoval:

„Vzpomínáte, co jsem vám řekl před útokem? Že vy tři jste moji nejbližší? Ani jsem sám netušil, jak rychle na má slova dojde. Tady je má dýka, přísahejte teď hned, tady na tom místě, že se nejen ani slůvkem před nikým nezmíníte, co vám teď řeknu, ale že mne potom budete následovat ve všem, co učiním. Přísahejte!“

S těmi slovy vytáhl dýku z pochvy a nastavil její kříž velitelům.

„Přísahám,“ ozvalo se přidušeným trojhlasem. Když si zase sedli, naklonil se Břetislav k nim a pověděl jim celou část rozmluvy se strýcem Konrádem, která se týkala Zderada. Měl mnohdy co dělat, aby je udržel v klidu a když skončil, procedil Borša zaťatými zuby:

„Tak takhle to tedy bylo! To on nás poslal do těch pastí, o kterých dobře věděl, ten bídák, ten holomek, ten zkurvysyn! A my jsme včera prolili krev, tolik dobrých bojovníků padlo, i ty, pane, sis málem srazil vaz… Ó, to tak nelze nechat, pane, to nelze!“

„Ty jsi to řekl,“ přitakal vážně Břetislav. „To je proradnost, která zaslouží odplaty. Ale uklidněte se a vyslechněte mne dále. Nejprve nutno připravit naši družinu. Těm zatím ani slovo o této věci, rozumíte? Dnes ať si odpočinou, ale zítra od rána budou v pohotovosti. Ranění, kteří nemohou vsednout na koně, ať se už dnes do večera odeberou k jiným družinám, ale tak, aby to nebylo moc nápadné! Každý má někde nějaké příbuzné nebo aspoň dobré známé… Neškodilo by, kdybyste ty nejvíc zraněné odeslali ještě před večerem do rajhradského kláštera. To by vůbec nebylo na škodu, jen ať je tam dobře vidí a patřičně se o ně postarají. Lehké jízdy je teď tedy necelý tisíc. Dobrá, rozdělíte je na polovic, pak budete mít vy oba s bratrem,“ obrátil se k Nožislavovi, „každý o něco méně lidí, než má tady Borša. Těch čtyři sta pěších ponecháme Kukatovi a vy vyberete každý pro svou jednotku svého zástupce, někoho, komu můžete důvěřovat tak jako sobě. Kdybyste nemohli být u své jízdy, veleli by za vás, rozumíte?“

Všichni tři horlivě přikyvovali a Břetislav pokračoval:

„Za další pojede někdo ke Zderadovi s důležitou zprávou, ale nikdo z vás tří, to je vám doufám jasné. Musí to být někdo, ke komu má důvěru, komu uvěří, sám nevím kdo…“

„Nejlépe, pane,“ zamyslel se Nožislav, „aby s takovou zprávou nejel vůbec nikdo z naší družiny, ale někdo úplně jiný. Nejlepší by byl někdo z Domašiců, nebo aspoň z Vršoviců… Už vím, jak to udělat! Půjdeme teď ven, do podhradí, to je tady nedaleko. Je sice malé, mnohem

menší než pražské, ale pár putyk tam je, protože je tam dost Němců a také pár židovských hokynářů. Několik našich mužů už tam dnes bylo a vyprávěli, že zdejší lidé se osmělují a vylézají z děr, protože všichni bojovníci splnili králův příkaz. Nikomu z podhradí ani vlas nezkřivili, ani jediný dům nehořel! Moravané se osmělili a když jim zaplatíme, rádi nás uvidí. A my je také," zasmál se, „protože tam jsou holky jako lusk! Pane, naši muži tvrdili, že si mohli oči vykoukat, že takových není ani na pražském hradě a…"

„Počkej, počkej," plácl Břetislav druha po zádech. „To je pěkné, já sám taky rád nějakou tu Moravanku okusím. Hnedle dnes ráno jsem jednu viděl nahoře na hradě a řeknu ti, jestli jsou i ty ostatní takové… Inu, proč by ne, ale ty jsi chtěl povědět něco jiného…"

„Správně, pane, ale to jenom ty mě přerušuješ, abys mohl o holkách vykládat," namítl nevinně Nožislav a hbitě uhnul Břetislavově pěsti, která poněkud malátně mířila na jeho nos. „Chtěl jsem vskutku něco jiného. Vedle podhradí, z opačné strany než my, leží totiž Božej se svými Vršovici! Stačí tam zajít a v každé putyce jich pár bude. Lehce najdeme toho, kdo poběží za Zderadem do rajhradského kláštera!"

„To je výborný nápad," pochválil ho Břetislav, „rád odtud vytáhnu paty, však už jsem vám to nejhlavnější pověděl. Vyrazíme do podhradí, podíváme se a poslechneme, co se mluví u Vršoviců. Taky s nějakou tou moravskou holkou se pomazlíme a až se vrátíme, tak hajdy na louku! Jsem malátný až běda, pár hodin s mečem a kopím mi jenom prospěje. Kopí…" zarazil se, „máte vůbec moje kopí? A co přilbici, máte ji?"

„Přilbici máme, pane," odpověděl Borša, „našli jsme ji v příkopu, když jsme si jej byli prohlédnout. Nejdřív jsme se trochu obávali střelby, příkop totiž leží v dosahu jejich katapultů, ale z hradeb nikdo nestřílel, tak jsme se osmělili. U tvého kopí se sice zlomilo ratiště, ale špici jsme také v příkopu nalezli a zachránili. Dám ti udělat nové kopí, pane, než se vrátíme z podhradí, bude hotové."

„Výborně!" zaradoval se Břetislav, neboť jeho přilbice mu seděla jako ulitá, což bylo v boji nesmírně důležité, a své kopí miloval láskou, kterou chápe jen bojovník. Všichni se tedy zvedli a dokonce i jemu jako by se trochu ulevilo; snad to bylo tou medovinou. Vydatně se protáhl a měl pocit, že už ho svaly ani tolik nebolí. Když vyšli před stan a rozhlédli se, pravil Břetislav ke svým druhům:

„Víte co? Běžte ještě teď hned ke svým bojovníkům a vezměte s sebou ty tři, které budu jmenovat vašimi zástupci. To je dobrá

příležitost je takto vyznamenat. Vezměte také Kukatu, zaslouží si to. Kromě toho," zasmál se trochu kysele, „bude nás potom osm a to je lepší než čtyři. Jak víte, jinak není příliš radno lézt mezi Vršovce, ale osm, to stačí…"

Jeho velitelé se rozběhli, ale dlouho to netrvalo a vrátili se každý v doprovodu statného bojovníka. Jako poslední přišel muž o poznání starší než všichni zbývající. Kukata byl čtyřicátník ocelových svalů a býčí šíje, sprostého původu a proto velmi špatný jezdec, ale nad jiné proslavený v pěším boji muže proti muži, vynikající nejen silou, ale také cvikem, vytrvalostí a lstivostí. Před čtyřmi lety zachránil život samému králi Vratislavovi, když jej na tažení v Sasku napadl český předák jménem Beneda. Ten se tam dříve uchýlil do exilu, ale při této příležitosti se chtěl vrátit a předstíral proto pokoru a touhu po králově odpuštění. Kukata přispěchal králi v těžkém postavení na pomoc jako první a zabil předáka Benedu pouhou dýkou, přestože ten ohrožoval krále svým dlouhým mečem poté, co už jím rozťal na dva kusy jeho komorníka Víta. Kukata však u Vratislava z nějakého důvodu, který nikdo přesně neznal, přesto nezůstal, ač mu bylo nabídnuto místo v králově stráži, nýbrž raději odešel k Břetislavovi. U něj od té doby sloužil, ale hlavně kvůli svému sprostému původu nepatřil zatím k jeho nejbližším.

Břetislav zůstal stát na louce mezi stany. Když zjistil, že všichni tři jeho noví podvelitelé jsou urození, pokynul jim aby poklekli a na místě je jmenoval. Pak je spolu s Boršou a oběma bratry rozestavil do kruhu, kam vstoupil navýsost udivený Kukata ve svém hrubém koženém oděvu. Knížecí syn se rozhlédl po kruhu svých šesti urozených velitelů:

„Kukato, ty u mne sloužíš už přes tři roky a vyznamenal ses v této službě chrabrostí a opatrností, silou a lstivostí. Poslední tvůj čin, o kterém mi pověděli moji nejbližší velitelé, korunoval tvou službu tak, že zasloužíš zvláštní odměnu. Ty jsi včera prošel močálem, přešel jsi řeku, dostal ses, kam ti bylo určeno, zachovals chladnou hlavu, když jsi tam nečekaně našel nepřítele a pak jsi jej v pravou chvíli napadl. Prokázal jsi tím své schopnosti a svou věrnost v mé službě tak jasně, že jsem se rozhodl nejen tebe, ale i veškeré tvé potomstvo až na věky odměnit. Jak se jmenuje nebo jmenoval tvůj otec?"

„Řivina, pane," odvětil bojovník hlasem pěkně zadrhlým, neboť se mu měl právě teď naprosto nečekaně splnit jeho životní sen.

„Poklekni, Kukato," pravil Břetislav, zatímco všichni jeho velitelé vytáhli své meče, zarazili je špicí do země a opřeli sepjaté ruce o jílce.

„Ze své moci prvorozeného syna pána této země a velitele své vlastní družiny dosvědčuji před těmito svědky, ctihodnými a urozenými muži, že jsi nabyl v mých očích důstojnosti zařadit se mezi ně jako rovný mezi rovné. Staniž se proto bojovníkem a rytířem, který je nade vše oddaný svatému Jiří, patronu nás všech, kdo ctí jeho svaté jméno a jeho hrdinské činy."

Na ta slova vytáhl Břetislav z pochvy svůj meč a udeřil jím Kukatu, který před ním klečel na pravém koleni s hlavou mírně skloněnou, naplocho do levého ramene, až z kožené haleny vyrazilo mračno prachu:

„Snes tuto ránu a už žádnou jinou! Vstaň, Kukato, synu Řivinův, a vesel se s námi jako rovný s rovnými!"

Břetislav i jeho muži zasunuli své meče do pochev a všichni se s Kukatou objali. Velitelé jej uznale plácali po mohutných ramenou a on, jeden z nejtvrdších mužů v celém královském vojsku, měl co dělat, aby zadržel slzy, které se mu draly do očí. Tak zcela nečekaná byla jeho odměna, pro kterou sice žil, ale jejíž naplnění právě dnešního dne ani v nejmenším netušil; o to byla nádhernější. Když se vysmrkal do dlaně a utřel ji do své hrubé haleny, podíval se na Břetislava s nesmírným vděkem:

„Děkuji ti, pane, z celého srdce… Nebudeš toho litovat, určitě ne! Dal bych za tebe už předtím život i zdraví, ale teď, teď…" a Kukata se odmlčel, jak se mu nedostávalo slov.

„Já vím, Kukato, synu Řivinův, já vím, a jsem tomu rád. To mi věř, že právě teď jsem tomu velice rád. Ale teď už pojďme, mám hlad a žízeň jako stádo volů. A ty zatím nemusíš dávat nic jiného než pár mincí za jídlo a pití támhle v podhradí, jak se sluší a patří, abychom tvé povýšení mezi urozené všichni dohromady zapili."

Kukata vytáhl ze svého širokého opasku malý měšec, zatřepal s ním až to zazvonilo a zvolal:

„Ó pane, dnes je největší den mého života, s radostí vydám poslední minci na jeho oslavu!"

Vydali se přes zdupanou louku k podhradí, které bylo od jejich ležení vzdáleno ani ne deset minut chůze. Cestou míjeli muže své družiny, kteří je přátelsky zdravili a občas prohodili nějaké to slovo s Břetislavovým doprovodem. Knížecí syn šel vedle Kukaty a slyšel, jak si bojovník stále dokola zamilovaně šeptá: ‚Kukata, syn Řivinův,

Kukata, syn Řivinův…‘ Musel se tomu usmívat, ale dobře to chápal. Zatímco přicházeli k prvním domům brněnského podhradí, šťouchl novopečeného předáka rodu loktem do boku:

„A co potomky, Kukato, synu Řivinův, máš nějaké, nebo nemáš? Bylo by škoda vzít svou novou urozenost s sebou do hrobu! Máš manželku a syny?“

Kukata se hromově zasmál, až se vesničané okolo domů zarazili, když viděli přicházet shluk dobře ozbrojených a vystrojených vznešených mužů:

„Nejsem ženatý, pane, a manželky nemám, třebaže parchantů až až…“ a zasmál se tak, až se to rozlehlo uličkou. „S kdejakou děvkou jsem jich zplodil, ani nevím kolik, ale teď, pane, teď se ožením! Kořisti mám za ta léta dost a teď, když jsi mne takto povýšil, rád si nějakou vyhledám z dobrého rodu. A zplodím s ní syny, skutečné syny! Zcela určitě, pane, aby tvůj dar měl pokračování, dá-li Bůh na přímluvu svatého Jiří, až do věčnosti…“

Břetislav se zasmál té horlivosti, něco jej však v těch slovech jeho novopečeného předáka zarazilo, jenom nevěděl co. Zamyslel se nad tím, ale nic jej nenapadalo, a tak jenom potřásl hlavou. Neměl ani moc času o tom přemýšlet, protože se blížili k malému rynku uprostřed podhradí, kde stály nejvýpravnější domy. U jednoho z nich uviděli veliký shluk lidí. Aniž by o tom přemýšleli, zamířili tam také, aby se podívali, co je příčinou takového pozdvižení.

Před domem, který patřil jednomu z nejbohatších židovských kupců, nad nimiž držel brněnský kníže tradičně svou ochrannou ruku, postával dav lidí jak ze samého podhradí, tak i z družin královského vojska. Břetislav a jeho lidé zahlédli především četné Vršovce, kteří se po nich rovněž úkosem dívali a šťouchali se při pohledu na ně vzájemně do žeber. Břetislav však dělal, že si toho nevšímá a prodral se až na dvůr, kde byl shluk nejhustší. Naraził tam na pána domu, asi čtyřicetiletého muže v kaftanu a špičaté čapce, který celý zoufalý pobíhal chvíli tam a chvíli sem a stále znovu vybíhal ze dvora před dům, jako by vyhlížel návštěvu. Kolem něj se neustále hemžilo množství lidí z domu a Břetislav si povšiml, že na dvoře mezi domem a studnou stojí široká a bytelná dřevěná postel. Odstrčil bez okolků dvě staré báby, které se tam ochomýtaly a přistoupil blíž. Na posteli ležela jen prostou plachtou přikrytá mladá rodička. Dvě staré ženské ji obskakovaly, zatímco hubený přihrblý kněz ve vetchém ošoupaném plášti se nad ní s pohledem obráceným k nebi bez přestání modlil.

Třebaže ani sám nevěděl, co vlastně očekával, zarazil se Břetislav celý zklamaný a znechucený. Otočil se a chtěl odejít, ale v té chvíli se zjevil ten zoufalý muž, jemuž dům patřil, vrhl se před ním na kolena a sepjal ruce:

„Pane, pane, ó Adonai, tebe mi poslalo samo nebe! Sám Nejvyšší se smiloval nad mým neštěstím," hořekoval kupec, „řekli mi, kdo jsi, smiluj se nad mým osudem, zapřísahám tě…"

Břetislav jej chtěl nejprve prostě jenom odstrčit stranou, ale nad jeho slovy zůstal celý zaražený. Cítil, jak se v něm nad tou drzostí pomalu vzmáhá vztek, a tak se muže zatím ještě dosti klidně zeptal:

„Poslyš, chlape, pominul ses snad na rozumu, nebo co? Ty víš, kdo jsem a chceš po mně pomoc? Tady na tom dvorku? Jdi mi z cesty, nebo tě probodnu, na mou duši, tímhle mečem ti setnu hlavu! Což si myslíš, že jsem snad porodní bába? Té tu máš zapotřebí, ne mne…" a udělal krok, aby kolem muže prošel zpět na ulici, ale ten jako by se skutečně pominul na rozumu, nebo snad nerozuměl dobře jeho slovům, objal jej ve své troufalosti dokonce vkleče kolem nohou:

„Ne, pane, prosím tě nehněvej se, vyslechni mne, prosím, prosím," zapřísahal jej Žid, „tys Břetislav, nejstarší syn našeho krále, řekli mi to, pro milosrdenství prosím, vyslechni mne!"

Břetislav se vytrhl z jeho sevření a zavrčel:

„Dobrá, co tedy chceš, kramáři, ale rychle!"

„Pane," sepjal ruce kupec, „moje manželka čeká první dítě a už tak dlouho leží v bolestech, tak dlouho, a pořád nic… Mám tu ne jednu bábu, ale hned několik, vašeho kněze, neboť mého zde není, a pro jistotu i zaříkávače, ale ona už není při smyslech, už nám neodpovídá…"

„Proklatý chlape," zařval netrpělivý Břetislav, „a co s tím vším mám společného já?! Pominul ses na rozumu jako ta tvá ženská?"

„Hned, pane, hned," mával rukama Žid, „hned to povím. Víš, já mám určitý majeteček, ne mnoho, jen velmi malé bohatství…" drmolil rychle, „a tak jsem poslal pro medika, ano, to jsem si dovolil učinit… Já mu zaplatím, co si řekne, snad mi pomůže, ale on nejde, a tak jsem si myslel, že ty snad, kdybys ráčil přikázat, tak…"

„Pro medika?" zeptal se Břetislav a rozhlédl se po dvoře, kde se v hluku a zmatku tísnily desítky lidí. „Jakého medika? Co s tím má společného medikus?"

„Ó ano, pane," nedal se kupec, „ó ano, samo nebe mi vás sem včera poslalo! Víš, to je tak. Medikus Anastázius tady z hradu, ten sedí nahoře u svého pána, toho bych nikdy nevolal. On je Řek a našince

nenávidí, ten by jistě nepřišel, ale řekli mi, že tvůj otec, král Vratislav, má medika, který je tak zvláštní, že se o všechno zajímá, o všechno, ten by možná…“ Chlapík se trochu odmlčel, ale hned zase začal lamentovat: „Já bych mu zaplatil, co by si řekl… A teď jsi ráčil zavítat do našeho ubohého domu ty, prvorozený syn našeho krále! Nediv se, že když mi to řekli, myslel jsem, že sám Nejvyšší sem vedl tvé kroky, a tak jsem se osmělil a padl k tvým nohám. Kdyby tys‘ ráčil poručit, pak by králův medikus, sluha tvého otce…, on by jistě musel…“ a nešťastný muž se usedavě rozplakal.

Břetislav se zarazil, protože teprve teď získalo celé zmatené kupcovo blábolení smysl. Věděl ovšem, že v očích prostých lidí je královská moc nezměrná, téměř božská, a pochopil, že na něj padl odlesk otcovy moci. Jednak mu to trochu lichotilo a jednak mu přišlo muže přece jen líto:

„Dobrá, teď už tomu rozumím, ale co mám pro tebe udělat? Kdybych se i uvolil vyslat posla k otci a on medikovi poručil – to je ale úplně směšná představa, že by něco takového učinil, to ti říkám jasně – tak by to trvalo skoro hodinu, než dorazí posel do rajhradského kláštera a déle než hodinu, než by sem medikus přijel. A za tu dobu…“ pohlédl přes mužovu hlavu na postel, kde ležela rodička s vyvrácenou hlavou, „za tu dobu je tvá žena u Pána a ten se o ni postará lépe než každý medikus. Já tomu sice moc nerozumím, ale řekl bych, že dodělává.“

Kramář klečel a polykal slzy:

„Je to tak, pravdu díš, pane, už má namále, ale je tak mladá, ani ne dvacet… a první dítě, možná syn, můj prvorozený syn! Už je to skoro tři hodiny, co jsem poslal do kláštera. Dal jsem poslovi hodně peněz a medikovi jsem slíbil…“

Muž se zarazil a otočil hlavu. Také Břetislav se zadíval ke vchodu na dvůr, kam právě dorazilo několik jezdců. Seskočili z koní a začali dost nevybíravě rozrážet shluk, až se ocitli uprostřed dvora. Jezdci se rozestoupili a mezi nimi se zjevila malá pokřivená postava se snědou chytrou tváří, v níž zářily černé oči jako dva uhlíky. Medikus Donicio pokročil k Břetislavovi, který byl tím nenadálým příjezdem překvapenější než on a lehce se mu uklonil:

„Zdravím tě, pane, jsem rád, že tě vidím živého a zdravého! Tvůj otec si o tebe dělá starost. Někteří tvrdili, že jsi v brněnském hradu, jiní zase, žes‘ raněný, a ještě jiní, že jsi dokonce po smrti. Inu, jsem rád, že alespoň ti první a ti poslední se mýlili!“

„Také tě rád vidím, mistře Donicio," opětoval pozdrav zdvořile Břetislav, „až spatříš otce, vyřiď mu pozdrav ode mne, brzy jej navštívím. Toho bych se ale nenadál, že budeš vážit cestu sem až z rajhradského kláštera, protože tě zavolal jakýsi kramář! To tě můj otec tak špatně platí?"

Donicio se zasmál, až mu v tmavém obličeji zasvítily sněhobílé zuby:

„To ne, pane, nemohu si stěžovat. Ten kupec mi slíbil vskutku nemalou částku, ale přijel jsem hlavně ze zájmu. Já vím, že to zní divně, porod je babská záležitost, snad ještě sem tam nějaký ranhojič se občas k něčemu takovému sníží, ale já… Víš, já se zajímám o ledacos…"

„Už jsem slyšel," řekl Břetislav, „budeš mi o tom muset jednou povědět."

Mistr Donicio přikývl a otočil se ke kupci: „Kde máš svou ženu?"

Muž se uklonil a ukazoval do dvora, kde se tísnil největší dav.

„Jakže, tady na dvoře?" podivil se medikus. „A proč to?"

„Bába," koktal obchodník, „to bába, porodní bába… Řekla, že je tu víc vzduchu než v těsné jizbě. Moje žena tak špatně dýchala, a tak jsme postel vynesli ven…"

Donicio se beze slova otočil a přistoupil k posteli. Vlastně měla pravdu, napadlo jej, vzduch asi nemůže škodit… Pohlédl na mladou rodičku, která se vůbec nehýbala, ležela prohnutá a jenom prsty rukou se jí křečovitě svíraly a zase rozevíraly. Dýchala rychle a povrchně mezi zaťatými zuby, v široce otevřených očích jí probleskovalo bělmo. Medikus se odvrátil a zeptal se kupce:

„Kde je bába, chlape? Přiveď ji sem!"

„Tady, pane, tady," popadl nešťastník za paži jednu ze starých ženských, které se motaly kolem postele a postrčil ji k němu. Bylo na ní vidět, jak je z té vysoké návštěvy celá nesvá.

„Poslyš, ženská," oslovil ji bez okolků medikus, „já vím, že je to pro tebe těžké pochopit, ale představ si, že já nejsem medikus, ale prostě jiná bába, kterou sis zavolala, protože sama nevíš dál. To přece běžně děláte, ne?"

Stará žena na něj celá ztuhlá civěla, takže ani nevěděl, jestli mu vůbec rozuměla, a tak se rovnou zeptal:

„Odkdy má ta žena bolesti?"

„Vodvčíra," vyrazila ze sebe, „vodvčíra vod rána…" Zarazila se a stála s otevřenou hubou, jak čekala na další otázku.

„A odkdy tak leží, že nemluví, neslyší a je celá jako ztuhlá?“

„Vode dnešního rána,“ odpověděla babka docela rozumně, „vono se to horší, pane. Teď už se nehejbá vůbec, ale eště dejchá…“

„To vidím,“ odsekl Donicio nazlobeně a zvedl oči k nebi, „ale řekni mi ještě něco, slyšíš? Poslouchej mě! Leží jenom tak, nebo se i třásla? Rozumíš, měla také křeče, jak někdy lidé mají…, znáš někoho, kdo má padoucnici? Třásla se ta žena jako při padoucnici?“

„Né, pane, netřásla,“ vyjekla bába, „ešče né, ale vona brzo bude! To já znám, pane, jak vona se začne třásť, tak umře! Dokad ešče polykala, tak to sem jí dávala lekvary protivá třasu. Tydle lekvary já znám, ale vona už nemóže polykať. Je celá ztuhlá a jak se začne třásť, je s ňou ámen!“ a babka se třikrát za sebou zbožně pokřižovala.

Mistr Donicio položil rodičce ruku na břicho. Nebylo vůbec tak tvrdé, jak čekal, spíše měkké, takže po chvilce ucítil jemné, pomalé pohyby. Bába jej s napětím pozorovala a jeho pátrání ihned potvrdila:

„Jó, děcko žije, to jó…, vono ešče žije, ale co z teho…“ pokrčila lhostejně rameny.

Dítě žije, zamumlal pro sebe Donicio a cítil, jak se mu pod malou kulatou čapkou zježily všechny vlasy. Ten nápad jej zasáhl jako blesk. Dítě žije! Přešel několika rychlými kroky tam, kde stál Břetislav se svými bojovníky. Donicio k němu přistoupil tak těsně, aby jej ostatní pokud možno neslyšeli, a prohlásil:

„Bába má pravdu, ta žena zemře! Nedá se nic dělat, ani já pro ni nemohu nic udělat, ale…“

Břetislav si odplivl do prachu dvora:

„Víš, mistře, já nejsem věru žádný medikus, ale když jsem ji viděl, myslel jsem si hned, že je v posledním tažení. Byl jsem ale zvědavý, jestli ji zachráníš. Inu, já půjdu…“

Udělal krok k odchodu, ale medikus jej zachytil za paži:

„Počkej, pane, počkej prosím ještě okamžik!“ řekl a jeho oči zářily vnitřním napětím jako dvě hvězdy. „Jestli mi pomůžeš, já zachráním to dítě!“

„Dítě?“ zarazil se Břetislav a rozhlédl se po dvoře, jako by hledal nějaké nemocné dítě, kvůli kterému snad medikus rovněž přijel. V té chvíli to ale pochopil:

„Myslíš to její dítě, co má v břiše?!“

„Ano, pane,“ přisvědčil Donicio, který se už rozhodl, „právě to dítě. Ono ještě žije.“

„A co z toho?“ zeptal se udivený Břetislav. „Vždyť ona hned zemře a to dítě zemře s ní, to je tak od věků. Nebo ty snad myslíš, že ona je ještě porodí? Jak by mohla!? Za chvíli je po ní… a kromě toho, k čemu tady potřebuješ mne?!“

Donicio sepjal prosebně ruce:

„Pane, já od tebe potřebuji jenom to, aby ses mne zastal. To, co chci udělat... Až ti to povím, nebudeš tomu ani chtít uvěřit, ale když se mne potom zastaneš, tak to udělám!“

„Zastat se tě, říkáš? No dobrá, ale před kým? Před mým otcem snad, nebo před Zderadem?“

Medikus svraštil obočí:

„To snad ani ne,“ odvětil váhavě, „alespoň myslím, ale asi před biskupem, před opaty.“

„Před biskupem?“ opakoval Břetislav a spráskl ruce, „pro Pána Boha, proč před biskupem? Já tomu ale už vůbec nerozumím, Donicio! Což o to, biskupa se nebojím, ale řekni mi konečně, o co vlastně jde!“

„Řeknu, pane, hned,“ kýval hlavou medikus, „ale prosím tě, mohl bys zařídit, aby tu bylo méně lidí, aby někam zmizeli? Až ti to řeknu, a hlavně potom, až… Chtěl bych prostě, aby u toho bylo co nejméně lidí. Můžeš to zařídit?“

„To je konečně rozumná řeč,“ zvolal Břetislav, „mně jde ta sebranka také proti srsti. Hej, Boršo, Kukato, sem ke mně, chlapi, sem!“ Když se k němu všichni prodrali, rychle k nim prohodil pár slov a sám se obrátil na druhou stranu, kde viděl probleskovat rudou kštici jednookého vršovického předáka Božeje. Několika kroky byl u něj, chytil jej za rukáv haleny a pravil k němu veselým tónem, jako by mu sliboval nějakou kratochvíli:

„Vítám tě, Božeji, tady v té barabizně. Jak vidíš, je zde také medikus mého otce a ten nám chce ukázat takovou podívanou, jakou jsme prý ještě nikdy neviděli! Nevím, jestli se jen tak neholedbá, ale nejdříve chce, abychom mu vymetli tenhle dvůr. Já mám jenom sedm mužů, ale když mi pomůžeš, zvu tě s tvými nejbližšími na tu podívanou s námi!“

Mohutný Vršovec se jenom zasmál a aniž by se dále na cokoliv vyptával, ostře zahvízdal na dva prsty jakýsi signál. Několik statných bojovníků pozvedlo v davu hlavy jako honící psi. Jejich předák vytáhl meč a začal jeho plochou bez okolků mlátit do lidí kolem sebe:

„Ven, pakáži, ven, selská holoto! Kliďte se ze dvora, nebo vás…“

Jeho muži a také Břetislavovi velitelé se začali činit podle Božejova vzoru, takže netrvalo ani pět minut a ječící dav zmizel. Břetislav popadl vystrašeného kupce za rukáv a dostrkal jej k posteli, kde už stál také podivně tichý a pobledlý mistr Donicio. Břetislavovi velitelé po sobě s Vršovci občas zabrousili nevraživými pohledy, ale protože všichni viděli, že jejich páni stojí bok po boku, obešla se celá akce bez incidentu. Směrem do ulice postavili několik vršovických bojovníků jako stráž a také vchod do domu zavřeli. Zbytek se shromáždil kolem svých pánů u postele a napjatě čekal, co se bude dít.

Medikus Donicio se nejprve rozhlédl po ztichlém dvoře, jako by někoho hledal a poté se naklonil k Břetislavovi:

„Pane, prosím tě, nech přivést tu bábu, té tady bude zapotřebí! Myslím, že zmizela v domě. Ať si vezme všechno, co má vždy s sebou pro novorozené dítě! Kdyby se zdráhala, ať ji prostě popadnou i s jejími krámy a dovedou sem!“

Břetislav krátce promluvil s Kukatou, který hned odkvapil k domu, zatímco mistr Donicio přistoupil k rodičce. V tichu, které teď kolem ní zavládlo, bylo jasně slyšet její rychlý a přerývaný dech. Medikus poznal, že křeč se mezitím zhoršila a obrátil se k jejímu muži:

„Tvá žena zemře,“ opakoval, „ta bába měla pravdu, není jí pomoci. Ani já jí nemohu pomoct, ani nikdo na světě, to není v lidské moci. Tvá žena v krátkosti zemře, dýchá už jenom z posledních sil. Je ale něco jiného v lidské moci, v mé moci!“ zdůraznil a jeho malinká hrbatá postvička, téměř neviditelná v kruhu urostlých bojovníků, jako by o kus povyrostla. „Slyšíš, kupče? V mé moci je zachránit dítě!“

Muži kolem něj se po sobě překvapeně podívali a nebohý manžel koktal:

„Dítě? Jaké dítě?“

Kupec se rozhlížel po prázdném dvoře podobně jako předtím Břetislav. Podivné, pomyslel si Donicio, vskutku jediný, kdo ihned věděl, o co tady jde, byla ta hloupá bába… Tichým hlasem odvětil:

„Tvoje dítě, ty hlupáku, to dítě, které má tvoje žena v břiše!“

Muž na něj jenom beze slova vytřeštil oči. Břetislav, který už věděl o něco málo víc, se medika zeptal:

„A jak to chceš provést, mistře Donicio?“

Medikus pohlédl k nebi, pokřižoval se a odvětil:

„Já to dítě z ní vyříznu!“

Bojovníci kolem něj strnuli. Na dvoře zavládlo hrobové ticho. Malinký hrbáč stál v kruhu hrozivých válečníků a oči mu planuly jako dvě

černá slunce. Vší silou přinutil ke klidu své nohy, které se pod ním chvěly, zhluboka se nadechl a opakoval:

„Ano, slyšeli jste dobře, já z ní to dítě vyříznu! Jestli to udělám rychle a dobře, bude žít!“

Na dvoře vypukl téměř takový ryk, jaký tam vládl předtím. Mistr Donicio se však ani nepohnul, jenom si přiložil obě ruce na uši. A dobře udělal, protože v té chvíli zařval Břetislav tak, že vedle něj stojící kupec se přikrčil, jako by ho udeřil:

„Ticho! Ticho povídám, mlčte!“

Výhružně se zadíval po okolostojících a posléze zabodl oči do medika:

„Mistře Donicio, to přece nemůžeš udělat! To je neslýchané, něco takového se neodvážil nikdo, co svět světem stojí! Jak by ses mohl něčeho takového opovážit?“

Medikus odpověděl tichým hlasem:

„A proč ne, pane? Pravdu díš, že je to neslýchané, ale není pravda, že něco takového nikdo neudělal, co svět světem stojí!“

„Že ne?“ podivil se Břetislav. „Jak to víš, mistře Donicio?“

„Vím to z knih, pane,“ téměř zašeptal medikus, „já jsem četl hodně knih… Studoval jsem v Salernu, ale byl jsem také léta v Římě a v papežské knihovně jsou tisíce knih… Víš, pane, dříve v dávných dobách, před mnoha sty lety, když ještě panovali u nás v Itálii oni staří a nesmírně mocní císařové, nemálo dětí takto přišlo na svět. A víš jakých dětí? Z bohatých rodů, dokonce vysoce urozených. Právě tak vznešených, jako jsi ty, ba ano, i králové a císaři takto přišli na svět!“

„To snad ne,“ divil se dále Břetislav, „a proč to?“

„V knihách stojí psáno,“ odpověděl lékař, „že právě proto! Protože to byly děti tak důležité, budoucí vládci. Jejich otcové tak nesmírně stáli o tyto své potomky, že… prostě, že jejich matky obětovali…“

„To je ale ohavné,“ zabručel Břetislav, „toť pravý pohanský zvyk…“

V té chvíli se rudovlasý Božej, který rovněž napjatě poslouchal, nahlas rozesmál:

„A ty chceš tvrdit, mistře mediku, že když vyřízneš toho parchanta tady té ženské z břicha, tak – pokud bude vůbec celý – to bude příští vládce?! Příští král Herodes? Tak to abys jej radši nechal tam, kde je…!“

„To ne, pane…“ namítl Donicio, ale jeho slova zanikla ve všeobecném chechotu. Podíval se na rodičku, která očividně dokonávala a

pak prosebně na prince Břetislava. Ten si toho pohledu všiml a znovu si zjednal klid:

„Ticho, ticho, pravím vám, ticho! Poslyš, mistře, to je neslýchané a já teď chápu, proč jsi předtím… inu, proč jsi chtěl, abych se tě zastal právě tam, kde jsi říkal, ale…“ Krátce se zamyslel, pak potřásl hlavou a obrátil se k Božejovi:

„Koneckonců, slíbil nám podívanou, tak ať ji ukáže! Ta žena tady umírá a jakmile umře, tak to dítě v jejím břiše umře s ní, to je jasné. Jestli ale to dítě ještě žije,“ ukázal na medika, „a on je dokáže vyříznout tak, aby bylo celé, inu, proč ne? Ale kdyby to i nedokázal,“ dodal zasmušile, „a snad ho přitom i rozřezal na kusy, tak je to přece taky jedno! Vždyť i kdyby to dítě podřízl, nic by se vlastně nestalo, protože když teď tady nikdo neudělá vůbec nic, bude to dítě za malou chvilku mrtvé…“

Břetislav se obrátil k nešťastnému kupci:

„Ty tam, poslyš! Tvá žena umírá, ale to dítě může medikus vyříznout! Chceš to dítě?“

Muž sepjal ruce a zašeptal:

„Jestli to nejsou žádné čáry, tak ano… Ano, chci!“

„Jaké čáry,“ zasmál se opět předák Božej a vytáhl svou dlouhou dýku, „kolik my už jsme rozpárali břich a nikdy v tom žádné čáry nebyly! Na, mistře, tady máš. Ostrá je dost, tak ukaž, co umíš!“

„Ne, děkuji pane, ale to není třeba,“ odmítl Donicio, vytáhl ze svého širokého rukávu mnohem menší nůž se zobákovitě zahnutou ostrou špicí a podíval se na Břetislava. Ten vážně pokývnul hlavou a odstoupil trochu od postele. Muži ztichli.

„Posuňte mi ji sem ke mně, ke kraji postele,“ požádal medikus. „Myslím, že už se ani nepohne, ale kdyby přece, přidržte jí ruce a hlavně nohy!“

Pak vzal nůž do levé ruky, pravou se pokřižoval a přistoupil až těsně k posteli. Jedním rázem strhl z ženy pokrývku, ale tenkou košili jí na těle nechal. Sáhl na vyduté břicho plochou rukou a když znovu ucítil záchvěvy jemného pohybu, uchopil nůž pevně do pravice a zhluboka se nadechl:

„Ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého!“ a řízl opatrně ostrou špicí nože odleva doprava přes celé břicho, od černého klínu až k žebrům.

„Amen,“ odpověděl mu navykle sbor mužských hlasů, ale soustředěný Donicio je nevnímal. Z rány se vyhrnula krev a zabarvila košili, ale žena se skutečně skoro ani nepohnula. Dál, řekl si Donicio, musíš

řezat dál, ale opatrně, v břiše je dítě, a tak si dodal odvahy a řízl hlouběji. Žlutý tuk se rozevřel a medikus rychle chytil levou rukou roh pokrývky a krev s ní setřel, aby lépe viděl. Ani jí moc není, té krve, pomyslel si a řezal odhodlaně dál a snažil se přitom držet pokud možno uprostřed břicha. Vyvrhnul už nespočetně zvířat a všiml si, že přesně uprostřed břicha mají méně svalů. Uspokojilo jej, když se mu potvrdilo, že i u té ženy je tomu tak, rána se rozevírala jakoby sama od sebe. Náhle prořízl tenkou šedou blánu a před ním se otevřela jakási dutina, ze které se dralo na povrch růžovošedé střevo. Trochu se lekl, ale hned se uklidnil. To je břicho, řekl si, teď jsi rozřízl celou tu stěnu a jsi v břiše, ale tohle není srnka, tu nechceš vyvrhnout… Ulekl se, protože nikde neviděl žádné dítě. V rozpacích se zarazil. Nechtěl si rozhodně před všemi těmi vznešenými muži zadat, jenomže náhle nevěděl, co má dělat dál. Trochu odhrnul ta střeva, která se mu pořád odněkud objevovala pod nožem a v té chvíli si povšiml, že umírající se teď přece jenom trochu pohnula. Ovládl se a pravil pokud možno klidným hlasem k mužům, kteří stáli jako sochy kolem něj a pozorovali každý jeho pohyb:

„Držte ji, ať klidně leží, teď je to důležité…“

Ani netušil, jakou má pravdu! Pořád ještě nevěděl, co má vlastně dělat. Před ním ležela jakási hladká a lesklá plocha šedorůžové barvy, pevná a jakoby napjatá, a on instinktivně pochopil, že dítě musí být až pod ní. Snad je to nějaký obal, pomyslel si, nějaká ochrana, a odhodlaně řízl do té vrstvy ostrou špicí svého nože. V té chvíli se vyvalil takový proud krve, že Donicio úplně ztratil přehled, co to vlastně dělá. Ty hlupáku, napadlo jej ve zlomku vteřiny, tolik zvířat jsi vyvrhl, ale to tě nenapadlo, rozříznout někdy břicho březí koze nebo ovci? Vždyť to jiné nebude, vzpomenul na svou přednášku o tenkých plátcích mezi kostmi, kterou měl na pražském hradě k příteli Giovannimu… Hlupák jsem, nic než hlupák, pomyslil si znechuceně a rozhodl se to vzdát. Bylo mu to však navýsost trapné, že bude muset přiznat svou porážku. Popadl jej nehorázný vztek na všechno okolo, na sebe, na svůj potrhlý nápad, na dítě a koneckonců i na tu pitomou umírající ženskou. Gestem naprostého zoufalství vrazil prázdnou levou ruku do té krvavé rány. Prohrál jsem, pomyslel si hořce, nevím, co dělat, a ta proklatá nána tu teď vykrvácí. Nevím, kde je to pitomé dítě, a když mne teď biskup nechá zbičovat nebo i pověsit, je mi to také jedno… Upustil nůž na zem a vrazil v novém záchvatu zoufalství nad svým smutným osudem do té změti ještě i pravou ruku. A v té chvíli ucítil, jak mu prsty projely

tou měkkou krvavou masou a narazily na cosi, co se mu mlelo pod prsty. Pane Bože, projelo mu v okamžení hlavou, Ježíši Kriste, Bože milosrdný, šeptal v duchu, to je to dítě, já ho našel… A ono se hýbe, ono skutečně žije!“

Do citlivých prstů mistra Donicia jako by vjel tento život sám. Jediným pohybem, o kterém vůbec nepřemýšlel, roztrhl oběma rukama tu ohavnou masu od sebe, jak daleko to jenom šlo, zabořil pravou ruku hlouběji – a nahmatal malou dětskou nožku. Zatáhl za ni a ona se objevila na světle Božím, a vedle ní ještě jedna; popadl tedy obě a mírně zatáhl, a z té mazlavě rudé díry se náhle vylouplo dítě, jako by se tam právě narodilo…

Medikus Donicio stál nad tím krvavým dílem v kruhu zírajících zkamenělých mužů s dítětem v rukou a cítil, jak mu po zádech stékají velké kapky potu. Odvrátil se od nich trochu stranou a spatřil hned vedle sebe porodní bábu, jak stojí s kusem plátna přes vztažené paže strnulá jako socha a žmoulá bezzubými ústy. Položil jí dítě do té nastavené plachetky; čekal podvědomě, že babka s ním někam půjde, ale kdepak. Stařena úplně klidným pohybem, který už v životě činila tisíckrát, otřela dítěti horním okrajem plachetky zakrvácený obličejík, pak je do druhého konce rychle zabalila a položila je na postel vedle teď už úplně nehybné matky. Pak si vytáhla z koutku úst tkaničku, uvázala ji bleskurychle na dvojitý uzel dítěti před břichem, vytáhla z kapsy zástěry malý nožík a přeřízla jakéhosi modravého hada, který se vinul po posteli a kterého si Donicio ještě ani nestačil všimnout. Teprve pak dítě znovu pozvedla, trochu jím zamlela, trochu je poplácala a náhle mu foukla do obličeje bezzubými ústy. A v té chvíli uslyšeli všichni muži okolo mrtvé matky, jak její novorozené dítě nabralo poprvé dechu a rozkřičelo se v náručí porodní báby, jako by je na nože brali.

Svraštělá tvář se rozzářila od ucha k uchu. Neřekla ani slovo mezi tolika vznešenými muži a zadívala se na toho nejmenšího ze všech, který stál vedle ní a celý zpocený oddychoval tak těžce, jako kdyby bojoval s mečem v ruce na život a na smrt a ne pouze stál s jedním malým nožíkem pár minut u postele, ze které osvobodil ten malý zázrak.

Muži kolem nich se konečně vzpamatovali a vypukli v halasný ryk. Jeden vykládal přes druhého, nikdo nikoho neposlouchal, mnozí potřásali hlavou a jiní si protírali oči, jako by ani teď nemohli uvěřit tomu, čeho byli právě svědky. Mohutný Božej pokročil k posteli, sebral ze země malý nůž s ostrou zahnutou špicí, který v jeho obrovské tlapě

nebyl vůbec vidět, a prohlížel si jej, jako kdyby byl z ryzího zlata. Pak zavrtěl hlavou, beze slova jej podal medikovi a v jeho očích se objevilo uznání. Knížecí syn Břetislav se konečně také vzpamatoval. Uchopil levou rukou Donicia kolem útlých ramínek a přitom si všiml, že má černé vlasy úplně zbrocené potem. Obrátil se pyšně k Božejovi:

„Tak co, předáku Božeji a muži Vršoviců? Neměl jsem pravdu, když jsem vás pozval na podívanou, jakou jste ještě neviděli?“

Souhlas s tímto tvrzením nebral konce, jenom předák Božej se zašklebil jako jednooký čert. Podíval se ze své výšky na malého medika a poznamenal poněkud potměšile:

„Pravdu díš, pane, byla to podívaná, jakou jsme jistě ještě nikdo z nás nezažil…“ zavrtěl nevěřícně hlavou a plácl se mohutně do kožené haleny, až to hlasitě zadunělo. „On ten zpropadený medikus skutečně vyřízl toho cvrčka a ani ho přitom neškrábl… Kdo by to byl řekl? Byla to věru podívaná, ale biskupovi se to líbit nebude, až se to dozví.“

Břetislav cítil, jak medikova ramínka pod jeho paží ztuhla. Usmál se a odvětil schválně ledabylým tónem:

„Inu, vždyť se to nemusí dozvědět. Já mu to aspoň vykládat nepoběžím; a jestli se to přesto dozví, tak co? Ani věřit nebude, že je něco tak neslýchaného vůbec možné, a pokud uvěří, co bude? Ať se kněží dohadují, byl-li to hřích, zachránit malé dítě před jistou smrtí, jak to dokázal tenhle medikus… Slyšíte, vy všichni? Jestli toto byl hřích, tak si jej Donicio odpyká v pekelném ohni,“ ukázal prstem k zemi. „K tomu biskupa netřeba!“

Všichni se smáli a plácali se do stehen nad těmi povedenými slovy, jen Donicio měl kolem žaludku nepříjemný pocit. Břetislav jej opustil a přidal se k odcházejícímu Božejovi, kterého vedl trochu stranou od ostatních bojovníků a něco mu vykládal. Jeho velitelé rovněž odcházeli a živě se mezi sebou bavili. Venku čekal netrpělivý dav, aby se tam nahrnul, až panstvo odejde. Babka stála u domu a držela vrnějící dítě v plachetce. Jeho otec se přes slzy usmíval a prohlížel si dítě, jako by nevěřil tomu, co viděl. Babka se kuckavě smála bezzubými rty, zavinula celé dítě do pleny a strčila mu je bez okolků do náruče. Její práce zde skončila.

Ohlédla se ještě jednou s obdivem v očích po Doniciovi, ale ten ji neviděl. Přistoupil právě k opuštěné posteli a zadíval se na mrtvou ženu. Tvář měla tichou a mírnou, úplně bílou, ale tak příjemnou, jako by klidně spala. Křeč z ní zcela zmizela a Donicio měl náhle pocit, že kdyby se jí býval byl mohl zeptat, i ona by s tímto osudem jistě souhlasila.

Vzal mlčky cíp zakrvácené přikrývky a přetáhl ji přes mrtvou ženu tak, že ji celou až po obličej zakryl, jako by skutečně spala. Ani se nepodíval na kupce, aby mu připomenul slíbenou odměnu, obrátil se a pomalu vyšel ze dvora. Šlo se mu však ztěžka, protože musel myslet pořád na jedno a totéž: jak rád by tu ještě zůstal s tou mrtvou, sám a sám, a všechno si prohlédl, všechno, aby příště už věděl o něco málo víc… Věděl však, že to není možné, a tak pomalu vyšel na ulici, kde stáli jeho společníci, kteří s ním přijeli z kláštera a jak byli navyklí, drželi trpělivě jeho koně. Donicio příliš rád nejezdil, ale někdy nebylo zbytí, a tak se pomalu vyšplhal do sedla svého malého koníka a všichni vyrazili na jih.

Břetislav se svými muži zatím vyhledali hospodu a poručili si u německého šenkýře soudek medoviny. Místnost kypěla životem stejně jako celé podhradí. Když navzdory očekávání útočníci nevpadli do domů, neloupili, nepálili a neznásilňovali, nebrala radost konce. Mnozí osadníci, zvláště Moravané české řeči, kterých byla velká většina, se sice občas s nedůvěrou ohlédli po nových pánech, kteří z obou stran proudili do podhradí, ale ti se chovali slušně, a tak zanedlouho vládla nálada jako na jarmarku. Němečtí a hlavně židovští kramáři se přizpůsobili ještě rychleji a v očekávání dobrých obchodů vyvalili soudky, vyvěsili své zboží až do úzkých uliček a šenkýři poručili holkám, co po všech stránkách obsluhovaly hosty, aby si oblékly své nejlepší šaty. Ihned si totiž povšimli, že výzbroj a výstroj českého vojska je honosnější a bohatší, než tomu byli zvyklí u bojovníků knížete Konráda.

Velitelé s Břetislavem popíjeli, pojedli na rožni upečené sele, které zaplatil Kukata stejně jako medovinu, bavili se a veselili v rámusu hostince. Každou chvíli některý z nich popadl jednu z holek, které se kolem nich točily a posadil si ji na klín. Když se mu líbila a také on jí, protože holky byly sice svolné, ale nutit je nikdo k ničemu nesměl, chytla jej za ruku a táhla po úzkých schodech u zadní stěny do podkroví, kde bylo několik malých místnůstek pro tyto účely. Holky byly mladé a veselé a protože cizí velitelé měli nejen úplně jiné vystupování než křupani, na které byly zvyklé ze svých vesnických domovů, ale předstihovali i bojovníky zdejší hradní posádky, bylo smíchu a svůdných pohledů až až. Nakonec neodolal ani Břetislav a vybral si jednu trochu boubelatou, s pořádnou zadnicí a výstřihem nacpaným až k prasknutí, protože měla veselý úsměv a ve tvářích ďolíčky a připomínala mu tu dívku z dnešního rána v jizbě Konrádova hradu. Když se s ní vrátil po

hodné chvíli zpět ke stolu, plácl ji naposledy po zadku a potom udeřil pěstí do desky stolu tak silně, že poháry nadskočily:

„Na koně, holoto," zařval, „do boje! Za mnou, výpad z hradu, za mnou!"

Nožislav zvedl hlavu ze stolu a mžoural malýma očkama. Začal šmátrat po meči, ale nemohl jej najít, protože se mu mezitím posunul až na zadek. Břetislav se svalil na židli a chechtal se, když viděl, jak se jeho jednotka staví na vratké nohy:

„Nikde, vy holomci, kde by! Vždyť by vás podřezali jako stádo sviní…"

Pak popadl za rameno Kukatu, který z nich sice vypil nejvíc, byl však zároveň nejstřízlivější:

„Jde se domů! A tomuhle poděkujte! Skvěle nás pohostil tento Kukata, syn Řivinův… Věru, takto bude nutno každý den jednoho vybrat a urozeným učinit, namoutě, každý den! Ale teď domů, holoto, a nemyslete, že jsem zapomněl, co jsem chtěl činit, že vás nechám válet ve stanech! Na louku s vámi! Ven!"

Vypotáceli se z temné putyky do jasného světla pozdního červencového odpoledne. Obklopil je vzduch tak horký, že by se mohl krájet, palčivé slunce se do nich opřelo. Zbroceni potem se vydali ke svým stanům, ale jen opustili zastavěné podhradí a vyšli na louku, zablesklo Břetislavovi v očích. Mrkl po straně na Kukatu a zvolal:

„S takovou bandou opilců že mám se zbraní cvičit? Já, knížecí syn? To by tak hrálo, vždyť bych vám všem zurážel hlavy jak zelné hlávky! Do vody s vámi, do řeky, já vám dám občerstvení, jen co je pravda!" a začal je postrkovat z jedné a Kukata jako na povel z druhé strany. Celá banda zatočila doprava k nedaleké Svratce. Skočili do ní tak jak byli a šplouchali se, ječeli a funěli v teplé mělké vodě při břehu a řádili v ní jako děti, vzájemně se potápěli a strkali si hlavu pod hladinu. Plavat z nich nikdo neuměl, jen jediný Kukata, a ten také za malou chvilku přeplaval celou řeku a vylezl na druhé straně. Mával jim odtamtud a poskakoval po protějším břehu. Ostatní se hrabali pomalu z vody, ale než si pořádně protřeli oči a svlékli promočené šaty, přeběhl Kukata po písčitém náplavu pár desítek metrů proti proudu, vrhl se do řeky a než se nadáli, vyplavil jej proud na břeh přímo u nich.

Šli potom společně po louce ke svým stanům, aby se připravili na večerní cvičení se zbraní. Zatímco ostatní šli vpředu, přitočil se Borša Olenův k Břetislavovi a když zůstali trochu pozadu, naklonil se k němu:

„Pane, my jsme… víš… na něco jsme zapomněli!"

„A na copak?“

„Pane, my jsme přece chtěli v té putyce… něco jsme chtěli Vršovicům…“

Podíval se bezradně na Břetislava, protože si nemohl vzpomenout, co to bylo, ale ten jej objal kolem ramen:

„Boršo, Boršo,“ potřásal hlavou, „Boršíku milený, to bych si dal, kdybych v tomto na vás spoléhal! Tak sekerou zatnout, mečem se rozpřáhnout… Ale uklidni se, Boršo, já nezapomněl! Hned jak jsme z toho dvora odcházeli, víš, jak nám králův medikus předvedl ten zázrak, jsem se přitočil k Božejovi a co bylo třeba, všechno jsem mu pověděl.“

Jeho velitel se rozzářil od ucha k uchu:

„To jsem rád, pane, žes‘ to zařídil! Ty jsi tak moudrý, kdepak my… Ale poslyš, ten medikus…, bylo to doopravdy, co on provedl, nebo to byl jenom sen?“

„Bylo to jako sen…“ opakoval zamyšleně Břetislav.

Zanedlouho se na louce ozýval třeskot mečů a bušení seker do štítů. Velitelé i prostí bojovníci cvičili až do soumraku a když se pak svalili na kůže a houně ve svých stanech, usnuli jako zabití. Kromě jejich mohutného chrápání byly slyšet jen pravidelné kroky stráží.

Když se družina ráno probudila a začal běžný denní pořádek, sešel se Břetislav se třemi nejbližšími veliteli ve svém stanu. Byli v plné zbroji a v jejich pohledech nebylo ani stopy po včerejším odpoledni. Břetislav je jediným pohledem pochválil a podal jim všem po řadě ruku:

„Všechno je jasné? Jak vidím, jste připraveni, to je dobře. Místo znáte, je to nedaleko za brodem a pak trochu napravo. Předejte velení, družina bude čekat zde, ale v plné pohotovosti! Ať vše připraví! Ať nechají stát jen prázdné stany, ty strhnou jako poslední, pak vyrazí. A vy jeďte hned, máte sice ještě spoustu času, ale ať jste tam zavčasu a připraveni! Bůh vás provázej a svatý Jiří!“

Podal jim znovu všem ruku a třikrát ji pevně stiskl na znamení úmluvy. Borša, Nožislav a Držikraj vyšli ze stanu a krátce se zastavili u svých podvelitelů, pak nasedli na koně a rozjeli se dolů po louce k řece, projeli brodem a zmizeli v lese na druhém břehu. Břetislav se nejprve vydal po ležení, kde jeho bojovníci vyprazdňovali stany a chystali vše k odjezdu, ale tak, že při pohledu z větší dálky by se nikomu nezdálo, že se tam děje něco neobvyklého. Déle se zastavil se třemi podveliteli a nejdéle s Kukatou, se kterým hodnou chvíli stranou od všech hovořil tichým hlasem. Obával se totiž, že pro jeho pěší voj mohou zakrátko nastat dosti rušné chvíle. Zkušený bojovník však jenom

hořel, aby si po včerejším vyznamenání zasloužil důvěru a náklonnost svého pána. Když se Břetislav vracel ke svému stanu, spatřil, jak pěší už nakládají své štíty na koně jízdní družiny.

Začal se oblékat jako do bitvy. Vzal si lehký, měkký, ale silný spodí šat, pevnou koženou halenu a nohavice, na nohy obul hrubé jezdecké boty ze silné kůže. Pak si navlékl až téměř po kolena dlouhou, osmnáct kilogramů těžkou zbroj z tisíců železných kroužků, na široký opasek zavěsl dlouhý meč a dýku a sebral z ruky pacholka Tomáše svou šťastně nalezenou přilbici. Za opasek si ještě zasunul silné kožené rukavice a zálibně potěžkal své nové kopí. Včera navečer si je vyzkoušel, bylo stejně skvěle vyvážené jako to předchozí. Borša odvedl dobrou práci. S libostí pohladil štíhlou špici lesklého, oboustranně ostřeného ocelového břitu a pak jej políbil. Chlad tvrdého kovu, který pocítil na rtech, mu prostoupil celým tělem, až jej ucítil také ve svém srdci, jež se zatvrdilo pro čin, který nutno provést, má-li muž zůstat mužem, bojovníkem, rytířem…

Prvorozený knížecí syn Břetislav vyšel ze stanu, vyskočil na svého ryzáka, stiskl jej mocně koleny a pobídl okovanou patou. Kůň vyrazil loukou k řece, takže Břetislav musel uzdou krotit jeho mladistvý zápal, s nímž se pustil do hlubokého brodu. Chladná voda vystoupila jezdci až ke stehnům, ale Břetislav ji nevnímal. V mysli se mu střídaly křivdy posledních let, které v něm ulpěly jako ohnivé šípy a z nichž hlavně ta poslední jej rozpalovala až doběla. Měl dost času, a tak nechal koně jít volným krokem bažinatým lesem, který dosahoval po obou stranách až k cestě. Po několika honech se vpravo otevřela okrouhlá, ne příliš rozsáhlá mýtina, porostlá trávou a několika nízkými keři. Břetislav k ní zabočil a vybíral si schválně hodně hustou trávu, aby za jeho ryzákem zůstávala zřetelná stopa. Pozorně se rozhlížel, jestli trávu nepošlapal někdo před ním, ale nic podezřelého neviděl. Ve středu mýtiny zastavil koně a rozhlédl se kolem sebe. Ze tří stran jej obklopoval hustý les. Složil ruce před ústa a zakrákal jako havran. Po jeho levé ruce se ozvalo v odpověď tlumené zakrákání. Břetislav odhadl přimhouřenýma očima vzdálenost k lesu; zdála se mu příliš velká, pobídl tedy koně, brzy však zastavil a znamení opakoval. Odpověď se tentokrát ozvala o poznání blíž.

Dlouho seděl bez pohnutí. Kolem bylo nejprve naprosté ticho, ale brzy se znovu ozvalo ťukání vyrušených datlů a zpěv ostatního ptactva, deset kroků od stojícího rytíře přeběhl zajíc a na druhém konci mýtiny se objevily dvě srny. Čas raného dopoledne jedenáctého dne

měsíce července se pomalu nachýlil. Břetislav stál bez pohnutí jako socha vytesaná z kamene, až pojednou zahlédl při pravém okraji mýtiny shluk jezdců, kteří přijížděli od jihu. Začal je počítat a došel k osmnácti. Jeli zvolna drobným klusem ve dvojstupu směrem k brodu a přestože ho museli uprostřed mýtiny v záři vysoko stojícího slunce dobře vidět, nezměnili rychlost ani směr. Když však dorazili k místu, kde předtím on sám odbočil z cesty, celá skupina se zastavila. Chvíli se radili, pak se tři jezdci odpojili a zamířili k němu po jeho stopě, zatímco ostatní pokračovali dál k brněnskému hradu.

Břetislav pocítil v té chvíli obrovskou úlevu, ale ovládl se a nehnul ani svalem, když pozoroval jezdce, jak se k němu přibližují. Uprostřed klusal rádce Zderad, doprovázen po levici svým bratrem, královským lovčím Krutinou a po pravici jejich společným přítelem, Držimírem z rodu Buzova, bratrem Sezemy, kastelána hradu Lštění. Když dorazili až na několik kroků před něj, popojel Zderad poněkud dopředu a nepatrně sklonil hlavu na pozdrav. Knížecí syn jeho úklonu opětoval:

„Vidím, předáku Zderade z rodu Domašiců, že moje žádost došla tvého sluchu!“

První králův rádce klidně odpověděl:

„Pane, jsem u tvého otce a našeho pána, zcela nezaslouženě ovšem, v takové milosti, že spoléhá na můj úsudek a na mou radu o něco více než na rady jiných. Je proto mou povinností vědět co nejvíce, abych mohl králi radit co nejlépe…“ Rozhlédl se kolem sebe, ale hned pokračoval: „A tak přesto, že jsi se chtěl se mnou setkat na tomto poněkud odlehlém místě, přivedla mne sem má povinnost.“

„To místo má svůj důvod, předáku Zderade,“ odvětil Břetislav, „nechtěl jsem, aby kdekdo v ležení věděl o této schůzce, ba ani moje družina o ní nemusí vědět. Přestože ty jsi vzal s sebou průvodce, já, jak vidíš, čekám na tebe sám…“

„Před těmito průvodci, pane,“ namítl Zderad, „nemám tajemství, ale jestli chceš, mohu je poslat za ostatními. Jistě jsi viděl, že můj doprovod od rajhradského kláštera pokračoval dál k brněnskému podhradí.“

„Ne, není třeba,“ udělal Břetislav odmítavé gesto, až uzda v ryzákově hubě slabě zacinkala a přitom si všiml, že se jeho protějšku znatelně ulevilo, „oba zde mohou zůstat, jestli si to přeješ…“

Koutkem oka zpozoroval, jak na sebe oba jezdci za Zderadovými zády pokradmu s uspokojením pohlédli. Zderad se znovu rozhlédl:

„A kde je tvoje družina, pane?“

„Jak jistě víš, moje družina je součástí obléhání brněnského hradu," odpověděl zdvořile Břetislav. „Leží jižně od hradu a čeká na rozkazy královy… a tvoje," dodal s nepatrným odmlčením a zahleděl se Zderadovi mrazivě do očí. Ten si trochu stísněně odkašlal:

„Přál sis' setkání se mnou, protože máš prý zprávy od svého strýce Konráda, které chceš říci jenom mně. Je-li tomu tak, je to nesmírně zajímavé, protože…" Zderad zaváhal a na okamžik se odmlčel: „Totiž, mohlo by to být důležité. Řekli mi, že prý jsi byl celou noc uvnitř brněnského hradu. Je to pravda?"

„Pravda, předáku Zderade, pravda." odvětil knížecí syn, „ale ještě než ti povím, jak jsem se tam dostal, chtěl bych ti nejprve říci pár jiných věcí. A pak ti také ovšem vypovím, co jsem se dozvěděl od svého strýce Konráda. To jsou moc zajímavé věci!"

Zderad se pokradmu ohlédl po svém bratrovi. Knížecí syn popojel s koněm o krok blíž a promluvil hlasem, sevřeným potlačovaným vztekem:

„Za prvé, předáku Zderade, já jsem kdysi, je tomu již pár let, velel jedné trestné výpravě v Sasku a tam jsem se dopustil chyby… Počkej, teď mne nech hovořit; chyby, které jsem litoval. Hluboce litoval, a lituji dodneška. Víš proč? Hlavně proto, že tam mojí vinou zbytečně padlo tolik dobrých a urozených bojovníků. Bojovníků, rozumíš, Zderade? Bojovníků takových, že by každý z nich byl sám hotov se třemi takovými, jako jsi ty. Mlč, pravil jsem, já vím, že ty nejsi bojovník. Ty jsi rádce…"

Břetislav si s hlubokým despektem před Zderadem odplivl a pokračoval:

„Tato chyba se zapsala nesmazatelně nejen do mého těla…" a Břetislav mohutným rozmachem zarazil kopí, které celou dobu třímal v pravici, do země a natáhl před sebe pravou dlaň s velkou jizvou, „ale hlavně do mé duše! Připomínat mi to je proto nejen zbytečné, předáku Zderade, ale je to taky sprosté!"

Zderad se nadechl k odpovědi, ale Břetislav jenom mávl odmítavě rukou a chopil se znovu svého kopí:

„Za druhé, tys mi to nejen připomněl, ale učinil jsi tak předevčírem tady na tom kopci ve vážné chvíli a přede všemi veliteli. Proč tomu tak bylo? Přece proto, abys mne přinutil vzít na sebe úkol, o kterém jsi ty, hlavně ty, Zderade, přesvědčil krále, že je to úkol pro mne! Já ho přijal, musel jsem ho přijmout… Tys to udělal chytře tak, že jsem musel. Ty

jsi velmi chytrý, Zderade, velice chytrý. Ty sice nejsi bojovník, ale zato jsi náramný chytrák!“

Zderad se ani nehnul.

„Za třetí, chytrý Zderade,“ zabodával Břetislav oči do svého protějšku, „já jsem se vrhl přes ty brody zrovna tak, jak jsi nám to moudře radil, ty rádče… A víš, co se stalo? Nevíš? Tak já ti to povím! Přece jsi chtěl vědět, co důvěrného mi řekl můj strýc Konrád, tak teď to uslyšíš. Zatímco moje těžká jízda trčela za druhým brodem na valu…, ano, na valu, nemusíš na mě vůbec poulit oči, proč na valu! Protože za tím prvním valem, o kterém jsme věděli, byl ještě jeden val, o kterém jsme nevěděli. Ještě jeden, rozumíš tomu, předáku Zderade? A na tom druhém valu, o kterém nikdo nevěděl, možná ani chytrý Zderad ne, se to černalo lučištníky! Takže zatímco moje těžká jízda musela na tom prvním valu zůstat sedět na prdeli, já se hnal s lehkou jízdou nahoru ke hradu a málem jsem si srazil vaz v zakrytém příkopu, který se pod námi nečekaně propadl!“

Břetislav se na okamžik odmlčel a pozoroval Zderada, který teď vypadal docela vyděšeně, vrtěl nesouhlasně hlavou a zvedal pravou ruku, ale než stačil cokoliv říct, knížecí syn pokračoval:

„Mlč, ještě nejsem hotov, předáku, rádče mého otce, moudrý Zderade! Chceš mi jistě namlouvat, že jsi o té utajené pasti nevěděl, ale ušetři si námahu! Teď tedy víš, proč jsem byl na brněnském hradě, a když tam přišli tvoji vyslanci, měl jeden z nich plnou hubu mé mladické nerozvážnosti jako ty na tom kopci, přestože věděl, že to byl tvůj nápad. Tvůj nápad, moudrý rádče, a proto rozkaz králův, abych se vrhl přes ty brody!“

Zderad se tentokrát otočil a s údivem se zahleděl na svého bratra. Břetislav si toho všiml, zabodl oči do Krutiny a zeptal se posměšně:

„Tak co, vyslanče, který jsi byl včera ráno u mého strýce Konráda, jsi ochoten odpřísáhnout na svatý kříž, že neříkám pravdu?“

Oslovený se celý nesvůj zavrtěl a odpověděl mnohem více svému bratrovi, který se na něj se svraštělým obočím díval přes rameno:

„Inu… ano… Bor to tak nějak řekl, to ano, ale on chtěl…“

„Mlč!“ skočil mu do řeči čím dál rozlícenější Břetislav, „to stačí! Já jsem věděl, že to řekl!“ Obrátil se opět ke svému protějšku. „Já jsem totiž svému strýci Konrádovi uvěřil, když mi to vykládal, protože on je sice lstivý jako liška, ale lež jeho rty neposkvrní! A já ti slíbil po Božejovi, že když se sem dostavíš, tajit ti nic nebudu, vůbec nic!“

Znovu si odplivl, tentokrát směrem ke Krutinovi a pokračoval ve své obžalobě:

„Za čtvrté, předáku Zderade, jsem díky tvé moudrosti strávil celou noc na brněnském hradě, ale jenom díky Bohu, našemu Pánu Ježíši Kristu, s hlavou na krku! Kdyby mi ji ale můj strýc Konrád nechal potom ráno na nádvoří srazit, byla by to bývala moje noc poslední! Měl na to právo nebo neměl? Co mi na to odpovíš? Co říkají moudré zákony? Mlč, mne to nezajímá, ale zato mne zajímá, velice zajímá něco jiného…“ postoupil i se svým koněm ještě o půl kroku dopředu a zbroj na něm zachrastila, jak pozvedl levou ruku i s cinkající uzdou a ukázal prstem na Zderadova prsa. „Zajímá mne, kdo by se radoval, kdyby se včera ráno na brněnském hradě byla skutálela moje hlava do prachu. Že by ses radoval ty, to je mi jedno, že by se radovala moje macecha, které sloužíš věrněji než svému pánu…, mlč, mlč, pravím ti..., to je mi také jedno, ale řekni mi, rádče, radoval by se také král?“

Zderad jen těžce polykal a snažil se dorozumět pohledy se svými dvěma průvodci, ale ti stáli příliš daleko za ním a sami také nevěděli, co mají tváří v tvář rozlícenému knížecímu synovi dělat. Než se stačili vzpamatovat, Břetislav se znovu nemilosrdně ujal slova:

„Za páté, předáku Zderade, a už budu brzy hotov, ti chci vysvětlit, proč se tě ptám, zda by se můj otec radoval, kdybych si býval v té prokleté pasti mého strýce srazil hlavu, nebo o ni poté přišel pod mečem jeho kata. Byl jsi to ty, všichni to vědí, kdo prosadil, že můj bratr Boleslav dostal olomoucký díl…“

Teprve teď se Zderad vzpamatoval a skočil svému žalobci slabým hlasem do řeči:

„Ale pane, to přece nic neznamená, to přece… Ty jsi dostal hrad žatecký… A kdyby…“

Břetislav mu rázem uťal řeč:

„Mlč! Mlč, ty chytráku, já už mám těch tvých lží dost! To že nic neznamená?! Olomoucký hrad je první moravský díl, důstojnější ještě než brněnský, to že nic neznamená? Odkud přišel můj otec na pražský stolec? Z olomouckého hradu! Odkud přišel na tentýž stolec můj děd, jehož jméno nosím na jeho počest? Z olomouckého hradu! A to že nic neznamená? Mlč alespoň, když už nechceš říkat pravdu! Řekni mi, ty moudrý rádče – když tak radíš mému otci a mé nevlastní matce, nemáš tak trochu těžkosti s tím, kdo je vlastně z nás bratrů ten prvorozený?“

Na tato slova Zderad zbledl, jako by na něj sáhla smrt. Tento úder totiž seděl ještě lépe, než mohl sám Břetislav vůbec tušit, ale ten si toho ve svém rozlícení ani pořádně nevšiml, neboť právě zakončoval svou obžalobu a s žádnou odpovědí nepočítal:

„A za šesté, Zderade, a to už je za poslední, řekni mi, proč tu vlastně všichni jsme? Proč stojí deset tisíc mužů před tímhle hradem, proč sedí můj strýc támhle za těmi hradbami s polovinou mé rodiny vyhnané z domova…, ano, jen si to poslechni, moudrý rádče, vyhnané z domova, proč jsem si já málem zlámal vaz v pasti, o které jsem nic nevěděl, protože mě moudrý rádce nevaroval? Proč to všechno? Mlč! Mlč a dej mi také pokoj s právem lepším či horším. Copak to všechno nelze jinak? Jinak než válkou, do které se skoro nikomu nechtělo? Já ti to povím, proč zde stojíme s celým českým vojskem! Protože ty, Zderade, a několik tobě podobných," a ukázal na oba jeho průvodce, „radíte králi k válce! Ano, k válce, tak to je! Ale je přesto možné, že všechno to, o čem jsme tolikrát hovořili, lze zařídit i jinak. A proto, hlavně proto, jsem se rozhodl, pozvat tě na tuto schůzku…"

Zderad se mimoděk opět ohlédl po svých průvodcích, ale viděl jenom jejich bezradné pohledy. Obrátil se tedy zase přímo k Břetislavovi:

„Co zamýšlíš učinit, pane? Vzpomeň na své slovo…"

„Ano, mé slovo," zaburácelo to z Břetislavových úst, „já vím! Ty spoléháš na mé slovo, protože já jsem muž, rytíř a bojovník a mám jen jednu čest, zatímco ty, chytrý rádče, máš pro každé slovo, které vypustíš z úst, jiný jazyk! Proto tady taky stojím sám proti vám třem! Ano, máš pravdu, já jsem slíbil ústy Vršovice Božeje dvě věci: jednak že ti řeknu, co jsem důvěrného slyšel od svého strýce Konráda, který mne tvou vinou zajal a mohl mne s lehkým srdcem nechat popravit, a také to, že budu sám, až s tebou budu hovořit. Hle, může někdo z vás, můžeš ty sám popřít, že bych nemluvil pravdu? Můžete mne obvinit ze lži?"

Zderad i oba jeho průvodci pomalu zavrtěli hlavami. Břetislav, kterému při celé rozmluvě nebylo nijak lehce, neboť se obával, zda bude mít možnost říci vše tak, jak chtěl, se konečně uklidnil. Jako by začínala bitva, před kterou sice také vládne nepříjemné napětí v srdci a sevření v břiše, to však pomíjí v okamžiku, kdy poprvé třesknou zbraně a proměňuje se v osvobozující napětí vybičovaných smyslů. Zadíval se vysměšně na svůj ustaraný protějšek a pravil s despektem bojovníka:

„Tak vidíš, předáku Zderade! Já jsem ti řekl vše, co jsem ti chtěl říct a vlas na hlavě jsem ti přes všechno to, čím ses na mně provinil, nezkřivil a nezkřivím! Vše ostatní je tvoje starost. Ty, rádče, si teď poraď…!“

Znovu zarazil kopí do země a hvízdl vší silou na prsty.

V tom okamžiku se les vpravo od Břetislava rozevřel a vyrazil z něj jezdec v plném trysku. Malý kus za ním se řítili další dva. Rytíř v těžké zbroji třímal v pravici napřažené kopí a blížil se takovou rychlostí, že strnulý Zderad stačil sice vytáhnout meč z pochvy, nestačil jím však už odrazit bodnutí vedené takovou silou, že mu projelo i přes jeho zbroj skrz nasrkrz pravým bokem. Bylo by jej také okamžitě srazilo z koně, kdyby s tím byl útočník předem nepočítal a mistrovsky svého koně nezadržel. Zderad se pod úderem zakymácel, ze zaťatých rtů mu však nevyšel ani sten. Jeho kůň se trochu pootočil bokem, on sám se v sedle předklonil a meč mu vypadl z ruky.

Zderadovi průvodci zareagovali každý po svém. Zatímco Držimír otočil koně a uháněl mýtinou k cestě, vytasil Krutina meč a chtěl jít bratrovi na pomoc.

Břetislav se na to vše díval tak nezúčastněně, jako by se ho to vůbec netýkalo, a Držimírova útěku si nevšímal vůbec. Teď však napřáhl své kopí a zabodl jeho špici Krutinovi do podbřišku. Ten ucítil bodnutí, ale protože měl na sobě rovněž dobrou kroužkovou zbroj, nijak jej to nezranilo; pozvedl proto vztekle meč nad hlavu, aby ratiště kopí jednou ránou přesekl.

Břetislav však mírně přitlačil na kopí a pravil tak klidně, jako by byl na cvičišti:

„Varuji tě, Krutino! To je moje zamilované kopí a jestli mu ublížíš, chopím se rovněž meče a budu se bránit! Jen si spočítej, jestli z toho vylezeš se zdravou kůží!“

Přestože se vztekem zalykal, pochopil Krutina v okamžiku, že mu Břetislav nabízí život. Spustil tedy ruku s mečem vedle koňského boku, zůstal stát a díval se bezmocně na smrt svého bratra. Mezitím totiž dorazili ostatní dva jezdci a aniž by si všímali Krutiny nebo prchajícího Držimíra, vbodli svá kopí do nehybně sedícího Zderada, jeden do prsou a druhý do zad. Pak pobídli koně a všichni tři svou oběť rázem nadzvedli, takže Zderad zůstal trčet ve vzduchu, nabodnut na jejich kopí. Bylo vidět, že jezdci jsou velmi dobře sehraní. Jistě tu hru nehráli poprvé, neboť když jako na povel sklonili svá kopí k zemi a Zderad dopadl na trávník jako bezvládný pytel, jeden z útočníků jej přidržel svým

kopím u země a ostatní dva několikrát zabodli své zbraně do ležícího těla, až se úplně zklidnilo a zůstalo ležet na zádech přibodnuté k zemi.

Všichni tři pak nechali svá kopí v mrtvém těle a popojeli ke Krutinovi. Zarazili před ním a jako na povel strhli přilby ze zpocených vlasů. Vypadalo to, jako by si přímo přáli, aby nebylo ani nejmenších pochyb o tom, že to byli oni, kdo vykonali tento čin.

Teprve teď uvolnil Břetislav jediným trhnutím špici svého kopí z Krutinova břicha a zabodl jeho spodní okovaný konec do země. Jako by chtěl podpořit gesto těch tří, ukázal na ně a vážně pravil:

„To jsou Borša, syn Olenův, a Nožislav s Držikrajem, synové Lubomírovi. Moji velitelé, které předvčerejškem poslal tvůj bratr zrádně na smrt…!“

Krutinův vztek se mezitím rozplynul v hrůze a lítosti nad bratrovým osudem. Neodpověděl ani slovem, jen přivřel oči, zasunul do pochvy svůj meč, který ještě pořád třímal v ruce a rozloučil se se svým bratrem dlouhým pohledem. Pak otočil beze slova koně na místě a vydal se k cestě. Neušel však ještě ani deset kroků, když se kolem něj přehnali všichni čtyři jezdci jako vichr a zmizeli za levým ohybem mýtiny směrem k brodu.

Břetislav a jeho společníci sice nedostihli Držimíra, který už zřejmě někde po putykách brněnského podhradí sháněl dohromady opilé bojovníky Zderadova doprovodu, ale nijak jim to nevadilo. V několika minutách dorazili k brodu a přejeli na louku ke svému ležení, které je už očekávalo v nejvyšší pohotovosti. Za malý okamžik strhli bojovníci těch několik posledních stanů, vyskočili na koně a šestnáct set mužů jízdy Břetislavovy družiny vyrazilo přes brod k rajhradskému klášteru.

KAPITOLA 11

Vzpoura

Pod kopyty koní Břetislavovy družiny se zvedala oblaka prachu. Veliteli bylo jasné, že čtyři stovky jeho pěších bojovníků nebudou tempu jízdního oddílu stačit, potřeboval však rychlý a pokud možno nepozorovaný přesun všech svých vojáků. Proto pod vedením Kukaty, který své kvality už jednou prokázal, nechal pěší jednotku vyrazit od hradu na jih sice zároveň s jízdou, nikoliv však po její trase. Její velitel dostal rozkaz ubírat se k rajhradskému klášteru poněkud východněji, mezi cestou a močálem, a záleželo na jeho obratnosti a chytrosti, kdy se obě části družiny budou moci opět spojit.

Vzdálenost mezi brněnským hradem a rajhradským klášterem znamenala necelou hodinu rychlé jízdy. Tomu odpovídal jeden den transportu s pomalými vozy a zhruba osm hodin pochodu pěší jednotky, ale to platilo jenom pro zpevněnou cestu, po které se však Břetislav neodvážil svou pěchotu pustit. Cesta mezi hradem a klášterem se totiž stala od počátku obležení hlavní spojnicí, po které trvale proudili jezdci, vozy i menší skupiny pěších bojovníků oběma směry. Břetislavovi bylo jasné, že by za daných okolností mohl o svou pěchotu přijít; bylo by totiž docela snadné, obklíčit ji větším oddílem jízdy. Měl sice určitou představu, jak se budou věci po jeho činu asi nadále vyvíjet, ale mnohé zůstávalo nejasným a leccos mohlo nakonec dopadnout úplně jinak, než zamýšlel. Dal tedy Kukatovi na cestu hustým lesem a bažinami

dva dny. Zatím nemohl dělat nic jiného než doufat, že mu i jeho ztenčená družina postačí pro rozehrání hry, do které se svým činem pustil.

Břetislav příliš nepřeháněl, když vmetl Zderadovi do tváře obvinění z válečného štvaní. Předák byl skutečně motorem celé královské akce; snad ani ne tolik z vlastního popudu a přesvědčení, ale hlavně proto, že byl prostě z titulu svého postavení nejbližším pomocníkem krále a tím i hlavním organizátorem celého tažení. Přesto ovšem nebyla nejdůležitějším důvodem Břetislavova činu touha po míru, třebaže i této karty hodlal vbrzku využívat, nýbrž uražená čest bojovníka, velitele a především prvorozeného syna a tedy prvního následníka svého otce na stolci českých knížat. Zatím dosud neměl důvod pochybovat o svém postavení v rámci vládnoucího rodu, situace se ale v posledním roce znenadání změnila. Břetislav spíše tušil než věděl, že v nejbližším okolí jeho otce pracují ve skrytu mocné síly, které se snaží jeho postavení jednou provždy zpochybnit. Rozhovor se strýcem Konrádem, k němuž se v myšlenkách často vracel, tyto pochyby sám o sobě nevyvolal, pouze je shrnul, utřídil a jasněji ozřejmil.

Břetislav si velmi dobře uvědomoval, že svým činem se nejenom zbavil člověka, kterého měl skutečně proč považovat za svého osobního nepřítele, ale že tím hlavně získal iniciativu na svou stranu. Věděl, že v nejbližších dnech leží další vývoj událostí v rukou toho, kdo bude aktivní, že nejhorší ze všeho by bylo zůstat nyní v nečinnosti a nechat ty druhé, aby určovali běh věcí příštích. Pamatoval ovšem na svou přísahu, kterou dal otci v předvečer tažení a nehodlal se jí zpronevěřit. Rozhodně nechtěl zahajovat rebelii v jeho vojsku proto, že by jej chtěl svrhnout ze stolce. Takové ambice neměl, i když zároveň věděl, že právě toto budou jeho odpůrci před králem a celým vojskem neúnavně opakovat. Zrovna tak vážně však bral teď, po neúspěchu svého útoku na brněnský hrad, nárok svého strýce a tedy i svou druhou přísahu. Ale potom, říkal si, hned potom jsem já nejstarší z devíti vnuků velkého Břetislava, já a nikdo jiný! Toto byl úhelný kámen, kolem kterého se točilo veškeré jeho uvažování.

Hodně se spoléhal na to, že jeho otec o Zderadově smrti ještě neví, že s tou zprávou přijede teprve on sám, ale v tom se zmýlil. Když totiž předák Držimír vyrazil jako střela z mýtiny, na které dokonal králův první rádce, ani jej nenapadlo, aby zatočil doleva k brněnskému hradu a tam sháněl v podhradí svůj doprovod. Právě naopak, vydal se okamžitě k rajhradskému klášteru a měl teď již slušný náskok.

A tak zatímco se knížecí syn teprve přibližoval k hlavnímu stanu králova vojska, zabušil už Držimír na vrata rajhradského kláštera. Hodil uzdu udivenému strážnému a vřítil se celý zaprášený a udýchaný do velkého refektáře, kde král Vratislav s královnou, třemi mladšími syny, biskupem v doprovodu několika duchovních, nejvyššími veliteli své osobní stráže a dámami z královnina doprovodu právě seděli u oběda. Když zaslechli na chodbě dusot těžkých bot, pozvedli všichni hlavy a král tázavě pohlédl na Krásu. Ten povstal, aby zjistil, co se děje, než však stačil dojít ke dveřím, rozlétly se a v nich stál uřícený a špinavý Držimír v patách se strážným, který se jej marně snažil zadržet.

Když předák uviděl před sebou společnost u dlouhého stolu, zarazil se. Při pohledu na obnažený meč, který mu Krása přidržel před nosem, padl na kolena, až to na prkenné podlaze zadunělo, rozpřáhl ruce a aniž by čekal, až jej král osloví, zvolal:

„Pane, pane, stala se strašná věc, neslýchaná, nesu ti hroznou zprávu! Tvůj předák Zderad je mrtev!“

Celá místnost nejprve ztichla překvapením, ale vzápětí se rozšuměla tlumenými výkřiky. Vratislav povstal překvapením od stolu:

„Co to říkáš, Držimíre? Že Zderad je mrtev, můj Zderad? To není možné, vždyť tu ještě nedávno byl, čekáme na něj! Seděli jsme spolu dnes ráno u snídaně, pak někam odjel, ani nevím kam, ale říkal, že jen na pár hodin, k obědu že se vrátí…“

Zatřásl nevěřícně hlavou a pohlédl po přítomných:

„Jsi si jistý tím, co říkáš, předáku Držimíre? Co se vlastně stalo, kde je Zderad?“

„Zderad je mrtev, pane,“ opakoval zoufale posel, jako by tomu sám nemohl uvěřit. „Zderad byl zabit. Byl vlákán do pasti, ze které nebylo úniku a pak byl úkladně zavražděn!“

„Nezbláznil ses, předáku? Kdo ti napovídal tyhle věci, jako to vůbec všechno víš? Co vlastně víš? Mluv přeci!“

Držimír pomalu povstal, opíraje se o Krásovu silnou paži a pravil hlasem, ze kterého zaznívala uražená nevole, že král přede všemi pochybuje o jeho slovech nebo dokonce o jeho smyslech:

„Nikdo mi nemusel nic vykládat, pane, byl jsem sám u toho a viděl jsem vše na vlastní oči, mohu to odpřísáhnout před svatým křížem. Dnes dopoledne jsme vyjeli spolu s Krutinou a se Zderadem ke hradu, protože dostal zprávu, že se má setkat s někým, kdo mu poví důležité věci. Schůzka se konala, byl jsem u toho, a když skončila, taktak jsem

zachránil holý život. Jako vzteklí psi se vrhli na Zderada a co je s Krutinou, ani sám nevím…“

„Ty jsi byl u toho?“ opakoval král. „Ty jsi sám viděl, že Zderada zabili? A kdo to tedy byl? Mluv přeci, kdo jej zabil?!“

Držimír pozvedl hlavu a jeho hlas se vítězoslavně rozlehl po celé jizbě:

„Viděl jsem to na vlastní oči, pane. Tvůj předák Zderad byl zavražděn a provedl to Břetislav, tvůj vlastní syn!“

Vratislav cítil, jak se mu točí hlava. Udělalo se mu mdlo a celá ruka až po rameno mu zmrtvěla, takže ji skoro vůbec necítil, a navíc poklesla, jako by mu nepatřila. Rychle si ji přidržel pravicí, aby si toho nikdo nevšiml, silou vůle ovládl nevolnost a ztěžka usedl. V místnosti naštěstí vypuklo úplné pozdvižení, jeden mluvil přes druhého a nikdo nikoho neposlouchal, dokud král malátně nepokynul Krásovi, který zvolal:

„Ticho, ticho přeci! Král chce hovořit, ticho!“

Když se sál pomalu utišil, pokynul Vratislav předákovi, aby usedl ke stolu:

„Držimíre, to, co nám tu vykládáš, je tak neslýchané, že tomu nikdo z nás nemůže uvěřit…“ Opřel zmrtvělou levou ruku o stolní desku a třesoucí se pravicí uchopil pohár vína před sebou a napil se. „Nejlépe bude, když nám všechno vypovíš od začátku a popořadě.“

Držimír se uklonil:

„Pane, už včera večer dorazil od hradu posel předáka Vršoviců Božeje a sdělil Zderadovi, že tvůj syn Břetislav se s ním chce dnes dopoledne setkat. To on určil místo setkání, je to nedaleko cesty k brodu, taková mýtina v lese, a také přislíbil, že se dostaví jenom on sám. Měl prý takové zprávy, které nebyly určeny pro žádné jiné uši než Zderadovy. Vzkázal totiž, že byl celou noc na brněnském hradě a že mluvil se svým strýcem Konrádem, tvým bratrem. Proto se předák Zderad domníval, že bude nutné…, že bude důležité, aby tam jel. Vzali jsme tedy sebou patnáct mužů jako doprovod a vyjeli jsme a když jsme dorazili k té mýtině, stál na ní vskutku tvůj syn a čekal na nás…“

„Byl sám?“ přerušil jej král.

„Byl, pane, v té chvíli byl… ba dokonce…“ zarazil se Držimír, jako by se rozmýšlel, zda to má vůbec říct, „dokonce od té cesty k němu na tu mýtinu vedla jenom jedna stopa, jeho stopa… A tak jsme my se Zderadem a Krutinou jeli k němu a naše muže jsme poslali dále, přes brod do podhradí, je to jenom kousek cesty. Pak jsme hovořili, předák

Zderad chtěl vědět, co tedy mluvil tvůj syn s tvým bratrem Konrádem, a on…“

Držimír se odmlčel a několikrát ztěžka polknul. Vratislav jej pobídl:

„Nu a co? Řekl mu to, Držimíre? Co mu vlastně řekl? My víme,“ pohlédl na předáka Bora, syna Alešova, který seděl také u stolu, „že Konrád Břetislava zajal. Bylo nám také řečeno, že jej příštího dne propustil, někteří naši lidé jej včera odpoledne dokonce viděli v podhradí, ale co mluvil s Konrádem, to mě skutečně zajímá! Víš to?“

Držimír se chytil oběma rukama za hlavu:

„Nevím, pane, kdybys mne kolem lámal, nevím! Úplně jsem to zapomněl, z hlavy se mi to vykouřilo. Vím jenom, že o tom Břetislav mluvil, ale nevím co… Počkej…“ zarazil se, „už vím! Říkal něco o nějaké pasti…“

„Pasti?“ otázal se král se zájmem, „jaké pasti?“

„Nevím, pane, já si vskutku nemohu vzpomenout… Víš, on tvůj syn mluvil celou tu dobu tak, jako by Zderad stál před soudem a on byl jeho soudcem, tak to bylo…“ Ulevilo se mu, že našel zase nit svého vypravování: „On obvinil Zderada z mnoha věcí a nakonec… nakonec prohlásil, že svůj slib splnil, že mu pověděl vše, co měl, a tím že s ním už nemá nadále co do činění! A pak dal znamení a z toho lesa za ním vyrazili jezdci, ani nevím, kolik jich bylo, ale hodně, a ti se vrhli na nás, hlavně na Zderada! Ten první jej napíchl na kopí… Dál jsem nečekal a otočil jsem koně, neboť jich bylo tolik, tolik pane, snad celá družina, a my byli pouze tři, jenom tři, pane! Co se stalo s Krutinou, nevím, ten tam zůstal, ale mně se podařilo s Boží pomocí uniknout z toho místa a přispěchat ihned sem za tebou, abych ti podal zprávu!“

Král se rozhlédl a zachytil pohled Borův, který na jeho pokyn povstal a dvorně se uklonil:

„Dovolíš, pane, abych se toho muže trochu vyptal? Zdá se mi totiž, že to povídání je nějaké zmatené, nebo alespoň neúplné…“

Král jenom kývl hlavou, a tak se kastelán hradu Škvorce, na svůj věk už zkušený diplomat, Držimíra otázal:

„Říkáš, pane, žes viděl, jak předáka Zderada bodl kopím kdosi, kdo vyjel z lesa, je to tak?“ A když posel přikývl, pokračoval: „Jak tedy můžeš tvrdit, že jej zavraždil syn našeho pána? Vždyť jestli ti dobře rozumím, není jisté ani to, zda je Zderad vůbec mrtev! Bodl jej vůbec ten člověk, co vyjel z lesa, nebo jsi utekl ještě dříve, než jsi uviděl, co se vlastně stalo?“

Okolo stolu to pobaveně zašumělo, jediný, kdo se zamračil, byla královna Svatava. Držimír se podíval na Bora s nevolí a odsekl:

„Moc se, mladíku, nevypínej nad staršími než jsi sám a raději lépe poslouchej! Řekl jsem jasně, že celá horda bojovníků se vyřítila z toho lesa poté, co dal Břetislav znamení! A co se týče toho, zda je Zderad mrtev, sám bych si nade všechno přál, abych se mýlil, ale že mu probodli břicho, to jsem sám viděl, kopí prošlo skrz! Myslíš, že takovou ránu je možné přežít?“

Teď měl pobavený smích okolo stolu na své straně Držimír a Bor si uvědomil, jak musí být opatrný. Boj o moc, o nové rozdělení vlivu, právě započal. Předstíral tedy, že si špiček nevšímá:

„Dobrá, pane, jen se uklidni a řekni zde králi a také nám všem, co je se Zderadovým bratrem a hlavně,“ mírně se odmlčel a podíval se významně na Krásu, který hned zpozorněl, „co dále udělal syn našeho pána?“

„Co je s Krutinou, nevím,“ odpověděl předák. „On nejprve tasil meč a chtěl jít bratrovi na pomoc, zůstal proto na mýtině. Jistě ho ale také zabili, co jiného? A Břetislav… Co ten udělal? Jak to mám vědět? Vždyť to už jsem uháněl sem, pane…“

Držimír se uklonil a všem bylo jasné, že už jim nic nového neřekne. Král Vratislav se zasmušile díval z jednoho stolovníka na druhého a všichni cítili, jak se náhle všechno kolem nich změnilo, uvědomili si, že věci se daly do pohybu. Nikdo nic neříkal, jenom statný kanovník Kosmas se naklonil ke starému proboštu Markovi a něco mu zašeptal do ucha. Ten se smutně pousmál, ale neřekl také nic, takže nakonec vstal Krása, položil ruku na jílec svého meče a pravil rozhodným hlasem:

„Pane, co se stalo, je hrozné, ale stalo se a nedá se to vzít zpět. Je-li Zderad skutečně mrtev, pomoci mu není, ale zde kastelán Bor položil velmi dobrou otázku, na kterou je vskutku nutné znát odpověď…“

Upřel na krále významný pohled:

„Je v tvém nejvlastnějším zájmu zvědět, co zamýšlí učinit tvůj syn!“

Král přitakal, neboť myslel ovšem na totéž a byl rád, že to Krása vyslovil:

„Máš pravdu, Kráso, je tomu vskutku tak. Pošli k hradu jízdní hlídku, ať to zjistí a hlavně ať vyřídí Častovi a mé družině, co se stalo! K předákům ať zatím nejezdí, musím se rozmyslet, co uděláme…“

Když Krása odešel, vyzval král Vratislav přítomné:

„Co si myslíte o tom všem? Kdo z vás má nějaký nápad? Chtěl bych slyšet, co si myslíte, raďte přeci!“

Ani teď se však neměl nikdo k tomu, aby šel se svou troškou do mlýna, a tak se král zahleděl na Bora, nejvyššího předáka mezi přítomnými veliteli, a pokynul mu, aby promluvil. Kastelán povstal:

„Je pravdou, pane, že především musíme zjistit, co zamýšlí tvůj syn. Jsou vlastně jenom dvě možnosti. Jednak je možné, že nechal zabít tvého rádce spíše z osobních důvodů. Všichni víme, že Zderad jej mnohdy…, inu, snad myslel…, snad se cítil ve své cti uražen, nevím… Když jsem byl včera ráno na hradě u tvého bratra Konráda, zmínil se o tom, že tvůj syn není zcela zdráv. Však jsem ti to už pověděl, řekl přesně, že ještě po tom těžkém otřesu nemůže ani na koně sednout. Jak vidno, asi se péčí svého strýce hodně rychle uzdravil…“

Bor nechal svou poslední větu viset významně ve vzduchu, ihned však pokračoval:

„A potom je druhá možnost, jenom možnost sice, ale taková, že ji nutno mít na paměti… Je možné, že tvůj syn ti zamýšlí vypovědět poslušnost!“

Kolem stolu zavládlo hrobové ticho, jenom kanovník Kosmas a jeho nadřízený probošt Marek si opět něco špitali. Král to uslyšel a tak jej to rozladilo, že bouchl do stolu:

„A co vy dva si tam šuškáte?! Řekněte to nahlas, chci to také slyšet! Přikázal jsem, abyste mi radili a ne abyste se tady bavili! Co jsi říkal, Kosmo?“

Kanovník se zarazil. Nejistě se podíval na biskupa, ale ten hleděl nezúčastněně do stropu a nezdálo se, že by mu chtěl pomoci. Zatímco sbíral odvahu k odpovědi, povstal starý probošt Marek, kterého si všichni vážili pro neobyčejnou vzdělanost a moudrost, jež u něj spojovala ráznost ve vedení kapituly s dobrotou jeho srdce:

„Odpusť, pane,“ pravil tichým a smířlivým hlasem, „nechtěli jsme tě rušit. To nebylo nic tak důležitého, kanovník Kosmas jenom vzpomenul cosi z historie…“

Rozladěný král však trval na svém:

„To je jedno, probošte. Řekl jsem, abyste radili, tak raďte! Právě ty, o kterém víme, že není knihy, kterou bys nepřečetl, tu sedíš jako zařezaný. Co jste špitali? Chci to slyšet!“

Probošt se tedy pousmál:

„Inu, kanovník Kosmas vzpomenul, že už se častěji stalo v tvém knížecím rodě, který této zemi vládne už déle než dvě stovky let, že se bratr proti bratru postavil, ale syn proti otci, to že tu ještě nebylo!“

Kolem stolu to zašumělo, ale než mohl král odpovědět, starý probošt se opět pousmál a dokončil:

„A já mu na to odpověděl, že jsou to teď asi vskutku nějaké podivné novodobé mravy, protože v zemi, kde jsem se já narodil, jsme toho právě také svědky…“

Král pozvedl obočí. Všichni věděli, že probošt je Němec a také ihned pochopili, na co naráží, neboť císař Jindřich měl při svém tažení do Itálie těžkosti především proto, že se mu bouřil jeho nejstarší syn Konrád.

Na chodbě se rozlehl dupot a než se stolující vzpamatovali, dveře se rozletěly a stál v nich Krása:

„Přijel Krutina, pane!“

„Cože?“ vykřikl král, „Krutina že přijel? Kde je? Rychle, rychle, ať vstoupí:“

Krása se otočil, ale to už do dveří vstupoval pomenší útlý muž, zrovna tak zaprášený a špinavý jako Držimír; bylo na něm vidět, že právě seskočil z koně. Stále zhluboka oddychuje, králův lovčí Krutina vyhrkl:

„Pane, tvůj syn Břetislav zavraždil předáka Zderada, mého bratra a tvého věrného rádce, a chystá vzpouru a rebelii!“

V místnosti opět vypukl neklid, král jej však ztišil rozhodným gestem a obrátil se k příchozímu:

„Uklidni se, Krutino! Trochu vydechni a pak mluv, srozumitelně a jasně. Nám je velice zapotřebí tvých zpráv! Jaký hrozný osud potkal tvého nešťastného bratra, to už jsme syšeli od Držimíra, který dorazil před chvíli. Věř, že je mi toho velice, velice líto! Zároveň jsem rád, že jsi byl tohoto osudu ušetřen a mohl k nám přijít, nevíme totiž dobře, co se děje a co nám bude do činění. Můj velitel rozeslal posly a hlídky a ty teď rychle pověz, co víš. Byl jsi u toho, viděl jsi vše na vlastní oči?“

„Ano, pane,“ přisvědčil Krutina hlasem, ve kterém se vztek mísil s hrůzou, „jako teď vidím tebe!“

„A co se stalo? To Břetislav Zderada vlastní rukou zabil? Mluv přeci!“

Krutina zaváhal:

„To ne, pane,“ odpověděl po pravdě, „zabili jej tři jeho velitelé, Borša, syn Olenův a Nožislav s Držikrajem, synové Lubomírovi, ale na jeho příkaz! Byla to past! Tvůj syn slíbil, že bude sám, až se s ním setkáme. Taky byl, ale když rozmluva skončila, zahvízdal a ti tři vyletěli

z lesa a vrhli se na mého bratra! Nabodli jej na kopí, vyzvedli ze sedla a přibili k zemi. Tak to bylo, pane, viděl jsem to na vlastní oči!“

„A co ty,“ zeptal se tiše král, „co ty jsi dělal? Jak to, že tebe nezabili? Bylo jich přece ještě více, ne? Držimír zde mluvil o celém oddílu…“

„To ne, pane,“ zaváhal trochu Krutina, „oni byli jen čtyři. Tvůj syn a ti tři, víc jich nebylo, ale já přesto nemohl nic dělat! Chtěl jsem bratra bránit mečem, ale tvůj syn mne zatlačil kopím, nemohl jsem nic učinit. Držimír utekl hned ze začátku, snad ani pořádně neviděl, kolik jich z toho lesa na nás vyrazilo…“

Biskup Kosmas se naklonil k uchu královny Svatavy, která mu seděla po boku, ale hned si vzpomenul, jak dopadl jeho jmenovec, a tak se jenom kousl do rtu. Král se podíval na zkroušeného Krutinu:

„A teď mi řekni, co mne zajímá nejvíc! Proč myslíš, že můj syn připravuje vzpouru a rebelii proti mně? On něco takového řekl?“

Zderadův bratr byl znovu donucen zavrtět hlavou, ale pak se hrdě napřímil:

„Pane, o tom neřekl ani slovo, ale pohleď, on celou tu věc nesmírně chytře připravil! Už včera odpoledne, když k nám poslal Božej svého bojovníka, přesně věděl, co chce udělat, a když, když…“ zaváhal a hlas se mu zachvěl smutkem, „když byli hotovi s tím ohavným činem, přehnali se kolem mne v nejvyšším trysku, jako by se hnali do útoku!“

„A kam se tak hnali?“ skočil mu do řeči král. „Sem k nám?“

„Ne, pane, k brodu před hradem a ke svému ležení. To já jsem se hnal sem, co kůň stačil, abych tě varoval. Tvůj syn mluvil tak zvláštně…, jako by Zderad stál před soudem a on byl jeho soudce, právě tak! Slíbil, že mu poví, co mluvil na hradě se svým strýcem, a to bylo to, co mého bratra tak zajímalo. Toho však Břetislav moc neřekl, jen o jakési pasti mluvil, do které při útoku na hrad upadl, a vinil proto Zderada ze zrady…“

„Past? Jaká past?“ zeptal se zamyšleně král. „Držimír rovněž mluvil o pasti. Co se tady děje? Může mi někdo pro spásu mé duše říct, co se to tady vlastně děje?!“

U stolu povstal Bor Alešův, odkašlal si a ujal se slova:

„Myslím, pane, že vím, nebo alespoň tuším, o co by mohlo jít. Když jsem byl včera u tvého bratra na hradě, abych s ním tvým jménem vedl jednání – a ty, Krutino, jsi byl přeci u toho – řekl kníže Konrád mezi jiným, že naše jízda, která útočila na hrad, si pořádně rozbila nos. Když jsme pak odjížděli, všiml jsem si před hradem dlouhého a

širokého příkopu, prolomeného po útoku jízdy, protože v něm ještě ležely koňské zdechliny. Myslím, že to je ta past, o které mluvil tvůj syn…“

„Ano, ano, tak to bylo!“ zvolal Krutina. „Tak to řekl! On vinil mého bratra z toho, že jej i s celou družinou do té pasti poslal, tak to bylo! Ale to není pravda, Zderad o tom příkopu jistě nevěděl…“

„Jak to víš, že nevěděl?“ zeptal se suše kastelán Bor. Král se na něj udiveně zahleděl, ale hned se otočil ke Krutinovi.

„Nevěděl, pane, určitě nevěděl,“ zvolal předák Domašiců, „on, on… on nikdy nic o žádném příkopu neříkal…, ani mně ne, nikdy, a…“

„Že neříkal, nemusí ještě znamenat, že také nevěděl,“ namítl střízlivě Bor a předstíral, že nevidí vzteklé pohledy, kterými jej Krutina probodával. Otočil se naopak zcela klidně ke králi:

„Jestli dovolíš, pane, rád bych se ho zeptal ještě na jednu věc, protože mám dojem, že po tom všem, co jsme slyšeli, těžko mluvit o zákeřné vraždě! Předák Zderad je mrtev a zodpovědnost za to nese tvůj nejstarší syn, to se zdá být jasné, ale jinak… Odpusť, ale mně to, co tvůj syn učinil, spíše připadá jako…“ trochu zaváhal a rozhlédl se kolem sebe, přičemž utkvěl pohledem na biskupu Kosmovi, „jako naplnění Božího soudu!“

V místnosti to zašumělo, ale kastelán se znovu obrátil ke Krutinovi:

„Poslyš, pane, tvůj přítel Držimír tady vypověděl, že vás na tu schůzku v lese provázelo patnáct jezdců, je to tak?“ Když oslovený jenom přikývl, pokračoval: „A vy jste je poslali dále cestou k hradu a jeli sami tam, kde na vás čekal princ Břetislav, na tu mýtinu. Že další tři jezdci jsou v lese ukrytí, to jste vědět nemohli, ale náš Spasitel ví všechno. Kdyby vás varoval, tak byste vy všichni i s celým oddílem přijeli až na to místo, na tu mýtinu – a Břetislav by tak jistě nemohl učinit to, co učinil. Není to tak?“

Krutina sklopil hlavu, těžce polknul a jenom mlčky přikývl, zatímco biskup Kosmas pozvedl oči k nebi a něco si sám pro sebe zašeptal tak tiše, že to ani královna po jeho boku nezaslechla. Král zatřásl hlavou jako by chtěl zahnat noční můru a přitom si uvědomil, že se mu mezitím úplně vzpamatovala levá ruka. Zkřížil obě paže na prsou a poznamenal:

„To je všechno hezké, ale co z toho? Stejně nevíme, co můj syn zamýšlí, a proto také nevím, co máme dělat!“

Všichni ztichli, ponořeni do svých myšlenek, a vtom zaslechli, jak se za dveřmi opět vzmáhá hluk. Kroky stráží se zrychlovaly, ozývalo se

dupání a výkřiky, pobíhání a třeskot zbraní. Král se udiveně rozhlédl, ale to už se rozrazily dveře a dovnitř vletěl opět velitel Krása, rozčilený na nejvyšší míru. V temných očích se mu to jenom blýskalo špatně potlačovaným vztekem:

„Pane, jsme obklíčeni! Před bránou je jízdní vojsko, nejspíše asi tvůj syn se svou družinou, obstoupili celý klášter kolem dokola! Stačili jsme sice zavřít a zapřít bránu, takže sem hned nevpadli, ale jestli budou chtít…“

Krása se podíval na svého pána tak, že král okamžitě pochopil, jak je situace vážná, protože svého velitele dobře znal a tak rozčileného jej snad ještě neviděl. Vzpomněl si na slova probošta Marka a cítil, jak se mu v břiše sevřela železná obruč. Silou vůle se opět přinutil ke klidu:

„Co se dá dělat, Kráso? Kolik zde máš mužů?“

„Něco přes čtyři sta, pane,“ odpověděl tázaný, „zbytek tvé stráže je s různými úkoly u vojska nebo na cestě k tvé družině a k předákům. Stáhl jsem je samozřejmě ihned všechny sem kolem hlavní budovy, protože jinak se nelze bránit!“

„A proč ne?“ otázal se král. „Klášter má přece vysokou kamennou zeď, skoro jako hradbu, a ta není jistě tak rozlehlá, abys ji nemohl obsadit a bránit!“

„Ale pane,“ namítl Krása, „ty zapomínáš, že nejsme na hradě, ale v klášteře! To není hradba, ale právě jenom zeď, sice kamenná a dost vysoká, ale bez ochozu. Jak ji bránit, když se za její hřeben nemůžeme postavit?“

Král Vratislav se zastyděl, že na tak jasnou věc nepomyslil a zároveň si uvědomil, že je v této chvíli naprosto odkázán na vůli svého syna. Velitel Krása mu to ihned potvrdil:

„Pane, jestli se tvůj syn rozhodne sem vpadnout, nemůžeme tomu nikterak zabránit, stačí mu jen vylomit bránu, ba dokonce jen přinést několik žebříků… Kdyby se tě chtěl násilím zmocnit nebo ti dokonce ublížit, my tě budeme bránit do poslední kapky krve, ale pomni, že je nás čtyři sta, zatímco tvůj syn má skoro dva tisíce mužů!“

Krále se zmocnil nesmírně silný pocit, že je úplně sám. Ani stínem nepochyboval o tom, že by jej jeho stráž do posledního muže bránila, ale v očích mnoha přítomných zahlédl hluboké stíny tajných myšlenek. Přímo hmatatelně cítil, že všichni zúčastnění už pochopili, co se venku odehrává, že jsou si všichni vědomi, že skutečné nebezpečí hrozí pouze jemu osobně a nikomu jinému, že všichni ostatní mohou celkem

v klidu vyčkat, jak se věci v příštích chvílích, hodinách a dnech vyvinou. Jako by však zároveň s tím projel temnotou jeho myšlenek zářivý blesk poznání. Ano, řekl si v duchu, mají pravdu, toto je záležitost v prvé řadě osobní. Jenom naše, mezi námi dvěma, otcem a synem, a proto ji musím vyřídit jenom já sám. Dokud jsem naživu, mám naději… S převahou zkušenosti třiceti let panování, během nichž se musel vyrovnat s mnoha podobnými situacemi, vstal klidně a vznešeně ze svého místa:

„Dobrá, Kráso, jsem ti vděčný za věrnost, která ctí udatné bojovníky, ale myslím, že toho nebude třeba. Znám svého syna dobře a nemyslím, že napodobí svého děda a vpadne s mečem v ruce do kláštera, kde na něj také nečeká žádná nevěsta, ale jenom jeho starý otec…“ a král se zasmál, jako by byl na pražském hradě a sledoval veselé kousky šaška Janka. „A kromě toho, kdyby sem chtěl vpadnout, tak už by tu byl, neboť je to rázný muž a udatný bojovník. Zvenčí však teď žádný třesk boje nedoléhá. Víš co? Ať jeden z tvých mužů projde rychle malou brankou a zeptá se venku mého syna, jestli nechce vstoupit a poobědvat s námi!“

A král Vratislav se vznešeně posadil. V místnosti to zašumělo. Krása rychle odchvátal, zatímco u stolu vypukl hlasitý hovor. Krutina se krátce objal s Držimírem, kastelán Bor se vážně bavil s proboštem Markem, královna s biskupem Kosmou a její dámy štěbetaly jako husy na rynku. Jenom kanovník Kosmas si utřel zpocené čelo, vylovil z hluboké kapsy voskovou destičku a malé ostré rydlo a čmáral si nějaké poznámky, které zjevně nechtěl zapomenout. Král se usmál na svého syna Bořivoje, který seděl vedle něj a přes stůl i na oba nejmladší syny, Vladislava a Soběslava, ale ti jeho pohled nevnímali. Posléze zachytil alespoň pohled královny. Byl by si s ní rád promluvil alespoň pár slov o samotě, ale dobře věděl, že to teď nejde.

Netrvalo dlouho a dveře se opět otevřely. Vstoupil Krása a s ním ještě jeden bojovník; byl špinavý a zaprášený a také trochu zkrvavený. Oba se zastavili před králem a Krása pravil:

„Pane, poslal jsem k tomu vojsku venku podle tvého příkazu bojovníka, aby vyřídil tvá slova; tak se také stalo… Ale je tu lepší posel,“ ukázal na svého průvodce. „Toto je Prostěj, člen tvé stráže. Jeho jsem poslal ještě s jinými podle tvého rozkazu do ležení k brněnskému hradu hned poté, co sem přišel Držimír, aby zpravili tvou družinu o tom, co se stalo. Vše ostatní už ti řekne sám.“

Bojovník se celý nesvůj uklonil, protože nebyl zvyklý mluvit před takovým panstvem:

„Inu, jaké velké povídání, pane… Neujeli jsme odsud ještě ani míli, a proti nám celé vojsko! Než jsme se vzpamatovali, obstoupili nás a všechny zajali, ani jeden z nás neutekl. Nebojovali jsme a oni také žádného z nás nezabili, jenom nás spoutali a vedli dále s sebou, zpět ke klášteru. Vyptávali se nás, zda sem někdo v poslední hodině dorazil, ale my jsme to nevěděli a tak jsme ani nic neřekli. Mne jediného potom zavedli k tvému synovi…“

„Viděl jsi jej tedy?“ zeptal se král. „Co ti říkal?“

„Viděl, pane, jako teď vidím tebe,“ přisvědčil Prostěj, „byl to tvůj syn Břetislav a řekl mi toto…“ Zamyslel se poněkud, aby nic nespletl a nezapomněl: „Byly to tři věci. Za prvé…“ zvedl palec levé ruky a poklepal si na něj, „ti mám vyřídit, že to co učinil, učinit musel, protože to byla Boží vůle,“ a bojovník zabrousil mimoděk pohledem k biskupovi, jako by od něj očekával potvrzení nebo odmítnutí těch slov, ten však jen obrátil oči němě ke stropu. Posel se otočil zpět ke králi a zvedl ukazovák:

„Za druhé pravil, že musel opustit své stanoviště, aby se vyhnul pomstě a uchránil svou družinu před nebezpečím, a za třetí…“ natáhl prostředník, „mám vyřídit, že s tebou chce hovořit, než zlí lidé dojdou tvého sluchu!“

Prostěj se odmlčel celý pyšný, že dokázal slova tak důležitá přesně předat a nic nezapomenout. Král Vratislav se hrdě napřímil a rozhlédl se kolem stolu:

„Tak co, neříkal jsem to? Znám svého syna dobře a pravím vám, že něco jiného je čin třeba i nerozvážný a něco jiného zrada svého otce a také panovníka! Dobrá,“ obrátil se k poslu a veliteli své stráže, „ať tedy vejde s několika muži a usedne s námi ke stolu! Co mu brání?“

Prostěj namítl:

„Odpusť, pane, ale sem do kláštera tvůj syn nevstoupí! Řekl mi na rozloučenou, že když svolíš k rozmluvě s ním, nutno tak učinit mimo tyto zdi…“

Král si nespokojeně přejel rukou po bradě:

„Co na to povíš, Kráso?“

Oslovený však jenom mlčky rozhodil rukama a pokrčil rameny. Vratislav se zamyslel. Pochopil, že bezprostřední nebezpečí mu nehrozí. Z poslových slov jasně vycítil, že Břetislav rozhodně nechce vsadit všechno na jednu kartu. Uvědomil si, že získal trochu času a že

bude nutno tuto výhodu pokud možno pevně podržet v ruce. Zeptal se tedy Prostěje:

„Vidím, žes celý potrhaný a také krví pomazaný, jsi snad zraněn?“

Otázaný, neznaje královu vlastnost, záměrně v hovoru přeskakovat na podružné věci a klást nečekané otázky, překvapeně polkl a vykoktal:

„Ne, ne, pane… Vlastně ano, ale je to jenom šrám…“ a pozvedl levou paži, na níž byl rukáv haleny hned pod ramenem prořízntutý a pod ním vykukoval kus krvavého hadru. „Když jsme na cestě narazili na jezdce tvého syna, snažil jsem se jako jediný dostat obloukem kolem nich do lesa, ale střelili po mně, a tak jsem radši zastavil. Měl jsem štěstí, šíp projel jenom halenou a rozřízl mi kůži, to nic není!“

„To je dobře, Prostěji,“ odvětil král, „já tě totiž pošlu zpátky k Břetislavovi. On už tě zná a tak toho využijeme. Tímto tě jmenuji prozatímním hlavním poslem a vyjednavačem, než uvidíme, co dál. Běž si teď trochu odpočinout a ať tě můj ranhojič lépe ováže. My se zatím domluvíme a pak ti nechám vzkázat, co pojedeš říct mému synovi. Je ti to jasné?“

„Ano, pane, děkuji ti!“ vyhrkl bojovník celý šťastný nad tím nenadálým vyznamenáním, z jakých už nejednou vzaly svůj počátek závratné kariéry prostých bojovníků, ba i celých rodů. Uklonil se panstvu a rychle odešel. Král se obrátil k ostatním:

„Moji milí, všichni jste slyšeli, co se událo. Teď je nutno se poradit, co dál. K této poradě nechť zde zůstanou jen ti z bojovníků stráže, které určí jejich velitel Krása a pak ti předáci, kteří jsou zde v klášteře. Z mých synů potom Bořivoj…“ pohlédl omluvně na svou ženu, která však sama dobře chápala, že nelze jinak a že na důvěrný rozhovor mezi čtyřma očima si musí ještě počkat. Povstala k odchodu a s ní i všechny ženy a duchovní, biskup Kosmas se svým jmenovcem kanovníkem, probošt Marek i břevnovský opat Klement se svým místním rajhradským proboštem Vilémem. Dva nejmladší synové královi se také zvedli, Vladislav s velkou chutí a Soběslav naopak se zřetelnou nevolí. Krása mezitím rychle přivedl své tři nejdůležitější podvelitele. Král zůstal s nimi, se svým synem Bořivojem a předáky Borem, Držimírem a Krutinou o samotě. Rozesadili se kolem stolu a Vratislav se nejprve zeptal:

„Co se děje venku, Kráso?“

„Venku je celkem klid, pane,“ odpověděl velitel, „jízdní družina tvého syna obklopila celý klášter, ale zůstává jen na blízký dohled, jsou dost daleko od zdi. Sesedli a drží se ve stínu stromů, venku je velké

horko. Koně ale neodsedlali, jsou v pohotovosti. Hlídají dobře okolo, ale útok na nás nepřipravují, alespoň co můžeme vidět. Mám hlídky na každé střeše a hlavně z kostelní věže je vidět dost daleko…“

„Dobrá,“ řekl král. „Můj syn se mnou chce hovořit, ale sem přijít nechce. Co navrhujete? Nejdříve ty, Boreši, už jsem si všiml, že jsi i přes své mládí hlava otevřená!“

Oslovený se zarděl tou chválou z nejvyšších úst a blahořečil si, že byl předevčírem večer po ztroskotání Břetislavova útoku tak duchapřítomný a nabídl se jako první, že půjde ráno do brněnského hradu vyjednávat. Díky tomu nebyl dnes v ležení, ale u krále a na vlastní oči viděl, jak věci dostávají spád. Rychle potlačil prudké bušení srdce a opatrně odpověděl:

„Je to velice zapeklitá věc, pane, to všechno je velmi složité. Ptáš-li se, zda máš pohovořit se synem, pak myslím, že jistě ano, nutno jenom vymyslet kde a za jakých okolností. Ještě důležitější však je uvědomit si, že nastala prazvláštní situace!“

Král Vratislav kývnutím přisvědčil, že si myslí totéž a kastelán Bor rychle pokračoval, než mu snad někdo z ostatních skočí do řeči. Velmi dobře si uvědomoval, že se právě ocitl v rozhodující chvíli celého svého života. Měl ze všech přítomných nejlepší karty k využití situace pro vlastní polepšení, neboť Krása a jeho velitelé sice stáli králi velmi blízko, ale byli to pouzí bojovníci, zatímco ostatní dva předáci byli příliš zaměstnáni Zderadovým osudem a svou touhou po pomstě:

„Pohleď, pane, tvůj syn se svou družinou opustil ležení. To je nejprve vážné oslabení našeho úsilí dobýt brněnský hrad, celá jižní strana je teď otevřená. Naštěstí máme čas, protože dnes je teprve druhý den lhůty z těch tří, které si včera ráno vyžádal kníže Konrád na rozmyšlenou. Mohli bychom tedy ještě dnes kruh kolem hradu opět stáhnout. Což o to, lidí na to máme dost, ty dva tisíce, které tvůj syn odvedl, zase až tolik neznamenají. Jestli tvůj bratr nevyužil hned těchto hodin, aby vyrazil z hradu a zachránil se útěkem, tak se tam na severu za řekou Svratkou celkem nic nezmění. Horší však je, že nemáme vůbec žádnou možnost, jak se ke hradu dostat!“

Vratislav se zasmušile podíval na Krásu, který se rovněž tvářil ustaraně, ale předák Bor hned pokračoval:

„To jsem myslel svými slovy, že je to celé zapeklité! Pohleď, pane, tak jako tvé vojsko obléhá u brněnského hradu tvého bratra, obléhá tvůj syn teď tebe tady v klášteře! Tak jako zadržel Krásovu hlídku, může zadržet kohokoliv, na to má síly dost. A navíc,“ zadíval se králi

do očí, „i když zjevně se sem dovnitř nedere, ani ty nemůžeš odsud jen tak odejít. Pokud to tvůj syn nedovolí, nemůžeš se třeba ani spojit se svou družinou a pozvat ji sem, nebo se odebrat k ní, kde bys byl v bezpečí, jistě větším než zde!“

Lovčí Krutina, který s nevolí pozoroval, jak se mladý předák chytře dostává do popředí a do královy přízně, odfrkl a namítl skřípavým hlasem:

„To je všechno jasné, Boreši, ale nutno myslet dál! Dobrá, my tu teď sedíme za zdí a Břetislavova jízda je všude okolo, ale co dál? Myslíš, že to tak bude věčně? Že sem nevrazil a svého otce zatím násilím neohrozil, toť pravda, ale víme, co takového divocha napadne zítra? Odpusť, pane,“ obrátil se přímo ke králi, „že to tak musím říct, je to tvůj syn, ale já jsem jej teď poznal tak zblízka, že bych si tuto zkušenost býval rád ušetřil. Na druhé straně, naše vojsko před brněnským hradem už zjistilo, že se něco děje, všichni vidí, že Břetislavova družina zmizela. Ptají se, co se to děje, a brzy se podle toho zařídí!“

„Pravdu díš, předáku Krutino,“ ozval se zdvořile Krása a obrátil se ke králi: „Pane, znám Častu natolik dobře, že mohu asi odhadnout, co udělá – pošle ihned svoje lidi na volné místo a taky k předákům. Hned vedle Břetislava na západ leží Božejovi Vršovici, ti se rovněž posunou a kruh kolem hradu se uzavře. Bude, pravda, trochu řidší, než byl předtím, ale je to pořád dobrých osm tisíc mužů, to stačí…“

„Ano,“ vmísil se opět do hovoru Bor a okázale Krutinu ignoroval, „také si to myslím, pane, a v tom je navíc velká výhoda – tím se totiž oddělí družina tvého syna od hradu… Nesmíš zapomínat, že je zde také nebezpečí, že by se tvůj syn mohl spojit se svým strýcem!“

Vratislav zasmušile přikývl, protože s tím vskutku zatím počítat musel. Když to viděl předák Držimír, rozhodl se také přispět se svou troškou do mlýna:

„Krutina má pravdu, pane, nutno uvažovat, co bude dál. Myslím také, že by bylo dobře, aby ses spojil se svou družinou, jenom nevím, jak to udělat!“

Král se podíval na své velitele, ti však mlčeli, a tak se obrátil přímo k Borovi:

„Toť pravda, rád bych tak učinil. Tys hlava otevřená, Boreši, poraď, co dělat…“

Kastelán se v duchu pousmál nad vzteklými pohledy, jež si vyměnili oba předáci a pravil:

„Pane, v této chvíli je ze všeho nejdůležitější získat čas! Pohleď, tvůj syn zde stojí, ale chová se slušně, to nutno podpořit tím, že s ním promluvíš. My všichni ti v tom budeme rádi nápomocni, budeš-li si to přát… Pak je nutné vyslat posly k Častovi, ale tak," obrátil se ke Krásovi, „aby k němu došli, a to je myslím tvoje starost, veliteli! Bylo by snad možné vybrat zkušené lidi z tvé stráže a vyslat je tak, aby se nějak pokusili obejít to vojsko venku a za jeho zády dorazili k naší družině. Časta a předáci možná sami od sebe uzavřou kruh kolem hradu, sem k nám ale nemohou! Tak jako zadržel Břetislav hlídky a posly od nás, může přece zadržet kohokoliv, kdo by se chtěl dostat sem k nám! Jediná možnost by byla, udeřit na něj mocí, ale to nelze učinit, alespoň prozatím ne… Nehledě na to, že by bylo těžké to za těchto okolností vůbec připravit a znamenalo by to otevřenou válku v našem vojsku, musela by se toho ještě k tomu účastnit taková síla, že by z celého obléhání hradu nezůstalo skoro nic!"

Král praštil rukou do stolu:

„To je ale zpropadená věc! Máš pravdu, Boreši, úplnou pravdu. Já ti rozumím a říkám vám všem, že jsem rád a děkuji Bohu, že mi tě postavil v této těžké chvíli po boku! Můj Zderad mi tak chybí… Celá výprava se hrozí zhroutit jako špatně postavená chatrč… Proč jenom musím mít takové starosti?!"

Kastelán se vítězoslavně podíval na své dva odpůrce a ti pochopili, že vyhrál. Byl na nejlepší cestě, zaujmout místo zabitého prvního rádce, i když k cíli bylo ještě daleko.

Král se obrátil ke Krásovi:

„Má přece pravdu, ne? Zlomit silou Břetislava a rozehnat jeho družinu, na to by bylo zapotřebí několika tisíc mužů! Já vím, jak jsou mu oddaní, kdybychom je napadli, budou bojovat jako lvi! Ne, to nelze, nehledě na to, že by bylo vůbec nesmírně těžké, to provést. On s něčím takovým jistě počítá, musí počítat, a má se na pozoru, nebylo by možné jej nečekaně překvapit. Předáky by tím nebylo vůbec možno pověřit, než bych jim to vysvětlil, než by se domluvili… Kdepak, ti tak tak pochopili, že je vůbec nutné táhnout sem na Moravu! Jedině má družina, ta by to snad zvládla, ale je jich samotných na to málo, jen tři tisíce… A já přece nemohu jen tak hnát Častu proti družině svého syna! A kromě toho, nejpozději tehdy by bylo veta po celém obležení a potrestání odbojného Konráda…"

Všichni mlčeli, a tak se slova opět ujal kastelán Bor:

„Ano, věc se má tak, že lze sice pokračovat v obležení brněnského hradu bez prince Břetislava, ale nikoliv proti němu. Buď je nutné ponechat jej na pokoji a pokračovat v obléhání, nebo se obrátit mocí proti němu a potrestat jej za těžkosti, které našemu pánu činí, ale obléhání se vzdát. Třetí možnosti není…“

Král rázně uzavřel:

„Pravdu díš! Abychom toto mohli rozhodnout, nutno mi s Břetislavem promluvit. Raďte teď, jako to co nejlépe učinit.“

Tentokrát se ozval Krása, jenž už si mezitím celou otázku promyslel a čekal jenom na svou příležitost:

„Myslím, pane, že v tom ti mohu poradit. Tvůj syn nechce sem a ty také nemáš proč k němu utíkat; ty jsi pán této země a navíc jeho vlastní otec! Pohleď, hodinu jízdy odtud na jih, dál po cestě k hranici bavorské východní marky, je místo, kterému se říká Pohořelec; tam se tato cesta rozděluje v několik směrů. Jeden vede dále na jih do Rakous, jiný na západ k tvému hradu Znojimu a ještě jiný na východ k hranici se zemí panonskou. Stojí tam na tom rozcestí krčma, osamělá, ale dost velká, majitelem je jeden zámožný Němec. Navrhuji setkat se s Břetislavem tam!“

Král Vratislav se netvářil odmítavě, takže Krása pokračoval:

„Prostěj mu vzkáže, aby vzal dvacet jezdců a vydal se po cestě k Pohořelci, to my můžeme z kostelní věže ohlídat. Když uvidíme, že tak učinil, vezmeme též dvacet jezdců, vyrazíme za nimi a setkáme se v té putyce!“

Král pokyvoval hlavou, ale Krutina, který chtěl dát najevo starost o jeho bezpečnost, namítl:

„Ale co se stane, pane, když tvůj syn na toto ujednání přistoupí jen proto, aby tě hned za bránou i s tvými dvaceti jezdci zajal?“

Vítězoslavně se podíval na Bora, který neříkal nic a jenom doufal, že hlupák se se své odměny dočká. Nemýlil se, neboť král jenom pohrdavě odfrkl:

„To myslíš vážně, Krutino? Toho se vůbec nebojím. O svůj život strach nemám a navíc věřím slovu svého syna. Chápu, že ty s tím máš potíž, ale já jej znám a vím, že je jen nutno dobře poslouchat, na co své slovo vlastně dal… A konečně, kdyby mne chtěl skutečně zajmout, tak už teď sedím v poutech v jeho ležení, nebo sedí on zde v této jizbě. Jak dlouho myslíš, že by se čtyři sta Krásových mužů bránilo těm dvěma tisícům tam venku?!“

Krutina zahanbeně mlčel, ale král už si jej nevšímal a obrátil se opět k veliteli své stráže:

„Udělej, jak jsi pravil, a ještě mu nech vyřídit, že u rozmluvy samé budeme jenom my dva a z každé strany nanejvýš ještě tři další. Může být i méně, ale nejvíce tři. Se mnou půjdeš k jednání ty, Kráso, můj syn Bořivoj, aby se něco přiučil, a také Bor z rodu Alšova, kterého chci mít po svém boku. Dvacet jezdců ze stráže ať nás doprovodí, ale vy dva," obrátil se na Krutinu a Držimíra, „vy si zde v klášteře odpočiňte, máte toho jistě zapotřebí. Probošt vám přidělí jizbu…"

Oba předáci se po sobě zahanbeně podívali a sklonili hlavy. Krása vyšel na chodbu a dal si zavolat Prostěje, který rychle odkvapil s důležitým sdělením.

Králův syn podmínky bez jediné změny schválil, a tak už za malou chvíli vyrazila zpoza stromů u klášterní zdi skupina jezdců s Břetislavem v čele. Poté se otevřela okovaná brána kláštera a král Vratislav vyjel za nimi, obklopen dvaceti vybranými bojovníky osobní stráže s Krásou v čele. Brána se zase zavřela, ale netrvalo dlouho a objevili se v ní tři mniši s vozíkem za dvěma mulami a klidně si to zamířili k obléhatelům. Na pokyn svého opatrného pána, opata Klementa, si chtěli v nejisté situaci naklonit i případné nové pány, a tak probošt Vilém nechal vyvalit ze sklepa tři soudky medoviny a mniši je na vozíku odvezli žíznivé Břetislavově družině, která je s povděkem přijala – když si ovšem nejprve před nimi všichni tři mniši sami pořádně přihnuli a přečkali to bez úhony.

Zatímco Břetislavovi bojovníci popíjeli ve stínu stromů vyhlášenou rajhradskou medovinu, sledováni bdělými zraky královské stráže z klášterních střech, dorazily obě jezdecké skupiny zanedlouho k Pohořelci. Doprovod zůstal na dvoře rozlehlé stavby, kde jim na Břetislavův příkaz vyvalil krčmář rovněž soudek studené medoviny, zatímco osm nejvznešenějších účastníků se odebralo k poradě do nejlepší místnosti krčmy, ve které vládl příjemný chládek. Bojovníci na dvoře sice po sobě pokukovali nejprve trochu nevraživě, ale brzy se poznali známí a dokonce i vzdálenější příbuzní v obou družinách. Netrvalo dlouho a všech čtyřicet jezdců obou znepřátelených táborů svorně popíjelo ve stínu obrovské košaté lípy, který pokrýval téměř celý dvůr.

V jizbě zatím zasedli za bytelný dubový stůl z jedné strany král, kterému po boku seděl z pravé strany kastelán Bor a z levé syn Bořivoj, zatímco na kraj lavice se usadil velitel Krása. Naproti nim se posadil Břetislav, jehož doprovázeli jeho noví podvelitelé, neboť žád-

ného ze svých tří nejbližších velitelů, zúčastněných na Zderadově trestu, s sebou raději nevzal.

Když se muži rozesadili v příjemně chladné jizbě, zavládlo napjaté ticho. Především Břetislav a jeho otec se po sobě pátravě dívali, jako by odhadovali, nakolik se věci mezi nimi změnily od posledního setkání na Červeném kopci. Uplynuly od té doby sice pouhé dva dny, ale mezi nimi se něco zásadního změnilo. Především Vratislav by raději promluvil se synem o samotě, avšak dobře chápal, že už to není možné, že jeho syn by na to nemohl nikdy přistoupit a že tedy musí jednat, jako by hovořil s nepřítelem.

Břetislav se konečně naklonil nad stůl a zdvořile zahájil:

„Pane, jistě se ptáš, co dělám se svou družinou u rajhradského kláštera, ale věz, že se udály důležité věci, které ti to ozřejmí. Mnoho z toho, co se stalo, stalo se velmi nečekaně a já sám mám velkou starost, abych se v tom vyznal. Mám pocit, jako by se věci daly do pohybu takovou rychlostí, že mám co dělat, abych si je stačil všechny srovnat v hlavě. Hlavně to, co se stalo dnes dopoledne, co jsem učinil, protože jsem jinak nemohl, to jsem ti chtěl co nejrychleji sám sdělit, ale mezitím jsem se dozvěděl, že už jsi dostal zprávu od jiných. Inu, nedá se nic dělat, ale pomni, že každý soudce, a panovník především, má vynést soud až tehdy, když vyslechl obě strany!“

To byl dobrý úvod, pomyslel si král Vratislav s uspokojením. Přestože pociťoval lítost nad osudem svého rádce a nesmírně se na syna hněval, nemohl v srdci potlačit ani pocit hrdosti nad ním. Podíval se tedy zpříma do jeho ledových očí a odvětil přísně:

„Synu, už jsem slyšel z několika úst, co se stalo v posledních dvou dnech, ale velmi rád si to poslechnu i od tebe!“

Břetislav tedy vyprávěl nejprve o svém útoku na strýcův hrad, přičemž neopomněl zdůraznit Zderadovu roli při předchozím rozdělování úkolů a otevřeně jej přitom obvinil ze zrady. Protože u rozmluvy nebyl nikdo, kdo by se chtěl mrtvého předáka příliš zastávat, povzdechl smutně sám král:

„Synu, vskutku nevím, jestli Zderad věděl o tom příkopu, ale neumím si představit, proč by to měl tajit a posílat tě vědomě do takové pasti!“

Přestože i na to měl Břetislav pádnou odpověď, neřekl nic. Začal místo toho vyprávět, co zažil včera dopoledne na brněnském hradě a přitom zdůraznil, jaký důkaz o Zderadově zradě dostal od strýce Konráda. Král na ta slova nic nenamítal a tak se osmělený Břetislav pustil

do posledního a nejtěžšího dílu. Popsal otci dnešní dopoledne, přičemž neváhal opakovat ani staré křivdy, kterých se mu od Zderada dostalo, přestože mu při tom bylo v přítomnosti ostatních dost trapně. Vynechal jedině otázku prvorozenosti a nároku na stolec. Celé vyprávění zakončil tím, že svou pomstou, ke které se přihlásil jako k osobní věci své cti, možná také udělal službu věci smíru mezi králem a jeho bratrem. To byla špatně volená slova, neboť krále Vratislava velice rozladila:

„Jak si to představuješ?! Jsi snad ty pánem této země, abys rozhodoval o těchto věcech? Co se týče všeho ostatního, nechci to zatím rozhodnout. Tys jmenoval sám sebe soudcem a také jsi rozsudek vykonal, a k tomu ti říkám tolik, že jestli jsi dobře učinil, nebude nikomu lépe než tobě, ovšem pakli zle, bude hřích tvůj stát ve dveřích…“

Zatímco jeho syn i všichni ostatní hloubali nad smyslem těchto podivných slov, král Vratislav pokračoval:

„Co se stalo, stalo se a to nelze změnit, je však nutno se zamyslet nad tím, co bude dál. Co zamýšlíš dál učinit, synu?“

Břetislav věděl, že musí dát velký pozor na to, co řekne. Lhaní, kterým se mu tak často zdály být takovéto politické a diplomatické rozhovory, se mu z celé duše protivilo, ale na druhé straně nebyl tak naivní, aby vždy a za všech okolností mluvil jen nejčistší pravdu. Přihladil si neposlušné vlasy a aby ulomil hrot nepříjemné rozmluvě, prohodil:

„Inu, pane, já to ani sám ještě nevím! Co kdybys mi nejprve prozradil, co zamýšlíš ty?“

Kastelán Bor cukl koutkem úst nad tímto prostoduchým, ale mnohdy nečekaně úspěšným trikem a podíval se na krále, který ovšem také pochopil, že jej syn pouze láká ze zálohy. Nabyl tím v té chvíli definitivně přesvědčení, že všechny trumfy má v ruce on sám. Měl pocit, že jeho syn přecenil své schopnosti a možnosti a nabral si tak velké sousto, že teď sám neví, co s ním. Zato však nedocenil změnu, která se v něm za pouhé dva dny odehrála:

„Co kdyby ses v klidu vrátil k brněnskému hradu a pokračoval s námi v obléhání?“

„Jako je Bůh nade mnou, pane,“ prohlásil Břetislav na ta slova pevným hlasem, „to neudělám za nic na světě a prosím tě, abys to po mně už nikdy nežádal!“

Král zatěkal pohledem ke svým sousedům, ale než stačil něco říct, jeho syn pokračoval:

„Otče," oslovil jej tak poprvé, „když jsi vyhlásil tažení, slíbil jsem ti svou pomoc a nelituji toho, Bůh je mi svědkem! Dokonce ještě před dvěma dny, když jsme měli poradu na tom kopci před brněnským hradem, jsem byl stejného názoru, ale dnes už nejsem. Oprávněně mi možná vyčítáš, že nejsem pánem této země a chovám se nepatřičně, když ti radím, co ti není po tvé vůli. Dělej tedy, co sám uznáš za nutné a vhodné, ale tolik ti říkám, že já a moje družina už ti v tom pomáhat nebudeme!"

Král pocítil, jak se v něm vzmáhá vlna hněvu. Ovládl se však, zaťal levou ruku do pěsti, aby se mu netřásla a pravým ukazovákem namířil na synova prsa:

„To je neposlušnost, ba to je víc než to! Já nejsem jenom tvůj otec, já jsem král, pán této země. Ty se vzpíráš mé vůli, mému rozkazu, a to je více než neposlušnost! To je vzpoura, zrada a rebelie! Je ti to jasné?!"

Břetislav se však nezalekl. Zaťal svůj ocelový pohled otci do očí a odvětil ledovým hlasem:

„A já nejsem jenom tvůj syn, já jsem rovněž jedním z předáků této země! A ty…, ty jsi sice král, pán této země, ale nejsi její tyran, nejsi žádný starý krutovládce cizího Bybylónu! Tolik ti říkám, dělej, jak rozumíš, ale jestli mne a mou družinu nenecháš na pokoji, vyšlu své bojovníky do ležení pod brněnským hradem, ke každému z předáků, a pak uvidíme, co zbyde z tvé královské vůle!"

Těmito jen málo diplomatickými slovy Břetislav vyhmátl královo nejbolestivější místo. Vratislav si dobře uvědomoval, jak nestálá je nálada jeho předáků a jejich družin, jak nepopulární byl jeho záměr vyhlásit toto tažení. Kdyby někdo tak oblíbený, vysoce postavený a mocný jako jeho nejstarší syn začal do připravené slámy rozhazovat plnými dlaněmi žhavé uhlíky rebelie, stál by možná zanedlouho před brněnským hradem sám jenom se svou družinou. Zatímco přemítal, co by na tento úder odpověděl, jeho syn dodal v mladické pýše nad svou chytrostí:

„A kromě toho pomni, že v této chvíli je tvé vojsko u brněnského hradu, vzdáleno od tebe téměř dvě hodiny cesty, a že mezi nimi a tebou stojí má družina!"

Myslel si, že tímto tahem získal definitivně navrch, ale přepočítal se důkladně, protože tím naopak poskytl svému otci ten nejlepší nástup do protiútoku. Král vpálil totiž zkoprnělému synovi bez okolků do očí:

„A co má být? Myslíš, že se toho bojím? Jen si poslož, udeř, zde jsou má prsa!" a roztrhl si skutečně svrchní kabátec, takže všichni

uviděli, že na sobě vůbec nemá zbroj. Krása se úpřímně zděsil, že na něco takového nepomyslel, ale vůbec mu před odjezdem nepřipadlo na mysl, že by se jeho pán mohl vydat k této rozmluvě jen v košili a lehké haleně. Král spustil ruce na stůl a pokračoval:

„Nerozpakuj se a napodob ty staré časy, ve kterých bylo nejenom tyranů, ale také otcovrahů! Právě dnes nám jeden vzdělaný muž připomenul, že bylo v našem knížecím rodě sice už bratrovrahů, ale ještě nikdy nesvrhl násilím syn svého otce! Chceš být prvním? Jen si poslouž!“

Břetislav se zarazil a nejistě se podíval po ostatních, protože mu připadalo jaksi svatokrádežné slyšet z úst otce taková slova. Ten ovšem neprodleně pokračoval:

„A až to učiníš, synu, to si náramně pomůžeš! Hned se postavíš do čela královského vojska, neboť to potom bude tvé vojsko, a budeš dále dobývat brněnský hrad, abys svého strýce Konráda přivedl k poslušnosti! On je sice také starší tebe, ale co z toho? Když už jsi sprovodil ze světa otce, sprovoď i strýce, co na tom? Také všichni tvoji předáci budou jistě do jednoho po tvém boku, všechen lid v čele s biskupem zapěje při tvém slavném nastolení…“

Král Vratislav umlkl za hrobového ticha. Všichni si uvědomovali, že se mu těmito slovy podařilo přivést málo promyšlenou větu nezkušeného syna až k naprosté absurditě. Břetislav pravil hlasem, ze kterého zaznívala urputná snaha o důstojnost:

„Ty mi křivdíš, pane, nikdy jsem ani ve snu nepomyslel na něco takového…“

Král mlčel, a tak se poprvé ujal slova kastelán Bor:

„Jestli dovolíš, pane,“ uklonil se mírně králi, „i ty, princi Břetislave,“ a uklonil se zcela stejně i na druhou stranu, „pokusím se shrnout věc tak, aby uspokojila vás oba. Pokud se nemýlím, je nejvyšším zájmem našeho pána, krále této země, pokračovat v tom, co podle své vůle započal. Jestli ty, pane,“ obrátil se znovu k Břetislavovi, „odmítáš účast, tedy dobrá! Zůstaň stranou, ale slib, že tomuto konání také nebudeš klást žádné překážky do cesty. Náš pán pak ve své milosti může rozhodnout, že tě i s tvou družinou nechá na pokoji!“

Otec i syn na něj překvapeně pohlédli. Král si uvědomil, že jeho nový první rádce několika slovy přesně vystihl, co měl na mysli. Nedal na sobě sice nic znát, ale v tu chvíli mu bylo jasné, že kastelán Bor z rodu Alešova nastoupí na Zderadovo místo. Měl pocit, jako by na něm

byl už dlouhou dobu a přál si z celého srdce, aby měl i nadále jeho rady vždy po ruce.

Také Břetislav byl docela spokojen. Jednak chtěl získat čas, aby se k němu mohl připojit Kukata se svou pěchotou, a jednak mu skutečně záleželo na tom, aby mohl zůstat se svou družinou stranou; nechtěl se pustit do nejisté rebelie proti celému vojsku. Kdyby nebylo zbytí, byl sice odhodlán to v nejhorším případě učinit, ale když se mu otevírala tato cesta, rád se po ní vydal. Protože byl ovšem zvědavý na bližší podmínky případné dohody a zároveň věděl, že král se jistě nevyjádří jako první, obrátil se na kastelána:

„To je zajímavé, co povídáš, Boreši z rodu Alešova, mého starého přítele, kterého jsem miloval z celé duše! Jestli můj otec souhlasí, mohli bychom dospět k dohodě…“

Král jenom mlčky pokývnul, a tak se slova ujal opět předák:

„Nejprve ponecháš volný průchod mezi rajhradským klášterem a brněnským hradem pro všechny, kdo budou tuto cestu chtít použít. Po určitou dobu.“ podíval se spíše na Krásu než na krále Vratislava, „řekněme dva týdny, se úplně stáhneš a nebudeš nijak zasahovat do dění zde u brněnského hradu ani na celé Moravě, ať už se stane cokoliv. Za to tvůj oddíl nenapadne ani králova družina, ani předáci z rozkazu králova, pokud si je ovšem ty sám nějak neznepřátelíš. Souhlasíš?“

Břetislav se zadíval přimhouřenýma očima na svého otce, ten ale stále mlčel, a tak přisvědčil:

„Souhlasím! To je vše?“

Kastelán Bor se podíval tázavě na krále a poté na velitele Krásu, který jej doplnil:

„Vydáš, pane, hlídku královské stráže, kterou jsi zajal, a rovněž doprovod Domašiců, který jsi jistě už také zajal, když zjistil u brněnského hradu, co se přihodilo a vydal se sem k nám.“

Knížecí syn uštěpačně svolil:

„Vydám, co bych nevydal… Sedí u mne v bezpečí jako u mámy za pecí, ani vlas jsem jim nezkřivil. Jenom se jich zeptám, jestli se chtějí navrátit k tobě do služby, a to ti slibuji, že každý, kdo bude chtít, bude do hodiny u tebe!“

Krása nehnul v tváři ani svalem a jenom se mírně uklonil na znamení, že už nemá, co by dodal. Král beze slova vstal a napřáhl ruku k synovi:

„Dobrá, synu, úmluva platí; jak řečeno, dva týdny.“ Podali si pravice a stiskli je třikrát rychle za sebou na dotvrzení úmluvy. Potom od sebe

otec se synem odstoupili a už na sebe nepohlédli. Ani jeden z nich netušil, že to bylo jejich poslední setkání, že už nikdy spolu nepromluví ani jediné slovo, že už nikdy nestanou tváří v tvář. Břetislav si ledově změřil Krásu, neřekl však už nic a sjel pohledem na kastelána Bora po druhém otcově boku. Přátelsky se na něj usmál:

„Měj se dobře v královských službách, Boreši, a pamatuj, že kdybys někdy měl zatoužit po změně, památka tvého otce ti u mne otevírá všechny dveře!“

Kastelánovi ta slova příliš po chuti nebyla, ale chápal, že padla právě proto, a tak nehnul ani brvou a jen se mírně uklonil. Nakonec plácl Břetislav po rameni svého bratra Bořivoje, který celý nesvůj postával za otcem, pokynul svým velitelům a všichni čtyři vyšli z místnosti. Prošli rychle dvorem, kde se zvedlo dvacet Břetislavových bojovníků a všichni vyrazili na sever. Chvíli poté vyšel také král se svým doprovodem a zatímco se před ním německý šenkýř, který se mezitím dozvěděl, kdo to vlastně zavítal do jeho krčmy, klaněl až k zemi, nasedli na koně a vydali se zpět do rajhradského kláštera.

Jeho obležení Břetislavovou jízdou ještě trvalo, ale zjevně se chýlilo ke konci. Králův syn splnil dané slovo, a tak do kláštera dorazili nejprve domašičtí příslušníci Zderadova doprovodu. Byli sice všichni, ale zato vysvlečení až na spodní košile, neboť nejenom koně a zbroj, ale i výstroj si rozebrali Břetislavovi bojovníci. Krutina s Držimírem ovšem protestovali jak u Krásy, tak dokonce i u krále osobně, ale nic nepořídili. Velitel Krása sice vyslal Prostěje s dotazem, ale ten se vrátil s Břetislavovou odpovědí, nad kterou se král s chutí zasmál a Krása jenom nevěřícně kroutil hlavou. Knížecí syn totiž nechal vzkázat, že přece přislíbil vrátit muže Domašiců a přesně to také učinil; o koních, zbroji nebo výstroji však žádná řeč nebyla. Chudák Krása to musel tváří v tvář vzteklým předákům uznat. Muži jeho královské stráže se vrátili s celou výzbrojí a na svých koních, ale s nimi dorazila překvapivě do kláštera ještě jedna trochu pocuchaná jízdní hlídka Častovy královské družiny. O ní sice při dohodě řeč nebyla, ale Břetislav ji poslal také, aby se jí nemusel nadále zabývat. Jeho muži ji zajali před klášterem v době, kdy jednal na Pohořelci s otcem, protože Časta už u hradu ztratil trpělivost a chtěl vědět, co se to děje v ležení Břetislavovy družiny a na rajhradské cestě. Hlídka narazila pochopitelně na Břetislavovu jízdu a ta ji zajala; bohužel dva Častovi lidé a jeden Břetislavův bojovník v nečekané šarvátce padli. Otec i syn však díky tomu pochopili, jak důležitá bude pro další běh věcí jejich dohoda, a tak se tito mrtví stali na

příští dva týdny tou nejlepší zárukou míru na území jižně od brněnského hradu.

Když byly tyto formality skončeny, zrušila Břetislavova družina obležení kláštera a vyrazila k jihu. Zatímco se vylil po cestě k brněnskému hradu proud královských kurýrů, klusal Břetislav se svou jízdou k Pohořelci. Slunce už se sice sklánělo k obzoru, ale dlouhý červencový den ještě sliboval do úplné tmy několik hodin, a tak vojsko minulo krčmu a na blízkém rozcestí zamířilo po cestě na východ. Jelo po ní tak dlouho, až narazilo na příhodný palouk, schovaný v hustém lese, kde mohla celá jednotka v klidu rozbít své stany. Bojovníci odsedlali koně, nechali je volně popásat v husté trávě a vybalili svoje zásoby. Každý měl proviantu na několik dní a k tomu důvěru, že jejich velitel se o ně postará.

Vládla uvolněná pohoda brzkého večera, když se Břetislav se svými třemi veliteli usadil u praskajícího ohně. Jejich zástupci rozdělili stráže a dohlíželi na mužstvo, zatímco Borša s oběma bratry naslouchali svému veliteli, který jim podrobně vyprávěl o rozmluvě s otcem. Když skončil, zakousl se do čerstvé pečeně, z níž mezitím odkapával tuk do ohně. Bylo to malé sele, které jeho bojovníci při pochodu vyrušili v křoví a teď je svému veliteli připravili k večeři. Pobídl své společníky, aby se nezdráhali a s pečínkou mu pomohli. Ti se nedali dlouho pobízet, ukrojili si ostrými dýkami pořádné kusy a dali se s chutí do jídla. Břetislav je chvíli pozoroval a pak se s hranou vážností otázal:

„Tak co, je vám tady se mnou zle? Klid a mír, jídla a pití co hrdlo ráčí. Sice jen z vlastních zásob, ale hned zítra se poohlédneme po okolních vsích. Nevím sice tak úplně, jestli jsme ještě pořád královo vojsko, které přece činí všude totéž, ale jestli ne," zasmál se, „tak můžeme těm venkovanům říct, že jsme na straně strýce Konráda. Na mou věru nevím, co je lepší, ale mám takový pocit, že nejlepší ze všeho je nemít teď s tím vším tady nic společného…"

Trochu zvážněl, ale hned se zase usmál a pokračoval:

„Musíme tu v okolí ovšem nejprve dva nebo tři dny zůstat a sejít se s Kukatou. Hned zítra vyšlete hlídky zpět ke klášteru. V jeho blízkosti musíte být opatrní, ale musíte taky za něj a východně od cesty až k bažinám. Až se spojíme s naší pěchotou, uvidíme, co dál!"

Velitelé přikyvovali, jenom Nožislav udělal smutný obličej:

„To všechno je, pane, velice krásné a je nezměrným blahem u tebe sloužit, ale…"

„Jaképak ale, ty holomku, vymáčkneš se už konečně?“ vyjel na něj Břetislav. „Co ti tady chybí?“

„Nejsou tu žádné holky,“ odvětil mladík a měl co dělat, aby uhnul před prasečí kostí, kterou po něm Břetislav mrštil. Všichni se rozchechtali, jenom opatrný Borša zůstal vážný:

„A ty, pane…, ty věříš svému otci, že nás vskutku nechá na pokoji?“

Jeho velitel chytil dlouhý prut a udeřil do ohně, až vyrazil proud jisker:

„Moji milí druhové, já mu natolik věřím, že hned zítra pošleme někoho z našich lidí ke každému rodu, ke každému předákovi, aby zjistili, jaká je u nich nálada. To proto, abychom se trochu zajistili, kdyby nás náhodou můj otec na pokoji nenechal…!“

KAPITOLA 12

OBLEŽENÍ

Zatímco Břetislavovy hlídky narazily během několika dní na Kukatův oddíl a celá družina se opět úspěšně spojila, připravoval král Vratislav útok na brněnský hrad. Jednal o tom opakovaně s předáky, poslové jezdili sem a tam mezi obleženým Brnem a rajhradským klášterem a věc se protahovala.

Věrná králova družina sice hlídala okolo celého hradu nejen neprodyšnost kruhu obléhajících, ale tak trochu i družiny některých předáků, do přímého boje o hrad se jí však nechtělo. Časta to po poradě se svými veliteli králi vysvětlil. Upozornil jej na to, že by si zadal před celým vojskem, kdyby musel nutit své elitní těžké jezdce, aby se drápali opěšalí na brněnské hradby. Král to uznával a když pozoroval, s jakou chutí bojovníci jeho družiny i přesto, že z nich bylo mnoho urozených, vlastníma rukama pomáhají sbíjet těžké obléhací věže a sestavovat katapulty vymršťující velké kameny, jednal o to urputněji s předáky, aby z jejich družin sestavil oddíly pěchoty, potřebné k dobytí hradu.

Zde ovšem narazil na obtíže, protože nálada v družinách byla složitá. Někteří předáci sice následovali krále poslušně, jiní však radili spíše k dohodě s bratrem Konrádem, zatímco ještě další, především Domašicové a jejich spojenci, chtěli především pomstít Zderadovu smrt a žehrali na dohodu uzavřenou na Pohořelci. Radili proto králi,

aby se i přes příměří nejprve vypořádal se svým synem a jeho družinou a teprve potom s bratrem Konrádem. Situace byla navíc velmi nejasná i uvnitř jednotlivých družin, kde se začínal pomalu projevovat účinek Břetislavových emisarů. Ti byli vybráni především podle svých příbuzenských svazků s různými rody. V ležení královského vojska většinou předstírali, že od Břetislavovy družiny utekli, aby si hledali jistějšího chleba a přitom neustále rozšiřovali takové poznámky a zvěsti, které měly jednotky předáků odradit od pokušení napadnout Břetislavův oddíl. Dost se jim to dařilo, a protože navíc nikdo pořádně nevěděl, kde Břetislav se svou družinou vlastně je, nebylo ve vojsku moc chuti, hledat jej někde po jihomoravských lesích.

Nakonec přece jenom převážila nálada ve prospěch králova rozhodnutí, pokusit se dobýt hrad, a to především proto, že vojsko se v ležení okolo hradu začalo nudit. S obleženými po uplynutí třídenní lhůty nikdo nejednal, protože kníže Konrád nechal jenom vzkázat, že doufá v Prozřetelnost Boží a milost svého bratra, jenž jistě zanechá obléhání a opustí špatnou cestu, po které se vydal na radu zlých lidí. To král ovšem nehodlal a předáci to chápali, ale protože bojovníci jejich oddílů byli drženi velice zkrátka, co se týkalo možností kořistit a užívat si po okolních vesnicích, začala se jejich disciplína nebezpečně uvolňovat, jak je to typické pro zahálející vojsko. Zanedlouho vypukly hádky, různice a také ozbrojené srážky, které museli předáci uklidňovat s největšími obtížemi. Navíc bylo stále velké horko a všichni trpěli množstvím komárů, jejichž bažinatá líhniště se sice každým dnem zmenšovala, ale kteří se zato slétali zdaleka na tak hojnou pastvu na lidech i koních.

Většina předáků tedy nakonec pochopila, že musí své oddíly nějak zabavit, než se ze samé nudy pustí samy do sebe. Podlehli především přesvědčování obratného Bora, že je nutno pokusit se dobýt hrad jedním generálním útokem, a tak po více než dvou týdnech příprav zaútočily jednoho dopoledne na brněnské hradby ze čtyř stran jednotky pěších bojovníků. Byly to především oddíly nejprostších příslušníků rodových družin a sprostých pacholků, jimž bylo slíbeno, že si smějí ponechat kořist, kterou získají dobytím hradu. A tak se asi tři tisíce dost špatně vyzbrojených bojovníků vrhly krátce před polednem jednoho z posledních červencových dnů s žebříky v rukou k hradbám.

Přivítal je urputný odpor hradní posádky bojující o holé přežití, déšť těžkých kulatých kamenů z velkých praků, šípy a kopí z rukou

obránců, velké trámy a kmeny stromů a vařící olej. Hradby se černaly moravskými lučištníky a přestože král Vratislav dokázal zmobilizovat na podporu své pěchoty všechny luky českého vojska a také všechny jeho praky a katapulty byly v plné práci, nic to nepomohlo. Nedokonale organizovaný útok špatně vycvičených a narychlo sebraných oddílů nedokázal ani na jediném místě prorazit přes hradbu a navíc se zdálo, jako by samo nebe stálo proti úsilí českého vojska. Právě toho dne se totiž po mnoha týdnech nepřetržitých veder zatáhlo, obloha zčernala jako olovo těžkými bouřkovými mraky a na bojující se vylil mohutný příval prudkého lijáku. Tětivy luků změkly, lana svazující trámy obléhacích věží se rozvolnila a celý útok se během další hodiny zhroutil jako špatně postavená chatrč.

Pocuchané oddíly českého vojska sebraly své raněné a zmizely v ležení, zatímco prudký déšť omýval hradby, pláň před hradem i tváře mrtvých bojovníků mezi zbytky rozlámaných žebříků, zbraní a součástí výstroje a vpíjel se i s krví do vyprahlé moravské země. Král Vratislav se svým štábem mlčky pozoroval neúspěch a bylo mu jasné, že nálada v jeho vojsku po této porážce ještě citelně poklesne. Podle svého zvyku se rozhodl čelit potížím přímo. Nevrátil se proto na noc do rajhradského kláštera, nýbrž si nechal postavit velký stan uprostřed ležení, na jižní louce pod hradem, kde stála dříve družina jeho nejstaršího syna. Na zítřejší den zamýšlel svolat velkou poradu všech nejvýznamnějších předáků, velitelů i duchovních přímo v ležení. Tento večer po prvním skutečném boji, prohraném na hradbách brněnského hradu, rokoval se svými nejbližšími o nepřízni osudu.

Zatímco probíral se svými veliteli ten neúspěšný den a radil se s kastelánem Borem o postupu při zítřejší poradě, přijel navečer od rajhradského kláštera jízdní oddíl jeho stráže, doprovázející lehkou kolesku s návštěvou, která mu byla v té chvíli nadmíru milá. Byla to královna Svatava, hnaná starostí o osud útoku na hradby a o svého muže. Provázela ji důležitá zpráva, kterou králi přivážel velitel jejího doprovodu. Tím byl Prostěj, jenž byl za své zásluhy při jednáních s odbojným královým synem odměněn velením samostatného oddílu, vysílajícího kurýry mezi hradem a klášterem nebo doprovázejícího na této cestě významnější osobnosti. Teď odevzdal v pořádku královnu do Vratislavova stanu a zakrátko se tam dostavil i on sám, doprovázen Krásou a velitelem královy družiny Častou.

Když spatřil nový první rádce Bor v královském stanu vstupující královnu, chtěl se vzdálit, ale král jej zarazil. Jeho žena chtěla nejprve

zůstat, byla však příliš unavená a hlavně promočená až na kůži nenadálou bouřkou. Král ji políbil na pobledlé tváře a slíbil, že ji navštíví nebo nechá zavolat k sobě, jak jenom to bude možné. Svatava tedy odešla a král se svými rádci a společníky se rozesadili pod napjatou plachtou velkého stanu, do které bubnoval prudký déšť. Voda stékala po silném voskovaném plátnu a zurčela kolem stanu v pečlivě vyhrabaných strouhách.

Všichni seděli zasmušile na kožešinových sedačkách, rozestavěných na hrubé, z provázků splétané rohoži, položené přímo na udupané zemi. Nikomu nebylo toho dne příliš do řeči. K porážce vojska českých předáků nebylo stejně co dodat a ať už byly nové zprávy jakkoliv nepříjemné, museli je králi oznámit. Nakonec si odkašlal velitel Krása:

„Pane, bojovník Prostěj, jehož jsi ráčil učinit velitelem kurýrů a doprovodu, přivezl nejen tvou manželku a naši paní, ale také zprávy, které tě asi moc nepotěší…“

Všechny zraky se obrátily k Prostějovi, jenž postoupil o krok dopředu a uklonil se králi:

„Pane, kurýři jezdí mezi všemi oddíly vojska a výzvědné hlídky trvale zjišťují vše, co jsi nám přikázal sledovat. Já to hned hlásím tvým nejbližším velitelům Krásovi a Častovi a oni pak tobě, ale s touto poslední nejčerstvější zprávou, kterou jsem dnes přivezl, mne poslali rovnou sem… Tak tedy, na tvůj příkaz vysíláme jezdce směrem k družině tvého nejstaršího syna, abys pokud možno pořád věděl, kde je a co dělá, zda dodržuje to, co ti slíbil…“

Když král beze slova přikývl, Prostěj pokračoval:

„Až do včerejška se princ Břetislav zdržoval v lesích kolem Pohořelce, na východ a na jih od něj. Občas narazily naše hlídky na vesnice, do kterých zavítal, aby se zásobil různými věcmi. Ptaly se vesničanů, co požadoval, a ti odpovídali všude stejně, že kromě jídla především koně.“

„Koně?“ opakoval Vratislav a podíval se tázavě na své dva velitele. „Jaké koně? Ty malé koníky, co zde chovají ve vesnicích, sotva větší než pes mého šaška? Nebo ty těžké valachy, co občas kupují od Němců z východní marky? K čemu to? Ani na jedněch ani na druhých přece nemůže pořádné vojsko jezdit!“

„Jakékoliv koně, pane,“ odpověděl Prostěj. „Jakmile někde natrefili na nějakého koně, ba dokonce jenom osla nebo mulu, vzali je s sebou. Na co to je, nevím. Mysleli jsme, že snad hlavně k jídlu,

protože vesničané toho, co by jim mohlo vojsko pobrat, sami moc nemají a uživit dva tisíce mužů lovem v lese, to není žádná maličkost. Všude, kam zavítal, bral tvůj syn hlavně koně, ale to není všechno…“

Nejistě se podíval na svého velitele Krásu, jenž vypadal dost nesvůj, a pak na obrovského Častu v rohu stanu, který upřeně pozoroval své velké ruce složené v klíně, jako by je ještě nikdy neviděl. Když poznal, že odtud se podpory nedočká, povzdechl si a pokračoval:

„Dnes ráno celý oddíl tvého syna zmizel. Nejdříve jsme ho nemohli vůbec najít. Museli se vytratit ještě před rozbřeskem a než jsme přesně zjistili, co se děje, bylo pozdě odpoledne. Nenašli jsme ho doposud, ale víme alespoň, kam odešel. Zdá se totiž, že opustil natrvalo ta místa, kde se až doteď po celou tu dobu zdržoval a zřejmě chce odtáhnout jinam.“

Král Vratislav se otázal:

„Boreši, kdy to bylo, co jsme s ním dohodli to příměří? Úplně jsem na to zapomněl, jak jsme poslední dny připravovali ten dnešní zpropadený útok! Kdy uplyne ta lhůta?“

Nový první rádce pohlédl s nepokojem v očích na oba velitele, ale odvětil navenek klidně:

„Už uplynula, pane, před třemi dny…“

„Už uplynula?!“ zvolal král rozzlobeným hlasem. „Uplynula, pravíš? A to mi říkáš jen tak?! Proč jste mi to neřekli? Proč jste mi to nepřipomněli, abych se na to mohl připravit? Odpověz, slyšíš?! Nebo vy dva tam v koutě,“ vyjel na Krásu s Častou, „proč jste mi to nepřipomněli?“

„Odpusť, pane,“ ozval se Krása, „odpusť, ale my na to prostě nemysleli! Jednak jsme s tebou celou tu dobu připravovali dnešní útok a jednak jsme také pořád docela dobře věděli, kde je tvůj syn a co dělá. Nebylo proč dělat si starosti. Choval se úplně klidně, splnil přesně, co slíbil, a plnil to i nadále v posledních dvou dnech, přestože lhůta už prošla. Proto jsme ti nic nehlásili, nebylo vlastně co. Snad jen právě to, že ta lhůta prošla, ale když se nic nedělo…“

Král rezignovaně zvedl oči ke stanové plachtě, na kterou bušil déšť:

„Zato ale teď se děje, viď? A co se to vlastně děje, Kráso, povíš mi to konečně?“

„Pane,“ odvětil velitel, „tvůj syn Břetislav vytáhl dnes ráno nečekaně a tak, abychom to pokud možno hned nezjistili, s celou družinou na západ. Teprve dnes jsme proto pochopili, proč sbíral po

vesnicích ty koně! Ne k jídlu, jak jsme si napřed mysleli, ale aby na ně posadil své pěší. Chce, aby jej nezdržovali, jde mu tedy zjevně o nějaký delší pochod. K boji se ti koně vskutku nehodí, v tom máš pravdu, ale o to tvému synovi zřejmě nejde. Jde mu o nějaký přesun, který má být asi nejen dost daleký, ale také rychlý, pěší voj by jej velice zdržoval. Několika stovek svých bojovníků se však vzdát nechtěl, a tak to vyřešil takhle. Ta jeho družina sice není tak rychlá jako pravidelný jízdní oddíl, ale přestože jeho neurození jezdit neumějí, na hřbetě se nějak udrží, a když ty jejich všelijaké koně vezmou jeho lehčí jezdci za uzdy, budou skoro stejně rychlí…“

Král Vratislav zamračeně poslouchal a cítil, jak se do jeho nejistoty a vzteku opět mísí ten pocit pýchy a hrdosti na tohoto syna. Následující otázkou ovšem vyhmátl přesně to, čeho se jeho poradci nejvíce obávali:

„A kam se vlastně vydal, Kráso? Co je na západ odtud? Tedy myslím, kdesi odtam, pod tím Pohořelcem?“

„Tam leží tvůj hrad Znojimo, pane…“ odpověděl opatrně kastelán Bor.

Král se rozhlédl po všech přítomných:

„Co to znamená, může mi to někdo říct? Kdo je tam kastelánem?“

„Tam sedí jako kastelán Vacula z rodu Všeborova, pane,“ odvětil opěr Bor.

„Vacula, Vacula…“ mumlal král, „z rodu Všeborova… Co je to za rod, český nebo moravský?“

„Jak se to vezme, pane,“ odpověděl zamyšleně předák Bor. „Rod je to vlastně český. Všebor byl dlouho významným bojovníkem v družině tvého otce a jeho syna Kojatu poslal do znojemského hradu tvůj bratr Spytihněv hned po svém nastolení, když tehdy uvrhl do žaláře mnoho moravských předáků. Kojata pak padl za tvého tažení do východní marky před devíti lety a od té doby je ve znojemském hradu kastelánam jeho syn Vacula, který se tam už narodil a sedí tam i dnes. Na vyhlášení tažení v Praze nebyl však z rodu Všeborova nikdo, pane, je proto nutno předpokládat, že rovněž Vacula stojí na straně tvého bratra Konráda. Je to zpropadená věc, pane, ale české rody, dosazené někdy dříve na moravské hrady, se skoro vždy už za synů, nejpozději za vnuků odrodí a cítí se Moravany. Nevím, proč tomu tak je…“

„Vy myslíte, že ten Vacula otevře bránu mému synovi?“

přerušil jej král. „A kdyby i otevřel, co z toho? Že by pak táhli oba sem k brněnskému hradu a chtěli pomoci Konrádovi? Tomu nemohu uvěřit! Co však hledá můj syn právě tam, u znojimského hradu?“

„Vacula by mohl brány otevřít, pane. A nejenom on,“ odpověděl vážně Bor, „nýbrž celá jižní Morava, všechny hrady! Nikdo z jejich kastelánů se nedostavil k tomuto vojsku. Kdyby někdo tak významný, jako je tvůj nejstarší syn se svou vlastní družinou, se rozhodl spojit je na pomoc svému strýci Konrádovi a vedl je naráz sem k brněnskému hradu…“

„To je pravda,“ zamýšlel se král. „Kdyby býval zůstal můj syn sám u Konráda a my zajali nebo alespoň rozehnali jeho družinu, to by byla jiná, ale on je dnes silný, navíc oblíbený! Slíbil sice, že se bude držet stranou a také to zatím splnil, ale lhůta uplynula a my nevíme, co vlastně se svým strýcem umluvil… Máš pravdu, Boreši, my musíme za každou cenu zabránit tomu, aby se můj syn s celou svou mocí, a nedej Bůh ještě také s moravskými předáky, spojil s mým bratrem!“

„Ano, pane,“ přikývl rádce a přelétl pohledem ostatní velitele, jako by si chtěl dodat odvahy, „ale to ještě pořád není všechno. K pozdvižení moravských předáků by mohl tvůj syn vyrazit k mnoha různým hradům. Když se však ptáš, co může chtít právě u hradu znojimského, obáváme se, že mu jde možná ještě o něco zcela jiného!“

„O co?“ vykřikl král Vratislav. „Copak to nestačí?! O co mu ještě může jít? Dozvím se to konečně?“

„O to, pane, že od znojimského hradu vede přímá cesta na Prahu…“ pravil tiše Bor.

Král ucítil, jak se mu v břiše znovu sevřel onen nepříjemný tlak. Zavřel pomalu oči, aby se uklidnil. Ve stanu zavládlo ticho, rušené pouze bubnováním deště na plátno. Nikdo se neodvážil ani hlesnout, dokud král oči opět neotevřel. Zhluboka povzdechl a přetřel si plochou dlaní bradu:

„Vím, co máš na mysli, Boreši. Na pražském hradě stojí kamenný stolec, ale říkám na to totéž, co jsem vám řekl už dříve. Nevěřím, že by se toho Břetislav odvážil, ale musím přiznat, že to celé vypadá skutečně podivně. Jaká je ta cesta od hradu Znojimo? Jak dlouho by to po ní trvalo k pražskému hradu?“

„Tři dny, pane, déle ne,“ ozval se poprvé hluboký hlas velitele královské družiny. Časta se trochu napřímil, takže přestože seděl na zemi jako všichni ostatní, dosáhl téměř výšky dospělého muže.

Odkašlal si a pokračoval:

„Já tu cestu znám, pane, doprovázel jsem po ní před třemi lety předáka Zderada. Je o něco horší než ta, po které jsme sem přišli my, ale ne o moc. Tyto dvě cesty se nedaleko hradu Přibyslavi spojují v jednu a ta pak vede dále do Čech. Celou vzdálenost od pražského hradu k brněnskému, kterou jsme sem šli deset dní, může urazit rychlý jízdní kurýr za deset až dvanáct hodin, ten má ovšem cestou připravené čerstvé koně. Velký jízdní oddíl by to mohl dokázat za čtyřnásobek této doby, to jsou dva dny. Tvůj syn má teď čistě jízdní družinu, ale protože část jeho koní je nevalná a cesta o něco horší, než byla ta naše, řekl bych nanejvýše tři dny!“

Král se otázal:

„Vy skutečně myslíte, že můj syn chce vyrazit k mému sídlu, aby se ho zmocnil?“

Velitelé se po sobě podívali a kastelán Bor odpověděl:

„Jestli to zamýšlí, to samozřejmě nikdo z nás neví, ale nutno mít na paměti, že jestli se toho odváží, tak na pražském hradě není moci, která by mu zabránila zmocnit se kamenného stolce…“

„A já vám pravím,“ odvětil úplně klidně král Vratislav, „že to můj syn neučiní! Znám ho a říkám vám, že to neučiní, jako jsem vám to říkal už několikrát. Nevím, co zamýšlí tímto pochodem, ale rozhodně nemyslím, že by připravoval něco takového. Abych vás ale uklidnil, odpověz Často na toto: kdybys odtud ihned vyrazil s celou svou družinou po té cestě, kterou jsme sem přišli, kdo bude v tom případě dříve u přibyslavského hradu, kde se obě cesty spojují – ty, nebo můj syn?“

„Já, pane, o tom nemůže být sporu,“ odpověděl klidně velitel, „a to i tehdy, kdybych vyrazil až zítra brzy ráno!“

„Tak vidíte,“ poznamenal král, „vždy máme nějaké východisko. Já si to potřebuji rozmyslet, protože kdybych se odhodlal k tomuto kroku, znamenalo by to definitivní konec obléhání, to je vám všem, doufám, jasné. Myslím ale pořád, že to nebezpečí, o kterém mluvíte v souvislosti s mým synem, přeháníte. Já bych raději dokončil napřed svůj záměr zde, u tohoto hradu. I když po tom dnešním nezdaru…“

Všeobecné mlčení Vratislavových společníků mu bylo výraznou odpovědí. Jejich nálada je stále horší, jejich odhodlání čím dál slabší, pomyslel si. A není ani divu, celé to tažení jako by stálo pod nešťastnou hvězdou… Zamyšleně si zamnul hladkou bradu a zhluboka povzdychl:

„Vždyť ani já sám nevím, co by teď bylo nejlepší udělat. Kdyby mi tak snad sám Pán ráčil seslat nějaké znamení…“

V tu chvíli se rozhrnul závěs stanu a objevila se tvář strážného v mokré přilbě, z jejíhož okraje kapala voda. Rychle se uklonil vznešenému panstvu:

„Pane, mám ti vyřídit, že z hradu dorazila vznešená návštěva a prosí o rozmluvu s tebou!“

„Vznešená návštěva?“ opáčil král docela rozveseleně, „to je ale povedené! Kdo je to? Snad sám můj bratr Konrád?“

„Ne, pane,“ odpověděl vážně bojovník, „ale jeho choť, paní Virpirka!“

„Cože?!“ zvolal Vratislav. „Moje švagrová? A že přišla sem? Jen tak? Nebo snad chtěli napřed rukojmí, než přišla, a nikdo mi zase nic neřekl?“

„Ne, pane,“ opakoval bojovník, „nechtěli. Paní kněžna Virpirka prostě přišla a prosí o rozmluvu s tebou!“

* * *

Zatímco král a celý štáb jeho poradců se ptali sami sebe, zda je nešálí sluch, dorazila Břetislavova jízdní družina toho dne už před mnoha hodinami bez překážek ke znojemskému hradu.

Kastelán Vacula hlídal dobře a když mu předsunuté hlídky ohlásily, že se blíží silný jízdní oddíl, uzavřel bránu a zvedl i padací most přes příkop. To byla významná novinka, kterou zavedl podle německého vzoru z nedaleké východní marky. Podivoval se jí sám Břetislav, když zastavil se svým předvojem na okraji příkopu před vysokou a pevnou hradbou, skvěle chránící nedobytný znojemský hrad, postavený na skalnatém, řekou a potokem ze tří stran obtáčeném ostrohu. Dyje zde tekla kolem skal velmi prudce, zatímco na protějším pozvolném břehu se široce rozlévala. Dosti daleko od hradu spojoval oba břehy Granického potoka bytelný dřevěný most, protože jako jeho podhradí sloužilo stále ještě prastaré slovanské hradiště na jeho protějším břehu.

Díky tomuto uspořádání v hradbě nebyla jinde běžná malá a úzká dvířka pro posly, a tak musel Břetislav nejprve vyjednávat přes příkop. Hřeben hradby se sice černal početnými lučištníky, cesta kolem hradu k mostu a do podhradí byla však pro návštěvníky volná. Břetislav ji přesto nejprve záměrně ponechal bez povšimnutí a zastavil oddíl na cestě ke hradu, aby obránce příliš nevyplašil, a pak se opatrně přiblížil k hradbám pod znamením vyslanců zcela sám jen s

jediným průvodcem. Kastelán Vacula jej ihned poznal, takže netrvalo dlouho a bez obtíží se dohodli. Břetislav musel v duchu znovu složit hold svému strýci Konrádovi. Kastelán věděl totiž nejen to, co se přihodilo v královském vojsku s Břetislavovou družinou – to nebylo nic těžkého. Ve všech jihomoravských hradech, jejichž kasteláni do jednoho zůstali za svými hradbami a tedy nepřímo na straně Konrádově, měli od počátku obležení podrobné zprávy přímo z tábora královského vojska, do kterého bylo za stávajících okolností hračkou posílat spolehlivé lidi na výzvědy. Předák Vacula však navíc věděl zcela přesně i o tom, že jej Břetislav zřejmě navštíví, což byla zpráva z již obleženého brněnského hradu. Svědčila o tom, že jeho uzavření není ani zdaleka tak neprodyšné, jak se domníval král a jeho poradci. Břetislav se na to Vaculy později zeptal, ale odpovědí mu bylo jenom kastelánovo omluvné pousmání.

Za Břetislavův slib, že jeho družina zůstane na tomto břehu a přes most do podhradí vjede jenom několik desítek vybraných velitelů, kastelán slíbil, že jim nechá dopravit zásoby z podhradí, a tak se vojsko rozložilo na dohled hradeb.

Zatímco vybraní jezdci sjížděli k mostu, přiblížil se Břetislav znovu až k okraji příkopu. Opatrný Vacula počkal, až celá družina, usazená okolo cesty na dohled hradeb, odsedlala, a pak se padací most se skřípěním a rachotem tlustého řetězu spustil a zároveň se vyzvedla protiváha těžké mříže, která za ním ještě navíc uzavírala vchod do brány. Břetislav se podivoval tomuto divu techniky a vnitřnosti se mu sevřely, když se most za jeho zády začal hned zase zvedat do výše. Pocit uzavřené pasti byl tak silný, že se Břetislav na nádvoří na okamžik zastavil a bezděky se otočil zpět k bráně. Vždyť je to jedno, pomyslel si, je to stejné, jako by zavřeli obyčejná vrata, ale přesto na něj toto zařízení silně zapůsobilo. Kastelán Vacula mu sice nabídl, že může vzít do hradu i několik svých nejbližších velitelů, ale právě to Břetislav nechtěl udělat, protože svému případnému zajetí by ani pak nemohl zabránit a navíc by tím jenom oslabil svou družinu. Poslal je tedy raději přes most do podhradí s přísnými příkazy, jak se tam mají chovat a do hradu se vydal úplně sám.

Vacula jej přivítal velmi přívětivě a s úctou hodnou jeho postavení. Přátelsky pojedli a popili a pak se Břetislav vydal k okraji ostrohu vysoké skály nad Dyjí, kde stála okrouhlá kaple s malou apsidou a třemi úzkými okny v mohutné zdi. Šel sám, protože posádka včetně kastelána se o práci mnichů v kapli nezajímala, stačilo jim

vědomí, že tam jsou z příkazu knížete Konráda. Koneckonců už tam byli několik měsíců a všichni si na ně úplně zvykli.

Právě když se mu za rohem budovy otevřel výhled a spatřil kapli, vyšel z ní vysoký a statný mnich v kutně zašpiněné pestrými barvami. Muž si zastínil rukou oči, usmál se, rozpřáhl náruč a vydal se vstříc návštěvníkovi. Také Břetislav poznal opata Božetěcha a oba muži se vřele objali, až kroužková zbroj zazvonila o veliký bronzový kříž na opatových prsou.

„Vítám tě, pane, buď pozdraven! Jsem rád, že jsi dorazil," radoval se opat, „tvůj strýc mi vzkázal, že sem možná zavítáš, ale jistě to nevěděl!"

Návštěvník se konečně vyprostil z opatovy silné náruče, uchopil jej za ramena a zahleděl se mu s úsměvem do očí:

„I já jsem rád, že tě zde vidím při práci, která prý bude samým zázrakem, jak pravil můj strýc. Už se nemohu dočkat, až mi všechno ukážeš, ale řekni mi napřed, jak ses dozvěděl, že sem mám zavítat? I Vacula to věděl! Že má můj strýc své lidi i mezi královským vojskem, to je mi jasné, ale on mi to řekl na hradě, ze kterého mě pak propustil, a potom už z něj přece nemohla proklouznout ani myš!"

Opat Božetěch se smál, až mu v prsou dunělo, rozhodil veliké ruce s barvami zažranými do kůže a spráskl je před mohutným břichem:

„Bylo to snad ptactvo nebeské, jež mi to prozradilo, protože andělé mne nenavštěvují! To by si dali, aby zavítali právě k muži mé bezvýznamnosti, který je křesťanem jen podle jména. Nebo že by mne osvítil sám Duch Svatý, ke kterému se modlím, aby mi pomohl s tímhle nicotným dílem, které ty, pane, ráčíš nazývat zázrakem? Ale pověz, nechceš raději nahlédnout do kaple, když už jsi vážil takovou cestu?"

Břetislav se usmíval nad chytrostí opata, který zamlouval nepříjemné téma, ale neměl mu to nijak za zlé. Přikývl tedy na souhlas a nechal se vést přes nádvoří k široce otevřeným dveřím kaple, jimiž dovnitř vnikal proud jasného slunečního světla. Ten se uvnitř lámal a spojoval s dalšími paprsky, které pronikaly třemi okny hlavní lodi a jedním oknem apsidy a zároveň sedmi asymetricky uspořádanými otvory ve vrcholu klenby. Když Břetislav vstoupil, měl nejprve pocit, že se ocitl v novostavbě, neboť ucítil intenzivní vůni vlhké vápenné omítky a spatřil okolo celé zdi hlavní lodi úzké dřevěné lešení, mezi jehož fošnami, nakladenými ve třech patrech nad sebou, probleskovaly jasné a živé barvy. Rozhlédl se a uviděl všude kolem sebe až do výše, kam

mohl pohodlně dosáhnout rukou, střídavě okrově žlutý a červený nařasený závěs opony, namalovaný tak skvěle, že pocítil chuť vztáhnout ruku, odhrnout jej a podívat se, co je za ním.

Božetěch mu však pokynul, aby vstoupil až do středu kaple a ukázal prstem pravé ruky přímo vzhůru. Břetislav zvrátil hlavu a užasl. Přímo nad ním se rozkládalo samo nebe! Celá rozsáhlá plocha kupole se skvěla tak nádhernými a zářivými barvami, že mu přecházely oči. Úplně ve vrchlíku spatřil mezi proudy světla, procházejícími sedmi větracími otvory ve zdivu, v modrém nebi zářivě bílou holubici, symbol Ducha Svatého, tak živou, že přímo slyšel třepot jejích božských křídel. V ústech mu vyschlo, když se navyklým pohybem pokřižoval a oči mu sjely na složitý ornament, rámující jako nádherný věnec tuto třetí součást božské trojjedinosti. Na veliké ploše samotné kupole pak uviděl čtyři obrovské anděly cherubíny s hrozivě roztaženými křídly, stojící na ohnivých kolech a oddělující od sebe čtyři sedící postavy se svatozáří, ve kterých okamžitě rozpoznal podle jejich atributů lva, anděla, býka a orla svaté Evangelisty Marka, Matouše, Lukáše a Jana. Začal se nevědomky točit pod klenbou kaple jako opilý. Čtyři Evangelisté se mu míhali před očima jako sedící soudci a stojící obrovští cherubíni se mu zdáli sestupovat jako trestající mocnost až dolů k němu a zahalovat jej pomalu do mlhy svých bílých křídel, ze které není úniku. Sklopil pohled a zavřel oči, vší mocí ovládl točení hlavy a pomalu se zastavil. Celý strnulý stál se zaťatými zuby, pak oči zase pomalu otevřel a uviděl hrubou dlažbu z pravidelně tesaných kamenných dlaždic. Aniž by se odvážil znovu pozvednout pohled ke klenbě, pootočil se opatrně k opatovi, uchopil jej za rukáv jeho skvrnité kutny a šeptal:

„To je, to je… Božetěchu, to je neuvěřitelné! To je snad samo nebe, do kterého jsem pohlédl! To snad ani není možné, že jsi to ty sám namaloval, to nemůže být v lidské moci!“

Opat se zbožně pokřižoval:

„Sám Bůh mi vede ruku, chlapče,“ oslovil jej tak, jak mu říkal před dvaceti lety. „To ne já, to náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus, to pouze Duch Svatý, který sestupuje do této stavby, svým nádherným světlem stále ukazuje těmto očím a této hlavě, co má vidět a cítit, aby to má nehodná ruka dokázala přenést na tu zeď. To ne já, chlapče, to pouze On!“

Břetislav cítil, jak se celý chvěje, opřel se tedy o statné opatovo rameno a několikrát se zhluboka nadechl, než se opět odvážil

pozvednout zrak na zeď před sebou; pohledu do kupole se však pečlivě vystříhal. Teprve teď si povšiml, že na dosti úzkém, ale tlustém prkně sedí v asi dvojnásobné výši dospělého muže mladý mnich s malým tenkým štětcem v ruce, oblečený do kutny skoro stejně tak skvrnité, jako byla ta opatova. Opatrně se rozhlédl a spatřil na protější straně lešení ve stejné vyši úzká záda ještě jednoho mnicha, zabraného do práce na jakési postavě. Pozvedl zrak ještě o trochu výše a uviděl poslední, třetí patro lešení, nad nímž se skvěla ještě bílá netknutá omítka. Tam stál třetí pomocník v kutně, starší mnich šedivých vlasů se shrbenými zády, který však nemaloval, nýbrž na stěně cosi vyměřoval pomocí napjaté šňůry s mnoha nestejně vzdálenými uzly.

„Támhle nahoře je Slavitah," začal vysvětlovat Božetěch, „starý převor našeho kláštera a vynikající učenec, znalec geometrie i aritmetiky, ten je mi pravou rukou v rozvrhování kompozice a propočítávání množství a velikosti polí. Ten tam naproti je Dobromil a ten třetí támhle jeho bratr Radomil, moji pomocníci při samotném malování, kteří především vyplňují barevné plochy. Já pak jsem hlavně zodpovědný za celkovou kompozici, předkresluji všechny postavy a určuji detaily. Celkem jsme tedy čtyři…"

Břetislav se proti své vůli zachvěl a odtušil:

„Ty mi to nebudeš věřit, příteli, ale já jsem věděl, že jste zde čtyři! Neptej se mne proč, neboť to sám nevím, a ukaž mi teď konečně všechno, co je tu k vidění. Hlavně mi ale rychle řekni, kolik je zde králů. Také čtyři?"

Opat se zarazil, pak se pootočil a rozhlédl se kolem sebe:

„Nevím, proč se ptáš zrovna na toto, pane, ale je tomu vskutku tak! Jsou zde opravdu čtyři králové; tři jsou hotovi již dlouho, toho posledního jsme ale dokončili teprve dnes, právě než jsi přijel… Pojď, já ti vše ukážu!"

Uchopil jej za předloktí a provedl hlavní lodí tam, kde se před nimi rozevřela klenba vchodu do apsidy. Břetislav spatřil šikmo nad sebou sedícího a žehnajícího Krista v mandorle, barevném orámování vejčitého tvaru, které symbolizuje počátek i konec celého kosmu a jeho času v Kristu. Pokřižoval se a poklekl, aby sklonil hlavu před Jeho velebností. Opat jej pozoroval s láskou v očích a když je opět pozvedl k malbě, začal vyprávět:

„Víš, chlapče, kaple teď není vysvěcena a tím to vlastně všechno začalo. Tvůj strýc pro mne poslal na Sázavu a žádal mne,

abych mu pomohl. V této kapli, kterou dal postavit a zasvětit tvůj slavný děd nedlouho poté, co odešel odtud z Moravy, aby usedl na pražský stolec, se stal nedávno jakýsi neblahý čin. Ten nesmírně urazil její paní, naši Bohorodičku Přečistou, a ona odňala svou přímluvu od pána moravského dílu, tvého strýce Konráda. Co se zde událo, to mi neřekl, jenom že učinil slib, že tuto kapli nechá vymalovat tak, aby se k oslavě Panny Marie stala při svém novém vysvěcení nejkrásnějším svatostánkem v celé naší zemi. Protože tvůj strýc zvěděl, že jsem přes svou nehodnost spatřil snad všechny chrámy nejen v samotném svatém městě Římě, ale také po celé italské a německé zemi, ba i v Řecku a svatém městě velkého císaře Konstantina, uložil tento úkol těmto nešikovným rukám a hloupé hlavě, kterou tu vidíš před sebou…“

Opat natáhl při těch slovech obě své velké ruce před sebe a zavrtěl při pohledu na ně hlavou, jako by tomu sám nemohl uvěřit. Pak postoupil o krok do apsidy:

„Jak sám vidíš, zde je vše hotovo – náš Pán a vládce všehomíra, po jeho boku jeho matka, jíž patří tento stánek a svatý Jan Křtitel jako prosebníci u Jeho nohou, obklopeni dvanácti anděly strážci, jak tomu má být, jsou na místě nejvznešenějším. Okolo vidíš zde na zdi apsidy v horním pásu dvanáct svatých apoštolů, ti tvoří přísedící Božího soudu. Tam vzadu pod oknem bude stát svátost oltářní a zakrývat malbu, také proto je celý spodní pás až do výšky čtyř loktů zakryt oponou. To je vůbec míra výšky každého pásu, čtyři lokty…“

Oba odstoupili opět do hlavní lodi a opat opsal pravou rukou kruh:

„Ta opona pokračuje samozřejmě zde po celém tom velkém obvodu. Za ní je ovšem skryto tajemství Božího úradku, do kterého nám smrtelníkům není dovoleno nahlédnout. Když pohlédneš o něco výše, spatříš druhý pás malby. Ten je rovněž celý hotový, ale protože lešení trochu překáží, je nutno vždy odstoupit až k protější zdi, pak je možno vše dobře uvidět.“

Odstoupili až k lešení na straně ležící proti vchodu do apsidy a Břetislavovi se otevřel pohled na jeho vítězný oblouk, kde se skvělo dvanáct andělů strážců. Opat ukázal na pás nad dvoubarevnou oponou hned vedle vchodu do apsidy a opět opsal rukou kruh odleva doprava:

„Tak jako postupuje slunce po nebeské báni v denním čase, tak postupuje zde na této malbě také život Panny Marie na našem vezdejším světě, jak nám jej zachovala svatá Evangelia. Od

zvěstování archandělem Gabrielem, kterého vidíš zde na počátku, přes Navštívení svatou Alžbětou a narození našeho Pána, po němž se mu pokořili tři králové z východních zemí. To jsou tři ze čtyř králů, na které jsi se předtím ptal. Pak následuje vraždění malých neviňátek na rozkaz ukrutného Heroda a útěk Svaté rodiny do dalekého Egypta, kde se všichni zachránili, aby se posléze navrátili až ke slavnému vzkříšení a vykoupení do života věčného, které už zde ovšem není, třebaže my všichni v ně doufáme, abychom si je před tváří Boží vysloužili…“

Opat se přežehnal křížem a krátce se pomodlil. Břetislav nebyl schopen slova. Nádherné barvy se skvěly před jeho očima, prožíval ten příběh, jako by byl spoluúčastníkem zázraků, o kterých opat hovořil. V kapli bylo ticho, jen občas zavrzalo dřevo lešení pod pracujícím mnichem nebo zašustil nějaký nástroj v jeho rukou. Božetěch pokračoval:

„To vše, co jsi doposud zhlédl, jsme měli hotovo už více než před měsícem, když jsem zjistil, že jsem si špatně vypočetl výšku pásů. Naráz jsem nevěděl, co dělat, protože se mi zdálo, že na svislé zdi už není na dva pásy dost místa, zatímco na jeden je ho až příliš. Jel jsem tedy za tvým strýcem a ten mi poradil, ba vlastně poručil, jak to mám udělat. Pojď se mnou támhle naproti, ukážu ti to…“

Zavedl Břetislava až úplně ke zdi na druhý konec kaple a otočil se s ním tak, že přímo před nimi se opět skvěl temnější vchod do apsidy s nádherným Kristem v mandorle. Přímo vedle něj, po obou stranách klenby vítězného oblouku, spatřil princ dvě postavy, oděné do stejného dlouhého svrchního pláště s honosnou bordurou. Levá postava byla mužská a pravá ženská a obě držely něco v rukou, ale než si mohl lépe prohlédnout, co to je, uslyšel opatova slova:

„Vidíš, pane, tvůj strýc měl výborný nápad! Udělal jsem podle něj dva pásy stejné výšky jako všechny ostatní, tedy čtyři lokty. Ten spodní, v pořadí odspodu už třetí, je, jak vidíš, kratší, neboť začíná tady napravo od vítězného oblouku a končí zde nalevo, protože do tohoto pásu zasahuje ještě vrchol jeho klenby. Ten horní pak, čtvrtý v pořadí, co probíhá až nad klenbou apsidy, bude delší. Půjde úplně kolem dokola, rozumíš? A navíc zasahuje svou horní polovinou do klenby kupole lodi, což ale nijak nevadí, ba právě naopak!“

Břetislav vzhlédl trochu výše, přímo nad vrchol klenby vítězného oblouku apsidy. Shlížela na něj odtamtud jakoby dopředu nakloněná postava dosti mladého muže. Štíhlý mladík měl jemný bezvousý obličej, veselé usměvavé oči a dlouhé, na ramena spadající

hnědé vlasy. Na sobě měl bohatě nařasenou bílou spodní tuniku a přes ni dvoubarevný plášť s tmavou bordurou. Břetislava zarazilo, že muž svírá v pravé ruce dlouhé kopí s praporcem a v levé štít s ozdobnou bodcovitou puklicí, protože tím vypadal spíše jako bojovník než jako světec. Obrátil se tedy k opatovi:

„Marně se namáhám, příteli Božetěchu, ale nemohu připadnout na to, který svatý by to mohl být. Snad Jiří? Ten ale kopím zabíjí draka a je vždy ve zbroji na koni… Tenhle zbroj nemá, ale co ten štít? Nevím, co si o tom mám pomyslet…“ Odmlčel se a v té chvíli si uvědomil, že směrem doprava pokračuje tento pás oblouky arkád s řadou obdobných postav s kopím a štítem v rukou. Každá byla sice trochu jiná, ale přesto si všechny byly něčím podobné. Zavrtěl hlavou, vrátil se opět k muži, jehož uviděl jako prvního a zpozoroval, že vlevo od něj se skvěje jen neporušená bílá zeď. Právě tam stál na lešení starý převor Slavitah a cosi vyměřoval, lehce črtaje malým ostrým rydlem do omítky. Břetislav se chtěl obrátit na opata, aby mu to všechno vyvětlil, ale vtom padl jeho zrak o pás níže, kde pod posledním zbytkem bílé stěny spatřil další postavy s kopími a štíty v rukou. To už na něj bylo příliš:

„Pověz mi, příteli, pro smilování Boží, co to má znamenat? Kdysi mi v dětství mniši i z knih cosi přečetli, já jsem však bojovník, není tedy divu, že nevím, kterého svatého je třeba znázornit s kopím a štítem. Kdybych to ale i věděl, jistě je jenom jeden! Snad mi nechceš namluvit, že ty znáš celou družinu takových svatých?!“

„Máš úplnou pravdu, chlapče,“ souhlasil opat, „takový svatý může být jenom jeden, a také tam je pouze jeden, přestože jsou si všechny ty postavy tak podobné. Dokázal bys ale rozpoznat, který z nich všech to je?“

Břetislav bez zaváhání pokročil doprostřed kaple a ukázal přímo do středu nad vchod do apsidy:

„Tento, ten první! Zde uprostřed nad obloukem, ten to musí být, i když sám nevím proč. Je sice stejný jako ti ostatní, ale přesto jakoby jiný, mnohem vznešenější!“

„Správně, pane, správně,“ usmál se spokojeně opat. „Bylo nesmírně těžké namalovat jej tak, aby byl zároveň stejný jako ti ostatní, ale zároveň přece jenom jiný!“

„Když ale říkáš, že svatý muž je jenom tento jeden, kdo jsou ti ostatní, když ne svatí?!“

Opat mu hned neodpověděl, jen jej pootočil trochu doprava:

„Nejlépe bude, když na to přijdeš sám, ale jestli nepřijdeš, tak ti to povím, žádný strach. Nežli k tomu však dojde, pohlédni sám na tu řadu a najdi svého čtvrtého krále!“

Břetislav pocítil, jak mu při těch slovech sevřela šíji mrazivá ruka. Jeden padl, zbyli jen tři…, problesklo mu hlavou. Jako zmámený se otočil doprava a začal pomalu postupovat podle podivné řady postav, které si byly všechny podobné nejen svým oděvem a výstrojí, ale i rysy tváří. Důkladně si je prohlížel a náhle se mu zdálo, že čím víc postupuje doprava, jako by mu byli ti podivní bojovníci stále známější, stále bližší, až nakonec došel k poslednímu, za nímž se rozkládala už jenom bílá zeď. Pozorně se zahleděl na poslední postavu a když spatřil korunu na světlých vlasech a zlaté žezlo v její pravé ruce, honosnou prolamovanou tuniku a krásný plášť, úžasem vykřikl:

„To je můj otec!“

Otočil se k Božetěchovi a v bezmezném údivu opakoval:

„Co to má znamenat, opate?! To je přece můj otec, naprosto jasně jej poznávám! On je ten čtvrtý král! Co to má znamenat? Jak můžeš malovat mého otce s korunou na hlavě zde, v této svaté stavbě Panny Marie, vždyť ona se smrtelně urazí!“

Opat uchopil svůj velký kříž, vroucně jej políbil a tiše odpověděl:

„Ano, pane, je to tvůj otec! A zde jsou tví předkové, knížata a vládci této země odpradávna, neboť já jsem je sem všechny opět přivolal k životu!“

Břetislavovi se zdálo, že se opat zbláznil, že se jim země otevře pod nohama a samo peklo je pohltí za takovou troufalost. Navyklým pohybem se pokřižoval, ale než stačil vyslovit krátkou modlitbu za spásu opatovy duše, neboť ten zjevně neví, co činí a chudí duchem budou vždy rádi viděni v království nebeském, pravil Božetěch:

„Poslyš, chlapče…, odpusť, že tě tak nazývaám, ale znám tě od dětství…, kdysi jsem ti vyřezal tvůj první dřevěný meč, pamatuješ? Je to už déle než čtvrt století, ale já to pamatuji, jako by to bylo včera. Řekni mi, chlapče, proč jsi vlastně tady?“

Břetislav nevěděl, co na to má odpovědět. Božetěch se usmál a pokračoval:

„Zeptám se tě tedy nejprve na něco jiného, snad tě odpověď napadne. Kdybyste táhli do Saska, do východní marky nebo do Pomořan, opustil bys taky královo vojsko?“

„Nikdy!“ vykřikl Břetislav.

„Nemyslel jsem samozřejmě svou otázkou, proč jsi právě teď právě tady, v této kapli, třebaže to s tím také souvisí, ale spíše, proč jsi opustil královo vojsko. Proč neobléháš s ostatními brněnský hrad a netoužíš po porážce nebo dokonce smrti svého strýce?“

Břetislav se konečně trochu vzpamatoval, protože se ocitl na známé půdě. Svému příteli neměl co tajit a kromě toho tušil, že opat celou příhodu už dopodrobna zná:

„Protože jsem pochopil, že válka mezi námi, v našem rodě, přinese jenom zmar a neštěstí. Je nás dnes příliš mnoho, kdo jsme po sobě oprávněni panovat této zemi, a budeme-li nadále chtít hledat rozhodnutí na poli válečném, přinese to jenom utrpení. A dnes, když stojí proti sobě můj otec, který, hnán špatnými rádci, volil meč, a můj strýc, který za hradbami svého hradu volá po právu a spravedlnosti, rozhodl jsem se v srdci pro druhého z nich. Protože však zároveň ani nechci a nemohu pozvednout meč proti svému otci, králi této země, stojím stranou tak dlouho, dokud mne také on nechá na pokoji. Proto jsem dnes zde, opate Božetěchu.“

Břetislav domluvil a sklonil hlavu, zatímco opat roztáhl doširoka svou mohutnou náruč, jako by jej chtěl znovu obejmout a zvolal:

„Vidíš, chlapče! To je přesně ten důvod, proč já dnes v této kapli maluji to, co zde vidíš!“

Břetislav cítil, jak se v něm opět vzmáhá zvědavost. Konečně začínal chápat podivné narážky svého strýce za poslední rozmluvy na brněnském hradě. Už tušil, proč se ta malba týká i jeho a v čem má spočívat onen zázrak, za který se modlil zjevně nejen Božetěch, ale i jeho strýc s polovinou jejich rodu. Podíval se na opata, jenž poznal, že knížecí syn pochopil. Vzal jej tedy jemně za ruku:

„Pojď, já tě představím tvým předkům, ale na to bude lépe, když spolu vystoupíme támhle nahoru…“ a ukázal prstem k žebříkům, opřeným o lešení. V okamžiku vylezli na první patro, minuli Pannu Marii a archanděla Gabriela a vylezli ještě o jedno patro výše, kde se zastavili přímo před několika jezdci, namalovanými vedle jediné ženské postavy u klenby apsidy. Opat jej otočil trochu doprava, takže viděl, jak za velitelem poselstva, který měl na sobě stejný plášť, jako ta žena, stojí mezi dvěma stromy dva volci, zapřažení do pluhu. Za nimi spatřil jednu velkou a vznešenou mužskou postavu, znovu v tom stejném plášti, a okolo ní několik menších. Něco mu ta scéna připomněla:

„To je přece Přemysl, opate!“ zvolal, „první z našeho rodu, který vládl v této zemi, i když byla tehdy o hodně menší, než je dnes. To znám, to mi vyprávěli velmi často mniši, když jsem byl ještě chlapec!“

„Já vím,“ usmál se Božetěch, „i já jsem ti to vyprávěl, chlapče. Bylo to ovšem ještě předtím, než jsem ti vyřezal ten první meč, protože potom už jsi to nikdy nechtěl poslouchat… Zapomněl jsi? Ani se nedivím, byl jsi tehdy hodně malý, ale od té doby, co jsi dostal ten meč, už jsi chtěl poslouchat jenom příhody o bitvách a hrdinských činech…, pokud jsi vůbec hned neutekl na cvičiště. Kdepak moudrosti z historie nebo životy svatých… Ale pojď ještě dál nahoru, začneme tvým otcem!“

Vylezli konečně po dalším žebříku až na poslední patro lešení ve výši asi šesti metrů a Břetislava opět zamrazilo, když nad sebou zahlédl zlověstnou bělobu peří strašlivě mocných cherubínů v kupoli. Následoval opata pomalu doprava, až se zastavili před králem. Takhle zblízka Břetislav znovu užasl, jak byla postava na zdi skutečně podobná jeho otci, hlavně jeho úzký obličej, orámovaný splývavými světlými vlasy, jeho modré oči s trochu zasmušilým a jakoby nepřítomným pohledem. Břetislav měl intenzivní pocit, že jej otec osloví. Pootočil se ke svému společníkovi a tiše se zeptal:

„Božetěchu, jsi snad kouzelník, nebo ti aspoň nějaký slouží? Ještě nikdy ve svém životě jsem něco takového neviděl, ani o tom neslyšel. Nikdy by mě nenapadlo, že je vůbec možné namalovat někoho tak, aby každý hned poznal, že je to on. Samozřejmě, každý pozná na malbách Pána našeho Ježíše Krista nebo svaté muže církve, ale to podle jejich atributů, ne podle tváře. Jak je něco takového možné?“

Na okamžik se zamyslel a pak pokračoval se zřetelnou obavou v hlase:

„Řekni mi, opate, je můj otec ještě stále tam někde u brněnského hradu, nebo se proměnil zde v tento svůj obraz a tam už vůbec není? Nejsou v tom všem nějaké nečisté síly?“

„Nečisté síly!“ zvolal opat. „Zde v kapli, už brzy, když dá Bůh, zasvěcené svaté Panně Marii? Jak tě něco takového mohlo napadnout? Jistěže nejsou a kdo by něco takového chtěl tvrdit, je prostě hlupák! Víš přece, že já umím malovat a vyřezávat ledacos, a když tvůj strýc měl ten nápad, nedalo mi to pokoje, tak to je. Jako by mne uvnitř něco pohánělo, takové vnitřní napětí, taková touha

vystihnout tou malbou podobu tvého otce tak, aby jej okamžitě každý poznal. Ale teď pojď, jdeme nazpět k tvým předkům. Některé ještě znáš a jiné ti představím.“

Po těch slovech pokročili o krok doleva.

„Smyslem této řady tvých předků je mimo jiné také oslavit panování vašeho rodu na kamenném stolci uprostřed pražského hradu. Proto zde samozřejmě nejsou všichni jeho členové, nýbrž pouze ti, kteří tam panovali, to je ti doufám jasné. Dobrá, takže jistě víš, kdo panoval před tvým otcem.“

„Spytihněv, jeho starší bratr,“ zadíval se Břetislav na vedlejší postavu.

„Správně, chlapče,“ přisvědčil opat Božetěch, „to je on. Myslím, že si je také hodně podobný a každý, kdo si na něj pamatuje, jej pozná. Ty ovšem ne, byl jsi stár pouhých několik měsíců, když odešel do věčnosti mladý zrovna tak, jako jsi dnes ty. A víš také, kdo panoval před ním?“

„Velký kníže Břetislav, jehož jméno nosím,“ odpověděl bez stínu zaváhání mladík.

„Také on si je podobný,“ pravil spokojeně opat a pohladil malbu se zřejmým zalíbením. Naklonil hlavu trochu na stranu, jak s láskou pozoroval tvář tohoto panovníka a pokračoval:

„Byl jsem tehdy sice ještě chlapec, asi jako je dnes tvůj nejmladší bratr Soběslav, když on vyměnil život vezdejší za věčný, ale pamatuji si jej dobře! Staří lidé jej ihned poznají, o tom nepochybuji, jako snad ještě ty další dva před ním, ale pak již nebude nikoho…“

Také Břetislav si se zalíbením prohlížel úzkou tvář svého velkého jmenovce, o kterém slyšel velmi mnoho vyprávět, pak se pohledem zastavil na jeho dvoubarevném štítu a ukázal na něj prstem:

„Proč drží můj děd takový štít, zatímco můj otec i strýc Spytihněv mají jiné, s tou špičatou puklicí? Má to nějaký význam?“

Opat plácl mladíka rozverně po rameni:

„Téměř všechno, každá čárka, každá barva nebo kombinace barev tu má svůj význam! Zde není nic, co by nemělo mnohdy i několik významů, rozumí tomu ovšem jen málokdo… Kdybych ti měl ale všechno vysvětlovat, strávili bychom zde spolu snad celý týden. Ten štít nese prastaré barvy této země, Moravy, červenou a bílou, krev a mléko. Tvůj děd jej drží proto, že byl nejprve velmi dlouho pod svým otcem správcem této země. Sídlil tehdy na olomouckém hradě, který později, poté, co usedl na kamenný stolec a jeho synové vyrostli, učinil

podle významu prvním moravským dílem. Založil zde také mnohé další hrady včetně tohoto znojemského. Morava na něj s velkou láskou vzpomíná a on na tuto památku nese tento štít, rozumíš?“

Břetislav namítl:

„Ale pokud se pamatuji, co mi vyprávěli, byl i můj otec kdysi v olomouckém hradu, a přesto drží štít jiný, stejný jako Spytihněv. Proč to?“

„Je sice pravda, co říkáš, ale pravda malá, vedlejší a nedůležitá. Byl v olomouckém hradu jen nedlouho, pak jej starší bratr vyhnal a on byl roky v zemi panonské, kde se, jak víš, oženil s tvou matkou. Nakonec jej Spytihněv povolal zpět a usadil dokonce opět nakrátko v Olomouci, kde ses zrovna tehdy narodil, ale Spytihněv zakrátko nato zemřel a tvůj otec zdědil jeho stolec v Praze, na kterém sedí už třicet let. On za těch pouhých pár měsíců, kdy tam byl, na Moravě nic nezanechal, to nelze vůbec srovnávat s tvým dědem! Tvůj otec patří pevně a jednoznačně k hradu pražskému a třímá proto štít s puklicí. Zrovna jako tvůj nejstarší strýc Spytihněv, který z Čech nikdy ani paty nevytáhl, dokud zde na Moravu po svém nastolení nepřišel mečem dělat pořádky… Tak to bylo!“

Opat se pod dojmem té hořké vzpomínky odmlčel, ale hned dodal:

„Každého z tvých předků nutno znázornit především tím, co bylo u něj důležitého a významného, ne tím, co bylo někdy v desátém pořadí, rozumíš?“

Břetislav přikývl a oba muži postoupili k další postavě.

„To je kníže Oldřich, tvůj praděd,“ představil jej opat Božetěch a hned ukázal i na postavu vedle něj dále nalevo: „A toto jeho starší bratr Jaromír. Ti dva se na pražském stolci několikrát vzájemně vystřídali a přestože je známo, že tvého děda uvedl na stolec jeho strýc Jaromír a nikoliv jeho otec Oldřich, namaloval jsem je takto. Šlo totiž tehdy jen o pár měsíců, ale jinak panoval před tvým dědem a jmenovcem Břetislavem jeho otec Oldřich déle než dvacet let a jeho bratr Jaromír zase skoro celých deset let před ním. Proto zde stojí takto, odleva nejprve Jaromír a potom Oldřich…“

Na okamžik se odmlčel, pozoroval tváře obou postav a pomalu dodal:

„I jejich obrazy by měly nést jejich věrnou podobu. Já sám už je samozřejmě nepamatuji, oba zemřeli deset let před mým narozením, ale hodně staří lidé, kteří mají na hřbetě více než sedmdesát jar, si na

ně ještě vzpomínají. U nás v klášteře na Sázavě je jeden bratr, který strávil svůj pohnutý život po celém křesťanstvu. Je mu dnes už přes devadesát let, toho jsem se podrobně vyptával na jejich podobu i jejich zvyky a on mi o nich hodně vyprávěl. Je již skoro slepý, sám by nemohl říci, zda jsem jejich podobu věrně znázornil. Je ale možné, že sem ještě přijde nějaký jiný tak starý muž a podiví se, když pozná tyto dva panovníky z doby svého mládí…“ zamyslel se opat Božetěch, ale hned pokročil dále. Než však mohl pokračovat, ucítil mladíkovu ruku na své.

„Zapomenul jsi mu dokončit nohu,“ ukazoval Břetislav na Jaromíra, jehož levé lýtko končilo nejasnou linií, takže se zdálo, jako by byl jednonohý. „Nebo jsi nezapomněl a má to tak být? Pověz, Božetěchu!“

„Přece jsem ti říkal, chlapče,“ odpověděl tázaný, „že zde není nic, co by nemělo svůj význam. Kníže Jaromír byl jako jediný z tvých předků, aspoň pokud je mi známo, zbaven mužství, a to jsem zde chtěl znázornit. Jistě uznáš,“ zasmál se, „že jinak jsem to asi namalovat nemohl…“

Břetislav vyprskl smíchem, ale hned svraštil obočí:

„I o tom jsem cosi slyšel, kdysi mi to vykládali, ale zapomněl jsem. Víš kdo mu to učinil?“

„Tento zde,“ ukázal opat na dalšího v řadě, „jejich nejstarší bratr Boleslav. O něm už si nikdo nemůže přímo pamatovat, jak vypadal, protože ztratil stolec před devadesáti lety, a třebaže potom ještě dlouho žil, už ho nikdy nikdo až do jeho smrti nespatřil…“

„A proč to?“ otázal se zvědavě Břetislav.

„Protože ho ze stolce v pražském hradu svrhl polský kníže, oslepil a uvrhl na víc než třicet let kdesi ve své divoké zemi do žaláře, kde potom slepý zemřel, proto…“ odpověděl v zamyšlení Božetěch a pohladil konečky prstů narudlé vlasy a vousy tohoto knížete:

„Víš, chlapče, ono je psáno v historických análech, které uchovávám u nás na Sázavě, že se mu říkalo Ryšavec, proto jsem jej namaloval takto…“

Oba společníci postoupili dále doleva a opat Božetěch pokračoval:

„Toto je kníže Boleslav, otec všech tří těchto bratrů a tvůj prapraděd,“ počítal generace na prstech. „Správně, tvůj děd Břetislav, praděd Oldřich a prapraděd Boleslav, to je on. V análech se mu říká Pobožný, to proto, že hned na počátku jeho panování povolil papež

založení pražského biskupství. Panoval dlouho a nejprve dobře, mnoho hradů a v nich také kostelů po zemi české založil, ale po jeho smrti bylo zle… To bylo hrozné, tehdy tvůj rod téměř pozbyl vlády nad touto zemí!“

„Proč se tak stalo?“ zeptal se mladík.

„Hlavně proto, že tento Boleslav měl ony tři syny, které jsi právě viděl a ti se svářili o nástupnictví, proto! Země tím strašlivě trpěla a tvůj knížecí rod též. Zemi málem ztratil a také skoro vyhynul, jenom tvůj praděd Oldřich zplodil tvého děda, však ale víš, z jakého lože…“

„Božena, co byla Křesinova,“ zamumlal si Břetislav pro sebe známá jména, ale opat hned pokračoval:

„Ano, selská žena Božena, ale zaplať Bůh za to, že byla, protože jinak nevím, co by se stalo s touto zemí… Jen pohleď, sotva tvůj prapraděd Boleslav zavřel oči, tento jeho syn Ryšavec hned zbavil bratra Jaromíra mužství a tvého praděda Oldřicha kázal rovnou zbavit života, že se jen taktak zachránil útěkem do ciziny. Sám však také synů neměl, jen jakousi dceru, kterou dal Vršovci za ženu, a ti se pak sami na stolec drali. Fuj…!“ a opat Božetěch si málem uplivl.

„A co ti Poláci, co jej pak oslepili, ti se nedrali na stolec?“ otázal se mladík.

„I drali, chlapče, to víš, že drali. Však ten jejich kníže, co kázal Ryšavce oslepit, taky Boleslav jménem, slavný panovník, držel pražský hrad nejméně rok, ale Vyšehrad, kde i tvůj otec za života bratra biskupa tak dlouho pobýval, ten nedobyl nikdy. Ten zůstal vždy věrný Jaromírovi, kterého potom hned předáci i všechen lid nastolili, když Poláky s velkou hanbou tehdy ze země české vyhnali. Morava jim ale ještě asi patnáct roků zůstala, tu dobyl až tvůj praděd Oldřich, když po svém bratru Jaromírovi usedl později na stolec.“

„Inu, proto zde ale Poláka malovat nebudeš, nebo snad ano? Mám takový dojem, že mi i o něm kdysi povídali, že byl s naším rodem spřízněn, je to pravda?“

„Pravda, chlapče, pravda,“ přikývl opat, „on byl synovcem tvého prapraděda Boleslava, jeho matka jménem Dobrava byla toho sestrou, ale malovat jej?! To mi věru ani nenapadne! To tak, cizáky sem malovat, co je nám do nich. Ti sem nepatří. To je řada tvých předků na pražském kamenném stolci. Tvých předků, Břetislave, a ne kdejakých cizáků, co snad na něj taky někdy dosedli, ale než si stačili uprdnout, už z něj zase sletěli…“

Posunuli se dále až k předposlednímu knížeti a teď už ovšem

Břetislav věděl, koho představují ty dvě poslední postavy:

„To je Václav, jediný svatý muž z našeho rodu, věčný vládce této země, jak se v posledních letech, co se stal můj otec králem, často říká, a zde toto musí být jeho mladší bratr Boleslav, který jej nechal zabít. Je to tak?“

„Je to přesně tak,“ přisvědčil opat Božetěch a s láskou pohladil tvář svatého Václava, „jenom s tím zabitím to nevím tak jistě. Víš, on to biskup a jeho latinští preláti moc neradi slyší, ale moje anály praví něco jiného, jenomže pro mě a mé bratry je za dnešních dob velice nebezpečné se o tom šířit, takže raději mlčíme. Latiníci…“ vyslovil to slovo s hlubokým despektem, „prostě potřebují, aby všichni věřili, co oni lidem namlouvají a nenávidí nás čím dál tím víc, protože my s nimi ve všem nesouhlasíme.“

Břetislav leccos věděl o nenávisti římské církve, kterou kněží slovanské bohoslužby trpěli dříve ještě silněji než teď za vlády jeho otce, jenž nad nimi držel svou ochrannou ruku. Neřekl však k tomu nic, jenom podotkl:

„Poslyš, Božetěchu, on je velice krásný, vyzařuje z něj světlo lásky, je jako živý. Ba co to pravím, vždyť on vlastně je více než živý, je už teď až na samou věčnost živý! Ale přesto, nemyslíš, že bys jej měl označit nějak jasněji? Je to jediný svatý muž v řadě mých předků, on jaksi omlouvá aspoň trochu tvou ohromnou troufalost, že jsi je všechny namaloval sem do té kaple. Proč mu tedy nedáš svaté znamení, které mají kolem hlavy všichni svatí dole na těch příbězích ze života Panny Marie?“

Opat Božetěch pokýval souhlasně hlavou:

„Pravdu díš, chlapče, ale on je označený, a to tak jednoznačně, že o něm nemůže být pochyby. Ty sis toho zatím jenom nepovšiml, ale není divu. Pojď, slezeme teď zase dolů a já ti to ukážu, to je lépe vidět z větší dálky…“

Otočil se a začal pomalu slézat po žebřících. Ostatní tři mniši si jich nevšímali. Starý Slavitah už dokončil vyměřování a teď, sedě na podlaze pod lešením, pojídal bezzubými ústy kus chleba, zatímco oba mladíci tiše nanášeli zářivé barvy ve čtvrtém pásu. Božetěch s Břetislavem se postavili ke zdi kaple tak, aby měli před sebou vchod do apsidy s dobře viditelnou postavou svatého Václava nad jejím vítězným obloukem. Pak opat ukázal na celou kompozici prstem a otázal se:

„Pohleď tam nahoru, chlapče! Co vidíš nad obloukem apsidy,

těsně pod začátkem pásu, kde stojí svatý Václav?“

Břetislav zaostřil pohled a teprve teď si všiml, že předtím při zběžném pohledu něco velmi významného přehlédl. Pod nohama svatého Václava byl namalován šedobílý oblak, z něhož na obě strany vyčnívaly dvě žehnající ruce, přijímající zároveň donátorské dary.

„To jsou nebesa, kde vládne věčný Bůh Otec, jenž vyslal svého syna Ježíše Krista, abychom v něm našli spásu i přes naše hříchy,“ pravil mladík a zbožně se přežehnal křížem. Opat to po něm opakoval a pak přisvědčil:

„Správně, chlapče. Vidíš, že svatý Václav nejen stojí nad vítězným obloukem apsidy na nejčestnějším místě mezi všemi tvými předky. On je také zároveň povznesen na nebesa do náruče nebeského Otce, protože požívá již teď věčného spasení. Ano, ale aby to bylo ještě zřejmější, že je to vskutku on a nikdo jiný, pohlédni dobře na to, co třímá v pravici!“

„Kopí!“ vyhrkl Břetislav, „kopí svatého Václava!“

„Tak vidíš, chlapče! Ani nejmenších pochyb nemůže být o tom, že je to on. Každý kníže tu drží v ruce kopí, ale jenom svatý Václav je třímá tak, že jím v jediné linii spojuje Boha Otce v oblaku nebes jak s Kristem Spasitelem v oblouku apsidy, tak i s Duchem Svatým nahoře v samém vrchlíku kupole! Tak co, je to označení nebo ne? Už rozumíš, proč jsem mu nedal svatozář jako jiným svatým?Je označen také proto svým kopím, protože je nejen tvůj předek a svatý muž, ale i kníže a bojovník, panovník a věčný ochránce této země!“

„Kopí svatého Václava…“ opakoval Břetislav a vzpomněl si na vyhlášení výpravy před šesti týdny na pražském hradě, když pod ním jeho otec slavnostně vstoupil do sálu. Naklonil se k opatovi:

„Byl jsem tehdy u Flarchheimu také, když čeští bojovníci vyrvali to kopí Švábskému z ruky! Nebylo mi ještě ani dvacet, byla to moje první velká bitva. Aleš mne sice ještě hlídal a nechtěl mne pustit do největší vřavy, ale byl jsem přesto u toho…Nikdy, celý svůj život na to nezapomenu! A potom v říjnu, když Švábskému tu jeho proklatou křivopřísežnou ruku sám Pán náš Ježíš Kristus ráčil nechat utít!? To jsem si sliboval, že se vrhnu do největší bitvy, že už se nedám Alešem hlídat, ale nedošli jsme tam včas. Celé naše vojsko ještě bylo v povzdálí, ale stejně jsme tím králi Jindřichovi pomohli. Švábský měl z českých oddílů takový strach, že se raději bezhlavě pustil ve špatné pozici a v nevhodnou chvíli do boje s Jindřichem, než by čekal, až dorazíme také my…“

Břetislav přivíral slastí oči, jak vzpomínal na ty slavné chvíle, z nichž pocházela nová relikvie české země. Jeho otec ji neváhal při své korunovaci zapojit do legendy svatého Václava, protože si od toho sliboval více pomoci na poli válečném, více slavných vítězství českého vojska na cizích bojištích, a nemýlil se. Opat jej s láskou pozoroval a nerušil jej v přemítání. Obrátil oči vlevo a zahleděl se na poslední kus bílé zdi. Byl to celý severní půloblouk čtvrtého pásu, který předtím rozměřoval starý převor Slavitah, volné místo mezi prozatím posledním v řadě králem Vratislavem naproti apsidě a prvním svatým Václavem přímo nad ní. I když tam odspodu z podlahy kaple nebylo vůbec nic vidět, věděl Božetěch, že jeho pomocník tam už naznačil arkády posledních postav, kterých muselo být deset. Přesně deset, ani méně, ani více, říkal si, ale aby tomu tak mohlo být, měl by k tomu dostat poslední příkaz, poslední znamení, opakoval si, lépe božské než snad jenom lidské…

Odpoledne už se nachýlilo k večeru a západním oknem teď pronikal teplý proud slunečního jasu a padal přímo do apsidy, když se opat opět obrátil ke svému společníkovi:

„Poslyš, Břetislave, když se s tebou loučil tvůj strýc Konrád v brněnském hradu, vzkázal mi po tobě nějaká slova?“

„Vzkázal, samozřejmě!“ udeřil se do čela mladík. „Jak jsem jen mohl zapomenout! Odpusť, ale u tohoto úžasného díla není divu… Můj strýc lituje, že musí sedět za hradbami, ale ty prý máš pokračovat tak, jak jste se domluvili. Řekl, že doufá v Boží milost, aby to zde s tebou mohl dokončit, tak to řekl!“

Opat vážně pokýval hlavou:

„Totiž, to je tak… My bychom měli být hotovi, aby patnáctého dne příštího měsíce srpna mohla být kaple zasvěcena opět naší Panně Marii, to má svůj největší svátek. K tomu ale musím vědět, jak mám dokončit ten čtvrtý pás, protože všechno ostatní dokončíme ovšem zcela jistě, ale…“

Břetislav hleděl na slepou bělobu zdi. Řešení ho už ovšem napadlo, ale zdálo se mu, že tím už by byla překročena jakákoliv míra a Bůh by je musel za takovou opovážlivost ztrestat.

„Věř mi, pane, že jsem dalek toho, abych se vypínal svým uměním. Stejně tak jsem přesvědčen, že tvůj strýc, který měl ten nápad, jak uchovat právo a řád touto malbou, jak je zakovat do této zdi, se nechtěl vyvyšovat nad úradek Boží. Právě on mne přesvědčil, že Boží vůlí bylo namalovat to takto a já mu uvěřil a věřím doposud.

Vždyť i já jsem nejistý. Denně mne přepadají výčitky a pochyby, a kdybych tak silně nevěřil v Pána našeho Ježíše Krista, který mi pomáhá a celou tu dobu vede s Duchem Svatým mou ruku…“

Odmlčel se a ukázal na tu barevnou nádheru kolem sebe, ze které se tajil dech i jeho společníkovi. Ten v zamyšlení vzhlížel k postavám svých předků:

„Máš pravdu, já ti věřím. Musí to být Boží vůle. Jak by jinak mohlo vzniknout takové dílo? Tolik knížat zde kolem mne, už dávno mrtvých, ale jako by díky tobě byli přesto všichni živí! Tak jako je živý můj předek kníže Václav, povznesený na nebesa… K tomu můj otec, který je skutečně ještě živý zde mezi námi, ale jednou taky ukončí tento svůj život vezdejší jako my všichni… Ale protože ty jsi jej zaklel do této malby, zůstane až na věčnost jako živý…“ Břetislav stále znovu potřásal nevěřícně hlavou: „Mně se z toho hlava točí a nevím, co je a co není, co se mi jen zdá! Tolik knížat, kteří na mne z věčnosti shlížejí! Pověz mi tedy konečně vše! Co chceš namalovat do toho prázdného místa, aby se řada ukončila?“

„To je přeci jasné,“ odvětil opat, „přece vás všechny, kdo jste dnes oprávnění zasednout na stolec vašich předků! Aby odteď každý z vás knížat, ale i předáků, duchovních a všeho lidu této země věděl už na dlouhou dobu dopředu, kdo jim bude jednou panovat!“

„Ano, Božetěchu,“ pravil tiše královský syn, „já jsem si to myslel… a řeknu ti, že mám z toho strach. Přiznávám se ti, že sice neznám, co je to strach před nejhorší bitvou, ale z toho mám strach, ocitnout se tam na té zdi! Ale je-li to Boží vůle, pak…“

A Břetislav se odmlčel, protože zvenčí sem dolehly rázné kroky a do dveří kaple vstoupil kastelán Vacula. Krátce se Břetislavovi uklonil a naléhavě pravil:

„Pane, tví velitelé jsou za hradbami neklidní. Volali na nás, že jsi tu prý už příliš dlouho, odpoledne se už nachýlilo. Zadrželi také posla sem ke mně do hradu, ale ihned jej vydají, když se jim ukážeš a uklidníš je. Byl bys tak laskav a vyšel krátce na ochoz hradby?“

Břetislav bez prodlení vyplnil kastelánovo přání. Uklidnil z hradby své velitele, kteří už se dávno vrátili z podhradí a přikázal jim, ať odstoupí tak daleko od příkopu, aby mohla posádka beze strachu spustit most a přijmout posla. Zakrátko zaduněla kopyta poslova koně přes dřevěný most a zazvonila na kamenném nádvoří hradu. Zaprášený jezdec seskočil a bylo vidět, že hoří netrpělivostí, aby sdělil svou důležitou zprávu. Podíval se nejistě na svého kastelána, zda mu

neporučí mlčet, než budou o samotě, ale ten mu pokynul a pravil k Břetislavovi:

„To je můj člověk, který spolu s jinými pozoruje vše, co se děje u brněnského hradu. Má jistě důležité zprávy… Myslím, že i tobě budou k užitku. Mluv bez obav," obrátil se k poslovi, „a řekni, s čím jsi přijel!"

„Pane," uklonil se posel kastelánovi i Břetislavovi, „dnes dopoledne zaútočilo královské vojsko ze všech stran, aby dobylo a vyvrátilo celý hrad!"

Všichni se po sobě podívali. Uvědomili si, že to, co se teď dozvěděli, jim může změnit celý život. Posel však ještě nedomluvil. Celá tvář se mu rozzářila, strhl si přilbu z hlavy a zvolal:

„Posádka se ubránila a odrazila na všech stranách útok, který se rozpadl v niveč! Navíc jako by samo nebe nerado vidělo, co se děje, neboť vypukla taková bouřka, že jí nebylo kolik měsíců, a…"

Jeho slova zanikla v mohutném jásotu bojovníků. Břetislav strnul jako socha a významně se podíval na opata.

„Poslyš," obrátil se k bojovníkovi, „víš něco bližšího o tom útoku? Jak ztroskotal a co se stalo potom? Jaká je nálada ve vojsku? Co se říká, že bude dál? Víš o tom něco nebo nevíš?"

„Nálada je mizerná," odvětil bez váhání posel. „Královi předáci zuřili jednak na své bojovníky, že se nebili tak, jak měli, ale také na krále, že je k tomu útoku přemluvil. Prý není divu, že ničeho nedosáhli, protože to je přece něco jiného, drát se na hradby, za kterými může sedět tvůj bratranec nebo švagr… To není jako kdesi v Němcích, Polsku nebo pohanských krajinách, kam by všichni už nejradši vyrazili. A k tomu ta bouřka! Div jim i jejich těžké obléhací stroje a katapulty neodplavila, všechno rozmoklo a změklo. Bude se vyjednávat, to je jistá věc, říkají to všichni…"

Břetislav pokýval spokojeně hlavou a vydal se s opatem zpátky do kaple. Ta zpráva jako by do Božetěcha vlila život – Konrád se ubránil, útok se rozpadl, výprava trčí v bahně… Budou vyjednávat, co jiného by měli dělat? To mohli udělat hned! Ale to ne, napřed muselo do prachu spadnout pár rozťatých hlav, ale zaplať Bůh za to, že jenom pár, že alespoň teď budou jednat. A k tomu jim pomůžu, teď a tady! „Pohleď," ukázal na zatím bílý pás severní stěny, „zde bude deset arkád, můj bratr Slavitah už je rozměřil…"

Starý převor stál před apsidou a modlil se. Božetěch se po něm ohlédl a pokračoval:

„Víš, ještě dnes dopoledne, než jsi přijel, jsme se o tom radili. Já chtěl počkat, protože jsem měl pochyby, co vlastně vyměřovat, ale Slavitah nechtěl ani slyšet. Prý deset, co jiného, jako by už věděl… Inu, teď mohu načrtnout obrysy postav a štítů, moji pomocníci mohou začít vyplňovat pozadí, to je hodně práce, stejně jako kameny arkád a jejich barvy. Úplně nakonec udělám obličeje, barvy plášťů a lemů, praporce. To je to nejdůležitější a také nejtěžší, nesmí v tom být ani jediná chybička, ale zase to není tolik práce. Jde to rychle, když vím…, když konečně vím…“

Zarazil se a Břetislav větu s úsměvem dokončil:

„…když konečně víš, kdo bude kde stát, viď?“

„Pravdu díš, ale to není ani zdaleka vše! Deset, deset, rozumíš tomu? Nejen že vás je celkem deset – ty a tvoji čtyři bratři, dva synové Konrádovi a Svatopluk s Otíkem, celkem devět, s Konrádem deset. Ono už jich tam devět na horním pásu stojí, od tvého svatého předka až po tvého otce, dohromady tedy devatenáct, a to je svaté číslo, víš!? Latiníci o tom nevědí, nechtějí vědět, ale pro nás, pro mě a mé bratry ze Sázavy je svaté nad jiná!“

„A proč to, proč právě devatenáct? Vždyť je to číslo jako každé jiné. Takové nedokončené, a ani se nedá složit z jiných čísel, což je přeci důležité.“

„Že nedá?“ pousmál se opat. „To se ukrutně mýlíš, chlapče! Devatenáct, toť právě božská veškerenstvost kosmu! Pohleď, základní svatá čísla jsou tři a čtyři, to víš. Tři jako Trojjedinost Boží a tři králové před Kristem, čtyři jako svatí Evangelisté a čtyři živly nebo čtyři světové strany a ještě mnoho dalších věcí. A zatímco tři plus čtyři je sedm, další svaté číslo, neboť sedm je darů Ducha Svatého a také hlavních hříchů, jakož i dnů v týdnu, je třikrát čtyři dvanáct, jako je apoštolů a andělů támhle nahoře a také měsíců v roce, neboť to vše spolu samozřejmě souvisí. Nu a sedm plus dvanáct je právě devatenáct, jako už odpradávna stojí lehátek ve velké poradní síni pana císaře ve svatém městě velkého Konstantina… Pohleď, jak je to číslo nádherné, když se napíše!“ a Božetěch napřáhl ruku a namaloval před sebou na zeď prstem XIX.

„Kruh devatenácti knížat, to sám Bůh tak zařídil! A ten kruh knížat, Břetislave, vždyť to je nejen kruh, uzavřená jednota kosmu! To je zároveň také řada, běh času dějin, a zároveň ještě dva polokruhy, co stojí proti sobě, chápeš to?! Může být velkolepější jednoty a harmonie než je ona kosmická, kterou stvořil Bůh? Víš, nikomu to

neříkej, ale v té malbě je tolik svatých věcí, o kterých já vím, že latiníkům nevoní… Ale nebudou moci nic dělat, vůbec nic! Ledaže by biskup odmítl světit, ale to si nedovolí…, to je nepředstavitelné, v této kapli a v této chvíli, za těchto okolností. Ne, to nelze… Bude skřípat zuby, ale vysvětí, určitě vysvětí… Jistě mne za to potrestá, to vím, ale to mi nevadí! Jakoukoliv tíhu vezmu na svá ramena, jenom když to zde dokončím ke slávě a štěstí této země, víš? Co bude se mnou, to je mi úplně jedno…“

„Trestat?“ opáčil mladík. „Proč by tě měl za tuto nádheru biskup trestat?!“

„Potrestá!“ přisvědčoval opat s nadšením, jako by se už nemohl dočkat. „Jistě potrestá, on jinak nemůže. Jednak nás latiníci nenávidí už proto, že vůbec jsme a že jsme takoví, jací jsme. Biskup, opati jejich klášterů, preláti a kanovníci, i ten tlustý kanovník Kosmas, jinak dobrák od kosti, nás nenávidí. Kdyby mohli, ó jéje, ti by s námi zatočili! A co teprve tato malba!? Chlapče, odpusť, že ti to tak říkám, ale v té malbě je tisíc věcí, které ty ani teď ještě nevidíš a nikdy taky neuvidíš, pokud bych ti je do poslední maličkosti přesně neukázal a nevysvětlil, ale biskup a jeho preláti je všechny uvidí hned, rozumíš? A co uvidí, je taky pěkně rozčílí!“

Břetislav se díval na opata, jak toužebně pozoruje holou zeď, jako by na ní už viděl celý pás malby dokončený. Uchopil jej za rukáv sutany:

„Božetěchu, příteli, je to snad příliš troufalé před tváří Boží a Svatého Ducha, kteří vedou tvou ruku… Nechtěl bych je urazit, ale chtěl bych tě vidět při práci, víš? Chtěl bych vidět, jak to vzniká…“

„Proč ne, pane, bude mi ctí! Hej, chlapci, hoďte sebou! Radomile, navlhči honem vápeným mlékem další pole a ty, Dobromile, namíchej barvu na linky, pospěšte! Naše návštěva odjíždí a chce se podívat, jak vzniká další kníže, tak sebou hoďte! Tak, pane, už pomalu vylez nahoru, oni to hned připraví, jsou velice šikovní. Já si jdu napřed odlehčit. Víš, už dávno jsem si všiml, že Duch Svatý o to lépe na mne sestupuje, o co více jsem vyprázdněn od věcí světských, k nimž patří jídlo a pití v prvé řadě. Malou chvilku to potrvá, chodíme do chýšky u hradební zdi, protože jsem zakázal dělat to zde v okolí. Vždyť by to tu smrdělo jako žumpa!“

Zanedlouho se vrátil, vylezl na lešení k Břetislavovi a přešel až k obrazu krále Vratislava ve čtvrtém pásu. Když nalezl převorem Slavitahem vyškrábnutou značku, zvýraznil nejprve malým ostrým

štětcem jemně okraj další arkády a pak se postavil před následující prázdné pole. Z celé plejády štětců zastrčených za hrubým provazem, kterým měl přepásanou svou barevnou sutanu, si vybral ten správný a vroucně se pokřižoval:

„Ve jménu Otce, i Syna i Ducha Svatého!“

„Amen,“ odpověděl Břetislav a díval se, jak opat začal opatrnými, ale jistými a přesnými tahy načrtávat obrysy další postavy. Nejprve ohraničil ramena, pak postranní linie paží a potom celé linky boků až po zakončení kratšího splývavého roucha, do kterého byly pod pláštěm oděny všechny postavy. Pak vyměnil štětec za jemnější, dobře rozmíchal barvu v misce a vrátil se k malbě. Naznačil linii splývavých vlasů až přes levé rameno, linie tváře, brady a krku, rysy obličeje však vynechal. Potom namaloval pravou paži nataženou od těla a dlouhou svislou dvojitou čárou naznačil, že v této ruce bude kníže třímat své kopí. Na druhé straně postavy od pasu dolů vykouzlil typické obrysy mandlovitého, dole zašpičatělého štítu, nad nímž šikmo nahoru znázornil ruku, která jej přidržuje. Nakonec se opět sklonil, rychle načrtnul obrysy nohou ve špičatých jezdeckých botách, postavené na barevné, obloučky zdobené úzké dekorativní linii, oddělující oba hlavní pásy. Odstoupil o půl kroku, naklonil hlavu trochu na stranu, jak pozoroval své nové dílo, zastrčil štětec za pás a otočil se ke svému společníkovi:

„To bude, dá-li Pán Bůh, tvůj strýc Konrád a tady, chlapče…“ ukázal na vedlejší, ještě zářivě bílé pole, „tady budeš stát ty!“.

KAPITOLA 13

Janek

Když se král Vratislav obklopený svými nejbližšími rádci vzpamatoval z překvapení nad nenadálou návštěvou z obleženého hradu, kázal nejprve poslat pro svou ženu a nejvýznačnější předáky a teprve potom nechal vstoupit do svého stanu kněžnu Virpirku. V rozlehlém králově stanu bylo plno, když drobná postava brněnské kněžny v prostých tmavých šatech bez ozdob sklonila pokorně hlavu; jen bubnování deště na plachtu rušilo její tichá slova:

„Já, králi, už nehodná slouti tvou švagrovou, ke tvým kolenům s prosbou jsem přišla…“ poklekla před vyvýšeným stolcem, na němž Vratislav seděl. Král jí pokynul, aby povstala.

„Pane, v této zemi nečeká tebe a tvé vojsko žádná sláva a žádná kořist. Určuješ-li nás a naše statky za kořist svým vojákům, obracíš i sám na sebe naše šípy, kopí a meče. Jak snadno dojít zde k úhoně, ať už tobě, tvému bratru a mému manželovi, tvým synům nebo synovcům! Jak snadno, aby lehly popelem celé hrady i vesnice, aby se na dlouhou dobu zasela smrtelná nenávist nejen ve vašem rodu, který už po staletí panuje této zemi, ale také mezi všemi rody ostatními! Pakli však brousíš své blesky jen a jen na hrdlo svého bratra, kéž jsi dalek toho, abys byl pokládán za druhého Kaina. Tvému bratru jsou otevřeny východní marka německá, Dalmácie i Řecko, chce raději být poutníkem v cizí zemi než tebe vinit z bratrovraždy. Zhřešil-li tvůj bratr tím, že nevydal ihned svůj domov, náš domov s tolika nevinnými v plen

tvému hněvu, trestej tedy jej – a zemi, jež je tvá, dej potom, komu chceš…“

Král cítil podivné pohnutí. Věděl sice dobře, jaké náznaky se skrývají v jejích slovech, ale paní Virpirka oslovila také něco v hloubce jeho duše, jeho vlastní skryté myšlenky, plány i obavy. Povstal ze své stolice, objal švagrovou před všemi přítomnými a zároveň přemýšlel, jak se od tohoto podivného vyslance dozvědět to, co jej nejvíc zajímalo. Ani v nejmenším totiž nepochyboval, že těmito půvabnými ústy s nezaměnitelným německým přízvukem k němu promlouvá nejen jeho bratr a nejméně polovina jejich rodu, ale zřejmě i jeho nejstarší syn. V možném spojenectví těch dvou tkvělo pro něj v této chvíli největší nebezpečí a bylo mu jasné, že tomu musí z každou cenu zabránit. Pravil tedy nejprve dvorně a nezávazně:

„Paní, i když možná mezi bratry panuje někdy svár, ty jsi a zůstáváš mou milou švagrovou, která kdykoliv nalezne mého sluchu!“

Kněžna sepjala ruce na prsou a pravila hlasem, ve kterém se ozývala nejen obava z neštěstí války a upřímná touha po smíření, ale také zastřená hrozba, jíž se nejvíc obával:

„Jestli jsem, pane, takto nalezla milost před tvýma očima, mám ještě jednu prosbu. Za velký synův hřích postačí otci někdy jen maličký trest… Nechť potom zavládne pokoj smíření podle tvé vůle mezi všemi, kdo jsou účastni tohoto neštěstí celé naší země!“

Tak vida, pomyslel si Vratislav, už je to tady… Snad mají mí rádci přece jen pravdu, když jim dělá takové starosti, co vyvádí ten zpropadený Břetislav okolo znojemského hradu! Ani na okamžik nepodléhal iluzi, že bratrova slova o možném vyhnanství jsou myšlena vážně. On dobře ví, pomyslel si Vratislav trpce, že v této chvíli nemám nikoho, koho bych mohl posadit na jeho opuštěný brněnský hrad! A co by tomu všemu řekli předáci, celá země? Vždyť všichni právě zažili mou porážku, nikoliv vítězství. Konrád nabízí smír, právě teď, protože ví, že vlastně vyhrál, že obléhání ztroskotalo. Dělá to ovšem skvěle tím, že se pokořil ústy své ženy… Nabízí mi podporu proti synovi, ale zároveň hrozí dost nepokrytě spojenectvím s Břetislavem proti mně. Mám tedy alespoň na vybranou, pomyslel si přece jen s úlevou. Moci si vybrat, to je vlastně ta nejlepší pozice, protože jedno je nadmíru jasné – že všichni tři vyhrát nemůžeme. Jeden z nás bude muset prohrát…

Obrátil se tedy k švagrové, která čekala na odpověď. Velmi dobře si uvědomoval, že nálada ve vojsku je jednoznačně proti dalšímu obléhání, že stojí na prahu vynuceného jednání, kterým bude muset za

cenu co možná nejmenších ústupků dosáhnout toho, čeho nemohl dosáhnout silou zbraní. Potřeboval hlavně čas, potřeboval se poradit nejen se svými veliteli a rádci, ale především se svou ženou, protože si jasně uvědomoval, že v tomto jednání s Konrádem půjde především o jejich syny. Roztáhl tedy náruč jako by chtěl všechny přítomné obejmout a zvolal:

„Tvými ústy, milá švagrová, jako by sám anděl promluvil, a to anděl míru! Ničemu nejsem tak dalek, jako chtít ničit svým vojskem moravskou zemi, kterou náš otec Břetislav z prachu pozvedl a mí bratři z mého pověření tak dlouho a dobře spravovali. Já nebažím po životě svého bratra a tvého chotě a není ani nutné, aby v cizině hledal bídného chleba, když se teď přede mnou tvými ústy pokořil. Je nutné jednat a ustanovit takový mír, aby nadále byl ku prospěchu celé zemi, všem předákům, ať už rodů českých, nebo těch, které se cítí moravskými. Běž a přines svému choti ode mne toto políbení míru a moje upřímné pozvání k jednání, které se může konat hned nazítří kdekoliv, kde si to bude můj bratr přát!“

S těmi slovy políbil Vratislav za hlasitého a bouřlivého souhlasu přítomných dojatou švagrovou na obě tváře. Předáci i samotní královští velitelé tloukli dýkami do štítů, řinčeli zbrojí a jejich spokojeným mručením probleskovaly hlasité výkřiky souhlasu. Všichni pochopili, že nenáviděné obléhání skončilo, že Konrádova nabídka smíru přišla v pravý čas a pravým způsobem, aby král mohl zachránit svou tvář a vydávat vojenskou porážku za politický úspěch. Ti zkušenější si ovšem všimli, že král ani slovem nevzpomenul nejstaršího syna, ale ten zde nebyl přítomen a předákům bylo celkem lhostejné, zda se teď dohodne král s bratrem proti synovi, když se předtím nedohodl se synem proti bratrovi. Kořist a sláva jim zde skutečně nekynula ani zpočátku, po utrpěném neúspěchu ovšem o to méně, a protože všichni chápali, že hlavním problémem, o který při následných jednáních půjde, je otázka nástupnictví, bylo zřejmé, že jde vskutku především o rodinnou záležitost panující dynastie.

Šťastná kněžna, povzbuzená nejen královými slovy, ale také reakcí jeho velitelů a předáků, spěchala do hradu a blahořečila svému chytrému muži, že ji přemluvil k tomuto poselství, do kterého se jí nechtělo, protože v jeho úspěch nevěřila. Doprovázel ji králův první rádce Bor a velitel kurýrů Prostěj, aby s Konrádem vyjednali podmínky a okolnosti prvního jednání. To bylo domluveno na příští den dopoledne na brněnském hradě. Králi bylo jasné, že chce-li zachovat

zdání, že vyjednává z pozice síly, musí udělat tento první krok a získat tím skutečnou důvěru Konrádových Moravanů, kteří by naopak těžko připustili, aby se jejich kníže vydal jen tak sám do králova ležení.

Zatímco za hradbami se radoval Konrád se svou rodinou i olomouckými synovci a ležení slavilo konec obléhání mohutnou pitkou, osaměl král Vratislav ve svém stanu s poslední, ale zato velmi nepříjemnou starostí – s otázkou, co má vlastně za lubem jeho nejstarší syn. Už jenom ukončením obléhání a pouhou nabídkou jednání a smíru s Konrádem si však významně uvolnil ruce. Nepochyboval o tom, že postaven před rozhodnutí, zda stanout po boku svého bratra, nebo svého synovce dá chytrý Konrád přednost jemu. Možnost spojenectví těch dvou jsem tím nadobro rozbil, pomyslel si Vratislav. To je v této chvíli vskutku to nejdůležitější, ale co může udělat Břetislav, to je nutno zvědět…

Králi a jeho poradcům samozřejmě neušlo, že mnoho Břetislavem vyslaných bojovníků úspěšně podrývá disciplínu královského vojska a jeho vůli pokračovat v obléhání. Zasetý rozkol by mohl využít pro posílení vlastních ambicí… Přestože král vskutku do důsledku nevěřil, že by jeho syn byl schopen zmocnit se násilím vladařského stolce, byly tady skutečnosti, které nemohl ignorovat, především jeho náhlý odchod ke znojemskému hradu, jehož důvodu se nemohl dopátrat. Navíc v chování nejstaršího syna spatřoval nejen hlavní důvod svého neúspěchu pod brněnským hradem, ale také největší komplikaci budoucích jednání.

Břetislava nutno potrestat, opakoval si stále důrazněji král Vratislav a myšlenky mu přeskakovaly od vzpomínek na Zderada až po osudy dávného spojence, císaře Jindřicha, který byl pronásledován v daleké Itálii stejným prokletím synovské rebelie. Navíc jej rozčilovalo, že celé české vojsko se stalo svědkem vzpoury, která byla doposud nejen nepotrestaná, ale dokonce vlastně nadmíru úspěšná! Vedl ji sice můj syn, opakoval si král, můj nejstarší syn a možný nástupce na stolci, ne nějaký předák, ale co z toho? Vlastně o to hůř! Jaký to dává příklad všem ostatnám? On chce být mým nástupcem a jako první zradí slíbenou věrnost? Kvůli čemu? Pro jeden neúspěch s útokem se nechá přemluvit Konrádem k odboji?! Dobrá, ať to tedy má! Vratislav vztekle udeřil pěstí do dlaně.

Ani si nevšiml, že mezitím všichni odešli a on docela osaměl. Pouze královna Svatava seděla na prostorném loži, které měl připraveno v rohu stanu za zvláštním závěsem. Venku se sice úplně set-

mělo, ale bouře se už uklidnila; kdekdo v ležení si to vykládal jako Boží souhlas s vyhlášením konce obležení a jako naději na smír. Kolem stanu se rozléhaly jen tlumené kroky královské stráže. Oba manželé se konečně dostali k rozmluvě, na kterou už netrpělivě čekali.

Usedli spolu na lože vysoce nastlané kožešinami, u něhož hořely na vysokém stojanu svíce. Oba měli pocit, jako by se od jejich poslední důležité rozmluvy na pražském hradě nic nezměnilo. Odchod vojska, cesta na Moravu, první Břetislavův boj před hradem, smrt Zderadova, obléhání, dnešní nepodařený útok… Tolik se toho stalo, ale jako by to bylo k ničemu, jako by nepokročili ani o kousek dál v tom, kde to bylo skutečně nutné. Král se zamyšleně hladil po bradě:

„Tolik se toho událo za poslední měsíc, ale zdá se mi, jako by se nic nepohnulo. Jako bychom byli dnes přesně tam, kde jsme byli tehdy, když jsme připravovali se Zderadem vyhlášení tohoto tažení…“

„Zderad už není…“ podotkla královna tiše a Vratislav dopověděl: „…na tomto světě, já vím. A vím také, jak ti chybí, protože i mně převelice chybí. Bor Alešův je sice chytrá hlava a obratný vyjednavač a já jsem rád, že dnes stojí věrně po mém boku, ale Zderad byl Zderad. Jako by mi někdo zlomil můj nejlepší meč, zrovna tak to je…“

„Ten někdo, kdo zlomil tvůj meč, je znám, Vratislave,“ řekla královna a v hlase jí zazněl nepředstíraný smutek. Král přisvědčil:

„Ano, Svatavo, je tomu tak, a já jej potrestám! Ještě nevím jak, ale potrestat jej musím, jinak nelze. Celé vojsko bylo svědkem jeho rebelie a to ještě není zdaleka všechno. Slíbil mi držet se stranou a nestavět se do cesty mé snaze potrestat Konráda, ale to se nezdařilo, hlavně kvůli němu. Navíc popouzí trvale svými lidmi družiny předáků. Zasévá rozkol do mého vojska a teď ještě odtáhl kamsi ke znojimskému hradu a já nevím proč… Co tam chce, co zamýšlí? Musím to rychle zjistit!“

„A s bratrem se smíříš?“

„To ještě nevím, ale viděla jsi přece, jaká je nálada. Rozhodně s ním musím začít jednat, ať už to nakonec dopadne jakkoliv. Ale právě teď se mi to velice hodí. Uvolnil jsem si ruce, abych se mohl vypořádat s Břetislavem, a kdyby se mi to podařilo rychle, možná bych pak nemusel ani Konrádovi polevit. S obléháním je sice konec, stálo ale stejně od samého počátku pod špatným znamením. Snad se mi podaří i bez něj totéž, co jsem chtěl dosáhnout dobytím brněnského hradu!“

„Co tedy chceš vlastně učinit?“

„Moji rádci se domnívají dvě věci, sami to přesněji nevědí,“ začal opatrně král. „Břetislav odtáhl ke znojimskému hradu možná proto, aby

tam začal shromažďovat odboj a rebelii moravských rodů na podporu Konrádovu a proti mně. Tomu zabráním už tím, že budu s bratrem jednat. Je ale také možné, že by Břetislav mohl chtít vytáhnout k Praze, od znojimského hradu tam vede přímá cesta. Já tomu sice nemohu věřit, ale někteří moji předáci a velitelé si to myslí. Chtěl jsem se proto zeptat i tebe, zda to považuješ za možné…“

„Já jsem v této zemi cizí, ale tolik vím, že kdo usedne na knížecí stolec, stane se pánem země. Břetislav jistě není z těch, kdo by se zdráhali učinit takový krok, a jestli je v pražském hradu moci, která by mu v tom mohla zabránit, to musíš ty sám vědět nejlépe…“

Král namítl:

„Na stolec je nutno být zvolen předáky, schválen lidem a biskupy. Zatím se nikdy nestalo, že by samo usednutí na stolec znamenalo stát se pánem země, a to zvláště tehdy, dokud její skutečný pán žije…“

Královna pohlédla na manžela zasmušile:

„A kdopak z nás ví, jak dlouho bude ještě tomu skutečnému pánu této země dopřáno života vezdejšího?“

„Ale Svatavo,“ oponoval Vratislav, „přece je po boji, co by se mělo stát?“

„Možná se nestane nic,“ odvětila královna, „ale pomni, že panovníci nezmírají pouze na poli válečném…“ a zadívala se významně na jeho levou paži.

Vratislav věděl, že má pravdu. Vskutku by se mohlo stát, že ani jeho smíření s bratrem Konrádem, do kterého zatím neměl poctivou chuť, by za určitých okolností nemuselo stačit. Sám byl sice zde v poli, jeho přirozený nástupce Konrád rovněž, také většina rozhodujících předáků i duchovních, ale na druhé straně si dobře uvědomoval, že pražský hrad a kamenný stolec uprostřed něj hrají v této zemi zásadní roli. Když si představil, že by se ani on sám, ani Konrád neměl dožít konce tohoto tažení, pak si vskutku nedokázal představit moc, která by mohla zabránit tomu, aby na kamenný stolec usedl Břetislav. A to bylo v současné chvíli to poslední, co by si přál.

Rozhodl se. Vyskočil z lůžka, rozrazil východ stanu a vybafl na překvapeného strážného:

„Hej, chlape, okamžitě se seber a přiveď mi sem velitele mé družiny Častu, ale hned! Hoď sebou, dělej!“

Trvalo jenom okamžik, než se vyděšený bojovník vrátil s obrovitým velitelem, který i za všeobecné pitky zůstal střízlivý. Král jej zatáhl do stanu a aniž usedl, spustil:

„Často, dávej pozor! Sebereš celou družinu a hned za rozbřesku vyrazíš k přibyslavskému hradu, jak jsme o tom mluvili. Slíbil jsi přece, že tam dorazíš dříve než můj syn, kdyby chtěl na pražský hrad. Moje stráž zůstane zde a vojska předáků také, budu v příštích dnech jednat s bratrem. Tvým úkolem je zabránit, aby se můj syn vydal k pražskému hradu. Buď na něj počkej tam, kde se ty cesty spojují, nebo mu běž od Přibyslavi ke Znojimu naproti, ale za žádnou cenu jej nesmíš pustit do Čech! Je ti to jasné?“

„Ano, pane,“ přisvědčil velitel a měl se k odchodu, ale král jej ještě zadržel:

„Hlavně jde o to, aby se tam nedostal on sám, to je ze všeho nejdůležitější! Nic by možná nepomohlo, kdybys rozprášil jeho družinu a on třeba jen s malým oddílem přece jen dosáhl pražského hradu. To se nesmí stát! Buď mu musíš zastoupit cestu, aby před tebou mohl jen couvat, nebo jej musíš zajmout. Jeho života však šetři, to ti říkám! Je ti vše jasné?“

„Ano, pane,“ zopakoval Časta, uklonil se králi i královně a vyšel ze stanu. Vratislav se obrátil k manželce:

„Já sice stále nejsem úplně přesvědčen, že je to nezbytně nutné, ale mám zato, že je to takto přece jen bezpečnější. Když Břetislav nic nechystá, nic se mu nestane, a jestli chystá, pak…“

Vtom se opět ozvaly zvenčí kroky okovaných vojenských bot a strážný, provázený tentokrát velitelem Krásou, strčil nos do vchodové škvíry stanu:

„Pane, je zde velitel tvé stráže, mám jej vpustit?“

Když viděl, jak král mává netrpělivě rukou, ustoupil a Krása kvapně vešel. Uklonil se a bez okolků pravil:

„Pane, odpusť, že tě ruším v tuto pozdní hodinu, ale nelze jinak. Stalo se něco, co musíš ihned zvědět!“

Král Vratislav na něj pohlédl s němou otázkou v očích.

„Právě přijel posel, rychlý kurýr až z pražského hradu s důležitou zprávou!“

* * *

Den předtím, než hnalo královské vojsko neúspěšně proti brněnským hradbám, probudil se šašek Janek ve své komůrce na pražském hradě později než obvykle. Vysoko stojící slunce slibovalo další horký letní den pozdního července a také další obvyklou nudu posledních týdnů.

Popravy, které byly vítaným zpestřením každodenní jednotvárnosti, už dávno skončily. Janek získal novou hlavu a uťatou paži; už před několika dny přinesl bíle se lesknoucí kosti z lesa, kde je po ovaření a hrubším obrání přenechal práci hmyzu. Pro přítele Donicia již dávno nasbíral ze zrajícího obilí velký pytlík černého námele a také celý pytel červených muchomůrek, které pomalu sušil v horkém letním vzduchu. Potuloval se po celém hradě, často zašel i do pražského podhradí a k řece, hrál si se svým obrovským psem, ale hlavně se stále silněji nudil.

Během svého potulování zabrousil často také k hradnímu vězení, v němž stále ještě sedělo mnoho význačnějších vězňů, jichž se popravy podle očekávání netýkaly. Jakžtakž už se smířili s novou rutinou, ke které Poreje donutil odliv hradní posádky a nechali si líbit řetěz, který jim byl každého večera provlečen okem v poutech na noze a uzamčen za mříží velkým železným zámkem. S napětím čekali, zda se dozví zprávy z králova tažení na Moravu a byli celkem rádi, že se s nimi díky tomu žádné soudy nekonají. Byl to jistě lepší osud, sedět zatím na slámě věznice s hlavou na krku a doufat v pozdější omilostnění, než ji po brzkém procesu ztratit pod katovským mečem.

Většinou to byli příslušníci vznešenějších rodů, kteří se znepřátelili s bližšími královskými rádci a veliteli, především se Zderadem. Značná část jich byla z Moravy, na kterou už tradičně čas od času dopadaly rány panovnické nedůvěry, protože postavení této země ve vztahu k Čechám nebylo zdaleka spravedlivé, o rovnoprávnosti ani nemluvě. Od doby knížete Oldřicha, který ji dobyl na Polácích po téměř dvaceti letech jejího odtržení od českého státu, měli pražští panovníci trvalou snahu zacházet s ní jako s dobytou zemí. Nejlépe se jí ještě dařilo za mladého knížete Břetislava, který ji spravoval z otcovy vůle prvních patnáct let a položil přitom dobré základy pro její zvelebení. Poté přišlo dvacet let jeho pražského panování, ve kterých se střídali jeho mladší synové v obou moravských dílech, olomouckém a brněnském, ale hned po jeho smrti přišel první otřes. Nový kníže Spytihněv nechal krátce po svém nástupu zajmout přes tři sta příslušníků moravských rodů a rozeslat je do mnoha věznic po českých hradech. Místo nich dosazoval na moravské hrady oddané příslušníky českých rodů. Nezastavil se přitom ani před svými mladšími bratry, Konrádem a Otou, které na Brněnsku zajal a odvedl s sebou do Prahy. Další bratr, Vratislav, před ním stačil utéct z olomouckého hradu do Uher, takže mstivý Spytihněv se musel spokojit s jeho těhotnou manželkou, pocházející ze starého domácího moravského rodu. Když ji po měsíci ohavného

věznění konečně propustil, na cestě za manželem do exilu předčasně porodila a zemřela. Nešťastný vdovec, kterému bylo teprve něco málo přes dvacet, se poté v Uhrách oženil s královou dcerou Adlétou, matkou Břetislavovou. Osud první manželky v něm však zanechal bolavou ránu, takže když po smrti Spytihněvově sám nastoupil na pražský stolec, pomstil se aspoň předákovi, který ji tehdy v žaláři týral…

Dlouhým Vratislavovým panováním se situace na Moravě začala uklidňovat. Bratra Konráda vrátil na Brněnsko a svůj bývalý díl olomoucký svěřil nejmladšímu bratrovi Otovi. Oba zde založili rody moravských Přemyslovců, první s rakouskou a druhý s uherskou manželkou. Mělo to za následek uklidnění napětí jak mezi nově dosazenými rody českými a starými rody moravskými, tak i mezi panující dynastií a Moravou, která se pomalu dokázala stále více identifikovat s vládnoucími knížaty. Dokonce ani smrtí prvního z údělných knížat Oty před čtyřmi lety se vlastně nic nezměnilo, protože po něm nastoupil v olomouckém dílu zcela přirozeně jeho nejstarší syn Svatopluk, který byl pro místní předáky pochopitelně ještě více Moravanem než jeho zesnulý otec.

Král Vratislav byl tehdy ještě příliš zaměstnán četnými potížemi, které mu působil jeho poslední bratr, pražský biskup Jaromír, zvaný hlavně v zahraničí Gebhardt podle jména, které přijal při biskupském svěcení. Teprve minulého roku, když biskup na cestě do Uher nenadále zemřel, rozhodl se pražský panovník poprve zasáhnout do osudů svých možných následníků a vyslal druhorozeného syna Boleslava do olomouckého hradu. To však znamenalo po třech desetiletích nový závažný otřes, který opět zachvěl Moravou. Pražské vězení se naplnilo novými příslušníky moravských rodů, kteří se zdráhali přijmout dalšího pražského knížete a nestačili přitom z Olomoucka utéci ani ke knížeti Konrádovi, ani do Uher nebo do Polska.

Janek všechny tyto souvislosti neznal, zato ale nenáviděl Zderada, o kterém se všeobecně vědělo, že byl hlavním strůjcem a vykonavatelem královy snahy, přerozdělit ještě za svého života moravské díly a nesl proto také hlavní zodpovědnost za naplnění pražského hradního žaláře. Šaškova nenávist měla především pádné osobní důvody.

Teď se však stále silněji nudil na ospalém a letním horkem umořeném pražském hradě, kde navíc nebylo o osudech tažení a královského vojska nic známo. Všechno zde běželo ze setrvačnosti na pomalé obrátky. To bylo naprosto nesrovnatelné s normální situací, neboť „hlavním městem země“ byl mnohem více sám král než místo, kde se

obvykle zdržoval. Osiřelý pražský hrad se proto příliš nelišil od kteréhokoliv ospalého pohraničního hrádku české země.

Trpaslík nejprve jako obvykle proslídil celý hrad, nakrmil psa a strávil úmorné poledne ve stínu hustých křovin v podhradí u vltavského břehu. Když horko trochu polevilo, vrátil se do své komory a sebral Doniciovu konvičku se zázračnou tekutinou. Zastrčil ji do nejhlubší kapsy, zavřel psa doma a vydal se loudavým krokem přes nádvoří k věznici. Tři znudění, zpocení a ospalí strážní jej přivítali jako vítané zpestření, protože jej dobře znali a on pro ně se svými kousky znamenal mnohdy vytržení z nudy jednotvárné služby. Také dnes hráli nejprve v kostky, dokud se kolem šesté večer stráž nevystřídala. Přišel velitel Porej se dvěma novými strážnými, kteří měli zůstat přes noc. Zatímco vojáci, ospalí z celodenního nicnedělání, předali své klíče a s chutí se odporoučeli, zkontroloval Porej osobně všechny vězně. Přesvědčil se hlavně, jestli jim okovy pevně sedí na noze a všichni mají konce svých pout uchyceny řetězem podél celé boční zdi. Poté sám protáhl jeho konec mříží do přední místnosti a zamkl jej velkým zámkem do ocelového oka. Osobně také zamkl dveře v mříži a oba klíče pověsil na zeď. Šašek zatím házel kostkami po dřevěném stole a pozoroval jej nepřítomným pohledem. Oba strážní se posléze usadili u stolu a vytáhli z přinesených pytlů jídlo. Také Porej, který se po večerní kontrole někdy odebral do své komory, se usadil u stolu. Trpaslík se na to díval s nevolí; velitel se mu nehodil, protože netrpěl ve službě pití. Nedal však na sobě nic znát a začal s novými vojáky hrát opět v kostky. Když je to přestalo bavit a Porej se stále neměl k odchodu, vzal šašek tři prosté pohárky z pálené hlíny, podíval se do jednoho z nich a smutně s ním zatřepal:

„Bylo by lépe, kdyby v těchto pohárech bylo po tak horkém dni co k pití… Když už jsou ale suché, ukážu vám jeden kousek, který je možná veselejší než ty pitomé kostky…“

Obrátil nádobky dnem vzhůru a vyrovnal je před sebe do řady. Pak zalovil rukou v jedné z kapes a vytáhl z ní malou měkkou kuličku z červené vlny. Ukázal ji strážcům, pozvedl prostřední pohárek a strčil kuličku pod něj. Pak pohárky rychle posunul sem a tam, zamíchal je před sebou a vybídl Poreje:

„Kde je kulička, veliteli?“

Ten ukázal bez váhání na levý pohárek, šašek jej odklopil – a všichni zírali na prázdný stůl. Janek se zasmál a odklopil prostřední

pohárek. Strážci nevěřícně zírali na červenou kuličku. Byli by přísahali, že kulička musí být pod tím pohárkem, na který ukázal jejich velitel.

„Udělej to ještě jednou," vybídl jej Porej. Kuličku pod pohárek, sem a tam, tam a sem… a kde je kulička?

„Tady!" vykřikli všichni tři a odklopili pravý pohárek. A skutečně, červená kulička se na poškrábaném dřevěném stole tentokrát objevila.

Trpaslík se zašklebil a podrbal se rozpačitě na zátylku:

„Inu, to nic není, hrát takhle naprázdno, to mě nebaví. Tahle hra se hraje o peníze!"

Janek sáhl znovu do kapsy a položil před sebe věnec uprostřed provrtaných drobných mincí, které se nosily navlečené na tenké šňůrce. Rozvázal velký uzel na konci provázku, stáhl poslední minci a položil ji doprostřed stolu:

„Jedna mince ode mě, jedna od vás. Já zamíchám pohárky a vy hádáte, pod kterým je kulička. Když uhodnete, jsou obě mince vaše, když neuhodnete, jsou moje. Platí?"

Strážní se po sobě podívali, nová hra slibovala jistě zábavu a možná i výdělek. Rozvázali své uzlíky a posadili se proti Jankovi. Ten strčil kuličku pod pohárek, zamíchal s nimi, sem a tam, tam a sem… a kde je kulička?"

„Tady," odklopil Porej pravý pohárek, ale kulička nikde, a tak se první dvě mince stěhovaly k Jankovi. Kuličku do pohárku, sem a tam, tam a sem…

„Tady!" zvolal opět Porej, ale než mohl odklopit pohárek, chytil jej jeden ze strážných za ruku: „Ne, veliteli, počkej, tam ne, tady!"

Chtěl odklopit vedlejší pohárek, ale Janek jej přidržel na stole:

„Musíte se domluvit, hádat může jenom jeden."

„A kdo?"

„To je jedno, ale jenom jeden. Nejlépe když se budete střídat, pokaždé někdo jiný."

„Dobrá," souhlasil Porej, „tak to uděláme, ukaž…" a odklopil pohárek, na který ukázal jeho strážný. Mince opět putovaly k šaškovi. Šlo to ráz naráz a Janek si dával pozor, aby strážné občas nechal vyhrát. Netrvalo však dlouho a všechny mince se přestěhovaly k němu. Vojáci se po sobě dívali a nevěřícně kroutili hlavou. Janek se smál a chřestil pohárky po stolní desce:

„Musíte se lépe dívat, udatní bojovníci! Sem a tam, tam a sem, však to tak těžké není, jen se dobře dívat. Hrajete dál, nebo mi necháte vaše dobré mince?"

„To je zpropadená hra," vrtěl hlavou Porej, „ale co, hrajeme dál, já to tak nenechám…" A sundal ze svého věnce další mince. Janek posunul před sebe celou hromádku, ale nejdříve z ní odpočítal pět mincí:

„Dobrá, hrajeme dál, ale je tu tak sucho, že ani polknout nemůžu. Nech mě, veliteli, zaplatit malou konvici medoviny, však co to je pro tři muže a jednoho polomuže…?"

Zasmál se a strčil mince jednomu ze strážných. Ten se tázavě podíval na velitele a odběhl do kuchyně. Za chvíli se vrátil s konvicí vychlazené medoviny, kterou si rozlili do vysmolených dřevěných pohárů, s chutí se napili a dali se znovu do hry. Šaškovy malé ručky se jen míhaly a ať se tři strážní namáhali, jak chtěli, jejich mince se přestěhovaly k Jankovi ještě rychleji než předtím. Ten se smál, až se prohýbal a naléval si medoviny nejvíce ze všech. Ve vězení byl příjemný chládek a klid, jen občas se za mříží ozvalo cinknutí řetězu, jak se pohnul některý z vězňů. Porej sám rozlil poslední medovinu do pohárů, podal prázdnou konvici jednomu ze strážných a pravil:

„Ty jsi nás ale obral, Janku! Že se nestydíš! A ještě jsi sám medoviny nejvíce vypil. Ale ještě není všemu konec. Dej mince, však jsi jich na nás vyhrál… a Blažej zajde ještě pro jednu konvici. Napij se jen, co hrdlo ráčí a budeme hrát dál; myslím, že teď už vím, jak na to…" a mrkl na oba své společníky. Janek ovšem předstíral, že si toho nevšiml, rychle odpočítal dalších pět mincí ze své výhry a podal je strážnému, zatímco jeho druh šel s Porejem zkontrolovat vězně. Trpaslík této příležitosti ovšem okamžitě využil. Vytáhl nádobku, prorazil ostrou jehlicí, kterou měl zabodnutou v haleně, vosk na hubičce a nakapal do medoviny ve všech třech opuštěných pohárech po osmi kapkách. Rychle máznul ze svíce ve stojanu horký vosk na hubičku a schoval nádobku do kapsy. Dávno předtím, než se vrátili oba strážní z kontroly a Blažej s novou konvicí medoviny, chrastil již opět po stole svými třemi kameninovými pohárky jakoby nic.

Všichni dopili, nalili si čerstvé medoviny a hra opět začala. Tentokrát se ale zdálo, že šaškovy ručky už nejsou tak rychlé, protože strážní stále častěji hádali správně a hromádka mincí před Jankem se rychle zmenšovala. Teď se smáli strážní, zatímco šašek prskal a předstíral, jak zuří. Konečně praštil s pohárky tak silně, že jeden z nich nakřápl a vlněná kulička spadla na zem. Vztekle do ní kopl:

„A dejte mi už pokoj, vy lupiči a bezbožníci, už s váma nehraju, už vás mám dost! Jdu spát. A tu medovinu dejte sem! Já ji zaplatil a vy jste ve službě, tak jaképak chlastání…!“

Odkopl židli tak prudce, až se převrátila, popadl konvici se zbytkem medoviny, rázně vypochodoval ze strážnice a práskl za sebou dveřmi, jen to zadunělo.

Strážní se smáli, až jim slzy tekly, rozdělovali si svou výhru a plácali se po zádech, jak trpaslíka doběhli. Ten se nezdržoval a pádil do své podkrovní komůrky. Venku se už úplně setmělo a na zčernalém nebi se honily těžké mraky. Začal se zvedat vítr. Janek se rychle vysvlékl z pestrých hadrů, rozvázal tkanice své čapky s rolničkami a opatrně ji stáhl z holé hlavy. Pečlivě se oblékl do černých šatů na tajné výpravy a natřel si oční víčka i ruce popelem a sazemi z ohořelých zbytků dřeva. Pak si přetáhl přes hlavu kápi s vystřiženými otvory pro oči a zastrkal její okraj za horní lem těsně přiléhajícího šatu. Nakonec sebral cosi z police, zastrčil to do hluboké kapsy na prsou a vyklouzl ze své komůrky malým otvorem v prkenné stěně.

Částečně po schodech a chodbách, částečně cestami a skulinami, které znal jenom on, se dostal zpátky ke dveřím hradního vězení. Opatrně je otevřel, proklouzl škvírou do místnosti a dveře za sebou zase tiše zavřel. Zůstal stát neviditelný v tmavém stínu jednoho ze silných dřevěných sloupů, podepírajících konstrukci stropních trámů a nehnutě pozoroval v plápolavém svitu svící, co se děje ve strážnici.

Na první pohled bylo zřejmé, že medikův kouzelný lektvar už ovládl mysl všech tří strážných. Velitel Porej seděl na stolici a jeho hlava a celý hrudník ležely na desce stolu. Zdálo se, že prostě spí, ale jeho ruce sebou škubaly a prsty se neustále svíraly a zase rozvíraly. Otevřené oči se mu přitom leskly odrazem hořícího knotu svíce, jeho tvář měla napjatý a podrážděný výraz. Strážný Blažej seděl na stolici u zdi a usmíval se. I on měl otevřené oči, zíral přímo před sebe a jeho rty se pohybovaly, jako by se modlil. Třetí strážný neseděl vůbec a Janek se ulekl, že na něj měl možná použít větší dávku, protože byl z nich největší. Pak ho uviděl; stál mezi mříží a stojanem na zbraně u boční zdi strážnice a neustále ji hladil oběma rukama. Lehal si na ni tváří i celým tělem, jako by chtěl drsnou kamennou zeď odsunout nebo snad otevřít a odejít někam jinam, daleko odtud.

Také u vězňů za mříží bylo ticho, jenom občas zazvonil řetěz v železném oku. Zřejmě spali, nebo si alespoň nevšimli, že se ve strážnici před mříží děje něco podivného. Koneckonců spát ve službě bylo

stráži sice zakázáno, ale zákaz byl často porušován. Trpaslík se opatrně pohnul a neopouštěje stín, pomalu se posunul do středu místnosti. Přikrčil se za patu sloupu, pak rychle přeběhl v plápolavém světle ke stolu a schoval se pod něj. Blažej ani Porej u stolu se nepohnuli a ani třetí strážný se od své zdi neotočil. Jen kdyby někdo z vězňů byl zrovna těsně u mříže, byl by mohl zahlédnout ten malý prchavý stín. Janek se pod stolem opatrně dotkl Porejovy nohy. Mírně prstem zatlačil, ale nic se nedělo. Dodal si odvahy a zatřásl Porejovi s nohou, div jej ze stolice neshodil, ale reakce žádná. Vylezl zpod stolu a postavil se drze přímo před usmívajícího se Blažeje. Sebral ze stolu prázdný pohárek a mrštil jej do zad třetího strážce u boční zdi. Ten se pod úderem ani nepohnul. Pohár se od něj odrazil na kamennou podlahu a rozkřápl se na ní.

Janek zmizel pod stolem, prolezl pod jeho deskou, postavil se vedle Poreje a vší silou se do něj opřel. Velitel se skácel na zem jako přezrálá hruška, hlava mu udeřila o kamennou podlahu, až to zadunělo. Zůstal bez hnutí ležet. Za mříží byl klid. Trpaslík rychle přeběhl zpátky k tlustému sloupu a zahleděl se na stropní trámovou konstrukci. Spokojen s výsledkem svého zkoumání zřejmě nebyl, protože vraštil nespokojeně obočí a cosi si pro sebe mručel. Pak se odplížil ke krbu a vlezl do něj. Když povyskočil a zachytil se za vyčnívající kámen, dokázal se vsoukat do otvoru komínu právě tak širokého, že se v něm mohl zapřít zády a koleny a sunout se vzhůru. Vylezl několik metrů a hmatal přitom na obě boční strany, ale kolmá úzká šachta neměla nikde boční spojky do vedlejších místností. Zarazil se tedy, pevně se zapřel a rychle rozmýšlel, co dál.

S problémem, jak po činu zmizet, si pochopitelně lámal hlavu už předem. Možností bylo několik, ale bylo nutné je předem prověřit. Nejraději měl odvzdušňovací průduchy pod střechami, pohodlně pro něj dosažitelné ze stropní trámové konstrukce, jako tomu bylo v králově poradní jizbě, kde často naslouchal diskrétním jednáním. Dobrým přístupem hlavně do ložnic byly komínovité šachty krbů, propojené příčnými spojkami a tvořící tak pro jeho drobnou postavičku labyrint únikových cest. Zde však byl ve sklepě a oprávněně se obával, že tento komín může být tak vysoký, že by jej mohly opustit síly, než se dostane k příčné spojce. Poslední možností bylo utéci dveřmi, kterými přišel. Tato možnost se mu však vůbec nezamlouvala především proto, že byl nesmírně zvědavý. Musel by se tím zříct jednoho z největších potěšení svého života, totiž moci sám nepozorován pozorovat

jiné, jak se vypořádávají s nástrahami a překážkami, které jim nachystal.

Když si v úzké šachtě odpočinul, začal se pomalu sunout zpět, až tiše seskočil na kamennou podlahu. Tato cesta je nedobrá, příliš nebezpečná, jeho instinkt jej jasně varoval. Podíval se znovu na stropní konstrukci, potom na zeď vedle dveří, kde visely klíče, a přemýšlel. V konstrukci stropu věznice ještě nikdy nebyl a třebaže to mohlo znamenat dvojitou námahu nelehkého šplhání, musel mít jistotu. Nechal tedy prozatím klíče být, objal drsný dřevěný sloup a jal se soukat vzhůru. Když se dostal až k prvnímu trámu, chytil se za jeho okraj a vyšvihl se na něj. Chvíli si oddechl a pak začal šmejdit jako lasička v podstřešní konstrukci. Přál si, aby našel pod stropem odvzdušňovací průduch, ale tentokrát měl smůlu, v místnosti věznice žádný nebyl.

Znamenalo to jediné: bude muset zmizet dveřmi a zříci se potěšení pozorovat osvobozené vězně. Nemohl však dělat nic jiného. Sjel po dřevěném sloupu zase na zem, ve světle hořících svící si potichu přistavil stolici ke zdi a sundal z háku nejprve klíč od mříže. Seskočil dolů a opatrně se z boku připlížil podél mříže až k zámku, zastrčil klíč dovnitř a pomalu jím otáčel. Čerstvě naolejovaný zámek šel zlehka a potichu, ale pro Janka to byla přesto námaha, protože zámek byl tak vysoko, že musel vystoupit na špičky, aby do něj mohl klíč vůbec zasunout. Nakonec zámek povolil. Zavěsil klíč zpět a sebral vedlejší, jímž zrovna tak potichu a opatrně uvolnil konec řetězu z ocelového oka. Prázdný zámek potom zase pečlivě zamkl a také tento klíč vrátil na zeď. Stolici přinesl zpět ke stolu a pozorně se rozhlédl po celé místnosti. Na první pohled vypadalo všechno naprosto normálně až na to, že jeden strážce ležel vedle stolu na zemi, druhý seděl na stolici a třetí stále ještě stál u zdi, nalehlý na ni celým tělem. Šašek byl spokojen. Právě když si přeměřil vzdálenost mezi mříží a vstupními dveřmi do strážnice a vybral si ze stojanu u boční zdi jeden lehčí meč, podlomily se stojícímu strážnému nohy a on se docela potichu sesunul po drsné zdi a zůstal ležet na zemi před ní.

Janek už na nic nečekal. Popadl oběma rukama meč, udeřil jím jak mohl nejsilněji do mříže, přitlačil jej k ní celou plochou a rozběhl se ke dveřím. Zvonivé drnčení kovu o kov se naráz rozlehlo tichou místností. Janek v té chvíli doběhl ke dveřím, hodil meč zpět na mříž, jež ještě jednou jasně zazvonila jakoby na rozloučenou, prosmýkl se jako lasička dveřmi, přibouchl je za sebou a zmizel na schodech vedoucích ze sklepa vzhůru.

Už neviděl, že se ani při tom rámusu žádný ze strážců nepohnul, zato však nastal ruch za mříží. Za okamžik se uzvalo zvonění taženého řetězu, jeho volný konec se prosmýkl jako had mříží a zmizel v temnotě zadní místnosti. Vzápětí se u mříže objevily první udivené obličeje, první nedočkavé ruce objaly její pruty a zacloumaly s nimi, uvolněné dveře se otevřely a první vězni vnikli do strážní místnosti. Spatřili tam hlídače se široce otevřenýma očima, kteří jim nevěnovali ani tu nejmenší pozornost. Třásli s nimi až se jeden svalnatý mladík s hlubokou jizvou na levé paži otočil k ostatním a naznačil výmluvným gestem podříznutí krku. Vysoký statný muž s dlouhými šedými vlasy a vousy však zamítavě potřásl hlavou a ukázal na krátký řetěz, který se za nimi s řinkotem vláčel po zemi. Mladík kývl hlavou a začal prohrabávat velkou truhlici, až z ní vytáhl mohutné klubko pevného provazu.

Stále více vězňů proudilo do strážní místnosti a všichni si na mlčenlivý pokyn starého bojovníka, který působil jako jejich přirozený vůdce, začali omotávat své řetězy kolem lýtka a jeho konec pevně přivazovat nad kolenem kusy provazu, které už jim odřezával zjizvený mladík. Starý muž si přitiskl prst na rty a když i poslední vězni prošli do přední místnosti a připravili se, ukázal jim na stojan se zbraněmi. Několik desítek rukou se po nich natáhlo a v okamžiku je rozebralo. Pak jejich vůdce otevřel dveře strážnice a celá horda osvobozených vězňů se opatrně vyhrnula ze sklepa na nádvoří hradu, kde se mezitím spustil prudký liják a černočernou tmu křižovaly blesky.

Vězni byli většinou zkušení urození bojovníci a třebaže byli oslabeni dlouhým vězněním, nenadálá svoboda jim vlila sílu do žil. Přepadli strážnici u hlavní brány a v okamžení přemohli hrstku vojáků, kteří byli překvapením nenadálého útoku jako zkamenělí. Pevně je svázali a ucpali jim ústa roubíky, aby nemohli zburcovat zbytek spící posádky, otevřeli si bránu a pohodlně zmizeli v noční tmě.

Janek už se ve své komůrce dávno vrhl na lůžko, ale ještě dlouho nemohl rozrušením a uspokojením usnout. Zato v úplně prázdném horním patře hradní věznice spali nadále svůj podivný sen všichni tři strážci, dokud v šest hodin ráno nenastal čas k jejich výměně. Příchozí bojovníci způsobili ihned poplach. Vyšetřování celé záležitosti se ujal sám správce hradu Mečislav. Od počátku probíhalo za nadšené asistence šaška Janka, který byl ve svém barevném oblečku s rolničkami na čapce u všeho.

Největším náporem na jeho sebeovládání byl výslech tří strážců. Trvalo dlouho, než se je podařilo přivést k řeči: dívali se široce

rozevřenýma očima, ale na otázky neodpovídali. Když se konečně probudili, vykládali takové věci, že nad tím všichni kroutili hlavou. Shodně totiž popisovali své podivuhodné sny jako navštívení svatých, kteří se k nim snesli v záplavě takové krásy, jakou nejen že nikdy předtím neviděli, ale ani netušili, že je vůbec možná. A všichni tři shodně litovali, že také už asi nikdy neuvidí…

Prohlídka místa činu nepřinesla žádné normálním lidským rozumem přijatelné vysvětlení. Klíče k mříži i řetězu visely tiše na svých místech. Pak si však kastelán Mečislav povšiml trámu vysoko nad hlavou a rozkázal donést žebřík, museli ho přinést až ze stájí. Vyšetřování také zjistilo, že vězni sice s sebou vzali všechny zbraně a zmizeli, avšak nezkřivili nikomu ani vlas na hlavě. Bylo už pozdní dopoledne, když Mečislav konečně vybral posla, rozkázal mu, co má sdělit králi a vyslal jej k brněnskému hradu po cestě, podél níž byli na stanicích pro tento výjimečný účel připravení čerství koně. Janek se královsky bavil a litoval jen toho, že nemůže slyšet, co král a hlavně Zderad řeknou, až k nim ta zpráva dorazí…

* * *

Po dvanácti hodinách rychlé jízdy stanul posel celý rozlámaný, špinavý, zpocený a udýchaný tváří v tvář králi Vratislavovi v jeho prostorném stanu. Když ten viděl, že kurýr se únavou nedokáže ani udržet na nohou, pokynul mu aby usedl a promluvil:

„Pane, dnes ráno našla stráž vězení na pražském hradě úplně prázdné! Všichni vězni do jednoho utekli, ale tak, že to vůbec nikdo neslyšel ani neviděl a zjistilo se to až při střídání stráží. Sám kastelán Mečislav vše vyšetřil a poručil, abych ti sdělil, že to byl zázrak!“

„Zázrak?! Co se stalo? Utekli vězni, dobrá, ale proč hned zázrak?“

„Pane, bylo to takto: všichni tři strážní, a byli to nejen ti dva ve službě, ale s nimi osobně i velitel Porej, nejprve té noci usnuli, ale tak, že spali a zároveň nespali! Ještě ráno, když se na všechno přišlo, byli v tomto stavu. Dívali se, ale neviděli, poslouchali, ale neslyšeli, a trvalo dlouho, než byli schopni dát rozumnou odpověď, přestože měli po celou tu dobu otevřené oči. Všichni potom nezávisle a každý sám o sobě vypověděli, že během noci sám svatý Václav a také svatý Vojtěch a mnoho jiných svatých sestoupili do toho vězení, obklopeni tak nádhernými barvami a za tak krásných zvuků, jakých ještě nikdy předtím v celém svém životě neviděli a neslyšeli. Všichni tři zcela shodně jenom velmi litovali a nadále litují, že ta vidění už skončila. Pane, jim je úplně jedno, jak je kážeš potrestat za útěk těch vězňů! Oni

se i nadále stále jenom blaženě usmívají, jako by spatřili samo nebeské spasení… Prý rádi podstoupí jakýkoliv trest a smrt dokonce vítají, jen když jim bude dopřáno zažít potom na věčnost to, co prožili té noci. Nikdo z nás, pane, nikdy předtím nic podobného nezažil, ani tvůj kastelán ne, z jehož příkazu zde mluvím, a to je starý a velmi zkušený muž."

Posel se odmlčel a když si jej král jenom mlčky měřil, pokračoval:

„To, co jsme pak našli ráno ve věznici, je také možno zvát pouze zázrakem. Mříž byla doširoka otevřená a řetěz uvolněný, vše bylo neporušené a bez násilí, jako zázrakem rozvolněné. Klíče visely na zdi přesně tak, jako visí vždy, nikdo s nimi ani nepohnul. Vězni zmizeli tak, že se v celém hradě nikdo neprobudil, jako by je sama andělská křídla odnesla! Jenom posádku brány přemohli, když byli osvobozeni z vězení poté, co tak zázračně odpadla jejich pouta a řetězy, ale ani jediný bojovník přitom nepadl, ba neutrpěl ani škrábnutí. Ani tam u brány, ani ve věznici samé nebyl nikomu zkřiven ani vlas, zrovna tak, jako by nebeské síly vše zařídily… Ale hlavní, pane, je, že jsme nalezli znamení, které svatí osvoboditelé vězňů sami na místě zanechali!"

„Znamení? Jaké znamení?" zeptal se unaveně král Vratislav a pozoroval zasmušile posla, který se jal cosi vytahovat ze své příruční brašny.

„Pane, uprostřed místnosti viselo cosi na vysokém trámu a my jsme napřed nevěděli, co to je. Viselo to tak vysoko, že nemohlo naprosto být v lidské moci to tam zavěsit! Sám kastelán Mečislav musel přikázat donést dlouhý žebřík, tak dlouhý, že takový nebyl vůbec v celé věznici a museli jsme pro něj dojít až do stájí. A tak teprve když jsme to opatrně sundali, poznali jsme, že je to znamení a stráže mluví pravdu. Byl to zázrak, pane!" dokončil posel své vyprávění, vybalil konečně cosi ze své tašky a postavil to na zem vedle sebe. Král Vratislav se na to zadíval a v tom okamžiku pocítil, jak se mu tmí před očima. V hlavě mu začalo hučet, levá ruka a poprvé také levá noha mu začaly mrtvět a on poklesl bez vlády v polovině těla těžce na okraj postele, ze které se svezl na zem a ztratil vědomí. Už neviděl, jak posel vyskočil, už neslyšel, jak královna vykřikla a nevnímal, když velitel Krása poslal kurýra do stanu služebnictva, aby okamžitě přivedl medika Donicia.

Uprostřed toho všeho náhlého zmatku stálo cosi na podlaze rozlehlého stanu tiše a nehnutě, jako by se to dívalo povzneseně kamsi do dáli, někam tak daleko, kam lidské oko nikdy nedohlédne –

dřevěná soška svatého Vojtěcha s jemně zatočenou biskupskou berlou v levé ruce.

KAPITOLA 14

SMÍŘENÍ

Medikus Donicio bděl u krále celou noc a podával mu silné lektvary. A skutečně, ochrnutí během noci pomalu mizelo. Král mohl brzy hýbat levou nohou a posléze i levou rukou, i když ta mu i nadále trnula. Nakonec jej přestala bolet hlava a král konečně uvěřil, že se dožije rána. A nejenom on; také královna Svatava se od něj nehnula a modlila se úpěnlivě za manželovo zdraví. K ránu usnul a když se probudil, cítil se téměř tak, jako by se nic nestalo. Nenechal se tím ale ukolébat, dobře si uvědomoval, že jeho choroba se pomalu zhoršuje. Nechal si opět zavolat medika a napůl sedě, napůl leže se jej na všechno podrobně vyptával. Velitel Krása a pražský kurýr dostali přísný rozkaz o celé záležitosti pomlčet.

Strach ze smrti jako konce života král sice neměl, byla to pro něj tak jako pro kohokoliv kolem něj ta nejpřirozenější věc na světě. Obával se však nečekané a nenadálé smrti, která by mu mohla zabránit, aby ještě předtím, než jej dostihne, ovlivnil běh věcí příštích. Snaha upravit dědictví podle vlastních představ a záměrů, odměnit nebo naopak potrestat své potomky byla všeobecně rozšířeným příkazem doby a ovládala mysl všech, od prostého sedláka až po předáka mocného rodu. Jak teprve silná byla u panujícího krále…

Vyptával se proto podrobně Donicia na svou chorobu a odpovídal mu také podle pravdy na všechny jeho otázky o svých předcích, o je-

jich chorobách a jejich smrti. Medikus mu nic netajil, pouze se občas s obavou podíval na královnu Svatavu, ale král mu přikázal, aby mluvil i před ní naprosto otevřeně. Mistr Donicio mu tedy podle svého nejlepšího přesvědčení sdělil, že choroba se bude jistě zhoršovat a nakonec na ni zemře. Na hlavní královu otázku, kolik času mu ještě zbývá, přesně odpovědět nedokázal, odhadoval to však na měsíce, nejdéle na půl roku. Nakonec musel přisvědčit, když se jej Vratislav zeptal, zda je možné, že jednou prostě ochrne nadobro a už nebude moci promluvit, nebo dokonce kdykoliv nečekaně zemře. Bylo tomu vskutku tak a Donicio jej upozornil, že už tento záchvat mohl skončit smrtí. Král to vzal s ledovým klidem na vědomí. Sám cítil, že jeho moudrý medikus se nemýlí a že už mu mnoho života nezbývá. Možná týdny, možná měsíce, ale jistě už žádné roky…

Během celé rozmluvy si pohrával se zázračně nalezenou soškou svatého Vojtěcha a hladil její voňavé dřevo. Vzpomínal na opata Božetěcha a jeho tajemné dílo ve znojemské kapli, o kterém už slyšel a které si ještě přál vidět. Uzrálo v něm nakonec pevné přesvědčení, že musí za každou cenu uspořádat své dědictví, že musí rozhodnout o nástupnictví na pražském stolci a udělat vše pro to, aby toto rozhodnutí i do budoucnosti pokud možno trvale zajistil. Stále jasněji si uvědomoval, že za stávajících okolností nevede cesta k tomuto cíli jinak než přes bratra Konráda. Vždyť už jenom další obléhání brněnského hradu se mohlo snadno protáhnout na měsíce, během kterých mohl klidně zemřít.

„Sám Bůh tak rozhodl," opakoval ke královně, když medikus nakonec odešel, „vždyť pohleď, co se stalo! Bratr Konrád brněnský hrad ubránil, zatímco syn Břetislav, jehož jsem hodlal odměnit tímto dílem, mne zradil a možná chystá dokonce další rebelii a boj proti mně. A teď sám Bůh prostřednictvím svatých pražských patronů ukázal, jaký je jeho další záměr. Osvobodil vězně, to byli z většiny Moravané. A ukazuje to stále dál, oslabením mého těla a také mé vůle, které tak jasně pociťuji, zatímco Konrád je zdravý…"

Svatava se rozhodla této jedinečné příležitosti využít pro vlastní záměry. Výsledkem rozmluvy s králem bylo její úplné vítězství, Vratislav nakonec podlehl jejím sugestivním slovům. Zavrhl v srdci svého nejstaršího syna, kterého slíbil potrestat úplným vyděděním, vyškrtnutím z pořadí následníků. Když přitom uvažoval o způsobu jeho potrestání, představoval si pozdější vyhlášení jakési světské klatby nad ním. Díky tomuto rozhodnutí se posunul nejstarší královnin syn Bole-

slav na první místo mezi všemi syny a synovci panujícího rodu. Svatava se na oplátku smířila s myšlenkou, že přímým nástupcem jejího manžela bude její švagr Konrád. Zdálo se jí to mnohem přijatelnější, než výhled na panování jejího nevlastního syna. Dobře si uvědomovala, že Konrádova vláda nebude už díky jeho věku tak dlouhá, jako by mohlo být panování Břetislavovo.

Král si pak nechal zavolat hlavní předáky a rádce v čele s kastelánem Borem, které si vybral jako svůj doprovod a odebral se s nimi na brněnský hrad. Kníže Konrád jej přivítal v kruhu rodiny a svých předáků se všemi poctami a započala jednání, která trvala několik dní. Král se při nich necítil nejlépe, nechtěl však, aby se o tom vědělo a skrýval svou únavu, jak to jenom šlo. Nejprve byly dohodnuty procedury a formality samotného jednání, které se mělo napříště konat střídavě na brněnském hradě a v rajhradském klášteře, kam se král pro větší pohodlí opět uchýlil z brněnského ležení. Když se odtamtud druhého dne kníže Konrád se svým doprovodem vrátil bez jakýchkoliv obtíží, uklidnili se i jeho moravští předáci a nebránili mu, když se rozhodl vést napříště jednání pouze tam.

Konrád si totiž dobře povšiml, že jeho bratr není tak zdráv, jak si jej pamatoval z minulých let. Proto přestal trvat na dohodě o střídání míst k jednání a přijížděl za ním každý den do Rajhradu. Král mu za to byl vděčný a jejich vztah se rychle zlepšoval. Vratislav si stále silněji uvědomoval, že jestli chce do budoucna zabezpečit pražský stolec pro své syny, vede tato cesta pouze přes Konrádovu podporu, přinejmenším proto, aby udržel na uzdě ambice vyděděného syna Břetislava, o jehož poslušnosti si žádné iluze nedělal. Samozřejmě nemohl mít jistotu, že bratr po jeho smrti vykoná vše tak, jak byl teď ochoten slíbit, ale naděje byla značná. Kníže Konrád vždy vystupoval jako rozhodný zastánce práva a zákona a král toho teď hodlal využít. Garantem celé dohody, která uzrála během prvního srpnového týdne, měli být předáci rodů, a to jak českých, tak i moravských – muži, na nichž země stála, stojí a státi bude navěky. Všeobecné usmíření, zpevněné samozřejmě také biskupským posvěcením, se mělo podle vůle obou bratrů rozšířit rovněž na vyřešení mnoha svárů a nepokojů mezi českými a moravskými rody.

Dohoda počítala zároveň s trestem pro nejstaršího králova syna Břetislava. Kníže Konrád se sice z vrozené opatrnosti pokusil rozhodnutí svého bratra zmírnit, ale nepochodil. Král trval na potrestání za Zderadovo zavraždění a hlavně za rebelii a zhroucení celého tažení,

za popření královské vůle, které mohlo mít do budoucna nebezpečné následky. Byl pevně rozhodnut vyloučit Břetislava důsledně a trvale z následnictví a na bratrovu námitku, že se přece s něčím takovým nikdy nesmíří, odpověděl:

„Ať se nesmíří, bratře! Moji lidé už jsou na cestě, aby jej buď zajali, nebo zahnali k nám i s jeho družinou!“ a vyprávěl bratrovi o podezřelém tažení svého nejstaršího syna, o možnostech jeho další výpravy do Čech a o rychlé reakci své družiny. Konrád sice důvod Břetislavova tažení tušil, ale nechal si jej pro sebe. Ani on koneckonců nevěděl, co Břetislav zamýšlí provést poté, co zřejmě navštívil podle jeho návodu opata Božetěcha ve znojemské kapli. O té bratrovi hodně povídal a pozval jej tam na návštěvu. Král pozvání přijal o to vděčněji, že si začal teprve teď do důsledku uvědomovat celý rozsah a hlavně možný význam malby. Konrád jej na to pomalu připravoval a dělal to tak jemně a chytře, že Vratislav postupně získal dojem, že celý projekt se děje přinejmenším stejně tak z jeho vůle jako z nápadu bratrova.

Mezitím probíhalo tažení proti odbojnému princi.

Poté, co Břetislav opustil znojemský hrad, přemýšlel o svých dalších plánech. Obrat situace směrem k vyjednávání nejprve vítal. Dokonce se domníval, že když uplynula lhůta a nic zvláštního se nepřihodilo, nestojí také nic v cestě jeho návratu k ležení královského vojska a pohnul se tedy od Znojma nejprve směrem k Brnu. Na radu svých velitelů se však ještě před Miroslaví, na půl cesty k Pohořelci, zastavil, protože k němu mezitím přibyli někteří z jeho vlastních lidí, jež dříve vysílal k družinám předáků. Ti jej bez výjimky varovali – král je na něj nadmíru rozezlen a chce jej potrestat. Břetislavovi došlo, že jednání s Konrádem uvolnilo jeho otci ruce k pomstě. Když se pak brzy dozvěděl, že celá královská družina do posledního muže znenadání opustila ležení a odtáhla, bylo mu jasné, že se i s celým svým oddílem ocitl v nebezpečí. Poslové sice přísahali, že Časta vytáhl od brněnského hradu po hlavní cestě na Prahu, ale Břetislav ani na okamžik nepochyboval, že celá akce je namířena proti němu. O obavách královových poradců ohledně svého možného tažení k pražskému hradu sice nic netušil, ale zato věděl o cestě, která vede od českomoravské zemské hranice někde u hradu Přibyslavi ke Znojimu. Svolal proto poradu nejvýznamnějších velitelů, kteří začínali mít stále silnější pocit, že je královské vojsko co nevidět sevře do kleští. Rokovali především o tom, že od brněnského hradu k nim mohou každou chvíli dorazit přes Rajhrad a Pohořelec oddíly sestavené z družin královských předáků a posílené

možná i Konrádovými muži. Bylo mu jasné, a jeho velitelé to potvrdili, že přítomnost Moravanů, kteří znali do posledního koutku bažinatý kraj jihovýchodně od Pohořelce, by mu uzavřela případnou cestu do Uher. Tato možnost ústupu v debatě padla, ale musela být právě z tohoto důvodu zavrhnuta. Nutně by totiž znamenala, prodírat se před úpatím Pálavských kopců neznámou bažinatou krajinou, kde nepřítel znal každou stezičku. Nebezpečí, že budou dostiženi nejpozději na břehu hraniční řeky Moravy, bylo příliš veliké.

Také další případný směr tažení nepřipadal v úvahu. Byla to cesta na jih, kde se za podyjskými bažinami a zalesněnými pálavskými kopci rozkládala bavorská východní marka. Břetislav dobře věděl, že markrabě Luitpold by jej na přání českého krále vydal, zvláště kdyby k tomu padlo na váhu i slovo jeho strýce, o jehož snaze domluvit se s bratrem i na úkor svého synovce Břetislav nepochyboval. Nakonec tedy bylo na poradě rozhodnuto, že v prvé řadě je nutno vzdálit se od brněnského hradu. Celá družina se tedy za jediný den přesunula opět ke hradu znojemskému a pak se vydala dále kolem něj tím jediným možným směrem, který jí ještě zbýval – okolo dvorce Olbramkostela a jaroměřického hradu k českomoravské hranici.

Časta s královskou družinou mezitím bez potíží dosáhl kolem přibyslavského hradu rozcestí, kde se spojovaly obě hlavní cesty. Tam ztratil nejprve trochu času než se ujistil, že mu Břetislav mezitím neproklouzl a není už na spěšném pochodu k pražskému hradu. Když se přesvědčil, že tomu tak není, zatočil na rozcestí směrem ke Znojimu, prošel kolem Polné a dosáhl hradu heraltického. Břetislav, který se toho dne dostal k říčce Rokytné, se o tom dozvěděl od předsunuté hlídky a blahořečil si, že se s Častovou královskou družinou setkává v takové divočině a víceméně o samotě. Bylo mu to mnohem milejší, než kdyby jej Časta po tomto velkolepém obchvatu, za který skládal svému otci v duchu chtě nechtě hold, zastihl někde mezi Znojmem a Pohořelcem, navíc možná ještě s vojskem předáků od Brna v zádech.

Královská družina měla sice o polovinu více bojovníků než jeho oddíl, ale Břetislav se za stávajících okolností přímého střetu příliš neobával. Spoléhal především na to, že jej obezřetný Časta jen tak beze všeho nenapadne, protože i kdyby měl zvítězit, mohlo by to být vítězství nadmíru krvavé. Odešel tedy nejprve od jaroměřického hradu, ač by to bylo pro setkání s Častovou družinou ideální opěrný bod. Nebylo však ani pomyšlení, že by jej mohl se svou jízdou dobýt. Protože si jeho posádku zároveň nemohl ponechat v zádech, vydal se proti

proudu říčky Rokytné a opevnil se na jednom příhodném vršku u stejnojmenného dvorce.

Velitel královské družiny od svých předsunutých hlídek ovšem věděl, že Břetislav stojí před ním. Bylo mu proto především jasné, že veškeré královy obavy se ukázaly být omylem; o nějakém spěchu na cestě za dobytím pražského stolce nemohlo být ani řeči. Vyslal proto k Břetislavovi vyjednavače, který byl za těchto okolností ovšem vlídně přijat. Oba velitelé, provázeni svými nejbližšími bojovníky, se setkali na půl cesty mezi oběma tábory na úpatí Břetislavem obsazeného kopce, aby si vyjasnili situaci.

Postavení odbojného králova syna bylo velmi vážné. Kdyby byl býval chtěl učinit to, čeho se obávali rádci jeho otce, byl by teď na tom mnohem lépe. Byl by už nyní totiž v Čechách, pronásledován sice královskou družinou, ale s otevřenou cestou nejen na Prahu, ale i kamkoliv dál směrem severním nebo západním. Protože mu to však nepřišlo nikdy ani na mysl, stál teď u Rokytné s cestou směrem do Čech uzavřenou a s nebezpečím v zádech, protože od brněnského hradu se kolem Znojima mohlo kdykoliv objevit další královské vojsko a kleště uzavřít. Zbývalo by mu jen dvojí, buď se slepě vrhnout proti Častovi a pokusit se prorazit třeba i za cenu velkých ztrát, nebo roztříštit svou družinu útěkem do rozsáhlých hlubokých pralesů, které se rozprostíraly po celých horách českomoravského pomezí.

Také Častovi nebylo zcela jasné, co by měl vlastně nejlépe udělat. Byl sice výtečným bojovníkem a uměl skvěle vyplnit daný úkol, nevyznačoval se však schopností samostatného uvažování a rozhodování. Teď měl svůj úkol už vlastně splněný. Břetislava sice nezajal, ale to ani nemusel, neboť jej zastavil a držel víceméně v pasti. Vydráždit jej k bezhlavému útoku proti své družině ovšem nechtěl. I kdyby měl slavit vítězství, bylo by nejen krvavé, ale vzhledem k okolnostem také vším jiným, než velkou ctí pro bojovníky obou družin. Časta byl proto celý nesvůj. Nejmilejší by mu bylo, kdyby dostal nové rozkazy od svého krále, to ale bylo nemožné, neboť právě v tom mu teď Břetislavova družina bránila. Musel jednat samostatně. V boji by mu to nevadilo, zde měl ale vyjednávat za nejasných okolností a to bylo něco jiného. Kromě toho si Břetislava osobně vždy velmi vážil, čemuž teď napomohla i skutečnost, že tažení k pražskému stolci královský syn zjevně v úmyslu neměl.

Oba velitelé se setkali v kruhu svých bojovníků. Nejprve se opatrně oťukávali. Břetislav si povšiml, že Častova družina je trochu uhnaná a

Časta zase, že narychlo opevněný vršek skýtá Břetislavovi dobrý opěrný bod, který by nebylo snadné dobývat. Všichni se posadili do stínu rozložitého kaštanu a knížecí syn bez otálení zabodl své ledové oči do králova velitele:

„Nemohu říci, Často, že tě zde vidím rád, ale přesto je, myslím, lépe, když spolu promluvíme, než abychom rozbíjeli jeden druhému hlavu, možná pro nic a za nic. Co zde vlastně hledáš? Proč mi zastupuješ cestu?“

„Jsem zde, pane, z vůle tvého otce,“ odpověděl obrovitý velitel, „a činím z jeho rozkazu přesně to, co říkáš. Zastupuji ti cestu… a zatím nic více,“ dodal významně.

Břetislav se nevinně zeptal:

„A proč to, veliteli?“

„Nepřísluší mi, abych zkoumal rozhodnutí krále a ptal se jej, proč je jeho vůle taková, jaká je. Tvůj otec si přál, abys nemohl pokračovat touto cestou dále, k přibyslavskému hradu a do Čech…“

„Do Čech? To myslíš k pražskému hradu? To je ale nesmysl, co bych tam hledal? A kdybych hledal, to myslíš, že bych ještě seděl tady? Vždyť já už byl na cestě od Znojima k Pohořelci, když jsem se dozvěděl, že se na mě otec hněvá. Tak proto ses hnal s celou družinou od brněnského hradu k českomoravské hranici a odtam zase sem?! Často, to všechno je veliký omyl!“

„Možná je, pane,“ odpověděl obr s uspokojením, že Břetislavova slova potvrzují jeho doměnky. „On totiž král nevěděl, proč jsi odtáhnul ke znojimskému hradu a co chceš dále činit. Proto mne vyslal…“

„Proč jsem odtáhl ke znojimskému hradu?“ opakoval zaraženě Břetislav. „Pravdu díš, to nemohl vědět, ale že hned toto učinil? Vždyť jsem mu slíbil, že se budu držet stranou, a to jsem i dělal!“

„Ano,“ namítl Časta, „ale když lhůta uplynula a tvůj otec nevěděl nic dalšího, tak ve starostech, které měl…“

„Já vím, chtěli jste dobýt hrad mého strýce, ale nedobyli. Není to snadné, však kdo by to měl lépe vědět než já… Ale co bylo dál, můžeš mi to říct? Co hodlá učinit můj otec?“

„Já to přesně nevím, pane,“ odpověděl opatrně velitel. „Když jsem odjel z ležení, připravovala se jednání našeho pána s tvým strýcem Konrádem, jistě již probíhají. Můj úkol byl zadržet tě na této cestě a nedopustit, abys pronikl do Čech…“

„Dobrá, Často,“ odsekl Břetislav netrpělivě, „ten úkol jsi splnil, ale co bude teď dál? Co chceš učinit teď?“

Velitel se kradmo podíval po svých společnících, ale rady se ovšem nedočkal. Pokrčil tedy širokými rameny a dost neobratně se pokusil odpovědět protiotázkou:

„To záleží na tobě, pane. Co hodláš učinit ty?“

Břetislav se zasmál té vojácké prostoduchosti, ale cestu k tomu, jak jí využít pro své zájmy, neviděl. Časta si jeho mlčení vyložil jako nevůli a napůl podrážděně, napůl výhružně pokračoval:

„Jestli nás míníš napadnout, odrazíme tě a rozprášíme. Je nás téměř dvakrát tolik co tvé družiny…“

Břetislav nepochyboval ani na okamžik, že Časta má pravdu a tak zvolil mírný tón:

„Nechci tě napadat, veliteli. Slíbil jsem otci, že jej nebudu nijak rušit a on mi za to slíbil, že mne nechá na pokoji. Teď tento slib tvými ústy ruší, jestli mne hodláš s jeho družinou, které velíš, napadnout…“

Obrovitý bojovník se znovu nespokojeně zavrtěl:

„Ani já tě nechci napadnout, pane. Svůj úkol jsem prozatím splnil, proto to není nutné…, dokud to je takto, jak to je…“ Zakoktal se a bezmocně umlkl.

„A co tedy budeme dělat?“ rozhodil Břetislav rukama. „Budeme se tady v té divočině na sebe mračit až do věčnosti, nebo co?“

Časta si zhluboka povzdechl. Přestože nevěřil, že by na to jeho protivník mohl přistoupit, navrhl:

„A co kdybys sešel z toho kopce a táhl zpět kolem Znojima k brněnskému hradu? Já bych šel za tebou na dlouhý dohled, ale nechal bych tě s pokojem, kdybys na to přistoupil!“

Břetislav se hluboce zamyslel:

„Já ti věřím, veliteli, a neměl bych obav z porušení tvého slova, ale neučiním tak, protože nemohu! Ne kvůli tobě, ale kvůli svému otci, neboť nevím, co hodlá udělat. Jemu nevěřím a nemohu věřit…“

Časta mlčel a Břetislav si povzdychl:

„Řeknu ti teď, co uděláme. Na tomto kopci dlouho zůstat nemohu, museli bychom tě napadnout už proto, abychom neumřeli hlady. Slibuji ti však, že jestli se odtud za den nebo dva pohnu, tedy jenom zpět, podle této říčky k jaroměřickému hradu nebo někam tím směrem, kde jsou vsi a dvorce. Ty můžeš jít, jak jsi pravil, na dohled za mnou, však tvá družina musí také jíst. Souhlasíš?“

Obr beze slova přikývl a Břetislav pokračoval:

„Ty zatím vyšleš rychlé posly kolem znojemského hradu k rajhradskému klášteru a budeš žádat o vyslance králova sem ke mně. Já sám

tam nechci a ani své velitele tam nemohu poslat, protože bych je vydával možnému zajetí a smrti. Jsem ochoten přibližovat se Znojimu, ale jen tolik, nakolik sám uznám za vhodné. Ty pak můžeš zůstat se svou družinou vždy na této straně, směrem k Rokytné. Souhlasíš?“

„Souhlasím, pane,“ odpověděl bez váhání velitel, protože tento návrh byl přesně to, co se mu nejlépe zamlouvalo. Mohl držet svého protivníka nadále v šachu, zpravit o tom svého pána a dostat od něj nové rozkazy. Oba si podali ruce a třikrát je stiskli na znamení úmluvy. Poté se rozešli každý ke svým. Z královského tábora brzy vyrazila skupinka kurýrních jezdců směrem ke Znojmu. Břetislav zmizel se svými veliteli v opevněném táboře na kopci, protože tam chtěl nejprve den nebo dva zůstat, dokud jej potřeba opatřit si zásoby nepřinutí k odchodu. Příliš volně mu v tom obklíčení nebylo, ale nemohl dělat nic jiného, než vyslat skupinky jezdců především východním směrem na průzkum vzdálenějšího okolí.

Jednání mezi králem Vratislavem a knížetem Konrádem mezitím pokračovalo a během posledních několika dní vstoupilo do závěrečné fáze. Oba bratři se proto rozhodli navštívit opata Božetěcha v kapli znojemského hradu. Král se cítil o poznání lépe, ať už za to vděčil lékům svého medika nebo pokrokům v jednání s bratrem. Jeli tedy koňmo jen s malým doprovodným oddílem královské stráže z rajhradského kláštera přes Pohořelec a Miroslav a za několik hodin dorazili do znojemského hradu.

Konrád sice cestou připravoval bratra na zážitek, který jej očekával, ale protože ani on sám už dávno v kapli nebyl, užasli nakonec oba dva. Božetěch se svými pomocníky totiž odstranili lešení na jižní polovině kruhové stěny, protože tam byli s malbou hotovi. Od tajemné opony, přes radostný život Panny Marie a dva pásy historie a oslavy panujícího rodu a jejich země, až po veliké soudce Evangelisty mezi hrozivými anděly cherubíny v kupoli, se rozkládala malba v teplém slunečním světle srpnového dopoledne před jejich očima jako rozevřená kniha. Vratislav byl fascinován především záplavou barev a chvíli mu trvalo, než se dokázal soustředit na jednotlivé detaily. Také Konrád, i když věděl, co ho čeká, se měl co ovládat, aby při vstupu do kaple nevykřikl údivem. Zorientoval se však rychleji než jeho bratr a soustředil se na poslední úsek zdi, který ještě nebyl úplně dokončen. Byl to severní polokruh čtvrtého pásu, před kterým ještě stálo úzké dřevěné lešení.

Když se král konečně odvrátil od barevné stěny, úplně zapomněl, že si předsevzal, že bude trestat autora malby svou nevšímavostí:

„Opate, můj bratr mi už sice řekl, co mne v této kapli očekává, ale přesto se mi zdá, jako by ani nebylo v lidské moci stvořit něco takového! Kdysi jsem v italské zemi viděl podobné malby v chrámech o mnoho větších, než je tato kaple, ale nepamatuji se, že by na mne promlouvaly takovou silou jako tyto tvoje malby…“

Božetěch stál uprostřed kaple s rukama sepnutýma na břiše nehnutě jako socha. Při královych slovech se pokřižoval a hluboce uklonil na souhlas:

„Máš úplnou pravdu, pane. To nebylo a není v lidské moci! Věř mi, že ani já sám jsem v celém svém životě necítil tak jasně Boží ruku, která mne vedla, a také Ducha Svatého, který sestupoval do této nehodné hlavy… Nikdy v celém životě!“ A opat Božetěch ukázal prstem na samý vrchlík kupole, kde se na věky skvěje na modrém poli bílá holubice Ducha Svatého.

„Kde jsi viděl podobné malby? Odkud máš předlohy pro svoje dílo?“

„Také já jsem byl na mnoha místech v německé a italské zemi, pane, ve svatém městě Římě i v mnoha jiných chrámech podobně jako ty. Byl jsem ale také v dalším nejsvatějším místě křesťanstva, ve městě Konstantinově, kde je možno spatřit snad ještě více podobných maleb. Naposledy jsem poté jen před několika roky pobýval v Akvileji, než tam byl z Božího dopuštění zabit tvůj synovec Svatobor, arcibiskup a patriarcha, a tam v kryptě chrámu je podobná velmi krásná malba…“

Vratislav zamyšleně naslouchal a přitom sledoval Konrádův pohled k lešení, na kterém tiše pracovali dva mladí mniši. Chtěl se právě znovu na něco zeptat, když jeho bratr zachytil opatův prosebný pohled a rychle se k němu otočil:

„Pohleď, bratře, tato kaple je naším opatem vyzdobena nejen do krásy, zde je něco víc! On na těchto zdech zachytil také příběh, vlastně mnoho příběhů, které spolu souvisejí, které se proplétají a hovoří. Ba dá se dokonce říci, že tato malba jako by byla knihou, ve které je zapsána nejen historie jako v nějaké staré kronice, ale také to, co se děje dnes, a dokonce ještě více. Ale než k tomu dojdeš, je nutno začít od počátku, právě proto, že je to příběh, který se s časem odvíjí. Počkej tedy s prohlídkou tam toho naproti,“ mávl rukou ke zdi s lešením, „kde je sám konec toho příběhu a nech si opatem nejprve ukázat jeho počátek.“

Božetěch krále podobně jako před týdnem jeho nejstaršího syna zavedl nejprve do apsidy. Když mu pak předvedl kupoli hlavní lodi, otázal se jej Vratislav:

„To je všechno velmi krásné, ale kde je ten příběh, který se v čase odvíjí? To vše, co jsem doposud viděl, je sama Věčnost, která na nás všechny čeká, jak aspoň doufám, a nic jiného!“

„Máš úplnou pravdu, pane,“ přisvědčil opat a ukázal ke vchodu do apsidy nad první pás závěsu opony, zakrývající tajemství spasení. „Pohleď však sem. Tady, vpravo od vchodu do nejsvatějšího místa, kde bude stát svátost oltářní, začíná první příběh. Příběh radostného života svaté Boží rodičky, jíž patří tento svatostánek, a také tak trochu jejího syna, Spasitele našeho Ježíše Krista,“ a začal popisovat jednotlivé scény. Když prošli celým okruhem a stanuli znovu před apsidou, pohlédl opat nejprve na knížete Konráda, který je mlčky následoval a pak se opět otočil ke králi:

„Pohleď, pane, na další pás, který zde začíná stejně jako ten pod ním. Tak jako vše, co je stvořeno, vyplývá z Boží milosti, tak také náš život vezdejší je nesen pouze životem a spasením Božího syna Ježíše Krista, o čemž vypovídal druhý pás. To, co vidíš v pásu třetím, je život světský, který vyplynul z této Boží milosti a který se týká také tebe…“

Vratislav se na něj zkoumavě zahleděl:

„Můj bratr už mi řekl, že jsi do této kaple namaloval počátky našeho rodu, jak jsou zachyceny ve starých knihách. Napřed jsem tomu nechtěl věřit, ale sám biskup, když jsem se jej ptal, mi potvrdil, že jsou takové chrámy, kde stojí vedle sebe na věčnost zobrazení nejen svatí biskupové, ale také panovníci, neboť i oni vykonávají svůj úřad z Boží vůle.“

„Sám biskup že to řekl?“ opakoval opat Božetěch a výraz jeho tváře prozrazoval úlevu. „To je dobře, pane, neboť jak víš, tato stavba musí být vysvěcena! Teprve biskupovo požehnání ji může proměnit v kapli.“

„Nedivím se ti, opate,“ zasmál se král, „že ti to činí starost. Biskupovi se zde leccos líbit nebude, sám jsem si všiml takových věcí… Ono je poznat, že jsi přece jenom z kláštera, kde se doposud drží bohoslužby v naší slovanské řeči, což už před mnoha lety papežové zakazovali. Ale neboj se. Dokud mne Pán nepovolá na věčnost, můžeš se těšit se svými bratry, že vás nedám, neboť i když v Římě to nechtějí vědět, my víme dobře, co kněží tvého jazyka přinesli této zemi. Jak to bylo těžké, sklonit šíji našeho tvrdohlavého lidu pod sladké jho Kristovy víry! Vždyť ještě dnes leckde na vsích vystrkuje rohy hnusné modlos-

lužebnictví, však mi o tom neustále sám biskup káže. Bratr mi o tom říkal, ale nic se neboj; jestli nalezne tvá malba zalíbení v našich očích, biskup jí své požehnání neodepře…“

„To mi spadl kámen ze srdce, pane,“ odpověděl s ulehčením opat. „A jestli sis povšiml takových věcí, které se biskupovi nebudou líbit, pak věz, že nelze jinak! Kniha, podle které jsem zachytil příběh tvého rodu i celé této země, je psána jazykem slovanským, nikoliv latinským. Je stará už dvě stě let. Začala vznikat rukou jednoho žáka velkého učitele, který tehdy byl určen hlavami všeho křesťanstva, aby spravoval jako arcibiskup v této zemi náš lid. Ty jistě víš, že tehdy žili papež a nejvyšší patriarcha svatého města Konstantinova v míru a jednotě. To bylo dávno předtím, než přišlo neštěstí rozporů a posléze velké schizma, kterým dodnes tak trpíme.“

„Jak se jmenoval ten arcibiskup?“ zeptal se kníže Konrád. „A odkud má tvůj klášter onu starou knihu?“

„Jeho jméno bylo Metoděj, pane,“ odpověděl Božetěch a zbožně se přežehnal. „Přišel tehdy se svým bratrem Konstantinem, který byl velkým učencem a přinesl našemu lidu slovanské písmo. Zde na Moravě, která byla tehdy mnohemn větší nežli dnes, už se dokonce křesťanská víra rozmáhala ještě předtím, než oni dva přišli, byla však slabá. Protože právě kvůli tomu na knížata této země zle dotírali Němci a hrozili kvůli pohanství ohněm a mečem, pozvali tvoji předkové ony dva svaté bratry a ti zde díky své slovanské řeči křesťanskou věc nesmírně posílili a zvelebili. Konstantin pak úplně odřekl všem záležitostem světským a odebral se pod jménem Cyril do kláštera v Římě, kde jeho tělesná schránka dodnes odpočívá v očekávání slavného vzkříšení. Sám jsem se nejednou modlil nad jeho rakví ještě předtím, než před sedmi lety normanští barbaři Řím tak poničili. Slyšel jsem, že právě tento kostel v řeckém klášteře silně utrpěl velikým ohněm, který tam ve své zlobě rozpoutali…“

„A co ta kniha, opate?“ připomenul mu král Vratislav.

„Když zemřel svatý arcibiskup Metoděj, spočinul zde, v moravské zemi, jenom není známo, kde přesně. Zanechal však povícero biskupů, z nichž jeden sepisoval už za jeho života naší řečí a naším písmem historii posledního století, to jest od té doby, kdy si veliký císař Franků Karel podrobil Huny a Morava se krátce poté konečně celá pozvedla k milosti křtu svatého. Kniha se pak ocitla krátce v zemi Bulharů. Tehdejší vládce Moravy totiž ve své zpupnosti slovanské kněze vyhnal ze své země, za což jej také neminula spravedlivá odplata,

kterou mu svatý Metoděj určil. Brzy se však kniha vrátila, a když jiní Hunové, kterým se dnes říká Uhři, podupali Moravu svými koňmi, zachránili nástupci onoho biskupa spolu s životy i tuto knihu do Čech a psali v ní dál. Živořili sice někdy všelijak, ale tradice bohoslužby v naší řeči i tuto knihu zachovali, až svatý biskup Vojtěch, také spřízněný s tvým rodem, pomohl našim kněžím v těžké době, než tvůj velký otec poručil chránit mocí náš sázavský klášter. Mí předchůdci i já sám jsme poté leccos dopsali a také opravili, ať už z vyprávění pamětníků nebo z jiných knih. Jsou sice četné latinské knihy, které občas z historie této země a tvého rodu leccos zachytily, ale jen ve zlomcích. Neboť věz, že takové velké kroniky, jako je naše, v latinské řeči o této zemi není!“

Oba bratři pozorně naslouchali. Král opět přistoupil ke vchodu do apsidy a zadíval se na ženskou postavu s kalichem v rukou, oděnou v dlouhý splývavý plášť s nápadnou bordurou. Ukázal na ni:

„Myslím, že to je jediná žena, kterou jsi zde zobrazil. Je to tak?“

„Pravdu díš, pane, je to tak,“ přisvědčil Božetěch. „To je pramáti tvého rodu, kterou proto musí začínat jeho příběh a celá jeho posloupnost. Podle zápisu bylo její jméno Libuše a pocházela z rodu, který sídlil už od dávných dob zde na Moravě. Když posléze ovdověla a hledala sobě manžela a vládce všeho lidu, vyslala poselstvo do Čech, kde jej nalezla v tvém prvním předku, jehož jméno bylo Přemysl.“

„Kdy ona to žila?“

„Podle našich zápisů to bylo v době, kdy si velký císař Karel podrobil Huny, pane.“

„To však znamená, že žila v temnotě pohanství, neboť jsi sám pravil, že teprve poté sem přišla milost naší křesťanské víry! Je už nadmíru troufalé vyobrazit ve svatostánku prosté smrtelníky, ale jak se můžeš opovážit něčeho takového?!“

„Odpusť, pane, ale ono to bylo trochu jinak! Je pravdou, že tato kněžna se v pohanství narodila, ale za to nemohla, jako mnoho jiných; dokonce takových, kteří svými životy později prokázali svou svatost, jako z tvého rodu kněžna Ludmila! Ona jistě nejpozději na smrtelném loži přijala svátost křtu a tím naději na život věčný, a to jsem se také snažil vyjádřit svou hloupou hlavou a neumělou rukou. Pohleď, ona právě s radostí obětuje své bezbožné modloslužebnictví, do kterého se jako nevinné dítě narodila, pravdě Božího slova, které poznala! A tak tomu vskutku podle naší knihy bylo. A proto by ani ten nejpřísnější biskup nemohl popřít její příslušnost sem, na počátek řady tvých předků.“

Kníže Konrád poznamenal:

„To je dobře, Božetěchu, ale ty jsi pravil ještě něco jiného, a to se mi zdá právě dnes velice důležité. Je to pravda, že ona pocházela z Moravy?“

„Má kniha to tak dosvědčuje, pane,“ přikývl opat. „Sem na Moravu přišlo křesťanství ponejprve a také centrum panování vašeho rodu bylo nejprve zde. Zde bylo totiž už odevždy více dobré obdělávané půdy, krajina je rovinatější a otevřená na jih. Není tak hornatá s nepřístupnými pralesy všude okolo jako v Čechách. Kromě toho veliká řeka Dunaj, která protéká jen nedaleko odtud na jihu, už odpradávna spojovala i daleké krajiny a pomáhala lidem k obživě i v obchodu. Však v tehdejších dobách také slovanský lid sídlil až k této řece, zatímco dnes tam žijí Němci nebo Uhři.“

„Je to zajímavé,“ obrátil se Konrád k bratrovi, „ale zde na Moravě žije stále ještě velice silné přesvědčení o starobylosti a vznešenosti této země a několika jejích rodů. My dva, bratře, nebo náš otec, třebaže spravoval tuto zemi také, to tak necítíme, ale věř mi, že jsem zde za svůj život leccos pochytil. Není těch rodů mnoho, protože spousta zahynula pod kopyty uherských koní, jiní vymřeli nebo se posléze spojili s rody českými. Oni ale tvrdí, že ještě asi sto let předtím, než nastoupil na stolec Franků onen velký císař Karel, přišlo na Moravu veliké množství válečníků z nějaké velice daleké východní země a od těch oni odvozují svůj původ. Představ si, že třeba můj hlavní předák Vacek zná předky svého rodu, kteří jdou ode dneška do minulosti ještě o hodně déle, než dvě stě let. Však ono to tak mnoho není, jen nějakých sedm nebo osm pokolení…“

Vratislav jenom zavrtěl nevěřícně hlavou, ale opat Božetěch navázal:

„Pravdu díš, pane, i o tom stojí psáno, ale není toho mnoho. Bylo tomu tehdy prý tak, že onen velký a slavný východní národ, zvaný v naší knize Parsi, vedl nejdříve dlouhé války proti císaři římskému, který dodnes sídlí v Konstantinově městě, a slovanský lid z naší země zrovna tak. Jak už to tak často bývá, společenství ve zbrani proti stejnému a mocnému nepříteli mnohdy utuží přátelství, a tak se také stalo i tehdy. A pak se přihodilo, že celá ona východní země, a byla to velmi stará a mocná říše, podlehla vyznavačům falešného proroka Mohameda, kteří dnes dokonce drží ve své moci i naše nejsvětější město Jeruzalém. To byl prý ten důvod, proč z té země odešlo tehdy tolik válečníků. Mnozí pak dorazili až sem na Moravu, která je tehdy přátel-

sky přijala, načež zde založili své nové rody. Lidé na Moravě to ještě dnes vědí a tyto staré rody znají a ctí, protože díky jim prý byli vždy vzdělanější ve víře i v jiných dovednostech, než všechen ostatní slovanský lid včetně Čechů."

Král se tomu jenom s nadhledem pousmál, ale kníže Konrád namítl:

„Kdybys zde žil třicet let jako já, chápal bys lépe, jak je možné, že jeden lid žije ve dvou zemích, které jsou však zároveň jednou zemí, tvým královstvím. Je to jenom jeden lid slovanské řeči, ale Morava jako by byla ještě čímsi navíc! Kdo z Čechů se zde usadí, stane se ve svých potomcích Moravanem, aniž by přestal být Čechem… Je to velice zvláštní. A jak teprve potom u rodů, které odvozují svůj původ z dob tak starodávných?! Stačí se však podívat na mého předáka Vacka a některé jemu podobné a hned uvidíš, že to tak musí být. Oni dodnes vypadají jinak a dokládají tím, že to byl tehdy vskutku jakýsi lid z jiných, hodně vzdálených krajů…"

Vratislav zkoumavě pozoroval malbu ženy přivrácené k Božím rukám a povšiml si, že opat jí dal zřetelné orientální rysy, jaké znal z tváří vyslanců nebo otroků z východních zemí. Božetěch pokračoval ve svém výkladu:

„Tato kněžna vyslala poslestvo, to vidíš zde, jsou to tři jezdci a jejich velitel. Ten nese plášť kněžny jejímu ženichovi, který se tím stane rovněž knížetem. To je tady ten plášť s tím zvláštním lemem, pokusil jsem se zde znázornit, že je obrouben vzácnou kožešinou. Proto také zůstane plášť nadále na celé malbě velice důležitý, neboť kdo má na sobě plášť, to je panovník, nástupce těchto dvou prvních vašeho rodu."

Všichni tři prošli kolem prvého úzkého okna a zastavili se před další scénou:

„Jistě pane víš, že stojí psáno, kde našlo poselstvo svého nového knížete – když oral pole. Zde vidíš spřežení jeho volků, které zanechal stát, a dva z poslů, jak mu vložili na ramena plášť jejich kněžny. V té chvíli se stal z oráče rovněž kníže, a proto, jak vidíš, přísahá dvěma prsty. Nový panovník po svém nastolení vždy stvrzuje nová práva a privilegia svým urozeným i svému lidu, protože stará práva umírají se starým vládcem. Kolem nich jsou dva stromy života a celá scéna končí tímto druhým oknem."

Král Vratislav si všiml, že opat neopomenul na druhém stromě namalovat zavěšenou mošnu a střevíce jeho dávného prapředka. Mat-

ně si dokonce vzpomínal, že o tom slyšel kdysi vyprávět, ba že se ty lýkové střevíce prý z tradice uchovávaly ještě teď kdesi v komoře na pražském hradě. Pokročil dále doprava a stanul uprostřed jižní stěny, kde poslední okno uzavíralo kompozici dalších tří postav. Lešení zde už nestálo a v měkkém světle byl výtečně vidět každý detail kresby.

Král ukázal na prostřední postavu:

„Tento zde byl jistě velmi významným panovníkem. Kdo to byl?“

„Naše kniha praví, že z jednoho z vašich dávných předků vzešli tři synové, ale jejich jména nejsou známa. Pouze to, že nejstarší, tento první z nich, byl mladším bratrem zbaven dědictví a vyhnán, zatímco nejmladší syn své dědictví, jímž byly hlavně Čechy, prozatím udržel. Už tehdy totiž začalo to nešťastné soupeření mezi moravskou a českou zemí, které i dnes trápí všechen lid…“

Vratislav se zamračil, neboť dobře pochopil, na co opat naráží:

„Co tím chceš říct?“

„To bylo tak, pane. Morava byla tehdy veliká a bohatá země, takže tam panoval nejprve nejstarší a poté i druhý syn, zatímco ten nejmladší vládl kdesi v Čechách. Má kniha neví, kde to bylo, ale ještě to určitě nebylo na pražském hradě u Vltavy, kde dnes sídlíš ty. Ten první syn, jehož zde vidíš, nemá na sobě plášť. Drží jej v ruce a skládá jej, protože jej musí odevzdat zde svému mladšímu bratru, který jej vyhnal a spojil tím celou Moravu, která byla tehdy mnohem větší než dnes, pod své panování. Proto byl tak významný, jak jsem se pokusil zde znázornit a jak ty jsi správně poznal. Snažil jsem se vyjádřit ten rozdíl mezi nimi: jeden odevzdává svůj plášť, svou panovnickou moc, a druhý ji přijímá, aby se jí nadále posílil. A ještě jednou byl tento druhý syn velmi významný, neboť on to byl, kdo pozval na Moravu první kněze, aby lid křtili a ve víře vzdělávali, proto jsem mu namaloval tento šperk s křížem na pravém zápěstí. Přišli tehdy z Pasova, kde dodnes jsou muži církve nám naklonění, sídlí tam třeba pan arcibiskup arménský, kterého z domova bezbožní Turci vyhnali. Nejmladší bratr s tím ale měl zatím v Čechách, kde chtěl učinit totéž, veliké obtíže. Tam byl lid ještě mnohem divočejší a svévolnější, zdráhal se přijmout pravdu Kristovu. Mnohokrát tam došlo ke vzpouře proti panování vašeho rodu, neboť ten byl, jak může každý zde uvidět, už odpradávna v naší pravé víře křesťanské nad jiné zbožný…“

Vznešená návštěva pokročila k dalším postavám a opat podotkl trochu v rozpacích:

„Nesmíš se urazit, pane, ale zde pokračuje historie podle mé staré knihy tak, že české zemi jen málo cti zůstává! Pohleď, tento první zde za oknem je syn onoho mocného pána celé Moravy, jehož jsi viděl uprostřed předchozí trojice, za ním následuje jeho bratr. Zatímco onen první ztratil v Čechách, kam byl otcem poslán, veškerou svou moc a zavládla tam nadlouho jen krutá válka a často i pohanské modloslužebnictví, upevnil jeho bratr znovu celé moravské panství a předal je svému synovi. Toho zde vidíš po jeho boku a zároveň jako prvého z tvých předků, jehož jméno je už známo. Nazýval se Mojmír a byl mocným pánem celé Moravy, která tehdy zasahovala až daleko do Panonie a taky do Polska. A právě z mocné moravské země došlo také posléze světlo křesťanského poznání i do Čech, které nakonec tvoji předkové opět získali, jak hnedle uvidíš. Pohleď, tento další kníže po Mojmírově levici je jeho synovec Rostislav, jenž pozval ony dva svaté bratry a přikázal, aby byl Metoděj vysvěcen na arcibiskupa. To byl tak významný počin, že jsem se rozhodl to vyjádřit i v této malbě. Jak si můžeš povšimnout na borduře, oděl jsem Rostislava do stejného pláště, jaký přineslo poselstvo od Libuše prvnímu knížeti vašeho rodu Přemyslovi. Sám kníže Rostislav měl však velmi trpký osud, neboť byl svržen, zbaven zraku a uvržen do žaláře, kde zemřel…“

„A kdo jej svrhl, opate?“ otázal se kníže Konrád.

„Tento jeho nástupce, pane,“ ukázal Božetěch na další postavu s červenobílým štítem a zvláštně znázorněným praporcem na kopí, „jeho synovec jménem Svatopluk. To byl, jak víte, panovník tak mocný, že vládl mnoha zemím a v tom i Čechám, které nechal další své příbuzné spravovat svým jménem. Jednoho takového jménem Bořivoj přikázal pokřtít svatým biskupem Metodějem na Moravě a poslal jej zase zpět do Čech. A kníže Bořivoj to také byl, kdo poté založil první svatostánek, zasvěcený stejně jako tento znojimský naší milé Panně Marii, nahoře nad Vltavou, odkud dnes vládneš z pražského hradu celé zemi.“

„A tento další?“ se zájmem ukázal Vratislav na následující postavu s pláštěm a mandlovitým štítem, jehož ozdoba byla velmi zvláštní – jakoby opat kombinoval špičatou puklici s barevnou růžicí, což na žádném jiném štítu nebylo. „To je Bořivoj? Toho já totiž dobře znám, slyšel jsem o něm vyprávět, a také náš otec jej znal. Dokonce vím, že měl dva syny a jak se jmenovali, neboť náš otec dal stejná jména nám, svým dvěma prvorozeným synům! V té době byl totiž náš

otec zde na Moravě a doufal, že jednou dosedne i na pražský stolec. Připomínalo to historii toho Bořivoje, dal proto nám dvěma, kteří jsme se narodili ještě na olomouckém hradě, stejná jména, jaká dal kdysi Bořivoj svým synům.“

„Spytihněv a Vratislav, ano, pravdu díš. Ty jsi zase svého třetího syna nazval Bořivojem a své dceři, která je zaslíbená Kristu, dal jsi jméno Bořivojovy manželky Ludmila. Odpusť, pane, ale kníže Bořivoj zde není, protože byl velmi bezvýznamný. Žil zároveň s velkým knížetem Svatoplukem a zemřel dříve než on. Jenom z jeho vůle byl jakýmsi místodržícím na kousku divokého pomezí jeho velké moravské říše, zvaném Čechy. On byl sice taky z vašeho rodu, ale zde mohou být pouze panovníci významní, a pokud jich bylo více najednou, tedy ti významnější. Zato knížeti Svatoplukovi jsem, jak vidíš, jako jedinému z celé řady namaloval praporec jeho kopí směrem vzhůru, jako hrdě a vítězoslavně vlající, protože on byl ze všech tvých dávných předků nejvýznamnější na poli válečném. Vedle něj jako další nestojí tedy kníže Bořivoj, nýbrž tohoto prvorozený syn Spytihněv.“

„Jeho štít má zvláštní ozdobu…“ podotkl v zamyšlení Vratislav.

„Máš vskutku bystré oko, pane,“ pochválil jej opat s úsměvem. „Jak ještě uvidíš dále, je ozdoba štítu vskutku významná! Zatímco štíty moravských knížat zdobí růžice, ponesou štíty knížat pražských odteď puklici. Kníže Spytihněv jako jediný nese na svém štítu oba znaky proto, že v jeho osobě byla po smrti knížete Svatopluka panovnická moc přenesena z Moravy do Čech.“

„A co se stalo dále na Moravě?“ chtěl vědět kníže Konrád.

„Svatoplukův nástupce na moravském stolci,“ vyprávěl dál slovanský opat, „jenž nesl jméno svého předka Mojmír, na této malbě už také není. Byl posledním vládcem za oné doby, kdy byla Morava mnohem významnější než Čechy. Zabili jej totiž Uhři, když celou Moravu nevídaně zpustošili, veliký její kus nadobro urvali a už nikdy až podnes nevydali. Proto nemá tento druhý Mojmír oprávnění stát zde, neboť jeho smrtí se z Boží vůle sídlo moci vašeho rodu přeneslo z Moravy do Čech. Proto jsou těmi posledními knížaty této řady dva Bořivojovi synové, jimiž pak celý rod pokračoval, třebaže za tohoto staršího pouze v Čechách, neboť Morava byla nejprve pro váš rod nadlouho ztracena. Tím byl, jak už víš, kníže Spytihněv, jenž navíc ještě dostal jako stvrzení svého následovnictví za manželku vnučku velkého Svatopluka, kterou po celý svůj život nesmírně miloval, takže ji

dokonce posléze pohřbili po jeho boku. Dalším pak byl jeho mladší bratr Vratislav, jímž celý tento pás končí…“

Král si zvědavě prohlížel poslední dvě postavy vlevo před vchodem do apsidy:

„Jestli to bylo tak, jak pravíš, opate, pročpak mně a mým bratrům tuto historii zatím všichni vyprávěli úplně jinak?“

Opat Božetěch se smutně usmál:

„Poté, co Morava tak upadla a Čechy se naopak pozvedly, stalo se nedobrým novým mravem, vykládat všechno jinak… Když se posléze tvůj rod nadále upevnil a v Čechách povznesl, nakonec také znovu nabyl Moravy, čímž se to všechno otočilo. Začalo se pak s touto zemí nakládat jako s dobytým cizím územím, jako by to byla její vina, že ji tenkrát Uhři urvali a zničili... Pomni také, že ti, kdo tuto historii vykládají jinak, také přišli odjinud a píší a také se modlí jiným jazykem, než já a moji druhové. Toto soupeření se převelice vyhrotilo poté, co dal papež Lev celou východní církev nadobro do klatby, a to bylo teprve tehdy, když tvůj slavný otec opustil tento svět a odebral se na věčnost. A dnes už je tomu tak, že Morava trpí nejen zvůlí českých rodů a někdy i vládců, ale i neúctou a zapomněním…“

Opat se trochu zalekl, že snad přestřelil, ale Vratislav jenom sklonil pokorně hlavu, neboť si uvědomoval, že opat má koneckonců pravdu. Navíc měl v koutku srdce dojem, že i sám Bůh to potvrzuje, protože jinak by přece celé jeho tažení nemohlo dopadnout tak, jak dopadlo. Zeptal se tedy opata mírně:

„Ti poslední dva jsou tedy Bořivojovi synové Spytihněv a Vratislav. Řekni, opate, proč drží ten první kopí a štít jako ti ostatní, ale můj jmenovec nikoliv?“

Božetěch tuto otázku očekával:

„To byl i pro mne nejprve velký div, že k tomu došlo! Je to jenom další důkaz, že vše, co tu vidíš, je pouze z Boží vůle. Celá scéna kolem vstupu do apsidy je velmi zvláštní, protože nesmírně důležitá. Zde bylo nutno splnit hned několik úkolů zároveň. Tady totiž jednak nejprve končí pás starého příběhu vašeho rodu, který tam vpravo začíná kněžnou Libuší, a jednak je zde zároveň znázorněna scéna, která je nesmírně významná sama o sobě. Když se postavíš přímo sem, před vchod do apsidy, co uvidíš? Dole majestát Krista Pána, nad ním nebesa se vznešenýma rukama Boha Otce Nejsvětějšího a nad nebesy horní pás postav dalších panovníků tvého rodu. Z nich právě ten první, na nebesa pozdvižený a proto na vrcholu této scény, je ovšem

svatý Václav, patron tvé země. Byl nejstarším synem knížete Vratislava, jímž rod také pokračoval, neboť Spytihněv synů neměl. Nahoře u oblouku vpravo je ona kněžna, kterou jsem nutně musel znázornit s obětí, jak už jsem ti vysvětlil zpočátku. Je jasné, že už z důvodů symetrie musí být protilehlá postava znázorněna shodně, tedy s obětí, kterou daruje Bohu. A teď si představ, že nejprve počet tvých předků od Přemysla počínaje je právě takový, že na toto poslední místo vedle klenby musel přijít tvůj jmenovec, kníže Vratislav, nikdo jiný! Rozumíš tomu, pane? To tak vyšlo samo od sebe, řekl by nějaký hlupák, já ale samozřejmě vím, že to tak určila samotná Boží vůle. Právě to a nic jiného totiž muselo mít za následek, že Vratislavův nejstarší syn Václav byl na této malbě vyzdvižen na nebesa mezi svaté zrovna tak, jak tomu vskutku bylo! Když jsem to pochopil, padl jsem zde na kolena a děkoval Bohu, že to tak zařídil.“

Král se mimoděk pokřižoval, než však stačil něco říct, Božetěch vzrušeně pokračoval:

„To ale není všechno, pane! Tato kaple stojí v novém hradu, který zde založil tvůj otec, není to však první kaple, která zde kdy stála, místní lidé to ještě velmi dobře vědí. Tu naproti za řekou je starodávné hradiště našeho slovanského lidu a tam už jednou, třebaže jen nedlouho, kaple stála! Nemusím ti myslím říkat, kdo ji založil a kázal vysvětit?“

„Kníže Vratislav, můj jmenovec?“

„Ano, pane, ale dokud jsem sem letos nepřijel a nezačal pracovat, tak jsem to sám nevěděl! Dokážeš to pochopit? To opět sám Bůh vedl mé kroky a řídil moje oči, jinak to není možné! V naší staré knize totiž stojí psáno, že kníže Vratislav kromě kostela svatého Jiří na pražském hradě poručil vystavět a vysvětit také jednu kapli na Moravě, zasvěcenou archandělu Michalovi. Dokonce je známo, kdy se tak stalo. Bylo to už v prvním roce jeho krátkého panování, protože jeden svatý biskup mu tehdy přivezl k postřižinám jeho syna Václava vzácné ostatky až ze země italské, z města Verony. Kaple byla pak zasvěcena hned příštího léta, tedy deset let poté, co padla Morava Uhrům za kořist. Není však psáno, kde to bylo. Kde jinde to ale mohlo být, než tady?!, říkal jsem si, když jsem se to zde dozvěděl, a můj rozum mi to potvrdil! Celá střední a severní Morava, tedy dnešní brněnský a olomoucký díl, byla přece v té době odtržena a pro váš rod prozatím ztracena. A hlavní cesta od Prahy, která byla tak důležitá už pro Bořivoje, vedla přece tam, kde kdysi stála velká města Svatoplukova –

kudy jinudy, než kolem této řeky Dyje? Kde jinde by pak tedy mohl tvůj jmenovec založit onu první kapli na moravské půdě, než u této cesty? Muselo to být zde, na starém hradišti u řeky, a místní lidé mi to potvrdili! Souhlasí i to, že tvůj jmenovec Vratislav se posléze s Uhry nepohodl, zatímco jeho starší bratr Spytihněv s nimi předtím vždy dobře vycházel. Došlo nakonec k válce a Vratislav zde k velké škodě pro místní lid a také pro tvůj rod padl. Onu první kapli pak bezbožní Uhři, kteří tehdy ještě byli modlosluţebníky, úplně zničili. Památka na ni ale v mysli lidu přetrvala a já proto směl učinit tento objev! Budu jej muset také zapsat do naší knihy… Proto je, jak vidíš, tvůj jmenovec poprávu zobrazen jako dárce kostela, kterým zde skutečně byl a proto je celá kompozice malby oprávněně taková, jak ji vidíš…“

Oba bratři ještě chvíli pozorovali klíčové místo malby nad vítězným obloukem apsidy, až král Vratislav odstoupil a s přivřenýma očima pravil:

„Poslyš, opate, zde je něco divného, vidím to, ale přijít na to nemohu… Počkej, už to mám! Ty jsi ale vskutku hlava otevřená, Božetěchu, všechna čest! Konráde, pojď sem a pohleď nahoru. Vidíš to také?“

Kníže Konrád pozoroval upřeně malbu, neviděl však nic zvláštního. Zato Božetěch se pousmál:

„Tak ty sis toho všiml, pane? Lépe řečeno, tebe dokonce napadlo, jak jsem to udělal… Máš vskutku duši umělce a oko stavitele, pane! Všimnout si toho je totiž samo o sobě snadné, ale přijít na to vysvětlení je velice těžké!“

„Mohl bych se také dozvědět, o co vlastně jde?“ žadonil kníže Konrád. Vratislav ukázal nahoru:

„Pohleď, je tam dvojí symetrie! Přesně uprostřed klenby je kopí svatého Václava, to přece musí vidět i slepý, ale zároveň, když se podíváš na jeho tělo, je rovněž přesně uprostřed! Ne sice nad klenbou, tam je to kopí, ale je uprostřed mezi svým otcem a tou kněžnou. Vidíš to? Dvojí symetrie, neboť jak kopí tak i sám svatý Václav jsou zároveň uprostřed!“

„Teď to také vidím, když jsi to řekl,“ pravil Konrád s úžasem. „Vlastně i předtím jsem to viděl…, ale nevěděl…“ a podíval se s obdivem na opata.

„Ty jsi vskutku velký umělec,“ pochválil král Božetěcha, „ale já vím, jak jsi to provedl. Ta kněžna stojí trochu dál od středu klenby než můj jmenovec na opačné straně! Je to tak?“

„Je, pane," přisvědčil opat, „a proto jsem také nad ni jako nad jedinou postavou v obou pásech nemohl namalovat oblouk arkády. Stojí tak daleko vpravo, že to prostě nešlo. A menší být také nemohla, protože musí jít symetricky do páru s knížetem Vratislavem naproti ní. Stejně je i tak o kousek menší…"

„Menší!?" zvolal kníže Konrád. „Co to mluvíš?! Ona je přece mnohem větší, než jezdci na koních!"

Opat se upřímně zasmál:

„Kdepak, pane, to tě klame tvoje oko, to se ti jenom zdá! Přesně vzato je to právě naopak. Ona se jeví jen proto tak velikou, že ti jezdci na koních za ní jsou příliš malí, rozumíš? Ve srovnání s tím knížetem naproti je však menší, jak se také na ženu sluší a patří!"

Oba bratři museli dát Božetěchovi za pravdu. Vratislav stočil pohled dále doprava, kde podél jižní stěny opět nebránilo pohledu na horní pás rodokmene jeho předků žádné lešení. Zde byla cesta historií velmi rychlá, neboť ji oba bratři dobře znali. Opat ji pouze stručně potvrdil:

„Ano, ten horní pás je nejprve velmi snadný, ale jeho konec není ještě zcela hotový. Po svatém mučedníku Václavovi následoval jeho bratr Boleslav, který jej prý bezbožně zabil. Inu…, jak se to vezme…, ale on pak jistě byl, jak všichni víme, panovníkem tak nesmírně významným, že jsem mu rovněž, tak jako ovšem i jeho svatému bratru, namaloval stejný vítězně vlající praporec, jaký už v dolejším pásu zdobí kopí velkého knížete Svatopluka. On přece velice rozšířil hranice vašeho panství až po daleké východní země pohanské! Vedle něj stojí jeho syn Boleslav, jenž k zemi přidal mimo jiné opět Olomoucko, proto má v ruce červenobílý štít. Dále stojí jeho tři synové – další Boleslav, jenž připojil posléze Brněnsko a proto třímá štít červený, Jaromír a Oldřich, váš děd. Následuje váš otec Břetislav a starší bratr Spytihněv, a potom…, pane, potom…"

Král Vratislav sice věděl, co jej očekává, avšak přesto poněkud strnul, když spatřil svou podobiznu s korunou a žezlem. Předklonění postav vrchního pásu je díky jeho zasahování do spodních partií klenby při pohledu odspodu velmi působivé, vytváří atmosféru jakéhosi spříseženectví. Panovník se zalíbením pozoroval svou tvář s očima zbožně obrácenýma k nebi, ruku elegantně držící zlaté žezlo a hlavně královskou korunu. Pak sklouzl pohledem doprava a spatřil postavu, která zjevně ještě nebyla zcela hotová, nýbrž pouze naznačená jemnými obrysy. Pokračoval pohledem dál a zjistil, že všechny další postavy až na konec celého pásu jsou vymezeny jenom rozvržením

polí oblouky arkád a hotovým pozadím. Obrátil se tedy k oběma svým společníkům a ukázal na bílou stěnu:

„To je ono, bratře, o čem jsme spolu hovořili? Na to čekáš, opate, abys mohl malbu dokončit?“

„Čekám na tvoje slovo, pane,“ odvětil klidně opat, „na tvoje rozhodnutí, kterým bude celé dílo završeno. Ty sám jsi pravil, jaká že je to troufalost, zobrazit zde v kapli tvé dávné i docela nedávné předky, které již Pán povolal na věčnost. Ta řada panovníků končí prozatím tebou. Když jsem však uslyšel, že mám z vašeho příkazu jako službu míru, smíření a bratrské lásce zobrazit ještě také to, co se teprve má stát, nejprve jsem se velmi ulekl. Tvůj bratr mne však přesvědčil, že jednám pouze podle Boží vůle za pomoci Ducha Svatého a já mu uvěřil, neboť i já sám jsem to po celou dobu jasně cítil…“

„Ty víš, bratře,“ ujal se slova Konrád, „o čem jsme spolu jednali, když Bůh na přímluvu svatého Václava a svatého Vojtěcha rozhodl o tom, že jsi vzpomenul na bratrskou lásku a zapomenul na svůj hněv, který tě nejprve vedl proti této zemi a proti mně. Je teď proto třeba vyřešit hlavní obtíž, o které oba víme a která vedla k tomu tažení – právo nástupnictví na stolci našich předků. Malba v této kapli je především oslavou našeho smíření, ale také panování našeho rodu v této zemi, které sahá tak daleko do minulosti, kam jenom dosahuje lidská paměť. Pomni, že ty sám jsi ještě včera prosil Boha o znamení, jak zachovat tvou vůli i pro potomstvo. A Bůh tě vyslyšel, bratře! Rozhlédni se zde kolem sebe a zjistíš, že není lepší možnosti! Zde v kapli můžeš zachovat svou vůli až na věčnost!“

Konrád domluvil a v jeho očích se zaleskly slzy. Tváří v tvář této malbě nebylo prostě jiné možnosti, než poddat se její velkolepé velebnosti. Ať už zde domluvíme cokoliv, pomyslel si brněnský kníže, bude to platit pro všechny a navždy!

Také Vratislav jakoby v té chvíli konečně nalezl sám v sobě mír. Konrádova slova pod Božetěchovou malbou oslovily jeho srdce:

„Bratře, já jsem se nejprve hněval, ale teď vím, že už to bylo Božím vnuknutím, že jsi právě v tomto roce pověřil Božetěcha prací v této kapli! To vše, co zde již stvořil, by bylo samo o sobě více než podivuhodné, ale co se přihodilo během posledních týdnů nejen zde na Moravě, ale i v pražském hradě, dokazuje nade všechno jasně, že šlo o Boží vůli. Sám náš Pán a Spasitel si přeje, abychom se nejen smířili jako bratr s bratrem, ale abychom také do budoucna upravili to nejdůležitější, co tato země potřebuje. Je nutno rozhodnout pro

budoucnost o dalším nástupnictví na stolci našich předků, které zde jako zázrakem vidíme živé před sebou, ale nejen to! Toto naše rozhodnutí bude zde na věky uchováno pro potomky; v prvé řadě pro ty, kterých se týká, kteří zde svou přísahou stvrdí, že naši dohodu a vůli budou až do své smrti zachovávat. Budou zde přísahat pod zraky svých věčně živých spasených předků a pod obrazy sebe sama u vědomí toho, že i oni se za dobu krátkou jako mžiknutí oka vymaní z tohoto dočasného bytí… Neboť co je pouhý lidský život oproti Boží věčnosti?“

Ukázal na stěnu a pravil rozhodně:

„Běž, Božetěchu, chtěl bych tě vidět při práci! Stále ještě nemohu uvěřit, že je něco takového vůbec možné. Oči to sice vidí, ale rozum se vzpírá to pochopit. Běž, vylez na to lešení a ukaž mi, jak se z postavy, která může být kýmkoliv, stane můj bratr!“

Opat se vážně uklonil, vybral si rychle z několika štětců různé tloušťky dva jemné a vylezl na lešení, kde mu mlčenliví pomocníci nachystali malé kalíšky barev a opatrně navlhčili příslušné pole čtvrtého pásu. Opat trochu zaclonil pohled svými širokými zády, ale netrvalo dlouho a odstoupil stranou. Vratislav vykřikl překvapením. Ze stěny se díval jeho bratr Konrád, a díval se na něj dokonce dvakrát! Hleděl totiž nejen na něj dolů, nýbrž zároveň také na podobiznu vedle sebe na stěně, neboť opat mu namaloval zřítelnice do pravých koutků obou očí. Králi se náhle zdálo, jako by se sám rozdvojoval, jakoby náhle nevěděl, který z těch dvou Vratislavů je ten pravý, ten smrtelný dole nebo ten věčný tam nahoře…

Opat tím, že namaloval postavu knížete Konráda s pohledem plným vděku upřeným na bratra Vratislava, věrně vystihl atmosféru dané chvíle. Dlouhé, sponou sepnuté tmavé vlasy, krátký vous na pevné bradě – byl to prostě kníže Konrád, který teď také pozoroval sám sebe s podivným pocitem dobře vykonaného díla. Tímto činem se stal nástupcem svého bratra. O tom už nemohlo být pochyb, ale král Vratislav svoje rozhodnutí ještě výrazně podtrhl:

„Opate, mému bratru chybí plášť, oděj jej do něj!“

Božetěch se podíval z lešení nejistě dolů, ale král pokynul rukou a klidně opakoval:

„Já vím, že plášť je znakem panovníka, právě proto ti říkám, abys jej namaloval. Budu trvat na tom, že lid a předáci nejen přijmou mého bratra za mého nástupce, pokud Bůh tak rozhodne, že mne povolá na

věčnost dříve než jej, ale také za mého spoluvládce už od tohoto dne. Oděj jej pláštěm, opate!“

Božetěch se uklonil a pokynul pomocníkovi. Stěna sice ani předtím nebyla úplně suchá, ale aby dobře přijala barvu, začal ji Radomil znovu opatrně navlhčovat. Opat si vzal hrubší štětec a namaloval nejprve okrouhlý lem pláště kolem krku a poté jeho šikmý pruh od spony na pravém rameni k pasu, kde se lem opět zdvíhal a mizel za okrajem štítu u levého boku. Poté namaloval lem na pravém rameni, kolem celého pravého boku postavy a nakonec ještě vespod pod okrajem kratší tuniky. Celá postava tím získala na majestátnosti, přímo bylo vidět, jak se z příslušníka rodu, knížete s kopím a štítem jako atributy moci, stal panovník.

Opat ještě namaloval doprostřed Konrádova štítu devíticípou růžici a naznačil pro své pomocníky barvy pláště a jeho lemu, jakož i červenou plochu štítu. Poté slezl z lešení k oběma panovníkům a sledoval spolu s nimi, jak Radomil vyplňuje barvy štítu, lemu i pláště a přitom naznačuje jemnými tahy nařasení jeho záhybů, zatímco jeho bratr Dobromil dokončuje silnějším štětcem pásy barevného pozadí. Netrvalo dlouho a řada panovníků se prodloužila o další hotovou postavu.

Král a jeho bratr se na sebe vážně podívali a Vratislav opatovi nařídil:

„Další následníci budou ovšem bez plášťů, a to podle stáří, jak určil náš otec Břetislav. Jako první po mém bratru je tedy v pořadí můj syn Boleslav.“

„Boleslav?“ otázal se Božetěch překvapeně. „Odpusť, pane, ale snad Břetislav?“

„Ne, opate,“ pravil král pevným hlasem, „slyšel jsi správně. Prvním mezi všemi dalšími následníky bude Boleslav.“

„Ale pane…“ koktal Božetěch, „přece Břetislav je nejstarší! Kde bude potom stát on?“

Konrád mlčel a díval se upřeně na stěnu. Bylo zřejmé, že královo rozhodnutí je tak pevné, že nestojí vůbec za pokus nějak zasahovat. Vratislav prohlásil rozhodně:

„Nikde, opate. Břetislav nebude stát nikde, neboť bude vyloučen z otcovského dědictví!“

Opat Božetěch zíral na krále s ústy dokořán. Ten se zamračil a přestože se o tomto tématu už nehodlal vůbec bavit, mrzutě dodal:

„Božetěchu, můj syn mne zradil a hluboce zklamal, takže jsem se rozhodl jej potrestat. Můj bratr o tom už ví a teď to říkám tobě, taková

je má vůle. Břetislav nejen že nebude první z následníků, on tady v tom svatostánku za trest nebude vůbec! Rozumíš?“

Božetěch konečně nabral dech:

„Pane, taková nechť je tvoje vůle, ale to už nelze učinit! Pohleď zde na tu stěnu. Počet postav je už předznamenán, to nelze jen tak změnit! Je zde nadále devět arkád a devět polí pro devět následníků. To není možné, aby jich náhle bylo jenom osm!“

„A proč by nebylo?“ mávl král rukou. „Prostě to přemaluješ a hotovo. Bude jich pouze osm, protože si to tak přeji, rozumíš?“

Opat jen nešťastně vrtěl hlavou a měl slzy na krajíčku:

„Pane, nechej mi třeba hlavu srazit, ale to nelze učinit! Pohleď zde na ty arkády pro devět polí. Ty už jsou hotové, přece nemůže jedno pole zůstat prázdné?! Jak by to vypadalo? Musel bych přemalovat půl stěny, rozvrhnout všechny arkády a všechna pole znovu, každé udělat o něco málo širší, kdyby jich mělo být jenom osm. I tak by to bylo poznat, ale hlavně: to vůbec nejde! Podívej, na arkádách jsou znázorněny kameny, víš, co je to práce? To by znamenalo, že nebude možné vysvětit kapli k největšímu svátku Panny Marie, protože ten je už za několik dní! To již nelze v žádném případě stihnout, pane, v žádném případě!“

Král se nevrle podíval na svého bratra. Ten sice věděl, jak je téma ožehavé, přesto se však rozhodl přijít opatovi na pomoc, protože koneckonců jiné řešení ani sám neviděl:

„Bratře, já vím, že jsi na svého syna velice rozhněván a chceš jej rozhodně stihnout svým trestem. Taková nechť je tvoje otcovská a také královská vůle, ale rozmysli, co má a musí být tím trestem!“

Vratislav se zamyslel s pohledem upřeným na stěnu; když posléze promluvil, hlas se mu chvěl špatně potlačovaným vztekem:

„Tím trestem je zbavení otcovského dědictví, ale když opat již pokročil tak daleko… Co mám teď učinit? Jakým právem, opate, rušíš mé královské rozhodnutí?!“

„To ne já, pane!“ vykřikl opat a sepjal ruce, „to jsem přece nebyl já! Sám Bůh vede mou ruku, od počátku až doposud, pohlédni jen kolem sebe…!“

Král Vratislav se zarazil a pohlédl opět na svého bratra. Kníže Konrád se pousmál:

„Má pravdu, bratře, musí to tak být! Sám Bůh opatovýma rukama už rozhodl, že u přísahy o nástupnictví má být všech devět našich synů a synovců, ale ty máš zřejmě teď podle své vůle rozhodnout o

jejich pořadí. Jen tak se to dá pochopit naším omezeným lidským rozumem. Rozhodni tedy a pomni, že Břetislav je tvým nejstarším synem. Nebylo by jeho odsunutí z prvního místa už samo o sobě dosti velkým trestem?“

Král se dlouze zamyslel:

„Dobrá,“ odtušil vážně. „Jak znám svého nezdárného syna, bude to pro něj vskutku veliký trest. Odsunout jej z prvního místa, ale ponechat v nástupnictví… O tom se dá uvažovat. Kam jej ale postavit? Když vzpomenu na jeho provinění a bolest, kterou mi způsobil, říkám ti, bratře, že by měl být poslední!“

Kníže Konrád se s pochopením usmál a jemně namítl:

„Ctím tvé zraněné otcovské srdce a také tvou královskou vůli, ale pomni dvě věci. Jednak by to znamenalo, že by Břetislav musel čekat, až zemře jeho nejmladší bratr Soběslav, který je o tolik mladší, že by téměř mohl být jeho synem. To nelze učinit! A za druhé, nezapomeň, že on bude muset svůj trest přijmout a přísahat jako ostatní, že zachová řád a zákon, že bude ctít tvou vůli. Vždyť přece smyslem této vůle je zachovat zákon a sloužit míru, který jsme my dva za přispění svatých přímluvců u Božího trůnu tak zázračně nalezli! Jak tedy možno zasévat už dnes símě dalších rebelií a válek, které by v takovém případě jistě nastaly?“

Vratislav cítil, že Konrád má pravdu. Než však stačil něco říci, pravil tiše opat Božetěch:

„Nehněvej se na mne, pane, ale pohleď sám. Vždyť ta malba mluví! Sám Bůh s Duchem Svatým je zde přítomen, cítím to celou dobu! Vidíš, co se stane, když poručíš, aby tvůj nejstarší syn skončil v řadě následníků jako poslední? Bude mít hned vedle sebe, přímo po svém boku, pomoc nejsilnější…!“ Zvolna pozvedl pravou ruku a ukázal na poslední prázdné pole. Jen o malý kousek dále doprava se skvěl na nebesích svatý Václav, k němuž se zároveň vztahovaly oba pokorné dary kněžny Libuše a prvního knížete Vratislava.

Král Vratislav sklopil pokorně hlavu a slyšel přitom slova svého bratra:

„Posledním z řady je tvůj nejmladší syn Soběslav, kterému Božím rozhodnutím patří toto místo. Bude zde sice poslední jako ze všech nejmladší, ale stane po boku takového pomocníka, že jistě v budoucnu, kterého se možná málokdo z dnešních lidí dožije, a my dva, bratře, už zcela jistě ne, vykoná takové činy, jako nikdo jiný!“

Král se zhluboka nadechl:

„Inu dobrá! Rozhodněme nyní, bratře, o celém pořadí. Snad sám Bůh nám naznačí, kam odsunout mého nehodného syna. Na první místo přijde tedy, jak jsem již pravil, Boleslav… A po něm kdo?“

Konrád se napřímil a pevně odvětil:

„Má-li být zachována vůle našeho otce, pak s výjimkou Břetislava, který bude potrestán za provinění, by celé další pořadí mělo být podle věku. Jak jinak? Vedle Boleslava by pak měl stát můj nejstarší syn Oldřich a po něm náš synovec Svatopluk, neboť takové je jejich pořadí podle jejich stáří…“

„Dobrá,“ souhlasil Vratislav a zadíval se přísně na Božetěcha. „Budeš si to pamatovat, opate?“

„Boleslav, Oldřich, Svatopluk…“ opakoval Božetěch jako ozvěna a mírně se uklonil. Oba bratři se zarazili při pohledu na bílou stěnu. Konrád opatrně podotkl:

„Když nevíme jak dál a nemáme zatím žádného znamení, co kdybychom určili ty další od konce? Pomni, že tak jako nemůže být Břetislav poslední, nemůže být jistě ani předposlední. Co myslíš?“

„Pravdu díš, bratře,“ odvětil král. „Poslyš, opate, posledním bude Soběslav, to už jsme řekli, tomu je necelých šestnáct jar, a předposledním Otík, Svatoplukův bratr, který je starší asi o rok. A před ním nechť stojí můj syn Vladislav, který měl právě osmnáct jar. Tito tři patří na konec…“

„Vladislav, Otík, Soběslav,“ opakoval znovu opat Božetěch jako ozvěna a ukládal si do paměti určené pořadí.

„Tři vpředu a tři vzadu,“ pravil spokojeně Konrád a pohladil si vous na bradě. „Zbývají tedy už jen tři. Kromě Břetislava tvůj syn Bořivoj a můj mladší syn Litolt…“

„Bořivoj je starší než Litolt,“ poznamenal král v zamyšlení a odmlčel se. Do nastalého ticha se ozval hluboký a klidný hlas Božetěchův:

„Tedy snad, pane, Břetislav, Bořivoj a Litolt?“

„Ne!“ odporoval král rozhodně, „nejprve Bořivoj! Ať je před ním ještě jeden bratr!“

„Tak tedy snad Bořivoj, Litolt, Břetislav?“ navrhl kníže Konrád, ale tentokrát zavrtěl král zamítavě hlavou:

„To nelze, bratře! Ty sám jsi pravil, že Břetislav musí přísahat a svůj trest nést jako muž. To by určitě nesnesl, aby byl odsunut i tvým mladším synem! Staršího bude muset snést, tak jsme rozhodli, a také svého bratrance Svatopluka. Ale Litolta, kterému je dvacet let? Břetis-

lavovi už bylo třicet, to vskutku nelze. Poslyš, opate, pořadí těch tří posledních bude Bořivoj, Břetislav a Litolt, Břetislav uprostřed.“

„Břetislav uprostřed…“ opakoval opět jako ozvěna Božetěch a náhle zvolal:

„Uprostřed! Pane, vždyť on tak bude uprostřed nejen těch posledních tří, ale zároveň také všech devíti! Zde, jako pátý v pořadí devíti následníků, toť, pane, ono znamení… Stát uprostřed a tím být stejně daleko vzdálen jak od panovnického stolce na jedné straně, tak od pomoci svatého Václava na straně druhé!“

„Tak je to správné!“ zvolal Vratislav. „To je místo, jaké náleží pro mého nehodného syna. A ještě něco musí být, na tom trvám! Ty musíš zobrazit jeho trest, rozumíš? Já chci, abys zde na věky zachoval, že se provinil a byl za to potrestán. Učiň tak, aby to všichni viděli!“

„Jak poroučíš, pane,“ sklonil opat pokorně hlavu.

Král se vítězoslavně otočil ke svému bratrovi. Konrád byl s tímto výsledkem rovněž nadmíru spokojen. Uchopil opata jemně za rukáv barevné kutny a postrčil jej doprostřed kaple:

„Pohleď, Božetěchu, na tu stěnu a opakuj jasně královu vůli!“

Opat se vytrhl ze zamyšlení:

„Po králi Vratislavovi máš nastoupit na stolec ty, pane. Poté mají následovat vaši synové a synovci v tomto pořadí: Boleslav, Oldřich, Svatopluk, Bořivoj, Břetislav, který musí být potrestán, Litolt, Vladislav, Otík a Soběslav. Tak se také stane, k tomu mi dopomáhej Bůh,“ a zbožně se pokřižoval. Také oba panovníci se přežehnali křížem. Král se Božetěcha zeptal:

„Poslyš, už víš, jak to provedeš? Myslím to potrestání. Víš už, jak to zobrazíš?“

„Ne, pane, nevím,“ odpověděl tiše opat, „to je přetěžký úkol. Doufám jen v našeho Pána a jeho vnuknutí, že mi sešle nějakou inspiraci. Musím si stejně pospíšit, protože kaple bude svěcena ke svátku Nanebevzetí Panny Marie. Nebo snad ne?“

„Ano, tak tomu je,“ přisvědčil rozhodně kníže Konrád a pohlédl na svého bratra, který jenom krátce přikývl. „Do té doby bude připravena králova vůle k vyhlášení a také obřad slavného svěcení a zároveň přísahy všech následníků…“

„Dobře, pane, malba bude hotová,“ přisvědčil opat, „ale prosím, aby v příštích dnech také biskup vyslovil svůj souhlas, bude se mi lehčeji pracovat…“

„Neboj se, opate, promluvím s ním," uklidnil ho Vratislav. „Co myslíš, že bude lepší? Poslat jej sem v příštích dnech, aby se na to mohl lépe připravit, nebo jej raději ponechat v nevědomosti až do svátku Nanebevzetí?"

Božetěch se nejistě podíval na krále, poté na malbu a pak tiše řekl:

„Inu, jestli ti biskup najisto přislíbí, pak bude snad lépe, když do kaple vstoupí až při svěcení…"

„Myslím si přesně to samé," přisvědčil Vratislav, „a dám si velký pozor na to, co mu řeknu. Když bude chtít kapli vidět předem, tak přijede, zabránit mu nemohu. Ale když ne? Pak ji uvidí až při svěcení, a když se mu nebude zamlouvat, jeho vina! Měl si ji prohlédnout předem… Já nejsem tak vzdělaný, jako jsou duchovní, ale řekl bych, že tu nalezne ledacos, co se mu si líbit nebude…"

„Nevím, pane," odpověděl vyhýbavě Božetěch, „doufám, že ne…"

„Neboj se," mávl rukou král, „on kapli vysvětí, protože mu to poručím a nic jiného mu nezbyde, ale bude myslím vskutku lepší, když si lecčeho všimne až potom. Pojď, bratře," obrátil se ke Konrádovi a vzal jej přátelsky kolem ramen, „my jsme zde hotovi a můžeme teď jít. Sbohem, opate, a pokračuj k naší úplné spokojenosti. Je to vskutku nádherné, jedinečné dílo a což teprve, až bude úplně hotové! Až strhneš celé lešení a vše se zaskvěje při slavné bohoslužbě… Už se těším na tento svátek, jako jsem se dlouho na nic netěšil. A poté přísaha… Pojď, bratře, pojedeme zpět do tvého hradu, musíme vše dobře připravit!"

„Sbohem, pane, sbohem, kníže!" uklonil se opat, ale bylo vidět, že už je myšlenkami zase u své práce.

Vratislav s Konrádem vyšli z příjemně chladné kaple do prudkého slunečního světla hradního nádvoří, ale s překvapením se hned zastavili. Očekávala je totiž skupina válečníků v čele s kastelánem znojemského hradu Vaculou a velitelem Krásou, jenž přijel s nimi, neboť velel oddílu královského doprovodu. Vacula se oběma bratrům hluboce uklonil a vážně pravil:

„Pane, neodvažovali jsme se vás rušit, ale zatímco jste dleli v kapli, něco se přihodilo. Přijel velký jízdní oddíl a rozložil se kolem hradu. Zvedli jsme ovšem náš most a spustili mříž, takže sem nevnikli, ale v této chvíli jste oba pouze pod ochranou těchto zdí a mé posádky."

Vratislav se podíval překvapeně na bratra. Zahlédl také ustaranou tvář Krásovu, ale nemohl dost dobře pochopit, proč by si měl dělat starosti. Zde, kousek od brněnského hradu a svého vojska, a ještě s bratrem Konrádem po boku? Mávl bezstarostně rukou:

„A co má být, kasteláne? To zřejmě přijelo od brněnského hradu nebo snad od rajhradského kláštera naše vojsko, aby nás doprovodilo zpět. Kdo vede ten oddíl?“

„Ten oddíl nepřijel od Pohořelce, ale z opačného směru od Olbramkostela, pane,“ odvětil pevným hlasem předák Vacula, „a velí mu tvůj syn Břetislav!“

KAPITOLA 15

Trest

Když nejstarší králův syn stvrdil nad Rokytnou podáním pravice s velitelem královské družiny příměří, vyslal Časta do rajhradského kláštera kurýry s žádostí o vyjednavače. Stal se jím nový první rádce Bor, syn Alešův, který se po poradě s králem vydal spolu se dvěma druhy a ozbrojeným doprovodem na cestu kolem znojimského hradu vstříc Břetislavově družině. Ta zatím opustila údolí Rokytné a táhla, sledována královským vojskem, pomalu zpět ke Znojimu. Zde, málem na dohled od hradu, se Břetislav setkal s Borem a jeho druhy v předvečer dne, kdy král s bratrem Konrádem dorazili na prohlídku znojimské kaple.

Břetislav se hodlal s otcem smířit, ale měl dva důvody, které jej nutily k opatrnosti. Prvním byl postoj jeho velitelů, kteří králi nevěřili. Mnozí z nich dříve sloužili v královské družině a měli v paměti četná porušení slibů, pronásledování těch, kteří se králi nebo jeho nejbližším poradcům znelíbili, popravy odbojníků i přesto, že jim byla zaručena milost nebo osobní bezpečnost. Břetislav měl sice velkou autoritu, takže by svou družinu zřejmě přiměl k návratu do královského tábora, kdyby to skutečně chtěl prosadit, ale zde stále v cestě druhá obtíž. Sám totiž nevěděl, co jej čeká. Nepochyboval o tom, že jej otec potrestá, nemohl se však dopátrat ničeho bližšího. Opatrný Bor mu k tomu buď nechtěl, nebo skutečně nemohl nic bližšího říci. Odebere mi

Žatecko a pošle mne někam jinam?, uvažoval Břetislav, ale kam? Takový trest by přijal, i kdyby měl převzít pouze nějaký pohraniční hrádek vedle neklidných a bojovných sousedů, těchto obtíží se nebál. Dobře si uvědomoval, že rozhodující je pouze jediné – zachovat si za každých okolností svou věrnou družinu. V ní byla jeho hlavní síla a výhoda před všemi bratranci a bratry s výjimkou Boleslava, který měl ve svém olomouckém dílu také silné vojsko na povel. Břetislav měl v dobré paměti vyprávění o svém strýci Spytihněvovi, který hned po nástupu na stolec svých předků vytáhl na Moravu, bratra Vratislava vyhnal a Konráda s Otou odvedl s sebou na pražský hrad, kde je pověřil potupnými úřady dohledu nad hospodářskou správou. Být osamocen, podroben otcově vůli v jeho nejbližším okolí, to byl osud, kterého se chtěl Břetislav za každou cenu vyvarovat, protože by výrazně oslaboval jeho možnosti pro nástup na panovnický stolec.

Protože se od předáka Bora dozvěděl, že král hodlá s knížetem Konrádem navštívit kapli na znojimském hradě, rozhodl se riskovat a následujícího dne stanul v blízkosti znojimských hradeb.

Neměl nepřátelské úmysly, ale chtěl už mít konečně jasno. Jeho postavení bylo stále stejně nevýhodné. Král s bratrem byli pod ochranou pevného hradu a jeho posádky, zatímco on sám měl v zádech početnou královskou družinu, před sebou nedobytný hrad a za ním otevřenou cestu do brněnského ležení, kde stály nudící se oddíly českých předáků. Podržel tedy u sebe oba Borovy druhy jako rukojmí a jeho samého vyslal do hradu jako svého posla, aby konečně dosáhl rozmluvy s otcem a dozvěděl se, na čem je.

Zatímco netrpělivě vyčkával mezi svými veliteli vyslancův návrat, seděl předák Bor v poradní místnosti kastelána Vaculy naproti králi a knížeti Konrádovi a referoval jim o svém jednání s Břetislavem. Když skončil, mírně se uklonil:

„Proto tě tvůj syn prosí, pane, zda bys nesvolil k rozmluvě s ním jako tehdy na Pohořelci.“

Vratislav zasmušile naslouchal. Když uslyšel synův návrh, nevrle se zeptal:

„A jak by si to setkání představoval? Přišel by sem do hradu?“

„To ne, pane, nechtěl by asi opustit svou družinu. Chtěl by se s tebou setkat podobně jako tehdy, na nějakém vhodném místě a o rovné síle.“

Král se podíval po očku na bratra Konráda a zavrtěl hlavou:

„Z toho nic nebude, Boreši, časy se změnily. K té rozmluvě mě přinutil, když mi bylo nejhůř, teď je ale zle jemu. Tehdy nás obstoupil v klášteře a naše vojsko bylo daleko, teď ale jsme v pevném hradu a naše vojska jsou blízko. Buď přijde sem pro svůj trest, nebo ať si táhne, kam chce! Ale rychle, nebo mi dojde trpělivost a já jej sevřu svým vojskem a přinutím k poslušnosti silou…“

„Jestliže mu mám vyřídit tvou vůli, pane, bude jistě chtít vědět, v čem spočívá, totiž, jaký trest jej očekává…“

„Tak je to správné,“ přikývl král. „Trest si opravdu zaslouží a ty mu jej sdělíš. Ale abys to měl lehčí, dám ti s sebou k tomu jednání ještě někoho, kdo ti pomůže. Jednak nevíš ani ty úplně všechno a jednak jde o někoho, koho myslím rád uvidí.“

„S jakou dobou na rozmyšlenou může tvůj syn počítat, pane?“ otázal se ještě vyslanec.

Vratislav se zamyslel:

„Dnes je osmý den měsíce srpna, dáme mu tedy tři dny. Tři dny, Boreši, rozumíš? Do té doby chci mít jeho souhlas a jeho pokoru, po které se mu může dostat otcovského odpuštění. A teď už jdi, ať tam dlouho nečeká, nebo zase něco vyvede. Běž, vlastně běžte oba, ale než odejdete, musím ještě krátce vidět tvého společníka, abych mu mohl něco důležitého říci…“

Bor se uklonil králi i knížeti Konrádovi a vyšel v doprovodu stráže z komnaty na hradní nádvoří. Když šli okolo kaple, chtěl nahlédnout dovnitř, ale nepodařilo se mu to. Před vchodem stála stráž a na přísný rozkaz krále propouštěla dovnitř pouze mnichy, kteří v ní pracovali. Borův průvodce sdělil stráži královu vůli a zakrátko vyšel z kaple opat Božetěch, utíraje si ruce do pestrobarevné kutny. Předák pak musel čekat, dokud se překvapený opat nevrátil od krále. Poté jim nechal kastelán Vacula spustit padací most a zakrátko se dostali k Břetislavovu oddílu. Předsunuté stráže je předaly dále, až oba usedli na velkou medvědí kožešinu pod rozloženým jasanem proti královu synovi a jeho čtyřem nejbližším velitelům.

Nálada byla napjatá, ne však nepřátelská. Kastelán Bor a zvláště jeho společník nechovali k Břetislavovi žádné nepřátelství a bylo jim jej dokonce trochu líto. Knížecí syn pak dobře chápal, že jejich ústy promlouvá králova vůle a bylo by nedůstojné velitele, bojovníka a rytíře dávat příliš najevo hnutí své mysli před pouhými posly. Nejméně klidní byli Břetislavovi velitelé, kteří králi nevěřili a proto by je nepřekvapila

žádná zrada. Pozorovali královy vyslance přivřenýma očima a snažili se nemyslet na to, že zde sedí vlastně v obklíčení.

Břetislav pokynul Borovi a ten se nedal dlouho pobízet:

„Pane, tvůj otec a náš pán, král této země, se s tebou nechce setkat, pověřil mne však, abych ti sdělil jeho vůli. Protože však ani já sám nevím vše, co obnáší, poslal se mnou tohoto muže, aby ti odpověděl na to, na co já ti odpovědět nedokážu. Nejprve ti tedy musím z příkazu krále říci, že tvoje činy zasluhují trest."

Králův nejstarší syn na ta slova mlčel. S trestem sice počítal, neznal však jeho povahu. Bor s rozmyslem pokračoval:

„Pane, tys obvinil Zderada ze zrady na tvé osobě a ze spiknutí proti králi a jeho záměrům na tomto tažení. To obvinění bylo tvým právem, nalézt pravdu a případně vykonat trest však mělo zůstat úkolem králova soudu. K tomu však nedošlo, protože ty sám ses stal soudcem a rovněž vykonavatelem vlastního rozsudku. Tento tvůj čin stojí proto ve dveřích, kterými se vchází do královy přízně."

Břetislav poznamenal:

„O tom trestu rozhodl sám Bůh, ale chápu, že můj otec tomu nemusí věřit; a já jej nemohu o této pravdě přesvědčit… Inu, co dělat, pokračuj tedy…"

„Když jsi poté opustil ležení králova vojska, oslabil jsi záměry svého otce. Poté, co vypršela lhůta, která ti byla králem dána, nevrátil ses k němu, nýbrž jsi odtáhl s neznámým cílem a uvrhls' tím svého otce do dalších převelikých starostí. Nyní tedy jsem přišel přímo od něj abych ti sdělil, že přes to všechno je ochoten ti odpustit a přijmout tě zpět do své přízně, jestliže zachováš nadále jeho vůli."

„A jaká je ta jeho vůle, Boreši? Sebere mi družinu i žatecký hrad a jmenuje mne správcem kuchyně, jako kdysi strýc Spytihněv svého bratra Otu?"

„Ne, pane," odvětil poněkud překvapeně Bor, „o něčem takovém nepadlo ani slovo. Svůj hrad i svou družinu si budeš moci podržet a bude pouze na tvé vůli, potáhneš-li po skončení všech záležitostí zde na Moravě s králem zpět do Čech, nebo s vojskem, které bude vysláno na pomoc polskému knížeti do Pomoří."

Břetislav se ptal sám sebe, zda jej nešálí sluch:

„A kde je tedy můj trest, Boreši? Tropíš si snad ze mne žerty?" V té chvíli mu ale srdce sevřel ledový strach, když mu padl zrak na rádcova společníka. Bleskem náhlého osvícení pochopil, v čem bude spočívat jeho trest. Kastelán Bor také vzápětí dodal:

„Tvůj otec a náš pán mi pouze poručil, abych ti od něj sdělil, že vstoupíš dveřmi do jeho přízně tehdy, když budeš přísahat jako všichni ostatní, že zachováš do budoucna jeho vůli, o které však ani já sám ještě nevím, co znamená. To ti nyní sdělí můj průvodce a ty si jej tedy vyslechni!“

Opat Božetěch si zhluboka povzdechl a v jeho hlase se lítost mísila s obavami:

„Z příkazu krále musím teď s jeho synem promluvit o samotě!“

Když všichni odešli, opat si znovu zhluboka povzdechl:

„Pane, tvůj otec a strýc Konrád se smířili, to už asi víš. Nevíš ale možná, že právě dnes zavítali do znojemské kaple právě proto, aby připravili stvrzení tohoto svého usmíření přísahou, která se chystá v příštích dnech a která se týká nejen tebe, ale vás všech, celého vašeho panovnického rodu…“

„Zkraťto, Božetěchu,“ přerušil jej princ unaveně, „a řekni mi to hned! Co se mnou provedli?“

„Odsunuli tě v pořadí, pane,“ odvětil tiše Božetěch. Břetislav pozvedl zrak z medvědí srsti a měl v té chvíli pocit, že se mu opat nějak rozplývá před očima. Trvalo to jen okamžik, pak tato jediná slza, provázející rozloučení syna s otcem, ukápla a ztratila se navždy. Zůstal jen bojovník a velitel, knížecí princ z panovnického rodu.

„Co se mnou provedli?“ opakoval teď už klidným hlasem jako svá vlastní ozvěna. „Kam mě postavili? A kdo stojí v kapli vedle mého strýce?“

„Zatím nikdo, pane,“ odpověděl opatrně opat, „malovat budu teprve v příštích dnech, ale je rozhodnuto. Jako první z následníků bude stát po tvém strýci tvůj bratr Boleslav, poté Oldřich, Svatopluk a Bořivoj, ty budeš pátý…“

„Pátý!“ opakoval hluchým hlasem Břetislav.

Když mu opat líčil události, od nichž uplynulo teprve několik hodin, neopomenul zdůraznit, že otec jej chtěl původně úplně vydědit a že to byl jeho strýc a také trochu on, opat, komu se podařilo zprostředkovat králi rozhodnutí Boží, takže zůstal v pořadí alespoň jako pátý. Břetislav pokýval jenom hlavou, jako by jej ani toto příliš nepřekvapilo:

„Tak to je skutečný trest, Božetěchu, jen co je pravda! To ti ale říkám, dokud mám sílu v ruce a meč po boku, tak…“

„Uklidni se, pane,“ skočil mu do řeči opat, „zapřísahám tě, uklidni se! To k ničemu nevede! Co chceš dělat? Vést se svou družinou odboj, domácí válku? Sám proti všem?!“

Břetislav si hladil svědící jizvu v pravé dlani. Nejraději by se hned chopil meče, ale v srdci musel uznat, že opat má pravdu, otec jej v této chvíli dostal do vskutku bezvýchodné pozice. Bylo mu úplně jasné, že nejen celé české vojsko včetně družin předáků, nejen všichni duchovní, ale také celá Morava tuto dohodu přivítají. Jen on sám, jediný proti všem, to by byl jeho osud… Zvrátit královo rozhodnutí nelze, opakoval si, bojovat rovněž nelze… Cítil, jak se mu v srdci vzmáhá bezmocný vztek zvířete zahnaného do kouta. Co tedy dělat? Podrobit se, přísahat poslušnost, odejít se svou družinou zpět na Žatecko a doufat ve změnu situace, v přispění Štěstěny? Ne, to nelze, křivopřísežníkem nikdy nebude…

„Poslyš, opate, král rozhodl a já mám přísahat. Rozmyslím se, ale řekni mi jedno – bude ta přísaha vskutku platná navždy a pro všechny? Nebo bude tak platná, jako je platné moje prvorozenectví, které přece nemůže nikdo, ani můj otec, popírat?! Copak Bořivoj, ten by mi sám ustoupil, a Oldřich se Svatoplukem jsou pouze moji bratranci, ale Boleslav?! Rozumíš, opate? Můj mladší bratr Boleslav že má nastoupit po otci nebo strýci Konrádovi? Jak rád bych teď jemu samotnému pohlédl do očí a zeptal se ho, co říká tomuto rozhodnutí! Jak si zodpoví před Bohem a lidmi, aby on, o tři léta mladší, dostal přede mnou přednost?! Copak jsem se proti němu nějak provinil? Nikoliv! Provinil jsem se snad neposlušností vůči svému otci, ale nikoliv proti svému bratru. Jak mi bude moci pohlédnout do očí, to by mě věru zajímalo!“

Božetěch svěsil hlavu a srdce se mu svíralo, když se viděl donucen poodhalit pozadí a souvislosti králova rozhodnutí:

„Ono totiž…, to je tak. Král se radil s některými rádci… a také s královnou… a…“

„S královnou!“ vybuchl Břetislav a udeřil rukou do země, až vylétl z medvědí houně oblak prachu. „Věděl jsem to celou dobu, že v tom všem má prsty moje macecha!“

„Pane, uklidni se,“ zapřísahal jej opat a byl by si nejraději ukousl jazyk za tu nešikovnost, „to není tak důležité… Chtěl jsem pouze říci, že se radil také s biskupy, opaty a duchovními, zběhlými v právu psaném i zvykovém. Pohleď, tvůj otec, tvůj strýc, ty sám i všichni tví bratři a bratranci ctíte zákon vašeho děda, a proto také bude celá řada nástupců postavena v kapli podle věku…“

„…až na jednu výjimku, opate, až na mne!“ přerušil jej opět Břetislav a všechna hořkost, kterou měl v srdci, se mu navalila do hrdla.

„Pravda, pane, až na tebe… Mnozí znalci tvrdí, že není jen jedno prvorozenectví, lépe řečeno, že mohou být podle práva rozdíly…“

„Co to pravíš? Ty jsi se snad zbláznil! Prvorozený syn může přece být jenom jeden, ten, který se narodil jako první, to dá přece rozum! Jak jinak?!“

„Odpusť, pane, ale znalci práva říkají něco jiného. První rozdíl je již v tom, s jakou ženou zplodil předák rodu nebo dokonce panovník své syny. Sám jistě víš, že syn může pocházet z takového lože, že pokud jde o otcovské dědictví, tak jako by jej vůbec nebylo; a zvláště, jde-li o dědictví panovníka, o celou zemi…!“

Břetislav dobře věděl, na co opat naráží, sám měl malého synka s bývalou služkou své macechy. Přesto však s hlubokým přesvědčením namítl:

„Opate, ty nejsi při smyslech, říkám ti to znovu! Moje matka sice zemřela mladá, ještě když jsem byl dítě asi tak roční, ale nemůže být pochyb, že byla zákonnou manželkou mého otce. Navíc to byla princezna z panujícího královského rodu! O čem to tedy mluvíš?!“

„To máš úplnou pravdu, pane, byl to však pouhý příklad. O tvou matku zde vůbec nejde…“

„A o co tedy jde, dozvím se to konečně?!“ vybuchl opět mladík.

„O to, že i v případě otce může být rozhodující, v jakém loži byl syn zplozen…“

Břetislav nerozuměl ani slovu a Božetěch tedy váhavě pokračoval:

„Znalci zběhlí v právu jsou toho názoru, že tak jako nehraje roli, je-li syn sice prvorozený, ale pochází pouze od nějaké souložnice, tak také prvorozený syn z lože panovnického má lepší a přednější právo než jiný, třeba na roky starší. Proto je nutné dát mu v dědických záležitostech přednost…“

Břetislavovi naběhly žíly na čele, s vypětím sil se však ovládl:

„Teď tomu konečně rozumím! A říkám ti, že kdybych v ničem jiném neviděl prsty své macechy, tak tady je vidím nade všechno jasně! Ano, teď chápu, že ten její Boleslav by neměl ani tu nejmenší obtíž pohlédnout mi do očí, kdybych se jej otázal, zda nesedá na cizí stolec, jenž mu nenáleží… Pravda, já jsem se narodil v době, kdy byl můj otec pouhým údělníkem na olomouckém hradě, zatímco Boleslav mé maceše až tehdy, kdy už seděl otec jako kníže na pražském stolci, toť pravda. Ale víš, opate, co já ti řeknu o této pravdě? Tuto pravdu ať psi sežerou! To je pravda, která má menší cenu než na mořský břeh vyvržená odporná a slizká řasa, tak je to! To ti ale říkám, že takové

pravdy se doposud v této zemi nerodily, to je nějaká cizácká, nadmíru chytrácká pravda! Který mazaný Polák, který vychytralý Němec vymyslel tuto sprostou pravdu, víš to?“

„Nevím, pane,“ pokrčil rameny tázaný, „ale tolik ti mohu říct, že kdyby měl tvůj otec syna v posledních pěti letech, tak by byl z lože královského a měl by přednost, přestože by byl nejmladší co do počtu let, na tom se všichni také shodli. Žádný takový syn ovšem není…“

Břetislav však poslouchal už jen na půl ucha. Když konečně promluvil, znělo v jeho hlase cosi nového. Vztek a nejistota zmizely a zkušený opat okamžitě pochopil, že knížecí syn se rozhodl. Ať už jakkoliv, rozhodl se pevně a nezvratitelně:

„Poslyš, opate, představ si, že se s tímto rozhodnutím smířím. Představ si, že budu přísahat jako všichni ostatní a čekat v té řadě, o které rozhodl můj otec…“

„…a tvůj strýc Konrád,“ dodal tiše opat.

„…a můj strýc Konrád, máš pravdu. Tedy čekat v té řadě, až na mne snad přijde řada. Ale víš ty, co vlastně bude? Budou pokojně čekat i ti ostatní? Každý z té řady může přece kdykoliv zemřít, dokonce i dávno předtím, než mohl usednout na stolec. Třeba i Boleslav nebo Bořivoj. Představ si, že můj otec zemře a nastoupí Konrád, a co teprve Konrád, ale třeba potom Oldřich, jeho syn. Ponechají mne pak v mém hradu Žatci s mou družinou po boku? Co zabrání novému knížeti Konrádovi nebo Oldřichovi, aby po svém usednutí na pražský stolec nerozhodl znovu podle své panovnické vůle? Přece víme všichni, že staré právo umírá s knížetem a nový sice může stará práva potvrdit, ale zrovna tak nemusí… A když tak neučiní? Cožpak se tak zřídka děje?!“

„Ale pane,“ namítl opat nesměle, „přece právě proto budou muset všichni přísahat, že zachovají tento řád, tento zákon nástupnictví podle mé malby, po celý svůj život!“

„Však ano, já vím, Božetěchu… Však on by nemusel třeba nový kníže Oldřich zrušit svou přísahu tím, že by mne slavnostně zbavil nároku na otcovské dědictví. Úplně by stačilo, kdyby mne zbavil hradu a družiny. Mimochodem, uvědomil si můj otec vůbec, co by se mohlo stát s jeho mladšími syny, kdyby měl stolec po mém strýci Konrádovi snad zdědit jeho syn? Že by pražskému hradu a celým Čechám náhle panovala Morava?“

Božetěch na tyto možnosti ovšem rovněž pomyslel, jenomže na rozdíl od Břetislava za ně Konrádovi blahořečil. Odpovídat však nemusel, neboť mladík se znovu odmlčel a zdálo se, že tuto myšlenku

už opustil. V hlubokém zamyšlení si stále třel jizvu v pravé dlani a díval se přimhouřeným očima kamsi do dáli. V lese bylo ticho, jen občas zaťukal datel na kmen stromu a vítr zašuměl v hustých korunách. Břetislav konečně pohlédl na svého společníka a klidně se otázal:

„To je vše, opate Božetěchu, nebo mi máš vyřídit ještě něco dalšího?“

„Ne, pane, to je vše,“ odvětil tiše tázaný a proti své vůli se i v teplém letním odpoledni zachvěl. Jakoby v tušení budoucích nesnází se zahleděl do princovy tváře, nevyčetl z ní však nic. Budoucnost ležela před nimi oběma stejná, černě neprůhledná. Břetislav jej pobídl:

„Tak dobrá. Zavolej tedy ty ostatní, ať to zde dokončíme…“

Když se tak za okamžik stalo a všichni účastníci jednání se opět sesedli na medvědí kožešině, zeptal se knížecí syn hlavního králova vyslance:

„Dobrá, Boreši, opat mi řekl vše, co jsem chtěl vědět a já se budu muset rozhodnout, jak přijmout otcův trest. Jakou lhůtu mi ponechal?“

„Tři dny, pane,“ odvětil kastelán, „do jedenáctého dne měsíce srpna, než začnou poslední přípravy slavnosti, která bude…“

„…slavit svátek Nanebevzetí Panny Marie, já vím,“ dokončil knížecí syn a pohlédl na opata, který seděl v zadumání celý ponořený do sebe.

„Ano, pane,“ přitakal rádce Bor. „Král bude v rajhradském klášteře, než se odebere sem do znojimského hradu, zastihneš jej tedy tam. A teď dovol, abych se s tebou rozloučil a odebral se spolu se svými společníky zpět do hradu.“

Břetislav beze slova kývl na souhlas a povstal z houně. Zatímco předák Bor odcházel v doprovodu Břetislavových velitelů, obrátil se princ k opatu Božetěchovi a přes vážnost chvíle mu podal srdečně ruku:

„Sbohem, příteli, Bůh tě opatruj a pomáhej ti nadále v tvém díle! Ať už mne postavíš kamkoliv, budu v této kapli zásluhou tvého umění přesto přítomen mezi svými předky, bratry a bratranci až na Věčnost … Věř mi, že nikdy nezapomenu na onen den, kdy jsem mohl být s tebou při tvém díle. Bylo to něco, co jsem ještě nikdy nezažil, a kdyby nás neúprosný osud měl už teď navždy rozdělit, přesto na ten den až do své smrti nezapomenu!“

„Děkuji ti, pane, za tato slova,“ odpověděl opat. „Ty víš, že nemohu malovat jinak, než jak rozhodl král, ale věř mi, že si dám právě s tebou nade vše záležet! Proč však tato podivná slova, proč bychom se měli

loučit navždy? Vždyť přece stačí, abys slíbil… Budeš přece přísahat?! Nebo snad ne, pane?“

„Ó ano, budu!“ zvolal knížecí syn a vztáhl obě ruce vysoko k nebi. „Budu přísahat, Božetěchu, to ti na mou duši slibuji!“

S těmi slovy se obrátil a odešel ke svému vojsku. Opat se smutně díval na jeho široká záda a v duchu se s ním loučil, ani dost dobře nevěděl, proč. Přidal se k Borovi a jeho dvěma společníkům, aby se s nimi navrátil do znojimského hradu, zatímco Břetislavův oddíl nasedl na koně a zmizel v oblaku prachu po cestě na Miroslav a Pohořelec.

Král Vratislav si nechal oba své vyslance okamžitě předvolat a když mu podrobně poreferovali o rozmluvě se synem, milostivě je propustil. Opat se navrátil do kaple ke své milované práci. Převlékl se do pestré pracovní kutny poseté barevnými skvrnami, nechal si vápenným roztokem s přídavkem mléka vydatně navlhčit prázdné páté pole na zatím bílé stěně, nachystal si barvy, vybral štětce a vylezl pomalu na lešení. Světla bylo ještě dost, když načrtl štíhlou postavu bez pláště, s úzkým obličejem trochu nakloněným stranou, kterému dal hned bez nejmenších těžkostí Břetislavovy rysy. Trochu se usmál, když dokončoval jeho hlavu v provedení tak jedinečném, jaké dosud nebylo na žádné postavě obou pásů a soustředil se pak především na štít v jeho levé ruce. Když byl hotov s kresbou postavy, namaloval kopí s vítězně vlajícím praporcem v pravici a naznačil pro své pomocníky barvy na vyplnění různých ploch. Poté odstoupil od zdi, naklonil hlavu na stranu a pozoroval postavu. Ano, to je Břetislav, pomyslel si spokojeně, je to on! Ať už jej králova vůle postavila kamkoliv, on ji nyní vyplnil tak, že na sebe mohl být hrdý a ani Břetislav by tváří v tvář sám sobě nemohl nic namítat…

Během dalších tří dnů domaloval postupně všechny postavy mladých princů a dal si na nich skutečně záležet. Nejen že si byli každý z nich podobni se svým živým modelem, ale ještě k tomu se zdálo, jako by spolu rozmlouvali, neboť opat je namaloval tak, že byli vždy po dvojicích obráceni k sobě. Pouze posledního následníka, prince Soběslava, vztáhl umělec k postavě svatého Václava vedle něj. Naprosto jasně totiž při práci cítil světcovu přítomnost nejen v kapli, ale především v budoucím životě tohoto posledního a nejmladšího syna krále Vratislava, jenž se řízením osudu ocitl po jeho boku.

Dvanáctého srpna dokončili malíři všechny detaily malby. Příštího dne dopoledne strhli lešení, vynesli je ven a celou kapli vydatně vykropili vodou a čistě vymetli. Právě obědvali v příjemném stínu na nád-

voří hradu, když přes spuštěný most zaduněla kopyta několika koní a zahrčela kola lehkého vozu. Návštěvníci pomalu vylézali z kolesky a sázavští mniši se po sobě beze slova podívali. Opat Božetěch přestal jíst a otřel si zamaštěné prsty o špinavou sutanu. Ve skupině duchovních poznal vysokou hubenou postavu biskupa Kosmy, kterého doprovázeli starý probošt pražské kapituly Marek, rajhradský probošt Vilém a statný pražský kanovník Kosmas. Dnes je třináctý den měsíce srpna a třináctka je číslo ďáblovo, blesklo mu hlavou, povstal však z lavice a vyšel duchovním v ústrety. Okolo žaludku cítil nepříjemný tlak a nejistě se rozhlížel, ale když spočinul zrakem na skupině jezdců z doprovodu a spatřil mezi nimi brněnského knížete Konráda, uklidnil se. Král splnil slovo, pomyslel si s úlevou, slíbil přece, že s biskupem někoho pošle, když bude chtít přijet předem, a poslal zjevně toho nejlepšího průvodce. Vtom už k němu také kníže Konrád přistoupil a schválně jej před očima ostatních duchovních obřadně objal:

„Vítám tě, Božetěchu a doufám, že jsi zdráv, abys mohl dokončit své dílo k naší úplné spokojenosti. Také můj bratr ti vyřizuje své pozdravení, ještě dnes odpoledne se sám dostaví s našimi příbuznými a hlavními předáky. Zde biskup a jeho doprovod přijeli už nyní, aby dohlédli na poslední přípravy na velkou slavnost, která se bude konat pozítří."

Božetěch poslouchal s pokorně sklopenou hlavou. Biskup Kosmas jej zkoumavě pozoroval přivřenýma očima, pak pohlédl na své společníky a pravil hlasem, z něhož zaznívala špatně potlačovaná pýcha a nadřazenost:

„Z příkazu krále Vratislava a také zde jeho bratra, knížete Konráda, je mým úkolem vysvětit tuto kapli, aby se zde na svátek Nanebevzetí Panny Marie, to jest pozítří, mohla sloužit slavná mše. Jsi-li hotov se svou prací, opate, nutno ještě dnes vše připravit, abych kapli mohl zítra vysvětit. Stojí už oltář?"

„Nikoliv, pane," odvětil pokorně Božetěch, „ale stačí jej pouze přinést z hradu a postavit, to lze učinit velmi snadno ještě dnes. Samotná malba je však zcela hotová a také jsme kapli již uklidili a čistě zametli. Vše je připraveno, jak bylo mým úkolem…"

Opat pohlédl trochu nejistě na knížete Konráda, ten se však na něj přátelsky usmál. Biskup se k němu povýšeně otočil:

„Jestli dovolíš, pane, rád bych se teď podíval do kaple…"

„Dobrá, jak si přeješ," odpověděl klidně Konrád, „ale věz, že zatím tam smíš vstoupit pouze ty sám! Je mi líto," obrátil se k jeho udiveným

společníkům, „ale vy uvidíte kapli až později, tak rozhodl král a takové je i moje přání. Jděte teď do hradu, kastelán Vacula a můj hlavní předák Vacek se o vás postarají. Vacek vás taky seznámí se svým nejstarším synem Vacemilem, kterého máš, pane, pozítří vysvětit, aby zde jako kaplan nadále sloužil naší paní Marii Bohorodičce. Byl na studiích v panství císaře Jindřicha, kam jsem jej už před lety vyslal, vrátil se však již před měsícem a čeká netrpělivě na svůj velký den."

Oba probošti a zpocený kanovník Kosmas se beze slova uklonili a odešli. Biskup a kníže Konrád se odebrali s opatem Božetěchem do kaple, následováni třemi mlčenlivými sázavskými mnichy. Když všichni vešli do kulaté stavby, zalité měkkým a teplým slunečním svitem brzkého odpoledne, zarazil se biskup Kosmas proti své vůli hned dva kroky za prahem, omráčen záplavou barev, která na něj zaútočila ze všech stran. První dojem byl tak intenzivní, že musel nejprve bezděky zavřít oči. Protilehlým úzkým jihozápadním oknem pronikal oslepující proud světla. Když se poněkud vzpamatoval a ustoupil doleva, ocitl se přímo před vchodem do apsidy, ve které naopak vládlo tajemné příšeří. Pokřižoval se navyklým způsobem, když spatřil přímo před sebou Krista v mandorle s Pannou Marií a svatým Janem Křtitelem po boku a za ním postavy dvanácti apoštolů. Prohlédl si podrobně i dvanáct andělů strážců, rámujících vítězný oblouk, poté pozvedl zrak do kupole lodi a ustrnul pod přísným pohledem čtyř obrovských hrozivých cherubínů. Podle atributů poznal čytři Evangelisty, ale mračil se čím dál víc, protože jej něco neustále zaráželo; cosi mu zde připadalo cizí a on moc dobře věděl proč…

Když se zaměřil na obrazy ze života Panny Marie a postupoval podle nich pomalu odleva doprava, napřáhl opat Božetěch pravou ruku a nadechl se, jako by chtěl promluvit, ale biskup jej pokynem ruky zarazil. Opat tedy pohlédl na knížete Konráda, ten jej chytil za rukáv sutany a zatáhl bez okolků k protilehlé zdi:

„Nechej jej o samotě," pravil těsně u opatova ucha tichým hlasem, „až se zeptá, tak odpovídej, ale jinak mlč. Poslechni ale, Božetěchu, pět dní jsem si lámal hlavu otázkou, jak jsi potrestal mého synovce Břetislava a nemohl jsem spát samou zvědavostí, ale teď, když to vidím, musím se znovu sklonit v úctě před tvým uměním!"

A kníže Konrád pozvedl pomalu pravou ruku a ukázal doprostřed severní stěny, odkud na ně shlížela známá úzká a bledá tvář, ve které se hrdost mísila se smutkem a pýcha s lítostí. Princ Břetislav, nejstarší syn krále Vratislava, odsunutý na páté místo nástupnictví na pražském

stolci, měl hlavu nakloněnou na stranu, jako by ji nadmíru tížila váha ocelové přilby, se kterou jej namaloval opat jako jedinou postavu v celé kapli; váha zodpovědnosti za ozbrojený odboj a Zderadovu prolitou krev. Jeho štít dodnes kříží čtyři tenké příčky a jeho levá ruka jej drží za tu nejhornější z nich.

„Přilba odbojníka a zamřížovaný štít trestu," pokýval spokojeně hlavou kníže Konrád, aniž by si ovšem všiml vítězně vlajícího praporce. „Můj bratr král bude spokojen. Je tomu, jak přikázal. Jeho nejstarší syn je potrestán tak, aby to každý viděl. Splnil jsi skvěle svůj úkol, Božetěchu!"

Oslovený se pouze mlčky uklonil a s obavou v očích se zadíval na biskupa, který právě dokončil prohlídku pásu mariánského příběhu a opět se zastavil před vchodem do apsidy, aby se pomalu vydal na druhý okruh. Teď však sledoval oba pásy knížecího rodokmene zároveň, vlastně všechny tři pásy příběhů, neboť oči mu klouzaly stále rychleji po celé výšce stěny, od života Panny Marie až po Evangelisty a cherubíny v kupoli. To je velmi důležitý aspekt celé malby, ovšem tak komplikovaný, že jej Božetěch při svých výkladech knížatům raději opomenul. Biskup přešel beze slova kolem postavy krále Vratislava, zastavil se nakonec vedle obou svých společníků a zadíval se na devět mladých následníků na půlkruhu severní zdi. Pozoroval je dlouho mlčky, ale bylo vidět, že v něm narůstá zlost. Nakonec přísně pohlédl na opata Božetěcha, nabral zhluboka dechu a pravil chraptivým hlasem:

„Opate, král Vratislav i kníže Konrád mi podrobně vyprávěli o tom, jakou práci ti zadali v této kapli, ale přesto musím říct, že tvá troufalost přesahuje všechny meze!"

Malíř sklopil pokorně hlavu, zato kníže Konrád udělal rukou odmítavé gesto:

„Počkej, biskupe," pravil klidně, „neunáhluj se a pomni, že opat jenom splnil naši vůli… Kromě toho mne i mého bratra opakovaně přesvědčil, že po celou tu dobu vedl jeho ruku sám Duch Svatý, nikdo jiný!"

Biskup Kosmas však jenom pohrdlivě odfrkl:

„Ano, on splnil vaši vůli, ale jak?! Po svém, takovým způsobem, že…, já prostě nenacházím slov! Ano, tady je oslava dlouhého panování vašeho rodu a také oslava tvého smíření s bratrem i vaše vůle, jak upravit běh věcí příštích. On ale zde náš opat není jenom kronikářem, který zapisuje, co se událo, on je také soudcem tvého rodu,

cožpak to nevidíš? A to také nevidíš, že zde tvrdí věci, které jsou přinejmenším sporné, nebo které dokonce náš Svatý Otec v Římě zakázal rozšiřovat? A také že si osobuje práva, která mu naprosto nepřísluší? To vše nevidíš, pane?!“

Než mohl navýsost udivený Konrád něco říct, ukázal biskup rozmáchlým gestem na barevnou stěnu:

„Pohleď, tato pohanská kněžna, pramáti vašeho rodu, prý zvěstovala lidu této země dobro svatého evangelia; inu, dejme tomu, třebaže já nevím o ničem, co by to dokládalo. Zde dále stojí pohanská knížata neznámých jmen, přestože náš opat touto malbou tvrdí, že k nim už tehdy přišla poselstva s radostnou zprávou Kristových svatých slov, ale tak tomu nebylo, to se stalo teprve později. Až ti dva poslední, jmenovec našeho pána kníže Vratislav, který zde daruje Bohu kostel, což je ale nesmysl, neboť ten stojí na pražském hradě a ne zde, a jeho starší bratr Spytihněv vlevo do něj, to jsou teprve ti praví předkové tvého knížecího rodu! To proto, že teprve oni byli pravdivě pokřtěni a vychováni ve víře křesťanské a ne nějakými východními přivandrovalci a kacíři! A co teprve dále?! Pohleď! Svatý Václav, patron této země, a jeho svaté kopí. To je v pořádku, to je světec, který patří na své místo jako žádný jiný, ale co dále?! Jeho bratr, ohavný bratrovrah, byl jistě zavržen Kristem, naším Pánem a Spasitelem, ten nemá co pohledávat v této kapli zcela jistě! A jeho syn Boleslav, za jehož panování slavně povstal náš pražský úřad biskupský, nese znamení hanby a trestu na svém zamřížovaném štítu úplně stejně jako tvůj synovec Břetislav, potrestaný oprávněně králem Vratislavem za neposlušnost a rebelii! Opate, co ses to jenom opovážil!?“ zahřměl teď na nejvyšší míru rozezlený biskup.

Kníže Konrád pohlédl udiveně na Božetěcha, protože teprve teď si povšiml, že třetí postava v plášti ve čtvrtém pásu drží v ruce podobně zamřížovaný štít jako Břetislav, navíc si byl jistý, že před pěti dny tomu tak ještě nebylo. Znovu si prohlédl celou malbu, ale žádný jiný podobný štít už neviděl. Zahleděl se tedy znovu na opata a čekal, co odpoví na biskupova obvinění. Božetěch nabral zhluboka dech a klidně prohlásil:

„Pane, když jsem dostal tento úkol, který, jak víš, slouží především oslavě míru a smíření, a to zázračného smíru, když sami naši světci ráčili na pražském hradě osvobodit vězně, tedy když jsem dostal tento úkol, musel jsem se držet psaných dějin. Ty víš, že v našem klášteře se nachází stará kniha, která slovanským jazykem a slovanským pís-

mem zaznamenala vše, co je zde na této stěně zobrazeno. Já jsem si ani to nejmenší nepřimyslel! Proč se hněváš? Máš snad lepší knihy, kde je jazykem latinským zachováno něco jiného? Proč tedy potom nepověřil král Vratislav nebo kníže Konrád raději tebe nebo kohokoliv jiného, aby vyzdobil tuto kapli lépe?“

Biskup se poněkud zarazil nad opatovými prostými slovy, ale než mohl odpovědět, ozval se kníže Konrád:

„Božetěchu, co znamená ten trest mého předka? Když ti můj bratr přikázal namalovat Břetislava tak, aby každý viděl jeho trest, o předcích řeč nebyla! To má biskup pravdu…“

Opat sepjal ruce na prsou a začal opatrně zdaleka:

„Pane, ty víš, co jsem ti říkal o naší knize, a třebaže tomu biskup nechce věřit, nelze to změnit! Víra křesťanská přišla do naší země nejprve na Moravu a teprve poté z Moravy do Čech. Tak tomu vskutku bylo! Přišla poselstva z východu, pravda, ale byli to kněží a mniši a přišli v době, kdy od západu kromě křesťanské víry často, příliš často cizí vojska oheň a meč do této země zanášela! Co je na tom špatného, že jsem to podle pravdy zobrazil? Vždyť to bylo ve starých dobách, kdy křesťanstvu vládla jednota, jednota smíru, a nikoliv spory jako dnes… A ty to víš také, biskupe, víš to stejně dobře jako já! Je to snad moje vina nebo vina mých bratří, že o více než dvě století později, co Morava přijala svatý křest, zasáhlo a zničilo tuto jednotu neštěstí rozporu a rozbrojů? Já znám nejednu latinskou knihu, jež o tom hovoří stejně a neznám ani jedinou, která by to popírala. Znám však mnoho takových, které o tom mlčí! Co je na tom špatného, zapřísahat touto malbou právě dnes, právě teď, že nadějí našeho knížecího rodu a proto i celé této země je mír a jednota? Jednota země, smír Čech a Moravy, a tedy také jednota jejich rodů, ale hlavně a především mír a jednota mezi členy rodu panujícího! A co je špatného na tom, ukázat, že v tomto rodě byly také hříchy? Že právě i takoví panovníci, jako byl onen Boleslav, za něhož bylo založeno slavné biskupství pražské, v němž dnes, pane, smíš sedět ty, a množství dalších svatostánků, zhřešili nejinak, než knížata dnešní?! Neboť i oni byli a jsou smrtelní lidé, kteří se budou jednou zodpovídat ze svých hříchů a nic jiného!“

Kníže Konrád pozoroval malbu a zdálo se, že cosi počítá. Pak se obrátil k oběma duchovním:

„Jak ty těmi štíty hovoříš, opate, to je přímo úžasné! Pohleď, biskupe, moji dva synové třímají stejný štít jako já a Svatopluk s Otíkem ten stejný, jako náš otec Břetislav… Jejich otec Ota zde

pochopitelně není, neboť nebyl panovníkem, nýbrž pouze údělníkem, a nemůže být ani do budoucna následníkem, protože už je po smrti. To však nevadí, neboť stejně každý ví, co znamenal náš otec pro Moravu a především pro Olomoucko. A čtyři synové mého bratra drží ten stejný štít s puklicí jako on, jen pátý syn je potrestán štítem zmřížovaným. Ale řekni mi jedno, Božetěchu, proč má on na svém štítu čtyři mříže, můj předek Boleslav však šest?“

„Cti otce svého a matku svou!, přikázání čtvrté,“ odpověděl mu ponuře biskup. Poté ukázal na knížete Boleslava na protilehlé stěně:

„A Nezabiješ!, přikázání šesté… Nemám pravdu, opate?“

„Svatý biskup Vojtěch,“ pravil klidně Božetěch a zbožně se pokřižoval, „pocházel z boční větve našeho panujícího rodu, tvého rodu, kníže, a ten byl za vlády tohoto tvého předka Boleslava do posledního nemluvněte vyvražděn…“

„A on to také byl,“ pronesl chmurně biskup, „tento svatý biskup Vojtěch, kdo naposledy před knížetem Břetislavem, jenž založil váš klášter a dnešním naším pánem, který nad ním drží svou ochrannou ruku, přál vaší kacířské bohoslužbě! Ó, jak já ti rozumím, opate… Mýlíš se ale přesto, neboť staré záznamy říkají, že on tehdy nemohl vládnout ani sám sebou, protože ležel ochrnutý a neschopen pohybu a řeči. Místo něj vládli předáci, ti byli zodpovědni za ten ohavný čin!“

„Naše kniha praví jinak, pane,“ odporoval Božetěch, „zato v případě zabití svatého Václava, patrona naší země, tvrdí totéž, co jsi teď pravil, že totiž ne jeho bratr Boleslav byl vinen bratrovraždou, nýbrž jen zbrklost a hloupost jeho družiny!“

„Mlč, opate, a nerouhej se,“ zvolal biskup výhružně, „už mám dost tvých řečí! Je toho na těchto stěnách ještě více, co dokládá tvou troufalost!“

„Počkej, biskupe a uklidni se,“ pravil rozvážně kníže Konrád, „pomni, o jak důležitou věc zde jde! O smír mezi králem a jeho bratrem, posledními syny velkého knížete Břetislava, který stanovil zákon, podle něhož má docházet k nástupnictví na stolci našich předků. O rozhodnutí, které má totéž zajistit pro budoucnost, o mír na mnoho desetiletí. O smír v okamžiku, kdy hrozil bratrovražedný boj a rozvrat celé země, kdy poprvé stály pod naším rodem Čechy nesmiřitelně proti Moravě a Morava proti Čechám. A vy se zde hádáte o jakési maličkosti z dávných dob!“

„Já kapli vysvětím, pane,“ odvětil ledově biskup Kosmas, aniž by pohlédl na opata po Konrádově boku, „a slavnostní mši s přísahou zde

odsloužím, to slibuji. Ale opat se prohřešil a bude za to pykat, to slibuji rovněž jako je Bůh nade mnou!“

Zatímco opat Božetěch sklonil pokorně hlavu a sepjal ruce na prsou kolem svého slovanského kříže, zápasil kníže Konrád v srdci mezi úlevou nad biskupovými slovy a nevolí nad jeho soudem. Biskup Kosmas se otočil na patě a vydal se celý navztekaný do hradního paláce. K hradu právě dorazil předvoj královy osobní stráže v čele s velitelem Krásou, část jeho družiny a první z významnějších předáků. Potom zahrčely kolesky s dámami a stále hustší dav příchozích vojsk začal rozbíjet stany v celém okolí znojemského hradu, až louky rozkvetly pestrobarevnými plachtami.

Kníže Konrád a opat Božetěch osaměli v kapli a podívali se jeden na druhého. Malíř mlčel, a tak jej vzal kníže přátelsky za ramena:

„Nic si z toho nedělej, Božetěchu. Já s ním ještě promluvím a můj bratr rovněž. Přikázat mu v tomto směru sice nic nemůžeme, ale přesto se pokusíme jej přemluvit, aby ti odpustil, nebo alespoň aby vybral trest jenom mírný…“

„To nic, pane,“ usmál se smutně opat a opakoval slova, která řekl před dvěma týdny jeho synovci. „On mne musí potrestat, já jsem to věděl. A ani mi to nevadí, i když ti děkuji, jestli se ti to podaří a trest bude jenom malý. On jinak nemůže, ale není tak zle, dokud to bude trest jenom pro mne! Mnohem více se bojím, že jednou, později, přijde jeho trest pro mé bratry, pro nás všechny, pro celý náš sázavský klášter. Toho se bojím… Ale co, nevadí, však to správně řekl. Dokud král drží nad námi ochrannou ruku, nic se nám nestane, a kdyby snad král…, kdyby krále nebylo…, pak ty, pane, zasedneš na stolec!“

„A to mi věř, Božetěchu, že váš klášter bude pak pod stejnou ochranou jako teď, kdyby Bůh dopustil a nastalo to, o čem hovoříš!“

„To je dobře, pane!“ zvolal opat. „Hlavně tedy, že se vše zdařilo! Bude smíření, bude přísaha všech následníků. Bude mír, bude vládnout právo zákona a nikoliv bratrovražedný boj…“

„Mír a smíření bude,“ pravil vážně kníže Konrád, „alespoň protentokrát, ale přísaha všech následníků nebude!“

„Nebude?“ opakoval udiveně opat Božetěch.

„Přísaha bude,“ odvětil Konrád, „ale všichni následníci u ní nebudou. Ty nevíš, co se přihodilo v posledních dnech?“

Opat se zadíval v němém očekávání knížeti do očí. Srdce mu prudce bušilo, jak jej náhle přepadl strach, aby celá jeho práce nebyla nadarmo. To Bůh nedopustí, to ne, opakoval si.

„Králův nejstarší syn," pravil brněnský kníže a přetřel si ustaranou tvář, „se kterým jsi se ty sám setkal zde u hradu před pěti dny, dostal, jak víš, lhůtu na to, aby přijal svůj trest a smířil se s otcem. Když odsud tehdy po rozmluvě s tebou a kastelánem Borem odešel směrem k mému hradu, zastavil se na Pohořelci a rozmýšlel, co dál…"

* * *

„…my tvému otci nevěříme, pane," opakoval Borša Olenův a podíval se do očí svému veliteli, i když mu pod jeho ledovým pohledem bylo trochu úzko. „Radili jsme se zde s Nožislavem, s jeho bratrem Držikrajem, s Kukatou i dalšími, kteří všichni naslouchali bojovníkům tvé družiny a všichni ti říkáme to stejné…"

Břetislav seděl na rozlehlém dvoře pohořelecké hospody ve stínu mohutné lípy a zasmušile se na ně díval. Bylo mu jasné, že jde o klíčový okamžik celého jeho dosavadního života. Byl proto rád, když uslyšel tato slova, neboť ve svém srdci se už rozhodl. Chtěl ale přesto vše dobře uvážit, neboť toto rozhodnutí mu uzavíralo cestu zpět. Do své odpovědi se snažil vložit nesouhlas, který v ní však ve skutečnosti vůbec nebyl:

„Vám se nic nestane, Boršo. To je můj trest a nikoliv váš, vy jste přece jednali vždy jen po mé vůli. Když jej přijmu a stvrdím přísahou, vrátíme se na Žatecko a bude jako dřív…"

„My tvému otci přesto nevěříme," opakoval Borša a rozhlédl se po kruhu svých druhů, kteří souhlasně přikyvovali. „Vzpomeň na mnohé případy, kdy král nedodržel slovo; vzpomeň na Benedu…"

Břetislav pozvedl oči a pohlédl na Kukatu po Boršově boku. Byl to on, kdo se před třemi lety na výpravě v Míšni přinatrefil k případu významného moravského bojovníka Benedy, jenž po smrti svého pána, knížete olomouckého Oty, přešel do králových služeb, nepohodl se však se Zderadem a byl nucen uprchnout do Polska. Když hledal posléze u biskupa v Míšni přímluvu, aby se mohl navrátit do Čech, pozval jej král pod zárukou bezpečnosti na poradu; když ale přišel, chtěl jej lstí zajmout. Beneda se bránil, zranil přitom dva bojovníky a zabil krále komorníka Víta. Držel si mečem od těla i samotného krále, který zoufale volal o pomoc, přestože jemu osobně nic nehrozilo, neboť být vinen kralovraždou Beneda rozhodně nechtěl. Byl to naopak Vratislav, kdo bojovníka Benedu kázal zrádně napadnout. Věrný Kukata zaslechl tehdy volání jako první a když spatřil krále s mečem v ruce, jak se nevalně brání výbornému šermíři, kterého neznal a nikdy předtím neviděl, neváhal ani okamžik a svou dýkou předpokládaného

královského vraha na místě zabil. Když se však později dozvěděl všechny okonosti tohoto případu, když mluvil o Benedovi a jeho kouscích s jeho bývalými přáteli z olomoucké družiny, kteří jej jednohlasně chválili, hořce toho litoval. Zachránit krále byla sice jeho povinnost, ale byl by Benedu nikdy nezabíjel, kdyby tyto okolnosti znal. To byl také důvod, proč tehdy odmítl nabídnutou službu v královské stráži a přešel raději do služeb Břetislavových.

Ten věděl dobře, že králova v tomto ohledu ne příliš dobrá pověst je v očích prostých bojovníků a velitelů oprávněná, přestože stejně tak dobře věděl, že povinnosti vládce velmi často k podobným praktikám nutí.

„Dobrá, Boršo, máš možná pravdu… Čeho se tedy obáváte?“

„Pane, tvůj otec byl tebou přinucen změnit svou královskou vůli a my jsme ti přitom pomáhali. Sám víš, jak často se hněv mocných sveze po zádech prostých lidí a bojovníků! Tys jeho syn, tobě možná neublíží a spokojí se s trestem, který budeš ochoten přijmout, ale co my? Nikdo z nás si není jist před jeho hněvem. Může dát zajmout kohokoliv. Nás tři, kteří jsme na tvůj rozkaz Zderada potrestali, pak dá zajmout a popravit zcela určitě. To zatím nemohl, dokud jsme zde v poli na tažení, ale až se vojska navrátí domů, bude jiná!“

Břetislav v duchu se svým velitelem souhlasil, chtěl ale slyšet vše a proto se otázal:

„Co tedy chcete učinit a co radíte mně, abych učinil?“

„Pane, ty sám učiníš po své vůli, ale my si myslíme, že mnoho z nás se nemůže vrátit bez újmy na zdraví a životu do svých domovů! Jestliže ty přijmeš svůj trest a smíříš se s otcem, mnozí tě chtějí prosit, abys je propustil ze svých služeb, protože nevěří, že je budeš moci nadále uchránit před královou pomstou. Někteří půjdou do družin předáků, kde mají svoje příbuzné, mnozí chtějí zůstat zde na Moravě a vstoupit do vojska tvého strýce a někteří, jako Držikraj s Nožislavem a také já sám, musíme odejít do ciziny…“

Borša se odmlčel a Břetislav zhluboka povzdychl. Pak pozdvihl hlavu a v očích mu zajiskřilo:

„A co když i já, než bych přijal svůj trest a přísahal otci své ponížení, raději odejdu do ciziny?“

„Ó pane,“ vykřikl Borša a vyskočil z lavice, „pak věz, že mnozí, přemnozí tě budou následovat, protože my všichni, jak nás tu vidíš, bychom nikomu na světě nesloužili raději než tobě…“ I ostatní vyskočili v náhlém vytržení a volali jeden přes druhého, tloukli se po jílcích mečů,

bušili pěstmi do stolní desky a dávali najevo svůj bouřlivý souhlas. Jen dva nejstarší zůstali zamlkle sedět se sklopenými hlavami. Břetislav je pozoroval s porozuměním. Když se bojovníci uklidnili, předklonil se nad stolní desku:

„Vy ještě nevíte, co určil můj otec mým trestem, ale věřte, že jsem se už v srdci rozhodl, že jej nemohu a nechci přijmout! Jsem teď navýsost rád, že i vy, moji věrní bojovníci, vidíte věc stejně… My zůstaneme spolu, neboť jaký to velitel a královský syn bez své družiny, toť k smíchu! Poslyšte, co uděláme. Zde od Pohořelce, který je křižovatkou cest všemi směry, míří jedna z nich také na východ. Jde kolem hradu Podivína k poslednímu hradu naší země v tomto směru, nazvanému po mém dědovi Břetslaví. Za ním už vede pouze k řece Moravě, která je zároveň hranicí, za níž leží panství krále Ladislava. Ten je, jak víte, mým strýcem, moje matka byla jeho sestrou; toho požádáme o chléb a přístřeší a dá Bůh, že to nebude navždy! Ba, snad ani ne na dlouho…“

Když viděl tázavé pohledy svých velitelů, pokračoval:

„Můj otec je starý a nemocný. Po něm nastoupí můj strýc Konrád, ale ten není o mnoho mladší a jen Bůh ví, jak dlouho bude moci na pražském stolci sedět. A já vám slibuji, že budu meškat v Panonii u svého strýce Ladislava ne v radovánkách jeho dvora, ale v napětí a neustálé starosti o to, co se děje v této zemi! A jakmile se naskytne první příležitost, ať je jak chce malá, nastoupit na stolec v pražském hradě, vrátíme se všichni sem a vy mi pomůžete. A dá-li Bůh, věc se musí zdařit, neboť já jsem prvorozený syn krále Vratislava a nejstarší z devíti jeho synů a synovců. Já a nikdo jiný!“

Rozhlédl se kolem stolu a lesk jeho očí poněkud pohasl. Usmál se na své velitele a společníky a dodal hlasem o poznání veselejším:

„A vy, věrní moji druhové, vy, kteří vytrváte se mnou v mém nelehkém osudu a možná tvrdém chlebu v cizině, dojdete své odměny. To vy se stanete po našem návratu domů družinou panujícího knížete, pána celé země!“

Kolem velkého stolu se znovu rozlehl hluk a křik. Břetislav si však pokynem ruky vynutil klid a obrátil se k těm dvěma starším velitelům, kteří se neúčastnili všeobecného pozdvižení:

„My teď máme tři dny lhůty, ty musíme využít! Kdo mne nechce nebo nemůže následovat, kdo chce raději zůstat u své rodiny a neobává se pomsty královy nebo bude hledat službu kdekoliv jinde, nechť tak učiní teď. Nechť se vydá dnes, nejpozději zítra, za svým novým

cílem, ale dávám mu takovýto úkol – zeptat se tam, kam se chce uchýlit, kdo by snad chtěl z mladších, hlavně svobodných bojovníků z družin předáků, shromážděných zde na Moravě, do mých služeb a spolu se mnou do Panonie… My se zatím vydáme kousek odtud na východ po oné stezce, o které jsem hovořil, jen hodinu nebo dvě jízdy, abychom opustili tuto hlavní cestu. Po ní teď proudí velké množství kurýrů a družin, zde teď nemáme co hledat. Tam si rozbijeme na několik dní tábor, tam nás ostatní během příštích dnů najdou. Rozuměli jste mi?“

Oba starší velitelé nakrátko pozvedli hlavy a pokývli, ale do očí ani Břetislavovi ani svým bývalým druhům už nepohlédli. Ostatní už s nimi také nepromluvili ani jediné slovo, skoro jako by v okamžení neviditelná přehrada oddělila ty dva od všech ostatních. Jako by pouto, které je spojovalo celé roky v mnoha taženích a bitvách, bylo náhle přerváno. Jako by ona vzdálenost pozemských mil, která rozdělí jejich osudy v příštích dnech, už teď vnikla mezi ně a oddělila je u tohoto stolu.

Břetislav se od nich odvrátil, otočil se ke dveřím přilehlé budovy hostince a zvolal:

„Hej, šenkýři, kde jste kdo, přines poháry a soudek medoviny! Ať se napijeme, ať zapijeme to dnešní rozhodnutí, však je nad jiné důležité!“

Hospodský se vzápětí objevil s několika pomocníky a začal nalévat hustou medovinu do kameninových pohárů. Rozproudila se živá zábava, Břetislav se jí však neúčastnil. Vzal si stranou svého statečného velitele, o jehož věrnosti a mlčenlivosti nepochyboval a zatáhl jej až do kouta dvora:

„Kukato, synu Řivinův,“ podíval se významně do jeho pozorných očí, „pro tebe mám zvláštní úkol! Vezmeš si několik nejspolehlivějších bojovníků a odebereš se ještě dnes, jen co se rozejdeme, nejprve k rajhradskému klášteru. Tam si počíháš na krále medika Donicia, znáš jej dobře, je to onen hrbáč. Bude tam možná zmatek, stále tam odjíždějí a přijíždějí kurýři a vás bude jen pár, takže se v tom shonu, dá-li Bůh, lehce ztratíte. Někomu z tvých lidí se může podařit, dostat se nepozorovaně do kláštera a promluvit s ním, vyber ovšem toho, kdo tam není příliš znám. Nebo si počkejte venku, třeba vyjede sbírat byliny, to on často dělá, nebo možná do okolních vsí, než bude muset vytáhnout s králem ke Znojimu, má moc rád mladé holky. Když to půjde, promluvíte s ním, nabídnete mu bohatou odměnu a pošlete ho s jedním bojovníkem sem ke mně.“

„A když to nepůjde?“ otázal se velitel.

„Když to nepůjde nebo on nebude chtít," opakoval klidně Břetislav, „tak jej prostě unesete. Pod nějakou záminkou se jej zmocníte. Víš přece, jak tehdy přijel k brněnskému hradu jen kvůli nějaké ženské, co z ní pak vyřízl to dítě a ono žilo? Vzpomínáš?"

„Jak bych nevzpomínal, pane," odvětil Kukata, „to byl přece nejšťastnější den mého života, když jsi mne ráčil tak odměnit…"

„Ano," přikývl nejstarší knížecí syn, „já vím. On se velice zajímá o takové věci, musel bys jen vymyslet něco podobného. Ale to ti kladu na srdce, ať mu ani vlas na hlavě nezkřivíte! Já si s ním chci jen promluvit a sám tam nemohu. Já si velmi vážím jeho moudrosti a potřebuji s ním mluvit, než odsud nadobro odtáhneme, to je vše! Rozumíš všemu?"

Kukata jen mlčky přikývl a Břetislav pokračoval:

„Dobrá, i kdybys jej musel násilím zajmout, pošleš jej sem ke mně jenom s jediným bojovníkem, to stačí. Sám s těmi zbývajícími, ale ať vás není víc než tři nebo čtyři, se odebereš k olomouckému hradu, ale tak, abys zde kolem Brna nepadl nikomu do rukou, Konrádovi lidé by vás jistě v lásce neměli. Musíte oklikami, neboť zde se to rovněž hemží královými lidmi a také družinami předáků a kdybyste některým z nich padli do rukou, na místě vás pověsí!"

Velitel jen mávl rukou, že není potřeba se ani zmiňovat o takových maličkostech:

„To ponech na mně, pane, ale jaký mám úkol u olomouckého hradu?"

Břetislav se naklonil až k jeho rameni:

„To je úkol velice důležitý, do budoucna snad nejdůležitější…" a začal velmi tiše hovořit se rty přímo u bojovníkova ucha. Kolem nich zatím hlučela bouřlivá pitka, velitelé se plácali po zádech a křičeli jeden přes druhého. Konečně Břetislav odstoupil od zaraženého Kukaty, pohlédl mu naposledy pevně do očí, obrátil se ke svým druhům a dal povel k odchodu. V bráně statku sáhl k opasku a už z koňského sedla hodil Němci blyštivým obloukem peníz. Šenkýř jej obratně chytil, pohlédl na něj nevěřícím zrakem a padl na kolena do prachu dvora. Byl to zlaťák, nesmírná vzácnost, kterou viděl jen několikrát ve svém životě, mince, která měla nesrovnatelně větší cenu než propitá medovina. Chtěl se děkovat svou tvrdou lámanou češtinou, ale Břetislav jej zarazil:

„To je i za minule, když jsme zde rokovali s králem, mým otcem… Nebo ti snad někdo z jeho doprovodu tehdy zaplatil? Tak vidíš. Jen si

ponech svou odměnu a vzpomínej na mne v dobrém! Snad dá Bůh a ještě se někdy uvidíme, snad tudy ještě někdy potáhnu…“

S těmi slovy se otočil, pobídl svého uherského hřebce, dar olomouckého bratrance Svatopluka a zamířil se svým doprovodem k družině, rozložené opodál ve stínu stromů. Ta se v okamžení pozvedla, naskočila na připravené koně a celé vojsko zmizelo v oblaku prachu po cestě, směřující od Pohořelce na východ…

* * *

„…ještě než uplynula předevčírem lhůta,“ pokračoval kníže Konrád, „začalo se proslýchat, co má Břetislav za lubem, protože někteří z jeho lidí se začali objevovat v ležení a prosit předáky o přijetí do služby. Mnozí přišli i ke mně a já je většinou přijal, neboť jsou to statní, dobře vycvičení a také poslušní bojovníci. Horší však je, že také mnoho lidí z družin předáků, hlavně mladých a svobodných, přes noc uteklo a vydalo se za dobrodružstvím a nejistým osudem k němu.“

Kníže se trochu zasmál a zavrtěl hlavou, jako by tomu mohl těžko uvěřit:

„Včera se celé jeho vojsko zvedlo, byly jich dva tisíce, a odtáhlo kolem hradu Podivína po cestě, která vede kolem posledního moravského hradu Břetslavi k uherské hranici…“

„Břetislav odchází do ciziny!“ užasl opat.

„Ano,“ potvrdil kníže Konrád, „a musím ti říct, že si jej proto velice vážím. Je to rozhodnutí hodné obdivu, je to skutečný muž, kníže našeho rodu! Jsem na něj pyšný, Božetěchu, jsem rád, že mi Bůh dal tohoto synovce.“

„Pravdu díš, pane,“ souhlasil opat, „já jej mám rovněž velmi rád, ale přesto mne to mrzí. Vždyť co bude ze slavnosti, která se chystá, co bude z vaší přísahy, co bude…“ opat se zarazil, „co bude z mého díla?“

„Tvé dílo?“ pohlédl kníže udiveně na svého společníka. „Tvé dílo zůstane ve své nádheře takové, jaké je. Tvé dílo zachová na věčnost rozhodnutí mého bratra a také tak trochu rozhodnutí moje o nástupnictví na panovnickém stolci této země. Co by se s ním mělo stát? Břetislav odmítá svůj trest, odmítá přísahat, že zachová tento řád a zákon, a já ti opakuji, že je mi to mnohem milejší, než aby snad přísahal jen tak na oko, ale v srdci se proti němu bouřil a nehodlal jej přesto zachovávat. Takhle je mi to mnohem milejší, rozumíš?“

Opat Božetěch pokýval na souhlas, ale bylo mu přesto těžko u srdce. Sepjal ruce na prsou a ucítil chlad svého velkého bronzového

kříže; uchopil jej a vroucně políbil. Pokřižoval se a podle neslyšných pohybů jeho rtů kníže Konrád poznal, že se modlí. Nerušil jej tedy, ale když opat skončil, uchopil jej za ramena:

„Ano, Božetěchu, máš pravdu, vše je v rukou Božích! My jsme se zde pouze pokusili pohlédnout do černé tmy budoucnosti a dát jí řád a zákon, abychom odvrátili od našeho rodu i lidu této země pohromy, kterých se obáváme. Bylo by lépe, kdyby všichni z nás na tento nově nalezený a dá Bůh pozítří stvrzený řád přísahali. Ale když to není možné, když nelze najít takový výsledek, aby s ním souhlasili úplně všichni, co jiného nám zbývá učinit? Snad alespoň takto jsme něco dobrého připravili, a když jeden jediný s tím nesouhlasí, on si to zodpoví před Bohem a lidmi… Bude na nás ostatních, abychom se i přesto snažili ze všech sil zachovat tento zákon a řád, a jen Bůh a jeho vůle rozhodne, kam se přikloní Štěstěna. Všichni jsme v rukou Božích, opate, můj bratr král, já, Břetislav a všichni jeho bratři a bratranci, ty, my všichni… Nikdo neví, co přinese budoucnost. Vždyť nevíme ani to, co přinese zítřek, dnešní večer, příští hodina nebo příští okamžik! Je lépe, když Břetislav odmítl přísahat a tím dal už dnes najevo, že nesouhlasí s touto naší vůlí, je lépe, že raději odchází do ciziny. Možná zamýšlí postavit se v budoucnu proti této vůli, ale budou-li ji pevně zachovávat všichni ostatní, co zmůže?“

„Ano, pokud ji budou zachovávat… Pokud budou jednotni, ale když ne?“ opáčil s obavou v hlase opat Božetěch a vzpomněl si na svůj poslední rozhovor s Břetislavem. Konrád se však jen zasmál, obrátil dlaně vzhůru k malbě nebeské klenby s holubicí Ducha Svatého a ukázal na barevnou nádheru kolem sebe:

„Když ne, opate? Když se po naší smrti do sebe všichni pustí jako vzteklí psi, to máš na mysli? I to je možné, ale ruku na srdce! Řekni sám, nevyplatila se i přesto naše námaha? Tato krása zde v této kapli zachová na věky alespoň naši snahu, předejít rvaní vzteklých psů, a jestli byla snad i nadarmo, nevadí! My jsme se alespoň pokusili, jak nám kázala naše starost o náš rod, naše obavy o osud této země, a byla to tvoje ruka, která to zachytila pro naše potomky, byť by mělo uplynout třeba celé tisíciletí! Já také nevím, co přinese budoucnost, ale tolik ti pravím sám za sebe – i kdyby tomu tak jednou mělo být, jak se obáváš, nevadí! Pokud usednu po svém bratru na stolec v pražském hradě, tak potom jednou rád zavřu navždy oči s dobrým pocitem, že jsem vykonal věrně svou povinnost. Víc nemohu než doufat, že i

nadále bude vládnout tento řád a toto právo. My jsme se pokusili, Božetěchu, ale to je všechno. Vše ostatní je v rukou Božích…“

Sotva slova ve ztichlé kapli dozněla, ozval se z nádvoří hluk četných kopyt, volání jezdců a hrčení kol mnoha povozů na nerovné dlažbě. Na znojimský hrad přijel král Vratislav s celým svým doprovodem. Provázen opatem Božetěchem, který se valil za ním v uctivém odstupu, vyšel kníže rychle bratru vstříc. Když ten seskočil z koně a obrátil se k němu, pohlédl Konrád do tváře vyčerpané hlubokým smutkem. Zastavil se tři kroky před králem a ruce, rozpřažené k přijetí bratra, mu poklesly.

„Co se stalo, pane?!“

Také král Vratislav se zastavil a otevřel ústa, jako by chtěl něco říct, ale ani hlásek mu z nich nevyšel. Místo toho mu z očí vytryskl proud slz. Objal Konráda uprostřed nádvoří znojemského hradu a vzlykal s tváří na jeho rameni:

„Můj syn…“ vypravil ze sebe s velikou námahou král, „můj syn Boleslav…, je mrtev!“

KAPITOLA 16

PŘÍSAHA

Celý večer hlučel rozlehlý znojemský hrad a jeho široké okolí jako včelí úl. Všude se přetřásala zpráva, kterou v pozdním odpoledni přivezl sám král.

Zatímco Vratislav s královnou Svatavou očekávali v rajhradském klášteře svého nejstaršího syna, aby se spolu s ním vydali na slavnost do Znojma, dostavil se tam v poledne třináctého srpna pouze rychlý kurýr z olomouckého hradu. Král se tak dozvěděl strašlivou novinu – před necelými dvěma dny byl jeho syn, nový olomoucký údělník Boleslav, zavražděn, zákeřně a tak ohavně, že všemi otřásla nejen sama jeho smrt, ale také způsob, jímž zemřel. Vrah si počíhal na knížete pod otvorem jeho latríny v prvém patře obytných budov hradu a zespodu jej probodl jedinou ranou loveckého oštěpu.

Olomoucký posel věrně vypověděl o všech okolnostech a také o bezvýslednosti pátrání po úkladném vrahovi. Jeho stopy vedly k řece, ale v tekoucí vodě končily a prohlídka obou břehů byla marná. Všeobecné mínění knížecích velitelů olomoucké posádky i Boleslavových předáků bylo jednoznačné: jednalo se v každém případě o vraha, který se na olomouckém hradě a v jeho okolí skvěle vyznal. Buď vykonal osobní pomstu, nebo mu někdo vznešený a bohatý zaplatil pořádnou sumu peněz.

Král Vratislav se po vyslechnutí posla zhroutil. Neplakal a nebědoval, upadl pouze do jakési netečnosti, neschopen pohybu ani

řeči. Výslech posla vedl hlavně kastelán Bor. Když skončil, nikdo z předáků a velitelů nevěděl, co mají dělat. Nakonec posla propustili a rozproudila se debata, kterou král vůbec nevnímal. Nejprve se hádali o možném původci nebo zadavateli vraždy a většinou souhlasili s olomouckými. Mohl to být někdo místní, jenž se pomstil novému vládci za nějaké příkoří nebo ponížení, ale nakonec převládl názor, že někdo takový tento ohavný čin sice jistě vykonal, ale byl k němu naveden a zaplacen někým mocným v pozadí. Velitelé a předáci po straně pokukovali po strnulém králi, o něhož se staral medikus Donicio, trochu se obávali otevřeně vyslovovat jména jeho příbuzných. Nakonec vyústila vzrušená debata v otázku, co bude nutné učinit dál a vzduchem přeletovaly nejrůznější návrhy. Dohodnout se však dokázali jen na jediném – strašnou zprávu je nutno sdělit královně. Teprve když padlo její jméno, pozdvihl král hlavu, jako by se probudil ze sna:

„Ano…, Svatava…“ ale hned se zase odmlčel, jako by ho ta dvě slůvka úplně vysílila.

„Přikážeš, pane, abychom královnu zavolali sem?“ zeptal se Bor účastným hlasem, „nebo snad ty sám…?“

„Ne… ne… já sám… já sám jí to řeknu… ale ne hned, ještě ne… ještě nemohu… Boleslav, můj Boleslav… mrtev… Pane Bože, mrtev, tak strašně… to je příliš… ne, to já… Pane Bože…!“

V jídelně rajhradského kláštera zavládlo opět ponuré ticho, jen starý břevnovský opat Klement, jediný duchovní, který zatím ještě neodejel s biskupem a oběma probošty do Znojma, se šeptem modlil za duši zemřelého. Velitelé kolem něj se hned přidali a také král Vratislav začal odříkávat se všemi ostatními známá slova a poprvé se mu trochu ulevilo. Jako by jakási clona před jeho očima pomalu mizela a on začal vnímat své okolí, místnost, velitele, předáky, své tři nejmladší syny, kteří bledí a strnulí nehybně seděli u stolu. Tři, blesklo mu hlavou, už mám jen tři syny… Jeden mne opustil a druhý je mrtev… Všichni jsme v rukou Božích, neznáme dne ani hodiny…“

„Všichni jsme v rukou Božích, neznáme dne ani hodiny, pane,“ pravil opat Klement jako ozvěna jeho myšlenek. Ano, pomyslel si Vratislav, Bůh to dopustil. Stalo se, není v lidské moci nahlédnout do Jeho úradku. Ztěžka polkl, rozhlédl se po všech přítomných nesmírně unaveným zrakem a poznenáhlu v něm začal ustupovat do pozadí otec a vrchu nabýval král. Těžce povstal a podpíraje se o silnou desku stolu nabral zhluboka dechu, kterého se mu nedostávalo:

„Můj syn Boleslav, údělný kníže olomoucký, je mrtev,“ pravil dutým

hlasem. „Bůh to dopustil, nikdo z nás nemůže nahlédnout do jeho úradku. Je to bolest, velká bolest, kterou Bůh vložil na moje ramena ještě přívažkem ke všem starostem, které je tíží. Nutno však unést i tuto bolest, tuto tíhu, nezbývá jiné možnosti. Je nutné rozhodnout, co dál…“

Pohlédl na kastelána Bora:

„Boreši, na všem, co zde bylo dohodnuto a co je nadále připraveno, se nic nemění. Vše zůstává a proběhne tak, jak je smluveno. Ty vyber ale spolehlivého velitele z mé družiny, ať se v čele oddílu vydá do olomouckého hradu, aby tam zajistil pořádek, dokud nerozhodnu o dalším. Jeho úkolem bude také vyšetřit okolnosti té…, toho… strašlivého neštěstí. Ty, opate,“ otočil se ke Klementovi, „odsloužíš mši za duši mého syna, ještě dnes, zde v kostele, než odjedeme do Znojima. Připrav se na to, já teď půjdu ke královně… Ó Bože… Jak je to těžké…“

Otočil se a chtěl odejít, nohy se mu však podlomily.

„Ne…“ vypravil ze sebe a gestem ruky zahnal předáka, který jej chtěl podepřít, „nechte mne, já sám…“

Narovnal se, vytasil meč, zabodl jeho špici do dřevěné podlahy a oběma rukama se opřel o jilec. Několik okamžiků počkal a nohy se mu vskutku přestaly třást. Vykročil ke dveřím za hrobového ticha, podpíraje se ztěžka o lesklý meč. Ve dveřích se ještě otočil k Borovi:

„Posla do Znojima k mému bratrovi vysílat netřeba, sami mu to sdělíme, až tam dnes dorazíme. A vy tři,“ ukázal na svoje syny, „vy tři pojďte se mnou…“

Když za nimi dveře jídelny zapadly, znovu se rozšuměl vzrušený hovor a zavládla horečná činnost. Bylo zřejmé, že přípravy k odjezdu do Znojima se pouze poněkud pozdrží, a tak všichni hloubali o závažnosti plánu, který dokonce ani nečekaná smrt králova syna nedokázala změnit. Pár zasvěcených v čele s Borem pochopitelně mlčelo a napětí nad otázkou, co je vlastně všechny ve Znojimě očekává, stoupalo.

Trvalo dobrou hodinu, než bledá královna Svatava byla schopna za podpory několika svých společnic odejít po boku krále do klášterního kostela a zúčastnit se mše, jak si Vratislav přál. Po jejím skončení král odsouhlasil vyslání tisícovky jezdců do Olomouce a na přání Svatavy veliteli přikázal, aby synovy ostatky nechal převézt na pražský hrad, protože královna si nepřála, aby zůstal navždy ležet v moravské zemi. Poté se Vratislav s celým zbytkem doprovodu včetně žen vydal na

cestu ke znojimskému hradu.

Příštího dne dorazila do Znojima také druhá polovina panujícího rodu, kníže Konrád s manželkou Virpirkou a syny Oldřichem a Litoltem a jejich švagrová, vdova po Otovi Olomouckém Eufemie s dcerou Bohuslavou a syny Svatoplukem a Otíkem. Biskup Kosmas podle svého slibu vysvětil hned dopoledne v malém kruhu duchovních hradní kapli Panny Marie a požehnal nový oltář, vyřezaný a sestavený sázavskými mnichy. Vše se chystalo na zítřejší velkou slavnost Nanebevzetí Panny Marie, která se připravovala v celém rozsáhlém hradním nádvoří, jejímuž centru dominovala čerstvě vysvěcená kaple, zahalená podivným tajemstvím. Kdekdo už věděl, že se zde cosi významného chystá, ale nikdo až na pár zasvěcených, kteří mlčeli jako hrob, nevěděl přesně co. U kaple opět stála od ukončení světícího obřadu dvojitá stráž a nikoho do ní nevpouštěla. Významní předáci a velitelé královské družiny, jimiž země stála, stojí a státi bude navěky, všichni duchovní a samozřejmě všichni příslušníci panujícího rodu dostali k zítřejší slavnosti jménem krále pozvání, jež se rovnalo rozkazu.

Přes tajemnost příprav na zítřejší slavnost zaměstnávala všechny nečekaná smrt králova syna. Kolovaly nejrůznější zvěsti, kdekdo se snažil přijít se svou troškou do mlýna a přispět k vyluštění záhady, kdo může stát za touto zákeřnou vraždou. Vládlo všeobecné přesvědčení, že objednavatele tohoto hrůzného zločinu nutno hledat v nejvyšších kruzích a lidé si šuškali různá jména.

Opat Božetěch chodil tím hemžením, poslouchal, přemýšlel a dělal si těžké výčitky. Byl pevně přesvědčen, že nešlo o pouhou náhodu, o soukromou pomstu nějakého zhrzeného olomouckého bojovníka. Proč právě teď? opakoval si pořád dokola. Nepochyboval o tom, že tato smrt má co do činění s jeho dílem, s jeho malbou, s rozhodnutím, jehož byl poslušným a dokonce horlivým vykonavatelem. Boleslav je mrtev, honilo se mu hlavou, Boleslav, první z mladých následníků, je mrtev, Boleslav, který se stal na úkor svého staršího bratra Břetislava rozhodnutím krále prvním následníkem… Král přikázal, aby byl první, ale Bůh rozhodl, že se stal posledním, nedočkal se ani slavnosti, myslel si Božetěch a prodíral se návalem lidu kolem sebe. Už se tedy neuvidí, nespatří sám sebe na té stěně. To už je druhý, blesklo mu náhle hlavou, kdo nebude zítra u té přísahy, Boleslav je mrtev a Břetislav je už snad v cizině… Břetislav, pomyslel si náhle, že by snad sám Břetislav…?! Ale ihned si zakázal na to jenom pomyslit. Ne, to ne,

to není možné, mumlal si a svíral křečovitě v pěsti svůj bronzový kříž. Musel myslet na to, jak se s ním knížecí syn loučil, na tvrdý lesk jeho očí, na jeho ponížení otcovým rozhodnutím a také na to, že jenom kousek za hradem Podivínem se cesta rozdvojuje… Jedna vede kolem hradu Břetslavi k nedaleké řece Moravě a přes ni do Uher, druhá jde dlouhým obloukem přes starobylé osady a hradiště, o kterých tolikrát četl ve své knize o velkých dobách Moravy – Mikulčice, Ostroh, Velehrad – a podél řeky na sever, Napajedla, Chropyně, Olomouc… Ne, křižoval se opat třesoucí se pravicí, to není možné, Břetislav ne! On se vzbouřil, pravda, to ano, ale takový on je. Raději odešel do ciziny, než aby přísahal, to ano, ale toto ne… Poslat vraha s oštěpem na vlastního bratra, třeba nevlastního, aby čekal pod latrínou… Ne, Břetislav ne, ale kdo, kdo jenom? Přece jenom někdo z olomouckého hradu? Z moravských rodů, sloužících na oko novému údělníkovi, ale potají připravujících pomstu? Poslali jej Markvartici z tak blízkého přerovského hradu? Hroznata, jeho bezruký bratr Ratibor, jiní jejich příbuzní nebo přátelé? Možná, ale proč teď? Proč pro smilování Boží právě teď?! Proč ne dříve, hned v zimě, když přijel, nebo na jaře, proč ne někdy později? Proč právě teď, když jsem dokončil svou malbu?

Že by to byl tedy přece jenom jeden z toho jejich proklatého rodu? ptal se hořce sázavský opat sám sebe a rozrážel lokty dav. To má být ten smír, ten zákon, to právo, to má být ten mír a rozkvět celé země na desetiletí? Vrhli se na sebe už teď jako vzteklí psi! Přesně tak, jak to řekl kníže Konrád, jako by to tušil… Ale kdo, kdo tedy? Snad Svatopluk? Vyhnaný s bratrem, sestrou a matkou vdovou, ponížený bratrancem novým údělníkem a svým strýcem králem. Je to jeho pomsta? Čekal až doteď, aby udeřil o to nečekaněji a tvrději? Ale to přece není možné, on přece vůbec neví, co jeho dva strýcové rozhodli! Vždyť přijeli s Otíkem až dnes a v kapli nebyli, tam nikdo nesmí! Kdo by mu tedy řekl, co se chystá? To není možné, opakoval si, on to přece neví… Ale kdo tedy vůbec ví, co se chystá? Kdo ví, jak rozhodli o nástupnictví? Kdo to vlastně ví?

Opat Božetěch se zastavil tak náhle, že do něj vrazila mladá selka s košem kuřat, ten jí vypadl z náručí a pípající kuřata se začala za velikého smíchu přihlížejících rozbíhat všemi směry, ale on to vůbec nevnímal. Král a kníže Konrád, počítal na prstech, já a mí tři sázavští bratři, biskup, oba probošti a břevnovský opat, a pak už jen Břetislav, to je vše. Nikdo více, všichni ostatní to uvidí až zítra, až zítra se dozvědí… Kdo se o tom mohl ještě doslechnout? přemýšlel horečně a

opět se dal do pochodu okolo hradního nádvoří. Znojemští předáci a bojovníci? Vacula a jeho velitelé? To jistě ne. Ti sice zpočátku sem tam do kaple ze zvědavosti nakoukli, ale nakonec, když to teprve bylo důležité, už ne. Kromě toho jsou to hlupáci, drsní bojovníci se zájmem o plný korbel piva a nějakou tu macatou holku. Vždyť ti by tomu ani nerozuměli, a kdyby i rozuměli, komu by to vykládali u olomouckého hradu? To ne, to je přece nesmysl. Opat se opět zastavil a svraštil usilovně čelo, protože na cosi narazil, ale sám nevěděl, co to bylo. Jako by se první lehký závan řešení dotkl jeho vědomí, ale než je stačil uchopit, bylo opět to tam.

Tak ještě jednou a pomalu, opakoval si. Kdo to tedy věděl? Břetislav, ale ten ne… Biskup a ostatní duchovní, to je samozřejmě hloupost, komu by ti to povídali… A stejně! Božetěch se opět zastavil a pleskl se dlaní do čela. Jsem to ale hlupák! Vždyť biskup to uviděl až včera, oba probošti a opat Klement dokonce až dnes při svěcení, a Boleslava zabili přece již před dvěma dny, ne, dokonce už před třemi, pozdě v noci jedenáctého. Biskup zná samozřejmě historii, ví zrovna tak dobře jako já o tom, že úplně stejně zabili tenkrát Vršovici chudáka starého knížete Jaromíra, ale to nic neznamená. Ten ohavný způsob smrti s tím nemá co do činění, opakoval si v duchu Božetěch, to jenom proto, že pro vraha tak významné osobnosti je velice těžké, dostat se k ní potají. A zachránit si sprostou kůži chtěl jistě taky. Nechtělo se mu asi vrhnout se na Boleslava s dýkou a potom se nechat popravit jako Kochan, nechat si od kata pomalu tahat střeva z břicha, jako se stalo už kdysi v pohanském Římě svatému Erasmovi…

Na odpad latríny se ovšem nemyslí, ten se na hradech nachází často až za obvodní zdí, aby všechno svinstvo pěkně pohodlně opouštělo stavení. Někdy je sice hodně vysoko a dosáhnout se k němu nedá, ale někdy je níž a s pouhým kopím nebo ještě lépe silným a dlouhým loveckým oštěpem je snadno dosažitelný. Vždyť přece i tenkrát v Lotrinsku takto zabili místního hraběte, jako by se tam poučili na naší staré historii. Je tomu tak patnáct let, vzpomínal si opat, tomu tenkrát vrazili na latríně zespodu do zadku meč. Umíral, chudák, celý týden… Jak se jenom jmenoval? přemítal, ano, po našem Božimír, po německu Gottfried, říkalo se mu Hrbáč…

Mí tři sázavští bratři? Usmál se při té myšlence a vybavil si starého Slavitaha. To bych spíš uvěřil, že já sám jsem si někde přihnul medoviny a neudržel jazyk za zuby. Ne, zbývá jenom sám král nebo jeho bratr, kníže Konrád…

A opat Božetěch zůstal opět stát jako vrytý do země. Jako bleskem se mu zjevila pravda, jako by sám Bůh ukázal prstem na vraha a řekl: Ejhle, to je on! V té chvíli zcela přesně věděl, že se nemýlí, že tato odporná vražda nevinného prince není žádnou náhodou. Že je naopak první odpovědí na jeho dílo, prvním pokusem napomoci vlastním ambicím, vzít osud alespoň trochu do vlastních rukou…

Náhle věděl, že zná vraha, který sice sám vlastní rukou nevraždil, ale měl vše potřebné k vykonání toho ohavného činu – motiv, bohatství jako prostředek i odpovídající povahu. Vroucně se pokřižoval s ulehčením, že se nezmýlilo jeho srdce, oddané Břetislavovi tak, že nechtělo připustit, aby rozum uvažoval o jeho vině. Otočil se na podpatku a vydal se ihned ke křídlu budov, kde sídlilo služebnictvo a kde měli sázavští mniši vykázanou komoru, ve které během své práce na hradě přespávali. Když tam dorazil, spal starý Slavitah klidně v koutě na režném pytli a Radomil s Dobromilem hráli pokojně v kostky, jako by se jich celý ten rozruch venku vůbec netýkal. Opat k nim krátce promluvil a když si byl jist, že oba pochopili, ulehl také na houni do druhého rohu a okamžitě usnul.

Vzbudil jej lehký Radomilův dotyk na rameni. Den pokročil a slunce právě zapadalo. Rychle se převlékl do své pracovní sutany, vybral si několik štětců a odlil barvu do malé kryté nádobky. Radomil vzal jeden větší štětec a nádobu s vápenným roztokem s trochou mléka, Dobromil uchopil úzký žebřík, který měl nachystaný ma chodbě a všichni tři se vydali jakoby nic přes nádvoří ke kapli. Prostranství se už téměř vyprázdnilo, davy prostého lidu zmizely a jenom zástup služebníků a děveček drhnul kamennou dlažbu, aby bylo vše připravené na zítřejší slavnost.

Sázavští malíři došli pomalu ke kapli. Opat se usmál na oba znuděné strážné, kteří se zalíbením koukali po dvou statných holkách, jak se v pokleku činí na dlažbě jen nedaleko od nich a vystrkují na ně při tom své požehnané zadnice v zacákaných barevných suknicích. Opat se k nim naklonil:

„Musíme ještě cosi dodělat, chlapci. To víte, ráno to nešlo kvůli svěcení a teď tu byl takový zmatek… Dlouho tam nepobudeme, ale dobře hlídejte, ať nás nikdo neruší!“

Bojovníci se rozestoupili a jeden z nich mnichům úslužně otevřel okované dveře. Ani ve snu by je nenapadlo, že by jejich příkaz nevpouštět kohokoliv do kaple mohl platit pro ty, kdo v ní už několik měsíců pracují…

Když se za mnichy dveře zavřely, všichni tři poklekli, sklonili hlavy a vroucně se pomodlili. Poté ukázal opat Dobromilovi, kam má přistavit žebřík, vzal si od Radomila větší štětec a nádobu s vápennou vodou a vylezl nahoru.

„Pomalu, otče," šeptal mladý mnich a pozoroval s hlavou poněkud zvrácenou, jak Božetěch opatrně navlhčuje plochu jednoho štítu, „jen polehoučku! Není to čistá zeď, už je tam barva, nesmí se moc rozpustit, jen zvlhčit. Ano, to stačí, více ne! Raději slez a nech ji natáhnout tu vlhkost… Počkej přeci, nespěchej!"

Opat se rozhlédl po ztichlé kapli:

„Brzy bude tma, musíme pokračovat, nebo to nestihneme!"

„Neboj se, otče, stihneme! Všechno jsme doposud stihli a Bůh ani jinak nedá… On nedopustí, abychom právě toto nestihli…"

Opat znovu velmi opatrně navlhčil malý úsek již hotové malby. Když skončil, podal větší nádobu a štětec dolů a ukazoval pomocníkům, že chce malou misku s barvou. Radomil zavrtěl odmítavě hlavou:

„Ne, otče, to je málo! Počkej! Měj trpělivost, přece nechceš, aby se stalo, že přemalba nechytne?! Neboj se, stihneme to…"

Šero zhoustlo, ale jejich oči si mezitím zvykly, takže se jim zdálo, že rozeznávají detaily malby lépe než předtím. Přestože výzdoba byla jejich dílem, působila nyní v tom tichém šeru i na ně s tísnivou velebností. Malou chvíli ještě počkali a poté vylezl na žebřík nejprve Radomil. Jemnými prsty osahal stěnu a pokýval spokojeně hlavou. Chopil se znovu většího štětce a ještě jednou zvlhčoval vápennou plochu, kterou opat určil. Když byl hotov, slezl rychle dolů a pravil:

„Tak, otče, teď je to akorát! Zvlhnutí šlo do hloubky, protože malba ještě bohudíky není úplně suchá; znak uprostřed štítu se však rozpustil. Můžeš malovat, Bůh ti pomáhej…"

Božetěch vylezl rychle na žebřík a namočil menší a ostřejší štětec v malé misce. Ano, pomyslel si s uspokojením, znak již téměř zmizel a po přemalování zmizí úplně… A tak to má být, to je zase můj trest… Nadechl se a začal malovat pevnou rukou. Přes celou barevnou plochu štítu se začaly objevovat pruhy, symbolizující jednotlivé pruty mříže, zprava nahoře doleva dolů, jeden, dva, tři… stále kratší, jak postupoval odshora dolů a štít se úžil do své typické špice… čtyři, pět, šest.

Skončil, slezl z žebříku dolů a utřel štětec navyklým pohybem do barevné kutny. Byla teď už taková tma, že třetí a poslední postavu, jež bude navždy třímat zamřížovaný štít hanby a trestu, z podlahy kaple již

téměř nebylo vidět. Božetěch si zastrčil štětce za pás, Radomil sebral nádoby a Dobromil se chopil žebříku. Když vyšli z kaple na zšeřelé nádvoří, kde Vaculovi bojovníci právě zapalovali první pochodně v železných držácích na zdech, otočil se opat ke stráži u dveří kaple:

„Teď jsme už konečně nadobro hotovi! Však je nejvyšší čas, zítra je slavnost. Zítra uvidíte i vy tuto kapli zevnitř jako všichni ostatní. Jste zvědaví?“

„To víš, že jsme, otče,“ přisvědčil jeden ze strážných, „stojíme tady celý den a dovnitř nakouknout nesmíme! Kdekdo si o té kapli vykládá, ale přesného nikdo nic neví. Už se nemůžeme dočkat, až to všechno uvidíme!“

„Však se dočkáte a v klidu se tam pomodlíte…“ pravil opat a náhle ukázal prstem na jednoho z bojovníků. „Ale pověz, znáš deset svatých Božích přikázání? Které je šesté?“

„Nezabiješ!“ vyhrkl strážný celý překvapený a podíval se udiveně nejprve na opata, pak na svého druha a pak znovu na opata.

„Správně, chlapče… Nezabiješ! Dobrou noc!“

Všichni tři mniši pomalu přešli nádvoří v mihotavé hře světel a stínů vrhaných planoucími pochodněmi a zmizeli za rohem budovy, přenechávaje překvapené strážné jejich myšlenkám.

Dopoledne příštího dne, svátku Nanebevzetí Panny Marie, se začal na nádvoří znojimského hradu shromažďovat kolem zavřené kaple zvědavý dav. Byla připravena slavná mše pod širým nebem pro všechny početné předáky, velitele a vznešené bojovníky, významné dámy a všechny duchovní, ke které zval král Vratislav. Biskupu Kosmovi přisluhovali jeho olomoucký druh Ondřej, oba opati, břevnovský Klement a hradišťský Jan, probošti Marek a Vilém a také budoucí nový znojemský kaplan Vacemil, syn Vackův. Pražský kanovník Kosmas postával opodál s biskupským písařem Krampusem a stále si cosi zapisoval. Také slovanský opat Božetěch byl v pestrém davu na nádvoří, ale stál skromně bokem, mimo hlavní centrum dění.

V něm byl ovšem hlavní postavou král Vratislav s královnou Svatavou po boku, obklopenou několika svými nejvznešenějšími společnicemi. Zdálo se, že již trochu překonal strnulost nad nečekanou smrtí svého druhorozeného syna; seděl teď v krásném dlouhém plášti s bohatým kožešinovým lemem na vysoké židli, obklopen svými třemi nejmladšími syny. Bořivoj, Vladislav a Soběslav byli trochu pobledlí a celí nesví v očekávání věcí příštích.

Poněkud stranou stál v bohatém krátkém šatě brněnský kníže

Konrád, po boku manželku Virpirku, za sebou oba syny a nejvýznamnější předáky v čele se snědým a kudrnatým Vackem, který se zalíbením pozoroval svého syna, jehož vysvěcení na kněze bude součástí mše. Vedle nich stála švagrová Eufemie se svými dvěma syny a dcerou Bohuslavou, ke které zamilovaně vzhlížel Konrádův mladší syn Litolt, zatímco jeho starší bratr Oldřich těkal zpod sevřeného obočí pichlavýma očima po celém nádvoří. Zastavoval se pohledem tu na tváři Svatoplukově nebo Otíkově, tu na postavách svých tří mladších bratranců, synů královych. Nikdo si jej však nevšímal, neboť všichni upírali své zraky k tajemné kapli.

Celé prostranství nádvoří až ke zdem budov a k hradbám bylo zaplněno předáky českých a moravských rodů, jejich syny a nejvznešenějšími veliteli jejich oddílů, význačnými bojovníky královské družiny v čele s jejím velitelem Častou a velitelem osobní královy stráže Krásou. Od mohutného rudovlasého Božeje se zjizveným obličejem, obklopeného synem Bořutem a svými nejbližšími Vršovci Mutinou, Nemojem a Čáčou, přes bratra zavražděného Zderada Krutinu z rodu Domašiců s přítelem Držimírem až po nového prvního rádce Bora a ostatní předáky nejbližší královu stolci a kastelána znojimského hradu Vaculu zde byli shromážděni všichni mužové Čechů, na nichž stála tato země.

Když skončila mše, pozdvihl bojovník za křeslem krále Vratislava, který spolu s královnou jako jediný ze všech zúčastněných seděl, do výše pozlacenou špici posvátného kopí svatého Václava a třikrát prudce udeřil jeho okovaným koncem do kamenné dlažby. Všechny zraky se obrátily k němu, když zvolal silným hlasem, rozléhajícím se po celém nádvoří:

„Slyšte, slyšte, slyšte! Mužové Čechů, udatní a stateční bojovníci, obránci této země a čeledi jejího svatého patrona knížete Václava, jakož i všichni ostatní! Náš pán a vládce, kníže Čechů král Vratislav, syn Břetislavův, z rodu knížat této zemi od věků panujících, zve vás na poradu, abyste spolu s ním rozhodovali o osudech této země, jako je tomu podle zákonů našich otců od věků.“

Biskup Kosmas přežehnal shromáždění znamením kříže a přes hlavy přítomných zněl dále heroldův hlas, prosící o přímluvy českých světců a přispění nebeských mocností. Když dozněl a nádvoří utichlo, povstal král Vratislav z vyřezávané vysoké židle, stojící na vyvýšeném pódiu a symbolizujícím zde pražský kamenný stolec a obrátil se k davu:

„Mužové Čechů," zvolal silným, ale podivně prázdným hlasem, „povolal jsem vás dnes do tohoto hradu, abyste byli svědky a zárukou mého rozhodnutí, jako je tomu podle nařízení a zákona našich otců od věků a má být až do věčnosti. Z vůle Pána našeho Ježíše Krista vyhlašuji konec tohoto tažení ve vlastní zemi a stvrzuji smíření, ke kterému došlo za zázračného přispění svatého knížete Václava, věčného pána této země, pod jehož kopím vyhlašujeme své rozhodnutí, a také svatého biskupa Vojtěcha, osvoboditele vězňů…"

Král se poněkud odmlčel, aby si srovnal myšlenky a pokračoval ke ztichlému davu:

„Nebyly to události posledních týdnů, ale byly to Boží zázraky na přímluvu těchto světců, které mi ukázaly cestu, jíž se má nadále ubírat osud této země a našeho rodu, který jí už od nepaměti panuje. Jak mnozí víte, náš rod je starý od pradávna a pochází od slavného knížete Přemysla, který se svou ženou, kněžnou Libuší, poté co přijali svatý křest, zplodili syny a vzali tuto zemi do svého vlastnictví, které trvá podnes a s vaší pomocí bude trvat po věky věkův. Zde v této stavbě zobrazil na můj příkaz sázavský opat Božetěch na věčnou památku historii našeho rodu v překrásných barvách, které zanedlouho všichni budete moci spatřit. Jen tento rod panoval kdy této zemi, celé této zemi české a moravské, a tak tomu bude i nadále.

To však není vše, co na můj příkaz zobrazil v této kapli opat Božetěch, muž neobyčejně nadaný. I když historie našeho rodu nebyla prosta svárů, hádek, šarvátek a také bojů, přesto se dokázali naši předkové vždy obrátit na cestu ctnosti, smíru a dohody. Bylo to zajisté vždy jen díky pomoci a přímluvě našich svatých patronů, kteří stojí u Božího trůnu, kde, jak známo, nejlepšího sluchu dosahuje provždy právě Panna Marie, Bohorodička Přečistá, jíž je zasvěcen i tento svatostánek. A tak jsme i my, dva poslední synové velkého knížete Břetislava, mocí zázraku nadpozemské síly Boží byli dovedeni k poznání, dohodě a smíru…"

Král Vratislav se znovu odlmčel a pokynul svému bratru Konrádovi, který pomalu vyšel na pódium a poklekl před králem na pravé koleno. Král nad ním vztáhl ruce a zvolal:

„Aby rozbroje, hádky a svár v našem panujícím rodě neoslabovaly tuto zemi a nevydávaly vaše rody a vás všechny jisté zhoubě, rozhodl jsem, že kdyby mě povolal náš Pán Ježíš Kristus z tohoto světa, pak vy, mužové Čechů, mého mladšího bratra Konráda pozvednete svou volbou na kamenný stolec v Praze, aby se tak naplnila vůle našeho

velikého otce!“

Nadšení zavládlo na celém nádvoří, všichni bojovníci vybuchli bouřlivým souhlasem. Rozléhaly se výkřiky, bušení mečů a dýk o zbroje, tlučení okovaných konců kopí a dupot železem podbitých bot do dlažby nádvoří. Král Vratislav opět pokynul a na pódium vystoupil služebník, který mu podal stočený balík látky. Král jej v jediném okamžiku rozbalil a zrakům všech přítomných se zjevil drahocenný plášť podobný jeho vlastnímu, obdobně obroubený kožešinovým lemem. Vratislav jej obřadně pozdvihl a velebně jej spustil na široká ramena svého bratra, který ucítil jeho hřejivé teplo a pomalu povstal jako jmenovaný spoluvládce. Dav zajásal ještě bouřlivěji a byli to zejména příslušníci moravských rodů, kteří při pohledu na svého knížete dávali najevo uspokojení. Zdálo se jim, že je to jejich skutečné vítězství, slib jindy tak arogantní pražské moci, že napříště už bude konec nepřátelství, nesvornosti a strachu z válek. Pevný příslib, že teď konečně dojde Morava v Konrádově osobě zadostiučinění, že se konečně pozvedne tam, kde ji všichni chtěli mít, z prachu ponížení dobyté země až na sám vrchol, který jí díky historické velikosti a také starobylosti a ryzosti křesťanské víry právem náleží.

Vratislav zasmušile pozoroval rozzářenou tvář svého bratra a v srdci se mu mísila radost nad bouřlivými ovacemi s jakousi neuchopitelnou plíživou tísní. Zhluboka povzdechl, když si opět vzpomenul na své dva nejstarší syny, počkal ještě, než se dav zklidní a pokračoval:

„Naše smíření s mým bratrem a nástupcem by nebylo úplné, kdybychom nemysleli také na další budoucnost, která nás všechny čeká černá a neprůhledná před námi, neboť neznáme dne ani hodiny…“

Odmlčel se a sklonil hlavu, protože se mu v očích zaleskly slzy.

„Všichni víte, že Bůh mi dal pět synů a čtyři synovce, kteří mají podle zákona jejich velkého děda totéž právo usednout postupně na kamenný stolec ve hradě Praze. Taková byla a je i naše vůle, třebaže Bůh právě před několika dny určil, že jeden z mých synů zahyne úkladnou smrtí z ruky zákeřného vraha, kterého zajisté nemine strašlivý trest mé pomsty. Tento můj syn Boleslav se nedočkal dnešního dne, ale zůstane přesto už navždy zachován tak, jak mu bylo podle naší vůle přisouzeno…“

Zatímco ztichlý dav hloubal nad významem těchto podivných slov, král se poněkud napřímil a v jeho hlase zazněla potlačovaná nevole:

„Mám ještě jednoho syna, který dnes v tomto shromáždění rovněž chybí. Není zde a nebude, protože utekl do ciziny ze strachu před potrestáním za své provinění. Podoben nevděčným synům jiných vládců zapomenul na příkaz poslušnosti a úcty ke svému otci a králi. Vzbouřil se proti mně a mé vůli a tím také proti vám. Můj syn Břetislav odešel s těmi, kteří jej chtěli následovat, do země panonské ke svému strýci, králi uherskému Ladislavovi, ale svému trestu ani přesto neušel a neujde, neboť provinění musí být potrestáno. Jinak nelze, neboť jinak by nebylo spravedlnosti na zemi…“

Král se obrátil ke svým synům a synovcům, pomalu vztáhl ruku a ukázal na kulatou kapli uprostřed nádvoří. Na tento pokyn se dav zavlnil a několik duchovních v čele s biskupem Kosmou se začalo pomalu proplétat záplavou okolostojících a blížit se k jejím okovaným dřevěným dveřím, před kterými stála stráž. Vratislav ruku zase spustil a dokončil svůj proslov hlasem o poznání unavenějším:

„Vy, moji synové, kteří jste zůstali a stojíte svému otci po boku, i vy, moji synovci, synové mého bratra a nástupce, knížete brněnského Konráda, i našeho zemřelého bratra, knížete olomouckého Oty, přistupte, abyste vešli do této svaté kaple, kde spatříte nejen historii našeho rodu, jak jsem o ní hovořil, ale ještě mnohem více. A z vás ostatních žádám jen samotné předáky a hlavy význačných rodů, aby se mnou, mým bratrem a s našimi manželkami vstoupili jako svědkové přísahy, která se odehraje jak před tváří Boží, tak i lidskou.“

Na tento jeho pokyn vešli nejprve do kaple oba biskupové doprovázení třemi opaty a rozestavili se pod vítězný oblouk apsidy čelem do hlavní lodi. Poté vešel do kaple kníže Konrád s paní Virpirkou a oběma kněžnami olomouckými a za ním hlavní předáci českých a moravských rodů, něco málo přes dvacet statných mužů ve zbroji a slavnostním oděvu, se kterými se dovnitř proplížil také pražský kanovník Kosmas. Poté se král Vratislav postavil až k samotným dveřím do kaple a pokynul nejprve královně, aby vstoupila sama, zatímco on zůstal přede dveřmi a čekal na své syny a synovce, kteří se k němu trochu váhavě blížili z různých stran. Když se nejistě zastavili a pokukovali jeden po druhém, pokynul jim král a pravil do naprostého ticha:

„Vejdete jeden po druhém v tom pořadí, jaké vám teď určím a postavíte se tam, kam vám ukáže kníže Konrád. Jako první ty, Oldřichu.“ ukázal na nejstaršího Konrádova syna, který se hrdě napřímil a odhodlaně vstoupil do kaple. Pomalu a se zjevnou snahou o

důstojné vystupování jej následovali olomoucký Svatopluk, nejstarší z přítomných synů královských Bořivoj, jako další Litolt, po něm Vladislav, Otík a jako poslední mladičký Soběslav. Když všichni zmizeli v kapli, otočil se král k mlčícímu davu na nádvoří a objal jej zasmušilým pohledem. Pak skllonil hlavu a vešel jako poslední. Stráž u dveří třeskla kopími a zkřížila je před zavřenými dveřmi.

Přes všechen smutek, jenž mu stravoval srdce, se král při pohledu, který se mu naskytl, musel pousmát. Přímo před ním stála strnulá pětice duchovních s biskupem Kosmou uprostřed; jeho jmenovce kanovníka, jenž se krčil za nimi v apsidě až vedle samotného oltáře, ani nezahlédl. Kolem dokola celé kaple stáli před okrovým a červeným závěsem opony bok po boku předáci nejvýznamnějších rodů a symbolizovali tak sílu jednoty země. Mohutní a rozložití stáli nehybně jako sochy ve svých kroužkových zbrojích, každý z nich oběma rukama důstojně opřený o jílec dlouhého nahého meče, jehož špice spočívala na kamenné dlažbě mezi jejich rozkročenýma nohama. Ani se nehnuli, ale král si dobře všiml, že ani jeden z nich nebyl schopen dívat se nezúčastněně přímo před sebe. Přestože tito drsní a často nadmíru krutí bojovníci měli jen mizivou potřebu a také schopnost podléhat kráse, všichni teď bloudili doširoka otevřenýma očima po pestrých barvách nástěnné fresky a bylo na nich patrné, s jakým úsilím se ovládají a nutí ke klidu.

To však ale ještě nic nebylo proti sedmi mladíkům, stojícím bez dechu o krok před řadou bojovníků po králově pravici podél jižní stěny. Každý stál zhruba proti své vlastní podobizně, shlížející ze čtvrtého pásu malby v působivém předklonu. Až na jediného z nich, jenž v návalu krve do hlavy pocítil při tomto pohledu nesmírný vztek, nevnímal zatím nikdo z nich žádné podrobnosti, jen barevné postavy, tak nečekaný a oslňující to byl pohled. Král Vratislav to dobře tušil a dal si proto načas, než promluvil. Všechny pohledy se k němu okamžitě obrátily:

„Mužové Čechů i vy, moji synové a synovci, na stěnách této svaté stavby, která byla včera zasvěcena přečisté Boži rodičce Panně Marii, oslavuje první pás malby přímo nad vašimi hlavami její věčnou milost. Nad tím zobrazil z mého příkazu zde s vámi stojící sázavský opat Božetěch na oslavu smíření s mým bratrem a na oslavu míru, který nadále zavládne z naší vůle v celé této zemi to, co jsem mu přikázal. Je to slavná historie našeho knížecího rodu, který jako jediný právoplatně panuje této zemi od věků a bude tak panovat i nadále; k

tomu dopomáhej Bůh a jeho syn, Spasitel náš Ježíš Kristus, jakož i svatí ochránci a přímluvci naši u nebeského trůnu, kníže Václav a biskup Vojtěch…“

Král se odmlčel, když pětice duchovních jasně a zřetelně a ostatní trochu zastřeně zamumlali své Amen a pak pokračoval, ukazuje pravou rukou nad hlavy stojících mladíků:

„Zde vedle vchodu k oltáři začíná příběh našeho rodu v pradávných dobách, kdy od kněžny Libuše vyslané poselstvo nalezlo podle její věštby našeho praotce Přemysla u pluhu při orání pole a odělo jej do knížecího pláště. Tím se zahájilo panování našeho rodu v této zemi. Jeho potomci, kteří stojí zde dále vlevo od vás a naproti vám, vládli po sobě této zemi už tehdy, kdy nejprve Morava a potom i Čechy přijaly dobrodiní věčné spásy svatým křtem. Dokladem toho byl také dar kaple z ruky našeho rodu, zde na hradišti znojemském jako první na Moravě, mým jmenovcem Vratislavem, který je zde zobrazen v tomto pásu jako poslední…“

Všichni následníci naslouchali nábožně královým slovům a postavy na zdech se jimi vylupovaly ze své anonymity. Také Vratislav cítil, jak se jej zmocňuje rozechvění a zvláštní pohnutí, když vztáhl obě ruce a ukázal nad vrchol vítězného oblouku apsidy:

„A nahoře na nebesích, na která byl pozvednut svou svatostí, stojí jeho syn Václav, patron a ochránce této země, věčný její kníže a panovník, jenž třímá své svaté kopí a shlíží na nás jako svědek v této chvíli a jako nejmocnější přímluvce, až nastane náš čas…“

Na ta slova král poklekl a svěsil pokorně hlavu. Jako na povel zaduněly tři desítky párů kolen pokrytých zbrojí, jak prudce klesly na kamennou dlažbu. Také pětice duchovních poklekla a biskup Kosmas se začal tiše modlit Otčenáš. Všech srdcí se zmocnila taková bázeň a pokora, že se po celou modlitbu nikdo ani neopovažoval vzhlédnout na malbu na stěně. Když modlitba dozněla, král Vratislav se opět ujal slova:

„Jeho nástupci a následovníci, ona knížata, která tu můžete vidět přímo nad sebou, zde stojí spolu s ním jako svědkové této chvíle. Jejich kratičký život pozemský se již uzavřel, ale co na tom? Vždyť jen čekají na svůj život věčný, jaký bezesporu již započal našemu předkovi, svatému knížeti Václavovi. Posledním z těchto už na věčnost odešlých, ale přesto teď s námi přítomných je náš nejstarší bratr Spytihněv zde po vaší levé straně… a hned vedle něj můžete spatřit mne, který zatím ještě prodlévám na tomto světě, než se rovněž

připojím ke svým předkům a předchůdcům na věčnosti…“

Pohledy všech přítomných ulpěly na jeho úzkém obličeji se zbožně pozvednutým pohledem obou očí, orámovaném světlými pletenci vlasů a zlatou korunou na nich. Ještě se ani nestačili probrat z úžasu nad tím, že jejich král může ve své podobě stát nad nimi na stěně a zároveň mezi nimi pod majestátní klenbou kaple, když k jejich sluchu znovu dolehl jeho hlas:

„Po mém boku zde nad vámi stojí můj bratr a nástupce, kníže brněnský Konrád, kterého jsem před chvílí tam venku oděl pláštěm vládce a panovníka, a dále potom vy sami, neboť vy jste následníci na našem kamenném stolci v Praze v tom pořadí, jaké jsme vám určili!“

Po těchto slovech se král odmlčel a sledoval s dojetím a smutkem, jak se napjatí a všemi dojmy přehlcení mladíci se zakloněnými hlavami a s dokořán otevřenými ústy vpíjejí zraky do svých vlastních podobizen na barevné stěně. Všichni se ovšem okamžitě poznali a konečně v této chvíli pochopili, že jak nahoře na stěně, tak i dole na zemi stojí přesně podle stáří. Král jim ponechal čas. Teprve za hodnou chvíli opět promluvil:

„Synové moji a synovci, můj otec a vás všech bez rozdílu děd, velký a slavný kníže Břetislav určil, že mužové Čechů, jimiž tato země stojí a státi bude na věky, mají pozvednout na kamenný stolec v Praze vždy toho nejstaršího z našeho vládnoucího rodu a poté mu jako svému knížeti mají býti povinni poslušností. A tak tomu má být a bude i nadále jen s jedinou výjimkou, kterou určila naše vůle a kterou vidíte zde nad sebou. Můj syn Břetislav se vzbouřil a postavil se proti mně, svému pánu a otci, a proto musí být potrestán. Byl odsunut – ne zcela vyřazen z otcovského dědictví, ale odsunut na místo, které mu podle naší vůle náleží. Proto zde také není, protože svůj trest odmítl nést a raději utekl do ciziny, kde bude sdílet osud vyhnanců…“

Vratislav sklonil na okamžik hlavu, jak se mu v oku zalesklo cosi vlhkého:

„Ten první z celé řady, můj syn Boleslav, mezi námi již rovněž není, protože Boží Prozřetelnost rozhodla jinak než pouhý král. Náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus jej před několika dny povolal k životu věčnému, kde čeká na mne a také na vás mezi všemi těmito našimi předky. Zde, na stěně této kaple, však zůstane stát na svém místě až na samou věčnost tak, jak jsme to určili…“

V tu chvíli král pokynul biskupu Kosmovi, jenž se svou biskupskou berlou v jedné a velkým pozlaceným vyřezávaným křížem s Kristovým

tělem ve druhé ruce předstoupil před prince.

„Já vás všechny, své syny i synovce, v této chvíli zapřísahám nejsvětější přísahou na tento svatý kříž, abyste bez výjimky zachovali až do své smrti tuto naši vůli. Přísahejte všichni ve jménu Boha Všemohoucího, jeho syna, Pána našeho a Spasitele Ježíše Krista, jakož i Ducha Svatého pod dohledem svatého Václava, věčného patrona této země, která nám jenom nakrátko je svěřena, pod dohledem svědectví těchto všech již spasených vašich předků a předchůdců, jakožto i živoucích zde stojících svědků, mého bratra a nástupce knížete Konráda a mužů českých… Přísahejte!“

„Přísahám!“ ozvalo se postupně ze sedmi úst sedmi rozličnými hlasy a sedm třesoucích se rukou se položilo na hladké dřevo velkého pozlaceného kříže, který jim nastavil biskup Kosmas. Král Vratislav je přejel pohledem, který se mu o poznání projasnil a obrátil se poté k biskupovi:

„Tak je to dobře, chlapci, a kdo by snad chtěl nedostát této své svaté přísaze…“

„…budiž klet!“ dodal rozhodným hlasem biskup Kosmas a rozhlédl se přísně po následnících.

Biskupův hlas dozněl a v kapli se pomalu rozhostilo hrobové ticho, ve kterém jemně cinkala kovová zbroj. Následníci pomalu odpoutávali pohledy od záplavy barev na stěně a skláněli hlavy k zemi, zaujati každý svými vlastními myšlenkami. Král Vratislav se objal s bratrem Konrádem. Poté přistoupili po řadě ke svým synům a synovcům a nejprve král a poté kníže Konrád jim každému podali pravici, kterou na dotvrzení úmluvy třikrát rychle za sebou stiskli, poté se objali a obřadně políbili na obě tváře. Když ceremoniál skončil, zasunuli předáci jako na povel všichni najednou své dlouhé meče do pochev a jeden za druhým vyšli dlouhou řadou z kaple. Následovalo je pět duchovních v čele s biskupem Kosmou a poté vyšel král Vratislav se svým bratrem a se závěsem mladých princů.

Když kanovník Kosmas ve ztichlé kapli osaměl, dotápal pomalu do hlavní lodi, opíraje se zlehka o stěnu s malovaným závěsem. Hlava se mu točila, takže jen s největší námahou dokázal opustit svou oporu a udělat ty tři nebo čtyři kroky doprostřed kaple a stanout pod velebností její kupole. Neustále se křižoval a jeho pobledlé rty drmolily slova modlitby. Jeho zrak se pomalu zaostřoval a on počal vnímat jednotlivé postavy a posléze i jejich detaily, které začaly překotně pronikat k jeho vzdělané mysli. Několik různých příběhů, desítky a stovky sdělení

týkajících se historie, jeho velké lásky a celoživotního zájmu, k němu promlouvaly, vnikaly do něj, opájely jej. Celý užaslý, nejprve s nedůvěřivými rozpaky a posléze se stále narůstajícím pocitem úcty, kterému se ze všech sil bránil, ale který se jej přesto zmocňoval stále silněji, bloudil po této obrazové kronice českých dějin, stvořené rukou velkého umělce a zápasil sám se sebou. Jeho uhranutí nad jedinečným nápadem a výkonem opata nenáviděné víry se mísilo s nechutí nad některými názory, které jasně četl na stěnách a se kterými nesouhlasil, se kterými nemohl a nesměl souhlasit, neboť odporovaly všemu, čemu věřil, čemu se naučil, co vzýval svým latinským jazykem univerzální vzdělanosti.

Vůbec nevnímal, že dveře za jeho zády se pomalu otevřely a do kaple začaly tiše, s velkou bázní a úctou proudit zástupy lidí, kteří konečně dostali povolení svých pánů pomodlit se v nové kapli a prohlédnout si její jedinečnou výzdobu se zvěčnělou smlouvou knížat. Neslyšel jejich šeptání, neviděl jejich vytřeštěné oči a dokořán otevřená ústa, necítil, když do něj občas někdo z nich strčil loktem. Nevnímal nic kolem sebe. Pomalu, ale jistě v něm zrálo pevné přesvědčení, o němž cítil, že bude od nynějška až po sám konec jeho života vezdejšího jeho hlavním cílem. Přemýšlel o svém úkolu, neboť právě zde, před tváří této jedinečné malby pochopil, že je povinnen jej vykonat. Stále jasněji se rýsovaly před jeho očima stránky knihy, která ještě nebyla napsána, ale o které už teď věděl, že napsána bude, protože napsána být musí. Na toto vyzvání slovanského mnicha, muže nenáviděného, jehož úžasný talent však musel se skřípěním zubů hluboce obdivovat, odpoví tím jediným nástrojem, který má k dispozici, ostře seříznutým husím brkem a jemně vydělaným pergamenem knižních stránek.

Když kanovník Kosmas konečně opustil kapli, stále ještě do ní až do samého večera proudily zástupy předáků, bojovníků, řemeslníků, sedláků, žen i dětí. Kdo byl přítomen na znojemském hradě nebo v jeho širokém okolí, spěchal dnes do nové kaple. Trvalo velice dlouho, než toto procesí k Panně Marii uspokojilo jakžtakž svou zvědavost. Na nádvoří i v samotném hradu už se mezitím rozproudila hostina na oslavu usmíření obou bratrů, na kterou pozval brněnský kníže Konrád krále Vratislava s jeho syny, předáky i bojovníky. U hlavního stolu ve velké jídelně znojemského hradu seděli všichni pohromadě, zástupy sloužících nosily mísy pečení a konve s pivem, medovinou a vínem a všude hlučela živá zábava.

Nikdo nemluvil o ničem jiném než o přísaze knížat a jejím obrazu na stěnách hradní kaple. Všichni chválili úžasné umění opata Božetěcha, jeho neuvěřitelnou, do té doby v této zemi nevídanou schopnost, zachytit podobu člověka tak, aby jej druzí mohli poznat. Sázavský představený seděl celý nesvůj až na samém konci dlouhého stolu, svíral v klíně své nepokojné prsty a jen občas pohlédl zpod hustého obočí na zachmuřenou a přísnou postavu biskupa Kosmy, který seděl vedle samotného krále a jako jediný z přítomných se stále více kabonil.

Také on byl sice fascinován krásou a velebností malby, ale stále více jej hryzalo všeobecné uznání, kterého se dostávalo jejímu autorovi. Narůstající nechuť nad tímto úspěchem slovanského mnicha přecházela v nevoli a vztek, a jestliže si jej předtím z hloubi duše ošklivil pro jeho odchylnost, přál si jej nyní svrhnout do nejhlubšího pekla. Čím více viděl kolem sebe uznalých pohledů a slyšel slova plná úcty k opatovu dílu, tím pevněji si umiňoval, že udělá v příštích letech všechno, aby toto nenáviděné semeniště kacířství nadobro vyhubil. Věděl dobře, že na to zatím není ani pomyšlení a nebude tak dlouho, dokud žijí král a jeho bratr Konrád, ale příshal si, že toho za každou cenu dosáhne, jakmile usedne na jejich stolec některý z dalších následníků. Promítal si přitom před svým vnitřním zrakem jejich podoby a s hrůzou si uvědomil, že chvíli vidí před očima jejich živoucí tváře a chvíli zase jejich podobizny ze stěny kaple, že mu splývají. Trpělivě čekal, až se rozmluva u stolu stočí směrem, který potřeboval k tomu, aby se pomstil alespoň původci svého dnešního vzteku, když už nemohl zničit celé to proklaté kacířské hnízdo.

Netrvalo dlouho a jeho přání se vyplnilo. Mírně už podnapilí předáci začali vtipkovat a pokřikovat na sázavského opata aby jim prozradil, jakou odměnu vlastně dostal za tak jedinečné dílo. Božetěch se celý vrtěl nevolí, protože právě toho, aby se mluvilo o něm a jeho klášteru, se bál nejvíce ze všeho, věděl však dobře, že mu nelze jinak, než se tomuto vyzvání postavit. Zjizvený rudovlasý předák Vršovců Božej udeřil širokou rukou do desky stolu až to zadunělo a zaburácel hromovým hlasem:

„Tak co, opate, jestlipak uneseš všechny ty zlaté mince, kterými náš král teď jistě naplní tvé prostorné kapsy?“

Bojovníci vybuchli halasným smíchem, dokonce i zasmušilý král se pousmál a pohlédl na svého bratra. Podle jejich úmluvy vystupoval sice navenek král jako hlavní garant malby, ale jejím skutečným

zadavatelem byl Konrád, proto byla také odměna jeho věcí. Kníže však neřekl nic, protože jednak do toho nehodlal zasvěcovat podnapilé bojovníky a jednak ani sám neměl dost jasno, jak se vlastně sázavským mnichům odmění. Chtě nechtě musel opat odpovědět sám:

„Jen ty si nic nemysli, Božeji, mé kapsy zůstanou zrovna tak prázdné, jako jsou. Ne pro peníze jsem se svými bratry splnil příkaz našeho pána, ale pro větší slávu Boží a ke cti Panny Marie… A také z hluboké vděčnosti nad tím, že došlo k míru a usmíření, že bylo teď, a doufejme že nadlouho, zažehnáno nebezpečí krutého sváru!“

Oba panovníci kývali souhlasně hlavami a biskup Kosmas se zamračil ještě více, ale Božej jenom odfrkl, utřel si zjizvený nos špinavým rukávem kožené haleny a zvolal posměšně:

„Všechna čest, opate, nad tvou skromností a velebností, ale přece nechceš abychom uvěřili, že jsi toto dílo udělal úplně zadarmo?“

„Ochranná ruka krále Vratislava i jeho bratra knížete Konráda, kterou drží nad mými bratry a naším klášterem, jsou pro nás dosti velikou odměnou, Božeji! Netřeba nám proto zlatých mincí…“

Božej se konečně odmlčel a usedl ztěžka na dubovou stolici, až pod ním zaskřípěla. Do nastalého ticha se ozval uvážlivý, navenek klidný, ale přemáhaným hněvem se třesoucí hlas biskupa Kosmy:

„Dobře mluvíš, opate, a tvá skromnost tě ctí, jak pravil zde Božej z rodu Vršoviců, ale třebaže odmítáš zlaté mince, nebylo by spravedlivé, abys nedošel své odměny!“

Tak už je to tady! pomyslel si Božetěch, ale kupodivu cítil spíš úlevu. Nikdy nepochyboval o tom, že jej biskup za tuto malbu potrestá, jakmile mu to jen bude možné, ale napětí trvalého očekávání, nejistota nad tím, co bude, to vše jej zatěžovalo více než tento okamžik pravdy. Tíseň a nejistota z něj jedním rázem spadly a kolem srdce se mu rozhostil klid. Bezděky se napřímil, když se naoko zcela nevinně otázal:

„Jakou odměnu máš na mysli, pane?“

„Odměnu, která ti náleží, opate!“ zahřímal biskup Kosmas a vyskočil od stolu jako bodnutý šídlem. Nevšímaje si už předáků obrátil se ke králi Vratislavovi a ukazuje přitom prstem na Božetěcha, pokračoval za napjatého ticha:

„Odpusť, pane, že musím kazit zábavu, ale nemohu už mlčet k bezpráví, které se mi stalo. Ty i tvůj bratr jste možná spokojeni s prací tohoto jen na oko skromného opata, který však v mých očích pod svou slupkou skromnosti skrývá nebetyčnou pýchu, ale já zde před vámi

žaluji bezpráví, kterého se na mně dopustil a žádám jeho potrestání!“

Král Vratislav i kníže Konrád na něj udiveně pohlédli, ale než stačili cokoliv říci, obrátil se biskup k Božetěchovi:

„Opate, můžeš popřít, že je nejvlastnějším právem mým, privilegiem biskupa pražského, nasadit o svátcích královskou korunu na tuto hlavu?“ ukázal na krále Vratislava, na něhož se na okamžik obrátily všechny zraky, ale hned se zase otočily zpět k opatu Božetěchovi, který jenom pokorně sklonil hlavu a mlčel. Biskup nabral zhluboka dechu a ukázal směrem ke ztichlé kapli na hradním nádvoří:

„A můžeš snad popřít, že jsi právě dnes, ve velký svátek Nanebevzetí Panny Marie ve své pyšné domýšlivosti přestoupil svoje pravomoci a zasáhl tím neprávem do mého biskupského úřadu?! Nenasadil jsi snad svéprávně korunu na tuto hlavu, jak smím však právoplatně učinit pouze já?“

Opat Božetěch povstal se sklopenou hlavou, ale ihned ji pozvedl, přejel klidným pohledem celý rozlehlý stůl a odvětil do napjatého ticha:

„Pane, je tomu vskutku tak…“

Biskup Kosmas se hrdě a vítězoslavně rozhlédl po shromáždění a založil ruce na prsou. Kochal se pohledem na pokořeného nenáviděného kacíře a vychutnával svůj ortel, který měl už dávno připravený. Byl by jej potrestal mnohem přísněji, kdyby mohl jednat vskutku svobodně, ale věděl, že musí brát ohled na oba panovníky. Přestože si byl jistý, že se svým prvním trestem neuspěje, přece jen si neodpustil jej alespoň veřejně vyslovit:

„Opate Božetěchu, za tuto domýšlivou pýchu a pohanu, kterou jsi mi způsobil, musíš být potrestán, a to nejlépe tím, že budeš sesazen ze svého úřadu a uchýlíš se někam do kláštera…“

…jako obyčejný mnich už ani nestačil dopovědět, protože jeho hlas zanikl v mohutné bouři odporu a námitek. Předáci pokřikovali jeden přes druhého a někteří dokonce hrozili biskupovi pěstí, ten však stál bez pohnutí jako socha se založenýma rukama a čekal, až se bouře přežene. Bojovníci se pomalu uklidňovali a stále více pohledů se začalo obracet ke králi Vratislavovi. Ten se unaveně ozval:

„Uklidni se, biskupe! Vina zde je, opat ji sám uznal, ale pomni, že je příkazem veškeré lidské spravedlnosti, aby vina a trest byly k sobě v odpovídajícím poměru. Já sám však zde mám stejný dojem jako moji předáci a bojovníci, že trest, který jsi vyslovil, je příliš velký. Vyslechni tedy přímluv a proseb těchto nejlepších mužů a zmírni svůj trest za provinění, na kterém koneckonců ani já svými příkazy nejsem bez

viny!“

Biskup Kosmas se v duchu spokojeně usmál, ale na tváři se mu nepohnul ani sval. Kývl jen důstojně hlavou na znamení, jak vážně bere králova slova:

„Dobrá tedy, staň se, jak jsi pravil, pane. Protože ty, opate, tak dobře umíš také vyřezávat a soustruhovat, ukládáme ti mocí svaté poslušnosti k nám na odčinění tvé viny, kterou jsi ze své vzdorovitosti domýšlivě spáchal, a rozkazujeme, abys udělal Ukřižovaného v rozměru své výšky a šířky, donesl jej i s křížem na vlastních zádech do Říma a postavil v metropolitním chrámu svatého Petra apoštola!“

Místnost zahučela bezeslovným komentářem přítomných, který se dal vyložit jako jakýs takýs souhlas s tímto těžkým úkolem a byl to opět neurvalý hlas předáka Božeje, který škodolibě vystihl tento obrat v náladě všech přítomných:

„Tak vidíš, opate, že jsem měl pravdu! Nebude to sice zlato, ale pod tíhou této odměny se tvá záda taky pěkně prohnou!“

Odpovědí mu byl hromový smích předáků a bojovníků. Všichni se zadívali na Božetěcha v očekávání, jak přijme svůj trest. Ten si jen přejel širokou upracovanou rukou se zažranými barvami po širokém obličeji, pak natáhl obě ruce před sebe a pravil smířlivě:

„Ó jak se mýlíš, Božeji…, vždyť to je více než zlato! Vskutku je spíše odměnou takový trest, neboť co může být lepšího než těmato rukama vyřezat a na těchto zádech celé týdny cítit to sladké tělo? Rád vezmu na svá bedra tento trest za své provinění, rád a bez odmluvy… Děkuji ti za tento trest, biskupe!“

Poslední slova zazněla velice podivně, skoro jako vyzvání na souboj, ale dobrácká tvář opatova byla byla plná smířlivosti a pokory. Obrátil se naposledy ke králi a s hlavou hrdě vztyčenou se s ním i s celým shromážděním rozloučil:

„A tobě, pane, z celého srdce děkuji za to, že jsi spolu se svým bratrem vybral tyto nehodné, nešikovné ruce, aby uchovaly tvou vůli na stěnách kaple tohoto hradu. Ať už se ode dneška stane cokoliv, byly to tyto mé ruce, které ji navždy zachovaly tak, aby i za tisíc let, až se těla nás všech dávno rozpadnou v prach, naši potomci viděli, jak jste dnes rozhodli při svém smíření o budoucnosti nás všech, která teď leží černá před námi a kterou oni už budou dávno znát. Neboť i toto je má odměna, kterou mi už nikdy nikdo nevezme…!“

Ani ty, biskupe, říkaly jasně jeho oči, když se uklonil králi a s hlavou vztyčenou přešel kolem zamračeného biskupa ke dveřím. Na

hradním nádvoří jej ovanul svěží vánek večerního chládku a hluk hodujících bojovníků a řemeslníků, výskot děvčat v pestrých suknicích a rej dětí, provázený smečkou všudypřítomných psů. Vyhledal své tři druhy u jednoho z dlouhých stolů a s chutí s nimi pojedl a popil piva i medoviny, až si musel povolit hrubý provaz kolem své sutany. Trochu jej z toho hluku a napětí rozbolela hlava, a tak opustil zmatek rozlehlého nádvoří a vydal se po schodech až na vrchní ochoz úplně tiché a opuštěné čtvercové strážní věže, čnící nad prudkým srázem ohybu řeky, která tiše šuměla hluboko pod ním. Zalezl až do nejzazšího rohu mezi silné trámy, napůl ulehl na jednu šikmou podpěru v hlubokém stínu, zvrátil hlavu a zahleděl se do nekonečnosti nočního nebe, zářícího nad ním miliardami hvězd. Tajemství stvoření, věčnost a nepochopitelnost Boží moudrosti a dobroty, množství padajících hvězd jako pozdravy z nekonečnosti… Myšlenky mu pomalu a tiše proudily hlavou. Ani nevěděl, jak dlouho už zde leží a jestli náhodou nezdříml, když se mu náhle zazdálo, že slyší kroky.

Ani se nepohnul a v jakési předtuše se přitiskl ještě hlouběji do stínu. Dva muži vystoupali po schodech na strážní věž a zastavili se těsně za rohem ochozu, tak blízko u něj, že je sice neviděl, ale slyšel v nočním tichu každé slovo. Opat skoro ani nedýchal, aby se snad neprozradil, když zvědavě naslouchal slovům, která rozhodně nebyla určena jemu.

„Synu," pravil naléhavě hlas, který okamžitě poznal, „nechtěl jsem věřit vlastním očím, když jsem dnes vstoupil do kaple a spatřil tam to, co nejen mne, ale jistě i tebe nesmírně překvapilo. Proto jsem tě zavedl sem, abych si s tebou mohl v klidu, v úplném klidu promluvit. Ty jistě víš, na co se tě chci ptát, protože jsi to zajisté viděl také. Nuže, je to pravda? Máš vskutku vinu na tom ohavném činu?!"

„Ne, pane!" vyhrkl překotně druhý hlas, který opat Božetěch poznal stejně neomylně. „Tedy…, asi ne… Věř mi, prosím! Byl jsem tím překvapen zrovna tak jako ty, i když mi chvíli trvalo, než jsem si toho povšiml… To víš, já jsem to všechno viděl dnes poprvé…"

„Co znamená ‚asi ne', mluv jasně! Ptám se tě zde v úplné tajnosti jako tvůj otec, protože chci vědět pravdu! Věc se stala a nedá se odestát, chci však vědět, zda z tvé viny, proto mi odpověz. Jsi vinen tou smrtí?"

„Poslal jsem tam sice své lidi…," ozvalo se nejistě po delší přestávce, „ale nevím…"

„Zde je má dýka," pravil rozhodně první hlas a ve slabém svitu

hvězd se zablesklo dlouhé štíhlé ostří. „Přísahej na tento malý kříž, že nejsi vinen tou smrtí!“

Odpovědí mu bylo nejprve mlčení, pak ještě více zrychlený dech, konečně hluboké nadechnutí a nejistý hlas druhého muže:

„Otče, věř tomu, že Bůh sám takto rozhodl! Byl to jeho osud, mělo tomu tak být, aby zmizel z cesty! Sám Bůh rozhodl, že teď konečně, po tak dlouhé době, se Moravě dostane zadostiučinění! Přísahám při tomto kříži, že nevím, kdo je vinen onou smrtí, jíž však nelituji!“

Na kamenné věži, dýchající své nastřádané teplo do chladnější noci, zavládlo dlouhé mlčení a jen kovový svist svědčil o tom, že dýka opět zmizela v pochvě. Opat se při tom zvuku zachvěl až do morku kostí. Konečně se ozval hlas mladšího z obou mužů:

„A tomu, kdo se opovážil takto mne obvinit a zbavit cti, se pomstím, buď bez obav!“

Opat pocítil, jak mu přejel mráz po zádech. Uslyšel mohutný povzdech a pak hlas, vyjadřující hluboké přesvědčení:

„Věřím ti, synu, přísaze na kříž nelze nevěřit, a říkám ti, že je to tak dobře. Máš možná pravdu ve svých slovech a jestli tomu vskutku Bůh chtěl, pak se stane, jak jsi pravil. Vím však zcela jistě, že kdybys potřísnil své ruce krví, kdybys nepřenechal jen Bohu toto rozhodnutí, pak k tomu nedojde… Také já chci, aby se Morava pozvedla z prachu, ale ta krev by tomu zabránila! Jestli jsi však nevinen, jestli jsi vskutku osočen a obviněn neprávem, pak ano, pak vskutku tomu bude tak, jak pravíš, pak vskutku Morava dosáhne svého práva, které jí už od pradávna náleží!“

Opat Božetěch uslyšel zachřestění zbroje jak se oba muži objali a poté pevné kroky, které se pomalu vzdalovaly. Utřel si studený pot, který mu vyrazil na čele, ale trvalo ještě dlouho, než sešel tápavými kroky, podpíraje se rukou o hrubou zeď, na nádvoří hradu, které se už pomalu prázdnilo a s dohasínajícími pochodněmi upadalo do stále větší temnoty. Pomalu došel ke svým spokojeně spícím druhům, ale sám celou noc ani oka nezamhouřil, jen netrpělivě vyhlížel ranní rozbřesk. S prvními červánky všechny tři tiše probudil a stačilo jen málo slov, aby si okamžitě sbalili těch pár osobních věcí a odebrali se do stájí, kde s námahou vzbudili chrápajícího čeledína. Co nejrychleji zapřáhli dva koníky do plachtou pokrytého vozu a za ranního rozbřesku vyjeli branou znojemského hradu okolo znuděné stráže a vydali se cestou na Olbramkostel a Rokytnou směrem k Sázavě.

Ani král Vratislav nemohl té noci dlouho usnout. Královna cítila jeho

neklid a sama plna smutku a lítosti nad smrtí svého nejstaršího syna bděla s ním. Svícen s pěti dohořívajícími svícemi teple ozařoval královniny dlouhé vlasy na polštáři a Vratislavovu úzkou tvář s hlubokými rýhami, jež do ní vyryly rány posledních dní. Král se zadíval na chvějící se ramena své ženy a pohladil ji láskyplně po šíji. Cítil, jak se pod tím dotykem zachvěla, ale hned chytila jeho ruku oběma dlaněmi a přitiskla si ji na zmáčenou horkou tvář:

„Nechci plakat, pane, vskutku nechci," zavzlykala a hlas se jí lomil smutkem, „vím, byla to Boží vůle, ale přesto je to těžké, tak těžké…"

„Neplač, Svatavo, neplač…," opakoval Vratislav a hladil ji přes vlasy, přes krk, přes záda i ňadra, „neplač, co se stalo, nedá se odestát! Boleslav je mrtev… Snad pomohou modlitby za spásu za spásu jeho nevinné duše. Už je na věčnosti a tam čeká na své spasení a na nás na všechny… Neznáme dne ani hodiny, tak je to! Jak snadné by bylo zemřít! Následovat jej tam, kde není starostí, válek a smrti, kde je pouze radost věčného života… Ale nelze! Nelze nám opustit jen tak tento svět, máme zde ještě tolik co do činění! Nezapomeň, že máme ještě další tři syny, na něž je teď nutno myslet… Ano, právě teď!"

Královniny uplakané oči vzhlédly k manželově tváři. Rychle si přetřela tvář a uhladila si vlasy:

„Vše je dokonáno. Rozhodli jste a oni přísahali. Boleslav měl nastoupit na stolec jako první z nich… Stalo se a nedá se odestát… Po Konrádovi přijdou teď na řadu Oldřich a Svatopluk, pak teprve náš Bořivoj a po něm snad další. Což na tom možno ještě něco změnit? A proč? Není to snad dobrý zákon?"

Vratislav se nespokojeně pohnul, až dřevo postele zapraskalo:

„Byl to dobrý zákon, paní, velmi dobrý, ale už není, alespoň pro mne…, pro nás není. Pohleď, jestli po mně nastoupí můj bratr, to nebude na dlouho, je jen o málo mladší mne. Možná jej trápí ta stejná choroba, ptal jsem se na to Donicia a ten mi dosvědčil, že jí trpí celé rody. Mně teď trne ruka stále častěji, skoro denně, a od toho záchvatu před pár dny občas i noha, a také mnohdy jako bych hůře viděl. Ať je to jak chce, cítím stále jasněji, že mé dny jsou sečteny, má hodina se blíží a já brzy odejdu za naším synem… Budeme už navždy pospolu tak jako zde v kapli…"

Vratislavův pohled letěl do dáli černé budoucnosti:

„V každém případě jsem počítal s tím, že pokud mne nahradí na stolci můj bratr Konrád, na dlouho to nebude a po něm přijde Boleslav, náš syn. A to by bývalo mohlo být na dlouho, na mnoho let, na celá

desetiletí! Vždyť i já sedím na tomto stolci už déle než třicet let, proč by nemohl i on? Tak jsem si to říkal, když jsme stáli s bratrem Konrádem a opatem Božetěchem v kapli a rozhodovali o tom, co se má stát. A víš, co všechno se stane za tak dlouhou dobu? Kdo ví, který z našich synovců nebo i mladších synů kdy potom usedne na ten stolec, a jestli vůbec? Vždyť za takovou dobu by měl už sám Boleslav dospělé syny…“

Král zhluboka povzdechl:

„Tou ohavnou sprostou vraždou našeho syna, kterou vyšetřím a krutě potrestám, to ti přísahám, pokud mi Spasitel na to dopřeje čas, se všechno mění, chápeš? Jestli nastoupí Konrád a po něm Oldřich, může pak on sedět na stolci kolik let, a kdyby měl zemřít nebo padnout v boji, po něm je na řadě Svatopluk. A to jsou oba Moravané! Víš, co to znamená? Celá země by se změnila za takovou dobu a pod takovou rukou, protože věru nevím, který z nich je horší! Kámen na kameni by nezůstal tak jako doposud. Významné rody nám blízké by se úplně vyměnily, do každého hradu by mohli poslat nového kastelána z Moravanů… Ba dokonce by snad slovanskou bohoslužbu nejen trpěli jako já, ale možná i latinskou zakázali a příštím biskupem nechali zvolit Božetěcha nebo někoho z jeho bratří, nejprve v Olomouci, později v Praze… Kdepak, to jsou oba Moravané, zapřísáhlí Moravané… Jsou sice rovněž z naší krve, ale tato proklatá země je změnila, úplně změnila, sebrala jim srdce a také rozum! Živě si dovedu představit, jak by kníže Oldřich zatočil s některými rody českými, pražskými. A co teprve Svatopluk, ten je snad ještě horší! Ten by se věru nerozpakoval ani ten nejstarší a nejzasloužilejší český rod v jediném okamžiku zhasit mečem jako svíci, kdyby se mu k tomu měla někdy naskytnout příležitost, to ti říkám!“

Pohlédl zpříma na svou ženu a pokračoval:

„A takové příležitosti se naskytnou, určitě se naskytnou… Vždyť co budou dělat naši milí předáci jiného než podporovat jeden každý některého jiného z našich synů a synovců a hnát je do bojů proti sobě, pokud se oni sami nedohodnou a nezachovají náš zákon? To je přece jasné! Náš zákon… Ano…, byl dobrý a stále ještě je lepší, než kdyby měl jednou zuřit boj všech proti všem, ale už není ani zdaleka tak dobrý, jako byl tehdy, když jsme jej ustavili…“

Vratislav se odmlčel, podíval se na skloněnou hlavu a sepjaté ruce své ženy a ve smutných očích se mu poprvé po smrti syna trochu zablesklo. Pustil polštář, uchopil Svatavu za jemnou štíhlou ruku a

přitiskl si ji ke rtům:

„Náš zákon zůstane na věky zachován zde na stěně znojimské kaple, ale život půjde dál! A já mám ještě jednoho syna, kterého jsem potrestal, protože jsem musel. A dobře jsem udělal, protože si to zasloužil… Ale já jej znám, víš? Je to pravý muž z našeho rodu, můj syn, navíc z ohnivé uherské krve… Promiň, že ti to tak říkám, ale je to tak. Odmítl přísahat, raději utekl, ale v něm je teď naděje i přes jeho trest… Rozumíš tomu?“

Královna Svatava potlačila trpkost nad slovy, kterými manžel vzpomněl svou předchozí ženu a pohlédla mu do očí:

„Ne, pane, tomu nerozumím. Ty mu odpustíš? Změníš opět zákon a zavoláš jej zpět?“

„Kdepak,“ ohradil se král, „to nelze! Ani nápad! Zákon zůstane zachován na věky tak, jak je, ale toho, co pravíš, ani není třeba. On je sám sdostatek muž, aby věděl, co činit, ale snad… Inu, snad máš dokonce pravdu v tom, že možná za nějaký ten měsíc vypravím tajného posla do Uher… Ano, to udělám. Teď tu máme ještě několik týdnů co do činění, musíme ještě uspořádat spoustu věcí, pak půjde část vojska do Polska k tvému bratru knížeti, pomoci mu proti pohanům… Musím si dát pozor, abych vybral hlavně takové, kteří mi v minulých měsících malou věrnost osvědčili. Ti ať si táhnou a ani se vracet moc nemusejí… A než pak odejdeme se zbytkem vojska do Čech, pošlu možná posla do Uher. Ano, tak to udělám!“

Do Vratislava jako by se těmito plány vléval nový život; jako by čerpal z těchto myšlenek novou sílu, jako by omládl o několik let. Zamyslel se a pak se dokonce zasmál:

„A ještě něco udělám – s biskupem Kosmou dobře promluvím! Můžeš si myslet, o čem… O tom, jak by se mu líbilo, kdyby po něm na jeho biskupský stolec byl pozvednut opat Božetěch… To udělám rovněž!“

Hned ale zvážněl a zamyslel se nad tím výhledem:

„Ano, to také udělám a uvidíme, jak se s tím Moravané vypořádají. Jejich země je dnes mocná, ale Prahu a její sílu také neradno podceňovat! Kamenný stolec stojí na hradě tam, nového knížete na něj pozvedají předáci a lid také tam a kdo jiný než biskup mu vsadí korunu na hlavu? Ano, teď se snad zdá, že Morava slaví svůj triumf, ale jen počkejte! Mám ještě jednoho syna, jenž odmítl přísahat a je koneckonců ze všech ten nejstarší…“

Podíval se své ženě láskyplně do očí:

„A ty, moje královno, moje paní, jsi ještě mladá, krásná, zdravá, z dobrého rodu. Snad ti dá Pán Bůh dlouhý život vezdejší, snad budeš moci ještě sama zasáhnout do budoucích osudů, budeš-li chtít. Ty bys mohla sice jako mladá a krásná vdova po českém králi dosáhnout velmi čestného sňatku kdekoliv v cizině, ale také se uchýlit do úplné samoty za klášterní zdi… Můžeš však také jednou, až mne Bůh odvolá z tohoto světa, zůstat nadále zde, uprostřed našich synů a synovců a pokračovat v díle, které jsme spolu započali a sama tak napomoci budoucímu osudu…“

Svatava cítila, jak se její oči znovu plní rychle slzami, tentokrát jim však nebránila. Stiskla jenom beze slova ruku svého manžela a přitiskla si ji ke rtům a Vratislav tomuto němému slibu porozuměl. Objal její útlá ramena a sfoukl jedním rázem zbytky svíček na stojanu, takže jejich společnou ložnici zahalila neprůhledná tma.

* * *

Příštího dne okolo poledne pálilo nemilosrdné slunce a vítr zvedal prach z vysušené planiny, která se táhla za hradem Břeclaví až k hraniční řece Moravě, která zde doširoka rozlitá pomalu plynula k polednímu slunci. Na jejím břehu seděl ve stínu husté vrby nejstarší králův syn Břetislav se svými veliteli a každou chvíli se netrpělivě rozhlížel. Dva tisíce jeho mužů s koňmi a dobytkem se rozložily ve stínu stromů podél řeky, aby přečkali polední žár, než jim dá jejich pán rozkaz k přebrodění, vstříc nejistotě a strázním vyhnanství v cizině.

Konečně zahlédl v dálce oblak prachu, v němž se blížila skupinka jezdců. Nožislav vyskočil na koně a vydal se jim tryskem naproti. Když se přiblížili na dohled, poznal Břetislav, že mnoho nechybělo, aby svého oblíbeného velitele Kukatu už nikdy nespatřil.

Tři jezdci, které Nožislav přiváděl, se drželi na koňských hřbetech jen silou vůle. Byli pomazáni silnou vrstvou bláta a prachu smíšeného s krví. Několik bojovníků vyskočilo ze stínu a opatrně začali sundávat Kukatu a jeho dva druhy z koní, omývat je a svlékat. Když byly všechny rány ovázány, pokynul Břetislav Kukatovi, aby se posadil k němu na rozprostřenou koňskou kůži:

„Jsem vskutku rád, žes‘ přece jen dorazil! Byl nejvyšší čas, protože ještě dnes musíme přejít řeku, déle již není možno čekat. Vidím také, proč to tak dlouho trvalo. Museli jste se bít, mám pravdu?“

„Ano, pane,“ odpověděl chraptivě Kukata a zhluboka se napil vychlazené medoviny, kterou mu podal Nožislav, „měli jsme vskutku namále! Hned ti to povím, jen co si vydechnu…“

Rozhlédl se kolem sebe a otázal se:

„Řekni mi ale nejprve, jestli se zdařila ta věc s medikem, neboť o tom nic nevím…“

Knížecí syn přikývl:

„Buď bez obav, vše se zdařilo, byl zde už před několika dny. Jeden z tvých lidí jej přivezl od Rajhradu a já se od něj dozvěděl mnoho zajímavého, on pak hned s bohatou odměnou odjel zpět. Ale vy jste se vrátili pouze tři, jeden chybí…“

„Ano, pane, Dobeš se už nevrátí,“ odtušil suše Kukata, „a Neuša s Dlúhomilem, které jsi právě viděl, měli namále, jako konečně i já. Před čtyřmi dny, kdy jsme jeli od olomouckého hradu, nás zajala družina Markvarticů, lidé kastelána přerovského. Trvalo nám až do dnešního rána, než se nám podařilo utéci a dostat se sem k tobě. Jenom jsem stále doufal, že na nás počkáš, protože věru nevím, co bychom si počali. V této zemi bychom teď šibenici neušli a chvátat ve třech za tebou do země panonské? To bychom si dali, první uherská hlídka by nás stáhla z kůže. Ale teď jsme zde u tebe, zaplať to Bůh a svatý Jiří, náš patron!“

Břetislav se musel v duchu usmát těm rytířským díkům, které si novopečený urozený pán Kukata tak rychle osvojil:

„A co u hradu olomouckého, jak jste pořídili?“

Bojovník se na něj upřeně zadíval, pak se rozhlédl po svých druzích a pomalu se otázal:

„Ty nevíš, pane, co se stalo s tvým bratrem?“

„Vím, Kukato, samozřejmě, že vím, každý den mi sem moji lidé vozili zprávy! Poslední dnes o tom, že u Znojima vše skončilo. Je proto možné, že proti nám vyrazí královské vojsko spolu s bojovníky mého strýce, ale přesto, ba právě proto se tě ptám, jak jste pořídili. Co jste viděli na vlastní oči, o čem jste slyšeli? Povídej!“

Kukata tedy spustil:

„Tak když jsme se s tebou na Pohořelci rozloučili, poslal jsem nejprve jednoho muže k Rajhradu, aby se poohlédl po medikovi. S třemi ostatními jsme se ihned odebrali opatrně a s velkými oklikami k olomouckému hradu, abychom do něj dostali jednoho z našich bojovníků, jak jsi mi přikázal. Jenomže jsme tam dorazili právě toho rána po vraždě tvého bratra Boleslava. Všude bylo plno vojska, probíhalo vyšetřování. Stačili jsme se jenom schovat, aby nás nezajali. Jistě bychom nezachránili holou kůži, měli by nás možná i za vrahy. Nebylo ani pomyšlení na splnění tvého úkolu, a kromě toho jsem si

myslel, že teď, když je tvůj bratr po smrti, bys už možná ani sám nechtěl…“

Břetislav si v zamyšlení hladil jizvu v pravé dlani:

„To se mýlíš, Kukato, ale to nevadí, nedá se nic dělat. Neštěstí mého bratra, dej mu Pán odpočinutí věčné, na mém záměru nic nemění. Král pošle do údělu někoho jiného a ať už tam bude sedět kdokoliv, býval bych tam chtěl mít svého oddaného člověka, který by mi posílal v příštích měsících zprávy a jednou v budoucnu, doufejme že v době nepříliš vzdálené, byl ku pomoci… Ale nic si z toho nedělej, Kukato, vím, že to jinak nešlo, v takové situaci jistě ne. Ale pověz, zaslechli jste něco o tom, kdo vedl vrahovu ruku?“

Oslovený zavrtěl hlavou:

„U olomouckého hradu ne, pane, od něj jsme se ztratili tak rychle a tiše, jak to jenom šlo, ale pak nás dohnala smůla. Právě když už jsme mysleli, že máme vyhráno, padli jsme do rukou těm prokletým Moravanům od hradu přerovského. Bránili jsme se, ale bylo jich mnoho, zajali nás a sám kastelán Hroznata se nás vyptával, hlavně ovšem na to, co se stalo v Olomouci. Drželi nás ve smrduté díře a dohadovali se, co s námi. Možná nám nevěřili, že nemáme se smrtí tvého bratra co do činění, ale oni jí také ani trochu neželeli. Byli naopak rádi, protože se báli jeho trestu za odboj a rebelii, který by je jistě čekal, kdyby Boleslav v Olomouci více zesílil. Na druhé straně si však nemyslím, že právě oni měli prsty v této smrti, spíše se nám zdálo, že jí byli překvapeni zrovna tak jako my…“

„A jak jste jim utekli?“

„Dnes brzy ráno nás vyvedli z díry a s doprovodem kamsi poslali, ani nevím kam, protože jsme se do nich pustili jenom kus cesty za bránou. Bylo jich jen osm, mysleli si, hlupáci, že když jsme beze zbraní čtyři a jich ozbrojených jednou tolik, že nás mají v hrsti. Mne vedli jako posledního, ale podařilo se mi rozvolnit pouta na rukou, co mi svázali za zády, a tak jsem se na jednom místě v hustém lese na ně znenadání vrhl. Nejprve jsem vytrhl dýku od pasu toho, co jel vedle mne a než se ti přede mnou otočili, zabil jsem nejen jeho, ale i druhého po svém boku a přeťal pouta Neušovi, který jel přede mnou. Stačil jsem mu ještě strčit dýku do ruky a popadl jsem za chřtán jednoho z těch, co jel po jeho boku. Neuša stačil zabít toho druhého a přetnout pouta Dlúhomilovi, ale pak se na nás ti zbylí vrhli a začala bitka. Než jsem dokázal jednomu z nich vyrvat meč a Neuša druhý, tak je oba i s Dlúhomilem zranili a Dobeše, kterému jsme už nestačili

rozetnout pouta, zabili. Nakonec jsme je ovšem pobili všechny, nezůstal ani jeden. Natahali jsme je hluboko do křoví, vybrali jsme si nejlepší koně na střídání a pospíchali za tebou, než nás budou pronásledovat…“

Břetislav povstal a vydal svým velitelům pokyny. Dlouhá řada ležících bojovníků se začala postupně zvedat, sedlat koně a nakládat na ně zbroj a ostatní náklad. Netrvalo dlouho a celá jednotka se seřadila před široce rozlitým brodem na pozvolném písčitém břehu řeky Moravy. Zatímco podvelitelé vedli bojovníky do vody a řeka ztmavla stovkami brodících se koní a lidí, pokynul Břetislav svým čtyřem nejvyšším velitelům a zároveň nejbližším druhům a vyjel s nimi ze stínu stromů na okraj suché pláně. Když se kolem něj shromáždili, podíval se jim všem po řadě pevně do očí:

„Ty, Boršo, synu Olenův, vy, bratři Nožislave s Držikrajem, synové Lubomírovi, i ty, Kukato, synu Řivinův, druhové moji ve zbrani a velitelé, poslyšte dobře, co vám teď povím já, Břetislav, nejstarší a prvorozený syn krále této země. Slyšte dobře, ať můžete být svědky, kdyby se našel někdo, kdo by chtěl pochybovat o mých slovech…“

Knížecí syn se na okamžik odmlčel a zrak se mu povznesl k modrému nebi s malými bílými obláčky:

„Bůh je mi svědkem, že odcházím dnes z této země ne proto, že bych se bál a utíkal před trestem. Já dnes odcházím proto, abych si zachoval dobrou naději na dědictví, které mi právem náleží, a vy všichni se mnou, protože v této chvíli nám nelze jinak. Tak jako tato ruka není potřísněna krví mého bratra, tak ani tato ústa nepotřísní lživá přísaha, to vám slibuji. Ať oni všichni tam…“ mávl rukou směrem k západu, kde stála tichá znojimská kaple, „přísahají na vůli mého otce a strýce, kterou opat navždy zachoval na barevných stěnách. Já naopak přísahám, že jejich vůli ctít nebudu! Nikdy! Mé právo je silnější, neboť já jsem nejstarším, prvorozeným synem svého otce, krále Vratislava. Proto přísahám, že jakmile se skončí dny mého otce a mého strýce na tomto světě – a moudrý medikus Donicio tvrdí, že tato doba nebude dlouhá – nebudu ani na okamžik váhat, abych prosadil svou vůli, neboť pak bude jejich vůle s jejich smrtí neplatná! Právo umírá s knížetem, zatímco s novým knížetem a pánem nastupuje nové právo, tak tomu bylo a je od věků. Proto tedy odcházím dnes z této země, proto, abych se do ní co možná nejdříve navrátil! Už ne jako syn nebo synovec, už ne jako jeden z bratrů nebo bratranců, ale abych s vaší pomocí jako její pán a vládce usedl na kamenný stolec na pražském

hradě. A k tomu nám dopomáhej Bůh!“

Po těch slovech se princ Břetislav pokřižoval a následován svými veliteli vkročil odhodlaně do chladné vody hraniční řeky Moravy.

Epilog

NÁSTUPNICTVÍ

Král Vratislav přežil svůj smutek nad ztrátou dvou nejstarších synů jen o pět měsíců. Během nich se oba biskupové vydali pro svou investituru k císaři Jindřichovi do Mantovy a opat Božetěch s úsměvem

pokory na rtech a s vlastnoručně vyřezaným ukřižovaným Spasitelem na zádech do Říma. Králova choroba se rychle zhoršovala, v polovině ledna následujícího roku zemřel přesně tak, jak se obával, náhle a nečekaně.

Bez prodlení byl podle přísahy a stařešinského řádu zvolen a na kamenný stolec českých knížat dosazen jeho bratr Konrád. Ujal se vlády za všeobecného souhlasu a hned na samém jejím počátku upevnil smluvený řád nástupnictví a posílil přitom své moravské příbuzné. Na brněnském hradě ponechal svého syna Oldřicha, vytvořil však nový úděl znojemský a na hrad s vymalovanou kaplí dosadil svého mladšího syna Litolta. Oba moravské synovce vrátil i s jejich matkou Eufemií do údělu olomouckého, zatímco tři nejmladší syny zemřelého krále Vratislava ponechal na pražském hradě po svém boku, bez údělu, bez družiny. Břetislav vyčkával v emigraci věren své přísaze, a tak se zdálo, že zaštítěna silnou autoritou nového panovníka, knížete českého Konráda, posledního žijícího syna velkého Břetislava, dojde svatá smlouva knížat svého naplnění.

Vítězství Moravy se v této chvíli mohlo zdát dokonalé. Kníže Konrád seděl pevně na pražském stolci a jeho starší syn Oldřich jako jeho připravený nástupce na brněnském hradě, čímž tvořil zároveň hráz mezi Prahou a Uhry, kde dlel jeho jediný konkurent s přirozeným nárokem na stolec. Co více si bylo možno přát? Zdálo se, že stačí pouze vyčkávat, až se upevňováním jejich moci postupem času změní vztah mezi Čechami a Moravou k jejímu prospěchu. Stačilo jenom, aby kníže Konrád co nejdéle přežil svého bratra a tím co nejlépe připravil nástup svého syna…

Všechno je jinak!, zní však jedna z nejhlubších pravd dějin, které jsou otevřené v každém dni, v každém okamžiku přítomnosti. Teprve když ten uplyne, stává se jednak nezměnitelnou minulostí a jednak stále se měnícími dějinami, tím, co blízcí i velmi vzdálení potomci jsou schopni a ochotni o své minulosti poznat.

Již začátkem září téhož roku, kdy se Konrád stal českým knížetem, kamenný stolec na pražském hradě opět osiřel. Jeho nástupce přijel podle očekávání z východu, aby se ujal svého dědictví – a přijel velmi rychle. Tak rychle, že již týden po smrti Konrádově byl nastolen za radostného vítání veškerým lidem pražským, předáky i duchovními. Sám biskup Kosmas jej s velkým procesím dovedl slavnostně ke stolci, praví kronikář.

Byl to Břetislav, nejstarší pravda z osmi následníků, ale jeho

podivuhodná rychlost je o to záhadnější, že měl do Prahy od dvora uherského krále mnohem delší cestu než jeho bratranec Oldřich od hradu brněnského. Meškal snad toho dne, kdy jeho strýc Konrád odevzdal svou duši zpět do rukou Stvořitele, už opět potají v (moravské?) zemi? Snad na Olomoucku, aby se vyhnul se svými pouhými dvěma tisíci bojovníků brněnské posádce a jihomoravskému vojsku obou Konrádových synů? Věděl tedy snad již předem, že panující kníže nemá (náhle nebo připraveně?) už mnoho života před sebou? Měl snad spolehlivé zprávy z první ruky o jeho možné chorobě nebo snad dokonce o tom, že pražský hrad a jeho četná temná zákoutí nejsou příliš zdravým prostředím pro přivandrovalé Moravany?

To je zatím tajemstvím, k jehož poznání je zapotřebí nové knihy.

Osud celé země však získal touto podivně brzkou smrtí knížete Konráda zcela nový směr. Čechy se znovu prosadily, Praha zvítězila.

Kníže Břetislav, nejstarší syn krále Vratislava, usedl na stolec a nejdříve se odměnil biskupovi a duchovním za jejich pomoc při svém nastolení tím, že vyhlásil drastické postihy za všechny (hlavně na venkově ještě přežívající?) projevy pohanství. Usedl na stolec pevně a začal spravovat zemi podle své vůle. Popřel tím vůli svého otce a strýce, na kterou odmítl přísahat a naplnil raději přísahu vlastní, ale s žádným odporem ze strany svých bratranců se nesetkal. Byl koneckonců nejstarší ze všech a vůle, právo a zákony umíraly tehdy skutečně (aspoň z velké části) spolu s vládcem, nový panovník byl sám novým právem a zákonem. Nenadálou otcovou smrtí a rychlým spádem událostí zřejmě zaskočený Oldřich nedokázal zabránit jeho nastolení a propásl tak jedinou příležitost, sám usednout na kamenný stolec. Teď již nemohl své právo – vůli dvou mrtvých panovníků – obhájit před novým právem nového knížete, který měl navíc jednoznačnou podporu mocenského centra země a byl také přece jenom v té chvíli nejstarším členem panujícího rodu…

Všichni moravští bratranci nového knížete se tehdy stáhli. Uznali zřejmě převahu přirozené legitimity stále ještě nesmírně silného práva stařešinství nad novější vůlí zemřelých panovníků, vyjádřenou na stěně znojemské kaple. Také kníže Břetislav je všechny ponechal celé roky v jejích údělech v klidu a míru. Bojoval zato opakovaně v Polsku, aby vynutil slíbenou, ale nedodržovanou platbu tributu a aby mohl také zasahovat do tamních nástupnických sporů. Ve druhém roce své vlády vyslal českého i moravského biskupa do Mohuče, kda byli po císařské investituře vysvěceni arcibiskupem. Poté se oženil s bavorskou

hraběnkou Lukardou z Bogenu, která mu příštího roku (1095) darovala syna, jednoho z mnoha dalších legitimních nástupců z panujícího rodu. Rok nato pak českou zemí prošla část poutníků první křížové výpravy, jejíž účastníci přes odpor domácího duchovenstva násilím křtili pražské Židy. Když výprava přešla, navrátili se tito ovšem v drtivé většině k víře svých otců a život se znovu uklidnil, ale ne na dlouho. Utěk mnoha pražských Židů z české země, této za půldruhé století již velmi zbohatlé pražské menšiny, tohoto citlivého měřidla pro vzrůstající obavy z budoucích nepokojů, převratů a válek, byl neomylnou předzvěstí věcí příštích. Stalo se tak dva roky poté, co kníže Břetislav v roce průchodu křížové výpravy kázal vyhnat ze sázavského kláštera slovanské mnichy a na radu biskupa Kosmy (?!) ustanovil tamním opatem břevnovského (latinského) probošta Dětmara. Myslím, že šli do Uher (vlastně Chorvatska) pod vedením svého opata Božetěcha docela s ulehčením, v Záhřebu byl tehdy biskupem Duch, Dušan, bývalý člen jejich sázavské komunity. A my už se nikdy tak úplně nedozvíme, nakolik se na této „radě“ podepsala Kosmova nenávist ke slovanské bohoslužbě a jejím nositelům a nakolik atmosféra výjimečně vypjaté víry toho jedinečného roku. Snad jen určité náznaky se jednou vyplatí shrnout do třetí a poslední knihy o znojemské malbě…

Jak šel čas a s ním uplývaly poslední roky toho úžasného jedenáctého století, dostihlo i nového vládce neměnné prokletí doby, otázka legitimního nástupnictví. Ani on, stejně jako jeho otec před osmi lety, nemohl snést pomyšlení na odevzdání stolce do rukou svých moravských příbuzných, z nichž teď už bez jakýchkoliv pochybností dvojnásobně oprávněný – vůlí předků i svým věkem – knížecí syn a královský synovec Oldřich trpělivě čekal ve svém brněnském údělu, až se osud naplní. Kníže Břetislav však přesně na totéž čekat nechtěl a tak svého bratrance nejprve zajal a uvěznil na hradě Kladsko, který spravoval jeho polský synovec, syn jeho již dávno (po porodu tohoto dlouho marně očekávaného syna) zemřelé sestry Judity. Byl však zanedlouho nucen jej propustit, nejspíše pro silný odpor českých předáků, věrných strážců přísahy o nástupnictví podle stařešinského práva.

Nevzdal se ovšem, pouze pochopil, že musí usilovat o naplnění svého záměru jinou cestou. Využil úmrtí biskupa Kosmy a vydal se o velikonocích téhož roku, kdy bojovníci první kruciáty slavně osvobodili svatý Jaruzalém, do Řezna, kde nechal z císařovy ruky předat nejen

prsten a biskupskou berlu jeho nástupci Heřmanovi, ale také kopí s praporcem svému mladšímu bratru Bořivojovi, jako potvrzení svého rozhodnutí o svém nástupci na kamenném stolci českých knížat.

Tímto v naší zemi do té doby nevídaným činem, dosazením budoucího panovníka z cizí ruky, tímto nehorázným popřením nejen legitimity nástupnictví v rámci rodu, ale dokonce samotného domácího práva volit svého vládce sami a pouze jej nechat potvrzovat předáním léna z ruky císařské, zlomil kníže Břetislav Druhý jak stařešinský řád svého děda, tak i přísahu všech svých ostatních bratrů a bratranců o řádném nástupnictví podle práva. Tehdy bohyně spravedlnosti zničila nadobro své stopy, jež sotva vytlačeny zbyly po ní v Čechách, neboť bylo právem u Čechů, aby vždy nejstarší z knížat jejich dosáhl stolce v knížectví, napsal o tom (jen o málo později) přímý a očitý svědek událostí, kanovník a kronikář Kosmas, přestože právě jeho rozhodně nemůžeme podezírat z přemíry náklonnosti k Moravě a její slovanské církevní tradici. Může však tou ‚stopou sotva vytlačenou' myslet něco jiného, než malbu na stěně znojemské kaple? Jistě však touto poznámkou (ve spojení s tou následující) dokazuje, že v roce 1100 byl Oldřich skutečně nejstarším z žijících vnuků a potvrzuje tím nepřímo výpověď znojemské malby, kterou zcela jistě znal.

A protože v této době právo jednou zlomené přestávalo být právem navždy, necítil se od této chvíle už nikdo z vládnoucího rodu zavázán svou přísahou tak, jak tomu bylo předtím. Otázku legitimního nástupnictví v rámci panujícího rodu, tuto klíčovou otázku pro osud státu a tedy i (budoucího?) národa románské doby, převzala po malebné smlouvě knížat na celé jedno století do své kompetence moc zbraní.

Kníže Břetislav si byl jistě plně vědom toho, co učinil. Smlouvu malby měl oprávněně za překonanou už svým nastoupením, což mu však nezabránilo v tom, aby ji nenapodobil podle příkladu svého otce – jak má podle vůle panovníka přeskočit napříště mladší staršího. Nyní se rozhodl jednat. Když nejprve po Heřmanově biskupském svěcení ostřihomským arcibiskupem v létě téhož roku 1099 uzavřel dohodu s novým uherským králem a svým bratrancem Kolomanem, vyhnal na zpáteční cestě do Čech Oldřicha s Litoltem z údělů, obsadil jejich hrady svými posádkami a polovinu Moravy mimo Olomoucka, kde Svatopluk s Otíkem přislíbili poslušnost, udělil svému bratru Bořivojovi, budoucímu nástupci.

Vyhnaní Konrádovi synové se však s touto do nebe volající

nespravedlností nesmířili a zahájili otevřený ozbrojený odpor. V posledním roce století (nové století začíná pochopitelně až rokem jedna, nikoliv nula, tím teprve končí to staré, tak jako desetiletí končí rokem deset a nikoliv devět) a také svého života byl Břetislav nucen celé měsíce bojovat na jižní Moravě, aby pomohl svému bratrovi a vymohl mu vládu v údělu. Nejprve se mu to zdařilo a Bořivoj se na znojemském hradě dokonce oženil se sestrou rakouského markrabího Helpirkou, na vánoce však kníže Břetislav podlehl po návratu do Čech dýce zákeřného vraha, kterého mohl poslat kdokoliv. Umíral dva dny a svému pětiletému synkovi odkázal kromě lovecké trubky a svého milovaného kopí pouze hořký vzkaz, že nic jiného už mu darovat nemůže. Samozřejmě, když na kamenný stolec čekalo ještě nejméně sedm jeho strýců… Kníže byl slavně pohřben u hlavního chrámu země a jeho milovaná sestra Ludmila nechala na jeho památku vystavět kapli, kde se sloužila každodenní mše za spásu jeho duše.

V Praze byl sice se všeobecným souhlasem nastolen Bořivoj, ovšem Moravu ztratil okamžitě, hned prvního roku nového století. Oba jeho bratranci se vrátili a po vyhnání českých posádek svoje úděly opanovali. A nejen to! Na důkaz toho, jak rychle se upevňují a rozšiřují špatné mravy, pokusil se Oldřich ihned napodobit Břetislava a vydal se rovněž do Řezna s dary a prosbami, aby císař ráčil tentokráte jemu Čechy v léno uděliti… Ten peníze rád vzal a formálně mu vyhověl, úkol vybojovat si vládu a uznání však ponechal na něm. A tak zahájil Oldřich boj o pražský kamenný stolec, vyslav nejprve posly, aby svou výmluvností naklonili předáky právu, podle něhož mu náleží stolec jakožto nejstaršímu. Když poznal, že po dobrém nepořídí, začal přípravu ozbrojené vzpoury už nejen na Moravě, ale i v samém centru země. Jeho věc byla sice spravedlivá, avšak darmo lapáš za ocas, když upustíš za rohy, říká k tomu moudře náš očitý svědek, neboť ani tentokrát se odstavenému moravskému následníkovi nepodařilo dobýt trůnu. Jeho především za německou hranicí sebrané vojsko se u Malína rozprchlo a tak mu nezbylo, než vrátit se do Brna. Tam už zůstal a smířil se se svým osudem, neboť až do své smrti o dvanáct nebo čtrnáct let později už se o žádný odboj nepokusil.

Bořivoj se tedy sice nejprve udržel na stolci, ale vyhráno ani zdaleka neměl. Prapor odboje a vzpoury převzal teď druhý z jeho moravských bratranců, který byl podle svědectví znojemské malby rovněž starší než on. Přestože u Malína – kde se však potřeboval zbavit svého brněnského konkurenta Oldřicha – táhl ještě Bořivojovi na

pomoc, připravoval si olomoucký kníže Svatopluk v příštích letech proti němu pomalu pozice. Nejen ve vlastním údělu a v blízkém zahraničí, ale i v pražském centru moci, u vlivných a díky sporům ve vládnoucím rodě stále vlivnějších českých předáků, jakož i u některých ze svých mladších bratranců. První pokus v roce 1105 se mu ještě nezdařil, ale o dvě léta později, když mezitím zemřel starý a zkušený císař Jindřich, spojenec a podporovatel Bořivojův, svého bratrance konečně svrhl a vyhnal a sám usedl na kamenný stolec. Bylo to tentokrát ve shodě s českými předáky a za podpory bratrance Vladislava. Aby si vykoupil pražskou podporu, neváhal mu Svatopluk přislíbit následnictví nejen na úkor svrženého Bořivoje, ale i obou jejich brněnských bratranců, kteří byli oba starší, než tento čtvrtý syn krále Vratislava.

Z kdysi svatého práva stařešinství se stále více stávalo jen jakési doporučení pro stále mocnější rody pomalu vznikající dědičné šlechty. Že je však panovník stále ještě nejmocnějším pánem ve své zemi, to dokázal nadmíru jasně právě kníže Svatopluk, asi ten „nejčistší Moravan“, který kdy seděl na pražském stolci, jenž celé dva roky svého krátkého panování strávil v sedle koně a na bojištích. Jím přikázané a jinými českými rody provedené poslední a nejdůkladnější vraždění Vršovců trvalo několik dní a nocí a nezastavilo se opět ani před nevinnými dětmi, v myšlení doby ovšem především příštími mstiteli. S Krásovým mečem v krku skončil jejich předák Božej s celou svou rodinou na hradě Libici bez rakve a pohřbu v narychlo vykopané jámě a splatil tak vinu svého rodu na vyvraždění rodiny svatého Vojtěcha, dva malé synky Mutinovy jako prasátka je drže v podpaží podřízl nožem kat na pražském tržišti před očima našeho kronikáře. Ten také vložil posléze do úst knížete Svatopluka vskutku podivná slova, jimiž obžalovával nešťastné Vršovce. Byli to prý oni, kdo nechali tehdy zavraždit jeho bratrance Břetislava, tu vynikající hvězdu v celém kruhu knížat. Jen těžko lze pochybovat, že kanovník a pozdější děkan pražské kapituly Kosmas se nechal inspirovat ke své kronice českých a moravských dějin něčím jiným, než barevnou nádherou na stěnách znojemské kaple. A je na čase, aby to konečně uznali i moderní historikové, ti nadšení otroci písemných pramenů, aby opustili obskurní, na stěnách vyškrábané nápisy a sklonili pokorně hlavy před moderními poznatky svých kolegů, historiků umění, schopných „číst“ ikonografii stejně dobře, jako oni čtou své písemné záznamy…

Vypuzený Bořivoj utekl k novému německému králi Jindřichovi a slíbil mu za pomoc při návratu na český stolec velké bohatství. A

vskutku měl nejprve úspěch, za který zaplatil z kapes svého národa. Král si pozval nového knížete Svatopluka k sobě, zajal jej a poslal Bořivoje zpět do Čech, ale ty už ho nechtěly. Uprchl ihned znovu, jakmile narazil u hradu Donína na české a také moravské vojsko pod velením svého dalšího bratrance, Svatoplukova bratra Otíka, z něhož se mezitím stal muž a skutečný vládce, olomoucký údělník Ota Černý. Svatopluk se vykoupil za nesmírnou sumu deseti tisíc hřiven (zhruba pět tun) stříbra, vrátil se do Prahy a vyraboval nejprve všechno dostupné bohatství, aby uspokojil německého krále Jindřicha, svého věřitele…

Došlo na moudrá slova, že není většího neštěstí pro zemi a všechen její lid, než když se množství knížat sváří o dědictví. I sám biskup Heřman, zmítaný bojem mezi knížaty, přispěl sedmdesáti hřivnami čistého zlata; nebylo opata ani probošta, nebylo duchovního ani laika, nebylo Žida, ani kupce, ani směnárníka, nebylo žertéře, který by nebyl nerad něčím přispěl knížeti ze svého skladu…

Kníže Svatopluk se tehdy smířil s králem Jindřichem, který se stal příštího roku kmotrem jeho novorozeného synka a odpustil mu zbytek dluhu. Oba pak vytáhli do Uher, zatímco Bořivoj napadl Čechy v čele polského vojska, byl však odražen a donucen rychle se stáhnout. Odvetou zato vedl pak příštího roku král Jindřich s českým knížetem po boku výpravu do Slezska a když ji v září ukončil a chtěl jej propustit domů, byl kníže Svatopluk v jeho ležení zákeřně zavražděn do zad vrženým kopím. Vrahovi se podařilo utéct, a tak zůstane opět tajemstvím, kdo si zaplatil jeho službu. Kníže na místě zemřel a nestačil tedy dát jakékoliv doporučení stran svého následníka, ale nebylo toho ani třeba, neboť teprve teď vypukl skutečně vražedný všeobecný boj.

Nejprve došlo k volbě nástupce v samotném vojsku a byl to především předák Vacek s lidmi z Moravy, kdo prosadil s Jindřichovým souhlasem Svatoplukova bratra Otu. Ten se vydal okamžitě ku Praze, na stolec však neusedl a dalších knížetem „z krve moravské“ se nestal. Nejenže byl nejmladší ze všech kandidátů, ale především se proti němu postavili čeští předáci v čele s biskupem Heřmanem, kteří podle staršího ujednání vyzvedli na stolec pod vedením vyšehradského kastelána Fabiána jeho pražského bratrance Vladislava. Ota Černý se s tím prozatím smířil, nikoliv ovšem bývalý kníže Bořivoj, starší obou. Ten využil Vladislavovy cesty za králem Jindřichem a na Štědrý den obsadil nečekaně a bez odporu pražský

hrad.

Rozvrat, zločin a chaos zavládly teď v samém srdci českého státu, úpadek dosáhl svého vrcholu. Příznivci Bořivojovi, často původem z nejnižších vrstev, zabíjeli, rabovali, pálili, znásilňovali a vysmívali se svým domácím nepřátelům. Utéci musel i kastelán Fabián, zanechav (prý) peru kronikáře hořkou poznámku: Běda ti, česká země, jež nejsi tak obzvláště širá, poněvadž mnohým pánům jsi poddána, společná všechněm, kdož jsou mužského rodu a veskrze z panského kmene zplozeni, dvacet už je těch panáčků, a proto těžká jest rozrostlá moc jen národu, nikoliv sobě, neboť to odpyká lid, když v čemkoli knížata třeští…

Vladislav s Otou oblehli oba pražské hrady a celá věc došla tak daleko, že opakované a stále masívnější zásahy německého krále se tentokrát staly jediným a posledním východiskem ze zoufalé situace, podobně jako kdysi podpora nastolení knížete Jaromíra po vyhnání Poláků z Prahy. Hned prvního ledna následujícího roku 1110 vtrhl Jindřich s vojskem do Čech a pozval bratrance do Rokycan na svůj soud. Bořivoje bez okolků zajal a odeslal do své země, kde ho nadále držel dlouhá léta v žaláři, zatímco Vladislava potvrdil na českém stolci. Odpověď nového vládce domácím poměrům byla ovšem odpovídajícím způsobem krutá, popravy, mrzačení a konfiskace majetku jak Bořivojových zločinců, tak i mnoha jiných, snad i nevinných, byly masové. Do ciziny se vylila nová vlna emigrace včetně Vladislavova nejmladšího bratra Soběslava, jenž mezitím dospěl a byl nyní ve věku asi pětatřiceti let již také významným členem panujícího rodu. I svého dosavadního spojence Otu nechal nový kníže hned v létě zajmout a uvěznil jej na tři roky na hradě Křivoklátu, na podzim pak musel odrážet za těžkých ztrát vpád svého mladšího bratra v čele polského vojska. Jak příznačné, že v této bratrovražedné bitvě padli také Nožislav a Držimír, synové Lubomírovi…

Už příštího roku však povolal nový kníže Vladislav, z něhož měl vzejít budoucí dědičný královský rod český, Soběslava zpět a dal mu do správy hrad Žatec, jak se za to přimlouvala především jejich matka, královna vdova Svatava. Tehdy také, v tomto roce čtyř jedniček, zemřela vdova Eufemie a rok nato, když mladičký Břetislav, kdysi dědic trubky a kopí, vedl český doprovod na císařskou korunovaci do Říma, také Litolt Znojemský. Během dalších dvou nebo tří let zemřel také jeho starší bratr Oldřich Brněnský a kolem pražského knížete se významně uvolnilo. Jeho starší bratr Bořivoj hnil v okovech někde na

porýnských hradech a mladší bratr Soběslav raději uprchl opět do Polska poté, co se pomstil za utrpěná příkoří a nechal přesně podle dávného vzoru svého nejstaršího bratra Břetislava zavraždit Vacka, nejvýznamnějšího předáka a pravou ruku svého panujícího bratra Vladislava. Ten zato propustil v prosinci bratrance Otu a vrátil mu dokonce olomoucký úděl.

Soběslavovo vyhnanství ani nyní netrvalo dlouho, protože už za necelé dva roky jej kníže Vladislav povolal zpět a dal mu brněnský a znojemský úděl. Najednou bylo zrovna tolik následníků, kolik bylo moravských údělů, situace se tím zřetelně uklidnila a boje o pražský stolec na nějakou dobu utichly. Za další dva roky, které kníže Vladislav využil k uzavření smlouvy s polským vládcem Boleslavem Křivoústým a k válečnému seznámení se s novým, velmi mladým králem uherským Štěpánam, se však stalo něco nevídaného. Vladislav povolal v roce 1117 svého staršího bratra Bořivoje z německého vězení, vrátil mu pražský stolec a sám se spokojil s „údělem“ v severovýchodních Čechách. Toto jedinečné gesto, opožděné a pouze přechodné, zůstalo jediným dobrovolným naplněním už mrtvého práva stařešinství, neboť po celé další tři roky vládl nejstarší z žijících knížat, v pořadí původně čtvrtý Bořivoj. Jeho mladší dva bratři a jeden bratranec, poslední tři v pořadí zobrazených knížat na stěně znojemské kaple, vládli zároveň v údělech. Všichni ostatní až po šestého Litolta už dleli po boku svých předků na věčnosti…

Šestnáctého srpna posledního roku druhého desetiletí však Vladislav svého bratra Bořivoje svrhl a na pražský stolec opět usedl sám, a to za takových okolností, že náš očitý svědek se ještě po několika letech i ve svých osmdesáti letech chvěl bázní: Nyní, milená múzo, svůj ret hleď zadržet prstem. I když dobře to víš, měj rozum a neříkej pravdu, chceš-li mít rozum jako já… Naposledy utekl Bořivoj ze své vlasti, tentokrát do Uher, kde za necelé čtyři roky zemřel a ten stále stejně nevyřešený problém legitimního nástupnictví se v Praze zároveň znovu vrátil s neztenčenou silou na pořad dne. Dva roky po Bořivojově vyhnání nejdříve zemřel biskup Heřman a nastolen byl Menhart, hned následujícího roku se kníže Vladislav opět vrhl proti Soběslavovi a vyhnal jej z Moravy do Polska. Brněnský úděl přidal k olomouckému svému bratranci Otovi a do znojemského dosadil Litoltova syna Konráda. Příštího roku zemřel saský zeť krále Vratislava Viprecht z Grojče a nechal se pohřbít v Pegau pod náhrobkem, který je přesnou kopií maleb jeho četných švagrů ve znojemské rotundě.

Soběslav hledal pomoc u jeho syna a jím doporučeného Lothara ze Supplinburgu, mocného vévody Sasů, jehož „přímluva“ u císaře mu však spíše uškodila než pomohla. Když potom v lednu následujícího roku 1125 kníže Vladislav těžce onemocněl (pravděpodobně ochrnul po záchvatu mrtvice, jako bylo v přemyslovském rodě už dávno dobrým zvykem) a Soběslav se urychleně navrátil do Čech, aby objížděje zemí hledal tentokráte domácí pomoc, zdálo se nejprve, že pražský kamenný stolec zdědí spíše panovníkův bratranec Ota než jeho mladší bratr Soběslav. Přály tomu nejen významné kruhy předáků, ale ještě více manželky Vladislava a Oty, sestry z Bergu Richeza a Žofie, jejichž vliv na jejich manžele, jako vždy v dějinách, neradno podceňovat…

Naposledy však zasáhla do mocenského boje královna vdova, stařičká, více než osmdesátiletá Svatava a otočila opět kolem osudu tak, že mladší přeskočil staršího. Umírající Vladislav jí na smrtelném loži slíbil, že se smíří s bratrem a své slovo skutečně dodržel, čímž se Soběslavovi otevřela cesta na stolec. Když kolem velikonoc kníže zemřel, byl zvolen a nastolen Soběslav, zatímco jeho bratranec Ota ve strachu před zajetím uprchl na svou Moravu. Jen o měsíc později zemřel bez potomků poslední císař sálského rodu Jindřich a v říjnu také kronikář Kosmas.

Poslední protivník nového pražského knížete by se asi smířil se svým osudem jako kdysi jeho bratranec Oldřich, ale Soběslav jej nenechal ani na Moravě na pokoji. Přešel ihned do ofenzívy a sebral Otovi jeho brněnský úděl, který mu před dvěma lety daroval kníže Vladislav nádavkem k jeho olomouckému. Rozhněvaný kníže Ota Černý se ihned odebral k novému německému králi, kterým se právě stal saský vévoda, a nedalo mu velkou práci, přesvědčit jej o nutnosti táhnout do Čech a jeho mladšího bratrance ztrestat. Král Lothar příležitosti využil, protože pro nastávající zápas o své uznání v říši potřeboval mít proti mocným Štaufům českého knížete pevně na své straně a věděl, že jím dosazený Ota by toho byl nejlepší zárukou.

Jako tak často se však ukázalo, že nakonec je všechno jinak, protože v záplavách sněhu mrazivého února příštího roku dokázalo české vojsko pod knížetem Soběslavem připravit Němcům u hradu Chlumce jednu z nejdrtivějších porážek v dlouhé a krvavé historii vzájemných bojů. V pevné důvěře v pomoc domácích svatých nechal tehdy kníže přivázat zázračně nalezenou korouhev biskupa Vojtěcha na Václavovo posvátné kopí a české vojsko se pod tímto znamením

vrhlo na zbloudilý saský předvoj s takovou vervou, že jej úplně rozdrtilo a zbytek Lotharova vojska i s velitelem pak neprodyšně obklíčilo. A mocná pomoc toho, jenž se z vůle osudu ocitl po boku nejmladšího z devíti princů a následníků kamenného stolce, přísahajících kdysi ve znojemské kapli svou poslušnost, sahala ještě dále, neboť hlavní původce celého tažení, moravský kníže Ota Černý, v této bitvě padl.

Pro knížete Soběslava se konečně definitivně naplnil osud sice nejmladšího a proto posledního, zároveň ale nejúspěšnějšího panovníka ze všech devíti následníků, jenž významně konsolidoval a posílil český stát. Poraženému německému králi, který koneckonců nic jiného nechtěl a smrtí Otovou byl zproštěn slova, slíbil budoucí podporu a velkomyslně jej propustil bez výkupného, čímž získal mocnou oporu do dalších let svého panování. Měl díky ní na domácím českém poli nadále tak volnou ruku jako nikdo z jeho předchůdců od doby krále Vratislava. Usedl teď asi padesátiletý, nezpochybňovaný žádným ze svých četných mladších příbuzných, na pražský stolec tak pevně, že na něm vydržel celých dalších patnáct let až do své smrti v posledním roce čtvrtého desetiletí. A byl to tentýž milostivý osud, který dovolil, aby se naplnila ještě jedna stará přísaha. Dopřál dožít se toho všeho a dočkat se i tohoto vítězství jeho staré matce, neboť královna Svatava tiše a pokojně zesnula až v září téhož roku, kdy v únoru předtím její nejmladší syn tak významně upevnil svou pozici na kamenném stolci uprostřed pražského hradu…

Ne že by jeho další panování bylo zcela klidné, to by ani nebylo v té době možné, ale byl o tolik starší a zkušenější než jeho příbuzní! Nejstarším z nich byl teď stejnojmenný syn jeho bratra Břetislava, nyní již třicetiletý dědic trubky a kopí, jehož Soběslav neváhal hned na podzim stejného roku uvěznit. Moravská panství rozděloval svým příbuzným podle svého uvážení jako suverénní vládce, víceméně však zachovával jednotlivé úděly pro potomky svých bratranců. Oldřichův syn Vratislav dostal Brněnsko, Litoltův syn Konrád Znojemsko a Svatoplukův syn Václav Olomoucko.

Největším nebezpečím se knížeti Soběslavovi pomalu stávala spojená moc české šlechty, které musel neustále vzdorovat, ale i s tím si poradil, když v létě posledního roku třetího desetiletí rázně potlačil (prý snad možná) připravované spiknutí. Krvavými čistkami zúčtoval s přečetnými velmoži a svého nebohého synovce Břetislava nechal oslepit; na následky tohoto zranění nešťastník zakrátko zemřel.

Jak běžela léta a Soběslav upevňoval své postavení, neodolal ani

on železnému zákonu doby a pokusil se po svém nalézt odpověď na otázku, o jejíž zodpovězení se snažili téměř všichni jeho předchůdci – jak omezit nepřehledné množství možných následníků pokud možno jen na vlastní syny? Necelé tři roky před smrtí dosadil do Olomouce svého nejstaršího syna Vladislava a v následujících letech se horečně snažil upevnit jeho pozici jak doma, tak především v zahraničí, u nového německého krále Konráda z rodu Štaufů. Nic mu to však nepomohlo, vždyť nakonec je přece stejně všechno jinak…

Když na Vánoce onemocněl (rovněž ochrnul?), musel až do svého skonu v polovině února příštího roku bezmocně přihlížet, jak o jeho nástupci rozhoduje stále mocnější a sebevědomější zemská aristokracie, která konečně dala najevo svůj vztek na bezohledného vládce a jeho syna odmítla. A je jenom příznačné, že i tehdy byli přeskočeni oba moravští – v té chvíli nejstarší – členové panujícího rodu Vratislav Brněnský a Konrád Znojemský. V Praze shromážděná především česká šlechta dala svůj hlas jinému Vladislavovi, nejstaršímu synovi Soběslavova předchůdce stejného jména. Tak usedl na kamenný stolec budoucí druhý český král, aby na něm zůstal celých dlouhých dvaatřicet let. Nástupnické spory se uklidnily poté, co nový kníže nakonec odrazil i přes těžkou porážku na válečném poli pokus Konráda Znojemského dobýt stolec násilím, při němž moravský údělník neváhal ani oblehnout Prahu a zapálit přitom oba hlavní hradní kostely. Není myslím divu, že právě on prokázal v tomto smyslu tu nejsilnější motivaci – vyrůstal přece od nejútlejšího dětství s barevnou nádherou svaté smlouvy knížat o nástupnictví podle svého věku před očima…

Teprve po abdikaci krále Vladislava ve prospěch nejstaršího syna nastal v poslední čtvrtině století opět ten strašný, nepřehledný, vyčerpávající a krutý boj o nástupnictví. Vypukla nová, čtvrt století trvající krvavá válka mezi jeho syny Bedřichem, Přemyslem a Vladislavem na jedné a syny jeho předchůdce, strýce Soběslava, Oldřichem, Soběslavem a Václavem na straně druhé; tito všichni postupně i na přeskáčku usedli na kratší nebo delší dobu na kamenný stolec uprostřed pražského hradu.

A ještě jeden vládce nakonec významně zamíchal osudím kandidátů panovnické moci, poslední Moravan na českém trůně, který rovněž neváhal vést opakovaně krvavé bratrovražedné bitvy těchto občanských válek a česko-moravských střetů. Byl to Konrád II. Ota, syn Konráda Znojemského, vnuk Litoltův a pravnuk Konráda

2. Acknowledgments

Aliquam tempus, diam sit amet pharetra egestas, diam massa gravida nunc, eget aliquet leo libero in elit. Aenean eget neque et magna tincidunt ornare non id erat. Quisque vel dolor turpis. Pellentesque hendrerit dignissim auctor. Mauris et justo et odio dapibus blandit. Nunc vestibulum, nunc et commodo venenatis, orci justo fermentum eros, accumsan tincidunt velit augue sed elit. Aliquam erat volutpat. Sed leo velit, semper sed magna tristique, rhoncus vehicula velit. Aliquam suscipit pulvinar risus sollicitudin fermentum. Praesent quis tellus vitae justo accumsan fringilla.

Thanks for reading! Please add a short review on Amazon and let me know what you thought!

It's nice to have a final call to action like this in the back to drive reviews. I would also add an optin offer, like "download the next book in the series for free"/ "Get the quickstart guide to implementing the tools in this book, for free." A very simple 10 page PDF can be a great optin offer for non-fiction. For fiction you can offer future books. Also add an optin offer at the front of the book; people who just "Look Inside" can still see your offer and click the link, leading to more subscribers.